MALLEVS

MALEFICARVM,

IN TRES DIVISVS PARTES,

In quibus { Concurrentia ad maleficia, Maleficiorum effectus, Remedia aduersus maleficia,

Et modus procedendi, ac puniendi maleficos abundè continetur, præcipuè autem omnibus Inquisitoribus, & diuini uerbi concionatoribus utilis, ac necessarius.

Auctore R. P. F. Iacobo Sprenger Ordinis Prædicatorum, olim Inquisitore clariss.

Hac postrema editione per F. Raffaelem Maffeum Venetum. D. Iacobi à Iudeca instituti Seruorum, summo studio illustratus, & à multis erroribus uindicatus.

His adiecimus indices rerum memorabilium, & quæstionum.

S. Andrea

VENETIIS, Apud Io. Antonium Bertanum. 157

AMPLISSIMO

SCIPIONI REBIBAE, TITVLI S. ANGELI, PRAESBITERO CARDINALI DE PISA NVNCVPATO, OMNIVM HAERETICORVM Censori optimo.

Ioan. Antonius Bertanus. S. D.

NVLLVM arbitror hominem uerè pium, reperiri, (AMPLISSIME CARDINALIS) qui uarijs ingenijs hominum consideratis, quibus bonarum artium studia, hodiernis temporibus, & uigent, & deficiunt, non uariè afficiantur. Lætari summoperè debet, quòd hæc nostra ætas iugiter intenta est libris, nullam quietem in eorum studijs intermittit, quotidie na-

ſcuntur ingenia, quæ in communem omnium utilitatem aliqua produnt. Nam cum ſcientia propemodum infinita ſit, copiam quoque librorum penè infinitam fateri neceſſe eſt; Non enim aliquid tam bonum in rerum natura exiſtit, quòd non melius inueniri poßit, cum neque apud Græcos neminem extitiſſe (Auctore Plinio) ſcimus, qui unus, omnia tractauerit. Id igitur cum ita ſit, per gratum quidem omnibus eſſe debet, in hæc tempora incidiſſe, cum uidemus hunc afferre doctrinam, Hunc ingenium, Alium diligentiam, Hunc interpretari libros, illum uerò multa ex librorum uarietate in unum colligere, quæ diuerſis hominum generibus profutura exiſtimantur, Animo angi etiã meritò poteſt, aliquos intueri, certatim ſtudentes nenias ſuas, Calcographis publicandas tradere, uel aliorum nugas aliàs impreſ-

ſas,

ſas, typis iterare, monumenta uerò clariſsimorum uirorum, qui ſummis laboribus, ac uigilijs, priſcis temporibus profuerunt, obruta tenebris iacere ſinunt, neſcientes quàm per arduum ſit, nouis auctoritatem dare, obſcuris lucem & faſtiditis gratiam. Tot enim tamque uaria in omni ſcientiarum facultate ſcripta, commentata, expoſita, emiſſáque ſunt, (hac noſtra tempeſtate,) ut ipſa quidem potius luci obſcuritatem, quàm lumen afferant. Laudatione igitur digni uidentur, qui uetuſtis nouitatem, abolitis nitorem, dubijs fidem, dare conantur: (habet certè antiquitas auctoritatem quandam, ac eam dignitatem preſefert, quàm nullus unquàm niſi impudenter contemnit.) Hos itaque pro uiribus imitatus, ſcripta olim emiſſa, temporum autem iniuria, aut inopinato fortunę euentu exciſa, meis typis

excitare, & quasi a morte ad uitam reuocare conor. Inter quę cum MALLEVM MALEFICARVM iterum imprimere curarem, egi cum R. P. ac erudito Theologo D. Jacobi a Judaica F. Raffaelo Maffeo Veneto Ordinis seruorum (ut sua qua posset diligentia) eum recognosceret, tabulis, & indicibus Illustraret, res malè affectas sanitati restitueret, Auctorem quoque libri inueniret, atque palam faceret. Annuit ipse, (pro eius summa humanitate) meis precibus, & in hac re, diligentiam curamque maximam adhibuit, ut mihi morem gereret, & studiosis omnibus satisfaceret. JACOBVM SPRENGER Theutonicum Prædicatorij instituti Mallei auctorem apud Joannem Tritthemium inuenit, corrupta innumera, & deprauata correxit. Titulos Quæstionibus ueluti summarium

marium appoſuit, Indicem rerum nota bilium locupletiſſimum legentibus maximo uſui, ac magnæ oblectationi futurum confidens, ædidit, & alia multò plura, quæ inter legendum, uel cum alijs libris antea (ſi contuleris) impreſſis, feciſſe inuenies. Cum autem quærerem ſub cuius Mæcenate, ac Patrono exiret, atque in uulgus emanaret, (nihil enim in publicum exit, quod alicui preſtantiſsimo uiro non commendetur, tu quidem præter cæteros) ILLVTSRISSIMAE PRINCEPS) occurriſti; qui non ſolum amplitudine dignitatis, uſu rerum, quas equo iure Sedis SANCTISSIMAE INQVISITIONIS Uniuerſalis, ſibi uendicat, prefulges; uerum etiam omnibus animi dotibus, Religione, probitate, continentia, prudentia, eruditione, Doctrina, ac (quod eſt preſtantis ſingula-

gularisque tuæ naturæ proprium) in optimarum disciplinarum Cultores, summa liberalitate beneuolentiaque adeò prestas, ut paucissimi reperiantur, qui comparari tecum possint. Quo fit, ut non modò ipse, te meum Protectorem, DVCEM, & PRINCIPEM obseruem, ac mirificè uenerer, & meis caracteribus, MALLEVS MALEFICARVM aduersus calumniatores ac Detractores ualidum defensorem sibi comparet, Spiritumque ex te (non minus quàm primas Promethei ex luto confectas imagines ex Phębeis radijs habiturus,) sed uniuersi Fidei Catholicę Zelatores (Pręcipuè autem Raffael Maffeus Mallei censor) propter animi tui celsitudinem, ita admirentur, atque suspiciant, ut te tutorem quasi Numen aliquod è cœlo demissum sibi arbitrentur. Quo circa te oro

(RE-

(REVERENDISSIME CARDINALIS) atque obtestor, ut librum hunc alacri fronte suscipere & animum meum ad te obseruandum, & colendum satis iam perspectum, & cognitum, habere digneris. Sic enim summum desiderij mei fructum feram, & maiora in posterum tibi polliceor. Vale, diuque fœlix uiues.

APOLOGIA AVTHORIS IN MALLEVM MALEFICARVM.

CVM inter ruentis seculi calamitates quas proh dolor non tàm legimus, quàm passim experimur, uetus oriens damno suæ ruinæ irrefragabili dissolutus, ecclesiam quam nouus oriēs homo CHRISTVS IESVS asper sione sui sanguinis fœcundauit, licet ab initio ua rijs hæresum contagionibus inficere non cessat, illo tamen præcipuè in tēpore his conatur, quādo mundi uespere ad occasum declinante, & malitia hominum excrescēte, nouit in ira magna, ut Ioā. in Apoc. testatur, se modicum tempus habere. Quare & insolitam quandam hæreticam prauita tem in agro dominico succrescere fecit, heresim inquam maleficarum, à principaliori in quo uigere noscitur sexu denotando. Quæ dum innumeris machinatur insultibus, hoc tamen in singulis quod cogitatu terribile, DEO nimium abhominabile, & omnibus CHRISTI fidelibus odibile cernitur, operibus expletur. Ex pacto enim cum in inferno, & fœdere cum morte fœtidissimæ seruituti, pro earum prauis explendis spurcitijs se subijciunt. Preterea ea quę in quotidianis erumnis, hominibus, iumentis, & terræ frugibus, ab eis DEO permittente & uirtute

uirtute dæmonum concurrente inferuntur. Inter quæ mala nos Inquisitores IACOBVS SPRENGER, unà cum charissimo ab apostolica sede in exterminium tam pestiferæ hæresis, socio deputato: licet inter diuinorum eloquiorum professores sub prædictorum ordine militantium minimi. Pio tamen ac lugubri affectu pensantes quid remedij, quidve solaminis mortalibus ipsos pro salutari antidoto foret administrandum, huic operi præ cunctis alijs remedijs pios submittere humeros dignum iudicauimus. confisi de melliflua largitate illius, qui dat omnibus affluenter, & qui calculo sumpto de altari forpice, tangit & mundat labia imperfectorum, in finem optatum cuncta perducere. Verum cum in operibus hominum nil fiat adeò utile & licitum, cui non posit aliqua pernicies irrogari. Ingeniola etiam nostra ad acumen non perueniunt ueritatis, nisi lima alterius prauitatis plurimum fuerint abrasa. Ideo qui de nouitate operis nos redarguendo æstimat ad certamen illius confidenter accedimus. Sciat tamen hoc ipsum opus nouum esse simul & antiquum, breue pariter & prolixum, antiquum certe materia & authoritate, nouum uero partium compilatione, earumq; aggregatione, breue propter plurimorum authorum in breuem perstrictionem, longum nihilominus propter immensam materiæ multitudinem, & maleficarum imperscrutabilē

malitiam.

malitiam. Nec hoc dicimus, cæterorum authorum ſcriptis præſumptuoſe derogãdo, noſtrum que opus iactanter & inaniter extollendo, cũ ex noſtro ingenio pauca & quaſi nulla ſint addita. Vnde non noſtrum opus, ſed illorum potius cenſetur quorum ex dictis ferè ſunt ſingula contexta. Quã ſimul ex cauſa nec poemata condere nec ſublimes theorias cępimus extendere, ſed exceptorum more procedendo ad honorem ſumme trinitatis, & indiuiduæ unitatis ſuper tres partes principales, originem, progreſſum & finem. Maleficarum malleum tractatum nũcupãdo, aggredimur recollectionẽ operis ſocio, executionem uero his quibus iudicium durisſimum imminet eo quod in uindictam malorum, laudem uero bonorum conſtituiti cernuntur à DEO, cui omnis honor & gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

TENOR

TENOR BVLLAE APOSTOLICAE ADVERSVS hæresim maleficarum.

INNOCENTIVS EPISCOPVS, SERVVS seruorum DEI. Ad futuram rei memoriam. Summis desiderantes affectibus prout pastoralis sollicitudinis cura requirit, ut fides catholica nostris potissime temporibus ubique augeatur & floreat, ac omnis hæretica prauitas de finibus fidelium procul pellatur, ea libenter declaramus, ac etiam de nouo concedimus, per quæ huiusmodi pium desiderium nostrum uotiuum sortiatur effectum, cunctisque propterea per nostræ operationis ministerium, quasi per prouidi operatoris sarculum erroribus extirpatis, eiusdem fidei zelus & obseruantia in ipsorum corda fidelium fortius imprimatur. SANE nuper ad nostrum non sine ingenti molestia peruenit auditum, quòd in nõnullis partibus Alemaniæ superioris, nec non in Maguntineñ. Colonieñ. Treuereñ. Saltzburgeñ. & Bremeñ. prouinciis, ciuitatibus, terris, locis, & diocœsibus complures utriusque sexus, personæ propriæ salutis immemores, & à fide catholica deuiantes cum dæmonibus incubis & succubis abuti, ac suis incantationibus, carminibus, & coniurationibus, aliisque nephandis superstitiis, & sortilegiis excessibus, criminibus & delictis, mulierum partus, animalium fœtus, terræ fruges, uinearum uuas, & arborum fructus, nec non homines, mulieres, pecora pecudes, & alia diuersorum generum animalia; uineas quoque, promeria, prata, pascua, blada, frumenta, & alia terræ legumina, perire, suffocari, & extingui facere, & procurare, ipsosq; homines, mulieres, iumenta, pecora, pecudes, & animalia diris tam intrinsecis quàm extrinsecis doloribus & tormentis afficere, & excruciare, ac eosdem homines ne gignere, &

mulieres

mulieres ne concipere, uirosq; in uxoribus, & mulieres ne uiris actus coniugales reddere ualeant impedire. Fidem præterea ipsam quam in sacri susceptione baptismi susceperunt, ore sacrilego abnegare. Aliaque quamplurima nefanda excessus & crimina, instigante humano generis inimico committere & perpetrare non uerentur, in animarum suarum periculũ, diuinæ maiestatis offensam, ac perniciosum exemplum, ac scandalum plurimorum. Quodq; licet dilecti filij HENRICI institoris, in prædictis partibus Alemaniæ superioris, in quibus etiam prouinciæ, ciuitates, terræ dioces. & alia loca huiusmodi comprehensa fore censetur; nec non IACOBVS SPRENGER per certas partes lineæ Rheni, ordinis prædicatorum & theologiæ professores, hæreticæ prauitatis inquisitores, per literas apostolicas deputati fuerunt, prout adhuc existunt, tamen nonnulli clerici & laici illarum partium quærẽtes plura sapere quàm oporteat, pro eo quòd in literis deputationis huiusmodi prouinciæ, ciuitates, dioces. terræ, & alia loca prædicta, illarumq; personæ ac excessus huiusmodi nominatim & specifice expressa non fuerunt, illa sub eisdem partibus minime contineri, & propterea præfatis inquisitoribus in prouincijs, ciuitatibus, dioce. terris & locis prædictis, huiusmodi inquisitionis officium exequi non licere, & ad personarum earundem super excessibus & criminibus antedictis, punitionem, incarcerationem & correctionem admitti non debere, pertinaciter asserere uon erubescunt. Propter quod in prouincijs, ciuitatibus, dioce. terris & locis prędictis excessus, & crimina huiusmodi non sine animarum earundem euidentia iactura, & æternæ salutis dispendio remanent impunita. Nos igitur impedimenta quælibet quæ per ipsorum inquisitorum officij executio, quomodolibet retardari posset de medio submouere, & ne labes hæreticæ prauitatis, aliorumq; excessum, huiusmodi in perniciem aliorum innocentum sua uenena diffundat, oportunis remedijs prout nostro incumbit officio, prouidere uolentes fidei zelo ad hoc maxime nos impellente, ne propterea contingat

tingat

tingat, prouincias, ciuitates, diocœſes, terras & loca prædi-ctas ſub eiſdem partibus Alemaniæ ſuperioris, debito inquiſitionis officio, carcere eiſdem inquiſitoribus in illis officium inquiſitionis, huiuſmodi exequi licere, & ad perſonarum earundem, ſuper exceſſibus & criminibus prædictis correctionem, incarcerationem, & punitionem admitti debere. Perinde in omnibus, & per omnia, ac ſi in literis prædictis prouinciæ, ciuitates, diocœ. terræ & loca, ac perſonæ, & exceſſus huiuſmodi nominatim, & ſpecificè expreſſa forent authoritate apoſtolica tenore præſentium ſtatuimus. Proq; potiori cautela literas & deputationem prædictas ad prouincias, ciuitates, diocœ. terras & loca, nec non perſonas, & crimina huiuſmodi extendentes, præfatis inquiſitoribus quod ipſi & alter eorum accerſito ſecum dilecto filio, IOANNE GREMPER. Clerico Conſtantien. diocœ. magiſtro in artibus, eorum moderno, ſeu quouis alio notario publico per ipſos, & quemlibet eorum pro tempore deputando in prouincijs, ciuitatibus, diocœſis, terris, & locis prædictis, contra quaſcunque perſonas, cuiuſcunque conditionis, & præeminentiæ fuerint huiuſmodi inquiſitionis officium exequi, ipſaſq; perſonas quas in præmiſſis culpabiles reperierint, iuxta earũ demerita corrigere, incarcerare, punire, & mulctare. Nec non in ſingulis prouinciarum huiuſmodi parrochialibus eccleſijs, uerbum DEI fideli populo quotiens expedierit, ac eis uiſum fuerit proponere & prædicare, omniaque alia & ſingula in præmiſſis, & circa ea neceſſaria & opportuna facere, & ſimiliter exequi libere & licitè ualeant, plenam ac liberam eadem auctoritate de nouo concedimus facultatem. Et nihilominus uenerabili fratri noſtro Epiſcopo Argentinenſi, per apoſtolica ſcripta mãdamus, quatenus ipſe per ſe uel per alium, ſeu alios præmiſſa ubi quãdo, & quotiens expedire cognouerit, fueritq; pro parte inquiſitorum huiuſmodi ſeu alterius eorum legitime requiſitus, ſolenniter publicans, non permittat eos quoſcunque ſuper hoc contra prædictarum & præſentium literarum tenorem, quauis authoritate moleſtari, ſeu aliàs quomo-

do

do libet impediri molestatores & impedientes, & contradictores,quoslibet & rebelles,cuiuscunque dignitatis status,gradus,præeminentiæ , nobilitatis,& excellentiæ aut conditionis fuerint, & quocũque exemptionis priuilegio sint muniti. Per excommunicationis , suspensionis & interdicti,ac alias etiam formidabiliores de quibus sibi uidebitur sententias,censuras & pœnas,omni appellatione postposita,compescendo & etiam legitimis super his per eum seruãdis processibus, sententias ipsas quotiens opus fuerit aggrauare & reaggrauare authoritate nostra procuret,inuocato ad hoc si opus fuerit auxilio brachii secularis. Non obstantibus præmissis ac constitutionibus, & ordinationibus apostolicis contrarijs quibuscunque. Aut si aliquibus communiter uel diuisim ab apostolica sit sede indultum,quod interdici,suspendi,uel excommunicari non possint, per literas apostolicas non facientes plena & expressam , ac de uerbo ad uerbum , de indulto huiusmodi mentionem , & qualibet alia dictæ sedis indulgentia generali uel speciali , cuiuscunque tenoris existat,per quã præsentibus non expressam uel totaliter non insertam,effectus huiusmodi gratiæ impediri ualeat, quomodo libet uel differri,& de quacunque toto tenore habeda sit in nostris literis mentio specialis. Nulli ergo omnino hominum liceat hãc paginam nostræ declarationis, extensionis,concessionis & mandati infringere,uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit,indignationem omnipotentis DEI, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum eius se nouerit incursurum.

Datum Romæ quod sanctum Petrum Anno incarnationis dominicæ, Millessimo, quadringentesimo, octuagesimo quarto. Non. Decembris. Pontificatus nostri Anno primo.

MALLEI MALEFICARVM,

Tria continens, quæ ad Maleficium concurrunt, ut sunt, Dæmon, Maleficus, & Diuina permissio.

An Maleficium sit. QVAESTIO PRIMA.

VTrvm asserere maleficos esse, sit adeò catholicū quod eius oppositū pertinaciter asserere oīno sit hæreticū. Et arguit quod nō sit catholicū quicq̄ de his asserere. 26.q.5. episcopi. Quid credit posse fieri aliquā creaturā aut in melius deteriusve trāsmutari, aut in aliā speciē uel similitudinē trāsformari quā ab ipso oīum creatore pagano, & infideli deterior est. Talia aūt referūtur fieri a maleficis, ideo talia asserere nō est catholicū, sed hęreticū. Pręterea nullus effectus maleficialis est in mūdo, Probatur. Quia si esset, operatione dęmonum fieret. Sed asserere quod dæmones pñt corporales trāsmutationes aut impedire aut efficere nō uidetur catholicū, quia sic perimere possent totū mundū. Præterea oīs alteratio corporalis, puta circa infirmitates aut sanitates procreādas reducitur in motū localē patet ex 7. physic. Quorūcunq; est motus cœli. Sed dęmones motū cœli uariare non pñt. Dionysius in epist. ad Polycarpū. Quia hoc solius Dei est. Ergo uidetur quod nullam transmutationē ad minus uerā in corporibus causare pñt: quod necesse sit hmōdi trāsmutationes in aliquā causam occultā reducere. Præterea sicut opus Dei est fortius q̄ opus diaboli, ita & eius factura. Sed maleficiū si esset in mūdo, esset utiq; opus diaboli cōtra factura Dei: ergo sicut illicitū est asserere facturā superstitiosam diaboli excedere opus Dei, ita illicitū est credere, ut creaturæ & opera Dei in hoībus & iumētis ualeāt uitiari ex operib. diaboli. Præte. id qđ subiacet uirtuti corpali, nō hēt uirtutē imprimēdi in corpora, sed dæmones subdunt uirtutib. stellarū qđ

po est eo quod certi incantatores constellationes determinatas ad inuocandum dæmones obseruant, ergo non habent uirtutem imprimendi aliquid in corpora, & sic multo minus maleficæ. Item dæmones non operantur nisi per artem. Sed ars non potest dare ueram formam. Vnde in c. de mineris dicitur. Sciant auctores alchimiæ species transmutare non posse, ergo & dæmones per artem operantes ueras qualitates sanitatis aut infirmitatis inducere non possunt, sed si uere sunt, habent aliquam aliam causam occultã absque opere dęmonũ & maleficiorũ. SED CONTRA in decre. 33. q. p. Si per sortiarias atq; maleficas artes nonnunquam occulto iusto Dei iudicio permittente, & diabolo præparante, &c. Loquitur de impedimento maleficiali quo ad actus coniugales tria concurrere: scilicet maleficam diabolum & Dei permissionem. Præterea fortius agere potest in id quod est minus forte. Sed uirtus dæmonis est fortior uirtute corporali, Iob. 40. Non est potestas super terram quæ ei ualeat comparari, qui creatus est ut neminem timeret. RESPONSIO. Hic impugnandi sunt tres errores hęreticales quibus reprobatis ueritas patebit. Nã quidã iuxta doctrinã sancti Thomæ in 4. distin. 24. ubi tractat de impedimento maleficiali, conati sunt asserere maleficium nihil esse in mundo, nisi in opinione hominum qui naturales effectus quorum essentiæ sunt occulte maleficijs imputabant. Alij qui maleficos concedũt sed ad maleficiales effectus illos tantummodo imaginare, & fantastice concurrere asserunt. Tertij qui effectus maleficiales omnino dicunt esse fantasticos & imaginarios licet dæmon cum malefica realiter concurrat. Horum errores sic declarantur & reprobantur. Nam primo omnino de hæresi notantur per doctores in 4. præfata dist. præcipue per sanctum Thomam in 3. art. & in corpore q. dicens illam opinionem esse omnino contra auctoritates sanctorum, & procedere ex radice infidelitatis, Quia ubi auctoritas scripturę sacræ dicit quod dæmones habent potestatem supra corporalia & supra imaginationem hominum quando à Deo permittuntur, vt ex multis scripturæ sacræ

passibus

passibus notatur. Ideo illi qui dicunt maleficium nihil esse in mundo nisi in existimatione hominū. Etiā non credūt esse dæmones, nisi in existimatione uulgi tantū, ut errores quos homo sibiipsi facit, ex sua æstimatione imputet dæmoni. Et ꝙ etiam ex imaginatione uehementi aliquæ figuræ apparent in sensu tales quales homo cogitat, ꝙ & tunc creduntur dæmones uideri dicamus uel etiam malefici. Et quum hæc vera fides repudiat per quam angelos de cœlo cecidisse & dæmones esse credimus. Ideo & fatemur ipsos ex subtilitate naturæ suæ multa posse quæ nos non possumus. Et illi qui eos ad talia inducunt facienda malefici uocantur hæc ibi. Quia uero infidelitas in baptizato hæresis nominantur, ideo tales de hæresi reprehendūtur. Alij duo errores dæmones & eorum naturalem potentiā nō negantes, sed inter se quo ad effectum maleficialem & ipsam maleficam diffidentes, inqnantū unus concedit maleficam realiter cooperari ad effectum, non tamen uerum, sed fantasticū. Alter uero per contrariū effectum realem in leso concedens, sed maleficam fantastice putat cooperari. Fundamentum errorum ex duobus passibus canon. qui habentur 26. q. v. epi. sumpserūt, ubi primo reprehenduntur mulieres, quæ credunt se cum Diana, uel Herodiana nocturnis horis equitare. Inspiciatur ibi canon. Et quia sepe fantastice & imaginarie talia solummodo fiunt, ideo & illi errantes, de oibus alijs effectibus ita fieri iudicant. Secundo, quia ibi continetur ꝙ qui credit uel asserit posse fieri aliquā creaturam, aut in melius deteriusve immutari aut transformari in aliam speciem, uel similitudinem q̄ à Deo oīm creatore, infidelis est, & pagano deterior. Vnde propter hoc, ꝙ ibi dicitur deteriusve immutari, dicūt illū effectum nō esse realem in maleficato, sed tantūmodo fantasticum. Sed ꝙ hi errores hæresim sapiant, & contra sanū intellectum canonis militāt, ostenditur primo tam per legē diuinam q̄ etiam ecclesiast. & ciuilē, & hoc in generali, demum in speciali uerba canon. exprimendo, licet etiā in sequēti quæstione clarius hoc deduceretur. Nam lex diuina in plerisq; locis præcipit maleficas nō solam esse uitan

das,sed etiam occidendas,cuiusmodi pœnas nō impone ret si non ueraciter & ad reales effectus &. læsiones cum dæmonibus concurrerēt. Mors enim corporaliter nō infligitur sine corporali & graui peccato, sed aliud de morte animæ quæ ex fantastica illusione seu etiā tentatione oriri potest. Hæc est sentētia S.Thome in. 2. dist. 7. in questione. An uti auxilio dæmonum sit malum. Nam Deutero. 18.præcipitur omnes maleficos & incantatores interfici. Leuitici etiam. 19.dicitur. Anima quæ declinauerit ad Magos & ad Ariolos & fornicata fuerit in eis ponam faciem meam contra eam & interficiā eam de medio populi mei. Et iterū.20.Vir uel mulier in quibus phytonicus uel diuinus spiritus fuerit moriatur,& lapidibus obruēt eos. Et dicuntur phytones in quibus demon operatur miros effectus. Præterea hæc sunt quod propter hoc peccatum Ochozias infirmus mortuus fuit.4. Regnum. 1.& Saul. 2. Paralipo.10. Diuinorum deniq; eloquiorum tractatores quid aliud in eorum scriptis dicunt.2.dist.7.& 8.tradiderunt de potestate demonū & magicis artibus eorū scripta inspiciantur cuiuscunq; doctoris super. 2. librum senten. & inueniet nullo discrepante magos & maleficos uirtute dæmonū permittente Deo,miros affectus non fantasticos posse producere. Taceo de variis aliis locis, in quibus Sanctus Thomas diffuse de huiusmodi operibus pertractat ut in summa contra genti.lib.3.cap.1.& 2.in prima parte. q.114.argu.4.Et in secunda secundæ.q.92. & 93. Inspiciantur deniq; postillatores & Glosatores de Magis Pharaonis. Exod.7.Inspiciantur & dicta Augustini. 18. de ciuitate. Dei cap.17.Et in secundo de doctrina christiana. Similiter aliorum doctorū quibus omnibus contradicere ualde absurdum est, nec a uitio heresi excusari potest. immo in iure hæreticus censetur quicunq; erat in expositione sacræ scripturæ,24.q.1.hæresis.Et quicunq; aliter sentit de his quæ fidē concernunt quam Romana tenet ecclesia.e.c.&.q.Hæc est fides quod deniq; contra sanum intellectum canonis militant ostenditur per legē ecclesiasticam,Nam & canones doctores super.c. Si perfortiarias

&

& maleficas artes. 24.q.1.& extra de frigidis & malefiđciatis,quid aliud protēdunt nisi de maleficiali impedimento circa actus cōiugales declarare q̃o dirimit cōtractū aut contrahendū matrimoniū.Dicunt.n.sicut & Tho.in.4.ubi supra quod si maleficiū superueniat matrimonio ante carnalem copulā,tūc si est perpetuū impedit & dirimit matrimoniū contractū cuiusmodi sentētia nō daretur super illusoriū & fantasticū effectū,ut de se patet.Videatur Hosti. in summa copiosa,similiter Gotfri & Raymun.qui etiā nullibi legūtur difficultasse. An talis effectus posset censeri imaginarius & nō realis,sed hoc tāquā p̄ se notū relinquebāt & q̃o posset cēseri perpetuus uel tēporalis declarāt si post trienniū duraret nec dubitabāt an imaginarie per maleficā seu illusorie intromittetur. Sed qđ uere & realiter pōt talis defectus procurari uirtute dæmonis propter pactū cū eo initum,uel etiā per ipsum dæmonē absq; malefica.licet hoc rarissime fiat in ecclesia ubi sacramētum matrimonii meritoriū existit . sed quod inter infideles hoc contingat, hoc est,quia iusto titulo illos possidere se cernit, ut Petrus de palude in suo quarto recitat de spōso qui despōsauerat Idolū,& nihilominus cōtraxerat cū quadā iuuencula,q̃ tamen cognoscere non potuit propter diabolum qui semp se in corpore assumpto interposuerat,cum tamen in ecclesia diabolus conatur potius per maleficas propter suū lucrum in perditionem animarum tales effectus intromittere,& qualiter hoc facere potest,& quibus mediis inferius declarabitur.ubi de septem modis nocēdi hominibus per consimiles effectus tractabitur.Ex aliis etiam questionibus quas theologi & canonistæ circa hāc materiam mouent,hoc idem patet discutiētes quomodo possit tollit, & an licitū sit per aliud maleficium tollere, & quid, si malefica mortua sit,per quam maleficiū est immissum de quo casu Gotfri.in sua summa mentionem facit, de quibus in quæstionibus tertiæ partis patebit,cur deniq; tam diligenter canonistæ uarias pœnas promulgassent, distinguendo de occulto & manifesto peccato maleficorum, seu potius diuinatorū cū noxia superstitio uarias habeat species, ut

notorii sit euchatistia denegetur. Si occultum pœnia 40. dierum de conse.dist.2. pro diacone.Item si clericus quod deponendus & in monasterio dettidendus. Si laicus excomunicandus 26.q.v.Non oportet. Item quod tales in fames debeant censeri, & qui ad eos concurrunt, immo nec ad accusationem debet admitti.2.q.8. quisquis nec. Sed per legem ciuilem hoc idem ostenditur.Nam Azon in summa super 9.libro.codicis.rubrica de maleficis. l. post corneliam de siccarijs & homicidijs dicit.Sciēdum quod omnes illi quos uulgus maleficos uocat, & etiam illi qui artem diuinādi sciunt,patiuntur capitalem pœnam vt. l. nemo.C.de maleficis.Item inferunt pœnam.l.culpa. l.nul lus.Hæ enim leges his uerbis utuntur.Nemini permittitur diuinare,alioquin suppliciū capitis gladio uultore fe ret prostratus,& subdit.Sunt & alij qui aret magica, uitę innocentum insidiantur, animos mulierum ad libidinem flectunt,& hi bestijs obijciūtur,vt.e.C.l.multi.Decernūt etiam leges ꝙ ad eorum accusationem quilibet admittatur, sicut & canon.in c.in fauorē fidei.lib.6.de hære.unde subditur ibidem.Ad hanc accusationem quilibet admitti tur quasi in crimine læsæ maiestatis. Ipsam enim prope modum pulsant maiestatem diuinam.Item ꝙ quæstionibus in interrogandum subiiciantur. Subdit & quilibet nulla dignitate obstante,quæstioni subiicitur,& qui conuincitur,uel si detegat facinus suum,sit eculeo deditus,vn gulisq; sulcātibus la tera,per ferat pœnas dignas suo facinori.vt.e. C.l. si ex. &c. Nota quod olim duplici pœna tales plectebantur capite & ungulis, ad dilacerationem corporis seu ad deuorandum bestiis obiiciendo.Iam autē cremantur forte propter femineum sexum. Item prohibent participationem.Vnde subditur,sed nec permittantur tales ad limen alterius accedere,alioquin concremantur bona,nec aliquis debet eos suscipere nel cōsulere,alio quin deportantur in insulam,& omnia bona publicantur.Hic notatur pœna exilij cum amissione omnium bonorum qui tales consulunt aut suscipiunt.Has pœnas ubi prædicatores populis & rectoribus terrarum publicant,

plus

plus aduersus maleficas, quàm ex alijs scripturarum allegationibus marcescunt. Præterea & per leges commendantur qui eorum maleficijs obstant. Vnde ubi supra.l. eorum. Alij autem qui faciunt id ne labores hominum uentorum grandinisq; lapidatione sternuntur, non pœna sed præmio digni sunt. Qualiter autem sit licitum talia impedire inferius patebit, ut prius tactum est Omnia autem hæc negare aut friuole illis resistere quomodo pôt scrupulo hæreticæ prauitatis carere. Iudicet unusquisque nisi fortassis eum ignorantia excusabit, sed cuiusmodi ignorantia excusat statim inferius patebit. Concludendo ex omnibus præmissis catholicam & uerissimam assertionem, quod malefici sunt, qui dæmonum auxilio propter pactum cum eis initum, maleficiales reales effectus, permittente Deo, procurare possunt, nô excludendo quin & præstigiosos effectus & fantasticos etiam per media præstigiosa producere ualeant. Sed quia presens speculatio super maleficiales effectus uersatur qui plurimum ab alijs differunt: ideo per hoc nihil ad propositum, cum tales potius sortilegi uel incantatores dicuntur, quam malefici. Demum quia fundamentum sui erroris capiunt ex uerbis can. præcipue duo ultimi errores non loquêdo de primo qui seipsum côdemnat dum nimiû contra ueritatê scripturæ exorbitat. Ideo ad sanû intellectum canonis est procedendum. Et primo contra primum errorem dicentis medium esse fantasticum, sed extrema esse realia.

Vbi notandum, quod quatuordecim sunt speciescapitales in genere superstitionis quas recitare causa breuitatis non expedit: quia clare recitantur ab Isidoro. 8 Ethimolog. & secunda secundæ per sanctum Tho. q. 92. Tum etiam quia inferius ubi de grauitate huius hæresis tractabitur de ipsis mentio erit. & hoc questione ultima huius primæ partis. Et species sub qua huiusmodi mulieres continentur uocatur species phytonum, in quibus dæmon uel loquitur uel mira operatur. Et est sepius primi in ordine. Species aût sub qua malefici continentur uocatur species maleficorum. Et quia inter se plurimum distâ-

nec oportet quod qui in una specie laborat quod etiā sub alijs cōprehendatur. Ideo sicut canō de illis mulierculis mētionē facit & nō de maleficis. Ita falsē canonē interpretatur q̄ huiusmodi imaginarias deductiones corporū ad totū genus superstitionis per omnes species ei⁹ reducere uelint, ut sic ille mulieres imaginarie solū, ita & omnes maleficę transferātur & perāplius canonē falsificant qui ex illo arguere uellet maleficā solūmodo imaginarie ad effectū maleficialē egritudinis uel morbi cōcurrere. Praeterea tales sic errātes perāplius reprehēdūtur dū extrema cōcedūt realia scilicet daemonē operātē, & effectū morbi realē, mediū aūt instrumēti scilicet personā maleficā dicūt fantastice cōcurrere cū tamē medium semper naturā participat extremorum. Nec ualet si dicatur quod etiam fantasia sit quid reale, quia sicut fantasia ut talis, nil pōt efficere nec concurrere ad dęmonis operationem nisi per pactum initum cum dęmone. in quo pacto malefica se totam obtulit & astrinxit diabolō uere & realiter & non fantastice aut imaginarie solum: ita etiam oportet q̄ coopereretur diabolo uere corporaliter. Nam & ad hoc sunt omnia maleficorum opera, ubi semper aut per uisum, aut per locutionē se alicuius maleficii instrumenti repositi sub limine domus operatione sua maleficia exercēt, prout in sequēti questione patebit. Praeterea si quis uerba canonis diligēter inspiciet considerabit quatuor quae praedicatores, & sacerdotes per ecclesias sibi cōmissas omni cum instantia populo predicare debent, scilicet q̄ extra unum Deum nemo arbitretur aliquid esse numinis uel diuinitatis. Secundo quod cum Diana uel Herodiade equitare est cum diabolo (q̄ se ita fingit & nominat) transmeare. Tertio quod talis equitatura sit tunc fantastice quando diabolus mentē per infidelitatē sibi subiectā agitat taliter ut ea quae solo spiritu fiant, corporaliter fieri creduntur. Quarto quod tali dn̄o habeant in oībus obedire. Vnde ad maleficiales actus haec uerba extendere est absurdū, cum sint diuersae species. An aūt malefici etiam localiter transferantur in sua specie superstitionis uel solum imaginariae sicut phytones, tractabitur

bitur de illo in cap.2.partis cap.3.quod utroque modo.Et sic secundus error cum primo eliditur quod ad fundamentum & sanum intellectũ canonis.Tertius insuper qui ex uerbis canonis effectum maleficialem asserit fantasticum ex uerbis canonis etiã eliditur.Nam in eo quod dicit q credit posse fieri aliquã creaturam aut in melius deterius ue transmutari,aut in aliã speciẽ uel similitudinẽ transformati,quam ab ipso omniũ creatore &c.Infideli deterior est. Hæ tres partes si nudæ intelligãtur sunt cõtra processum scripturæ & determinationem doctorũ. Nam posse fieri aliquas creaturas a maleficis ut pote uera animalia imperfecta, inspiciatur sequens canon nec mirum post allegatũ canon.episcopi quid August.determinat de Magis Pharaonis qui uirgas in serpentes uerterũt,inspiciatur glo. super illud Exod. 7. Vocauit Pharao sapientes inspiciatur & alia glo.Strabi.quod dæmones discurrunt per mundum quãdo per incantationem malefici per eos aliquid efficere conantur & colligunt diuersa semina , & ex eorum adæptione possunt prorumpere diuersas species . Inspiciatur & Albertus in de animallibus.Inspiciatur & sanctus Tho. 1.parte.q.114.ar.4. Quorum dicta breuitatis causa obmittuntur.solum hoc superest ut intelligatur ibi fieri,pro creari.Secundum etiam quod in melius deterius ue ualeat transmutari,intelligatur solummodo a Deo authoritate & ad correctionem seu etiam punitionem : sepius tamen ista ministerio dæmonum exercentur , & sicut de primo dicitur.Dominus percutit & ipse medetur , & ego occidam & ego uiuere faciam.Ita de secundo dicitur immissionem per angelos malos:ut supra tactum est . In præfato deniq;. c. nec mirum, inspiciantur uerba August. quæ dicunt maleficos & cuiusmodi eorum operationes quando hominibus in terdum non solum infirmitatem sed etiã mortem inferre. Tertium etiam sane intelligere expedit cum moderni malefici sepius opere dæmonum transformantur in lupos & alias bestias . Sed canon loquitur de reali transformatione & essentiali , & non de prestigiosa quæ sepius fit:de qua etiã August.xviii.de ciuitate dei.

cap.

cap. xvii. multa refert ut de famosissima maga Circe & de socijs Dyomedis & de patre præstantii. De qua materia in capitul is secundæ partis patebit. Et an semper sunt præsentes uel absentes malefici et an illum formē diabolus assumit uel ipse homo per se uideatur talis cap. 6. & 7.

An sit Hæresis maleficos asserere.

SEd quia secunda pars quæstionis dixit quod his oppositum asserere pertinaciter sit hæreticum. Quæritur, an tales debeant habere tanquam manifeste deprehēsi in hæretica prauitate, uel solum ut de hæresim uehemēter suspecti. ET VIDETVR quod primo modo. nā Bern. in glo. ordinaria in c. ad abolendam. §. præsenti. & uers. deprehensi. extra de hęrė. Pręsenti nihilominus ordinatione sancimus: ut quicunq; manifeste fuerint in hæresi deprehensi &c. declarat quod tribus modis quis censetur quis censetur manifeste deprehensi: facti uidelicet euidentia: quia publice prædicat hæresim, uel legitima probatione per testes uel ex sua confessione. Et quia tales publice prædicant seu temere contra præfata omnia se opponūt asserentes maleficas non esse: aut quod nu llo modo ualeant hominibus nocere. Ideo tanquā manifeste deprehensi in tali praui tate sub distin. continentur ad eundem etiam sensum est eiusdem Bern. glo. in. c. excommunicamns. secundo, super uerbo deprehensi publice. Ad idem etiam facit. c. super quibusdam. extra de uer. sig. Inspiciat ibidē lector cap. & reperiet ueritatem. SED CONTRA, quia hoc nimis durum uidetur, tum propter pœnam annexam quæ notatur in cap. ad abolendam. §. in præsenti. extra de hære. ubi in clerico ponitur degradatio, & ꝙ secularis relinquatur arbitrio potestatis secularis animaduersione debita puniendus. tum etiam propter ignorantiam & multitudinem eorum quæ culpabilis in tali errore cernitur. Et ex multitudine tali rigor iustitiæ est temperandus. dis. xl. ut constitueretur. RESPONSIO. Cum nostra sit intētio potius a uitio hæresis huiusmodi prædi

catores

catores pro posse excusare quã incusare.cum ut dicitur ex tra de pręsum.c.literas.§.quo circa mãdamus quatenus cũ propter solam suspitionem quamuis uehementem nolumus illum de tam graui crimine condemnari &c.ubi glo. super condemnari.Præcedi potest contra talem sic uehementer suspectum, sed non debet propterea condemnari,nisi adsit.ut ibidem declaratur. uiolenta suspitio, attamen quia suspitionem excludere non possumus, & hoc propter friuolas eorum assertiones contra fidei ueritatem,& cum hoc triplex sit suspitio leuis, uehemens, & uiolenta de quibus in c. accusatus & c. cum contumacia lib.vi.de hære.& per notata per archidiaconum. & Ioh.andreæ super cap.accusatus & uerbo uehemens. & de præsump.ca. literas. De uiolenta etiam loquitur canon.dist.xxiiij.quorundam. Ideo quærendum cuiusmodi suspitione talia prædicans subiacet. Et quidem cum talia dogmatizantes non æqualiter se ad huiusmodi errores habere noscuntur. eo quod aliqui ex simplici ignorantia iuris diuini, aliqui etiam sufficienter informati adhuc fluctuant uacillando & plene assentire nolunt,& cum error in mente hæreticum non faciat ,nisi adsit pertinatia uoluntatis: oportet etiam dicere quod ad suspitionem super crimen hæreseos non se æqualiter habeant, attamen quia per ignorantiam putant se posse euadere. Aduertant paululum quam grauiter peccant qui ex huiusmodi ignorantia delinquunt. Nam licet multiplex sit ignorantia, tamen in rectoribus animarum ignorantia quæcunque sit non potest dici ignorantia inuincibilis seu ignorantia particularis secundum philosophos,quæ a Iuristis & theologis dicitur facti.Sed censetur in eis ignorantia uniuersalis,quæ est ignorantia iuris diuini quia est eorum quæ quis de iure ex lege diuina scire tenetur.dist.41.Nicolaus papa.Dispensatio cœlestis seminis nobis iniuncta est.Væ si non asperserimus uæ si non tacuerimus Tenetur enim habere scientiam sacræ scripturæ.dist.36.per totum.Et ad hoc subdictorũ animas informandas eadẽ dist. ca.2.§. ecce. & §.Si quis uult.licet

secun-

secundum Ray. Hostien. Tho. non requiratur q́ habeant scientiã eminẽtẽ, sed q́ habeat competentẽ, id est, sufficiẽtem ad suum officium exequuendum. Attamen pro illo tum aliquali consolatione dummodo damna præcedentia lucris sequentibus deinceps recompensant est eis aduertendum quod hic ignorantia iuris licet dicatur interdũ affectata & supina. Dicitur tamen affectata, id est, uoluntaria dupliciter. Quia interdum cum sciẽtia intentionis, Interdum cum ignorantia intentionis. Prima licet in nulla excusat sed damnat. De qua Psal. Noluit intelligere ut bene ageret. Secunda tamen diminuit uoluntarium ita & peccatum. Quia fit quando quis tenetur aliquid scire, sed nescit quid teneatur, quæ etiã fuit in Paulo. 1. Thim. 1 Misericordiam consequutus sum, quia ignorans feci in incredulitate. Quia tamen dicitur affectata indirecte, quia propter alias occupationes negligit addiscere ea quę scire tenetur, nec uult laborare in studio ad sciẽdum illa, & excusat non a toto sed a tanto. Et etiam iuxta Ambro. super illud Rom. 2. An ignoras quod benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit. dicit. grauissimè peccas si ignoras grauissime, id est, ualde periculosè. Ideo pręsertim iam in temporibus ad succurrendum animarum periculis omnem ignorantiam repellamus, & durissimum iudicium quod nobis imminet super districtam rationem & talentum nobis creditum semper præ oculis habeamus, ne ipsa ignorantia etiam in nobis notetur crassa uel supina, per metaphoram hominis crassi uel supini, qui non uidet etiam ea quæ coram ipso sunt. Dicit enim Cancellarius in floribus regularium moralium, & in secunda regula, quòd culpabilis ignorantia iuris diuini, non cadit in facientem quod in se est. Ratio est quia Spiritus sanctus talem hominem de necessarijs ad salutem, quæ uires eius excedunt docere immediate paratus est. Ad primum argumentum solutio patet per sanum intellectum canonis. Ad secundum dicit Pe. de tharam. Perimeret utique ex magna sua inuidia qua aduersus hominem agitatur, si à Deo permitteretur. Quod autem Deus permittit sibi aliqua, & aliqua

non,

non,hoc cedit in maiorem ipſius diaboli contumeliam & diſplicentiã, quod Deus in omnibus utitur eo,contra ſuã uoluntatem ad manifeſtationem gloriæ ſuæ. Ad tertium dicitur ꝙ ante rationem ægritudinis aut alterius effectus maleficialis ſemper præcedit aliquis motus localis,inquã tum dæmon per maleficam colligit determinata actiua, quæ uidelicet lędere poſſunt,& apponit determinatis paſſiuis ad inferendum dolorem,uel nocumentum aut actum aliquem ſpurciſſimum. Et ſi quæritur an motus ille rerũ a dęmone localis reducatur in motum cœleſtem.Dicendũ eſt quod non.Quia non mouẽtur ex uirtute naturali, ſed mouentur ex obedientiã naturali qua ſubijciũtur uirtuti dæmonis, qui habet hoc ex uirtute naturæ ſuæ quod põt ſupra corpora.Hoc dico, non ꝙ poſſit influere rebus materialibus aliquam formam uel ſubſtantialem uel accidentalem abſque adminiculo alterius rei naturaliter. Sed quia poteſt Deo permittente res localiter mouere & ex rebus coniunctis dolorem uel aliquam qualitatem producere.Vnde effectus maleficialis non ſubijcitur motui cœli,ſicut nec ipſe dœmon licet res illæ & infirmamenta ſubjiciantur.Ad quartum dicendum eſt. Opus Dei poteſt opere diaboli omnino uitiari,prout ad præſens loquimur de effectu maleficiali. Sed quia hoc non poteſt niſi diuina permiſſione.Et ideo non ſequitur quod diabolus ſit Deo fortior,demum quia non uiciat opera Dei per uiolentiam cum ſic etiam deſtruere poſſet. Ad quintum ſimpliciter notum eſt ꝙ corpora cœleſtia non habent uirtutem imprimendi in dæmones cum nihil agat ultra ſuam uirtutem, ſed quod magis aduocati ſibi certa conſtellatione ueniunt,duplici ex cauſa hæc facere uidentur.Primo quia ſciunt uirtutem illius conſtellationis iuuare ad effectum quem magi optant.Secundo faciunt ut homines inducãt ad uenerandum aliquod numen in ſtellis, ex qua ueneratione etiam ante tempora ritus idolatriæ proceſſit. Ad ultimum quantum ad terminos argumenti ſuper aurum alchimicum,dicendum ſecundũ ſanctum Tho.in 2.diſt.6. in ſolutione unius argumenti,ubi declarat de uirtute dæmonum

monum in operando. Quod licet quædam formæ substantiales per artem induci possint uirtute naturalis agentis, vt quando forma ignis inducitur per artem in lignum, hoc tamen non potest fieri uniuersaliter eò quod ars non potest inuenire semper seu coniungere propria actiua proprijs passiuis, potest tamen facere aliquid simile, & sic alchimistæ faciunt aliquid simile auro, quantum ad accidentia exteriora, sed tamen non faciunt uerum aurum, quia forma substantialis auri non est per calorem ignis quo utuntur alchimistæ, sed per calorem Solis in loco determinato vbi viget virtus mineralis, & ideo tale aurum nō habet operationem consequentem speciem. Et simile est de alijs eorum operationibus. Ad propositum. Dæmones operantur per artem circa effectus maleficiales, & ideo absq; amminiculo alterius agentis nullam formam substantialem uel accidentalem inducere possunt, & quia non dicimus quod maleficia inferant partem absque amminiculo alterius agentis ideo etiam cum tali amminiculo potest ueras qualitates ægritudinis aut alterius passionis inducere, sed qualiter hæc amminicula seu administrationes instrumentorum habent ad effectum maleficialem cum dæmonibus concurrere uel non patebit persequentia.

An Dæmon cum maleficio concurrat.

SECVNDA QVAESTIO.

AN catholicum sic asserere ꝙ ad effectum maleficialem semper habeat dœmon cum malefico concurrere, uel quod unus sine altero, ut dæmon sine malefico, uel e conuerso talem effectum possit producere. Et arguitur primo ꝙ dæmon sine malefico. Aug. in lib. 83. q. Omnia quæ uisibiliter fiunt etiam per inferiores potestates aeris fieri posse creduntur. Sed omnia nocumenta corporalia non sunt inuisibilia, sed potius sensibilia, igitur etiam a dæmonibus fieri possunt. Præterea ex scripturis nocumenta Iob illata, ubi ignis decœlo cecidit, & familiā cum gregibus pecorum

uno impetu consumpsit, & turbo domum deijciens liberos occidit, dæmon per se absque maleficis concurrente, tantummodo diuina permissione operatus est. Ergo a simili in aliis qui maleficis ascribuntur. patet & de septem uiris sacræ uirginis, quos dæmon occidit. Præterea quicquid potest uirtus inferior absque ammiuiculo uirtutis superioris potest & uirtus superior absq; amminiculo uirtutis inferioris. Sed uirtus inferior potest concitare grandines, & inducere infirmitates absque auxilio uirtutis superioris. Dicit enim Albertus de proprietatibus rerum quod saluia putrefacta modis ut ibidem ponit si protecta fuerit in fontem mirabiles concitabit in aere tempestates. Præterea si dicatur quod dęmon utitur maleficio nõ propter indigentiam, sed propter eius quã quærit perditionẽ. Contra Aristo. 3. Ethi. Malicia est uoluntarium quod probat per hoc quod nullus operatur iniustè, uoluntariè non uelle iniustum esse, & uoluntariè stuprante non uelle, incontinentem esse, & per hoc etiam legislatores puninnt malos quasi uoluntarie mala operantes. Dæmon ergo si operatur per maleficam operatur tãquam per instrumentum, & cum instrumẽtum dependet a uoluntate principalis agentis & non uoluntarie agit si concurrit, non erit ei actio imputanda per consensus punienda. SED CONTRA quod nihil possit inficere inferioribus absque maleficis. Primo de generatione. Omnis actio est per contactũ. Et quia non est aliquis contactus dæmonis ad corpora cum nihil habeat cum eis commune, ergo utitur aliquo instrumento illi influendo uirtutem lędendi per contactum. Iuxta hoc etiã quod maleficia possint fieri absque opere dæmonum probatur per textum & glos. ad Gal. iii. O insensati Galatæ quis uos fascinauit ueritati non obedire? glo. quidam habent oculos uirentes qui solo aspectu inficiunt alios & maxime pueros. Est ad hoc etiã Auicen. 6. naturalium lib. 3. cap. ult. ita dicens, Multoties autem anima operatur in corpore alieno sicut in proprio, quemadmodum est opus oculi fascinantis & estimationis operantis. Et eandem sententiam etiam ponit Algazel. lib. v

suo

suo physicorum cap.10.Putat etiam Auicenna licet non teneatur in illo,quod uirtus imaginatiua etiam absq; uisu possit extranea corpora immutare, ubi nimis extendit uirtutem imaginatiuam, & capimus hic uirtutem imaginatiuam non in quantum distinguitur contra alias uirtutes sensitiuas interiores ut est sensus communis, & fantasia & estimatio,sed inquantum includit omnes illas uirtutes interiores. Sed bene uerum ꝙ talis uirtus imaginatiua potest transmutare corpus coniunctum,scilicet illud in quo est,sicut homo potest ambulare supra trabem quæ est in medio uiæ. Si uero posita fuerit super aquam profundã nõ audebit ambulare super eã, eo ꝙ imaginabitur in eius anima forma cadendi uehementer impressa, cui obedit materia eius & uirtus membrorũ eius & non obediunt eius contrario,scilicet ad directe ambulandum. In hoc ergo conuenit hæc immutatio cum oculo fascinantis inquantum immutatur corpus proprium, primo scilicet nõ corpus alienum, de qua immutatione iam loquimur. Præterea si dicatur quod talis immutatio causatur a corpore uiuo,mediante anima in aliud corpus uiuum. Contra. Quia ad præsentiam interfectoris manat sanguis ex uulneribus occisi. Ergo etiam absque uirtute animæ, corpora possunt mirabiles effectus producere. Item homo uiuens, & prope cadauer hominis occisi ttansiens, etiam non sentiendo illud,adhuc terrore concutitur. Præterea sicut res naturales habent quasdam uirtutes occultas,quarum ratio ab homine assignari non potest,sicut ꝙ adamas trahit ferrum, & multa quæ Augu.ennmerat 20. de ci. Dei. Ita mulieres ad immutationes faciendas in corporibus alienis certis rebus uti possunt,absque auxilio dæmonum quæ etiam nostram rationem excedunt. Et quia excedunt,non debemus propterea dæmonibus quasi ex maleficis insimul conuersantes ascribere. Præterea malefici certis utuntur imaginibus & rebus instrumentalibus quas interdum ponunt sub limine ostij domus, aut ad certa loca ubi pecudes conueniunt,aut etiam homines qui maleficiantur & interdum moriuntur. Sed quia hu-

iusmodi effectus possunt euenire ex imaginibus illis, inquantum habent quasdam influentias corporibus cœlestibus receptas probatur. Nā sicut corpora naturalia subduntur corporibus cœlestibus, ita & artificialia. Sed corpora naturalia possunt recipere quasdā uirtutes occultas ergo &c. & artifi. Vnde uidetur q eorū opera possent per tales impressiones practicari & nō per dæmones. Pręterea si uera miracula possint fieri ex potestate naturę in eo quę operatur. Ita & miranda & horribilia & stupenda opa, ex uirtute naturæ probatur. Nam Grego. dicit 2. dial. Sancti miracula faciunt, aliquando ex præce, aliquando ex potestate. Exemplum datur de utroque. Petrus orando suscitauit Thabitam mortuam. Ananiam & Saphiram mentientes morti increpando tradidit absque præce. Ergo & homo per uirtutem suæ animæ poterit materiam corporalem in alterā etiam transmutare, seu immutare de sanitate in infirmitatem, & econuerso. Præterea corpus humanum est nobilius quam alia corpora inferiora, sed propter apprehensionem animæ humanæ immutatur corpus humanum ad calorem & frigus, ut patet in irascentibus & timentibus, immo etiam hæc immutatio pertingit quandoque usque ad ægritudinem & mortem. Ergo multo magis potest sua uirtute materiam corporalem immutare. Sed contra est. Substantia spiritus non potest imprimere aliquam formam nisi adminiculo alterius agentis, ut supra tactum est. Vnde & August. in præfato libro. Non est putandum istis trāsgressoribus angelis ad nutum seruire hanc uisibilium rerum materiā, sed soli Deo. Ergo multominus homo ex potestate naturali efficere potest effectus maleficiales. RESPONDEO, quia non desunt errantes in hac materia, maleficas excusantes, & dęmones tantummodo aut inculpantes, aut quibusdam naturalibus transmutationibus earum facta ascribentes. Ideo horum falsitas ostenditur primo per descriptionem maleficarum, de qua Isid. 8. Ethymo. cap. 9. Malefici dicuntur ob facinorum magnitudinem, scilicet, mala pręcunctis malefactoribus efficientia, unde subdit, Hi elementa

concutiunt,opere ſcilicet dæmonum ad grandines & tem peſtates concitandas.Item dicit mentes hominum turbāt intellige ad amentiam,odium , & amorem inordinatum. Item ſubdit.Ac ſine ullo ueneni hauſtu, uiolentia tantum carminis animas interimunt.Ad idem 26.q.v.ca. nec mirum,& ſunt uerba Auguſtini. in d.ci. De i.vbi declaratur cui dicuntur magi & malefici. Magi ſunt qui uulgo dicuntur malefici, & ob facinorum magnitudinem ſic nuncupantur.Hi ſunt qui permiſſu Dei elementa concutiunt, hoīm turbāt mentes, minus confidentū,in deo,ac ſine vllo ueneni hauſtu,uiolentia tantū carminis interimūt homines.Vnde & Lucanus. Mens hauſti nulla ſanie polluta ueneni incātata petit, dęmonibus enim accitis audēt uentillare & quouſq; ſuos perimāt malis artibus inimicos.Ex quibus patet quod in huiuſmodi operibus ſemper habēt dæmones cū maleficijs cōcurrere.Secundo quia cum quadruplices effectus pęnales aſſignare poſſumus.ſ.miniſteriales, noxiales, maleficiales & naturales.Et miniſteriales dicūtur qui miniſterio bonorū angelorum ſicut noxiales malorū ſpirituū immittuntur. Moſes enim Aegyptum in x.plagis miniſterio bonorum percuſſit.Vbi magi in 9.tan tum per malos ſpūs concurrerunt,& triduam peſtem propter peccatū Dauid circa numerationē populi cōmiſſum, & de.lxxij.milibus hoīm una nocte proſtratis pro exercitu Sennacherib,utiq; hic per angelos dn̄i,id eſt, per bonos dn̄m uenerantes & cognoſcentes peracta fuerunt. No xiales uero effectus cum in ſcripturis nominantur immiſſiones per angelos malos, ſecundum quas populus ille in deſerto ſæpe percuſſus fuit.Et maleficiales effectus dicuntur quando dęmon per maleficos & per magos operatur, ſicut,& naturales qui ex influentijs corporum cœleſtium in iſtis inferioribus circa mortalitates, ſterilitates terrarū & grandines, & hæc ſimilia cauſantur.Et inter hos effectus magna ſit differētia. Ideo cū Iob noxiali plaga fuit à dæmone percuſſus & nō maleficiali,ideo nihil eſt ad propoſitum.Si quis vero curioſus inſtaret ſicut plerunque hęc materia curioſas patitur a maleficarum defenſoribus in-

ſtantias

stantias semper in cortice uerborũ aerem uerberantes,& medullam ueritatis nunquã penetrantes. Cur Iob non maleficiali effectu per dęmonem sicut noxiali percussus fuit. His curiose etiam responderi potest quod Iob fuit percussus a diabolo solum, & non mediante malefico uel malefica. Quia hoc genus superstitionis uel nondum erat inuentum, diuina tamen prouidentia uoluit ut potestas dæmonis mundo ad præcauendum eius insidias pro Dei gloria innotesceret cum nihil nisi a Deo permissus efficere potest. Et de tempore quidem quo primum genus superstitionis inuentum fuit. Dico primum genus quo ad dæmonum inuocationem, non quo ad puram ido latriam. Dicit Vincentius in speculo Hystoriali allegans plures doctores, quod primus inuentor artis magice & mathematice fuit Zoroastes, qui dicitur fuisse Cham filius Noe, hic secundum Augustinum de ciuitate Dei solus risit nascendo & hoc non nisi opere diaboli. Hic etiam cum esset rex superatus est a Nino filio Beli qui edificauit Niniuen, uel amplius sub quo cæpit regnũ Assyriorũ tempore Abrahe. Hic etiam Ninus ob inordinatũ amorem patris fecit fieri imaginem patri mortuo ad quam quicunq; confugiebant malefactores liberi erant ab omni punitione debita. Et ex hoc cœperunt homines imagines adorare, ut deos, sed hoc post primam ætatem quia sub illo tempore non erat idolatria propter recentem memoriam creationis mundi, ut dicit sanctus Thom. in. ij. q. 95. ar. 4 uel etiam incepit a Nembroth qui cogebat homines ignẽ adorare, & sic in secunda ætate incepit idolatria quæ est primum genus superstitionis, sicut diuinatio secundum, & obseruantia tertiũ. Maleficorũ aũt ritus reducitur ad secundum genus superstitionis scilicet ad diuinationẽ quæ fit per expressam dæmonum inuocationem cuius etiam sunt tria genera scilicet nigromantia, planctarij seu potius mathematici, & diuinatio per somnia, hæc ideo posui ut prius lector intelligat noxias illas artes non subito, sed processu temporis fuisse inuentas, nec absonum esse asserere maleficas tempore Iob non fuisse. Sicut enim per incremẽta temporũ ut Gre-

gorius in moralibus dicit, creuit scientia sanctorum. ita & noxiæ artes dæmoniorum. Et sicut iam repleta est terra scientia dñi. Esaiæ. n. Ita iam mundi uespere ad occasum declinante & malitia hominum excrescente & charitate refrigescente superabundat omnis maleficiorũ iniquitas. Ipse tamen Zoroastes cum esset intentus illis artibus & solummodo cõsideratione Astrorum a diabolo succensus est. Hæc ubi supra. De tempore autem quo malefici leguntur cum dæmonibus ad maleficia inferenda conuenisse tactum est supra. Et habetur Exodi septimo quo ad magos Pharaonis qui in plagis super egyptum dęmonum assistentia sicut Moyses ministerio bonorum angelorum signa plurima perpetrarunt. Vnde concluditur veritas catholica uidelicet quod ad effectum maleficialem licet non ad effectum noxialem semper habet maleficus cum dęmone concurrere. Et per hæc patet responsio ad argumenta. Nam ad primum non negatur quin effectus noxiales qui uisibiliter cernuntur super homines iumẽta terræ fruges & qui etiam ex influentiis corporum cœlestium sæpe proueniunt etiam a dæmonibus Deo permittẽte inferuntur. Dicit enim Augu. 4. de ciuit. Dæmonibus subsunt ignis & aer quãtum eis a Deo permittitur, patet & per glosam super illud. Immissiones per angelos malos q̃ dicit. Deus punit per malos angelos. Ex quibus etiam patet responsio ad secundum de Iob & ex his quæ prius tacta sunt de initio artis magicæ. Et ad tertium de saluia putrefacta & in puteum proiecta dicitur. Quid licet sequatur effectus noxialis absque auxilio dæmonis. licet non absque influentia corporis cœlestis. Loquimur autem de effectu maleficiali. Vnde nõ est simile. Ad quartum dicitur uerum esse quod dæmones utuntur maleficis tantummodo propter eorum perditionem. Et cum infertur quod non essent puniendi, quia concurrunt tanquam instrumenta quæ mouẽtur ad nutum non proprium, sed principalis agentis. Respondetur quod sunt instrumenta animata & libera agentia, & licet post expressum pactum initum cum dæmonibus, nõ iam sint suæ libertatis, quia ut ex earum fassionibus acce

pimus,

pimus, & loquor de mulierculis combuſtis ad plurima maleficia coacte ſi uerbera dęmonum ſubterfugere uolūt cooperantur, prima tamen profeſſione, qua ſponte ſe dæmonibus ſubiecerunt manent ligatæ.

AD alia uero argumenta, in quibus probatur maleficales effectus poſſe abſque opere dæmonum a uetulis procurari. Dicendum quod ex uno particulari, concludere uniuerſale eſt diſſonum rationi. Et cum in tota (ut uidetur) ſcriptura ſacra nō inuenitur tale, niſi hic ubi agitur de faſcinatione ſeu in uultuatione uetularum, ideo non ualet per hoc concludere, ꝙ ſemper habeat ita euenire. Inſuper eſt etiā dubium per gloſam. An abſque opere dęmonum talis faſcinatio fieri poſſit, eo ꝙ ex gloſis ibi elicitur quod faſcinatio capitur tripliciter. Vno modo dicitur ludificatio ſenſuum, quæ fit per artem magicam, & ſic poteſt fieri miniſterio dæmonū, niſi prohibeantur a Deo immediate, mediante uel miniſterio ſanctorum angelorum. Secundo modo poteſt dici inuidia, ut ibi Apoſtolus dixit. Quis uos faſcinauit, id eſt, tanto odio perſecutus eſt. Tertio quod ex tali odio fiat immutatio ad malum in corpore alicuius per oculos alterius aſpicientes in eum. Et de faſcinatione hoc modo dicta cōmuniter loquuntur doctores, ſecundum quem modum etiam Auicenna & Algazel, ut in argumentis deducitur, loquuti ſunt. Nam & ſanctus Thomas hanc faſcinationem declarat prima parte. q. 117. per hunc modum. Et forte, inquit, imaginatione animæ immutatur ſpiritus corporis coniuncti. Quæ quidem immutatio ſpirituum maxime fit in oculis ad quos ſubtiliores ſpiritus proueniunt. Oculi enim inficiunt aerem continuum uſque ad determinatum ſpacium, per quem modum ſpecula ſi ſint noua & pura contrahunt quandam impuritatem ex aſpectu mulieris menſtruante. Vt Ariſto. dicit in libro de ſommo & uigilia. Sic igitur cum aliqua anima fuerit uehementer commota ad malitiam, ſicut maxime uetulis contingit, efficitur ſecundum modum prædictum. Aſpectus eius uenenoſus & noxius, & maximę pueris, qui habent corpus

tenerum & facile receptiuum impressionem. Subdit tamen quod possibile est etiam quòd Dei permissione, uel ex aliquo occulto facto cooperetur ad hoc malignitas dæmonũ cũ quibus sortilegæ uetulæ pactũ aliquod habent.

. Est ergo quæstio super influentias corporum cœlestium, in qua tres alij errores reprobantur, & est quinta in ordine. Sed pro ampliori præmissorũ declaratione etiã obiuiandũ quibuscunq; prætensis obiectionibus. Quæritur de maleficorũ operibus quo ad quintuplicẽ cãm quatuor ex illis reprobãdo ex quib. influere nõ possunt, quin tam uero concludendo.s.uirtutẽ intellectiuã,ex qua fluere habent,quæ & licet bona sit secundũ naturã,est tamen mala secundum uoluntatẽ. Quatuor aũt causæ reprobantur contra illos qui aut maleficas,aut eorum opera esse negant; & sunt corporũ cęlestium influentiæ illorum corporum & orbium motores monentia hoĩm excrescens malicia, & imaginum ac caracterum & uerborum efficacia. Præterea corpora cęlestia mouentur a substantijs spiritualibus secundum theologos & philosophos omnes. Sed illi spiritus sunt superiores animabus nostris,sicut & corpora cęlestia corporibus nostris,ergo ambo insimul habent imprimere in animam & corpus hominis ad causandũ quoscunque actus humanos.

SED pro ampliori intellectu solutionum, aliqua dubia mouentur, ex quorum solutione ueritas magis patebit. Videtur enim obstare primo illud quod superius dictum est. Quod substantiæ spirituales non possunt transmutare corpora ad aliquam naturalem formam nisi amminiculo alterius agentis. Ergo multo minus hoc poterit efficere imaginatio quantuncunque fortis in anima. Præterea est articulus condemnatus in plerisque uniuersitatibus, præcipue tamen Parisiensi, quòd incantator aliquis proiicit camelum in foueã solo uisu, eo ꝙ sicut intelligentiæ superioris imprimũt inferioris: sic aĩa intellectiua imprimit in aliã & etiam in animã sensitiuã. Item ad hoc est articulus condẽnatus, quod materia exterior obedit substantiæ spirituali, & intelligatur simpliciter & secun-

cundum omnem modum transmutationis. Quia sic soli Deo, ut prius patuit, obedit. His uisis fascinatio de qua loquimur qualiter sit possibilis, & qualiter non declaratur. Non enim est possibile homini, quod per naturalem uirtutem animæ suæ per oculos talem uirtutem emittat, quæ non mediante transmutatione proprij corporis, neq; medij nocumentum inferre possit corpori hominis quid aspicit, maximè cum secundum opinionem communiorem uideamus intra suspicientes nihil extra mittentes. Non est etiam possibile homini, q̃ per uirtutem naturalem animæ suæ, pro uoluntate sua transmutationem faciat imaginando in oculis suis, quæ mediante transmutatione medij, scilicet aeris possit corpus hominis quem aspicit in aliquam transmutare qualitatem secundum quod sibi placuerit, & quia secundum hos duos modos prædictos non potest unus homo alium fascinare: cum nulli hominum potest inesse talis uirtus per naturalem uirtutem animæ suę. Ideo uelle probare quod maleficiales effectus possent prodiri ex naturali aliqua uirtute super ad infringendum opera maleficiorum quæ uirtute dęmonum fiũt est plurimum alienum a ueritate. Quia etiam secundum hos duos modos fascinatio & maleficatio reprobantur, sicut & præfati duo articuli. Qualiter tamen sit possibilis licet superius tactum sit, tamen clarius sic deducitur. Potest enim contingere quod homo uel mulier aspiciens corpus alicuius pueri moueat ipsum, mediante uisu & imaginatione, uel aliqua passione sensibili. Et quia passio sensibilis est, cum quadam immutatione corporali & oculi sunt tenerrimi; propter quod sunt impressionis multũ receptiui. Ideo quandoque contingit quod per aliquam passionem interiorem transmutantur oculi in aliquam malam qualitatem, maxime cooperante ad hoc aliqua imagitatione, cuius impresio cito redundat in oculos, & propter eorum teneritudinem, & propter uicinitatem radicis sensuum particularium ad imaginationis organum. Cum autem oculi sunt transmutati in aliquam qualitatẽ nociuam, contingere potest quod transmutent. Item sibi

illã contiguã in aliquã qualitatẽ malã,& illa pars aliqua; & sic usque ad aerem contiguum oculis pueri qui aspicitur,& ille aer contiguus poterit quandoque in materiam dispositam quam non dispositam cui consonat transmutare oculos ipsius pueri in aliam qualitatem malam & mediantibus oculis ipsius pueri aliquas alias partes interiores, vnde nec cibum digerere,nec in membris fortificari aut augmentari poterit. Experimẽtum huius rei manuductium est, quia uidemus hominem patientem in oculis,quandoque ex aspectu suo lædere oculos eum aspicientis,quod contingit ex hoc quod oculi mala qualitate infecti,inficiunt aerem medium,& aer infectus inficit oculos directos ad oculos infirmos,eo quod secundum rectam lineam infectio illa deriuatur in directum ad oculos inspicientium cooperante, adhæc multum imaginatione eius qui aspiciendo oculos infirmos imaginatur se lædi. Plura possent exempla manuductiua adduci, quæ breuitatis causa obmittuntur. Concordat his quædam glosa super illud Psal. Qui timent te,uidebunt me,& Le. dicens, Magna uirtus in oculis est,quod in naturalibus apparet. Animal enim uisum prodest itericis, prior uidens lupus uocem aufert,uel sic. Basiliscus si prior uidit, occidit, si prior uidetur,occiditur. Et ratio quare basiliscus uidendo occidit hominem,nisi quod ex aspectu & imaginatione excitatur in eius corpore materia uenenosa, per quam oculi primo inficiuntur,& demum aer contiguus. Et sic alia & alia pars aeris usque ad aerem homini contiguum, quem aerem per aspirationem cum homo attraxerit, intoxicatur & moritur. Prior autem uisus ab homine, ubi homo uolẽs Basiliscum occidere, circummunit & speculis, ex quibus dum basiliscus inspicit ex reuerberatione aer inficitur,& sic usq; ad basiliscum pertingit & occiditur. Sed dubium. Cur homo occisor bestiæ non moritur & hic occultam quãdam causam opinari necesse est. Hęc sine præiudicio & temeraria assertione dicta sunt tantum modo dictis sanctorum inhærentes catholicam ueritatem concludamus,quod ad maleficiales effectus de quibus ad

præsens

præsens loquimur malefici cum dæmonibus semper concurrere, & unum sine altero nihil posse efficere. Ad argumenta patet responsio de fascinatione ad primum. Ad secundum dicitur iuxta Vincent. in spe. naturali. c. 13.

Quod uulnus infectum spiritibus interficientis ex forti imaginatione illud uulnus trahit aerem infectum transeuntem iam interfectore sanguis ebuliens extra manat, quia ad præsentiam interfectoris aer inclusus in uulnere, sicut ab interfectore intrauit. Ita ad eius præsentiam commouetur, ex qua commotione sanguis erumpit. Sunt qui dam alias causas allegãtes quasi illa ébullitio sanguinis sit eius clamor de terra super homicidam præsentem, & hoc propter maledictionem primæ homicidæ Cain, ad illud de horrore dicendum, ꝙ homo transiens prope cadauer hominis occisi horrore concutitur. licet illud nõ sentiat hoc fit ex spiritu quantumcunq; infectionẽ recipiente, & eam aĩę repræsentãte. Sed hæc nihil concludunt aduersus opera maleficorum, cum oĩa illa naturaliter (ut dictũ est) fieri ualeant. Ad tertium sicut dictum est supra, maleficorũ ritus deducũtur ad secundũ genus superstitionis ꝙ dicitur diuinatio, rebus uero supestitiosè in obseruãtiis quibusdam reducitur ad tertiũ genus, ideo argumentum non est simile, demũ etiam quia reducũtur non ad quamlibet diuinationẽ, sed ad illam quæ fit per expressam dæmonum inuocationem, & hoc etiam cum multis modis fieri possit. scilicet per Nigromantiã, Geomantiã, & Hydromantiã &c. Inspiciatur se. se. q. ar. 5. Ideo hæc diuinatio maleficorum ubi maleficiis sunt intenti. sicut supremum gradũ in flagitiis tenet ita, & aliud iudicium de eo existit. unde quando arguitur ꝙ quia occultas rerum uirtutes cognoscere non possumus, & malefici etiã occultis rebus intendunt. Dicitur ꝙ si intenderẽt rebus naturalibus ad aliquos effectus naturales ex naturali uirtute procedendos, hoc licitũ foret, ut de se patet. Vel etiã concedendo ꝙ si intenderẽt superstitiose rebus naturalibus, ut pote reb⁹ huiusmodi certas caracteres uel aliqua nomina ignota inscribẽdo & illis pro acquirenda sanitate uel a-

micitia

micitia, & pro aliqua utilitate, & non pro nocumento aliquo inferendo uterentur. tunc licet absq; expressa dæmonũ inuocatione, licet nõ absq; tacita ista fidei possent & illicita iudicantur, quia tamen hæc & his similia reducuntur ad tertiũ genus superstitionis, scilicet ad obseruantiã uanitatũ, ut dictum est, ideo nihil ad propositũ super hęresim maleficorũ fortificatur. Etiã solutioꝙ huic tertio generi quatuor assignãtur species, quia uel utitur quis obseruãtiis ad sciẽtiã acquirendã, Vel ad cõiecturas sumẽdas fortuniorũ uel infortuniorũ, uel ad suspensiones sacrorũ uerborũ, uel ad corpora immutãda in melius. Vñ & notã ter sctũs Tho. in titulo illo quæstionis ubi quærit. An obseruationes ordinatæ ad corporũ immutationẽ sint licitę. q. 96. in summa præfata ar. 2. addit puta ad sanitatem. obseruationes ergo maleficorũ cum hic locũ habent, sed ut dictũ est sub secũdo genere continẽtur supestitionis, ideo nihil ad ꝓpositũ. Ex his etiã ad quartũ argu. respondetur, ꝙ quia duplices in his obseruantiis fieri possunt imagines nigromanticę, & astronomicę, & inter hæc talis est differentia. Quod in nigromanticis semꝑ fiunt expresse inuocationes dæmonum, propter expressa pacta cum eis inita. Inspiciatur solutio secũdi arg. præfatę quæstionis. In astronomicis uero sunt pacta tacita & ideo nulla inuocatio nisi fortassis tacita. puta figurarũ & caracterũ signa q̃ eis inscribũtur, & iterũ imagines nigromanticæ, uel fiunt sub certis constellationibus ad recipiendum certo influxus & impressiones corporũ cœlestium, etiã certis figuris & caracteribus insigniti; ut in annulo, lapide, uel aliqua pæreiosa materia. Vel fiunt simpliciter absq; obseruantia constellationum, sed indifferenter ex quacunq; materia etiam uili ad inferendum maleficia ubi & quando ad aliqua loca reponuntur, & de his effectibus cum suis imaginibus iam sermo est, & non de aliis. Ideo argumentũ non facit ad propositum. Qualiter deniq; certe imagines superstitiose de quibus tactum est nullam habent efficaciã, inquantum sunt artificialia solum, licet forte materialia in eis considerata possunt habere efficaciam; & non inquantum

quantum haberent naturalem aliquam uirtutem ex impressione corporũ cœlestium.si cui placet doctorẽ ibidem inspiciat. Semper tamen dicit esse illicitũ imaginibus uti. Imagines uero maleficarum absq; naturali aptitudine ad effectum fiunt.solummodo aũt ex iussu dæmonũ reponũt & applicant ut manualiter ad effectum concurrant in maiorẽ contumeliã creatoris, ut & peramplius irritatus malaq; fieri in flagitiorũ talium uindictam amplius permittat. Vnde & sacratioribus anni tẽporibus huiusmodi fieri procurant. Ad quintum dicendum ꝙ Greg. ibi intellexit potestatẽ gratiæ non naturæ. Vnde & ibidem subdit. Qui filii Dei potestate sunt, ut Ioan. dicit, Quid mirum si signa ex potestate faciunt. Ad ultimum dicendum ꝙ similitudo nõ ualet quia alia est actio animæ circa corpus proprium, & alia circa corpus alienum. Nam quia corpori proprio unitur anima ut forma, & appetitus sensitiuus est actus alicuius organis corporalis. Ideo ad apprehẽsionem animæ humanæ potest cõmoueri appetitus sensitiuus cum aliqua immutatione corporali calorẽ, & frigus, uel etiam usq; ad mortẽ. Ad exteriora uero corpora immutando nulla apprehensio animæ humanæ sufficit nisi mediante immutatione proprii corporis sicut de fascinatione dictum est. Vnde & malefici ex nulla potestate naturali, sed solummodo auxilio dæmonũ & ipsi dæmones adminiculo alicuius alterius rei, ut per spinas ossa crines, ligna, ferrum, & huiusmodi quando intromittunt aut instrumentum aliquod reponunt, ut successiue patebit, maleficiales effectus procurant.

DEINDE magis in spirituali tenori bullę apostolice inhærendum, considerandum est de origine maleficorum & eorum operum multiplicatione, & primo de ipsis maleficis, secundo de eorum operibus. Vbi notandum quod quia ad huiusmodi effectum tria habent coucurrere. scilicet dæmon, malefica, & diuina permissio. 33. q. 1. si per sortiarias. Augustinus etiam dicit quod ex pestifera sacietate hominum & dæmonum hæc superstitiosa uanitas adinuenta est. Ideo origo & multiplica-

tio huius hæresis ex pestifera hac facietate sumitur ꝙ etiã ex aliis elicitur.Nam at tento quid hæc hæresis malefico rum nõ solum differt ab aliis hæresibus in hoc quod ipsa per pacta nedum expressa, Verumetiam placita ac fœde rata in omnem creatoris ac suæ creaturarum cõtumeliam & nocumentũ insanit, cum tamen omnes aliæ simplices hæreses per nullum pactum tacitum uel expressum, cum dæmonibus inuitũ licet nõ absq; instinctu satoris omnis insidiæ erroribus propter difficultatem credendorum assentiunt.Verumetiam differt ab omni noxia & superstitiosa arte in hoc quod super omnia genera diuinationum ipsa maleficorum hæresis supremum attinet gradum malitiæ, quod etiam nomen à maleficiendo seu male de fide sentiendo sibi usurpat, vt prius tactum est. Attento etiã quod inter alios actus habent pro augumento illius perfidiæ quatuor exercere, videlicet fidem catholicam in toto uel in parte ore sacrilego abnegare seipsos in corpore & anima deuouere. Infantes nondum renatos ipsi maligno offerre spurcitijs diabolicjs per canales actus cum incubis & succubis dæmonibus insistere, quæ omnia utinam aliena ab omni ueritatẽ & figmenta forent dicenda, dum modo ecclesia a tanta labe infectionis existeret immunis, cui tamen heu obstat & apostolicæ sedis per bullam determinato uerum & experientia rerum magistra,quæ nos ex proprijs eorũ fassionibus ac flagitiis perpetratis intantum certificauit quod absq; dispendio propriæ salutis iam ab eorum inquisitionibus desistere nequimus.Ideo de eorum origine & multiplicatione pestifera tractaturi, quia laboriosum existit,ideo legentibus sic summa cum diligentia singula sunt perscrutanda quod & admittẽda quæ rationi consona & scripturarum tradtionibus non dissona inueniuntnr.Et quia inter omnes actus ad multiplicationem eorum deseruientibus duo eorum plurima cooperantur,scilicet incubi & succubi dæmones & infantium sacrilege oblationes. Ideo de ipsis specialiter tractabimus, ita tamen,ut primo de ipsis dæmonibus, secundo de ipsis maleficis, & tertio de ipsa diuina promissione mentio ha

beatur

beatur. Et quia dæmones per intellectum & uoluntatem operantur, & potius sub una constellatione quam sub alte ra ad hoc ut semen ad prolis procreationem uigoretur. Inquirendum erit de ipsis constellationibus à dæmonibus obseruatis. Et ita principaliter quæruntur tria. Primo an hæc hæresis per comparationem ad dæmones incubos & succubos possit originaliter multiplicari. Secundo an ne per comparationem ad corpora cœlestia quæ etiam causæ sunt humanorum actuum eorum opera possunt uigorari. Tertio an ne per oblationes sacrilegas infantes dæmonib. offerentes possit ipsa hæresis augmentari, tamen infra secundam & tertiam tractabitur secunda quæstio principalis, scilicet, de influentijs corporum cœlestium & hoc propter decentem cõtinuationem super opera maleficorum. Circa primum tres erũt difficultates. Vna generalis de incubis illis dæmonibus. Altera specialis à quibus dæmonibus huiusmodi actus exercentur. Tertia singularis quo ad ipsas maleficas dæmonibus se subijcientes.

AN PER DAEMONES INCVBOS, ET SVCCVBOS DETVR *hominum procreatio.*

TERTIA quæstio primæ partis.

AD Primum uidetur quod non sit catholicum asserere quod per incubos & succubos dæmones possint homines procreari, procreatio hominum instituta est ante peccatum à Deo in hoc quod homini mulierẽ in adiutorium de costa formauit. Quibus & dixit; Crescite & multiplicamini. Gen. 1. Et iterum Adam inspiratus dixit: Erunt duo in carne una. Gen. 3. Similiter & post peccatum in lege naturæ dictum est ad

Noe.

Noe.Crescite & multiplicamini. Gen.9. In tempore etiā nouæ legis à Christo hæc coniunctio confirmata.Mat.19. Non legistis quod ab initio qui fecit homines masculum & fœminam fecit eos,ergo alij modi homines procreandi non debent assignari.Si dicatur quod dæmones concurrunt,non ut principia naturalia, sed ut artificialia,quādo studiose cooperantur ad naturales conceptus hominum semen recipiendo,& iterum transfundendo. CONTRA. Quia aut hoc posset diabolus in omni statu,uidelicet matrimoniali & extra, aut in uno tantū.Non primo modo: quia tūc opus diaboli esset fortius q̄ opus Dei: qui quemlibet statum instituit aut confirmauit,puta continentium & coniugatorum.Nec secundo modo, quia de hoc nullibi legitur in scripturis, ut ex uno statu & non altero huiusmodi hominum fieret procreatio.Præterea procreare hominē est actus uiui corporis,sed dæmones assumptis corporibus non dant uitam, quia illa tantummodo formaliter fluit ab anima,quæ est actus corporis physici organici potentia uitā habētis.2.de aīa:ergo per huiusmodi assumpta corpora opera uitæ exercere non possunt. Si dicatur ꝙ assumunt corpus non ut uitam tribuat se ut semel naturale retineant & transfundant.Contra.In operibus angelorum bonorum & malorum sicut nihil est superfluum nec etiam in operibus naturæ.Sed cum dęmō naturali uirtute qua etiam oēm uirtutem corporis excedit possit inuisibiliter & semel colligere & iterum applicare. Igitur aut ratio dabitur quod non possit inuisibiliter hoc facere,aut si potest,alterum erit superfluum fortificatur ratio. Nam in libro de causis dicitur, quod uirtus intelligentiæ est infinita inferius quamuis sit finita superius, sed omnia corporalia sunt infra intelligentias.Ergo & infinitate suæ uirtutis potest ea qualitercunq; uult immutare.Sed intelligētiæ sunt angeli,siue boni,siue mali. Ergo possunt absque hoc quod corpora assumant transmutationes in seminib. facere.Præterea semen recipere ab uno & transfundere in alium fieret per motum localem,sed dæmones nō possunt corpora mouere localiter.Probatur. Anima est substātia

spiritualis

ſpiritualis ſicut & dæmon,ſed aïa non poteſt localiter mouere corpus niſi à ſe uiuificatum. Vnde ſi aliqđ membrũ mortificetur redditur immobile.Ergo & dæmones aliqđ corpus mouere localiter,niſi ab eis uiuificatum non poſſunt.Dictum eſt aũt, & quaſi per ſe notum quod dæmones non uiuificant aliquod corpus, ergo nec ſemen poterunt mouere localiter de loco ad locum. Præterea omnis actio eſt per cõtactũ,ut dicitur primo de generatione. Nõ uidetur aũt quod poſſit eſſe aliquis contactus dęmonis ad corpora,cum nihil habeat cum eis commune.Cũ ergo ſemen immittere & mouere localiter ſit quoddam agere,uidetur quod dæmones illa facere non poſſint.Præterea dæmones non poſſunt mouere corpora magis propinquiora eis in ordine naturæ,ut ſunt cœleſtia, ergo nec alia magis diſtantia. Antecedens probatur. Quia cum mouens & motum ſunt ſimul,ſecũdo phyſicorum. Sequeretur quod dæmones mouentes corpora cœleſtia,eſſent in cœlo, qđ neque ſecundum nos, neque ſecundum platonicos habet ueritatem.Sed contra Auguſtinus 3.de trinitate. Dæmones colligunt ſemina quæ adhibẽt ad corporales effectus, hoc aũt ſine motu locali fieri non põt, ergo dæmones poſſunt ſemina recepta ab aliquĩbus in alios transfundere. Itẽ gloſa Strabi ſuper illud Exodi ſeptimo.Vocauit Pharao ſapientes,&c.Item dicit quod dæmones diſcurrũt per mundum, & colligunt diuerſa ſemina, & ex eorum adaptione poſſunt prorumpere diuerſæ ſpecies.Videatur etiã gloſa ibidem ſuper illa uerba.Vocauit Pharao. Item Geneſeos 6.ſuper illud.Videntes filij Dei filias hominũ,&c. gloſa duo facit.Primò quod per filios Dei filij Seth intelliguntur,& per filias hominum, filij Cain. Secundo dicit, quod non eſt incredibile,ab hominibus, ſed à quibuſdam dæmonibus,qui mulieribus ſunt improbi huiuſmodi homines,id eſt,Gigantes eſſe procreatos, de quibus in litera dicitur: Gigantes autem erant ſuper terram.Quia & poſt diluuium corpora non ſolum uirorum, ſed etiam mulierum incredibilis pulchritudinis extiterunt.¶ RESPONSIO.Quia de poteſtate,ac operibus diaboli circa maleficiales

ficiales

ficiales effectus plura oportet breuitatis causa omittere, ideo pio lectori tanquam per se nota relinquuntur, uel ad minus si noscere uelit in scriptis docto.super 2.sentē. d.5. singula ad unguem elucidata inueniet. Conspiciet enim quod cuncta opera sua per intellectum & uoluntatem dæmones exequuntur. Itē quod hæc dona naturalia nō sunt immutata. Sed iuxta Dionysium 4. ca.de di. non manserunt integra & splendidissima quamuis eis uti ad bonum uirtutis non ualeant, inueniet etiam quantum ad intellectum, quod triplici acumine scientiæ uigent, scilicet, subtilitate naturæ, experientia temporum, & reuelatione supernorum spirituum, inueniet etiam in quibus & qualiter conditiones & naturales hominum impressiones, ex influentijs corporum cœlestium prædominātes agnoscūt unde & eliciunt aliquos magis esse dispositos ad maleficia exequenda, quàm alios quos etiam præ cæteris ad huiusmodi exequenda infestant. Quantum uero ad eius uoluntatem reperiet ipsam immobiliter malo inhęrere, semper peccare peccatis superbiæ, inuidiæ & summæ displicentiæ, quòd Deus pro sua gloria eo utitur contra suam uoluntatem. Cognoscet qualiter ex his duobus, scilicet, intellectu & uoluntate mira operatur, ita quod non est potestas in terra, quę eis potest comparari. Iob.41. Non est super terram potestas quæ ei ualeat comparari, qui factus est ut neminem timet. ubi glosa. Et licet neminem timet, meritis tamen sanctorum subiacet, Inueniet etiam qualiter cognoscet cogitationes cordium nostrorum, qualiter etiam possit transmutare corpora adminiculo alterius agentis substantialiter & accidentaliter, qualiter etiam possit mouere corpora, localiter immutare etiam sensus exteriores & interiores ad aliquid cogitādum, qualiter etiam possit immutare hominis intellectum & uoluntatem, licet indirecte, quæ omnia licet ad præsentem nostram deseruient speculationem, uolumus tamen ex illis solummodo eorum proprietates concludere, ut ad quæstionis discussionem procedatur. Sunt autem proprietates theologis assignatæ, quod sunt spiritus impuri, licet non im-

mundi ex natura, quia in eis secundum Dionysium inest furor naturalis, amens concupiscentia, fantasia proterua, intellige quo ad peccata eorum spiritualia, scilicet, superbiam, inuidiam & iram. Vnde sunt humani generis inimici mente rationales, absque tamen discursu intelligentes, in nequitia subtiles, nocendi cupidi, semper in fraude noui, immutant sensus, inquinant affectus, vigilantes turbant, dormiẽtes per somnia inquietant, morbos inferũt, tempestates concitant, in lucis angelos se transformant, semper infernum secum portant, erga maleficos diuinum cultum sibi usurpant, magicæ artes per eos fiunt, super bonos dominari appetunt, & amplius pro posse infestant electis ad exercitium dantur, semper fini hominis insidiãtur. Et licet mille nocendi habeant modo & artes. 16. quęstione 2. vt pote qui conatur a principio ruinæ suæ unitatem ecclesiæ rescindere, charitatem uulnerare, sanctorum operum dulcedinem inuidiæ felle inficere, & omnibus modis humanum genus euertere & perturbare, potestas tamen eius in lumbis & umbillico manet. Iob penultimo. Quia uidelicet per luxuriam carnis multum dominantur hominibus, sedes enim luxurię in uiris est in lumbis, quia inde deciditur semen sicut mulieribus ab umbilico. His præsuppositis ad intellectum quæstionis de incubis & succubis dæmonibus, dicendum quod asserere per incubos & succubos dæmones homines interdum procreari, intantum est catholicum, quod eius oppositum est asserere nedum dictis sanctorum, sed & traditioni sacræ scripturæ contrarium, quod sic deducitur. Nam Augustinus hanc quæstionem non quidem quo ad maleficos, sed quãtum ad ipsas operationes dęmonum, & ad fabulas poetarum in uno loco mouet, & sub dubio reliquit. Licet postea quantum ad processum sacræ scripturæ determinat. Nam libro. 3. de ciui. Dei. cap. 2. dicit. Vtrum poterit Venus ex concubitu Anchisis Aeneam parere, in medio relinquamus. Nam penè talis quæstio in scripturis oritur. qua quæritur utrum præuaricatores angeli filiabus hominum concubuerint. Vnde natis gigantibus, id est,

nimium grandibus & fortibus uiris, tunc terra repleta est. Sed libro 5.cap.23.quæstionem determinat in hęc uerba. Creberrima fama est multiq; se expertos uel ab eis qui experti erant, de quorum fide dubitandum non est, se audiuisse cõfirmant Siluanos & Faunos (quos uulgus incubos uocant) improbas extitisse mulieribus ac earum appetisse ac peregisse concubitum. Et quosdam dæmones, (quos dusios galli nuncupant) assidue hanc immunditiam & tentare & efficere pluries, talesq; asseuerant, ut hoc negare impudentiæ uideatur. Hæc ille. Postea ibidem determinat secundam quæstionem, uidelicet quod istud Gen. Videntes filij Dei, id est, Seth, filias hominum, id est, Cain nõ de incubis solum intelligitur. Quod autem incubos esse non sit credibile. Ad illud ibidem est glo. quæ sic dicit, ut prius tactum est. Non est incredibile, non ab hominibus, sed ab angelis, uel quibusdam dæmonibus, qui mulieribus sunt improbi eius modi homines, id est, gigantes esse procreatos, de quibus in litera dicitur. Gigantes autem erant super terram, qui & post diluuium, &c. ut supra. Ad idem est glo. Esaiæ 13. ubi propheta desertionem Babylonię ciuitatis prædicit, & monstra in ea habitanda. Ibi, inquit, habitabunt structionis & pilosi ibi saltabunt. Dæmones intellige ibi loco pilosi. Vnde dicit glo. Pilosi sunt syluestres homines, hispidi qui Incubones uel Satiri certa genera dæmonum, & Esaię 34. super illo ubi prophetat desolationem terræ Idumeorum qui persequebantur Iudæos. Erit, inquit, cubile draconum & pascua strutionum, & occurrent dæmonia. Glosa interlinealis, id est, monstra dæmonum adinuicem. Et glosa beati Grego. ibidem. Qui alio pilosi nomine figurantur, non hi quos Græci panos, latini uero incubos uocant. Ad idem est beatus Isidorus libro octauo, capite ultimo, sic dicens: Pilosi qui græci paniti latini, incubi appellantur. Vnde & incubi dicuntur ab incubando, hoc est, stuprando. Sæpe enim improbi existunt etiam mulieribus, & earum peragunt concubitum, quos dæmones galli dusios nuncupant, quia assidue hanc peragunt immunditiam. Quem autem uulgo incubonem

uocant

uocant, hunc Romani Faunum ficarium dicunt. Ad quem Horatius dixit: faune Nimpharum fugientium amator, per meos fines & aprica rura lenis incedas. Insuper illud Apostoli 1. Cor. 11. Mulier debet habere uelamen super caput suum propter angelos, multi catholici exponunt quod sequitur propter angelos, id est, incubos. An idem est Beda in historijs Angelorum. Item Guilel. in libro de uniuerso, parte ultima. tractat. 6. multiplicetur. Præterea hoc determinat sanctus doctor prima parte. q. 25. Et in secundo scripto distin. 8. Et quolibe. 6. q. 10. atq; super Esaiam ca. 13. & 14. Vnde talia negare dicit sanctus Thomas imprudentiæ est. Id enim quod multis uidetur non potest omnino falsum esse, secundum philosophum, de somno & uigilia, in fine, & in 2. Ethycorum. Sileo de historijs multis & autenticis, tam catholicorum quàm ethicorum qui incubos esse palàm asseuerunt. Causa autem quare dæmones se incubos faciunt uel succubos, non delectationis est causa, cum spiritus carnem & ossa non habeat. Sed hæc est potissima, ut per luxurię uitium utriusq; hominis naturam lędant: corporis uidelicet & animæ, ut sic ad omnia uitia homines proniores existant. Nec dubium quin sub certis constellationibus semina uigorare sciunt sub quibus homines etiam concepti, semper malitijs existunt deprauati. Vnde enumeratis per altissimum multis luxuriæ uitij, a quibus suum populum mundum esse uoluit, & quibus infideles hæretici erant ait Leui. 18. Ne polluamini in omnibus his quibus contaminatæ sunt gentes, quas ego eiiciam ante conspectum uestrum, e quibus polluta est terra cuius scelera ego uisitabo. Dicit glo. super uerbo gentes. Dęmones, inquit, qui propter multitudinem dicuntur gentes uniuersæ qui cum omni peccato gaudent, præcipue tamen fornicatione & idolatria, quia in his corpus & anima maculatur, & totus homo qui terra dicitur. Omne enim peccatum quodcunq; fecerit homo extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. Si cuilibet intuenti historias de incubis, & succubis, inspiciat ut supra Bedam in historijs Angelorum,

rum,& Gulielmum Thomam,deniq; Brabantinum in libro qui de Apibus intitulatur. Ad argumenta. Ad primum de naturali propagatione instituta a Deo,inter marem & fœminam dicitur. Quod sicut Dei permissione, sacramentum matrimonii potest opere Diaboli uitiari, per malefica ut supra patuit. Ita a simili & fortiori in quolibet alio actu uenereo inter marē & fœminam. Sed si quæritur, quare potius in actu & super actum uenereū diabolo permittitur maleficia exercere,quam super alios humanos actus.Dicitur quod multiplex causa assignatur a doctoribus de quibus inferius ab illa parte ubi de permissione diuina discutitur. Ad præsens sufficit causa quæ prius tacta est,scilicet quod potestas dæmonis est in lumbis hominum.Quia inter omnia certamina duriora sunt prælia certaminis ubi continua pugna, & raro uictoria, Nec ualet ubi dicitur quod tūc opus diaboli esset fortius opere Dei,cum actus matrimoniales a Deo institutus posset uitiari, quia non uitiat per uiolentiam,imo cum nihil ualeat inficere, nisi a Deo permissus. Ideo magis per hoc eius impotentia concluditur.Ad secundum uerum est, ꝙ procreare hominem est actus uiui corporis. Sed cum dicitur quod dæmones non possunt dare uitam, quia illa fluit formaliter ab anima. verum est, sed quia materialiter discinditur a semine, & dæmon incubus illud immittere potest Deo permittente,per coitum & nō tanquam ab eo descissum,sed per semen alicuius hominis ad hoc acceptū(ut dicit S.Thomas in prima parte q.li. ar.3.) utpotè quod idem dæmon qui est succubus,ad uirum fiat incubus ad mulierem, sicut etiam aliarum rerum semina assumunt ad aliquam rerum generationem, ut Augustinus dicit.3.de trinitate. Vnde si quæritur cuius filius sic natus existit.Patet quod non est filius dæmonis,sed filius hominis,cuius est semen acceptum. Sed cum instatur quod nihil est superfluum in operibus Angelorum,sicut & naturæ conceditur.Sed cum infertur quod dæmon potest inuisibiliter semen.& recipere & infundere, uerū est hoc autem potius operatur uisibiliter ut succubus & incubus

ut sic per talem spurcitiam inficiat corpus & animam, & in utroq; homine mulieris, scilicet, & uiri ut in corpore quasi tactum est. Præterea plura possent dæmones inuisibiliter qui tamen nō permittuntur etiam si uellent exercere, permittuntur autem uisibiliter uel in exercitium bonorum, uel in correctionem malorum. Posset deniq; cōtingere quod loco dæmonis succubi alter semē reciperet ab eo, & incubum loco alterius dæmonis se faceret, & hoc triplici ex causa. Puta qui dæmon deputatus mulieri reciperet semen ab altero dæmone, deputato uiro, ut sic unusquisque circa sibi a principe dæmoniorum commissum, habeat maleficium exercere, cum unicuique ꝑprius deputetur Angelus etiam a malis, uel propter fœditatem actus, quàm dæmon unus facere abhorreret. cum ut in sequēti quæstione patebit certi dæmones ex nobilitate naturæ certos actus & spurcitias facere abhorrerent, uel ꝙ inuisibiliter loco uero seminis suum semen, id est, ꝙ incubus recipit inuisibiliter se interponendo mulieri intromittat, quam interpositionem facere non est contra eius naturam aut uirtutem cum etiam in corpore assumpto inuisibiliter & incontrectabiliter se interponere potest sicut supra de illo iuuene qui Idolum despōsauerat, patuit. Ad tertium. Hoc quod dicitur quod uirtus Angeli est infinita respectu superiorum, hoc est, quia eius uirtus comprehendi non potest ab inferioribus, quin semper super excedit eam, ita quod non limitatur ad unum effectum tantum. Et hoc ideo quia suprema in entibus ante uirtutes maxime uniuersales. Vnde propter hoc quod est infinita superius non potest dici, quod possit indifferenter in omnem effectum illum ad proponendū, quia sic etiam diceretur infinita inferius sicut superius. Dæmum quia inter agens & patiens debet esse proportio nulla potest esse proportio inter substantiam purè spiritualem & corporalem, ideo nec ipsi dæmones possunt in aliquem effectum nisi mediante aliquo alio principio actiuo. Inde est quod seminibus rerum utuntur ad effectos producendos. iuxta Augustinum. 3. de trinitate. Vnde hoc argumentum

redundat in precedens, nec per illud fortificatur nisi quis uellet declarationem eius habere quare intelligentiæ asseruntur habere uirtutes infinitas superius & non inferius, & daretur sibi ex ordine rerum corporalium & corporum cœlestium, qui secundum se in plures & infinitos effectus influere possent. Hoc autem non fit propter debilitatem inferiorum. Concluditur quod dæmones licet absque hoc, quod corpora assumant, possint transmutationes in seminibus facere: et hoc nihil arguit contra hoc, quod hic intenditur de incubis & succubis, quorum actus exercere non possunt, nisi in assumptis corporibus, secundum quod supra tactum est. Ad quartum, quod dæmones non possunt mouere corpora localiter, unde nec semen, &c. Probaturq; ibi de anima per similitudinem. Dicendum quod aliud est loqui de substantia spirituali ipsius angeli aut dęmonis, & aliud de ipsa anima. Hoc enim quod anima non potest mouere corpus localiter nisi uiuificatum ab ea, uel per contactum corporis ad aliud corpus non uiuificatum, hoc est, quia tenet infimum gradum in ordine substantiarum spiritualium, ex quo etiam contingit quod illud corpus quod habet mouere etiam per contactum oportet, quod sit proportionatum, non sic autem est de dæmonibus, quorum uirtus omnino corporalem uirtutem excedit. Ad quintum dicendum quod contactus dæmonis ad corpus seminis, uel cuiuscunque alterius non est contactus corporalis, sed uirtualis, & fit secundum proportionem conuenientem tam mouenti, quàm mobili, ita quod illud corpus quod mouetur non excedit proportionem uirtutis dæmonis, ut sunt corpora cœlestia, & etiam tota terra uel elementa mundi. Et quare illa excedunt dicere possumus, ut dicit sanctus Thomas in quęstionibus de malo. q. 10. de dęmonibus. Quod hoc est uel propter conditionem naturæ, uel propter damnationem culpæ. Et enim ordo rerum sicut secundum naturam ipsarum, ita & secundum motum, & sicut superiora corpora cœlestia mouentur à superioribus substantijs spiritualibus, ut sunt angeli boni, ita in inferiora corpora moueri possunt à substantijs

spiri-

ſpiritualibus inferioribus, ut ſunt dæmones. Et ſiquidem hoc contingit eis ſecundum conditionem naturæ, ſecundum quam aliqui ponebant dæmones non eſſe ex illis ſuperioribus angelis. Sed ex illis quę perficiuntur à Deo huic terreſtri ordini, ut erat philoſophorum opinio. Vel etiam ſi contigit ex pœna peccati, ut theologorum ſententia eſt, tunc à cœleſtibus ſedibus detruſi in hunc aerem, tanquam ad pœnam non poſſunt ipſum aut terram commouere. Hæc addita ſunt propter duo argumenta quæ tacitè ſoluuntur, ſcilicet, de corporibus cœleſtibus, ꝙ illa etiam poſſent mouere. Si poſſent corpora localiter mouere, quia ſunt eis magis propinqua, ut etiam ultimum argumentũ prætendit. Reſpondetur enim quod non ualet, quia illa corpora excedunt proportionem uirtutis eorum, ſiquidẽ prima opinio locum habet. Si uero non, ſed ſecunda, tunc iterum non poſſunt mouere, propter pœnam peccati. Eſt etiam ad argumentum ubi quis obijceret ꝙ idem eſt motus totius & partis ſicut totius terræ & glebe. in 4. phiſicorum. Vnde ſi dæmones poſſent mouere partem terrę, poſſent etiam mouere terram, non ualet, ut patet intuenti diſtinctionem. Colligere autem ſemine rerum & applicare certos effectus, non excedit eorum uirtutem naturalem Deo eis permittente ut de ſe patet. Summarie concludatur quod non obſtante quod quidam dicunt, dæmones in aſſumptis corporibus nullo modo poſſe generare, & ꝙ per filios Dei ſignificentur filij Seth, & non Angeli incubi ſicut & per filias hominum, illæ quæ de ſtirpe Cain deſcẽderant. Quia tamen contrarium a multis ut patuit, aſſeritur, & quod multis uidetur, nõ poteſt omnino eſſe falſum ſecundum philoſophum in 6. ethicorum. Et in fine de ſommo & uigilia. Iam etiam modernis temporibus atteſtantur facta & dicta maleficarum talia uere & realiter exequentium, initio dicimus tria. Primo quod per tales dæmones ſpurciſſimi actus uenerei non delectationis, ſed infectionis animæ & corporum quibus ſuccubunt aut incubunt cauſa exercentur. Secundo, quod per talem actum completa cõceptio & generatio à mulieribus fieri

poteſt inquantum ſemen humanum apponere poſſit,in loco conuenienti uentris mulieris ad materiam proportionatam ibidem præexiſtentem a ſimili, ſicut & ſemina aliarum rerum colligere poſſunt ad complendum aliquos effectus. Tertio,quod dæmonibus attribuitur in talium generatione illud tantum quod eſt motus localis non autem ipſa generatio,cuius principaliter non eſt uir cuius ſemen fuit, unde & genitus non dæmoni, ſed alicuius hominis filius eſt. Et per hæc patet reſponſio ad argumenta,ubi qui arguere uellet quod dæmones generare non poſſent propter duo.Primo quod generatio cõpletur per uirtutẽ formatiuam quæ eſt in ſemine corpore uiuo reſoluto. Et corpus a dæmonibus aſſumptum, quia non eſt tale,ergo &c. Patet reſponſio quia dæmon uirtute ſeminis formatiuam reponit ad locum debitum, &c.Secundo ſi dicatur ꝙ ſemen non habet uirtutem generandi, niſi quandiu calor animæ in eo retinetur quem tamen exalare neceſſe eſt per magnam diſtantiam delatam. Eſt enim reſponſio quod dæmones poſſunt aliqua reponere ad cõſeruationem ſeminis ne calor uitalis euaporet. Vel etiam quia uelociſſime mouentur propter uictoriam mouentis ſuper rem motam, ideo non poterit euaporari tam fœliciter.

A QVIBVS DAEMONIBVS huiuſmodi exercentur.

QVARTA QVAESTIO.

VTRVM catholicũ ſi aſſerere quod actus incuborum & ſuccuborum dæmonũ cõueniãt omnibus ſpiritibus immundis indiffeenter & æqualiter.ET VIDETVR ꝙ ſic,qa oppoſitũ aſſerere,eſſet ordinẽ quẽdã bonũ inter eos affirmare probatur. Sicut ad rationẽ boni pertinet modus & ordo. Auguſtinus in libro de natura boni.ita ad rationẽ malis pertinet inordinato. SED in angelis nobis nihil eſt inordinatum, ergo & in malis nihil

nihil poteſt eſſe inordinatum. Vnde indifferenter huiuſmodi actibus habent inſiſtere. Inde etiam illud. Vbi nullus ordo ſempiternus horror inhabitat in terra, uidelicet miſeriæ & tenebrarum. Iob 10. Præterea, ſi non omnes indifferenter his actibus inſiſtunt, hoc eis competit uel ex natura, uel ex culpa, uel pœna. Non ex natura, quia poſſunt peccare omnes indifferenter, ut in præcedenti quæſtione tactum eſt, ſunt in natura ipſorum ſpiritus impuri licet nõ immundi, quãtum ad diminutionem naturalium bonorum. In nequitia ſubtiles, nocendi cupidi, per ſuperbiam tumidi, &c. ergo cõpetit eis quo ad culpam uel pœnã. Tunc ſic, Vbi eſt maior culpa, ibi maior pœna, ſed ſuperiores angeli magis peccauerunt, ergo in eorum pœnam magis his ſpurcitijs habent inſiſtere Si hoc non eſt, dabitur ratio alia cur non illis actibus indifferenter inſiſtant. Præterea vbi non eſt ſubiectio & obedientia ibi oẽs indifferenter operantur, ſed in dæmonibus nulla eſt ſubiectio & obedientia probatur. Quia illa ſine concordia haberi non poſſunt, ſed in dæmonibus nulla eſt concordia. Prouerb. 13. Inter ſuperbos ſemper ſunt iurgia. Præterea ſicut æqualiter omnes propter culpam, poſt diem iudicij in infernum detrudentur, ita & ante illud tempus in aere caliginoſo propter officium eorum detinentur, non igitur eſſe æqualitas ex cauſa mancipationis, ergo nec ęqualitas ex parte officii & tentationis. SED CONTRA gloſa præd. ad Cor. 15. Quandiu durat mundus, angeli, angelis, homines, hominibus, dæmones, dæmonibus præſunt. Item Iob 40. dicitur deſquamis Leuiathan per quas membra diaboli ſignificantur quod una uni adhęret, ergo inter eos eſt diuerſitas & ordinis actionibus. Incidentaliter quæritur. An a bonis angelis ipſi dæmones ad huiuſmodi eorum ſpurcitiis exequẽdis interdum impediantur uel non. Et dicendum quod quia poteſtas dicuntur angeli, quorum ditioni uirtutes aduerſæ ſubiectæ ſunt, vt Gregorius dicit & Auguſtinus tertio de trinitate. Spiritus uitę, deſertor atque peccator, regitur per ſpiritũ vitę rationalem pium & iuſtum. Et ſicut illæ creaturæ ſuper

alias influentias habent quæ ſunt perfectiores, & Deo propinquiores eo quod totus ordo prælationis, primo & orginaliter eſt in Deo, & participantur a creaturis ſecundum quod ei magis propinquant. Ideo etiam boni angeli qui maxime appropinquãt Deo propter eius fruitionem qua dæmones carent ſuper ipſos dæmones habent prælationem, & per eos reguntur. Et cum inſtatur quod dęmones præmiſſis medijs multa mala faciunt, aut ergo nõ impediuntur, quia non ſubſunt bonis angelis, qui eos impedire poſſent, aut ſi ſubſunt, tunc cum ad negligentiã præſidentis pertinere uidentur ea quæ per ſubditos male fiunt. Videtur quod in angelis bonis ſit aliqua negligẽtia. Reſpondetur quod ſancti angeli ſunt miniſtri diuinæ ſapientiæ. Vnde ſicut diuina ſapientia permittit aliqua mala fieri per malos angelos uel homines propter bona quę ex eis elicit, ita & boni angeli nõ totaliter cohibẽt malos a nocẽdo ſiue homines ſiue dæmones. RESPONSIO Catholicum eſt aſſerere quædã ordinem actionũ interiorum & exteriorum, etiam per quandam prælationem eſſe in dæmonibus. Vnde & quædam ſpurcitiæ ab aliquibus infimis perpetrantur a quibus ſuperiores propter nobilitatem naturæ ſecluduntur. Et declaratur hoc primo generaliter ex triplici congruentia qua talia congruunt eorum naturæ diuinæ ſapientiæ & propriæ nequitiæ, demũ magis in ſpeciali, ex natura quidem. Nam conſtat quod a principio creationis ſemper quidẽ alij ſuperiores fuerũt ex natura cũ inter ſe differant ſpecie, nec duo angeli vnius ſpeciei exiſtant communiorem opinionem ſequendo quæ etiam dictis philoſophorum concordat, & Diony. qui ponit. 10. cap. cęleſtis hierarchię in eodem ordine eſſe primos medios, & ultimos, cui etiam neceſſario opportet aſſentire, tum ex immaterialitate eorum tum etiam ex incorporalitate. Inſpiciat qui uult dicta doctoris in 2. diſt. 2. Et quia peccatum naturam non tollit, & dęmones poſt caſum data naturalia non amiſerunt, ut ſupra tactum eſt, & operationes rerum ſequuntur naturales earum conditiones ideo ſicut in natura, ſic & in operationibus ſunt

uarii & multiplices. Congruit etiam hoc diuinę sapientiæ vt ea quæ ab ipso sint, ordinata sint. Rom. 13. quę a Deo sunt, ordinata sunt. Et quia dęmones sunt a Deo deputati ad exercendum homines, & ad puniendum damnatos. Ideo in exercitiis eorum ab extra quo ad homines sunt uarij & multiplices. Congruit etiam & nequitię ipsorū. Quia enim humano generi aduersantur, ideo cum ordinate impugnant, ideo magis hominibus nocere æstimant sicut faciunt, vnde constat spurcitijs in nephandissimis non æqualiter insistunt, quod etiam magis specificatur tali ratione. Nam cum operatio sequitur naturam rei ut dictum est quorumcunque sunt naturæ subordinatæ, oportet etiam quod operatione sibi inuicem subordinantur, sicut patet in rebus corporalibus. Quia enim inferiora corpora naturali ordinatione sunt infra corpora cœlestia actiones & motus eorum subduntur actionibus & motibus cœlestium corporum, & quia ut dictum est, dæmones naturali ordine inter se differunt. Ideo etiam naturalibus actionibus intrinsecis & extrinsecis præsertim in huiusmodi spurcitijs peragendis. Ex quibus concluditur quod quia huiusmodi spurcitiæ plurimum præter nobilitatem angelicæ naturę exercētur, cum etiam in actibus humanis infimi & fœdissimi actus in se quidem considerando, non quantum ad officium naturę & procreationis reputātur. Dęmonum cum de quolibet ordine aliqui cecidisse creduntu, non est inconueniens asserere quod illi dęmones qui de infimo choro & iterum illi qui infimi in illo existunt in his spurcitijs & aliis deputantur & insistunt. Hoc etiam plurimum est aduertendum, quod licet de incubis & succubis mulieribus infestos scriptura tradit, tamen nusquam legitur in uitiis, quibuscunque contra naturam loquendo, non solum de sodomitico, sed etiam de quocunque alio peccato extra uas debitum, per perè agēdo se incubos & succubos fecisse. In quo maximo illorum peccaminum enormitas ostenditur, eum indifferenter omnes dęmones cuiuscunque ordinis illa peragere abhorrent, & uerecundum æstimant. Et hoc uidetur

uelle

uelle glosa super Ezechielem 19. ubi dicitur. Dabo te in manus palestinorum, id est, dæmonum, qui etiam erubescunt de uia tua scelerata, uitium contra naturam intelligens, & in tuéti pater, quod de dæmonibus oportet auctoritatem intelligere. Nullum enim peccatum tam sæpe Deus reproba morte in multis condemnauit. Dicunt etiã nonnulli & ueraciter creditur, quod nullus talis uitij postquam tempus mortalis uitæ Christi, quod ad annos 33. extenditur in hoc scelere perseuerans excesserit, nisi speciali gratia redemptoris poterit liberari, quod ex eo patet quod octogenarijs & centenariis isto crimine inueniũtur, sæpe irretiti quibus tempus Christi quia uitę motum disciplinæ fuit, & ideo illo spreto, uix unquam sine difficultate per maxima ad hoc scelere continebit. Sed & quod ordo sit inter eos etiam ad officia exteriora, quo ad impugnationes demonstrat eorum nomina. Nam licet unum & idem nomen, scilicet diabolus multipliciter exprimatur in scripturis, & hoc propter eorum diuersas proprietates tamen his immundis operibus unus præsidere in scripturis traditur, sicut etiam & certis aliis uitiis. Et enim usus scripturæ & locutionis quemlibet immundum spiritum nominare diabolum, a dia, quod est duo, & bolus, quod est morsellus, quia duo occidit, scilicet corpus & animam, & secundum ethimologiam licet græce interpretatur diabolus clausus ergasculo, & hoc sibi cõuenit, cum non permittit sibi nocere quantum uellet. Vel diabolus quasi defluens quia defluxit, id est, corruit specialiter & localiter. Nominatur etiam dæmon, id est, sapiens super sanguinem uel sanguineus, scilicet, super peccata quæ sitit & procurat triplici scientia, qua uiget, scilicet, subtilitate naturæ, experientia temporum, & reuelatione bonorũ spirituum. Nominatur etiam belial, quod interpretatur absque iugo, uel absque domino, quia pro posse pugnat contra eum, cui deberet esse subiectus. Vocatur etiam beelzebub, quod interpretatur uir muscarum, id est, animarum peccantium, quæ reliquerunt uerũ spõsum Christum. Item sathanas, id est aduersarius. Vnde

1. Pet.

1.Pet.2. Aduersarius uester diabolus circuit, &c. Item Behemot, id est bestia, quia facit homines bestiales. Item dæmon fornicationis, & princeps illius spurcitij, Dicitur Asmodeus, quod interpretatur factura iudicij quia propter huiusmodi uicium, factum fuit terribile iudicium su per Zodomam, & quatuor alijs ciuitatibus. Sicut & dæmon superbiæ dicitur Leuiathan, quod interpretatur additamentum eorum, quia & lucifer tentans primos parentes, de superbia promisit eis additamentum diuinitatis. De quo & per Esaiam Dominus. Visitabo super Leuiathan, serpentem ueterem & tortuosum, & dæmon auaritiæ & diuitiarum, dicitur mammona, quem & Christus in Euangelio expressit. Matthæi.6. Non potestis Deo seruire, &c. AD ARGVMENTA. Ad primum quod quia bonum potest inueniri sine malo, sed malum nunquam inuenitur sine bono, quia fundatur super creaturam, quæ in se bona est. Et ideo dæmones inquantum habent naturam bonam, ordinati sunt in naturalibus, & in eorum actionibus ad illud. Iob.10. potest dici, quod dæmones ad exercitium deputati, non sunt in inferno, sed isto aere caliginoso. Vnde hic habent ordinem inter se, quem tunc in inferno non habebunt. Vnde etiam dici potest, quod etiam iam omnis ordo in eis cessat, quo ad ipsam beatitudinem consequendam cum a tali ordine irrecuperabiliter ceciderunt. Et dici potest, quod etiam in inferno erit inter eos ordo potestatis, & pœnarum afflictionis, inquantum aliqui ad affligendum animas deputabuntur, & non alij. Sed hic ordo magis erit a DEO quàm ab ipsis, sicut etiam & eorum tormenta. AD tertium cum dicitur quod superiores dæmones quia magis peccauerunt, magis puniuntur, etiam his actibus immundis amplius deberent insistere. Respondetur. Quia culpa ordinatur per pœnam, & non per naturæ actum, seu operationem, ideo non insistunt illis immunditijs propter nobilitatem naturę, nō propter eorum culpam aut pęnam. Et licet omnes sint spiritus impuri & ad nocendum cupidi, tamen unus amplius altero

tero inquantum potiora naturalia sunt obtenebrata. Ad quartum dicitur, quod est concordia inter dæmones, non amicitiæ sed nequitiæ, ex qua homines odiunt & Dei iustitiæ repugnant quantum possunt. Talis enim concordia inter impios reperitur, ut eis se adiungant, & subijciant ad propriam nequitiam exequendam, quos potioribus uiribus uident. Ad quintum licet carceralis mancipatio omnibus æqualiter deputentur, iam in aere & post in inferno, non tamen ex hoc naturalia in eis sunt æqualiter ad æquales pœnas & officia æqualia, immo quantò sunt nobiliores in natura & potiores in officio, tanto etiam grauiori subiecti tormento. Vnde Sap. 6. Potentes potenter tormenta patiuntur.

VNDE MVLTIPLICATIO MALEFICIORVM OPERVM procedat.

QVAESTIO QVINTA.

AN possit quoque catholicè censeri, quòd origo & multiplicatio maleficiorum operum processerit ex influentijs corporum cœlestium, seu superabundanti malitia hominum, & non ex spurcitijs incuborum & succuborum dæmonum, & uidetur quòd ex propria malitia. Nam Augustinus in libro 83. q. dicit: quòd ad hominis uoluntatem causa deprauationis eius redit, siue aliquo, siue nullo suadente deprauata sit. Sed maleficus deprauatur per peccatum: ergo causa illius non est diabolus, sed uoluntas humana. Ad idem dicit de libero arbit. quòd cuilibet est causa suæ malitiæ, quod etiam probatur ratione. Peccatum hominis ex libero arbitrio procedit, sed diabolus non potest liberum arbitrium mouere, hoc enim libertati repugnaret, ergo diabolus non potest esse causa, nec illius cuiuscunque pecca-

ti.

ti. Prætereà in libro de ecclesiasticis dogmatibus dicitur. Non omnes cogitationes nostræ malæ à diabolo excitantur, sed aliquoties ex nostri arbitrij motu emergunt. Demum quòd ex influentijs corporum cœlestium possint oriri, & non à dæmonibus, probatur. Sicut omnis multitudo reducitur ad unum, ita omne multiforme reducitur in aliquod uniforme principium. Sed actus humani sunt uarij & multiformes, tam ad uitia, quàm ad uirtutes, ergo uidetur quod reducantur in aliqua principia uniformiter mota & mouentia. Sed talia non possunt assignari, nisi ex motibus cœlestium qui sunt uniformes, ergo illa corpora sunt talium actionum causæ. Prætereà si cœlestia corpora non essent humanorum actuũ ad uirtutes & uitia causæ, Astrologi non adeo frequenter uera prædicerent de bellorum euentibus & alijs humanis actibus, sunt ergo aliquo modo causa. Prçterea corpora cœlestia possunt imprimere in ipsos dçmones ad causandum certa maleficia, ergo à fortiori in ipsos homines. Assumptum probatur ex tribus. Nam certi homines qui lunatici dicuntur, infestantur à dæmonibus plus uno tempore quàm alio, quod non facerent, sed potius omni tempore molestarent, nisi ex certis lunationibus etiam ipsis dæmones inquietarentur ad infernum huiusmodi, probatur etiam ex nigromãticis, qui certas constellationes obseruant, ad inuocandum dæmones, quod non facerent, nisi scirent illos dæmones corporibus cœlestibus esse subiectos. Probatur etiam ex illo quod dæmones secundum Augustinum in 10. de ciuitate Dei, quibusdam corporibus inferioribus exercẽtur, scilicet, herbis, lapidibus, animantibus, & sonis quibusdã certis, & uocibus, & figurationibus, sed cum corpora cœlestia sint uirtuosiora quàm corpora inferiora. Ideo multo magis actionibus corporum cœlestium. Et iterum amplius malefici subijciuntur, ut eorum opera ex influentijs illorum corporum, & non ex assistentia spirituum malorum proueniant. Fortificatur argumentum ex 1. Reg. cap. 16. ubi Saul uexabatur a dæmone, alleuiabatur quando Dauid cytharam percutiebat coram eo, & quòd recedebat

spiritus

ſpiritus malus. SED CONTRA. Impoſſibile eſt effectū ſine cā ſua producere, ſed opera maleficorū ſunt talia, quod nō poſſunt niſi opere dæmonū fieri, patet ex deſcriptione operum maleficorum, ex Iſidoro lib. 8. Ethi. Malefici dicuntur ob magnitudinem faſcinorum. Hi enim elementa concutiunt, mentes hominum turbant, & abſq; ullo ueneni hauſtu ſola ui carminum animas interiunt, &c. Huiuſmodi autem effectus non poſſunt ex influentiis corporum cœleſtium mediante hominum cauſari. Prętere a philoſophus Ethi. Difficile inquirit quid ſit principium operationis in anima, & oſtendit quod oportet eſſe aliquod extrinſecum. Omne enim quod incipit de nouo habet aliquam cauſam. Incipit enim homo operari quod uult. Incipit autem uelle, quia præ conciliatur, ſi autem præcōciliatur propter aliquod conſilium procedens, aut ergo eſt procedere in infinitum, aut oportet ponere aliquod principium extrinſecum quod primo mouet hominem ad conciliandum, niſi forte aliquis dicat quod hoc eſt a fortuna ex quo ſequeretur omnes actus humanos eſſe fortuitos, quod eſt abſurdum. Principium ergo in bonis ad bona dicit eſſe Deum, qui non eſt cauſa peccati. In malis autem cum homo incipit agere uelle & conciliari ad peccandum oportet quod huius etiam ſit aliqua cauſa extrinſeca, & non poteſt eſſe alia, niſi diabolus præſertim in maleficis, ut ſupra patuit, quia corpus cœleſte non poteſt ad tale actus influere, ergo patet ueritas. Præterea cuius poteſtati ſubiacet motiuum eius poteſtati ſubiacet & mot⁹ qui a motiua cauſatur. Motiuum autem uoluntatis eſt, aliquid apprehenſum per ſenſum uel intellectum quorum utrunque ſubiacet poteſtati diaboli. Dicit enim Auguſtinus in lib. 83. q. Serpit hoc malum, ſcilicet, quod eſt a diabolo per omnes aditus ſenſuales dat ſe eſſe figuris, accommodat ſe caloribus, adhęret ſonis, latet ira, & in falatia ſermonibus, odoribus ſe ſubiicit, infundit ſaporibus & quibuſdam nebulis implet omnes meatus intelligentiæ. Ergo uidetur quod in poteſtate diaboli, eſt mouere uoluntate quæ eſt directe cauſa peccati. Præterea omni

quod

quod se habet ad utrumlibet indiget aliquo determinãte ad hoc ut exeat in actum, sed liberũ arbitriũ hominis ad utrumlibet se habet, scilicet, ad bonum & malũ, ergo ad hoc quod exeat in actum peccati, indiget quod ab aliquo determinetur ad malum. Maxime autẽ hoc uidetur fieri à diabolo, præsertim in operib. maleficorũ cũ eius uolũtas est determinata ad malũ. ergo uidetur qđ mala uolũtas diaboli est cã malæ uolũtatis, præcipuè in maleficis, & potest fortificari rõ, per hoc qđ sicut bonus angelus se habet ad bonũ, ita malus angelus ad malũ. Sed ille reducit hoĩes ad bonũ, ergo iste ad malũ. Est.n. (dicit Dionysius) lex diuinitatis immobiliter stabilita, ut ima à summis perficiantur.

RESPONSIO. Quia qõ quo ad originẽ maleficorũ operũ fundatur super influentiã luminariũ cœlestiũ, ostẽditur per reprobationem trium errorum, qui hoc asserere conãtur. s. planetariorũ, genetaliacorũ, & fataliũ ordinẽ ponentium, hoc non esse possibile quo ad primũ. Nã si quæritur an ex impressione luminariũ cœlestiũ causetur in hominibus uitiũ maleficorũ, tunc ad diuersitatẽ morũ attẽdendo, & ueritatẽ fidei saluãdo, oportet sub distinctione dicere, uidelicet qđ mores hominũ à syderibus causari possunt intelligi dupliciter. Aut necessaria & sufficiẽter, aut dispositiue & cõtingenter. Si dicatur primo modo, tunc nõ solũ est falsum, imo hæreticũ, eo qđ Christianæ religioni adeò repugnat, quod ẽt ueritas fidei in tali errore saluari non potest. Ratio. Dum.n. ponit oĩa à syderibus necessario euenire, iã tollit meritum & per consequens demeritum. Tollit & gratiã, & per consequẽs gloriam. Tum quia honestas morũ per hunc errorem præiudiciũ patitur dũ culpa peccantis in sydera refunditur, licentia malefaciendi sine reprehensione conceditur & homo ad orandũ & colendũ sydera incuruatur. Si autem dicatur mores hominum a dispositionibus syderũ uariari dispositiue & contingenter sic potest habere ueritatẽ, quia nec rationi nec fidei repugnat. Planum.n. est quod dispositio corporis uaria multũ facit ad uariationem affectionem & morum animæ, ut plurimum enim anima complexiones corporis imitatur,

ut dicitur in sex principijs. Vnde & colerici sunt iracundi, & sanguinei sunt benigni, & melancolici sunt inuidi, flegmatici pigri, hoc autem non est necessarium, aĩa.n.dominatur suo corpori, & maximè quando est, adiuuat per gratiam. Multos.n. uidemus clericos mansuetos, & melancolicos benignos. Quum ergo uirtus corporum cœlestiũ operatur admixtionem & qualitatem complexionis. Hinc est quod per consensus quodammodo operatur ad qualitatem motum, ualde tamen de longinquo. Plus enim facit ad qualitatem complexionis uirtutis naturæ inferioris, quàm uirtus syderis: unde Augustinus 5. de ciuitate Dei, in solutione cuiusdã quæstionis de duobus fratribus qui simul infirmabantur & curabantur, cum quærebatur unde hoc esset, magis commendat rationem Hypocratis quam Astronomi. Hypocras enim respondit quod hoc erat propter similitudinem complexionis. Et Astronomus respondit, quod erat propter identitatem constellationis. Melius enim respondit Physicus, quia causam reddit magis propriam, & magis propinquam. Sic ergo dicendum quod impressiones syderum aliquo modo disponunt ad malitiam maleficorum, siquidem aliqua influentia in eorum corporibus prædominatur potius ad huiusmodi nephanda, quàm ad alia opera quæcunque uitiosa seu uirtuosa, quæ tamen dispositio non debet dici necessaria proxima & sufficiens, sed remota & contingens. Nec ualet si quis obijceret philosophum libro de proprietatibus elementorum ubi dicit quod regna uacua facta sunt, & terræ depopulatæ apud coniunctionem Iouis & Saturni, arguendo quasi quia talia ex libero arbitrio deprehendebãt hominum, ergo etiam influentiæ luminarium super libe. arb. haberent efficaciam. Respondetur enim quod philosophus super hoc dictum non uult innuere quod homines illi non poterant resistere illius influentiæ constellationis ad dissensionem inclinantis, sed quia noluerunt, quia sicut Ptolæmeus in alma gesti. Sapiens homo dominabitur astris, quamuis enim cõiunctio Iouis, & Saturni eo quod Saturnus habet influentiam melancolicam & malam, &

Iupiter

Iupiter ualde bonam potest ad rixam uel discordiam homines inclinare, illi tamen inclinationi homines per libertatem arbitrij possunt resistere, & ualde faciliter cum adiutorio gratiæ Dei. Nec iterum ualet si quis obijceret dictum Damas. lib. 2. c. 6. ubi dicit: Constituuntur multoties cometæ & signa quædam mortis regum. Respondetur enim quod etiam sequendo opinionem Dama. quæ fuit ut patet in prædicto libro contrariæ opinionis uiæ philosophicæ siue nonnihil per hoc concluditur quo ad necessitatem actuum humanorum. Opinatur enim Damas. quod cometa nec naturaliter generatur, nec est una de stellis in firmamento positis, unde nec eius significatio est naturalis nec influentia. Dicit enim quod cometæ non sunt ex his quæ à principio genita sunt astra, sed diuina iussione secũdum ipsum tempus constituuntur & rursus dissoluuntur. Hæc Damas. Prænunciat autem Deus per tale signum tã mortem Regis, quàm aliorum, tum quia est persona communis, tum quia potest ex hoc oriri turbatio regni. De cuius custodia magis sollicitantur Angeli propter commune bonum, quorum etiam ministerio & generantur & dissoluuntur. Sed nec philosophorum opinio obstat, qui dicunt quod stella cometa sit impressio calida, & sicca, generata in superiore parte aeris propter ignem, ex cuius uapore calido & sicco globus illius uaporis adunatus apparet corpus stellæ. Partes aũt illius uaporis discontinuate circa illum globum & longum protensè in suis extremitatibus illi globo coniunctæ sunt, quasi eius cometa, & secundum hanc positionem significat, & causà non per se, sed per accedens mortalitatem, prouenientem ex infirmitatibus calidis & siccis. Et quia ut plurimum diuites nutriuntur calidis & siccis. Ideo illo tempore multi diuites moriuntur, inter quos mors regum & principum est magis notabilis, & hæc positio nec distat a positione Damas. si quis bene considerat, nisi quoad operationem & cooperationem Angeli, quam nec philosophi excludere possunt, immo ubi vapores nunquam in sua siccitate & caliditate ad generandum cometam currerent adhuc operatione Angeli

ſępe concurrere habent cauſis prædictis,ſicut & ſtella quę ſancti Thomæ doctoris tranſitum indicauit quæ utique non ex ſuperius in firmaméto poſitis proſiliit, ſed operatione Angeli ex materia aliqua præiacéte formata,& officio peracto,iterū reſoluta fuit. Vnde uidemus qđ ſecundū quācunq; iſtarum opinionū,nullū penitus habét cœli luminaria dominiū ſuper liberū arbitrium. Vnde nec con ſequéter ſuper malitiam & mores hominum. Nota inſuper quare Aſtronomi ut ſæpius uera prædicunt, & qđ eorū iudicia ut plurimū ſuper unā prouinciā, aut géte unius terræ eueniunt.Huius ratio eſt quia.n.ſua iudicia ſumunt ex aſtris,quæ ét habent maiorem influentiā capiendo pro babiliorem,non neceſſitatem in actibus tam naturæ q̃ uo luntatis, & in actibus hominum generalibus, ſicut unius gétis uel prouinciæ,q̃ in particularibus unius perſonæ, qa maior effectus ſtellarū imprimitur in totam unam genté, q̃ in unum hominem,& quia maior pars gentis unius ma gis ſequitur affectus naturales corporis q̃ unus ſingularis homo,ideo &c.ſed hoc incidentaliter eſt tactum. Secunda uia per quam præfata noſtra catholica aſſertio declaratur, eſt per reprobationem errorum gentiliacorum, & Deam fortunæ colentium mathematicorum. De quibus Iſidorus 8.Ethicorum.cap.9.genetaliaci dicūtur propter natalium conſiderationem ſyderum, qui uulgo mathematici dicuntur.Fortuna uero ut ibidem dicit cap. 2. Fortunę nomen habere dicitur, quaſi deam quandam res humanas uarijs caſibus & fortuitis illudente. Vnde & cæcam appellant,eo quod paſſim in quoſlibet incurrens ſine ullo examine meritorum,& ad bonos & ad malos uenit. Hæc Iſydorus. Sed talem Deam credere, aut quod læſiones in corporibus & creaturis,quæ ex maleficorum operibus inferuntur,non ab ipſis maleficiis,ſed ab ipſa dea fortunę prouenirent,ſicut eſt idolatria,ita & aſſerere maleficas ipſas ad hoc eſſe natas, ut talia per eas in mundo exerceri poſſint,ſimiliter a fide alienum exiſtit, immo & a communi philoſophorum traditione,ſi cui placet, inſpiciat Doctorem ſanctum libro 3.ſummę fidei contra gentiles.

tiles. q. 87.& sequentibus, & inueniet plura. Licet hoc unicum propter eos qui fortassis copiam librorum non habent, non uidetur obmittendum, quòd quia in homine tria sunt consideranda, ut ibi notatur quæ a tribus cœlestibus causis dirigũtur uolũtatis actus, intellectus actus, & corporis actus, quorum principium a Deo tantum & immediate secundum ab Angelo, & tertium a cœlesti corpore dirigitur. Nam electiones & uoluntates immediate a Deo in bonis operibus diriguntur dicente scriptura. Pro. 21. Cor regis supple quod maiori potẽtia uidetur posse resistere, eo minus alij non possunt, quia in manu Domini, & quocunque uoluerit inclinabit illud. Et Apostolus. Deus qui operatur in nobis uelle & perficere pro bona uoluntate. Cognitio uero humana intellectiua a Deo mediantibus angelis ordinatur. Ea uero quæ ad corporalia pertinent, siue sint exteriora siue interiora, in usum hominis uenientia a Deo mediantibus angelis, & cœlestibus corporibus dispensantur. Dicit enim beatus Dionysius 4. de di. no. quod corpora cœlestia sunt causæ eorum quæ in hoc mundo fiunt, non tamen necessitatem inferentia. Et cum homo sit ordinatus secundum corpus sub corporibus cœlestibus, secundum intellectum uero sub angelis, secundum uoluntatem autem sub Deo potest contingere quod homo spreta inspiratione Dei ad bonum & illuminationi boni Angeli ducatur affectione corporali ad ea quæ influentia luminarium cœli inclinãt, ut & sic tam uoluntas quam intellectus malitia & erroribus inuoluantur. Non est autem possibile huiusmodi erroribus quibus malefici irretiti sunt ex influentijs luminarium cœli inuolui, licet ad fundendum sanguinem, uel furta, aut latrocinia, uel etiam incontinentias pessimas perpetrare possit quis ex illis inclinari, sicut etiam alia quædam naturalia. Etiã ut Gulielmus in de uniuerso dicit, quod per experientiam habetur, si meretrix nititur plantare oliuam, non efficitur fructifera, quæ tamen per castam plantata, fructifera efficitur. Et aliquis etiam medicus in sanando, & Agricola in plantando, & miles in expugnando, aliqua ex impressio-

ne cœlesti corporis efficiunt, quæ alij etiam easdem artes habentes efficere non possunt. Tertia uia sumitur ex reprobatione fatalium effectuum. Vbi notandum quod fatum esse aliquod uno modo catholice asseritur. Alio modo asserere, est omnino hæreticum. Si enim fatuum æstimetur esse secundum æstimationem quorundam gentiliũ, & ẽt quorũdam mathematicorum qui putabant quod ex ui positionis sydeium causaretur infallibiliter diuersitas morũ ita quod talis efficeretur necessario maleficus, uel uirtuosus in moribus, quia talem cum esse causaret uis quæ in dispositione syderum sub qua talis uel conceptus uel natus esse comprehenderetur. Et istam uim uocauerunt nomine fati, sed quia ista opinio non tantum est falsa, immo hæretica & omnino detestanda propter inconuenientia quæ necessario sequerentur, ut supra tactum est, circa reprobationem primi erroris, quia uidelicet tolleretur ratio meriti & demeriti, immo gratiæ & gloriæ, & quod Deus malorum nostrorum auctor esset, & plura alia. Ideo fatum sic omnino refutatur, quia nihil est secundum quam acceptionẽ etiam Gregorius dicit in Homel. Epiphaniæ. Absit à fidelium cordibus, ut fatum aliquod esse dicant, & licet hæc opinio uideatur eadẽ esse cum prima, quæ est planetariorum, & hoc propter eadem incõuenientia quæ utrobique cernuntur, tamen sunt diuersæ quantum inter se diuersificantur uis syderum & influxus generalis septẽ planetarum Si aũt æstimetur fatũ esse secundũ quandã dispositionẽ, siue ordinationẽ causarum secundarum ad producendũ effectus diuinitus prouisos. Hoc modò fatum uere est aliquid, eo quod prouidentia Dei per causas medias exequitur suos effectus. In illis uidelicet quæ secũdis causis subduntur, licet in alijs non ut est creatio animarũ, glorificatio & gratiæ collatio. Licet ẽt Angeli ad gratiæ infusionẽ cooperari possunt intellectum & uoluntatis capacitatẽ, illuminãdo & disponẽdo, & sic quædã ordinatio effectuum una & eadẽ dicitur prouidentia & ẽt fatum. Sic enim consideratur ut est in Deo, sic dicitur prouidentia, si autem secundum, quod est in causis medijs ordinatus a

Deo ad effectus aliquos producendos sic habet rationem fati. Et hoc modo Boetius loquens de fato 4. de consol. dicit: Fatum est rebus mobilibus inhærens dispositio per quā prouidentia suis quæq; nectit ordinibus. Sed tamen sancti doctores hoc nomine uti recusauerunt propter eos qui illud ad uim positionis syderum retorquebant. Vnde Aug. c. 5. de ciuitate Dei dicit: Si propterea quisquam res humanas fato tribuit, quia ipsam Dei uoluntatem uel potestatem fatum uocat sententiam teneat & linguam corrigat. Patet etiam ex præmissis tacita responsio ad quęstionem. An omnia fato subdantur, & an etiam maleficorum opera illi subdantur. Quia si fatum dicitur ordinatio causarum secundarum ad effectus diuinitus prouisos, id est, ubi Deus disposuit per causas secundas producere effectus tales, sic inquantum subduntur fato, id est, subduntur causis secundis sic à Deo ordinatis, ut sunt influentiæ corporũ cœlestium. Ea uero quæ a Deo immediate fiunt, ut est creatio rerum, glorificatio substantialium spiritualium, & alia huiusmodi non subduntur. Et hoc est quod dicit Boetius ubi supra quod ea quæ sunt primæ deitate propinqua fatalis ordinis mobilitatem excedunt. Vnde maleficorum opera, quia non subsunt secundis causis cum talia præter cursum communem & ordinem naturę eueniunt. Ideo nec fato, sed causis alijs quoad eorum originem necessario subduntur.

A Motoribus orbium maleficia non causari.

CONSEQVENTER quòd nec huiusmodi maleficorum opera possunt oriri aut causari a substantijs separatis, quæ sunt motores orbium, seu corporum cœlestium, cuius opinionis fuit Auicenna, & sui sequaces hac ratione moti, quia enim substantiæ illæ separatę altioris sunt uirtutis animabus nostris, & ab ipsa anima interdum

cum fuerit in sua imaginatione ad solam quandam apprehensionem interiorem circa aliquod extrinsecum immutatur corpus proprium, interdum etiam alienum seu extrinsecum, uerbi gratia. Aliquis ambulans supra trabem in alto positam cadit de facili, quia imaginatur casum ex timore, non autem caderet si esset trabes illa posita super terram, ubi casum timere non posset. Item ad solam apprehensionem animæ incalescit corpus, ut in concupiscentibus, uel iratis, aut etiam infrigidatur, sicut in timentib. Potest etiam immutari ad aliquam ægritudinem, puta febrem uel lepram, ex forti imaginatione & apprehensione ad tales ægritudines, & sicut circa corpus proprium, ita circa alienum, ut illud immutetur ad sanitatem uel ægritudinem, & hic ponit causam etiam fascinationis, de qua superius tactum est. Et quia secundum illam positionem effectus maleficarum haberent reduci ad motores orbium, licet non præcisè ad ipsa corpora cœlestia. Ideo ultra illa quæ ibi tacta sunt, dicamus adhuc ꝙ talia sic contingere est impossibile, quia cum motores orbiũ sint substantiæ intellectuales & bonæ non tam secundum naturam, quàm & secundũ uoluntatem, quod patet ex earum operationibus ad bonum totius uniuersi. Illa autem creatura cuius ope magicæ operationes fiunt, ut si sit bona secundum naturam, non tamen potest esse bona secundum uoluntatem. Ideo non potest esse idem iudicium de ambabus substantijs. Et ꝙ non potest esse bona secundum uoluntatem probatur. Nam præstare patrociniũ aliquibus in his quæ fiunt contraria uirtuti, non est alicuius intellectus bene dispositi, sed talia autem in huiusmodi operationibus maleficorum. fiunt enim ut in secunda parte operis patebit, plurima homicidia, fornicationes, puerorum & iumentorum occisiones, & alia maleficia procurantur, unde ueteres his artibus malefici a malefaciendo uocantur, non est ergo bene disposita secundum uirtutem talis intellectualis naturæ, cuius auxilio huiusmodi artes maleficarum innituntur, licet sit bona secundum naturam, quia habet esse & illud omnia appetunt, ut cuilibet intu-

enti patet. Item non est intellectus bene dispositi familiarem esse sceleratum, & eis patrociniū exhibere & nō quibusdam uirtuosis. Huius autem operibus maleficorum utuntur homines scelerati, quia a fructibus eorum cognoscuntur. Auxilio autem substantiarum orbes mouentium, in bonum quælibet creatura inclinatur a natura, licet corrumpatur per accidens sæpe ergo illæ substantiæ non possunt esse originalis causa maleficarum. Præterea intellectus bene dispositi, est reducere homines in ea quæ sunt homini propria bona, quæ quidē sunt bona rationis, adducere ergo ab istis, & per trahere ad alia minima bona, est intellectus indecenter dispositi. Per huius autem artes nō adipiscuntur homines aliquem profectum in bonis rationis, quæ sunt scientiæ & uirtutes, sed in quibusdam minimis, ut sunt deprehensiones & exercitia latronum & mille nocumentorum, ergo origo non est a substantiis separatis, sed ab aliqua uirtute non bene disposita secundum uirtutem. Prȩterea non est bene dispositus secundum intellectum, qui per aliqua scelera commissa prouocatur ad auxilium alicui ferendum. Hoc autem fit in istis artibus maleficorum, nam ut patebit in executione, harum fidem abnegant, innocentes pueros occidunt. Substantiæ enim separatæ quæ sunt orbiū motores, propter suam bonitatem non his maleficiis auxilium præstant. Concludendo ergo quod huiusmodi artes sicut non possunt a corporibus cœlestibus, ita nec ab eorum motoribus oriri, & cum necesse habent oriri ex aliqua uirtute alcui creaturæ collatæ, & illa etiam non potest esse bona secundum uoluntatem, licet sit bona secundum naturam, & huiusmodi creaturæ sint ipsi dæmones, relinquitur quod eorum virtute huiusmodi fiant, nisi fortassis adhuc obstat friuola estimatio, quod ex hominū malitia concurrente super maleficorum uerba comminatoria & imagines repositis ad certū locum, uirtute quadam stellarum sequerentur, ut uerbi gratia quando maleficus diceret imaginem aliquam reponendo, faciam te cæcam aut claudam & hoc eueniret. Tunc ideo eueniret

quod

quod talis a sua natiuitate ex uirtute stellarum sortiretur præ cæteris hominibus talem uirtutem quantumcunque alij talia uerba proferrent, & essent instructi per disciplinam ad proferendum, adhuc tamen efficaces in huiusmodi operibus esse non posset. Ad quę singula respondendo declarabitur. Primo quod ex malitia hominum huiusmodi effectus causari non possunt. Secundo quod nec ex uocibus quorumcunque hominum, concurrente quacunque constellatione etiam ad quascunque imagines.

Ex malitia humana maleficia non oriuntur.

De primo, quod non ex malitia quantuncunque humana possint oriri huiusmodi maleficorum opera sic declaratur. Nam malitia hominis siue sit habitualis inquantum quis ex frequentatis actibus acquirit habitum inclinantem ad perpetrandum peccata non ex ignorantia, nec ex infirmitate, unde censetur peccare ex malitia. Vel sit actualis malitia, quæ dicitur ipsa mali electio, quæ etiam ponitur peccatum in spiritū sanctum, nunquam potest circa ipsum maleficium tantum efficere quod talia opera, vt sunt immutationes elementorum, & læsiones circa corpora, indifferenter hominum & iumentorum, absque assistentia alicuius altioris uirtutis proueniant, quod declaratur primo ex parte causæ, secundo ex parte effectus maleficialis. Nam hoc quod non potest homo efficere absque malitia, puta per sua naturalia imminuta, minus potest per ipsa naturalia iam diminuta. Patet cum iam sit uirtus actiua etiam diminuta. Sed homo per peccata qualitercunque per malitiā commissa, diminuitur in bonis naturalibus, probatur autoritate & ratione. Nam Dionysius. 4. cap. de di. no. dicit. Malum est effectus naturalis habitudinis, & loquitur de malo culpæ. Vnde & nemo noscens malum operatur illud, quod

quod si operatur, ex defectu operatur. RESPONDEO sic, Sicut se habet bonum gratiæ ad malum naturæ, ita se habet malum culpæ ad bonum naturæ, sed per gratiam diminuitur malum naturæ, ut fomes qui est inclinatio ad culpam, ergo per culpam a fortiori diminuitur bonum naturę. Nec obstatur si dicatur de fascinatione quæ interdum procuratur ex inspectione alicuius uetulę maliciosè puerum aspicientis, unde puer immutat & fascinatur, quia sicut supra tactũ est, hoc tantummodo contingere potest circa pueros, propter teneram complexionem Hic autem loquimur de corporum quorũcunque hominum, & iumentorum, ac & elementorum ad grandinum immutationes. Si quis uelit latius intelligere, inspiciet Doctorem sanctum in quęstionibus de malo. Vtrum peccatum possit corrumpere torum bonum naturæ, &c. Ex parte denique effectuũ maleficalium declaratur. Nam ex effectibus deuenitur in cognitionem causæ. Vnde sicut illi effectus, quo ad nos qui fiunt præter ordinem naturæ creatæ nobis notæ per uirtutem creatæ nobis ignotæ, licet non sint propriè miracula, sicut illa quæ fiunt præter ordinem totius naturæ creatę, qualia secundum potestatem operatur ille qui est supra omnem ordinem totius naturæ creatæ, qui est Deus benedictus, secundum quam acceptionem dicitur. Tu es qui facis mirabilia magna solus, ita & maleficiales effectus dicũtur miraculosi, inquantum fiunt ab aliqua causa nobis ignota, & præter ordinẽ naturę creatæ nobis notæ. Ex quibus elicitur quod uirtus corporalis hominis, ad huiusmodi opera causanda nõ se extendere potest quæ semper hoc habet, ut causa cum suo effectu naturali nota sit naturaliter absque admiratione, & quod effectus maleficiales possunt aliquo modo dici miracula, inquantum notitiam humanam excedunt patet ex seipsis cum naturaliter nõ fiunt, patet, & per omnes doctores, præsertim August. in lib. 83. q. ubi dicit. Quod magicis artibus fiunt miracula plerunque similia illis miraculis quæ fiunt per seruos Dei. Et iterum in eodem dicit. Magi faciunt miracula per priuatos contra-

ctus, boni Christiani per publicam iustitiam, mali Christiani per signa publicæ iustitiæ, quæ omnia sic declarantur. Nam iustitia diuina est in toto uniuerso, sicut lex publica in ciuitate. Virtus autem creatutæ cuiuslibet in uirtuoso se habet, ut uirtus alicuius priuatæ personæ in ciuitate. Ideo boni Christiani inquantum per diuinam iustitiam miracula faciunt, dicuntur facere miracula per publicam iustitiam. Magus autem quia operatur ex pacto inito cum dæmone, dicitur operari per priuatum contractum, quia operatur per dæmonem, qui sua naturali virtute potest facere aliquid, præter ordinem naturæ creatę nobis notæ per uirtutem creaturæ nobis ignotæ, & erit miraculum quo ad nos sed non simpliciter, quia non potest operari præter ordinem totius naturæ creatę, & per omnes uirtutes creaturarum nobis ignotarum. Sic enim solus DEVS diitur facere miracula. Iuxta illud. Tu es DEVS qui facis mirabilia magna solus. Mali autem Christiani faciunt per signa publicæ iustitiæ, sicut inuocando nomen Christi, uel exhibendo aliqua sacramenta, si cui placet, inspiciat sanctum Thomam in prima parte quæstionum. 111. articulo. 4. Potest etiam attendere ea quæ in secunda parte operis, capite 6. deducentur inferius.

Quod nec per uoces & uerba concurrente uirtute stellarum.

DEmum quod nec ex uocibus quorumcumque hominum, concurrente quacunque constellatione super quascunque imagines. Nam cum intellectus hominis huius dispositionis est, quod eius cognitio ex rebus causatur cum intelligentem necesse sit fantasmata speculari. Non est eius conditio quod ex sua conceptione seu intellectuali operatione intrinseca vbi illam solam

per

per uebra exprimeret res ab extra habeat causare, aut ꝙ conceptio intellectus expressa per uerba haberent corpora immutare. Tales enim homines qui talem haberent uirtutem, non esset nobiscum unius speciei, sed æquiuoce dicerentur homines. Præterea si dicatur quod illa efficiunt per uerba, concurrente uirtute stellarũ a natiuitate Vnde contingit quod præ cæteris hominibus dum proferunt uerba, ꝙ per illa aliquid efficiunt, cum tamen alij etiam proferẽtes eadẽ, nõ possent aliquam trãsmutationẽ efficere, quia uirtus stellarũ a natiuitate eis non deseruit. Patet ex præcedẽtibus illa esse falsa ex reprobatione triũ errorũ planetariorũ, genetalicorũ, & fatalẽ ordinẽ ponẽtium. Præterea cum uerba exprimunt mentis cõceptũ, & corpora cęlestia nõ possunt imprimere intellectũ, nec etiã eorum motores, nisi per se abque montione corporum cœlestium, intellectum uellent illuminare, & hoc solummodo fieret ad opera bona, quia ad mala perpetranda nõ illuminatur intellectus, sed obumbratur quod non est officium bonorum spiritum, sed malorum. Ideo patet quod si uerba eorum aliquid efficiunt, hoc non est uigore alicuius corporis cælestis, sed assistentia alicuius uirtutis intellectiuæ, quæ etiam & si sit bona secundum naturam, non tamen potest esse bona secundum uoluntatẽ, inquantum semper ad malum machinatur, & talis erit dæmon ut supra ostensum est. Et quod nec per imagines possint talia efficere quasi corpora cœlestia super ipsas aliquid influerent, quia huiusmodi imagines quantuncunque caracteribus & figuris sunt insignitæ, sunt effectus hominis operantis per artem. Cælestia autem corpora effectus causant naturales, cuiusmodi non sunt effectus maleficorum, qui dicuntur maleficales, ut pote in malum creaturarum præter consuetum ordinem naturæ prosilientes, unde nihil ad propositum. Prætera supra ostẽsum est etiam quod duplices sunt imagines Astrologicæ & Magicæ, quæ etiã ad bonum aliquod priuatum obtinendum, & non ad corruptionem ordinantur. Maleficorum autem imagines sunt omnimo alterius, cũ semper ad nocumentũ creaturatum,

turarum, & ex dæmonum iussu, ad aliquem locum occulte reponuntur, ut desuper ambulantes, ut dormientes lædantur, ut ipsæ maleficæ fatentur, unde & ab ipsis dæmonibus efficiunt quicquid causant, & non ex corporum cœlestium influentiis. AD ARGVMENTA. Ad primũ dictũ Augustini est intellectũ, quod causa deprauationis homini redit ab hoīs uolũtate, sicut ad causā effectum perficientem, quæ proprie dicitur esse causa, nō sic autem est causa effectum permittentem, uel disponentem uel consiliantem, aut præcipientem, quibus modis, sci licet conciliatiuè, dispositiuè & pręceptiuè, diabolus dicitur causa peccati & deprauationis. Deus autem solummodo permissione qui mala permittit ꝓpter bona. Iuxta Augusti. in Ench. Diabolus aũt disponit interius suggerendo persuadet interius & exterius acrius stimulando. Præcipit autem his qui ei totaliter subdiderunt, ut sunt malefici quibus non est opus interius instigari, sed tãtũ exterius &c. Et per hoc etiam ad secũdum quod quilibet est causa suæ malitiæ directè intelligendo, & ad probationes putat eadem responsio, quia licet repugnat libero artrio moueri per modum præcipientis, non autem per modum disponentis. Ad tertiũ. Motus ad uirtutes aut ad uitia dispositiuè possunt causari ab influẽtiis corporum cœlestium & capitur motus pro quadā naturali inclinatione ad uirtutes humanas & uitia, opera aũt maleficorũ quia exceduut communem ordinē naturæ, ideo illis influentiis subiacere non possunt. Ad quartũ idem putat, quia sunt causæ humanorum actuũ corpora cœlestia, sed illa opera non sunt humanitus adinuenta. Ad quintum ꝙ motores orbium possint imprimere in animas si intelligatur imediate, sic imprimunt illuminandũ ad bonũ & non ad malefica, ut supra tactum est. Si aũt intelligatur mediante, tunc iuxta influẽtiam corporũ cœlestium imprimunt indirectè & dispositiuè. Ad sextum hoc quod dæmones ad certa augmenta lunæ homines uexant, contingit propter duo. Primo quidem ad hoc ut infament creaturam Dei, scilicet luna, ut Hieronymus. Chrisosto. dicunt, Secundo

quia non possint operari nisi mediãtibus naturalibus uirtutibus ut supra dictum est. Ideo considerant corporum aptitudines ad effectum inducendos, & q̃a cerebrum est humidissimum omniũ partium corporis, ut Aristote. dicit & naturales omnes: ideo maximé subiicitur operationi lunæ, quæ ex sua proprietate habet mouere humores. In cerebro aũt perficiũtur uires animales, & ideo dæmones secundum certa argumenta lunæ perturbant hominis fantasiam, quando considerat cerebrum ad hoc dispositum. Ad aliud ꝙ dæmones aduocati in certis constellationibus adueniunt, faciunt propter duo. Primo, ut hoīs in hunc errorem inducãt ꝙ credunt aliquod numen esse in stellis. Secundo, quia considerãt secundum aliquas constellationes materiam corporalem magis esse dispositã ad effectus pro quibus aduocãtur. Ad tertiũ, quod sicut dicit Augusti. 36. de ci. Dei. Per uaria genera lapidum, herbarum, lignorum, animaliũ carminũ & instrumentorum musicorum dæmones aliciuntur, non ut animalia cibis, sed & spiritu, signis inquantum, scilicet, hæc eis exhibentur in signũ diuini honoris cuius ipsi sunt cupidi. Tamen q̃a sepæ obicijtur ꝙ dęmones possunt impediri ꝑ herbas & armonias a uexatione hominum ut in argumento allegatur de Saul per armoniã citharis. unde nituntur defendere ꝙ aliqui possent effectus maleficiales producere per certas herbas & occultas causas absq; auxilio dæmonũ tantummodo ex influentia corporũ cœlestiũ, quæ plus possunt imprimere in huiusmodi res corporales ad effectus corporales quam in ipsos dæmones ad producendum huiusmodi effectus maleficiales. IDEO latius cum sit respõdendũ est aduertendũ ꝙ herbæ uel armoniæ non possunt sua naturali uirtute totaliter excludere uexationem quã diabolus possit hominẽ uexare si sibi permitteretur a Deo uel angelis bonis, possunt tamen illam uexationẽ mitigare, & ita parua posset esse uexatio illa, ꝙ possent eam pęnitus excludere, sed hoc facerent non agendo in ipsum dęmonem cum sit spiritus separatus in quem non potest naturaliter agere quodcunq; corpus, sed agendo in ipsum

uexa-

uexatum a dęmone. Omnis enim causa limitate uirtutis producere potest effectum intensiorẽ in materiã dispositam quam non dispositam, cui & consonat illud Philos. 2. de anima. Actus actiuorum sunt in patiente prædisposito. Dæmon aũt est agens limitate uirtutis, ergo uexationẽ intensiorem facere potest diabolus in homine disposito ad illam uexationem siue ad illud ad quod diabolus intendit adducere quã in homine dispositionis cõtrariæ. Puta diabolus potest uexare intensius passione melancolica hominem dispositum ad illam quam hominẽ contrarię dispositionis, Certũ est aũt herbæ & armoniæ multum possunt immutare dispositionẽ corporis & ex non sequẽti motus sensualitatis, hoc patet de herbis cũ quędã inclinant ad lætitiam, quædam ad tristitiã, & sic de aliis. Hoc etiam patet de armonijs per Philosop. 8. polite. ubi uult ꝙ dæmones armoniæ habent prouocare diuersas passiones in homine. Hoc etiam refert Boetius in musica sua & author de ortu scientiarum, ubi loquens de utilitate musicæ dicit ꝙ ualet ad curandũ uel alleuiandũ diuersas infirmitates, & ita patere potest ꝙ cęteris paribus sit uexatio debilior. Non autem uideo quomodo herbæ uel armoniæ possint in homine dispositionem aliquã causare, propter quam homo nullo modo posset a dæmone uexari, si tamen permitteretur, quia diabolus mouendo solum motu locali uapori ꝙ ipsos spiritus inordinato motu posset hominem multũ uexare. Herbæ aũt uel armoniæ nullam dispositionẽ causare possent in homine sua naturali uirtute, per quam prohibetur dæmon prædictã cõmotionem facere. Contingit tamẽ quandoq; ꝙ diabolo nõ permittitur hominem uexare, nisi uexatione ita parua ꝙ per aliquam fortem dispositionẽ ad contrariũ tolleretur totaliter, & tunc aliquæ herbæ uel armoniæ possent corpus hominis ita ad contrariũ disponere ꝙ illa uexatio totaliter amouertur, uerbi gratia. Diabolus quandoq; posset hominem uexare uexatione tristitiæ, ita debiliter ꝙ per aliquas herbas uel armonias quæ haberent causare dilatationem & diffusionẽ spirituũ qui sunt motus cõtrarij tri

ſtitiæ totaliter amoueretur illa triſtitia. Quod autem Augu ſt. li. 2. de doctrina chriſtiana cõdemnat ligaturas & quę dam alia de quibus ibi diffuſius ſcribit, hoc attribuens arti magicæ, hoc eſt qantum ad illud, quòd non poſſunt ſua naturali uirtute, quod patet ex hoc quod dicit ſic. Ad hoc genus pertinẽt oẽs ligaturæ atq; remedia quæ medicorũ condemnat diſciplina. In quo ſatis patet quòd illa condemnat quantum ad uſum reſpectu cuius non habent aliquam efficaciam ex ſua naturali uirtute. Quantum autem ad illud quod, 1. Regum. cap. 6. habetur. Quod Saul qui uexabatur à dęmone alleuiabatur, quando Dauid cytharam percutiebat coram eo, & quod ſpiritus malus recedebat, &c. Sciendum quod benę uerum, eſt quod per tactum cytharæ uirtute naturali illius armoniæ, alleuiabatur aliquantulum afflictio Saulis inquantum illa armonia aliqualiter dulcorabat appetitum eius per auditum, per quam dulcorationem reddebatur nimis aptus ad illam uexationem. Sed quòd ſpiritus malus recederet quando Dauid cytharizabat, hoc ęrat propter uim crucis, quod ſatis expreſſe dicitur in gloſa, ubi ſic dicitur: Erat Dauid in canticis muſicis eruditus diuerſorum ſonorum rationabilis, moderatuſq; contentus. Vnitatem eſſentiæ ſignificat quæ uarijs modis quotidie reſonat. Dauid malignum ſpiritum in cythara compeſcuit, non quia tãta eſſet uis in cythara, ſed in ſigno crucis qui in ligno crucis, & cordarũm extenſione id eſt, uenarum gerebatur quæ iam tunc dæmones effugebat.

QVO AD IPSAS MALEFICAS DAEMONIBVS SE SVBIICIENTIBVS.

QVAESTIO SEXTA.

PRO tertia & annexa difficultate, quo ad ipsas maleficas dæmonibus se subijcientibus plura super modum aggrediendi huiusmodi spurcitias possunt difficultari. Primo ex parte dæmonis & corporis ab eo assumpti, ex quo elemento si illud formatum. Secundo ex parte actus, an semper cum infusione seminis ab altero recepto. Tertio ex parte temporis & loci, an potius in uno tempore, quàm in altero exerceat. Quarto an uisibiliter quo ad circunstantes se agitat. Ex parte mulierum, an tantummodo ille quæ ex huiusmodi spurcitijs procreatur a dæmonibus frequentantur. Secundo an ille quæ ab obstetricibus tempore partus dæmonibus offeruntur. Tertio an remissior sit in talibus ipsa uenerea delectatio. Ad quæ omnia ad præsens cum non sit respondendum, eo quod tantummodo generalitati studemus, & in secunda parte operis illa singula per eorum opera explanantur, ut patebit in quarto capitulo ubi de singulis modis fiet mentio. Ideo ad secundum principale tendamur. Et primo cur in tam fragili sexu hoc genus perfidiæ inuenitur amplius quàm in uiris. Et erit quæstio prima generalis quo ad conditiones generales mulierum. Secunda specialis cuiusmodi mulieres amplius inueniuntur superstitiosæ & maleficæ. Tertia singularis quo ad ipsas obstetrices quæ omnes alias in malitia excedunt.

CVR MAGIS FOEMINAE SVPERSTITIOSAE REperiantur.

QVO ad primum, cur in sexu tam fragili mulierum maior multitudo maleficarũ reperitur q̃ inter uiros, & quidẽ in contrariũ argumenta deducere non expedit, cum ipsa experientia præter uerborum & fide dignorũ testimonia talia facit credibilia. Dicamus sexum nõ despiciendo in quo Deus semper magna fecit fortia, ut confundet ꝙ diuersæ a diuersis super hęc assignantur rationes. Semper tñ in principali concordantes, unde & pro mulierum admonitione ipsa materia bene est prædicabilis affectãtq; audire ut experientia sępe docuit, dummodo discrete proponatur. Nam aliqui doctores hãc rationem tradunt. Dicunt enim tria esse in rerum natura, lingua, ecclesiasticus & fœmina, quæ medium in bonitate aut malitia tenere nesciunt, sed ubi limites suæ conditionis excedũt, ubi quendam apicem & supremum gradũ in bonitate aut malitia uendicãt. In bonitate quidem quando a bono reguntur spiritu unde & optima sunt. In malitia uero quando a malo spiritu reguntur, unde & pessima efficiuntur. De lingua.n. patet cum eius ministerio plurima regna fidei Christianę sunt subiugate, unde & Apostolis Christi in igneis linguis spiritussanctus uisus est. Patet & in alijs sapientibus prædicatoribus quotidie lingua canum uulnera & ulcera languentis Lazari lingẽtes. Iuxta illud. Lingua canum tuorum ex inimicis animas eripientes. Vnde & dux & pater prædicatorum ordinis in figura catuli latrantis, & accensam faculam in ore gestantis præmonstratus est, ut suo latratu usq; ad præsens habeat lupos hæreticos arcere á gregibus ouium Christi, Patet & ex quotidiana experientia, quod unius uiri prudentis lingua interdum infinitorum hominum strages præpeditur propter quæ non immerito in eius commen-

 dationem.

dationem, Salo. Prouerb. 10. plura cecinit. In labijs sapien tis inuenitur sapientia. Et iterum: Argentum electum lingua iusti, cor impiorum pro nihilo. Iterum: Labia iusti erudiunt plurimos, qui autem indocti sunt, in cordis egestate morientur. Cuius causa ibidem 16. subditur, quia hominis est præparare animum, & Deum gubernare linguam. De mala uero lingua inuenies Ecclesiast. 28. lingua tertia multos commouit & dispersit illos à gente in gentem, ciuitates munitas destruxit, & domos magnorum effodit. Et dicitur lingua tertia eorum qui inter duas partes contrarias incaute uel maculose loquitur. De secundo scilicet ecclesiasticis, intellige clericos & religiosos in vtroque sexu. Chrysostomus super illud: Eiecit uendentes & ementes de templo. Sicut omne bonum a sacerdotio, ita omne malum ab eo egreditur. Hieronymus in epistola ad Nepotianum. Negociatorem clericum ex inope diuitem, ex ignobili gloriosum, quasi quandam pestem fuge. Et beatus Bernardus, homilia 23. super Canti. loquens de clericis dicit: Si insurgeret apertus hæreticus mitteretur foras, & aresceret, si uiolentus inimicus, absconderent e forsitans ab eo boni. Nunc uero quomodo abijciët, aut quomodo abscondent se. Omnes amici, & tamen omnes inimici, omnes domestici, & nulli pacifici, omnes proximi, & omnes quæ sua sunt quærunt. Et alibi nostri prælati facti sunt pilati, nostri pastores facti sunt tonsores. Et loquitur etiam de prælatis religiosorum qui onera grauia inferioribus imponunt, digito autem suo minimo nō tangerent. Et Grego. in pasto. dicit: Nemo amplius in ecclesia nocet, quàm qui peruersè agens nomen uel ordinē sanctitatis habet, delinquentem nanque hunc redarguere nullus præsumit, & in exemplum culpa uehementer extenditur, quandò pro reuerentia ordinis peccator honoratur. De religiosis etiam dicit beatus Augustinus ad Vincentium donatistam. Simpliciter fateor charitati uestræ coram dn̄o Deo nostro, qui testis est super animā meā, ex quo Deo seruire cœpi, quoniam facile expertus sum peiores, sicut & meliores nō posse inueniri quàm qui in mona-

ſteriis defecerunt aut profecerunt. De mulierū uero malitia diſſeritur Eccleſiaſt. 25. Non eſt caput nequius ſuper caput colubri, & non eſt ira ſuper iram mulieris. Commorari leoni & draconi plus placebit, quam habitare cum muliere nequam. Et inter plura, quæ ſequuntur & præcedebunt ibidem de muliere nequam cōcludit. Breuis eſt omnis malitia ſuper malitiam mulieris. Hinc Chryſoſt. ſuper Matthęum 19. Non expedit nubere. Quid aliud eſt mulier niſi amicitiæ inimica, ineffugabilis pœna, neceſſarium malum, naturalis tentatio, deſiderabilis calamitas, domeſticum periculum, delectabile detrimentum, malum naturæ, bono colore depicta, ergo ſi dimittere illam peccatum eſt, cum oportet tenere iam uero tormentum neceſſarium eſt, ut aut dimittentes adulteria faciamus, aut quotidianas pugnas habeamus. Tullius deniq; 2. teohoricæ dicit, Viros ad unumquodq; maleficium ſingulæ, id plures cupiditates impellunt mulieres, ad omnia maleficia cupiditas una dicit, muliebrium enim uitiorum omnium fundamentum eſt auaritia. Et Seneca in ſuis tragediis: Aut amat aut odit mulier, nihil tertium dediſſe eſt, flere fœminam eſt mendacium. Duo genera lacrymarum habentur in oculis fœminarum, ueri doloris unū inſidiarum, aliud mulier cum ſola cogitat, mala cogitat.

De bonis autem mulieribus tanta laus eſt, ut etiam beatificaſſe uiros leguntur, & ſaluaſſe gentes, terras & urbes, Patet de Iudith, Delbora & Heſter. Hinc apoſto. 1 Cor. 7. Si qua mulier habet uirum, & hic conſentit habitare cum illa, non dimittat uirum, ſanctificatus eſt enim uir infidelis per mulierē fidelem. Ideo Eccleſiaſt. 26. dicitur, Mulieris bonæ beatus uir, numerus enim annorum duplex. Multa ibi narrat laudabiliſſima per totū fere capitulum de excellentia bonarum. Et Prouerb. ult. Væ mulieri forti, quæ omnia etiam in nouo teſtamento in fœminis claruerunt, ut in uirginibus, & aliis ſanctis fœminis, quæ per fidem gentes & regna ab Idolatriæ cultus ad Chriſtianam religionem deduxerūt. Si quis inſpicere uelit Vincen. in ſpe. hiſto. lib. 26. cap. 9. de regno Vngariæ

gratiæ per Gillam Christianissimam. Et de regno franco rum per Clotildem uirginem, & Clodoueo desponsatam inspiciat, & mira inueniet. Vnde quæcunq; uituperationes leguntur, in concupiscentiam carnis interpretari possunt, ut semper mulier pro carnis concupiscentia intelligatur. Iuxta illud, Inueni amariorem morte mulierem, & bona mulier subiecta carnis concupiscentia. Sunt & aliis alias rationes assignantes, cur in maiore multitudine reperiantur fœminæ superstitiosæ quam uiri. Prima est, quia pronæ sunt ad credendum, & quia principaliter dæmon quærit corrumpere fidem, ideo potius eas aggreditur. Vnde & Ecclesiast. 19. Qui cito credit, leuius est corde & minorabitur. Secunda causa est, quia a natura propter fluxibilitatem complexionis facilioris sunt impressionis ad reuelationes capiendas per impressionem separatorum spirituum, qua complexione etiam cum bene utuntur multæ bonæ, sunt, cum male, peiores sunt.

Tertia causa, quia lubricam habent linguam, & ea quæ mala arte sciunt, eis comparibus fœminis uix celare possunt, seq; occultè cum uires non habeant per malefica uindicare quærunt faciliter, unde Ecclesiast. ut supra Commorari leoni & draconi plus placebit quàm habitare cũ muliere nequam. Breuis omnis malitia super malitiam mulieris. Item potest & addi illa eum fluxibiles sunt, sicut & faciunt. Sunt & tertii alias rationes assignantes, quas prædicatores cautè debent proponere & dicere, ꝙ licet in ueteri testamento scripturæ ut plurimum mala loquantur de mulieribus, & hoc propter primam præuaricatricem mulierem, scilicet, Euam, & imitatrices eius, tamen & post in nouo testamento, propter mutationem nominis ut eua in aue. ut ait Hiero. Totum quod intulit male maledictio Euæ. totum abstulit benedictio Mariæ. Vnde plurima & semper laudabilia sunt de ipsis prædicanda. Sed quia adhuc modernis temporibus hæc perfidia amplius in mulieribus quàm in uiris inuenitur, ut ipsa experientia docet, curiosus causam inuestigando ultra præmissa dicere possumus, quod in omnibus uirib⁹

tam

tam animæ quam corporis cum sint defectuosę nō mirum si plura maleficia in eos quos æmulantur fieri procurant, quantum enim ad intellectum seu ad intelligendum spiritualia alterius uidetur esse speciei a uiris,cui auctoritas & ratio cum uariis scripturæ exemplis alludit. Terentius ait, Mulieres fermè ut pueri leui sententia sunt. Et lactantius.3.institutionum. Nunquam aliquam mulierem philosophiam sciuisse nisi Temestes.Et Prouerb.11.quasi describens mulierem dicit. Est circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra & fatua. Ratio naturalis est, quia plus carnali uero existit, ut patet in multis carnalib⁹ spurcitiis,qui etiam defectus notatur ī formatione primę mulieris,cum de costa curua formata fuit,id est, de costa pectoris,quæ est torta,& quasi contraria uiro. Ex quo defectu etiam procedit, quod cum sit animal imperfectum semper decipit. Nam dicit. Cato, Instruit insidias lachrymis, &c. Et illud, Dum fœmina plorat, uirum decipere laborat. Patet in uxore Samsonis, quæ multum infestans eum,ad declarandum sibi problema propositum sodalibus ab eo expositum eis reuelauit, & sic decepit. Patet in prima muliere quod ex natura minorem habet fidem,cum dixit serpenti interroganti quare non ederent de omni ligno paradisi.Respondit dę omni,&c. ne forte moriamur,in quo ostendit se dubitare & fidem non habere ad uerba Dei, quæ omnia etiam ethimologia nominis demonstrat.Dicitur enim fœmina fe,& minus, quia semper minorem habet,& seruat fidem, & hoc ex natura,quo ad fidelitatem,licet ex gratia simul & natura fides beatissima uirgine nunquam defecerat, cum tamen in omnibus uiris defecisset tēpore passionis Christi.Mala ergo mulier ex natura cum citius in fide dubitat, etiam citius fidem abnegat, quod est fundamētum in maleficis.Quantum denique ad aliam potentiam animæ,scilicet uoluntatem ex natura cum odit aliquem, quem pri⁹ amauit, tunc æstuat per iram & impatientiam, & sicut maris æstus semper bullit & currit,sic talis ex tota impatiens.Alludit huic rationi auctoritas diuersa Ecclesia.25.

Non est ira super irā mulieris. Et Seneca traged. 8. Nulla vis flammæ, tumidiq; uenti tanta nec teli metuēda torti quanta cum coniunx uiduata tędis ardet & odit. Patet in muliere quæ falsè accusauit Ioseph & incarcerare fecit, quia uoluit sibi in scelus consentire adulterii. Gen. 30. Et reuera potissima causa deseruiens in augmentum maleficarum, est dolorosum duellum inter amatores & non maritatas fœminas & uiros, immo & inter ipsas fœminas etiam sanctas, quid tunc de cęteris? Vides enim in Genesi quanta fuit impatientia & inuidia Saræ ad Hagar, postquā concepit Gen. 21. Quanta Rachel ad Lyam propter filios quos nō habebat Rachel. Gen. 30. Quanta Annæ ad Fenennam fœcundam, ipsa sterili existente. 1. Regum 1. Quanta Mariæ ad Moysen. Num. 12. Vnde murmorauit & detraxit Moysi, propter quod & lepra percussa. Quanta Marthæ ad Magdalenā, ipsa sedēte & Martha ministrāte. Luc. 10. Vnde & Ecclesiast. 37. Tracta cum muliere de his quæ ęmulatur, quasi dicat, nō est tractandum cum ea, quia semper æmulatio, id est, inuidia est in mala muliere. Et quæ inter se sic agitantur, quanto magis aduersus uiros. Quare etiam ut narrat Valerius, Foroneus rex Græcorum die qua mortuus est dixit Leoncio fratri suo ad summam fœlicitatem nihil mihi deesset, si mihi semper uxor defuisset. Cui Leoncius. Et quomodo uxor obstat fęlicitati? Et illi. Mariti hoc omnes sciunt. Et Socrates Philosophus interrogatus si ducenda esset uxor. Respondit. Si nō capies solitudo arbitrās excipiet hic generis interius hic hęres alienus. Sed si ceperis illam perpetua sollicitudo, cō quęstus quęrulatum, dotis exprobatio, affinium graue supercilium, garrula socrus lingua, successor alieni matrimonij, incertus liberorum euentus, hęc dixit ut expertus. Nam ut ait Hiero. contra Iouinianum. Hic Socrates duas habuit uxores, quas ingēti patientia sustinens, nō potuit tamen ab earum contumeliis clamoribus & uituperationibus liberari. Vnde quadam die ipsis quærulantibus cō tra eum, ut ipse domum egressus, ut earum molestias euitaret, & ante domum sederet, proiicerunt illæ mulieres

super

super eum aquam immundam, super quo ipse non perturbatus, quia philosophus ait, Sciebam quod post tonitrua pluuiæ sequerentur. Et de quodam legitur cuius uxor sub mersa erat in fluuio, quod cum quæreret cadauer eius ad educendum de aqua, ibat per fluuium contra aquam, & interrogatus causam cum res graues descendant infra, & nō supra, quare quæreret contra aquam. Respondit. Mulier ista in uita semper fuit contraria dictis & factis siue mandatis meis, ideo quęro cōtrario modo si forte etiam mortua cōtrariam uoluntatem ultra consuetum tenuisset. Et quidam sicut ex primo defectu intelligentiæ abnegationem fidei facilius incurrunt. Ita ex secundo. s. inordinatis affectionibus & passionibus uarias uindictas quæ runt, excogitant & infligunt, siue per maleficia, siue aliis quibuscunque mediis. Vnde non mirum tantam multitudinem maleficarum in hoc genere existere. Quantum insuper defectum memoratiua potentia, cum hoc sit in eis ex natura uicium, nolle regi, sed suos sequi impetus, sine quacunque pietate ad hoc studet, & cuncta memoria disponit. Vnde Teophrastus. Si totam domum ei commiseris seruiendum, & si aliquid tuo arbitrio reseruaueris etiam minimum, vel magnam fidem sibi adhiberi non putabit & iurgia concitet, nisi cito consulueris, parat uenena, aruspices & ariolos consulit, ecce maleficia. Sed quale sit dominium mulierum audi Tullium in paradoxa: Nūquid ille liber est cui mulier imperat, leges imponit, præscribit, iubet, uetat quod ei uidetur, nec illi imperāti aliquid negare potest uel audet. Ego istum non modo seruum, sed nequissimum seruorum appellandum puto licet amplissima familia natus sit. Vnde & Seneca in persona furiosæ Medeæ, quid ammodo cessas, sequere fęlicē impetum pars ista ultionis qua gaudes quota est, &c. ubi multa ponit ostendens quod mulier non uult regi, sed suo impetu procedere etiam in damnum suum, sicut de multis legitur mulieribus quæ uel ob amorem uel dolorem, quia uindictas facere non potuerunt, seipsas occiderunt; sicut & de Laodice narrat Hieronymus super Danielem,

quæ

quæ existens uxor regis Antiochi, regis Syriæ, zelans ne plus amaret Beronicem, quam etiam habebat vxorem Beronicem & filium eius ex dicto Antiocho prius, fecit occidi, & post seipsam veneno occidit. Vnde? quia non uult regi, sed suo impetu procedere. Ideo Chrysost. non immerito dicit: O malum omni malo peius, mulier mala, siue illa pauper sit, siue diues. Si .n. uxor dixit diuitis sit, nõ cessat nocte & die uirum & calidis stimulare sermonibus blanda, nequiter & importuna uiolenter. Si uero pauperem uirum habet, ipsum quoq; ad iracundiam & rixas incitare non desinit. Et si uidua sit, ipsa per semetipsam oẽs despicit passim, & ad omnem audaciam spiritu superbiæ inflammatur. Quæramus, inuenimus ferè omnia mundi regna propter mulieres fuisse euersa. Primum enim quod fuit regnum fœlix, scilicet Troiæ, propter raptum unius fœminæ, scilicet Helenæ, destructum est multis millibus Græcorum occisis. Regnum Iudęorum multa mala & exterminia habuit propter pessimam Iezabel, & filiam eius Athaliam reginam in regno Iudæ, quę occidi fecerat filios filij, ut eo mortuo ipsa regnaret, sed utraque occisa. Regnum romanorum multa mala sustinuit propter Cleopatram reginam AEgypti, pessimam mulierem. Et sic de alijs. Vnde & non mirum si mundus iam patitur ob malitiam mulierum. Demum inspiciendo corporis ipsius carnalia desideria. Vnde innumera nocumenta uitæ humanæ contingunt, ut merito cum Catone Vticen. dicere possumus. Si absque fœmina possit esse mundus, conuersatio nostra non esset absq; dijs, cum reuera si mulierum non essent nequitię, etiam tacendo de maleficis, adhuc ab innumeris periculis mundus remaneret exornatus. Valerius ad Rufinum. Chimeram mulierem esse nescis, sed scire debes quod monstrum illud triforme insigni uenustetur facie leonis olentis, maculetur uentre capræ, uirulente cauda uiperę armetur, uult dicere, Quod aspectus eius pulcher, tactus fœtidus, conuersatio mortifera. Audiamus & aliam proprietatem per uocem. Nam sicut est mendax in natura, sic & in loquela, nam pungit & tamen

delectat,

delectat, unde & earum uox cantui Syrenarum assimilatur, quæ dulci melodia transeuntes attrahunt, & tamen occidunt. Occidunt quidem, quia ex marsupio euacuant, uires auferunt, & Deum perdere cogunt. Iterum Valerius ad Rufinum: Hęc loquens placet delectatio; & pungit delictum flos ueneris rosa est, quia sub eius purpura multi latitant aculei. Prouerb. 5. Nitidius oleo guttur eius, id est, locutio, nouissima eius amara quasi absynthium. Audiamus & aliam in eius incessu, statu & habitu, ibi est uanitas uanitatum. Non est homo in mundo qui tantum studeat placere Deo benigno, quantum mulier etiam mediocris, suis uanitatibus studet hominibus placere. De quo exemplum in uita Pelagiæ, quando dedita mundo discurrebat per Antiochiam ornata nimis quam sanctus pater Nonius nominis uidens, flere cœpit, & dixit sociis quod toto tempore uitæ suæ tantam diligentiam nunquam adhibuerat Deo placere, &c. quæ demum orationibus eius conuersa est. Hæc est de qua Eccle. 7. & de qua iam ecclesia lamentatur, propter ingẽtem multitudinem maleficarum. Inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus est uenatorum, sagena cor eius, uincula sunt manus eius, qui placet Deo fugiet illam, qui autem peccator est, capietur ab ea. Amarior est morte, id est, diabolo. Apo. 6. Nomen illi mors. Nam licet diabolus duxit Euam ad peccandum, Eua tamen seduxit Adam. Et sicut peccatum Euę nõ induxisset nobis mortẽ animę & corporis, nisi sub sequuta fuisset culpa in Adam, ad quam induxit Eua, & non diabolus, ideo amarior morte. Iterum amarior morte, quia hæc naturalis, & interimit tantum corpus, sed peccatum a muliere inchoatũ occidit animam, priuando gratiam, & corpus similiter in pœnam peccati. Iterũ amarior morte, quia mors corporalis, est inimicus manifestus & terribilis, sed mulier inimicus blãdus & occultus. Et ideo amarior & periculosior laqueus iam non dicitur uenatorum, sed dæmonum, quia iam capiuntur homines non solum per carnalia desideria eas uidendo, audiendo, cum earum facies sit uentus urens, & uox serpẽtis sibulus. Iuxta

Bern. Verùmetiam innumeros maleficiendo homines, & iumenta. Sagena dicitur cor eius, id est, inscrutabilis malitia quæ in cordibus earum regnat. Et manus sunt uincula ad detinendum, ubi malum ad maleficiendum creaturam apponunt, tunc diabolo cooperante, hoc efficiunt quod prætendunt. Concludamus. Omnia per carnalem cõcupiscentiam, quæ quia in eis est insatiabilis. Prouerb. penultimo. Tria sunt insatiabilia, &c. & quartum quod nunquam dicit, sufficit, scilicet, os uuluę. Vnde & cum dæmonibus causa explendæ libidinis se agitant. Plura hæc deduci possent, sed intelligentibus satis apparet, non mirum quod plures reperiuntur infecti hæresi maleficorum mulieres quam uiri. Vnde & consequenter hæresis dicenda est non maleficorum, sed maleficarum, ut a potiori fiat denominatio. Et benedictus altissimus, qui uirilem speciem a tãto flagitio usq; in præsens sic præseruat, in quo utique cum pro nobis nasci & pati uoluit, ideo & ipsum priuiligiauit.

CVIVSMODI MVLIERES AMPLIVS inueniuntur superstitiosæ, & maleficæ.

QVO ad secundum, cuiusmodi mulieres præ cæteris inueniuntur superstiosæ, & maleficis infectæ. Dicendum quod ex præcedẽti quęstione patuit, quod quia tria generalia uitia scilicet, infidelitas, ambitio & luxuria, præcipue in malis mulieribus, regnare uidentur. Ideo illæ prę cæteris maleficis intendunt, quæ prę cæteris illis uitijs deditę sunt. Iterum quia inter illa tria ultimum amplius prædominatur, ideo quia insatiabile, &c. ideo & illę inter ambitiosas amplius infectę sunt, quę pro explendis suis prauis concupiscentijs amplius inardescunt, ut sunt adulteræ, fornicariæ, & magnatorum concubinæ, & hoc ex septemplici maleficio, ut in bulla tangitur, uenereum actum &

conceptus

cõceptus in utero uariis inficiendo maleficis. Primo mentes hominum ad inordinarum amorem,&c.immutando. Secundo,uim generatiuam impediendo,Tertio ,membra illi actui accomoda auferendo. Quarto homines præstigiosa arte;in bestiales formas mutando.Quinto,uim generatiuam,quo ad fœmellas destruendo. Sexto aborsum procurando. Septimo, infantes dæmonibus offerendo, absq; aliis animalibus & terræ frugibus,quibus uaria nocumenta inferunt , de quibus in sequentibus tractabitur sed ad pręsens,de nocumentis hominum demus rationes. Et prima conclusio , super eos quos maleficiunt ad amorem uel odium inordinatum, & post eadem materia pro maiori intelligentia sub difficultate est discutienda. Conclusio autem hæc est.Nam sanctus Thomas in.4. dist. 34. de impedimẽto maleficiali pertractans,sicut ostendit quare permittitur diabolo a Deo maior potestas maleficij super actus uenereos hominis quàm super alios , rationes assignando, Ita dicere a simili oppotet quod hæ mulieres amplius infestantur quæ his actibus amplius diseruiunt. Dicit enim quod quia corruptio peccati prima per quam homo factus est seruus diaboli,in nos per actũ generantem deuenit.Ideo maleficii potestas permittitur diabolo a Deo in actu magis quàm in alijs,sicut etiam in serpentibus magis ostenditur uirtus maleficorũ ut dicitur, quàm in alijs animalibus, quia per serpentem diabolus tanquã per suum instrumentum mulierem tentauit.Vnde etiam ut postea subdit, licet matrimonium sit opus Dei,tanquã ab eo institutum , adhuc per opera diaboli interdum destruitur.Non quidem per uiolentiam,quia censeretur sic fortior Deo. Sed ex diuina permissione procurando impedimentum actus coniugalis, uel temporale , uel perpetuum,ex quibus hoc quod experientia docet dicamus ꝙ propter huiusmodi spurcitias explendas,tã erga se,quam & seculi potentes, cuiuscunq; etiam status & conditionis, innumera maleficia pertractant,eorũ animos ad amorem hęreum , uel philocaptionem adeo immutando . ut nulla confusione aut persuasione ab eis desistere ualeant.

Ex quibus etiam & exterminium fidei, seu periculum intolerabile quotidie imminet, quod eorum animos immutare taliter sciunt, quod eis nullum nocumẽtum siue per se, siue ab alijs fieri permittant, sicq; quotidie crescunt. Et utinam experientia nos minime edocuisset, immo & odia talia etiam in sacramẽto matrimonij coniunctis suscitata per maleficia, & similiter per infrigidationes generatiuæ potentiæ, ut nec redditionem, nec exactionem debiti, matrimonialis locum pro prole habere ualeant. Sed quia amor & odium in anima existunt, quam etiam dæmon intrare nequit, ne alicui hęc quasi incredibilia uideãtur, sub quæstione sunt discutienda, cum etiam opposita iuxta se posita magis elucescunt.

AN MALEFICI MENTES HOMINVM AD AMOREM, VEL *odium ualeant immutare.*

QVAESTIO SEPTIMA.

Et est in ordine.

QVAERITVR an dæmones per ipsas maleficas mentes hominum ad amorem uel odium inordinatum immutare, & incitare ualeant, & arguitur quod non secundum præmissa. Tria sunt in homine, uoluntas, intellectus, & corpus. Primum Deus sicut habet per se regere, quia cor regis in manu Domini, ita secundum per angelum illustrare, & ipsum corpus per influxus cœlestium corporum dirigere. Præterea intra corpora dæmones non possunt esse illa immutando, ergo minus infra animam eius potentijs odium uel amorem immittendo. Patet consequentia, quia ex natura maiorem habet potestatem supra corporalia, quam supra spiritualia, & quidem

dem quod non possunt immutare supra patuit in plerisque locis, quia nullam formam substantialem uel accidentalem inducere possunt, nisi adminiculo alicuius alterius agentis, sicut etiam quilibet alius artifex est etiam ad idē c.26.q.5.epist.in fine. Qui credit aliquam creaturam posse transmutari in melius, uel in deterius, nisi ab ipso oium creatore, infideli & pagano deterior est. Præterea omnē agens ex proposito cognoscit suum effectum. Si igitur diabolus posset mentes hominum immutare ad odium uel amorem, posset internas cogitationes animæ uidere, quod est contra illud quod in libro de ecclesiasticis dogmatibus dicitur. Diabolus internas cogitationes non potest uidere. Et iterum ibidem: Non omnes cogitationes nostræ malæ à diabolo excitantur, sed aliquoties ex nostri arbitrij motu emergunt. Præterea amor & odium, sunt circa uolūtatem quæ radicatur in anima, ergo non possunt causari à diabolo quacunque arte, tenet consequentia, quia illabi animæ, ut dicit August. illi soli est possibile, qui eam creauit. Præterea si dicatur quod potest mouere sensitiuas interiores, & sic consequenter uoluntatem, non ualet, quia uis sensitiua est dignior quàm uis nutritiua. Sed diabolus non potest formare actum uirtutis nutritiuæ, ut formet carnem aut os, ergo etiam non potest causare aliquē actum interiorum uirium animæ. SED CONTRA. Diabolus non solum uisibiliter, sed etiam inuisibiliter homines tentare dicitur, hoc autem falsum esset nisi interius circa animam, & eius potentiam aliquid causare posset. Præterea Damascenus in suis sententiis. Omnis malitia & omnis immunditia a diabolo excogitata sunt. Et Dionys. 4.cap.de diui.no. Multitudo dæmonum, causa omnium malorum & sibi & alijs. RESPONSIO hic primo danda est distinctio de causa, & secundo qualiter interiores potentias animæ immutare dicuntur sensitiuæ interiores, & sic tertio concludetur propositum. Quo ad primum considerandum est, quod causa alicuius potest aliquid dici dupliciter. Vno modo directe. Alio modo indirecte. Indirecte quidem, sicut cum aliquid agens, causat ali-

quam

quam dispositionem ad aliquem effectum, dicitur esse occasionaliter & indirecte causa illius effectus, sicut si dicatur quod ille qui secat ligna est occasio combustionis ipsorum & hoc modo dicere possumus, quod diabolus est causa omnium peccatorum nostrorũ, quia ipse inuestigauit primum hominem ad peccandum, ex cuius peccato consequuta est in toto genere humano quædam pronitas ad omnia peccata. Et sic intelligenda sunt uerba Damasceni & Dionysij. Directe autem dicitur aliquid esse causa alicuius, inquantum operatur directe ad illud, & hoc modo diabolus non est causa omnis peccati. Non enim omnia peccata committuntur diabolo instigante, sed quædam ex libertate arbitrij, & carnis corruptione. Quia ut Origenes dicit: Etiam si diabolus non esset, homines haberent appetitum cibi, & uenereorum, & huiusmodi, circa quæ inordinationes multæ contingunt, nisi per rationem talis appetitus refrenetur. Refrenare autem in ordine huiusmodi appetitum subiacet libero arbitrio, super quem etiam diabolus minus habet potestatem. Sed quia per hanc distinctionem non possumus discernere qualiter interdum amor hæreos seu philocaptio procurari potest. Est ulterius aduertendum, quod diabolus licet non possit esse causa illius inordinati amoris directe cogendo hominis uoluntatem, potest tamẽ esse per modum persuadentis. Et hoc iterum dupliciter, scilicet, uisibiliter & inuisibiliter. Visibiliter sicut cum in alia specie hominis sensibiliter etiam apparet ipsis maleficis, & eis sensibiliter loquitur, & persuadet peccatum, sicut tentauit primos parentes in paradiso, in specie serpentis, Christum in deserto in aliqua specie ei uisibiliter apparens. Et quia non est putandum quod solum sic persuadeat hominem, quia sequeretur quod nulla alia peccata fierent ex instructione diaboli, nisi quæ diabolus uisibiliter apparens persuaderet. Ideo dicendum est quòd etiam inuisibiliter instigat hominem ad peccandum, quod quidem fit dupliciter, per modum persuasionis, & per modum dispositionis. Per modum persuasionis, sicut cum proponitur aliquid

quid uirtuti cognitiuę, ut bonum, & hoc poteſt fieri tripliciter, quia uel proponitur quantum ad intellectum, uel quantum ad ſenſum interiorem, uel exteriorem. Quantũ ad intellectum quidem, quia intellectus humanus poteſt adiuuari ab angelico intellectu bono, uel aliquid cognoſcendum per modum illuminationis cuiuſdam, ut Dionyſius dicit. Ratio, quia ſicut intelligere, ſecundum Philoſophum eſt quoddam pati. Ideo poteſt imprimere in intellectum aliquam ſpeciem, unde actus intelligendi elicetur. ET ſi dicatur quod diabolus etiam hoc facere poſſet ſua uirtute naturali, quæ non eſt diminuta, ut patet ex præcedente. DICENDVM quòd non poteſt per modum illuminationis ſed per modum perſuaſionis. Ratio quia intellectus hominis, eſt iſtius conditionis, ꝙ quanto magis illuminatur, tanto magis cognoſcit uerum, tanta magis poteſt ſibi cauere a deceptione. Et quia hāc deceptionem diabolus finaliter intendit, ideo quęcuuque eius perſuaſio non poteſt dici illuminatio, licet poſſit dici reuelatio, inquantum per impreſſionem quantum in uires ſenſitiua interiores, aut exteriores, ubi uiſibiliter perſuaderet, aliquid imprimeret, unde intellectualis cognitio perſuaderetur ad aliquem actum exercendum, quod qualiter fieri poteſt uidelicet, ut in uires interiores aliquid imprimeri poſſit. ADVERTENDVM eſt ꝙ quia corporalis nature nata ē naturaliter, mouere localiter a ſpirituali. Patet hoc in corporibus noſtris quæ ab animabus mouentur, ſimiliter in corporibus cœleſtibus. Non eſt autem apta nata formari ab ea immediatè, & loquimur præcipuè de formis & formis manendo, non ab informando, unde oportet ꝙ concurrat aliquod corporale agens ut probatur in 7. metaphy. Materia corporalis naturaliter obedit bono uel malo Angelo ad motum localem, quo ſtante quia dæmones ſin per motum localem ſemina colligere poſſunt, & congiungere ſeu adhibere aliquibus effectibus mirabiliter faciendis, ut de magis Pharaonis contigit, ubi produxerunt ſerpentes, & uera animalia, ubi debita actiua debitis paſſiuis coniungebant. Ideo quæcunq; ex motu locali materiæ

corporali accidere possunt, nihil prohibet per dęmones fieri nisi diuinitus impediantur. Quo iturum statuitur si uolumus intelligere quomodo potest fantasiam hominis & interiores potentias sensitiuas incitare ad apparitiones & impetuosas actus per motum localem. Notandum quod sicut Philosophus in libro de somno & uigilia, assignat causam apparitionis somniorum per motum localem, ex eo quod cum animal dormit descendente plurimo sanguine ad principium sensitiuum simul descendunt motus siue impressiones, relictæ ex sensibilium motionibus præteritis, & quæ conseruatæ fuerunt in spiritibus siue uirtutibus sensibilibus interioribus, quę sunt fantasia seu imaginatio, quę idem sunt secundum sanctum Thomam, ut patebit. Est enim fantasia seu imaginatio quasi thesaurus quidam formarũ per sensus acceptarum. Vnde contingit quod ita mouent principium apprehensiuũ, id est, potentiam conseruatoriam specierum quod apparent in fantasijs ita recenter ác si tunc principium sensitiuum a rebus ipsis exterioribus recenter immutaretur. Verum est, quod non omnes hęc intelligunt, sed si quis se occupare uellet, considerare haberet numerum & officium sensuũ interiorum, qui secundum Auicennam in libr. de anima, licet dicat esse quinque, scilicet, sensum commnnem, fantasiam, imaginatiuam, extimatiuam, memoriam. Tamen secundum beatum Thomam in prima parte q. 79. dicit esse quatuor tantum, eo quod potentiam imaginatiuam, & fantasiam ponit unam timetur prolixitas, ideo obmittitur declaratio, eo quod etiam quia in plerisque locis dę his pertractatur, tantummodo hoc quod dictum est fantasiam esse thesaurum formarum, & alicui uideretur memoratiuã esse huiusmodi, distingue quia fantasia est thesaurus, seu conseruatorium formarũ per sensum acceptarum, memoria autem thesaurus intensionem, quæ per sensum non accipiuntur. Quis enim uidens lupum fugit non propter indecentiã coloris, aut figuræ, quæ sunt formæ receptæ a sensibus exterioribus, & repositæ in fantasias, sed fugit quia inimicus naturæ, & hoc hẽt per quandam

dam intentionẽ,& apprehensionẽ,ex æstimantia quæ apprehendit ut nociuum,& canem ut amicum, sed conseruatorium illarum intentionũ est memoria, quia recipere & retinere in corporalibus reducuntur ad diuersa principia, nam humida bene recipiunt, & malè retinent,econtrario aũt est de siccis. Ad propositum,hoc quod contingit in dormientibus de apparitionibus somniorum ex spirituum, id est, specierum,in conseruatorijs repositarum, & hoc ex naturali motu locali propter cõmotionem sanguinis & humorum, ad principia illa, id est,ad uirtutes sensitiuas interiores,& dicimus motu locali intrinseco in capite & in cellulis capitis. Hoc etiam potest accidere ex consimili motu locali per dæmones procreato. Et nõ tantum in dormientibus,sed & uigilantibus, in quibus dæmones possunt admouere & commouere interiores spũs, & humores, ut species conseruatæ in conseruatorijs educantur de thesauris ad principia sensitiua,id est, ad uirtutes illas imaginatiuam & fantasticam, ut res aliquas habeat talis imaginariè,& talis dicetur interior tentatio, & non mirum quod dæmon hoc possit sua naturali uirtute, cum quilibet homo per se uigilans, & usum rationis habens, per uoluntariam commotionem specierum conseruatarum edũcere potest de suis thesauris,scilicet, cõseruatorijs huiusmodi species ut res aliquas ad suum placitum imaginetur, quo stante, ut iam clarè intelligitur materia de amore hæreos. Nam quia dæmones ut dictum est,commouere possunt huiusmodi species, &c. faciunt ista dupliciter. Aliquãdo absq; ligamine usus rationis,ut dè tentatione dictum est, & per exemplum de uoluntaria adhæsione, quæ interdum fit, aliquando autem quod totaliter usus rationis ligetur, & hoc etiam possumus exemplificare per naturales quosdam defectus,ut in freneticis, & ebrijs ergo non mirum quod dæmones sic ligare possunt, Deo permittente, usum rationis, & tales dicuntur Arreptitij,& inde arrepticius,ab arripio,pis,quia arreptũ à dæmone, & hoc dupliciter, uel absq; malefica & maleficio, uel cum ea absq; maleficio, quia ut Philosophus in

præfato libro dicit, quod aliquis in paſſione exiſtens a modica ſimilitudine mouetur, ſicut amans ex modica ſimilitudine amati, & ſic odium habenti, ideo dæmones, qui per actus hominum experiuntur quibus paſſionibus magis ſubduntur, illos ad huiuſmodi amorem uel odium inordinatnm inſtigat eo fortius in eorum imaginationem & efficatius imprimendo hoc quod cõtendunt, quãto etiam id facilius poſſunt. Facilius autem poſſunt, quanto etiam amans facilius ſpeciem reſeruatam ad principiũ ſenſitiuum, id eſt, imaginationem educit, & in eius cogitatione delectabilius moratur. Cum maleficio uero quando talia per maleficas, & ad maleficarum inſtantiam, propter pactum initum cum eis procurat, de quibus enumerare præ multitudine tam in ſpiritualibus quam in ſecularibus non eſt poſſibile. Quot enim adulteri pulcherrimas uxores dimittentes in fœdiſſimas alias inardeſcũt? Nouimus uetulã tres ſucceſſiue abbates, ut publica oĩm fratrum fama in illo monaſterio etiam in hodiernũ diem refert, non ſolum diẽ in his maleficiaſſe, ſed & interemiſſe quartum iam ſimili modo dementaſſe, quod & ipſa publica uoce fatetur, nec ueretur dicere, feci & facio, nec deſiſtere a meo amore poterunt, quia tantum de meis ſtercoribus comederunt, quantitatem per extenſum brachiũ demõſtrando. Fateor aũt quia nobis non aderat ulciſcendi & inquirendi ſuper eam facultas, ideo adhuc ſupereſt. Et quia dictum fuit in principio diſtinctionis, ꝙ inuiſibiliter inſtigat diabolus hominem ad peccandum, non ſolũ per modum perſuaſionis ut dictum eſt, immo etiam per modum diſpoſitionis, licet non deſeruit ad propoſitum tamen ſic declaratur. Per conſimilem enim admonitionẽ ſpirituum & humorum facit aliquos magis diſpoſitos ad iraſcendum, uel concupiſcendum, uel ad aliud huius. Manifeſtum eſt enim quod corpore aliqualiter diſpoſito, eſt homo magis pronus ad concupiſcentiam, & iram, & huiuſmodi paſſiones, quibus inſurgentibus homo diſponitur ad conſenſum. Sed quia præcedentia difficile eſt prædicare, ideo faciliori modo pro populi eruditiſſimè ſunt

declaran-

declaranda, & quibus remediis possint tales maleficiati liberari, tractatur in tertia parte.

MODVS PROPONENDI PRAEmissa de amore hereos in sermonibus ad populum.

PRAEDICATOR de suprá dictis sic mouet quæstionem. An catholicum sit asserere quod maleficæ ualeant ad amorẽ alienarũ fœminarum inordinatum, mentes hominũ immutare, & eorum corda sic succẽdere, ut nulla confessione, plagis, uerbis, aut factis, ad desistendum ualeant. Cogi & similiter ad odium inter matrimonialiter coniunctos incitare, ut nec redditionis, nec exactionis debiti matrimonialis locum pro prole habere ualeant, quinimo interdum eos oportet currere ad amasias, intem peste noctis silentio per multa terrarum spacia. SVPER QVE si uoluerit argumenta aliqua ex præcedenti quęstione sumat, si non dicat tantũmodo ꝙ quęstiones istæ patiũtur difficultates propter amorem & odium, qui cum fundãtur in uoluntate, quæ in suo actu semper libera est, nec cogi potest per aliquam creaturam, nisi a Deo, qui eam regere potest, unde nec dæmon uel malefica eius uirtute ad amorem uel odium uoluntatẽ cogere uidetur. Item quia uoluntas sicut & intellectus subiectiuè existunt in anima, & illabi animæ illi soli est possibile qui eam creauit, ideo difficultatem patitur quęstio quo ad ueritates enucleandas in suis partibus, his tamen nõ obstantibus, Dicendum est primo super philocaptionem & odium, secundo super maleficum generatiuæ potentiæ. De primo quod licet in intellectum & uoluntatem hominis, immediate dæmon nequeant operari, tamen secundũ omnes doctores theologos in.2.senten. de uirtute dæmonis in operando in corpus, & in potentias corporis, siue corpori alligatas, siue

sint sensus interiores, siue exteriores, permittente DEO agere ualent. Hoc probatur auctoritate & ratione ex præcedenti quæstione si placet inuenit, si non dicat aucto ritatem & rationem. Iob.2. Demoni dixit DEVS, Ecce in manu tua, id est, potestate est Iob, & hoc erat quo ad corpus quod patet, quia in aīam noluit dare, unde dicit, uerumtamen animā eius serua, id est, illæsam serua. Ratio quia eñ dedit in corpus, dedit etiā super oēs potētias cor pori allegatas, ut sunt quinq; exteriores & quatuor interiores. s. sensus cōmuuis, fantasia siue imaginatiua æstimatiua, & memoratiua. Si nō potest aliter declarari, det de porcis & ouibus exemplū, ubi porci per memoratiuam redire sciunt, & oues lupū & canē discernunt ex naturali imaginatione unum tanquā inimicū, alterū tanquā amicum suę naturæ. Consequenter cum omnis nostra cognitio intellectiua ortū habet a sensu, cum intelligentē iuxta philosophum in 2. de anima necesse sit fantasmata speculari. Ideo sicut dæmon potest interiorem fantasiam immutare, sic etiam intellectum obtenebrare. Et hoc quidē non erit immediate agere in animam sed mediantibus fantasmatibus. Itē quia nihil amatur nisi cognitū dentur exempla ad placitū de auro, quod amat auarus quia intelligit eius uirtutem &c. Ideo obtenebrato intellectu obtenebratur & sua uoluntas in suis affectionibus. Hoc autē potest facere dæmon & absq; malefica & cum malefica, immo & accidere possunt ex sola incautela oculorū, & de singulis trademus exempla. Nam ut Iaco. 1. dicitur. Vnusquisq; tentatur a concupiscentia sua abstractus & illectus. Dein de concupiscentia cum conceperit parit peccatum, peccatum uero cum consummatum fuerit generat mortem. Sic Sychem cum uidesset Dianam exuentem ad uidēdum mulieres regionis adamauit eam, & rapuit, & dormiuit cum illa & conglutinata est anima eius cum ea. Genesis. 34. & secundum glo. Infirmę animæ sic accidit, quando postpositis proprijs ut Diana aliena negocia curat, seducitur con suetudine & fit una unitate sensus cum illicitis. De secundo quod etiam absq; maleficis oriatur interdum & tentatione

tione dæmonum principaliter sic declaratur. Nam ammodo sororem suam Thamar speciosissimā adamauit, & deperierat in eā ualde ita ut propter eius amorē ægrotaret. 2.Reg.13. Non enim in tantum facinus stupri quis prosiliret, nisi in toto corruptus, & a diabolo grauiter tentatus. Vnde glosa ibidem. Hoc monet nos, & ideo Deus permisit ut semper caute agamus, ne uitia in nobis dominentur & princeps peccati qui falsam pacem periclitātibus spondet, nos para tos inueniens improuise trucidet. De hoc secundo genere amoris refertus est liber sanctorum patrū, qui refert quod licet omnem tentationem carnalis concupiscenti ę sibi subtraxissent, tamen ultra quā credi potest, tentabantur aliquoties amore mulierum. Vnde &.2 Corinth.12. Apostolus dicit. Datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus sathanæ qui me colaphizet, ubi glosa. Tentando per libidinem datus est mihi. Tentatio aūt cui non consentitur non est peccatum, sed materia exercendi uirtute & hoc intelligitur de tentatione quæ ab hoste nō a carne quæ semper est ad minus peccatum ueniale etiam si ei non consentiatur. Poterit prædicator aliqua exempla deducere si placuerit. De tertio quod amor heræos proueniat ex maleficiis dæmonū discussum est supra, & de hac loquimur tentatione. Et si quis diceret quomodo posset discerni quod non ex diabolo sed solum ex maleficio talis amor inordinatus procedit. Dicendum quod ex multis. Primo si taliter tentatus pulchrā & honestā habeat uxorem & oppositum constat de altera &c. Secundo si iudicium rationis omnino ligatur ꝙ nullis plagis, seu uerbis, aut factis, aut etiam confusionibus ad desistendum ab ea induci ualeat. Et tertio potissime quando se continere nō potest, quin interdum inopinate se etiam per longū spacium non obstante asperitate itineris, prout ex taliū confessione quisq; sentire potest se trāsferre habeant, siue de die, siue de nocte. Nam sicut dicit Chrisosto. super Mathęum.20. de asina quàm Christus equitauit, quod cum dęmon uoluntatem hominis peccato possidet quàsi ad libitum trahit quo placet, exemplum dans de naui in mari

perdito gubernaculo, quę ad libitum uenti proijcitur, & sicut qui equo potenter insidet & rex tyranni habens possessionem. Quarto discernitur in eo quod inopinate & subito uehuntur & immutantur interdum, ut nihil eis obstare possit. Elicitur etiam ex ipsius personæ infamia, & antequam ad ultiorem quæstionem de maleficijs circa potentiam generatiuam procedamus: quæ etiam annexa est, primo soluenda sunt argumenta.

SEQVVNTVR SOLVTIONES argumentorum.

AD argumenta aũt respondẽdo. Ad primũ ꝙ uoluntas hoĩs regatur à Deo sicut intellectus ab Angelo bono. Patet solutio, intellectus enim sicut tantummodo instruatur ab Angelo bono ad cognitionẽ ueri, unde sequitur amor boni, quia uerũ & ens conuertuntur, ita ẽt intellectus potest à malo obtenebrari in cognitionẽ ueri apparẽtis, & hoc per confusionẽ specierũ principijs sensitiuis. i. uirtutibus & potentijs sensitiuis interioribus representatis, unde sequitur amor inordinatus apparẽtis boni: puta corporalis delectationis, quã etiã tales quærũtur. Ad secundum argumentũ, quod intra corpora non possunt esse illa immutando, partim est uerum, & partim nõ, & hoc quo ad triplicem immutationem. Non enim possunt illa immutare, quantum ad eductionem alicuius formæ: siue substantialis: siue accidentalis, quæ etiam potius dicenda est productio quam immutatio, sine adminiculo alicuius alterius agentis, aut etiam sine diuina permissione. Si aũt loquamur de immutatione qualificatiua, ut de sanitate & infirmitate: sic ut ex præcedentibus patet, possunt uarias infirmitates etiã usq; ad ligamen rationis immittere, & sic odiũ & amorẽ inordinatum procurare. Potest etiam addi tertia immutatio, quæ fit quando Angelus bonus uel malus

malus illabitur corpori: sicut dicimus quod Deus tantũmodo illabitur aĩæ.i.essentiæ aĩæ. Sed ubi dicimus quod Angelus illabitur corpori: præcipue malus: ut in obsessis, ibi nõ illabitur infra terminos essent in corporis, q̃a sic ille solũmodo qui dat esse. s. Deus creator illabi potest, & continetur tanquam qui habet intrinsecam operationem animæ. Dicitur tamen illabi corpori quando aliquid operatur circa corpus, quia ibi est ubi operatur, ut dicit Damascenus: & tunc operatur infra terminos corporalis quantitatis: & infra terminos essentię corporis. Vnde elicitur quod corpus habet terminos duplicis rationis, quantitatis & essentiæ. Et est distinctio sicut inter suppositum & naturam. Vnde sicut corpori illabi possunt, ita & potentijs affixis organis corporalibus, & per consequens possunt impressiones facere in potentias, unde per accidens talis operatio & impressio resultat in intellectum: cum eius obiectum sit fantasma, sicut color, uisus: ut dicitur in 3. de anima, & consequenter p accidens usq; ad uoluntatem: quia uoluntas suum obiectum recipit ab intellectu sub ratione boni secundum quod intellectus apprehendit aliquid: in ratione boni uiri & apparentis. Ad tertium argumentum cognoscere cogitationes cordis est dupliciter: uel in suo effectu, uel ut sunt in intellectu. Primo modo non solum angelus, licet etiam homo cognoscere potest, licet angelus subtilius ut patebit. Nam interdum cogitatio cognoscitur: nõ solum per actum exteriorem, sed etiam p immutationẽ vultus, & etiam medici, aliquas affectiones animi per pulsum cognoscere possunt. Vnde Augusti. in lib. de diuinatione dæmonum dicit: quod aliquando hominũ dispositiones: non solum uoce prolatas, sed etiam cogitatione conceptas, signa quædam ex animo exprimuntur in corpore tota facilitate perdiscunt, quamuis in libr. retractationũ hoc dicat non esse asserendũ, quomodo hoc fiat existimo quod retractat. Si quis diceret eum sensisse quod cogitationes dæmõ cognosceret in intellectu. Alio modo possunt cognosci cogitationes, prout sunt in intellectu, & affectiones prout sunt in uoluntate, & sic solus Deus cogitationes cordium

&

& affectiones uoluntatum cognoscere potest. Cuius ratio est: quia uoluntas creaturæ rationalis soli Deo subiacet. & ipse in eam solus operari potest, qui est principale eius obiectũ & ultimus finis, & ideo ea quę in uoluntate sunt, uel ex uoluntate sola dependet soli Deo sunt nota. Manifestum est aũt quod ex sola uoluntate dependent, quod actu aliquis aliqua consideret: quia cum aliquis habet habitum scientiæ, uel species intelligibiles in eo existentes utitur eis cum uult. Probatur etiam ex his quæ dicta sunt, quia Angelus non potest illabi animæ, ergo non potest per naturam uidere ea quæ sunt in anima, & quandiu sunt in intimo animæ. Vnde quando arguitur. Dæmon nõ potest uidere cogitationes cordium: ergo non potest corda seu mentes hominum ad amorẽ uel odiũ incitare. Dicitur ꝙ sicut cognoscit, scilicet per effectus & subtiliori modo q̃ homo, ita etiam subtiliori modo potest immutare ad odium uel amorem commouendo fantasmata & intellectũ obtenebrãdo. Est etiam aliquid timorosis conscientijs & uirtuosis pro eorum consolatione aduertendum: ꝙ immutatio sensibilis exterior & corporalis quę concomitatur cogitationes hominis quandoq; est ita exilis & indeterminatè quod diabolus per eam in certã cognitionẽ cogitationis uenire non põt, præsertim quando studijs aut bonis operibus uacant interpellatim & tales tunc in somnis plus uexat, experientia hoc docet. Quandoq; est ita fortis & determinata quod per illam potest cognoscere cogitationum quantũ ad speciem, ut quod cogitat de inuidia, uel de luxuria, sed an per eã possit certitudinaliter cognoscere quantum ad omnes circunstantias ut uidelicet super talem uel talẽ sub dubio dimittamus sicut & reperimus, nisi quod uerum est ꝙ tales circunstantias ex actibus post modum cognoscere potest. Ad quartum, quia licet illabi animę tantũ conueniat Deo, tamen illabi corpori & per consequens potentijs affixis corpori modo supratacto: hæc potest conuenire angelo siue bono siue malo, unde amor & odium in tali homine causari possunt. Ad illud quod uirtus sensitiua sit dignior quam nutritiua quæ tamen

men non poteſt immutari ab eo. Dicendum quod immo ſuper uim nutritiuam etiam poſſet ita ut aliquid citius ut tardius dirigitur in os uel in carnem, ſed ad illud non cooperatur, ſicut ad impediendum uel agitandum uites ſenſitiuas interiores uel exteriores, & hoc propter ſuum lucrum quod ex ſenſuum deceptione & intellectus illuſio ne plurimum procurat.

AN GENERATIVAM POTENTIAM SEV ACTVM VENEREVM *malefici impedire poſſunt quòd maleficium in bulla continetur.*

QVAESTIO OCTAVA.

Secundo, eadẽ ueritas, ſcilicet, ꝙ adulteræ, fornicarię &c. Amplius exiſtũt malefici oſtenditur per impedimentũ maleficiale ſuper actum generatiuę potentiæ, & ut ueritas magis eluceſcat, arguitur primo ꝙ nõ ſit poſſibile, quia ſi tale maleficiũ eſſe poſſibile, poſſet etiã maritatis contingere, quod ſi conceditur tunc cum matrimonium ut opus Dei, & maleficium opus diaboli, fortius erit opus diaboli opere Dei. Si uero conceditur ꝙ tantummodo fornicariis & non maritatis, tunc redibit opinio ꝙ maleficium nihil ſit in re, ſed tantum in opinione hominũ, cuius oppoſitũ in prima quęſtione tactũ eſt, aut dubitatur ratio cur iſtis & nõ illis contingere poſſunt, & cum non uidetur ſubeſſe alia ratio, niſi quia opus Dei matrimonij exiſtit. Et illa ratio ſecundum Theologos nõ concludit, ut patet in.4.diſt. 34.de impedimento maleficiali manet adhuc argumentum, ꝙ opus diaboli erit fortius opere Dei, & cum hoc ſit inconueniens aſſerere, ergo etiam incõueniens eſt aſſerere per maleficiũ poſſe

impe-

impedire actum uenereum. Item diabolus non potest impedire actus aliarum uiriū naturaliū, ut comedendi, ambulandi, erigendi, quod uidetur esse uerum ex eo quia interimere possent totum mundum. Præterea cum actus uenereus æqualiter se habet ad omnem mulierem si impeditur, impeditur etiam ad omnem mulierem, sed hoc est falsum, ergo & primum quod falsum sit docet experientia, cum tales qui dicunt se maleficiatos sunt potentes ad alias, licet nō ad illas quas cognoscere non potest, quia uidelicet non uult unde nihil potest in re. In contrarium & pro ueritate est ca. Si per sortiarias. 33. q. 8. Item omnium theologorum & canonistarum sententia, vbi tractant de maleficiali impedimento matrimonii. Item ratio alludit cum maior sit potestas dęmonis quam hominis, & homo impedire potest potentiam generatiuam, siue per herbas frigidissimas, siue per alia impedimenta &c. ut quisque imaginari potest, ergo & dæmon qui acutioris scientiæ existit hoc facere peramplius potest. RESPONSIO ex duobus quæ supra tacta sunt, ueritas satis patere pōt licet modus impediendi non sit speculatiue declaratus. Nā tactū est quod maleficium nō est solū opinione hominum, quasi nihil in re, immo effectus innumeri maleficiales accidere possunt, uere & realiter Deo permittente. Ostensum est etiam quod Deus amplius permittit super uim generatiuam, propter maiorem eius corruptionem quam super alios actus humanos. Sed de modo quo tale impedimentum procuratur est aduertendum, quod non procurat solum circa uim generatiuam, sed etiam circa uim imaginatiuam seu fantasiam, & super hoc notat Pet. de palude in suo. 3. dist. 34. quinq; modos. Dicit enim quod quia dæmon ex hoc quod est spiritus habet potestatem super creaturam corporalem, ad motum localem prohibendum uel faciendum. Ideo potest corpora impedire ne sibi appropinquant directe uel indirecte, interponendo se quandoque in corpore assumpto, sicut accidit sponso qui desponsauerat idolum, & nihilominus contraxerat cum iuuencula, nec propter hoc poterat eam cogno-

scere.

ſcere. Secundo modo hominem inflammare ad actum illum, uel etiam refrigerare ab actu illo adhibendo occulte uirtutes rerũ quas optime nouit ad hoc ualidas. Tertio modo turbãdo eſtimationem & imaginationem, qua reddit mulierem exoſam, quia poteſt ut dictum eſt, in imaginationẽ imprimere. Quarto reprimendo directe rigorem membri fructificationi congruenti: ſicut etiam morum localẽ reprimere poteſt. Quinto prohiberi miſſionem ſpirituũ ac membra in quibus eſt uirtus motiua, quaſi intercludendo uias ſeminis ne ad uaſis generationis deſcendat, uel ne ab eis recedat, uel ne excidat, uel emittatur, & multis alijs modis. Et ſubdit de hoc quod ſupra tactum eſt ab alijs doctoribus concordando dicens. Plus enim permittit Deus ſuper hunc actum per quem primũ peccatum diffunditur, quam ſuper alios actus humanos, ſicut & ſuper ſerpentes, qui magis incantationibus deſeruiunt quam alia animalia, & poſt pauca dicit: Idem etiam de muliere eſt, quia poteſt imaginationem eius ſic dementare, ut exoſum habeat uirum quod pro toto mundo non permittit ſe cognoſci. Poſt uult dare rationem quare plus maleficiuntur uiri circa talem actum, quam mulieres, & dicit quod quia tale impedimẽtum fit interdũ per obſtructionem uaſis, uel etiam per motum localem, reprimendo rigorem membri, quæ potius & facilius in uiris contingere poſſunt, ideo plures uiri maleficantur, quã mulieres, Poſſet etiã quis dicere ꝙ ideo quia plures mulieres ſuperſtitioſe ſunt q̃ uiri, & potius allicere cupiũt uiros, q̃ mulieres, uel etiam in deſpectũ hoc faciunt mulieres coniunctæ, ut utrobiq; faciant occaſionem adulterãdi, dum uir alias cognoſcere poteſt, & non propriã & ſimiliter uxor etiam alios habeat quærere amatores. Addit etiam quod Deus permittit amplius ſęuire in peccatores quã iniuſtos, Vnde angelus dixit Thobiæ, In illos qui libidini uacant accipit dæmonum poteſtatem, ſed etiã aliquando in iuſtos, ſicut in Iob, ſed non circa uim generatiuam propter quę debẽt facere confeſſiones & alia bona ne ferro manẽte in uulnę

te frustra sit medicinam apponere. Hæc Pet. sed de amotione talis effectus patebit in tertia parte operis.

INCIDENTALITER ALIQVA dubia declarantur.

INcidentaliter uero si quæritur. Quare actus ille aliquando impeditur, respectu unius mulieris, & non respectu alterius. Responsio secundum Bonauen. hæc est, uel quia sortilegus, seu malefica ad hoc respectu personæ determinatæ diabolum immutauit, uel quia Deus respectu personæ cuiuslibet impedire non permittit. Occultum enim Dei iudicium hic latet, ut patet in uxore Thobiæ. Et addit. Si quæritur quomodo diabolus hoc facit dicendum quod impedit generatiuam uim non impedimento intrinseco lædendo organum, sed extrinseco impediendo usum, unde quia est impedimentum artificiale, non naturale, ideo potest impedire ad unam, quod nõ ad alias, uel tollendo excitationem concupiscentiæ ad illam & non aduersus aliam, & hoc per uirtutem propriã, uel herbam, uel lapidem, uel per aliquam naturam occultã. Et hæc conueniunt cum dictis Petri de palude. Præterea cum in potentia talis actus, beneq; ex frigiditate naturæ seu naturali defectu contingit. Si quæritur quomodo potest discerni quod ex maleficio uel non maleficio contigerit. RESPONDIT Hostieñ. in summa. licet hoc nõ sit prædicãdum publicè, quando uirga nullatenus mouetur, & nunquã potuit cognoscere, & hoc est signum frigiditatis, sed quando mouetur & erigitur, perficere autem non potest, est signum maleficii. Notandum insuper quod non solum sit maleficiũ, ne quis actum illum exercere ualeat, sed etiã aliquando sit ne mulier concipiat, uel ut aborsum faciat. Sed nata secundum canonum sanctiones, quod quicunque propter uindictæ libidinem explendam, uel propter odiũ aliquid fecerit uiro, uel mulieri, propter quod non posset generare uel concipere, reputatur homicida.

extra

extra de homici. Si aliquis. Et nota quod communiter loquitur canon de amatoribus seculi, qui suis amasijs per pocula, ne confusionem incurrant talia procurant, uel etiam per certas herbas, naturam nimium infrigidantes, absq; auxilio dæmonum. Vnde pœnitentes sicut homicidæ sunt puniendi. Maleficę autem per maleficia talia procurantes, sunt secundum leges ultimo supplicio puniendæ, ut supra in prima quęstione tactum est. Et pro solutione argumentorum ubi difficultatur an matrimonialiter coniunctis talia contingere possint. Et ulterius aduertendum, quod licet ex his quæ tacta sunt, nō pateat super hoc ueritas, tamen uere & realiter illis matrimonio, sicut & extra contingere possunt. Et prudens lector qui copiam librorū habet, inueniet iam apud theologos quam Canonistas, præcipue extra, & in materia de frigidis, & maleficiatis. & in 4. dist. 34. mutuo concordantes, & duos errores reprobantes, præsertim circa matrimonialiter cō iunctos, qui sentire uidebantur quod tale maleficium non posset contingere inter matrimonialiter coniunctos, motis illis rationibus, quod diabolus non posset opera DEI destruere. Et primus error qui ab eis reprobatur est contra illos qui dicebant maleficium nihil esse in mūdo, sed tantum esse in opinione hominum, qui ex ignorantia causarum occultarum, & quas etiam nullus hominum scire potest aliquos effectus naturales maleficiis imputabant, quasi illos efficerent non occultæ causæ, sed dæmones per se uel maficos, hic error licet ab omnibus aliis doctoribus sub simplici falsitate reprobatur, tamen a sancto Thoma acrius impugnatur, ubi ipsum tanquam hæresim condemnat, dicens quod hic error ex radice infidelitatis procedit, et quia infidelitas in Christiano hęresis dicitur, ideo tales ut hæretici merito suspecti sunt. De qua tamen matertia etiam in p̄. q. tactum est, licet ibi non taliter sit declaratum. Nam si quis alia dicta doctoris sancti in aliis locis considerat, rationes inuenit, quare asserit talem errorem extra radicem infidelitatis procedere. Nam in quæstionibus de malo ubi tractat de dæmonibns, &. in quæst,

prima

prima, An dæm. habeant corpora naturaliter sibi unita. Inter alia quæ ibi recitantur, mentio de illis, qui singulos effectus ad uirtutes cœlestium corporum, quibus & subesse dicebant occultas causas effectum inferiorum dicens. Considerandum est ꝙ Peripatetici Aristotelis sectatores. nõ posuerunt dæmones esse, sed ea quæ attribuũtur dæmonibus, dicebãt prouenire ex uirtute cœlestium corporum & aliarũ naturalium rerũ. Vnde Augustinus dicit. 10. de ciuitate Dei. Porphirium uisum fuisse ꝙ herbis, & lapidibus. & animantibus, ac sonis certis ac uocibus, ac figurationibus atq; figmentis quibusdam, etiam obseruatis in cœli cõuersione, motibus syderũ, fabricari in terra ab hominibus potestates syderũ idoneas, uariis effectibus exequendas. Ex quibus apparet error, ꝙ oĩa reducebãt in causas occultas syderũ, & dæmones tantũmodo fabricarẽtur ex opinione hoĩm. Sed ꝙ hæc positio sit falsa manifeste probat S. Thomas, ex hoc ibidem, ꝙ reperiuntur aliquæ operationes dæmonũ, quę nullo modo possunt ex aliqua naturali causa procedere, puta ꝙ aliquis obsessus a dæmone loquatur linguam ignotam, & multa alia inueniuntur opera dæmonũ, tã in Arrepticiis q̃ Nigromanticis artib⁹, quæ nullo modo possunt nisi ex aliquo intellectu procedere ad minus bona secundum naturam, licet mala secundum uoluntatem. Et ideo coacti fuerunt propter inconuenientia tacta alii philosophi ponere dæmones esse, licet post in uarios errores inciderunt, aliis putantibus animas hominũ a corporibus exeuntibus dæmones fieri. Vnde & multi aruspices pueros occiderunt, ut animas eorũ suos cooperatores haberent, & plures alii errores recitantur. Vnde patet ꝙ nõ immerito doctor sanctus dicit talẽ opinionẽ ex radice infidelitatis procedere. Si cui placet, legat August. in 8. & 9. de ci. Dei. super uarios errores infidelium, circa naturam dæmonũ, quare etiam cõmunis ratio oĩm doctorum, quæ in præfata distinctione allegatur contra huiusmodi errãtes, scilicet, quo maleficiũ aliquid esse negantes, magnæ est efficaciæ in sententia, licet breuis sit in uerbis, ubi dicunt ꝙ qui maleficium nihil esse in mundo

do asserunt, contrariantur omnium doctorum sententijs, & sacræ scripturæ, declarantes dæmones esse, & dæmones habere potestatē supra corpora, & supra imaginationes hominum, Deo permittente, unde & per eos malefici ipsorum dæmonum instrumenta, & ad quorum instantiam dæmones interdum ad creaturarum nocumenta operantur, malefici dicuntur. Et quidem quòd per reprobationem huius primi erroris a doctoribus non fit mentio de matrimonialiter coniunctis, tamen per reprobationem secundi erroris hoc patet. Dicunt enim quòd aliorum error erat quòd licet maleficium esset & abundaret in mundo, etiam contra carnalem copulam, tamen quia nullum tale maleficium potest censeri perpetuum, ideo nunquam dirimeret matrimoniū iam contractum. Ecce ꝙ mentio fit de matrimonialiter coniunctis. Improbando autem hunc errorem, licet declarare hic nō deseruiat ad propositum, tamen propter eos qui copiam librorum non habēt. Notandum ꝙ improbant per hoc, ꝙ talia asserere dicunt esse contra experimentū, & contra iura antiqua & noua. Vnde dant talem catholici doctores distinctionem, ꝙ impotentia ex maleficio procreata, aut est temporalis, aut perpetua. Si temporalis, tunc non impedit. Tunc aūt præsumitur esse temporalis, quando infra spacium trium annorum cohabitantes & quantū possunt operam dantes, siue per ecclesiastica sacramenta, siue per alia remedia sanari possunt. Si uero non sanentur aliquo remedio, ex tunc pręsumitur esse perpetua, & tunc aut procedit matrimonij contractionem & consummationem, & sic impedit matrimonium contrahere, dum & dirimit iam contractum, aut sequitur matrimonij contractionem, sed non consummationem & sic etiam ut dicunt aliqui, dirimit matrimonium iam contractū, dicitur enim, quarta quæstio prima, cap. primo quod coniugium confirmatur officio, scilicet, carnis, ut dicit glo. aut sequitur matrimoniū consummatum, & tunc uinculum matrimoniale non dirimit, plura ibi notantur extra de frigidis, &c. per Hostien. & Gofred. & doctores

etiam theologos ubi supra. AD ARGVMENTA. Ad primũ satis patet ex his quæ dicta sunt. Nã primo ꝙ Dei opera possunt destrui per opera diaboli si maleficiũ posset inter coniugatos contingere, non ualet instantia, immo oppositum patet, cũ nihil possit diabolus nisi Deo permittente. Item quia non per uiolentiam destruit uti tyrãnus, sed per quandam artem extrinsecam ut supra patuit. Ad secundum patuit supra quare potius Deus permittit super hunc actum uenereum quam super alios actus. Potest etiam super alios, quãdo Deus permittit. Vnde non ualet quod perimat mũdum. Ad tertiũ similiter patet ex dictis.

AN MALEFICAE PRAESTIGIOSA illusione operantur circa membra uirilia qua si illa omnino sint a corporibus euulsa.

QVAESTIO NONA.

TErtio, eadem ueritas declaratur per diabolicas operationes, circa mẽbrũ uirile cuius rei ueritas ut magis elucescent quęritur. An maleficæ ualeant membra uirilia uirtute dæmonum uere & realiter, uel solummodo præstigiosa apparitione auferre, & arguitur quod uere & realiter per argumentum a fortiori. Maiora possunt dæmones ut homines occidere, uel localiter transferre, ut supra patuit de Iob, & Thobiæ. 7. uiris occisis, ergo etiam possunt mẽbra hominis uere & realiter auferre. Præterea glosa super illud p̃s. Immissiones per angelos malos. Deus punit per malos angelos, sicut populum Israeliticum sæpe puniuit uariis lãguoribus, uere & realiter corporibus immissis, ergo & huiusmodi infirmitates circa membrũ tale immittere potest. Si dicatur ꝙ potest diuina permissione, tunc sic in præcedẽtibus dictũ est ꝙ Deus amplius permittit uim generatiuam maleficiari, propter primã corruptionem peccati, quæ per actum generantẽ in nos deuenit, ergo

go etiam amplius permittit super membrũ illius potẽtiæ generatiuę, vt ipsum totaliter auferat. Preterea maior fuit conuersio uxoris Loth in statuam salis. Geñ. 19. quam auferre membrũ uirile, sed illa fuit uera & realis & non apparens conuersio: quia adhuc uisibiliter ut dicitur, superest illa statua. Et factum fuit per malum angelum ut coacti a bonis qui prius cæcitate eos percusserãt, ut ostium domus inuenire non possent. sicut etiã aliæ punitiones Sodomitarum, quia & glosa ibidem asserit ipsam etiam illo uitio infectam, ergo & ista facere possunt. Præterea quicunque potest inducere formã naturalẽ, potest & illã auferre. Sed dæmones formas naturales pluries induxerunt, ut patet de magis Pharaonis, qui uirtute dæmonũ ranas & serpentes fecerunt. Item Augusti. in lib. 83. q. dicit ꝙ omnia quæ uisibiliter fiunt etiam per inferiores potestatis aeris. Hęc non absurdi fieri posse creduntur, sed hoc possunt facere homines, ut aliqua arte uel incisione membrũ auferatur, ergo & dęmones ista facere inuisibiliter ꝙ alij uisibiliter possunt, sed contra Augusti. 18. de ciu. dei. Non est credendum etiam hominis corpus dæmonũ arte uel potestate in bestiali liniamenta posse conuerti, ergo etiam a simili nõ potest auferre hoc ꝙ ad ueritatem corporis humani deseruit. Item. 3. de tri. dicit. Non est putandum istis transgressoribus angelis ad nutum seruire hanc uisibilium rerum materiã, sed soli Deo. RESPONSIO. Nulli dubium quin maleficæ quædã mira operãtur circa mẽbra uirilia, ut ex uisis & auditis plurimorũ, immo & ex ipsa publica fama cõstat, de hoc ꝙ per sensum uisus aut tactus ueritas illius membri cognoscebatur, ꝙ qualiter fieri potest. Dicẽdum ꝙ licet dupliciter fieri possit, scilicet, uere & realiter ut argumenta prima tetigerunt, & præstigiosa operatione, ea tamẽ quæ a maleficis fiunt, circa huiusmodi nõ fiunt, nisi præstigiosa illusione, quæ tamem illusio nõ habet locum in imaginatione patientis, quia imaginatio eius potest uere & realiter æstimare aliquã rem non esse præsentem, licet per nullam operationẽ sensus exterioris, scilicet, uisum aut tactum percipit esse præsentem. Vnde potest dici

uera ablacio mēbri ex parte imaginationis patientis, licet non ex parte rei ꝙ qualiter fit sunt plura notanda, Primo duo modi quibus ista fieri possunt. Non mirum ꝙ diabolus sensus humanos exteriores decipere pōt, qui interiores de quibus supra tactum est, illudere, potest formas reseruatas educendo ad principalia sua sensitiua, decipit aūt eos in sua naturali operatione, ut ꝙ uisibile est fit illi inuisibile, tangibile, intangibile, audibile, inaudibile, & sic de aliis. Hæc aūt ueritas illa nihil ponit ex parte rei quod omnia fiunt ex immutatione organorum destruentiū, ad uisum, auditum &c. ut sunt, oculi & manus quibus immutatis iam fallitur sensus iudicium. Possumus ista ex naturalibus quibusdam demonstrare, nam sicut uinū dulce propter infectionē linguæ in febricitante uidetur amarū, unde gustus decipitur non ex parte rei sed ex parte humorum. Ita & ibi nulla deceptio ex parte rei quin ibi sit uirga adhærens, sed deceptio ex parte organi sensus. Iterum sicut supra dictum est de ui generatiua illam impediēdo per impositioē alicuius alterius corporis eiusdem coloris & apparentiæ, ita & aliquod corpus planū figuratū colore carneo interponere possunt inter usum aut tactū oculorum & manū, & inter ipsum uerum corpus patientis, ita ꝙ suo iudicio nihil ualeat uidere & sentire nisi corpus planum, & nullo membro interruptum. Videantur dicta sancti Thomæ in. 2. dist. 8. artic. 5. de præstigiosis illusionibus, & similiter secunda secundæ. q. 91. & in quæstionibus, de malo, frequenter allegans illud Augustin. in lib. 83. q. serpit hoc malum dæmonis per oēs additus sensuale dat se figuris, accommodat se coloribus, adhæret sonis, odoribus se subiicit, infundit se saporibus. Præterea alludit ratio, ꝙ non solum per interpositionē alicuius corporis plani non membrato talis illusio præstigiosa in uidente & tangente fiat, immo & per modum quo certi spiritus seu species reseruati educūtur ad sua principia sensitiua interiora. s. ad imaginationē & fantasiam, unde contingit aliquid imaginari, ac si primo eliciatur ex sensu interior. Nam ut in præcedenti quæstione tactum est. Dæ-

mones

mones uirtute propria possunt localiter corpora mutare ex transmutatione aut spirituū & humorū, etiam secundum naturæ operationē contingunt, aliqua secundū imaginationē uel sensum uideri naturaliter dico, quia & Philosophus in de som.& uigil. assignans causam apparationis somniorū dicit, ꝙ cum auimal dormierit descendente plurimo sanguine ad principiū sensitiuū, simul descendūt motus siue impressiones relictæ ex sensibiliū motionibus, quæ in spiritibus sensibilibus conseruantur. Termini fuerunt superius declarari, ita ꝙ tunc aliqua appareant, ac si tunc primo a rebus exterioribus sensus immutarentur. Et quia hoc natura facere potest, a fortiori diabolus formas seu species corporis plani, & non membro uirili organisato educere potest ad uim fantasticam, & imaginatiuā, ut inde sensus iudicent, ac si in rerū ueritate ita esset. Per hunc etiam modum ut patebit inferius homine, uidentur animalia, cum tamen non sint in rerum ueritate.

SECVNDO notandi sunt alii modi faciliores ad intelligēdum & prædicandum. Nam quia prę̄stigium nihil aliud est secundum Isido.8. Ethimo ca.9. quam sensuum quædam delusio & præsertim oculorum. Vnde & dicitur a præstringo, quia aciem oculorum præstringit, ita ut res uideantur aliter esse q̄ sint. Et ut Alexander de Ales dicit, parte 2. Præstigium propriè sumptū, est illusio dæmonis quæ nō habet causam ex parte mutationis rei, sed solummodo ex parte cognoscentis qui deluditur, siue qnantum ad interiores sensus, siue quātum ad exteriores. Vnde in genere loquendo etiam de humana præstigiosa arte dicamus. Tribus modis potest fieri. Vna absq; dæmonibus, & illa potius dicitur delusio, quia artificialiter fit agitatione hoīm ostendentium uel occulantium aliquas res, sicut fit in tractionib. per ioculatores, uel per mimos. Alius modus fit etiam sine uirtute dæmonum, ut pote naturaliter uirtute corporum naturalium, uel etiam mineralium, quæ qui habent, possunt secundum quandam uirtutem hui usmodi rebus inditam rem ostendere, uel facere apparere nō sicut est. Vnde Tho. prima par. q. 114. ar.4.

& secundum alios plures, quædam herba succensa seu accensa, fumigans, facit trabes apparere serpentes. Tertius modus delusionis est, qui fit per dæmones, Deo tamen ꝑmittente. Habent enim dæmones ex natura ut patuit, quandam potestatem super quasdã res inferiores, quas possunt exercere circa illas, quando Deus sinit, ut tunc etiam res appareant aliter q̃ sint. Pro quo notandũ tertio, ꝙ dæmon potest quinq; modis illudere aliquem, ꝙ iudicat rem aliter q̃ est. Primo artificiali traiectione ut dictum est, quia quicquid homo scit, per artem ipse melius scire potest. Secundo modo naturali applicatione alicuius rei, prout dictum est, per interpositionem alicuius corporis, ut alterũ occultetur, uel etiam ex fantasijs hominum illas perturbando. Tertio modo, ut quando in assumpto corpore ostẽdit se esse aliquam rem quæ non est sicut Grego. in primo dialog. narrat, de moniali quæ comedit lactucam, quæ tamen ut ipse dæmon fassus fuerat, non lactuca, sed dæmon in lactucæ specie, aut in ista lactuca, erat uel etiam cõtigit Anthonio, in massa auri, quã in deserto reperit, uel etiam quando hominẽ uerum tegit, & facit ut brutum animal uideatur, prout iam dicetur. Quarto modo, ut quando turbat organũ uisus, ut uideatur res nubilosa quæ est clara, uel econuerso, ut uetula uideatur iuuencula. Nam & post fletum apparet aliter lumen q̃ ante. Quinto modo, ut in imaginatiuam potentiam operando, & transmutationem specierum sensibilium, per commotionem humorum, ut supra tactum est, faciendo, ut tunc quasi recentes & nouæ apparitiones in ipsis potentiis sensitiuis causentur. Et sic tribus ultimis modis, dæmon illudere potest, præstigiosa arte sensus hominis, etiam secundo modo. Vnde nulla difficultas quin membrum uirile occultare præstigiosa arte uelit. Euidens iudicium siue experimentum, quod nobis in officio inquisitionis existentibus reuelatum fuit, infra ponetur, ubi de his & alijs factis plura recitantur in secunda parte tractatus.

Quomo-

Quomodo maleficium à defectu naturali potest discerni.

INcidentalis quæstio, cum certis alijs difficultatibus, quod sequitur. Petro ablatum est membrum, ignorat autem an per maleficium, seu alias diuina permissione, per dæmonis potentiam sit ablatum? sunt ne modi cognoscendi & discernendi inter ista? RESPONDERI potest ꝙ sic. Primo quod tales quis accedunt ut plurimum sunt adulteri: seu alias fornicarij. Vnde dum amasijs non ad mutum seruiunt: seu eas relinquere uolunt alijs adhærendo: tunc in uindictam talia procurant, aut alias potentiam illius membri amputant. Secundo, cognoscitur per hoc quòd non est durabile. Nam si non sit ex maleficio tunc non est durabile, sed quandoque redibit. SED hic iterum suboritur dubitatio, an hoc sit ex natura maleficij quòd non sit durabile. RESPONDETVR, ꝙ potest esse perpetuum & durare usque ad mortem, sicut etiam de impedimento maleficiali in matrimonio. Iudicant canonistæ & theologi quod reperitur temporale perpetuum. Nam dicit Gofre. in summa. Maleficium non potest solui semper per illum q fecit, uel quia est mortuus, uel quia nescit delere ipsum, uel quia maleficiū est perditū. Vnde a simili dicere possumus, ꝙ maleficiū Petro illatum erit perpetuū, uel quia illa malefica quæ fecit nō potest eum sanare. Sunt enim maleficę in triplici genere. Nam quædam sanant & lædunt, quædā lædunt, sed sanari nequeūt. Quædam tantummodo sanare uidentur, id est, læsiones amouere, ut inferius patebit. Sic enim nobis contigit. Nam duæ maleficę mutuo rixantes, dum una alteri improperaret, una dixit, Non sum tam pessima sicut tu, quia quos lædo sanare scio. Vel etiam durabit ubi ante eius sanationē malefica descederet, uel locū mutando, uel ab hac uita discedēdo. Nam & sanctus Tho. dicit: Maleficium quodlibet ita potest esse perpetuū quod non potest habere humanū remedium: quia & si habet re

medium non est tamen hoc homini notum, uel licitum licet Deus possit præstare remediũ per sanctum angelum dæmone, licet non maleficã cogendo. Veruntamen summum remediũ contra maleficiũ est pœnitentię sacramentum, extra de frigid. Nam & infirmitas corporalis sæpe prouenit ex peccato, extra de pœni. cum infirmitas qualiter etiam maleficia sint auferenda, patebit in tertia parte tractatus, & in secunda parte, capitulo. 6. tres aliæ differentiæ tanguntur.

Solutiones argumentorum.

PAtet ad primum quod nulli dubium quin sicut Deo permittente occidere possunt homines, ita ut membrum illud seu alia auferre possunt uere & realiter. Sed tunc dæmones non operantur per maleficas, de quibus iam mentio habetur. Et per hæc etiam ad secundum patet solutio. Sed ad illud quòd quia Deus amplius permittit uim generatiuam maleficiare propter &c. ergo etiam permittitur ut illud membrum uere & realiter auferatur. Non ualet ut semper hoc fiat. Quia non esset per modum maleficii huius fieri, nec etiam maleficæ hoc affectant, dum talia operantur, quod non habeant potestatem restituendi membrum quando uolunt & sciunt. Ex quo patet quòd non uere sed præstigiosa arte aufertur. Ad tertium de conuersione uxoris Loth dicimus, uera fuit & non præstigiosa arte, nunc autem loquimur de arte præstigiosa. Ad quartum quod dæmones possunt inducere aliquas formas substantiales, ergo etiam auferre. Dicitur quantum ad magos Pharaonis quod fecerunt ueros serpentes, & possunt dæmones circa aliquas imperfectas creaturas adminiculo alicuius alterius agentis aliquos effectus producere, quæ non possunt circa homines, de quibus Deo magis est cura, iuxta illud: Nunquid Deo cura est de bobus. Possunt tamẽ sem

per

per ut dictum est, Deo permittente, hominibus etiam nocere uere & realiter, aut etiam præstigiosa arte, & per hęc etiam patet solutio ad ultimum argumentum.

AN MALEFICAE OPERANTVR circa homines, in bestiales formas præstigiosa arte illos transmutando.

QVAESTIO DECIMA.

QVARTO ipsa ueritas declaratur, ubi etiam homines transformãt in bestias, quod qualiter fiat arguitur ꝙ nõ sit possibile hoc fieri. 26. q. 5. Epi. ex Cõcilio Acquirensi. Quisquis credit posse fieri aliquã creaturam, aut in melius, aut deterius immutari aut transformari in aliã speciem, uel in aliam similitudinem, nisi ab ipso creatore, qui omnia fecit, & per quẽ omnia facta sunt, proculdubio infidelis est, & pagano deterior, & utamur argumentis S. Thomæ in 2. sent. di. 8. An dæmones possint imprimere in sensus corporales, præstigijs deludendo. Vbi primo arguitur ꝙ non. Nam illa forma bestiæ quæ uidetur, oportet ꝙ sit alicubi, sed non potest esse tactũ in sensu, quia sensus nõ habet aliquã speciem, nisi a rebus acceptam, & ibi nõ est uera bestia, per auctoritatem can. allegatam, nec iterum potest esse in re quæ uidetur, sicut quod mulier uideatur bestia, quæ duæ formæ substãtiales nõ possunt esse in eodem simul & semel, ergo cum ila forma bestiæ quæ uidetur nullibi possit esse, ideo nulla præstigiosa illusio in oculo uidentis fieri potest, cum uisio per aliquam formã necessario habeat terminari. Præterea si dicatur ꝙ forma illa sit in aere circunstãte, hoc nõ potest esse, tum quia aer nõ est susceptiuus alicuius formæ seu figuræ, tum etiam quia nõ semper unus & idem aer circa illã personã propter flexibilitatem manere potest, præcipue quãdo mouetur, tum etiam quia sic uideretur ab omnibus talis transformatio,

formatio,quod tamen non sit,quia dęmones non uidetur ad minus sanctorum uirorum uisiones decipere. Præterea sensus,uisiuus,seu potentia uisiua,est potētia passiua, sed omne passiuū mouetur ab actiuo sibi proportionato,actiuum aūt proportionatum sensui est duplex. Vnum quasi originans actum,scilicet,obiectum. Aliud aūt quasi deferens sicut medium, sed forma illa quæ uidetur non potest esse obiectum sensus,neq; etiam medium quasi deferens. De primo,sclicet,,quod nō potest esse obiectū,quia a nulla re sumi potest ut in pręcedenti argumento tactum est, cum non sit in sensu a te accepta,nec in ipsa re, nec etiam in ipso aere quasi in medio differente, ut prius tactum est in tertio argumēto. Præterea si dæmon mouet uim cognitiuam interiorem,aut hoc facit se obiiciendo uirtuti cognitiuæ,aut hoc facit immutando ipsam,non aūt hoc facit se ei obiiciendo,quia oporteret ꝙ uel assumere corpus & sic non posset interius ingredi ad organum imaginationis cum duo corpora nō sint similiter in eodem loco,neq; in assumendo fantasma, quod etiam esse non potest,quia fantasma non est sine quantitate.Similiter etiam non potest hoc facere immutando,quia aut immutaret alterando, quod videtur non posse facere, quia omnis alteratio fit per qualitates actiuas,quibus dęmones carent,aut immutaret transmutando siue localiter mouendo, quod uidetur esse inconueniens duabus rationibus.Primo quidē quia transmutatio organi non posset fieri sine sensu doloris.Secundo, quia secundum hoc dęmon nō ostenderet huiusmodi nisi nota,cum tamen August.dicit quod ostendit huiusmodi formas & notas & ignotas. Ergo uidetur ꝙ dæmones nullo modo possunt imaginatione uel sensum hominis decipere. SED CONTRA Augu.18 .de ci. dei dicit.ꝙ trasmutationes hominūin animaliabruta,quæ dicūtur arte dæmnoū, factæ nō fuerunt secundū ueritatē, sed solum secundum apparentiā.Hoc aūt fieri non posset si dæmones humanos sensus transmutare nō possent. Præterea alludit & auctoritas August.in lib 83. q. quæ etiam prius allegata fuit,serpit hoc malum dæmonis per omnes

ad-

additus ſenſuales,&c. RESPONSIO, ſi lector uoluerit ſuper modũ transmutandi inſpicere, inueniet in 2. par. operis. c. 6. uarios modos. Ad præſens tantummodo ſcholaſticè procedendo, dicamus trium doctorum ſententias concordantes in eo quod diabolus poteſt fantaſiam hominis decipere, ut homo uerus animal uideatur, inter quas etiã ultima ſubtilior cæteris quæ S. Tho. eſt & prima eſt dñi Anthonini. 1. par. ſum. ti. 5. c. 5. §. declarantis quod diabolus fantaſiam hominis ad decipiendũ quandoq; operatur, & præcipuè circa illuſionem ſenſuum, & declarat naturali ratione canonis auctoritate & experimentorũ multiplicitate. Primum. Corpora naturaliter ſubduntur & obediũt naturæ angelicæ quantũ ad motum localem. Angeli autẽ mali etiam ſi amiſerunt gratiam, non tamen uirtutem naturalem, ut ſæpius ſupra tactum eſt. Cum autem potentia fantaſtica, ſiue imaginatiua ſit corporalis, id eſt, affixa organo corporeo, naturaliter ſubditur etiam malis ut poſſint eam tranſmutare, cauſando uarias fantaſias ex deſcenſione humorum, & ſpirituum, ad principium ſenſitiuum procurata ab eis. Hæc ille, & ſubdit. Patet & ex hoc canone. 26. q. 5. epiſt. Illud non eſt mittendum, quod quædã ſceleratæ mulieres poſt Sathan retroconuerſæ, dæmonũ illuſionibus & fantaſmatibus ſeductæ, credunt ſe & profitentur cum Diana horis nocturnis dea paganorũ, uel cũ Herodiade, & cum innumera mulierũ multitudine equitare, ſuper quaſdã beſtias, & multa terrarum ſpacia, intẽpeſte noctis ſilentio pertranſire & infra. Qua propter ſacerdotes prædicare debẽt populo Dei, ut nouerint omnino hæc falſa eſſe, & non a diuino, ſed a maligno ſpiritu talia fantaſmata mentibus fidelium interrogari, ſiquidem ipſe Sathanas transformat ſe in diuerſarũ perſonarũ ſpecies atq; ſimilitudines, & mentem quam captiuam tenet in ſomnis deludendo per deuia quæq; deducit. Et quidem intellectus huius canonis in prima quæſtione tactus eſt, quo ad quatuor quæ prædicanda ſunt. Sed quod non ualeant etiam uehi, ubi hoc affectant, & nõ impediuntur diuina uirtute, ſic non eſſe uerus intellectus, quia ſepiſſimè homi

homines inuiti & non malefici per multa terrarum spacia corporaliter transferantur. Sed quia utroque modo potest fieri, sequitur in præfata sum. & in cap. nec mirum ca.q. Augustinus narrat quod in libris gentilium legitur de quadam maga dicta Circes, quæ socios Vlyxis mutauerat in bestias, quod magicis prestigijs potius fingebatur, quàm in rerum ueritate compleretur alterando fantasias hominum, ut patet hoc etiam per plura exempla. LEGITVR enim in uita patrum quòd quædam iuuencula qui assentire noluit cuidam iuueni de turpitudine eam sollicitanti, ipse iuuenis turbatus ex hoc a quodam Iudæo procurauit maleficium fieri contra illam, quo peracto mulier conuersa est in equam, quæ conuersio non fuit secundum rei ueritatem, sed secundum ludificationem dæmonis immutatis fantasiam & sensum ipsius mulieris, & aspicientium eam, ut uideretur equa, quę erat uera mulier. Vnde ducta ad beatum Macharium, non potuit diabolus ita operari quod illuderet sensus eius, sicut aliorum, propter suam sanctitatem, nam sibi uidebatur mulier uera, non equa, cuius tandem oratione liberata est ab illa illusione, dicens hoc sibi accidisse, quia non uacabat diuinis, nec frequentabat sacramenta ut dicebat, ideo diabolus potestatem habuerat super eam etsi alias esset honesta. Potest igitur diabolus per commotionem interiorum spirituum & humorum, operari ad immutandum actum & potentiam nutritiuè, sensitiue & appetitiuè, & cuiuscunque potentiæ corporalis organo utentis, secundum B. Thom. prima parte quæstio. 91. Sicut credi potest fugisse gestum super Symonem magum, in incantationibus suis, quæ de eo narrantur. Sed nihil horum potest diabolus facere, nisi Deo permittente, qui cum angelis suis bonis frequenter reprimit malitiam eius, decipere nos, & nocere quęrentis. Vnde dicit August. loquens de maleficis. Hi sunt qui permissu DEI elementa concutiunt, hominũ mentes perturbant minus confidentiũ in Deo. 26. q. 5. nec mirũ. Horum etiã operatione per maleficam artem fit, quando ut uir nõ possit ui

dere

dere uxorē,& ęconuerſo, & hoc per immutationem fantaſiæ,reprę ſentando ei talem,ut rem odibilem & horribilē. Ipſe etiam diabolus uigilantibus & dormientibus ſuggerit,reprę ſentationes turpium fantaſiæ ad decipiendū & inducendum ad malum. Verum quia peccatū non conſiſtit in imaginatione,ſed in uoluntate,ideo ex huiuſmodi fantaſijs per diabolum ſuggeſtis,& alterationibus uarijs homo nō peccat,niſi uolūtate propria peccato aſſentiat. Secunda ſententia ad idem modernorū doctorum declarātes primo quid ſit pręſtigiū,& quot modis dęmon poteſt huiuſmodi illuſiones cauſare. Hic nota ꝙ Antho. allegat ea quę in pręce.q.9.tacta ſunt,unde nō eſt opus ea renouare. Tertia ſententia eſt S. Th. & eſt reſpōſum ſuper argumentum quo quęritur ubi ſit illa forma beſtiæ quæ uidetur . Aut in ſenſu,aut in re,aut in aere circūſtante, & eſt talis, ꝙ illa forma beſtię quæ uidetur,nō eſt niſi in ſenſu primo interiori, & per fortem imaginationem reſulat in ſenſum exteriorē quodāmodo,& ꝙ ibi ſit, poteſt per dęmonis operationem cōtingere dupliciter. Vno mō ut ſpecies animaliū dicamus quę ſunt in theſauro imaginationis reſeruare fluant operatione dæmonū ad organa ſenſuum interiorum,ſic etiā in ſomno contingit,prout ſupra declaratū eſt, & ideo quando illæ ſpecies contingunt organa ſenſus exterioris, puta uiſus uiderentur ac ſi eſſent res pręſentes, extra & actu ſentirentur. Alius modus poteſt eſſe ex immutatione organorum interiorum, quibus mutatis fallitur ſenſus iudicium,ſicut patet in eo qui habet guſtū corruptum cui omnia dulcia uidentur amara,& parum differt a primo. Hoc autem facere poſſunt etiam homines uirtute quarundum rerū naturalium, ſicut ad uaporationem cuiuſdam fumi trabes domus uidentur ſerpentes , & multa experimenta huius inueniūtur,ut ſupra tactum eſt,

Solutiones argumentorum.

AD argumenta, patet ad primum, quod textus ille sæpè allegatur, & malè intelligitur. Nam quo ad hoc quod loquitur de transformatione in aliam speciem uel similitudinem, declaratum est qualiter hoc fieri potest præstigiosa arte. Sed quo ad hoc quod dicit, ꝙ non possit fieri aliqua creatura uirtute dæmonis, si capitur fieri procreari, manifestum est, quòd non si uero capitur fieri pro naturali productione, sic certum est quòd non possunt facere aliquas creaturas imperfectas, quod qualiter fit, declarat sanctus Thomas ubi supra. Nam dicit quod omnes transmutationes corporalium rerum, quæ possunt fieri per aliquas uirtutes naturales ad quas pertinent semina quæ in elementis huius mūdi inueniuntur, puta in terra, uel aquis, sicut relinquunt sua semina serpentes & ranæ, & his similia possunt fieri per operationes dęmonum, huiusmodi seminibus adhibitis, sicut cum aliqua res transmutatur in serpentes, uel ranas, quæ per putrefactionem generari possunt. Ille uero transmutationes corporalium rerum, quæ nō possunt uirtute naturæ fieri, nullo modo operatione dęmonū secundū rei ueritatem perfici possunt, sicut quod corpus humanū mutetur in corpus bestiæ, aut quod corpus mortui reuiuiscat, quod si fieri uideatur, apparentia est præstigiosa, aut diabolus in assumpto corpore se agitat coram hominibus, fortificantur ista. Nam Albertus in lib. de animalibus ubi quærit. An dęmones seu etiam dicamus malefici, possint, facere uere animalia. Respondit quod sic, Deo permittēte, & hoc quo ad imperfecta animalia, sed non possunt in instanti sicut Deus facere, sed motu quodam, licet subito sicut patet de maleficis. Exod. 7. super ista. Vocauit Pharao sapientes, dicit. Dęmones discurrunt per mundū, & colligunt diuersa semina, & eorum adaptione possunt prorum pere diuersæ species. Et glo. ibidem sic dicit. Dum per incantationem dæmonū malefici aliquid efficere conantur, discur-

diſcurrunt per mundum, & ſemina ſubito eorum de quibus hoc agitant, afferunt, & ſic ex illis permittente DEO, nouas ſpecies producũt. Hæc etiã ſuperius tacta ſunt. AT ubi ſi difficultas ſuborir etur, An talia facta dæmonum eſſent opera miraculoſa dicenda. RESPONSIO patuit ex præcedentibus ꝙ etiam dęmones aliqua uera miracula facere poſſunt, ad quæ uirtus naturæ particularis ſe extendere põt. Et licet talia ſint uera, non tamen ad ueri cognitionẽ ab eo fiunt, ſecundũ quẽ ſenſum opera antichriſti poſſunt dici ſigna mẽdacia, quia ad ſeductionẽ hominũ fiunt. Patet & ſolutio ad aliud argumentum, de ſubiecto formę dicamus beſtiæ formæ quæ uidetur nõ eſt in aere, nec in ipſa re ut patuit, ſed in ipſo ſenſu, prout ex ſententia ſancti Tho. ut ſuperius declaratum eſt. Ad illud quod omne paſſiuum mouetur ab actiuo ſibi proportionato, conceditur. Et quando ſubinfertur quod forma illa quæ uidetur non poteſt eſſe obiectum originans actum, ſeu eliciens, eo quod a nulla reſumatur. Dicitur ꝙ imo a re quia a ſpecie ſenſibili in imaginatione reſeruata quã educere poteſt, & imaginationi ſeu etiam ſenſitiuæ potentiæ offerre poteſt, ut dictum eſt ſupra. Ad ultimum dicendum ꝙ dæmon nõ immutat potentiã ſenſitiuam & imaginatiuam ſe ei obiiciendo, ut oſtenſum eſt, ſed eam tranſmutando non quidem alterando, niſi quantum ad motum localem, quia nõ poteſt de ſe imprimere nouas ſpecies ut dictum eſt, immutat aũt tranſmutando. i. localiter mouendo, & hoc iterum facit non ſubſtantiã organi diuidendo, ut ſic conſequetur ſenſus doloris, ſed mouendo ſpiritus & humores, quod autem ulterius obiicitur, quod ſequeretur quod ſecundum hoc dæmon non poſſit aliquid noui homini demonſtrare ſecundum imaginatiuam uiſionem. Dicendum eſt quod nouum aliquod poteſt intelligi dupliciter. Vno modo totaliter nouum, & ſecundum ſe, & ſecundũ ſua principia, & ſecundum hoc dæmon nõ poteſt aliquid nouũ homini ſecundum uiſionẽ imaginariã demõſtrare, nõ enim poteſt facere ꝙ cæcus natus imaginetur colores, uel ꝙ ſurdus natus imaginetur ſonos. Alio modo dicitur aliquid nouum,

secũdum speciem totius, puta si dicamus esse nouũ in ima ginatione, ꝙ aliquis imaginetur montes aureos quos nun quã uidit, quia tamen uidit & aurũ, & montem potest na turali motu imaginari, fantasmata autem montis, & hoc modo potest dæmon aliquid noui imaginationi offerre.

Quid de lupis interdum homines & pueros, ex cunabulis rapientes & comedentes sentiendum sit; an etiam præs i-giosa arte per maleficas.

INcidentalis quæstio de lupis interdum homines & pueros è domibus rapientes & comedentes, & cum magna astutia discurrentes, ita ut neque aliqua arte aut potentia lædi aut capi ualeant. DICENDVM est quod hoc interdum habet naturalem causam, interdũ uero præ stigiosam artẽ, dũ per maleficas cõtingunt. De primo Albertus in de animalib. dicit: ꝙ ex quinq; causis prouenire potest. Aliquãdo propter famis argumentũ, sicut & cerui aliquãdo & aliæ bestiæ hominib. appropinquãt. Aliquãdo propter ferocitatem viriũ, & hoc in regionibus frigidis, & etiam quãdo habent catulos. Sed quia de his nihil ad pro positũ dicimus, ꝙ dæmonũ illusione fiunt, quando Deus propter peccata punit aliquẽ populum. Iuxta illud Leu. 16 Si non feceritis mandata mea, mittam in uos bestias agri, quæ consumant uos, & pecora uestra. & Deut. 32 Dentes bestiarum immittam in eos cum furore, &c. Per quem au tem modum. An sint ueri lupi, uel dæmones in formis sic apparentibus, dicitur quod sunt ueri lupi, sed obsidentur a dæmonibus, uel agitantur duplici modo. Vno modo absque maleficorum operatione, sicut quadraginta duobus pueris contigit, a duobus ursis de silua exeuntibus, quos iugulauerunt, propter irrisionem factam Helisæo prophetæ, dicendo, ascende calue, &c. Et de leone qui pro phetam Dei iussum non implentem occidit. 3. Regum. 13. Et historia de Episcopo Viennensi, qui letanias minores insti-

instituerat ante ascensionem Domini, eo quod lupi ciuitatem intrantes homines uorauerunt publicè. Alio modo etiam maleficorum illusione. Sicut Guil. ubi supra narrat de quodam uiro, qui se conuerti putabat in lupum, certis temporibus quibus in antris latitabat. Illuc enim certo tempore iuit, & sibi interim cum fixus maneret, uidebatur quod lupus ipse factus, circumiret pueros deuorando & cum illud realiter solum dæmon quendam lupum possidens faceret, putabat falso se somnians circumire, & sic tam diu dementatus fuit, quousque inuentus est iacere in silua raptus. Delectatur in his dęmon, ut paganorum errorem qui homines & ueculas in bestias mutari credebāt inducat. Vnde discernitur quod ex singulari Dei promissione, & dæmonum opere talia eueniunt, & non ex naturali aliquo defectu quando nulla arte, aut potentia, lædi aut capi possunt, sicut etiam Vincen. in specu. histo. lib. 6. c. 40. narrat, In Gallia, inquit, ante Christi incarnationē, & ante bellum Punicum, lupus uigilię, uagina gladium abstulit.

QVOD OBSTETRICES MALEFICÆ conceptus in utero diuersis modis interimunt, aborsum procurant, & ubi hoc non faciunt, dæmonibus natos infantes offerunt.

QVAESTIO VNDECIMA.

QVINTO, sexto & septimo, insimul ueritas supra dicta probatur per quatuor horrēdos actus, quos circa infantes in utero & ex utero matris exercere, quę cū per mulieres dæmones exercere habēt, & nō per uiros, ideo potius mulieres quàm uiros sibi associare ille insatiabilis homicida satagit, & sunt huiusmodi opera. Nam cano-

niſtæ plus quàm theologi de maleficiali impedimẽto tractantes ubi ſupra. Dicunt quod maleficium fit,nõ ſolum ne quis actum carnalem exercere ualeat,de quo ſupra dictum eſt,ſed etiam fit,ne mulier cõcipiat, uel ſi concipit, quod tunc aborſum faciat. Et additur tertius modus cum quarto,quod ubi aborſum nõ procurant, quod tũc infantem conſumunt,uel dæmoni offerunt. De primis duobus modis nõ eſt dubium, cũ per naturalia homo abſq; dęmonum auxilio,ut per herbas, uel alia impedimenta procurare poſſet quod mulier nõ poſſet generare, uel cõcipere, ut ſupra tactum eſt. Sed de alijs duobus quod etiã a maleficis procurantur diſſerendũ eſt,nec opus eſt argumẽta deducere ubi euidentiſſima iudicia & experimenta hæc reddunt credilbilius.Et de primo quod certæ maleficę cõtra humanæ naturę inclinationẽ, imo aduerſus oĩm beſtiarũ conditiones,lupina duntaxat ſpecies excepta, infantes deuorare & comedere ſolent. EST inquiſitor Cumanus de quo ſupra mẽtio habita eſt, q hæc nobis retulit, qđ ea de cauſa ab incolis comitatus burbiæ uocatus ad inquiſitionem faciendam,eo uidelicet,quod quidã cum puerũ ex cunis amiſiſſet,& explorando conuentionẽ mulierũ nocturno tempore uidiſſet, & perpendiſſet infantem occidi, & liquore ebibito deuorare.Ideo ut prius tactũ eſt,unico anno,qui & fuit annus proximè elapſus 40. & unam maleficam igni tradidit, certis aliis ad dominum Archiducẽ Auſtriæ Sigiſmundũ fugam capientibus,adſunt pro cõfirmatione huius ſcripta quædã Ioan.Nyder in ſuo formicario, cuius utiq; & eorũ quæ ſcripſit recens memoria ſupereſt. unde non incredibilia ſicut apparent,exiſtunt, ſed ex hoc ꝙ maiora dãna in his oĩbus obſtetrices maleficę procurãt, prout maleficæ pænitentes nobis & aliis ſępius retulerũt, dicentes. Nemo fidei catholicæ amplius nocet,q̃ obſtetrices ubi.n.pueros non interimunt,tunc quaſi aliquid acturæ foris extra cameram infantes deferunt, & ſurſum in aere eleuantes, dæmonibus offerunt. Modus aũt in huiuſmodi flagitijs qui obſeruatur, in ſecunda iam parte patebit, & cap.7.quã & aggredi neceſſe eſt prius unicã duntaxat

xat decisione quæstionis de permissione diuina præmissa. Dictū est.n.a principio, tria necessario ad maleficialē effectū cōcurrere, dęmonē cū malefica & diuinā permissionē.

AN DEI PERMISSIO concurrat ad maleficia.

QVAESTIO DVODECIMA.

DEINDE considerandum est de ipsa permissione diuina, circa quam quatuor quærun tur. Primo an necessariū sit ipsam permissionem ad maleficialem effectum concurrere. Secundò quod Deus iustè permittit creaturam ex natura peccabilem, etiam actum maleficialem & alia horrenda flagitia perpetrare, alijs duabus permissionibus suppositis. Tertiò quod maleficiorum flagitia, cuncta mala quæ Deus fieri permittit, excedunt. Quarto qualiter hæc materia sit populo publicanda.

CIrca tertium principale huius primæ partis tangens diuinam permissionem quæritur. An diuinam permissionem in his operibus maleficorum commendare ita sit catholicum quod eius oppositum, scilicet, redarguere illam omnino sit hæreticum. Et arguitur quòd non sit hæreticum asserere quod Deus tantam potestatem nō permittat diabolo in huiusmodi maleficijs, refutare enim illa quæ in contumeliam creatoris possunt cedere, est catholicum & non hæreticum. Sed asserere quod diabolo non permittatur talis potestas nocendi hominibus est catholicum, probatur, quia oppositum asserere uidetur cedere in contumeliam creatoris. Nā sequitur ꝙ non omnia sint subiecta diuinæ prouidentiæ, eo ꝙ omnis sapiens prouisor excludit defectum & malum, quantum potest ab his quorū curā gerit. Cum autem ea quæ per maleficia fiunt, si a Deo permittuntur, ab eo non excluduntur, & si ab eo non excluduntur, non erit sapiens prouisor ipse Deus, &

sic nõ subsunt oĩa suæ prouidentiæ,quod quia falsum est, ideo hoc falsum,ꝙ Deus permittat. Præterea ille aliquid permittit fieri qđ posset impedire,si uellet,aut qđ nõ põt impedire ẽt si uellet sed neutrum illorũ Deo põt conueni re. Nã primũ,quia talis iudicatur inuidus,non secundũ qa talis iudicatur impotens.Tunc quæritur incidẽtaliter,hoc maleficium Petro accidit,& Deus potuit impedire, & nõ fecit,ergo Deus est inuidus, seu nõ hẽt curã de oĩbus. Si uero nõ potuit impedire ẽt si uellet, tũc nõ ẽ oĩpotẽs,quę oĩa sicut inconueniens est asserere.s.Deum non habere cu rã oĩm,&c.ergo & hoc quod maleficia exDei permissione cõtingunt.Præterea quicunq; permittitur sibi & est dñs actuũ suorum non subest permissioni aut prouidẽtiæ alicuius gubernãtis,sed hoĩes sub ipsis dimittũtur a Deo,ſm illud Eccle.25.Deus ab initio constituit hoĩem & reliquit eum in manu consilij sui, specialiter ẽt mali in suis operibus relinquuntur secundũ illud.Dimisit eos secundum desideria cordis eorum. Igitur non omnia mala diuinæ permissioni subduntur. Præterea Augustinus dicit in Ench. sicut etiam Philosophus in nono metha. Melius est quædam nescire quàm scire vt uilia,sed omne quod est melius est Deo attribuendum. Ergo Deus non impedit se de illis uilissimis maleficiorũ operibus ut illa ꝑmittat uel non. Ad idem Apostolus secunda Corinthiorum 9. Non est Deo cura de bobus, & eadem ratione de alijs irrationalibus creaturis, unde quando maleficiatur uel non, non est Deo cura, nec etiam eius permissioni quæ ex eius pro uidentia procedit, subduntur. Præterea quæ ex necessitate contingunt; prouidam permissionem non requirunt sicut nec prouidentia. Patet hoc per Philop.in 6.Eth.Pru dentia est recta ratio contingentium,de quibus est consilium & electio,sed plures effectus maleficiales ex necessitate contingunt,puta quãdo ex aliqua causa & influentia corporũ cęlestiũ accidũt infirmitates,uel aliqua alia quæ nos iudicamus maleficia,unde nõ semper subduntur diui nę permissioni. Præterea, si permissione diuina homines maleficiantur tunc quęritur.Cur potius super unum q̃ fit

per

per alium. Si dicatur ꝙ propter peccata quæ magis abundant in uno q̃ in altero, hoc uidetur esse falsum, quia tunc maiores peccatores amplius maleficerentur, cuius contrarium dum apparet eo quod minus in mundo sicut puniuntur. Iuxta illud; Benè est omnibus qui præuaricantur, ita etiam maleficiantur. Patet deniq; ex eo quod innocentes pueri & alij iusti amplius maleficiuntur. SED cōtra, Deus permittit, licet non uelit malum fieri, & hoc propter perfectionem uniuersi. Diony. 3. cap. de diu. nom. Erit malum ad omnes, id est perfectionem uniuersi conferens. Et Augustinus in Ench. Ex omnibus bonis & malis consistit uniuersitatis admirabilis pulchritudo. Inquantum etiam illud quod malum dicitur bene ordinatum, & in loco suo positum eminentius cōmendat bona, & illa magis placeāt & laudabiliora sint dum comparantur malis. Item S. Thomas improbat opinionem illorum quod licet Deus nō uelit mala, quia neq; creatura aliqua appetit malum, siue appetitu naturali, siue animali, siue intellectuali, quæ est uoluntas cuius obiectum est bonum, uult tamen mala esse, uel fieri, hoc dicit esse falsum, quia Deus neq; uult mala fieri, neq; uult mala nō fieri, sed uult permittere mala fieri & hoc est bonum propter perfectionem uniuersi. Quare aūt sit erroneum dicere, Deus uult mala esse, uel fieri, propter bonum uniuersi dicit. Quia nihil est iudicandum bonum, nisi secundum id quod competit ei per se, & nō per accidens: sicut uirtuosus iudicatur bonus in intellectuali creatura & non animali. Malum aūt non ordinatur ad bonum per se, sed per accidens, quia pręter intentionē eorū quia malū operantur, resultat bonum sicut pręter intētionem maleficorum, aut præter intentionē tyrannorū fuit quod ex eorum persecutione clareſceret patientia martyrum. RESPONSIO. Quæstio quanta utilior ad prædicandū tanto ē difficilior ad intelligendum existit. Est enim inter argumēta hoc principium, non tam laicorum, quàm & quorundam sapientum. Maleficia tam horrenda, ut superius tacta sunt, non permittit adeo causas diuinæ permissionis huius ignorantes, ex qua etiam ignorantia, quia

maleficæ non supprimuntur per ultionem debitam, iam totam Christianitatem depopulare uidentur, ut ergo ad utrãque uiam, iuxta theologorum sententiam, docto, & indocto satisfiat, per discussiones duarum difficultatum, est respondendum & primo. Quod mundus diuinæ prouidentiæ ita subiacet quod ipse immediate omnibus prouidet. Secundo, quod uniuersitatem malorum quæ fiunt siue in malis culpæ, siue pœnæ, siue damni, ex duabus primis permissionibus, circa casum angelorũ, & primorũ parentum, iuste permittit. Vnde & patebit quod in his diffidere pertinaciter, hæresim sapit, cum erroribus infideliũ talis se implicat. Quo ad primum, notandũ quod præsupposito illo, quod prouidentia Deo conueniat, iuxta illud Sap. 14. Tu aũt pater, gubernas oĩa prouidentia, oportet etiam asserere quod oĩa sunt ita subiecta suæ prouidẽtiæ, quod etiam omnibus immediate prouideat, quod ut pateat ostendamus primo per reprobationem cuiusdam contrarij erroris. Nam super illud Iob. 22. Nubes latibulum eius, & circa cardines cœli perambulat, nec nostra considerat. Quidam opinati fuerunt iuxta doctrinam S. Thomæ 1. parte. q. 22. Ponere tãtũmodo incorruptibilia subiacere diuinę prouidentiæ, prout sunt substãtiæ separatæ, & corpora cœlestia cum speciebus rerũ inferiorũ, quæ etiã sunt incorruptibilia. Indiuidua uero specierũ, quia sunt corruptibilia dicebant nõ subiacere. Vnde sic diuinæ prouidentiæ dicebant subiacere oĩa inferiora quæ in mundo aguntur in uniuersali tantũ, & nõ in particulari seu singulari. Sed quia hoc aliis uidebatur inconueniens, ut de homine nõ esset amplior Deo cura q̃ de alijs animalibus, ideo rabbi Moses uolens medium tenere dixit cõcordando cũ primis. Corruptibilia oĩa sicut sunt indiuidua rerũ omnino non subiacere diuinæ gubernationi, sed tantũmodo uniuersalia & alia quæ tacta sunt, hominem uero ab illa generalitate corruptibiliũ excepit, hoc propter splendorem intellectus quo participant cũ substantiis separatis, & sic secundum istam opinionem quicquid hominibus accideret in maleficiis, esset ex permissione Dei, nõ aũt quicquid

anima-

animalibus, aut aliis terræ frugibus eueniret: Et hæc opinio licet ueritati propinquior quã illa quæ omnino prouidentiam Dei de rebus mundi negabant, asserẽs mũdum casu esse factũ, sicut fuerunt Democritus, & Epicuri, tamẽ etiam nõ caret magna falsitate, eo ꝙ necesse est dicere oĩa diuinæ prouidentiæ subiacere, non in uniuersali tantum, sed etiam in particulari, ut non solum maleficio hominũ, sed & iumentorum, & terræ frugum, ex diuina & prouida permissione eueniunt, quod si patet. Ad tantum se extendit prouidentia & ordinantia rerum in finem quantũ ipsa causalitas se extendit, sicut a simili in rebus alicuius domino subiectis, quæ in tãtum subiacẽt eius prouidẽtiæ in quãtum sibi existunt subiectæ. Cum aũt causalitas Dei quæ est primũ agens extendit se ad omnia entia nõ solum quantum ad principia speciei, sed etiam quantum ad principia indiuidualia, & non solum incorruptibilium. Ideo sicut omnia habent esse a Deo, ita omnia sunt prouisa ab eo, id est, ad aliquem finem ordinata. Et hoc tangit Apostolus ad Rom. 13. Quæ à Deo sunt, ordinata sunt, quasi dicat. Sicut omnia a Deo sunt, ita etiã omnia ab ipso ordinata sunt, & per consequens prouidentiæ eius subiectæ, quia prouidentia Dei nihil aliud noscitur quã ratio, id est, causa ordinis rerum in finem. Omnia ergo inquãtum participant de esse, intãtum etiam subduntur diuinæ prouidentiæ. Item Deus oĩa cognoscit, non solum in uniuersali seu uniuersalia, imo & in particulari seu particularia. Et cum Dei cognitio comparatur ad res creatas, sicut cognitio artis ad artificiata. Ideo sicut oĩa artificiata subduntur ordine & prouidentię artis, ita omnia subduntur & ordini & prouidentiæ Dei. Sed quia per hoc nõ satisfit ut intelligatur ꝙ Deus iuste permittat mala fieri, & maleficia in mundo, licet intelligamus hoc quod ipse sit prouisor omnia gubernans, quod quia conceditur, ideo etiã deberet omne malum ab his quorũ curã gerit excludere. Inter homines. n. uidemus ita fieri, ꝙ sapiẽs prouisor excludit defectũ, & malum quantũ põt ab his quorum curã gerit, ideo ad intelligẽdum ista, cur nõ oĩa mala Deus ex

cludit. Notãdum q̄ aliud est loqui de prouisore particulari, & aliud de prouisore uniuersali. Prouisor enim particularis necesse habet malū excludere quantū potest, quia nō potest ex malo elicere bonum. Deus aūt cum sit uniuersalis prouisor totius mundi, & potest ex particularibus malis plurima bona elicere, sicut ex persecutione tyrannorū, patiētiā martyrum, & ex operibus maleficorum purgationem seu probationem fidei iustorū, ut patebit. Ideo nō habet Deus oīa mala impedire, ne multa bona deesse contingat uniuerso. Vnde August. in Ench. Adeo misericos est omnipotēs Deus q̄ nō sineret aliquod malum esse in operibus suis, nisi adeo esset omnipotēs & bonus, unde bene faceret etiam de malo. Et huius exemplū etiam habemus in actionibus rerum naturaliū. Nam corruptiones & defectus qui accidunt in rebus naturalibus, licet sint contra intentionem naturæ particularis illius uidelicet, cui talis corruptio cōtingit, ut q̄ fur suspendatur, uel q̄ animalia in cibū hominis occidantur, sunt tamen de intentione naturæ uniuersalis, ut uidelicet conseruātur hoīes in uita & in bonis, ut & sic bonum uniuersi conseruetur, ut enim species rerum conseruantur, oportet ut corruptio unius sit conseruatio alterius. Occisiones enim animalium conseruant uitam leonum.

Declaratur super permissionem diuinā, quòd Deus non potuit conferre creaturę, ut ex natura esset impeccabilis.

QVo ad secundum, quòd uniuersitatem malorum siue in culpis, siue in pœnis iuste Deus permittat, & præsertim iam refrigescente & mundo ad occasum declinante, declaratur ex duabus propositionibus necessario præsupponendum. Quarum prima, quod DEVS non potest facere siue melius ut cum timore DEI loquamur, est possibile, ut natura creata, ut est. Homo uel Angelus haberet hoc quod ex cōditione suę naturę peccare nō posset

Secũda quod Deus iuste permisit hominem peccare, uel tentari, quibus stantibus cum ad diuinã prouidentiã pertineret, ut una quæq; creatura in sua natura relinquetur. dicere oportet ꝙ ex præmissis impossibile est quod Deus nõ permittat maleficia fieri uirtute dæmonum. Et primũ quidẽ quod nõ fuit possibile creaturæ cõmunicare quod peccare nõ posset ex conditione naturę, ostenditur a doctore sancto in 2.dist.23.ar.1.quia si hoc fuisset cõmunicabile alicui creaturæ Deus utiq; cõmunicasset, eo quod oẽs aliæ cõmunicabiles bonitates & perfectiones creaturarum sunt cõmunicatę saltem in genere, ut unio personalis duarum naturarum in Christo, maternitatis & uirginitatis in Maria, unio gratuita in uiatoribus, unio beatifica in electis, & sic de aliis. Cur ergo nõ legimus hoc alicui creaturę cõmunicatum, quia nec Homini nec Angelo iuxta illud. Et in Angelis suis prauitatem, certum est quia homini à Deo nõ potest cõmunicari hoc quod ex natura sit impeccabilis, licet hoc per gratiam inueniant. Secundo ad idem, quod si esset cõmunicabile, & nõ cõmunicaretur de unuierso nõ esset perfectum, cuius perfectio in hoc consistit, ut omnes bonitates creaturarum cõmunicabiles in genere sint cõmunicare. Nec ualet argumẽtũ, quod Deus cum sit summè potens, & alias suam similitudinem homines & angelos creauit, quod etiã hoc auferre potuerit ꝙ creatura ex conditione suæ naturę haberet quod peccare non posset. Vel etiam quod faceret ut habitus ille gratiæ qui confirmationem in bono causat, esset pars essentialis naturę angeli vel hominis, vt sic secundum naturalẽ suum principium, & naturalem conditionẽ haberet confirmationem in bono, ut peccare non posset. Nam primum argumentum nõ concludit, quia licet Deus sit summè potẽs sicut & summè bonus, nõ tamen hoc conferre potest, non ex imperfectione suæ potentię, sed ex imperfectione creaturæ, quę imperfectio consideratur primo ꝙ hoc recipere nõ potest, nec potuit homo uel angelus. Ratio, quia cũ sit creatura esse suũ dependet a creatore, sicut causatum a causa sui esse, & creare est aliquid ex nihilo facere, ideo si

ſibi relinquitur deficit,conſeruatur aūt quādiu cauſæ in fluentiā recipit.Exemplū ſi uis de candela quæ tamdiu lucet quādiu habet ceram.Quo ſtante motū eſt ꝙ Deus creauit hominē,& reliquit eum in manu conſilii ſui.Eccle. 17. Et ſimiliter Angelum a principio creationis. Et hoc factū eſt per liberū arbitrium,cuius ſicut propriū eſt facere,uel obmittere,ita propriū eſt a ſuo caſu recedere, & quia non recedere. Et hoc eſt poſſe peccare, poſſe ex libertate arbitrij a Deo recedere, ideo nō potuit hoc homo uel angelus recipere,nec ei potuit a Deo cōmunicari,ut ex natura haberet libertatem arbitrij,& etiam ex natura haberet non poſſe peccare, alia imperfectio ex qua hoc non potuit homini uel angelo cōmunicari eſt, quia implicat contradictionē,quæ quia in ſe nō ſunt factibilia,dicimus Deus nō poteſt illa facere.Sed potius dicendum ꝙ creaturę nō poſſunt iſta recipere, ut uidelicet aliquid ſit uiuum & mortuum ſimul & ſemel. Ita etiam implicat ut aliquis habeat liberū arbitrium ex quo poſſit cauſæ ſuæ inhærere, & ꝙ poſſit nō peccare,quia ſi nō poteſt peccare nō poteſt cauſæ ſuæ inhærere cū peccatū ſit ſpreto incōmutabili bono rebus mutabilibus inhærere.Spernere aūt,uel nō ſpernere,eſt ex libertate arbitrii.Secundum ēt argumentum non ualet, quia ſi gratia confirmationis uteretur creaturæ in naturā,ita quod ex principii eſſentialibꝰ haberet nō poſſe peccare,tunc nō haberet ex aliquo dono accidentali, & gratia nō poſſe deficere & peccare,ſed haberet hoc ꝑ naturam,& tunc eſſet Deus,quod eſſet abſurdum.Hanc ſolutionem tangit S.Thomas, ubi ſupra in ſolutione ultimi argumenti,cū dicit quod quandocunq; alicui creaturæ cōuenit aliquod accidens,quod ex influentia ſuperioris tantummodo id eſt,non poteſt inferior natura illud accidens per ſe habere niſi efficeretur naturę ſuperioris,ſicut ſi aer illuminatur in actu per ignem nō poteſt eſſe,ꝙ ſit de natura ſua lucidius in actu niſi fiat ignis. DICO ergo quod cum confirmatio inſit creaturæ rationali ſolum per gratiam,quæ eſt quoddam ſpirituale lumen,& ſimilitudo increati luminis, non poteſt eſſe ꝙ aliqua creatura ex natu-

ra sua cõfirmationem habeat uel gratiam, nisi efficeretur diuinæ naturæ per esse dicamus eiusdem naturæ, quod est omnino impossibile. Concludamus ꝙ non posse peccare per naturam Deo tantũmodo conuenit, eo ꝙ sicut abesse deficere nõ potest cum dat omnibus esse, ita nec a rectitudine bonitatis deficere cum hoc ei conueniat per conditionem suæ naturæ. Omnibus autem alijs qui hoc habens ut peccare non possit confertur ex hoc quod confirmantur per gratiam in bono, ex quo filij Dei efficiuntur, & quodammodo diuinæ naturæ consertes.

DECLARATUR QUAESTIO SUPER duas permissiones diuinas quas Deus iustè permisit, uidelicet, diabolum auctorem omnis mali peccare, simul, et primos parentes cadere, ex quibus maleficiorum opera iustè permittuntur.

QVAESTIO XIII.

SEcunda quæstio simul & propositio quod Deus iustè permisit quasdam creaturas angelicas quas aliter concedere non potuit, nisi ꝙ peccare possent, etiam actu peccare. Et quasdam simili modo creatas per gratiam præseruare, & hoc absque præuia tentatione. Hominem uero iuste permittit & tentare, & peccare, quæ omnia sic declarantur. Nam ad prouidentiam diuinam pertinet, ut unumquodque in sua natura relinquatur, & in suis naturalibus operibus non omnino impediatur, quia ut Diony. dicit. 4. cap. de diu. no. Prouidentia non est corruptiua naturæ, sed saluatiua, quo stante cum manifestum sit ꝙ sicut bonũ gentis diuinius est q̃ bonum unius. 1. Ethi. Ita & bonum uniuersi excedit bonum particulare cuiuscunq; naturæ creati in particulari. Ideo etiam attendere

dere oportet ꝙ si peccatum omninũ impediretur, per hoc multi gradus tollerentur perfectionis, tolleretur enim natura illa quæ potest peccare, & nõ peccare, ꝙ si dicatur, tñ habuisset homo ex cõditione naturæ, ut prius tactum est. Respondetur si nullum peccatũ fuisset subsecutũ in actu, sed statim cõfirmatio, tũc semper lateret quid gratiæ debe retur in bonis erga Deũ, qd potestas peccandi potuisset, & plura alia, quibus Abbatis utiq; uniuersi multo detraheretur. Decuit etiã ut nullo suggerente ab extra peccaret sed occasionem peccandi ex seipso susciperet, quod & fecit, ubi Deo a quibns esse uoluit, quod est intelligendũ nõ simpliciter & directe, nec indirecte, sed solum secundum quid, & hoc declaratur propter auctoritatẽ. Esaiæ. 14. In cœlo ascendã, & simlis ero altissimo, nõ enim simpliciter & directe, quia sic habuisset intellectũ ligatũ & erroneũ, appetendo aliquid quod sibi erat impossibile. Cognouit enim se esse creaturam, & a Deo creatum, & ideo æqualem fieri creatori, cognouit hoc sibi esse impossibile. Nec etiam indirectè, quia cum totum bonum Angeli & creaturæ est in hoc, quod Deo subest, sicut tota claritas aeris est in hoc, quod subiicitur radijs Solis, ideo hoc ab angelo nõ potuit appeti, quia appetiisset contra bonum naturæ, sed appetiit Dei æqualitatem non absolute, sed secundũ quid hoc sic est, cum D E V S habet per naturam suam duo, beatitudinem, & bonitatem, & aliud & quod ab ipso omnis creaturæ beatitudo, & bonitas transfunditur. Videnc angelus dignitatem naturæ suæ, qua creaturis cunctis præeminebat, uoluit & appetiit, a se omnia inferiora beatitudinem & bonitatem deriuari, & hoc per sua naturalia, ita quod ipse primo illa ex natura haberet, & sic aliæ creaturæ, ex nobilitate suæ naturæ acciperent. Et qui etiam illa appetiit a DEO, & sub Deo uolens esse, dummodo ista haberet, & ideo nec etiam quantũ ad modũ habendi Deo ęquiparai uoluit, sed tantũmodo secundũ qd. Nota insuper ꝙ quia suũ desideriũ attentauit ut ad actum perduceret, ideo subito suum desiderium aliis exposuit. Et quia subito etiam fuit aliorum angelorum uisio desi-

derii,& consensus peruersus sui desiderii. Ideo peccatum primi angeli aliorum peccata excessit & precessit quantitate culpę,& causalitate,non tamen duratione,ita quod illud Apocal. 12. Draco de cœlo cadens, traxit tertiã partem stellarũ. Et in figura Leuiathan habetur. Ipse est rex super omnes filios superbiæ, & rex secundũ philosophum 5 metha. dicitur principium inquantum mouet per suam uoluntatem & imperium sibi subiectos. Ideo & suũ peccatum aliorum occasio peccandi fuit, ita quod ipse primus a nullo extrinseco tentatus, alios extrinsece tentauit. Et quidem quod dictũ est, quod instantanea operatio in omnibus illis fuit, exemplificatur hoc ex sensibilibus. Nã simul tempore sunt illuminatio aeris, uisio coloris, & discretio rei uisæ. Hæc ad longum posui, ut considerando tam stupendam permissionem diuinam super nobilissimas creaturas, propter unum duntaxat peccatum ambitionis, quomodo non particulares permissiones super maleficorum opera, propter maiora peccata quantum ad aliquas circunstantias admittet? Nam maleficorum peccata in uariis circunstantiis peccatum angeli, & primorũ parentum excedunt, ut iam in secunda quæstione patebit. Sed & hoc quod prouidentia Dei iuste permisit primum hominẽ tentari & peccare, ex his quæ dicta sunt de transgressoribus angelis satis patere potest. Sicut enim ad eundem finem homo & angelus creati fuerunt, & in libertate arbitrii relicti. Ideo ut beatitudinis præmium non absque merito perciperent, ideo sicut angelus a casu non fuit pręseruatus, ut potestas peccandi ex uno, & potestas gratiæ confirmationis ex altero ad decorem uniuersi pateresceret, ita & circa hominem seruari oportuit. Vnde & sanctus THOMAS in secunda distinctione uigesima tertia, articulo. 2. Illud ex quo Deus apparet laudabilis non debet penitus impediri, sed in peccato etiam Deus apparet laudabilis, cum p misericordiã parcit, & per iustitiam punit, unde non debuit peccatum impedire, tantummodo breuiter & recapitulando ad propositũ redeamus, dicamus q iusta Dei prouidentia homo in his permissus

miſſus eſt multis rationibus. Prima, ut oſtēdatur Dei potentia, qui ſolus inuertibilis eſt, omnis aũt creatura mutabilis. Secunda, autem ratio ut declaretur Dei ſapientia, quæ ex malo ſcit elicere bonũ, ꝙ non potuit fieri niſi Deus creaturã peccare permiſiſſet. Tertia, ut manifeſtetur Dei clemētia, in qua Chriſtus per mortē ſuam hoīem perditũ liberauit. Quarta, ut oſtendatur Dei iuſtitia, quæ non ſolum reddit bonis præmia, ſed & malis ſupplitia. Quinta, ut homo non ſit peioris conditionis quam aliæ creaturæ, quas oēs ſic Deus adminiſtrat, ut eas agere propriis moribus ſinat. Vnde & hominē proprio arbitrio relinquere debuit. Sexta, eſt laus humana, laus enim uiri iuſti, ꝙ potuit & non eſt tranſgreſſus. Septima eſt decor uniuerſi, quia ſicut triplex malum culpæ pœnæ, & damni inuenitur, ita ex oppoſito triplex bonum, ſcilicet, honeſtum bonum, delectabile, & utile decoratur. Nam culpa decoratur honeſtas, per pœnã delectabilitas, per damnũ ſumma utilitas. Et per hæc patet reſponſio ad argumenta.

Solutiones argumentorum.

Nam ad primum ubi dicitur aſſerere quod diabolo permittatur poteſtas nocendi hominibus ſit hæreticum, Oppoſitum potius patet quia ſicut aſſerere quod Deus non permittat hominem ex libertate arbitrii peccare, quando uult, eſt hæreticum. Ita aſſerere quod Deus peccatum dimittat inultum, hoc autem ſit per poteſtatem nocendi hominibus in uindictam malorum, & decorem uniuerſi. Iuxta illud Auguſt. in lib. ſoliloquiorum. Iuſſiſti Domine & ita eſt ut nunquam dedecus culpæ ſit ſine decore uindictæ. Probatio denique argumenti non ualet de ſapiente prouiſore, qui excludit defectum, & malum quantum poteſt, quia aliud eſt de Deo qui habet curam particularē & de ꝓuiſore uniuerſali. Nam prius ex malo non poteſt elicere bonũ, ſicut uniuerſalis prouiſor facit, ut per præcedentia paruit. Ad ſecundũ paruit, ꝙ tam potētia q̃ bonitas & iuſtitia diuina pateſcũt in hoc ꝙ mala permittit, unde quando dicitur, Aut Deus poteſt mala impedire

aut non. Dicitur ꝙ poteſt impedire, ſed non debuit rationibus prætactis. Neq; ualet inſtantia ſi dicatur, ergo uult mala fieri cum poteſt impedire & non uult, quia ut in argumentis pro ueritate tactũ eſt. Deus non poteſt uelle mala, neq; uult mala fieri, neq; uult malũ non fieri, ſed uult permittere malum fieri, & hoc propter perfectionẽ uniuerſi. Ad tertiũ Auguſt. & Philoſo. loquuntur de cognitione humana, cui melius eſt nõ cognoſcere mala & uilia duplici de cauſa. Primo, quia per ea impeditur interdum a conſideratione malorũ, & hoc contingit, quia non poſſumus ſimul multa intelligere. Etiam & ea de cauſa ꝙ cogitatio malorũ peruertit interdũ uoluntatẽ in malũ. Hæc aũt in Deo locum non habent, qui intelligit omnia opera hominũ & maleficorũ, abſq; aliquo defectu. Ad quartum, Apoſtolus curam Dei a bobus remouit, ut oſtendat ꝙ quia creatura rationalis habet per liberũ arbitrium dominium ſui actus ut dictum eſt. Ideo ut ei imputetur aliquid ad culpam, uel ad meritum, & reddatur ei iuxta hoc pœna uel pręmium, habet Deus ſpecialem de eo prouidentiam, ſecundũ quæ irrationabilia non prouidentur. Velle autem aſſerere, quod in diuidua irrationabilium creaturarum ex illa authoritate non pertinerent ad diuinã prouidentiam, eſſet hæreticum, quia eſſet aſſerere ꝙ non oĩa ſubiecta eſſent diuinæ prouidentiæ cõtra ſcripturæ ſacræ cõmendationẽ ſuper diuinã ſapientiã, quæ attingit a fine uſq; ad finem fortiter, & diſponit oĩa ſuauiter, & eſſet error rabbi Moſes, ut in argumentis pro ueritate patuit. Ad quintum, quia homo non eſt inſtitutor naturæ, ſed utitur naturalibus operibus artis & uirtutis ad ſuũ uſum. Ideo prouidentia humana non ſe extendit ad neceſſaria, quæ ex natura proueniunt, ut quod cras Sol oriatur. Ad quæ tamen ſe extendit prouidentia Dei, eo quod ipſe eſt actor naturæ. Vnde & defectus naturales, etiam ſi ex curſu rerum naturalium prouenirent, adhuc diuinæ prouidentiæ ſubiacerent, quare & Democritus, & alii philoſophi naturales errauerunt, attribuentes ſoli neceſſitate materiæ, quicquid inferioribus accideret. Ad ultimũ li-

cet omnis pœna infligitur a Deo propter peccata, non tamen semper maioribus peccatoribus maleficia infligũtur uel quia diabolus non uult ut illos affligat & tentat quos iusto titulo possidere se cernit, uel ideo ut non ad Deum accelerant. Iuxta illud. Multiplicatæ sunt infirmitates postea accelerauerunt &c. Et quod omnis pœna infligitur a Deo, propter peccata, patet ex sequẽtibus, quia iuxta Hierony. Quicquid patimur peccatis nostris meremur.

Declaratur quod peccata maleficorum grauiora sunt peccatis malorum angelorum & primorum parentum. Vnde sicut innocentes puniuntur ex culpis parentum, ita etiã plures innoxii damnificantur, & maleficiuntur propter peccata maleficorum.

ENORMITAS MALEFICARVM consideratur, & est tota materia prædicabilis.

QVAESTIO XIIII.

SED super enormitatem criminum quæritur, an maleficorum flagitia cũcta mala quæ Deus fieri sinit, & usque in præsens a principio mundi fieri permisit, tam in culpis q̃ in pęnis & damnis excedunt. Et uidetur ꝙ non præcipue quo ad culpam. Nam peccatum qđ quis committit ꝙ faciliter uitare potuisset, excedit peccatum, ꝙ aliter committit, ꝙ ita faciliter uitare non potuit. Patet ꝑ Augustinũ in lib. de ciui. Dei. Magna est in peccãdo iniquitas, ubi est tanta in non peccando facilitas: Sed Adam & plures qui ex aliquo statu perfectionis, seu etiam gratiæ peccauerunt. Facilius propter assistentiam gratiæ, peccata uitare potuissent; præsertim Adam qui in gratia creatus fuerat quam plures maleficæ qui huiusmodi dona non perceperunt, ergo illorum peccata omnia maleficorũ flagitia excedunt. Pręterea quo ad pœnam maiori culpæ maior pœna debetur, sed peccatũ Adæ grauissimè punitũ

fuit,

fuit,in hoc quod ut patet in oẽs posteros eius pœna cum culpa ostenditur in transfusione originalis peccati, ergo eius peccatum grauius est omnibus alijs peccatis. Præterea quo ad damnum. Nam iuxta August.Ex hoc aliquid est malum,quia admit bonũ,ergo ubi plus de bono amittitur,ibi maior culpa præcessit,sed peccatũ primi parentis maius damnũ tam in naturalibus quam in gratuitis intulit,ubi nos innocentia & immortalitate priuauit,quod nullum aliorũ sequentium peccata intulit,ergo &c.SED ECONTRA,id quod plures rationes mali includit magis est malum, sed peccata maleficarum sunt huiusmodi. Nã omnia mala in bonis naturæ & formæ procurare possunt Dei permittente,ut ex bulla Papæ deducitur. Præterea Adã peccauit solũmodo faciẽdo illud quod est utroq; modo malum,quia prohibitum & quod non erat malum secundum se,scilicet, malefici, & alii peccatores peccant faciendo illud quod est utroq; modo malum & secũdum se,& prohibitum,ut homicidia & alia multa prohibita, Vnde eorũ peccata grauiora sunt aliis peccatis. Præterea peccatum quod ex certa malitia est grauius peccato quod est per ignorantiam, sed maleficæ ex magna malitia contemnũt fidẽ & sacramẽta fidei,prout plures cõfessæ sunt. RESPONSIO,quod mala quæ a modernis malefici perpetrãtur cuncta alia mala quæ Deus unquam fieri permisit secundũ quod in titulo quæstionis tangitur excedũt:& hoc quo ad peccata quæ contingũt in peruersitate morũ, licet secus sit de peccatis quæ opponũtur alijs uirtutibus theologicis,potest ostendi triplici uia. Primo,in generali comparando eorum opera indifferenter ad quæcunq; flagitia mundi. Secundo,in speciali comparando ad species superstitionis ex quocunq; pacto cum dæmonibus inito. Tertio,comparando illa ad peccata malorum angelorum aut etiam primorũ parentum.Primum sic.Nam cum triplex sit malum,uidelicet,culpæ,pœnæ, damni, eo quod triplex sit bonum cui illa opponuntur.s.honestum, delectabile,& utile.Et culpæ opponitur honestum. Pœnæ delectabile. Damno utile.Quia culpa maleficarum excedit

cuncta alia peccata, sic apparet. Nam iuxta doctrinā sancti.Tho.in.2.di.22.ar.2. Licet in peccato multa possint considerari ex quibus peccati grauitas uel etiam leuitas trahi potest. Vnde & contingit quod idem peccatū quod secundum unum eorū est grauius, secundum aliud leuius inueniatur, prout dicere possumus. In fornicatione iuuenis peccat, senex insanit. Tamen illa simpliciter grauiora sunt quę plures & potentiores habent, non dico circunstantias solum, sed in specie & quantitate peccati essentiali peccati grauitatē. Et sic dicere possumus quod licet peccatum Adæ, quantum ad aliquas circunstātias grauius sit omnibus alijs peccatis, quantum ad hoc quod minori tentatione pulsatus cecidit, quod uidelicet tantum ab intrinseco. Et etiam quia facilius resistere potuisset propter originalem iustitiam in qua creatus erat, Tamen quātum ad speciem & quantitatē peccati & etiam quantum ad alias circunstantias quæ peccatū magis aggrauant, sicut multa grauiora peccata sunt secuta, ita & inter illa oīa maleficorum excedunt, quod etiam clarius ex duobus deducitur. Nam sicut unum peccatū dicitur maius altero, uel causalitate, ut peccatum luciferi. Vel generalitate, ut peccatum Adæ. Vel deformitate, ut peccatum Iudæ. Vel difficultate remittendi, ut peccatum in spiritum sanctum. Vel periculo, ut peccatū ignorantiæ. Vel inseparabilitate, ut peccatum cupiditatis. Vel pronitate, ut peccatum carnis. Vel diuinæ maiestatis offensione, ut peccatum idololatriæ & infidelitatis. Vel expugnandi difficultate, ut superbia. Vel mentis cæcitate, ut ira. Ita & post peccatū Luciferi omnia alia peccata maleficorum opera excedūt, tam in deformitate crucifixum abnegātes, quam & pronitate spurcitias carnis cum dæmonibus exercentes ac mentis cæcitate in omne nocumentum, tam animarum quàm corporum hominum & iumentorum, toto malignitatis spiritu debachantes, prout ex supra dictis patuit. Quod etiam secundum Isidorum nomen ostendit. Dicuntur enim malefici ob facinorum magnitudinem, &c ut supra patuit. Deducitur & ex isto. Nam duo sunt in peccato, auersio, & conuersio,

uersio, iuxta illud August. Peccatum est, spræto incommutabili bono, rebus mutabilibus inhærere. Et ipsa etiam auersio a Deo sit tanquam formale, sicut ipsa conuersio tanquam materiale. Ideo tanto aliquod peccatum est grauius, quanto magis homo per ipsum a Deo separatur. Et quia per infidelitatem homo maxime a Deo elongatur, ideo & maius omnibus peccatis maleficii infidelitatis exi stit. Et hoc declaratur per nomen hæresis, quod est etiam apostasia a fide simul, & quod tota earum uita peccatum est. De primo, nam cum peccatum infidelitatis cõsistit in renitendo fidei. Et hoc potest dupliciter fieri, uel quia renititur fidei nondum susceptæ, aut susceptæ. Si primo modo tunc est infidelitas paganorum seu gentilium. Si secundo modo tunc iterum dupliciter, quia aut renititur Christianæ fidei susceptæ in figura, aut in ipsa manifestatione ueritatis. Primo modo est infidelitas Iudæorum. Secundo modo infidelitas hæreticorum. Vnde patet quod hæresis maleficarum inter tres species infidelitatis grauissima existit, quod etiam ratione & auctoritate cõprobatur. Nam 2. Petri 2. dicitur: Melius erat illis uiam ueritatis non cognoscere, quam post cognitã, retrorsum conuerti. Ratio. Nam sicut grauius peccat qui non implet quod promisit, quam ille qui non implet hoc quod nunquam promisit. Ideo infidelitas hæreticorum qui profitentur fidem Euãgelij, & tamen ei renituntur corrumpẽtes ipsam grauius peccant quàm Iudæi & pagani. Et iterum, Iudæi grauius peccant q̃ pagani, quia susceperunt fidei Christanę figurã in ueteri lege, quam male interpretantes corrũpunt, quod pagani non faciunt, ideo etiam eorum infidelitas est grauius peccatum, quam infidelitas gẽtilium, qui nunquam fidem euangelij susceperunt. De secũdo quod & apostatæ nuncupãtur. Nam secundum Thomã secunda secundæ. q. 12. Apostasia importat quãdam retrocessionem a Deo, & religione, quæ fit per diuersos modos quibus homo coniungitur Deo, uel per fidem, uel per subiectam ad obediendum uoluntatem, uel per religionem & clericatum. Secundum quod dicit etiam Raymundus & Hostien. quod

apostasia est temerarius a fidei statu uel obedientiæ,uel religionis excessus.Et cum remoto priori, remouetur posterius,sed non econuerso.Ideo & prima alias duas excedit,scilicet,apostasia a fide,pręcedit a religione,de qua.48 dist.quantumlibet.& 16.q.1.legi non debet . Tamen secundum Raymun.non iudicatur apostata seu fugitiuus , etiam si ad longinquiora diu euagetur , nisi postquam sic uiuit,quod animum redeundi se deposuisse ostendit. ff.de de re mili.l.desertorem.Et hoc fieret si uxorem duceret , uel simile tale.Simliter & apostasiam inobedientiæ , ubi quis sponte contemnit pręcepta ecclesiæ,& prælatorum , de qua 2.q.4.alieni.Qui etiam infamis efficitur , repellitur a testimonio,& debet excommunicari. 11.q.3.Si aūt. Vnde & apostasia de qua loquimur,super apostasiam maleficarū dicitur apostasia perfidei,quæ & tanto grauior , quanto & cum inimico fidei rationis salutis per pactū expressum peragitur.Hoc em̄ habent facere maleficę,& hoc inimicus ille exegit in toto uel in parte . Repertæ sunt enim per nos inquisitores,quæ omnes fidei articulos abnegauerant,quasdam uero certos in numero, semper tm̄ confessionem uerā & sacramentalem habeant abnegare. Vnde & Iuliani apostatæ perfidia nō uidetur tanta fuisse, licet in aliis aduersus ecclesiā maiora exercuisset , de qua & secundo q.7.non potest.Si quis vero incidentaliter quęreret , Quid si mente & corde fidem tenerent , quorum scrutator solum Deus est,& non quæcunq; angelica creatura,ut supra patuit,facerent tamen reuerentiam & obedientiam diabolo per actus exteriores. Dicēdum uidetur ꝙ cum apostasia perfidei dupliciter potest fieri , per actus infidelitatis exteriores absq; expresso pacto cum dęmone inito,sicut qui in terris infideliū Mahumeticam uitam assumeret,aut in terris christianorū cū expresso pacto &c. Primi ubi mente retinent fidē,actum tamen exteriori negant,licet non sint apostatæ nec hæretici,tamen mortaliter peccant. Sic enim Salomon dijs suarum uxorum reuerentiam exhibuit.Nec enim aliquis excusatur si ex metu hoc faceret, quia secundum August.Sanctius est mori fa-

me

me quàm uesci idolatricis aliqui habent. Satius.33.q.3. Satius.Malefici aũt quantũcunq; fidem retinent corde,& abnegant ore apostate tamen iudicantur eo ꝙ fœdus cum morte,& pactum cum inferno pepigerunt. Vnde & sanctus Thom.in.2.di.4.ar.ul.Loquens de similibus operibus magicis.Et qui quocunq; modo auxiliũ petunt a dæmonibus dicit,In omnibus est apostasia à fide propter pactum initum cum dæmone, uel uerbotenus si inuocatió intersit uel facto aliquo,etiã si sacrificia desint,non enim potest homo duobus dominis seruire. Ad idem Albertus ubi supra dist.8.ubi quęritur.Vtrum magicis & mathematicis intẽdere sit peccatũ & apostasia a fide. Ita respondit.In talibus est semper apostasiá uerbi uel operis.Si eñ inuocationes fiant, tunc apertum pactum initur cum dęmone,& tunc est aperta apostasia uerborum. Si auté non fit nisi opere simplici,tunc est apostasia operis.Et quia in his omnibus semper est fidei contumelia,quia expectatur à dęmone expectandum est à Deo,ideo semper apostasia iudicatur.Ecce quam clare duplicem apostasiam ponunt tertiam subintelligẽtes,scilicet,cordis quæ si desit, tamẽ maleficæ uerbis operibus apostatrices iudicantur. Pœnis ergo ut patebit & hęreticorum & apostatarum subiacere debent.Et est tertia criminis enormitas præ cunctis alijs hęresibus in eius.Nam si iuxta Augusti.omnis infidelium uita peccatũ est.28.q.1.§.2. & est glosa super illud. Romanorum.14.Omne quod non est ex fide peccatum est. Quid iudicandũ est de tota uita.i.de omnibus aliis operibus maleficarũ, quæ tamen non ad complacentiã dęmonũ fiant,sicut ieiunare,ecclesias frequentare,cõmunicare, & sic de alijs.In omnibus enim peccant mortaliter,quod sic declaratur.Tanta est enim labes huius peccati,ꝙ facultatem resurgendi licet non ex toto amputant,eo ꝙ peccatum non corrumpit totum bonũ naturæ,& lumen naturale in eis remaneat. Tamẽ propter præstitũ homagium nisi ab illo absoluantur,omnia eorũ opera etiam de genere bonorum,sunt potius de genere malorũ, quod in aliis infidelibus nõ cernitur.Nam secundum Thomam secun

da secundæ. q. 10. An omnis actio infidelis sit peccatū? dicit quod quamuis opera infideliū, quæ sunt de genere bonorum, ut ieiunia, eleemosynæ & huiusmodi non sint eis meritoria propter infidelitatem, quæ est grauissimū peccatorum, tamen quia peccatum non corrumpit totū bonū naturę, sed remanet in eis lumen naturale. Ideo nō omnis actus eorū est mortale peccatū, sed actus procedens ex ipsa infidelitate, uel relatus ad ipsam, etiā si sit de genere bonorū, puta Sarracenus ieiunat, ut seruet legem Mahumeti de ieiunio mandantem. Iudæus seruat suas festiuitates, & huiusmodi in his est mortale. Et sic intelligitur illud August. supra allegatum. Omnis infidelium uita peccatum est.

Quod maleficæ grauissimas merentur pœnas ultra omnes flagitiosos mundi.

DEnique flagitia cuncta aliorum peccata excedunt, quantum ad demeritum pœnæ declaratur. Primo quo ad pœnam hæreticis infligendam. Secundo, quo ad pœnam apostatis inferendam. Nam hæretici duplici pęna puniuntur secūdum Raymun. s. excommunicatione, depositione rerum, ablatione & corporali morte. De quibus omnibus lector inueniet super primum de senten. excom. Nouerit. & super secundū. 24. q. 1. Qui contra pacem, & tertium dist. 8. quo iure. 23. q. 7. c. 1. & sequen. super 4. e. ti. 1. de hæreticis. Excommunicamus 1. & 2. immo & grauissimas incurrunt pœnas. Credentes receptores, fautores & defensores. Nam ultra pœnam excōmunicationis illis inflictam, hæretici cum fautoribus & defensoribus suis, & receptatoribus, & ipsorum filij, usq; ad secundam generationem per lineam paternam, per lineam uero maternā, usq; ad primum gradum, ad nullum beneficium, uel officium ecclesiasticum admittuntur, ut eo. tit. quicunq; & c. statutum. lib. 6. Sed super tertiam pœnam, si hæretici habent filios catholicos, priuantur paterna hęreditate in de

testa-

testationem criminis & super quartam pœnam si post deprehensionem erroris continuo non uelis reuerti, & hæresim abiurare, subito debet comburi, si laicus est. Falsarij enim pecuniæ statim morti traduntur, quantò magis falsariis Fidei. Si uero clericus post solennem degradationem relinquitur curiæ seculari occidendus. Si autem reuertantur ad fidem, detrudi debēt in perpetuum carcerem de hęreticis. Excōmunicamus primo & secundo, & hoc de rigore iuris. Mitius tamen agitur cum eis post abiurationē, quam ad arbitrium Episcopi & Inquisitoris facere debēt, prout in tertia parte operis patebit, ubi de uarijs modis sententiandi tales tractatur, quis etiam dicatur deprehensus & conuictus, seu etiam relapsus. His autē modis mulctare maleficas non uidetur sufficere, cum non sint simplices hęreticæ, sed apostatæ, & ultra hoc quod in ipsa apostasia non hominibus propter metum, aut carnis oblectamenta fidem abnegant, ut supra tactum est. Se ipsis dęmonibus ultra abnegationem, etiam homagium, corpora, & animas offerendo præstant. Ex quibus satis probabile uidetur, ꝙ quantuncunq; pœniteant, & ad fidem reuertantur, non debent sicut alii hęretici carceribus perpetuis mācipari, sed ultimo supplicio puniri, & hoc etiam propter damna temporalia hominibus & iumentis uarijs modis illata, leges imperant, ut patet C. de maleficiis. l. nullus. l. nemo. & l. culpa. Et est similis culpa prohibita discere & docere. Et loquuntur leges super sortilegos, quanto magis super maleficos, ubi dicunt quod pœna illorum est bonorum supplicatio & decapitatio. Et quis tali arte mulierem ad luxuriam prouocauerit, uel econuerso bestiis exponitur, ut dicitur ibidem. l. multi. Et de his in prima quæstione tactum est.

DECLARATVR, QVOD PROPTER *peccata maleficarum innoxij sæpe maleficantur, etiam interdum propter peccata propria.*

QVAESTIO XV.

AD hoc quod diuina permisſione plures innoxiis damnificantur & puniuntur, & præmisſis nocumentis, propter aliena peccata maleficarum, & propter culpas proprias. Nec alicui hoc uideatur inconueniens, ostendit S. Tho. secunda secundæ. q. cap. 8. Hoc fieri iuste a Deo, loquendo de pœnis præsentis uitæ triplici ratione. Primo quidem quod unus homo est res alterius, & sicut quis punitur in rebus, ita & in pœnam alterius aliquis puniri potest. Nam filii secundum corpus, sunt quædam res partis, & serui & animalia, res dominorum & sic filij puniuntur quandoque pro parentibus, sicut filius natus ex adulterio Dauid mortuus fuit quàm citius, & animalia Amalechitarum iussa sunt interfici, quamuis & in huiusmodi sit ratio mystica, ut habetur 1. q. 4. §. paruulos. Secundo, quia peccatum unius deriuatur in alterum, & hoc dupliciter. Per imitationem, sicut filii imitantur peccata parentum, & serui & subditi peccata dominorum, ut audacius peccent, ut fit in rebus male acquisitis, in quibus filii succedunt, serui in latrociniis & guerris iniustis. Vnde sæpius interficiuntur, & subditi prælatorum audacius peccãt, dum eos peccare cernunt, etiam si eadẽ peccata nõ cõmittunt, unde & iustè permittunt. Deriuatur etiã peccatũ unius in alterũ per modum meriti, ut subditorũ in malũ prælatum. i. ꝙ pctã subditorũ merentur peccatorem prælatum, ſm illud Iob. Regnare facit hypocritã ꝑꝑ peccata populi. Deriuatur etiam peccatum, & cõsequenter pęna per aliquẽ consensum uel dissimulationẽ. Hoc est qñ superiores peccata nõ redarguũt, tunc sæpissimè boni cum malis puniuntur, ut dicit August. in primo

de

de ciu.Dei.Exemplum ubi inter nos inquisitores unus reperit quodã oppidũ mortalitate hoĩm quasi destitutum, & ubi fama uolabat ꝙ quædam mulier sepulta,linteamen & in quo sepulta erat successiue deglutiret,& ꝙ pestis cessare non posset, nisi ex integro linteamen deglutiẽdo ad uentrem cõsumpsisset.Habito consilio desuper Sculterus cum præfecto ciuitatis sepulchrum effodiẽtes, inuenerũt quasi dimidietatem linteaminis per os & collum usq; in uentrem immissam & consumptã.Quo uiso motus Sculterus gladium extraxit, & caput amputãdo extra foueam proiecit,sicq; subito pestis cessauit.Ex quibus utiq; diuina permissione peccata illius uetulę sup innoxios propter dissimulationẽ præcedentium punita fuerunt.Nam præhabita inquisitione repertũ fuit,ipsam lõgo tempore uitę suæ sortilegam & magnam fuisse. Exẽplum de punitione Dauid in enumeratione populi per pestem. Tertio fit diuina permissione,ut humanæ societatis unio cõmendetur,ex qua unus homo debet pro alio sollicitus esse ut nõ peccet,& ad detestationem peccati,dum, scilicet, pœna unius redundat in oẽs,quasi oẽs sint unum corpus. Exemplum de peccato Achor.Iosue.7.possumus adhuc addere duos modos,prout puniuntur mali interdum per bonos. interdum etiam per alios malos.Nam ut Gratia.dicit.23. q.5.§.vl.Aliquando Deus punit malos per legitimã potestatem gerentes ex mandato suo,& hoc dupliciter. Interdum cum merito punientiũ,sicut puniuit peccata Chananæorum per populum suum. Interdum absq; merito punientium, sed etiam in ipsorum pœnam, sicut tribum Beniamin puniuit & deleuit usq; ad paucos. Aliquando punit etiam per populos suos,iussu seu permissione excitatos,non tamen intendentes Deo obsequi,sed suæ satisfacere cupiditati,& ideo cum sui damnatione, sicut iam punit populum suum per Turcas,& sæpius ante per alienigeans etiam in ueteri lege. Sed nota quod quacunque de causa quis puniatur,si nõ sustinet patienter pœnas,tũc sunt flagella, non ad satisfactionem,sed ad uindictã tantum,i. punitionẽ.Iuxta illud.Deutero. 32. Ignis.s.pœnæ temporalis

temporalis succensus est in furore meo.i. in punitione: quia alias non est in Deo furor, & ardebit usq; ab inferni nouissima.i.uindicta, hic incipiet & ardebit usque ad extremã damnationem, ut exponit Augusti. Et habetur de pœn.dist.4.§.auctoritas. Sed si patienter ferantur ipsa flagella, & sint patientes in statu gratiæ, habent locũ satisfactionis, ut dicit Tho. in 4. Etiam si quis puniretur a iudice propter maleficium commissum, uel etiam malefica, & hoc secundum plus & minus, secundum deuotionem patientis; & qualitatẽ criminis. Mors aũt naturalis cum sit ultimum terribilium, non tamen est satisfactoria, quia per naturam inoleuit in pęnam originalis peccati. Licet secundũ Scotum etiam uoluntariè, & cum deuotione expectata, & Deo oblata in sua amaritudine, possit fieri aliquo modo satisfactoria. Mors tamen uiolenta, siue quis eam meruit, siue non, semper est satisfactoria, si patienter sustineatur & in gratia. Et hæc quidẽ quo ad pœnas propter aliorum peccata inflictas. Propter propria aũt etiam Deus flagellat in uita præsenti, & specialiter circa maleficia inferenda. Nam Thobiæ. 7. Super illos qui libidini deseruiunt, diabolus accipit potestatem, quod etiam ex præcedentibus patuit declarando, maleficia circa membra & potentias generatiuę potentiæ, quæ Deus amplius permittit maleficiari. Attamen ad prædicandum populo notandum, ꝙ premissis punitionibus non obstantibus, secundum quas Deus pro culpis alienis, siue propriis punit, hãc regulã iuris pro fundamento teneat, & populo proponit, quæ dicit. Sine culpa nisi subsit causa, non est aliquis puniendus. extra de regul.iur. & hæc regula locum habet in iudicio poli, i. Dei, & in iudicio fori.i. in foro humano siue seculari, siue ecclesiastico. Declara de iudicio poli. Nam cum Deus duplici pœna spirituali, & temporali punit. In prima inuenitur ꝙ nunq̃ sine culpa. In secunda inuenitur ꝙ interdũ bene sine culpa, sed nõ sine causa. De prima spirituali pœna, quæ cũ est triplex.s. subtractio gratiæ, uñ sequitur obduratio in præstitis, non sit sine culpa propria. Secunda pœna damni, id est, priuationis gloriæ, hoc etiã

nun-

nunquam infligitur sine culpa propria, ut in adultis, uel contracta ut in paruulis in originali decedentibus. Tertia pœna sensus. i. cruciatio ignis infernalis, etiã patet. Vnde quod dicitur Exodi. 20. Ego dñs zelotes uisitans peccata parẽtum in filios usq; in tertiam & quartam generationẽ, intelligitur de imitatoribus paternorũ scelerum, ut exponit Gratianus. 1. q. 4. §. quibus ubi etiam dat alias expositiones. De secunda autem pœna temporali punit Deus.

Primo propter culpam alterius, ut supra tactum est, triplici ratione, uel etiam sine culpa aliena & propria, sed non sine causa, uel etiam ex culpa propria, & non aliena, quod si uis scire causas propter quas Deus punit, & tamen absq; culpa aliena & propria, uideas quinque modos quos ponit magister in 4. dist. 15. ca. 2. Et recipe tres primas causas. Reliquas duas accipe pro culpis propriis. Nam dicit quinque de causis Deus hominẽ flagellat en uita præsenti, siue pęnas infert. Primo ut Deus glorificetur. Et hoc fit quando miraculose remouetur pœna siue flagellũ. Exemplũ de cæco nato. Ioan. 9. de Lazaro resuscitato. Ioan. 11. Secundo si primum desit, immittitur tamen ut meritum cumuletur per exercitium patientiæ, ac etiam ut uirtus latens intus, aliis manifestetur. Exemplum in Iob. 1. & Thobiæ. 2. Tertio, ut uirtus conseruetur per humiliationem flagellorũ. Exẽplum in Paulo q de se dicit. 2. Cor. 12. Ne magnitudo reuelationũ extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus sathanæ, qui stimulus secundũ Remi. fuit hæc infirmitas corporalis. Hæ sunt causæ sine culpa. Quarto, ut ęterna dãnatio hoc inchoetur, ut scilicet aliqualiter ostendatur, quid in inferno patietur. Exẽplum in Herode. Acto. 12. & in Antiocho. 2. Macha. 9. Quinto ut homo purificetur, uel per expulsionem culpæ, scilicet, ea flagellis conteritur. Exemplum de Maria sorore Aaron. Numer. 13. lepra infecta, & Israelitis prostratis in deserto, secundũ Hiero. 23. q. 4. quid ergo. Vel ad satisfactionem pœnæ. Exẽplum in Dauid, qui post remissionẽ adulterij cõmissi, quo ad culpã in pœnã fuit expulsus de regno, ut patet in 2. Regum. q notat Grego. de pœn. dist. 1. si pecca-

tum Dauid. Posset etiam dici oēm pœnam quam patimur procedere ex culpa nostra, saltim originali cum qua nascimur, quia ipsum est causa omniū causalitatū. ar. dist. 5. ad eius. Sed & tertia pœna, quæ & damni loquendo de illa quo ad æternā damnationē, quam in futuro sustinebunt, nemo ambigat quin super oēs damnatos in pœnis subsensibilibus cruciabūtur. Sicut eñ gratiæ uisio in patria, ita mortali culpæ pęna in inferno succedit. Et sicut gradus beatitudinis in patria cōmensurantur iuxta gradus charitatis, & gratiæ in uia, ita & mensura suppliciorū in inferno iuxta mensuram criminum in uia. Hoc est, quod Deut. 25. dicitur. Pro mensura peccati, erit & plagarū modus. Et sic hoc in aliis peccatis omnibus, tamen in speciali maleficis hoc conuenit quod ad Heb. 10. tangitur. Quāto magis putatis deteriora mereri supplicia qui filium DEI conculcauit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est. Hęc sunt propria maleficarum, fidem abnegantium, & per diuinissimum sacramentum plurima maleficia, ut iam in secunda parte patebit, exercentium.

DE CLARATUR IN SPECIALI ueritas præmissa: comparando opera maleficarum ad alias superstitionis species.

QVESTIO DECIMASEXTA.

PRæmissa deniq; ueritas, quo ad enormitatem criminium in maleficijs probatur, per comparationē, ad alia opera magorū & diuinatorū. Nam cū quatuordecim sint species circa opera superstigiosa ex triplici genere diuinationum. Quorum primum fit per manifesta dæmonum inuocationem. Secundum per tacitam solam consideratione dispositionis, uel motus alicuius rei, ut syderum, dierum, horarum & huiusmodi. Tertium, per considerationem alicuius actus humani ad-

inquirendum aliquid occultũ quæ fortium nomen habet. Et species primi generis diuinationis, quæ fit per expressam dæmonũ inuocationem, sint præstigium, diuinatio somniorum. Nigromãtia. Diuinatio phytonica. Geomantia. Idromantia. Aeromantia. Piromantia, & Ariolorum cultus. Tho. secũda secundæ. q. 95. & 26. & q. 5. igitur. & q. 5. nec mirũ. Species deniq; secundi generis Genethlirici Aruspices, Augurus, Omen, Seruantibus, Chiromantia, & Spatulamantia. Species etiã tertij generis uariãtur secundũ oĩa illa quæ fortiũ nomen habent, ad inquirendũ aliquid occultum, scilicet, per consideratione punctorum festucarum figurarum in plumbo liquefactarũ. Et de his Thom. ubi supra. & 26. quæst. 2. & q. 4. per totum. Tamen hæc omnia crimina maleficarũ flagitia excedunt, quod de præstantioribus speciebus deducitur. Vnde & de minoribus nõ difficultatur. Nam in prima specie ubi aliquid pręstigiosi quibusdam apparitionibus sensus humanos decipiunt, ut res corporalis aliter sentiatur per sensum uisus aut tactus, ut in præcedẽtibus tactum est de modo præstringendi. Maleficę his non contentę circa membra generatiuę potentiæ, illa interdum præstigiosa apparitione auferendo, licet non in rerum ueritate, etiam ipsam generatiuam potentiã pluries auferunt, ne mulier concipere aut uir actum exercere ualeat, etiã remanente membro absq; præstigiosa illusione, post conceptum etiam aborsum procurant, sæpe procurant cum innumeris aliis malis, in diuersis etiam formis bestiarum apparent, ut in superiorib⁹ patuit. In secunda denique specie quæ & nigromantia dicitur, & fit per mortuorum apparitionem, uel locutionẽ cum ut dicitur tertio libro ethimo. Nigros græce, mors dicitur latine, mantia uero diuinatio. Faciunt aũt talia per sanguinem hominis, aut alicuius animalis, super quibusdã caracteribus, scientes dęmonẽ sanguinem amare, id est, ei⁹ effusionem, & peccata. Vnde fit ut ubi mortuos ab inferis se uocare putant, ad respondendum ad interrogata, dæmones in eorũ similitudinibus apparentes, talia exercent Et huiusmodi artis erat illa magna & phytonissa, de qua

1. Regnum.

1. Regum. 28. quæ ad inſtantiam Saulis Samuelem ſuſcitauit. Nec ex hoc putat quis talia eſſe licita, quod Scriptura cõmemorat animam iuſti prophetæ ab inferis uocatã, Sauli euentum futuri belli, etiam per mulierem phitoniſſam apparuiſſe. Quia ut Auguſt. dicit ad Simplicianum Non eſt abſurdum credere aliqua diſpẽſatione permiſſum fuiſſe, ut non dominante arte magica, uel potentia, ſed diſpenſatione occulta, quæ phitoniſſam & Saulem latebat, ſe iuſti ſpiritus oſtenderet regibus aſpectibus, diuina cum ſententia percuſſurus. Vel non uere ſpiritus Samuelis a ſua requie eſt excitatus, ſed aliquod fantaſma, & illuſio dęmonum imaginaria diaboli machinationibus eſt facta, quam appellat Samuelem ſcriptura, ſicut imagines ſolent ſuarum rerum nominibus appellari. Hæc ex reſponſione cuiuſdam argumenti, ſuper queſtionem, An diuinatio quæ fit inuocatione dæmonum, ſit illicita. 2. ſecund. q. 95. ar. 4. Ad ſecundum. Sed ſi lectori placet, uideat reſponſionem ſuper ultimum argumentum quæſtionis. An gradus prophetiæ ſicut in beatis in eadem ſumma. q. 174. Inſpiciat etiam dictum Auguſtini. 26. quæſt. 5. Nec mirum. Sed hæc parum ad maleficarum opera quæ nullum in ſe retinent ſpeciem pietatis, ut intuenti eorum opera patet ſanguinem innocentem fundere nõ ceſſantes, occulta quoque diabolicis inſtructionibus manifeſtantes, nec uiuis aut mortuis parcunt, ubi animas cum corporibus interimunt. IN TERTIA deniq; ſpecie, quæ & ſomniorum diuinatio dicitur, dupliciter obſeruatur. Primo, quando quis utitur ſomniis, ut ualeat aliquod occultũ inueſtigare ex reuelatione malorum ſpirituum, cum quibus habentur pacta expreſſa, quando ſcilicet ad hoc inuocantur. Secundo uero quando quis utitur ſomniis ad cognoſcendum futura, ſecundum quod ſomnia procedunt ex reuelatione diuina, uel ex cauſa naturali intrinſeca, uel extrinſeca, quantum poteſt ſe extendere talis uirtus, nan erit elicita diuinatio. Hæc Thomas ubi ſupra. PRO CVIVS intelligẽtia, ut prædicatores nucleũ ad minus habeant, notandum ad primum de Angelis, quod cum Angelus ſit limitatæ uirtu

tis,

tis,efficacius reuelare potest aliquid futurorum animę dispositæ quam indispositę. Dispositio autem fit post sedationem motuum exteriorum & interiorum , ut quando silentes sunt noctes,& sedati sunt motus fumositatum , & hoc fit circa auroram , quando digestio est completa , & hoc dico de nobis peccatoribus similibus, quibus Angeli ex diuina pietate ad persequutionem officij aliqua reuelant,aut tempore studij in aurora intellectum de occultis scripturarum informatę. Pręsidet enim Angelus bonus in tellectui,sicut Deus uoluntati,& corpora cœlestia nostris corporibus aliis,aut perfectioribus qnibuscunq; potest & quacunq; hora reuelare uigilando,& dormiendo , quãuis & iuxta philosophum,in de somno, & uigila . sunt magis aptæ recipere reuelationes ut dictũ est, uno tempore, quàm altero,prout cæteri Magici facere consueuerunt.

Ad secundum nota, quod ex naturali solicitudine naturę de regimine corporis contingit quod quædam futura habent causam naturalem in homine somniãte , & tunc illa somnia seu uisione,sunt tantummodo signa, & non causæ,sicut ex parte Angeli dictum est,& hoc accidentium futurorum in homine,ut sanitatis,uel ęgritudinis,uel periculi,&c. Et hæc est sententia Aristotelis,ubi supra , quia natura representat in somnis animæ , aliquas dispositiones quæ sunt in corde,ex quibus postea contingit infirmitas,uel aliud,ut si quis somniat de occupationibus igneis, signum est quod in eo prædominatur colera,si de aeris,ut de uolatu,& huiusmodi signum est sanguinis, si aquę, uel alterius liquoris aquei,signum est flegmatis . si de terreis, signum est melancoliæ. Et ideo per somnia quandoq; iuuantur medici ad cognoscendum dispositiones corporis , (ut etiam dicit philosophus in eodẽ libro).Sed hæc iterũ leuia,sunt per comparationem ad somnia a maleficis superstitiose obseruata . Nam si corporaliter ut supra tactũ est,nolunt transferre, sed tantum imaginarie cernere quę a consodalibus maleficis perpetrantur,reponere se habet ad sinistrum latus,in nomine sui,diabolo & omnium dæmoniorum.Vnde fit ut ei singula imaginaria uisione re-

præ-

prȩſentatur a ſimili. Si aliqua occulta ſcire pro ſe,uel aliis hominibus uolunt a dæmonibus,per ſomnia deſtruuntur non per tacita,ſed per expreſſa cum eis pacta inita . Nec iterũ per quodcunque pactum , quocunque modo per aliquod ſacrificium alicuius animalis,ſeu ſacrilegæ deprecationis,aut cultus etiam latriæ exhibitionis,ſed ſeipſas in anima,& corpore dæmonibus offerentes , fidem penitus ſacrilego ore abnegando.Nec his cõtentȩ etiam proprios aut alienos infantes,dȩmonibus offerunt,aut interimunt, de quibus ſupra habitũ eſt.IN QVARTA denique ſpecie quȩ per phytones a phyton Appollinȩ,iuxta,Iſidorum,q. auctor diuinãdi dicitur fuiſſe exercetur, nõ p ſomnia,aut per mortuorum allocutionem,ſed per uiuos,ut in arrepticiis, qui ſic arrepti a dȩmonibus,uel uoluntariè,aut inuoluntariè,ad prædicendum tantummodo futura, & nõ ad alia flagitia perpetrãda agitantur,qualis fuit illa puella de qua Actorum.16.Clamando poſt apoſtolos,ꝙ eſſent uere ſerui Dei.Vnde indignatus Paulus imperauit ſpiritui exire ab ea: Patet quod modica ſit comparatio per reſpectũ ad maleficas & eorum opera , quæ utiq; ſic ob magnitudinem facinorum,& enormitatem criminum , iuxta Iſid. ut ſupra habitum eſt nuncupantur. unde cauſa breuitatis de aliis minoribus ſpeciebus diuinationum hæc probare non expedit, ubi maiores excedere noſcuntur. Nam ubi prædicatori placet amplicare alias ſpecies poteſt,ut Geomantiam, quæ ſit circa corpus terreſtre,ut in ferro uel lapide polito. Idromantiam , quæ ſit in aqua uel cryſtallo . Aremantiam,quæ ſit in aere.Piromãtiam quæ ſit in igne. Ariolorum quæ ſit in uiſceribus animalium immolatorum in aris dȩmonum.Licet hæ omnes per expreſſam dȩmonum inuocationem fiant, nulla tamen eſt comparatio ad maleficia maleficarum, cum ad nullum nocumentum hominum,iumenterum & terræ frugũ tendunt directè, ſed ad futurorum præcognitionem.De aliis etiam ſpeciebus diuinationum quæ cum tacita inuocatione & etiam per tacitum,ut ſic pactum erga dȩmones practicantur , ut ſunt genealitici,ſeu aſtrologi, ſic dicti propter natalium

con

considerationes. Aurufpices qui dies & horas obseruant. Augures qui gestus & garritus aurum, & omen qui uerba hominum obseruant. Et chyromantici qui ex lineamentis manuum aut spatulis animalium diuinant. Si cui placet inspiciat præceptorem Nider, circa secundum præceptum, & plura inueniet, quomodo sint licita, & quomodo non. Maleficarum uero opera nunquam sunt licitā

EST DECLARATIVA, QVATERdecimæ grauitatem criminis ad peccata quecunque dæmonum comparando.

QVAESTIO XVII.

SED & tanta est earū facinorum magnitudo q etiam malorū angelorū peccata & ruinā excedunt. Et si in culpis, quómodo nō ēt in infernalibus suppliciis. Et hoc quidē ad culpas demōstrare, nō est difficile uarijs rationibus. Primo nā licet ejus peccatum sit irremisibile, hoc tamen non est propter magnitudinem criminis, habēdo respectum ad eorum naturalia, & præcipue secundū opinionem illorum, qui dicunt eos tantum in naturalibus & nunquā in gratuitis fuisse creatos. Et quia bonum gratię excedit bonum naturæ, ideo illorum peccata qui a statu gratiæ cadūt, prout maleficæ fidem susceptā in baptismo abnegantes existunt eorum utique peccata excedunt. Si uero dicamus eos in gratia fuisse creatos, licet nō confirmatos, sic etiam maleficæ, licet non creatę in gratia, tamē a gratia sponte ciderunt, sicut & ille uolens peccauit. Secundo demonstratur, nam licet eius peccatum sit irremissibile uarijs de causis aliis, puta secundū August. quia nullo suggerente peccauit, ideo nullo reparante redire debet. Vel secundum Damasce. contra Dei formā intellectu peccauit, & cognitio quanto est nobilior, tanto peior est

K error

error.Seruus enim sciens uolūtatem domini sui,&c. Vel iterum secundum eundem Damascenū,quia nō est susce ptibilis pœnitentiæ,ideo nec ueniæ,& hoc ex natura sua, quæ quia spiritualis,tātummodo est uertibilis, eo quòd se totam cōuertir,quod in homine non fit,ubi caro sem per repugnat spiritui. Vel iterum quia excelso loco peccauit, ut in cœlo,homo autem in terra.HIS TAMEN nō obstantibus eius culpa in multis alijs minoratur compa ratiue ad maleficarū flagitia.Primo in hoc quod ille iuxta Anselmum,in quadā oratione,nulla pręcedente delicti uindicta superbiens peccauit. Maleficæ uero post tantas pœnas sæpe multis alijs maleficis inflictas, immo & post pœnas quas percipiunt in ecclesia,diabolo occasione suæ ruinæ inflictas,omnia hæc contemnunt, & non ad minima peccata mortalia,ut cæteri peccatores,qui ex infirmi tate aut malitia absq; habitu malitiæ peccant,sed ex pro funda cordis malitia ad horrenda flagitia properant. Secundo quia licet triplex sit status mali angeli,innocentia culpæ,& miseriæ seu pœnę. Ipse tamen sic ab innocentia semel tantum cecidit,& quod ad illam nunquam restitutus fuit.Peccator autem ad innocentiam per baptismum restitutus iterum ab illo cadens multum profundatur. Et super omnes ipsæ maleficæ,ut earū flagitia demonstrant. Tertio illæ contra creatorem,nos autem & super omnes ipsæ maleficæ contra creatorem & redemptorem, &c. Quarto ille dereliquit,Deum permittentē uidelicet eum peccare,& non ex pietate eum prosequentem, nos autem super omnes ipsæ maleficę,peccatis elongamur,Deo per mittente,& ex pietate nos continuo prosequente, & beneficijs plurimis nos præueniente.Quinto ille præstat in malitia Deo reprobante,& suā gratiam non apponenti, nos miseri currimus in illam malitiam, Deo continue re uocante.Sexto ille manet obduratus ad punientem, nos obdurati ad blandientem.Et si ambo cōtra Deum, tamē ille contra se requirentem,nos contra pro nobis morien tem,quem ut præmisimus, super omnes maleficæ dehonestantes offendunt.

Solutiones argumentorum etiam declarant veritatem, per comparationem.

AD argumenta. Ad primum patet responsio per ea quæ in principio corporis quæstionis tacta sunt. Vnde uidelicet aliquod peccatum debet censeri grauius altero, & quomodo peccata maleficarum grauiora cunctis, quo ad culpam existunt. Et aliud quo ad pœnam. Dicendum quod sicut culpa Adæ, ita & eius pœna dupliciter consideratur. Vel quo ad personam, uel quo ad naturam totam, uidelicet posteritatem ex eo sequutam. Primo modo, sicut maiora peccata fuerunt post eum perpetrata, quia uidelicet ipse solummodo peccauit, faciendo illud quod erat malum, non secundum se, sed quia prohibitum. Fornicationes uero, adulteria, & homicidia, utroque modo mala sunt, scilicet, secundum se, & quia prohibita, ideo etiam grauior pœna eis debetur. Secūdo uero modo, licet maxima pœna primū peccatum sequuta est, hoc tamē est per indirectū, inquantū uidelicet per eum tota posteritas originali peccato fuit infecta, eo quod ipse primus parēs omnium, pro quibus omnibus solus filius Dei satisfacere potuit potentia ordinata. Pro suo autē personali mediante diuina gratia pœnituit, & saluatus per solutionem factā per Christum, incomparabiliter aūt peccata maleficarum excedūt, in grauitate, non contentæ de suis personalibus peccatis, & perditionibus, cum etiam innumeras alias post se continue trahunt. Ad tertium dicēdum ex præhabitis ꝙ hoc fuit per accidens in peccato Adæ, quod maiorē lęsione intulit. Et hoc uidelicet ꝙ naturam intergram inuenit, & ꝙ corruptā, necessario nō uoluntarie transfundere habuit, unde nō sequitur ꝙ suum peccatū simpliter grauius cæteris fuit. Tum etiā quia hęc idem etiā sequentia peccata fecissent, si talem naturam inuenissent, sicut & secundum mortale peccatū non grauat, gratiam, eo ꝙ illam nō inue

nit, priuaret aũt si illam inueniret. Hæc est solutio S. Tho. in. 2. dist. 21. ar. 2. in solutione secundi argumenti, quã solutionem si quis ad plenum uult intelligere, habet considerare ꝙ Adam originalem iustitiã si pręstitisset, nõ trãsfudisset in posteros, prout Ansel. opinabatur, quia etiam aliquis post eum peccare potuisset, uidebãtur dicta D. di. 20. An pueri mox nati, fuissent in gratia confirmati. Item quóli. 101. An ijdem qui nunc saluantur homines, saluati fuissent, si Adam non peccasset.

SEQVITVR MODVS PRAEDICANDI contra quinque argumenta laicorum, quibus probare uidentur sparsim, quod Deus non permittat tantam potestatem diabolo & maleficis, circa homini maleficia inferenda.

QVAESTIO XVIII.

SIT denique prædicator prouidus super certa argumenta laicorum, uel etiam peritorum quorũdam, qui in tãtũ maleficas esse negãt, ꝙ licet malitiã & potẽtiã dæmonis ad inferendũ ex suo desiderio huõi mala, cõcedant diuinã tñ permissionẽ sibi cõdescentẽ negãt, nec uolunt ꝙ Deus tanta fieri permittat, & licet modum arguendi nõ habeant, & in tenebris sicut cæci palpitant, iã vnum, iam alterum medium tangendo, opus tamen est eorum assertores ad quinq; argumenta reducere. Ex quibus utique omnes eorum cauillationes producere possunt, & primo quod DEVS non permittat diabolo sub tanta potestate sæuire in homines.

VTRVM ad maleficialem effectum a dæmone per maleficam procurandum, semper habet concurrere diuinam permissionem. ET ARGVITVR quinque argumẽtis quod Deus non permittit, unde etiam maleficiũ

nihil

nihil est in mundo. Et primum sumitur in parte Dei. Secundum ex parte diaboli. Tertiũ ex parte maleficæ. Quartum ex parte morbi. Quintum ex parte prædicatorum, & iudicium qui talia contra eas prædicant, & iudicant utiq; nunquã securi essent. Primo sic, Deus punire potest hominẽ propter peccata, & punit gladio, fame, & mortalitate. Item diuersis alijs infirmitatibus uariis & innumeris, quibus humana conditio subiacet, unde quia opus ei non est adiungere alias punitiones, ideo non permittit. Secundo sic. Ex parte diaboli si uera essent quæ prædicantur, quod uidelicet uim generatiuam impedire possunt, ut uidelicet mulier non concipiat, uel si concipiat, ꝙ aborsum faciat, uel si non aborsum, ꝙ etiam post natos interficiunt, utique sic perimere possent totum mũdum, & iterum posset dici ꝙ opera diaboli essent fortiora operibus Dei, scilicet sacramento matrimonii quod est opus Dei. Tertio ex parte hominis, nam uidemus si maleficium debet esse aliquid in mũdo, tunc aliqui homines plus aliis maleficiuntur. De quo si quęritur, utique dicitur hoc esse propter punitionem peccatorum, sed hoc est falsum, ergo & illud ꝙ maleficia sint in mundo. Falsitas aũt probatur ex eo, quia tunc maiores peccatores amplius punirentur, hoc est falsum, cum minus puniãtur q̃ alii interdum iusti, quod etiã cernitur in pueris innocentibus, qui asserũtur maleficiari. Quarto, potest addi & alius argumentum ex parte Dei, hoc ꝙ quis impedire posset, & non impedit, sed fieri permittit, utique iudicatur ex sua uoluntate processisse. Sed Deus cum sit summè bonus, nõ potest uelle malum, ergo nõ potest permittere ut fiat malũ quod ipse impedire potest. Item ex parte morbi defectus & infirmitates quæ dicuntur maleficiales, similes etiam sunt defectibus & infirmitatibus naturalibus, id est, qui ex naturæ defectu procedunt, quod enim aliquis claudicat, excæcatur, uel rationem perdit, uel etiam moritur, ex defectu naturæ contingere possunt, unde non possunt secure maleficis ascribi. Vltimo ex parte iudicium & prędicatorum qui cum talia aduersus maleficas prædicant & practicant, utiq; propter

ingens odium a maleficis contra eos conceptũ, nunquam essent securi. Sed contra argumēta sumātur ex quæstione prima, super tertium principale primæ partis tractatus, & proponantur illa quę sunt magis ad populum, qũo uidelicet permittit mala fieri, licet nō uelit malum fieri, permittit aũt propter admirabilem perfectionē uniuersi, quę considerātur in hoc, ꝙ bona cōmendantur eminentius & magis placent, & sunt laudibiliora, dum cōparantur malis, habentur ibi auctoritates. Item profunda Dei diuinæ sapientiæ, iustitiæ & bonitatis relucent, quæ alias essent occulta, Breuiter pro decesione quæstionis possunt colligi ex his quę ibi tangantur uaria documenta pro informationi populi, uidelicet, ꝙ Deus iustè duos casus permisit, scilicet Angelorum, & primorũ parentum qui cum sint maiores oībus aliis casibus, nō mirum si alii minores permittantur. Qualiter aũt sunt maiores, quo ad causalitatē, nō quo ad alias circũstantias, secundũ quas peccata malēficarum, ut in. q. tangitur, & malorũ angelorum, & primorum parentũ peccata excedunt, & quare Deus iuste permisit illos primos casus, tangitur. 2. q. ex quibus plura colligere & dilatare potest ad suũ placitum. Sed ad respnodendum super argumenra. Nam ad primũ cum dicitur, Deus sufficienter punit per naturales infirmitates mortales gladio, & fame. Respondetur ex tribus. Primo quia Deus nō limitauit suā uirtutem ad naturalem profectũ, aut enim ad influentias corporũ cœlestiũ, ut uidelicet præter illa agere non possit, ideo & pręter illa sæpissime egit in punitione peccaminum, mortalitates & alia inferendo præter omnem influentiam corporum, sicut in punitione peccati superbiæ in Dauid, super mortalitatem inflictam populo, propter populi numerationē, &c. Secundo hoc utique congruit diuinæ sapientiæ, quæ cũ rebus omnibus sic administrat, ut eas propriis motibus agere sinat. Ideo sicut nō cōuenit malitiam dæmonis omnino impedire, sed potius decet ipsam permittere, ut agāt quantũ ad bonũ uniuersi spectare potest, licet continuo etiam refrenatur per bonos angelos, ut nō tantũ noceat, quantũ nocere uellet. Ita etiā

non conuenit malitiam humanam refrenare super ea, ad quæ ex libertate arbitrii poteſt, ut eſt fidem abnegare, & ſeipſum dęmoni reuouere, quæ utique facere in poteſtate ſunt uoluntatis humanæ. Ex quibus etiã duobus cũ Deus maximè offenditur, iuſte permittit ea quæ a malefica deſiderantur, & propter quæ fidem abnegauit, & ad quæ diaboli potentia ſe extendit, ut eſt hominibus, iumentis, & terræ frugibus poſſe nocere. Tertio Deus iuſte permittit illa mala fieri, per quæ diabolus etiam per indirectum maxime torquetur, & ſumma recipit diſplicētiam, ſed per illa mala quæ a maleficis uirtute dęmonum fiunt, per indirectum, diabolus maxime torquetur, dum contra ſuã uoluntates Deus omnibus malis ad gloriã ſui nominis, ad fidei cōmendationem, ad electorum purgationem, & cumulum meritorũ utitur. Certum eſt enim ꝙ inter oẽs diſplicentias quas diabolus ex ſuperbia, quæ ſemper cōtra Deum exigit, iuxta illud, Superbia eorum qui te oderunt aſcēdit ſemper, hæc præcipuè eſt, quia ſibi diſplicet, quoſt Deus oĩa ſua machinamēta in ſui gloriam, &c. conuertit. Iuſtè ergo Deus cuncta permittit. Ad ſecundum ſuperius reſponſum eſt, & debet reſpondere ad duo quæ includuntur in argumento, ſcilicet, ꝙ non dicitur diabolus fortior Deo, nec eius factura, imo cernitur quod minimæ uirtutis exiſtit, cum nihil poſſit niſi permiſſione diuina, unde eius uirtus poteſt dici minima, comparando ad diuinam permiſſionē, licet ſit maxima cōparando ad uirtutes corporales quas naturaliter excedit iuxta illud ſępe allegatũ. Non eſt poteſtas ſuper terram, quæ ei ualeat comparari. Iob. 41. Alterum ad quod reſpōdendũ. Cur uidelicet Deus potius ſuper uim generatiuam permittit maleficia fieri q̃ ſuper alios actus humanos. De quibus etiam ſupra tactum eſt in materia de permiſſione diuina, ſub titulo, quomodo maleficę uim generatiuam, & actum uenereum impedire poſſunt, eſt enim hoc propter fœditatem illius actus. Et quia originale peccatum inflictum ex culpa primorum parentum per illum actum transfunditur & exemplificatur etiã de ſerpente, qui primũ inſtrumentũ diaboli fuit, &c.

Ad tertium dicendum, quod sicut intentio & appetitus diaboli maior est ad tentandum bonos quam malos, licet ex parte tentari, magis tentat malos quam bonos, id est, quòd amplior habilitas est in malis, ad recipiendũ tentationem dæmonis, quàm sit in bonis. Ita etiam plus effectat lędere bonos, quam malos, licet maiorem habilitatem lędẽdi inueniret in malis quàm in bonis, & huius est ratio, quia secundum Grego. quanto crebrius quis diabolo se subiicit, tantò intollerabiliorem sibi facit, ut ei reluctati non possit. Sed cum mali crebrius se subiiciat diabolo, eis sit tentatio magis intollerabilis, & frequentior, cum non habeant scutum fidei formatæ, quo se tueantur. Deo quo scuto Apost. Ephe. 5. In oĩbus sumentibus scutum fidei, in quo positũ oĩa tela nequissimi ignea extinguere. Sed ex alia parte magis & acrius impugnat bonos quàm malos, Et ratio, quia cum iam possideat malos, non autem bonos, ideo magis conatur per tribulationem trahere ad sui dominiũ iustos, quos nõ habebat, quàm peccatores possessos, sicut aliquis princeps terrenus magis insurgit cõtra illum, qui plus aufert de iure suo, uel qui plus nocet regno, quàm contra illos qui non sibi cõtrariantur. Ad quartum quod DEVS permittit mala fieri, non uult tamen mala fieri ultra præmissa quæ tacta sunt, Prędicator declarare potest per quinque signa uoluntatis diuinæ, quæ sunt, preceptum, prohibitio, concilium, operatio, & permissio, Vide S. Thomam præcipue in prima parte, quia ibi planius declarat. q. 19. ar. 12. Nam licet una sit uolũtas in Deo quæ est ipse Deus, sicut & una eius essentia, tamen per respectum ad eius opera iudicatur & significatur nobis eius uoluntas multipliciter, secundum quod Petrus dicit, Magna opera Dñi exquisita in oẽs uoluntates eius. Vnde uoluntas in Deo distinguitur nõ ex parte rei, sed ex parte suorũ effectuũ, ita ut uoluntas propriè dicta, dicatur uoluntas beneplaciti. Voluntas metaphoricè dicta, dicatur uoluntas signi, in quantũ uidelicet per signa & metaphora iudicatur nobis Deum hoc uelle. A simili. Sicut paterfamilias unã habens in se uoluntatem, demonstrat illam quinque modis, scilicet

cet per se, & per alium, Per se dupliciter, directe, & indirecte. Directe, cum aliud operatur, & tunc est operatio. Indirecte aūt quando non impedit operantem, sicut & in 4. physi. dicitur. Romouens & prohibens, est mouens sicut accidens, & quantum adhoc dicitur signū permissio. Per alium aūt declarat se paterfamilias aliquid uelle tripliciter. Vel inquantum ordinat aliquem ad aliquid faciendū necessario, & prohibendo contrariū, & sic sunt pręcepto in pręceptis, & prohibitio in affirmatiuis & negatiuis pręceptis. Vel inquantū ordinat aliquē persuasiuē ad aliqua consiliatiue, & hoc pertinet ad consilum, & sicut uoluntas humana manifestatur per hęc quinq;, sic & ipsius Dei. Quod em̄ pręceptum prohibitio & cōsilium dicatur uoluntas Dei, patet per illud Matthæi. 6. Fiat uolūtas tua, sicut in cœlo & in terra. id est, ut in terra impleamus eius pręcepta, uitemus prohibita, & impleamus pro posse consilia. Et similiter quod permissio & operatio dicatur Dei uoluntas. Patet per Augu. qui dicit in Ench. Nihil fit nisi omnipotens Deus fieri uelit, uel siriendo ut fiat, uel faciendo. Ad propositū, cùm dicitur illud, quod quis impedire posset, & non impedit, iudicatur ex sua uoluntate processisse, uerum est. Sed cum infertur, Deus est summe bonus, ergo non potest uelle mala fieri, uerum est, uoluntate beneplaciti, & per quatuor signa huius uoluntatis, quia non potest operari mala, nec percipere mala, nec ut non prohibeat mala, & persuadeat bona supererogationis, potest aūt uelle permittere mala fieri. Ad aliud quomodo cernūtur infirmitates ab inuicem ut una sit maleficialis, altera naturales? puta ex defectu naturæ. Respondetur quod uariis modis. Primo medicorum iudicio. 26. q. 5. Non licet. & q. 2. ca. illud. ubi uerba August. ex secundo de doctrina Christ. Ad hoc genus superstitionis, pertinent oēs ligaturę & remedia quæ medicorū disciplina condēnat, in quibuscunq; rebus suspendendis atque ligandis. A simili, ubi medici ex circunstantiis, uidelicet, ætate, complexione sana, & subito quasi in actu oculi immutata, & q̄ nō ex defectu sanguinis, stomachi, aut labe, infirmitas accidit. In

dicant

dicunt illam non ex defectu naturæ, sed ab extrinseco accidisse. Et ab extrinseco, ubi nõ ex uenenosa infectione, quia sic sanguis & stomachus malis humoribus esse repletus, tunc ex sufficienti diuisione iudicant effectum esse maleficialem. Item secundo cum eis existit incurabilis, ut nullis medicaminibus æger potest releuari, imo potius cernunt ipsum aggrauari. Tertio, quia sic subito interdum accidit ꝙ iudicium infirmi super hoc contingit. Res gesta uni ex nobis innotuit. Nam quidam de optimatibus ciuitatis. Spirensis, nimis ceruicosæ uoluntatis, uxorem habuit intantum, ut cum ipse libens in omnibus cõplacere studeret, tamen in cunctis ferè suis affectionibus ex recalcitrabat, & uerbis contumeliosis semper ipsum molestare satagebat. Accidit inde ut domum ingressus, quadam die cũ mulier solito more contra se rixanti uerbis opprobriosis, & ire locum dare, & domo exire uolebat ipsa ostium per quod exire habebat, cursu ueloci anticipando obseruauit, & uociferando contestabatur, quod nisi eam uerberaret, nulla ꝓbitas aut honestas sibi inesset. Ad quæ uerba grauia, ille manum non animo lædendi extendit, & ipsam expensis digitis, super spatulam leuiter tangendo, subito ad terrã collisus, omnem sensum perdidit, & per plures septimanas in lecto decumbens, grauissima infirmitate detentus fuit, quia in re uideri potest illam infirmitatem non ex naturali defectu, sed per maleficium mulieris sibi accidisse. Plura imo quasi innumera consimilia acta sunt, & multis innotuerunt. Sunt quidam qui per certam practicam experientiam rei capiunt per hunc modum. Nam plumbum liquefactum super infirmum tenent, & in scutellam plenã aquę infundunt, & si imago aliqua condensata cernitur, tunc infirmitatem ex maleficio accidisse iudicant, & quidam an talis imago opere dæmonum, an naturali uirtute eorum fiat, ubi interrogantur talia practicantes respondere solent, ꝓ uirtute Saturni super plumbum, quia alias malus existit, sicut Sol super aurum maleficium sua uirtute ostẽdere solet. Sed quid de his sentiendum sit, an uidelicet practica licita sit an non. Circa tertium principale huius tractatus

ctatus tractabitur, canonistis enim uidetur licitum ut uana uanis confundantur, licet theologis omnino contrariũ uideatur cum non sint facienda mala, ut eueniant bona. Ad ultimum ubi diuersa queruntur. Primo cur maleficæ non ditantur. Secundo cur principibus eis fauentibus ad perniciem omnium inimicorum ipsorum non cooperantur. Tertio cur prædicatoribus & alijs eos persequentibus non nocere ualeant. Ad primum dicendum, quod ideo ut plurimum maleficæ non ditantur, ut iuxta complacentiã dæmonis in contumeliam creatoris quantum possibile est, pro uilissimo precio emantur. Et secundo ne in diuitiis notentur. Ad secundum cur principibus non nocent, causa est manifesta, quia quantum in ipsis est, hoc fit, ut ipsos in amicitia retineant. Et si quæritur cur eorum inimicis non noceant. Respondetur, quia bonus Angelus ex altera parte hoc maleficium impedit. Iuxta illud Danielis: Princeps Persarum restitit mihi uiginti una diebus. Vide doctorem in secundo sententiarum, an inter bonos Angelos sit pugna & qualiter. Ad tertium dicitur quod ideo, nec Inquisitoribus, aut aliis officialibus nocere possunt, quia publica iustitia utuntur. Exempla uaria ad hoc possent adduci, sed temporis prolixitas non patitur.

MALLEI MALEFICARVM
MODVM IN MALEFICIIS INFERENDIS, ATQVE AMOVENDIS FOELICITER PERTRACTANS.
SECVNDA PARS.

Duabus ſolum quæſtionibus, multis tamen capitibus diuiſis, abſoluta.

Quibus Maleficus, nocere non poteſt.

QVAESTIO PRIMA.

SECVNDA pars huius operis, quia eſt de modo procedendi, quia malefi cis pro maleficijs inferendis obſeruatur. Et per decem & octo capitula diſtinguuntur, cum duabus duntaxat difficultatibus, quarum una in princi pio ſuper remedia præſeruatiua, ut ui delicet, quis maleficiati non poſſit: altera in fine ſuper re media mouentur maleficia, & per quæ maleficiati curari poſſunt, cum ſecundum Philoſophum in 4. phyſi. remouens & prohibens coincidunt & ſunt cauſæ per accidens, ideo ut per hæc totale fundamentum huius horrendæ hæ reſis habeatur. Circa duo principaliter inſiſtendum erit. Primo circa introitum earum, & profeſſionem ſacrilegā. Secundo, circa progreſſum in modo operandi, & horren dam obſeruantiam. Tertio, impedimenta ſalubria, contra earum maleficia, & remedia præſeruatiua. Et quia in

morali iam laboramus materia,unde argumentis uarij & declarationibus,ubique insistere opus non est,cum ea quę per capitula sequenter sint per pręcedentes quæstiones sufficienter discussa. Ideo precamur in Deo lectorem, nę omnibus quærat,ubi accommòdata sufficit probabilitas ea deducendo quæ constant,aut uisus uel auditus propria experientia,aut fide dignorum relatibus esse uera. Circa primum aut duo principaliter tangentur. Primo diuersi modi ipsius dæmonis alliciendi. Secundo,diuersi modi ipsarum hæresim profitendi. Circa secundum uero scilicet per ordinem tangentur, quo ad modum procedendi & curandi. Quia primo de his quæ a maleficis pro se & suis corporibus practicantur. Secundo de his quæ erga alios homines operantur. Tertio de his quæ erga bestias Et quarto de his quibus terræ frugibus nocent. Quinto de maleficio tantummodo uirorum, quibus uidelicet maleficiis tantummodo uiri,& non mulieres insistunt. Sexto de quęstione super maleficia amouenda,& quibus modis curantur maleficiati. Est ergo prima quæstio, per decem & octo capitula distincta, cum totidem modis in suis tribus uariantur & multiplicantur.

VTRVM quis possit per bonos Angelos ita beneficiari, quòd a maleficis per quæcunque infra scriptos modos non ualeant maleficiari. ET VIDETVR ꝙ non, eo quod per præcedentia declaratum est, etiam innoxios & innocentes, & iustos pluries a dæmonibus affligi, ut Iob, & plures pueri innocentes,qui cernuntur maleficiati cum aliis multis iustis, licet non æqualiter ut peccatores,eo quod non in perditionem suarũ animarum quamuis bonis,fortunæ,& corporum affliguntur. In contrarium est maleficarum fassio,quod uidelicet non omnes lædere ualeant, sed tantummodo illos quos cernunt ex informatione dæmonũ,diuino auxilio destitutos. Responsio. Tria sunt genera hominum beneficiati à Deo, quibus illud pessimũ genus suis maleficiis nocere non potest. Et primi sunt,qui publicã contra eos iustitiam exercent, aut officio aliquo publico aduersus eos insistũt. Secũdi qui de

ritibus

rentur quando publica iustitia exercetur, adhuc tamen sæpe manum seu protectionem a maleficis uoluntarie retrahunt, quia uel timent earum conuersionem, uel quia desiderant & accelerant earum damnationem. Actis denique & gestis hæc comprobantur. Nam & præfatus doctor refert, quod malefici uerbo & experientia testimonium dederunt, quod eo ipso quo per reipublicæ iustitiæ officiales capiuntur, statim omnis maleficorum eneruatur potestas. Vnde & quidam iudex Petrus nomine, de quo & supra mentio facta est, cum quendam maleficum Stadlin nomine per suos famulos capere uoluisset, tantus tremor eorum manibus incussus fuit, & naribus tam malus fœtor illapsus, ut se ferè desperarent an maleficum inuadere auderent. Quibus dum iudex imperasset, securè miserum inuadere, quia publica tactus iustitia, omnes uires perdet suę nequitiæ, & ita rei probauit euentus, nam captus incineratus fuit propter plurima ab eo perpetrata maleficia, quæ sparsim hinc inde posita sunt & accommodata diuersis materiis. Sed & plura quæ nobis inquisitoribus in officio inquisitionis laborantibus contigerunt, si recitare expediret, utique animum lectoris in admirationem uerterent. Sed quia laus in ore proprio sordescit potius, expedit silentio præterire, quàm notam inanis gloriæ incurrere, illis duntaxat exceptis, quæ adeo in lucem prodierunt, quod cælari non possunt. In oppido nempe Reuenspurk, dum a Consolibus maleficæ incinerandæ interrogantur, cur nobis inquisitoribus aliqua maleficia, sicut aliis hominibus non intulissent, Responderunt. Licet plures hoc facere attentassent, non tamen potuerunt. Et de causa inquirentibus, respondebant se nescire, nisi q a dæmonibus informatæ fuissent, quoties enim nocturnis & diurnis téporibus nobis infesti fuerunt enarrare non sufficimus, tã ut symiæ cum iam ut canes, aut capræ suis clamoribus & insultibus nos inquietarent, de nocte ad orationes, licet indeuotas surgentibus, extra fenestram loci, quæ tamen in tanta altitudine erat, q nisi per longissimas scalas quis adire potuisset, ictu ualidissimo quasi ad caput de dire-

cto percutiebat, acus linteo quo caput tegebatur inserentes, sic etiam a nobis surgentibus, reprimebantur quasi illos capiti nostro immittere uoluissent. Sed laus altissimo qui sua pietate absque meritis nostris, nos tanquam publicos iustitiæ fidei indignos famulos præseruauit. De secundis uero, ratio in se patet. Nam ad hoc exorcizantur ab ecclesia, & omnino sunt efficacissima remedia ad præseruandum se ab insultibus maleficarum. Quod si quæritur per quē modum quis se munire dēt, dicendum primo de his quæ absque allegationibus sacrorum uerborū fuerint, & demum de ipsis sacris carminibus. Nam de primis licitum est aqua benedicta etiam quæcunque honesta loca hominum & iumentorum, cum inuocatione sanctissimæ trinitatis, & oratione dominica, in saluationem hominū & iumentorum aspergere, sic enim in exorcismo dicitur, ut ubicumque aspersa fuerit, careat omni immunditia, liberetur a noxia, non illic resideat spiritus pestilens, &c. Homines enim & iumenta saluat dominus, iuxta prophetam, unumquodque pro modulo suo. Secundo, sicut primum de necessitate, ita hoc secundum, licet cęreum benedictum accēdere est de congruitate a spergere, uidelicet cum tali cæreo loca inhabitantia. Tertio herbas consecratas adiungere, uel fumigare cum illis habitaculis in aliquo loco occulto cǫniungere plurimum expedit. Sic enim in ciuitate Spirensi, anno eodem quo hic liber est inchoatus contigit, quod dum quædam deuota mulier cum quadam suscepta malefica uerba habuisset, iuxta morem muliercularum mutuo rixantium rixosa, de nocte tamen cum paruulum lactantem cunis imponere uoluisset, & mēte reuoluens ea quæ de die cum suspecta malefica peregisset, timens de periculo pueri, herbas benedictas puero suppo suit, aqua simili aspersit, sal exorcizatum ori parum immisit, eumque signo crucis muniuit, & cunabulum diligenter alligauit. Et ecce circa medium noctis uagientem puerum audiuit, & dum iuxta morem, puerum contrectare, & cunabulum in altum propē lectum positum mouere uoluisset, cunabulum quidem mouit, sed puerum contrecta-

re,

re,quia aberat,nō potuit,tremens paupercula,& de pueri amissione uehementer dolens,lumine accenso,paruulū uagientē sub lectica & in angulo, sine tamen lesione reperit. Qua in re perp ndi pōt, quanta insit exorcismus ecclesiæ aduersus insidias diaboli uirtus. Liquet insuper oīpotentis Dei clementia & sapientia, quæ attingit a fine usq; ad finē, fortiter disponit ēt istorū pessimorū hominum,& dæmonum maleficia suauiter,ut ubi quærūt fidē imminuere & infirmare, eandem in multorum cordibus firment,& radicent ualidius. Vtilitates enim plurimæ fidelibus ex huiusmodi malis proueniunt,ubi sic fides roboratur dæmonis malitia,inspicitur Dei misericordia & potestas manifestatur, homines ad sui custodiam actuantur,& ad remedium Christi passionem,& ceremonias ecclesiæ accenduntur. Illis etiam diebus Sculterus cuiusdā uillæ Vuysentall,dum grauissimis doloribus & torsionibus corporis esset maleficiatus,& q per maleficia sibi cōtigisset,non tam ab alijs maleficiis,quantum & per experiētiam edoctus fuit, dixit enim q singulis dominicis diebus se munire cum sumpsione salis,& aquę benedictæ solebat,& quia uno die propter cuiusdam celebrandas obmiserat nuptias, eodem etiam die maleficatus fuit. Quid denique de illo in Reuenspurgo,cum a diabolo in forma unius mulieris,ad carnalem actum sollicitaretur, ille plurimum anxius,dum desistere nollet diabolus,illi pauperi in mente uenit,ut sumpsione salis,prout in prædicatione audierat,se munire deberet,unde cum ad introitū stubæ sal benedictū sumpsisset,mulier toruo uultu cū inspexit: & quis diabolorū ipsum de hoc docuisset improperādo, subitò disparuit, ubi diabolus per se in effigie maleficæ, aut cum præsentia corporali maleficæ affuerat, cum utrūque facere,Deo permittente, potest. Sed & illi tres socij per uiam ambulantes, duo eorum ictu fulminis percussi fuerant,& tertius territus cū uoces in aere clamantes audisset,percutiamus & illum, altera uox cum respondisset non possumus,quia hodie Verbum caro factū est audiuit. intellexerat q ea de causa,qui missam audierat, & in fine

miſſæ.Euangelium.Ioan.In principio erat uerbum, &c. audiuiſſet,ideo præſeruatus fuiſſet. Sed & per ſacra uerba corpori alligata,quod miro modo ſunt præſeruatiua, dum modo ſeptem cõditiones in ipſis ſeruentur.De quibus & in ultima quæſtione huius ſecundæ partis mentio fiet, eo ꝙ ibi de remediis ſanatiuis, ſicut hic de remediis præſeruatiuis tractabitur.Et illa ſacra uerba nõ ſolum ad præſeruandum,ſed etiam ad curandum maleficiatos tendunt.Plurimum aũt ſunt pręſeruatiua locorum,hominũ, & iumentorum,uerba tituli triumphalis noſtri ſaluatoris dum ſcilicet per quatuor partes loci,in modum crucis inſcribuntur,Ieſus Nazarenus,Rex Iudæorum.vel etiam iungendo nomen uirginis Mariæ, aut euangeliſtarũ, aut uerba Ioannis,Verbum caro factum eſt.Tertium uero genus quod a maleficis lędi non poteſt,eſt ſingulariſſimum, utpote præcipua Angelica cuſtodia munitum,interius & exterius.Interius,per gratiæ infuſionem,exterius, per cœleſtium uirtutum, id eſt, per motores orbium cœleſtium protectionem,& hoc quidem genus in duabus ſpeciebus electorum diuerſificatur,quia uel minuitur contra omnia genera maleficorum, ita quod in nullo lędi poſſunt,uel ꝙ præcipue circa generatiuã potentiam,ita caſtificentur ab ipſis bonis Angelis,ſicut mali ſpiritus quoſdam malos homines uel inflammant circa unam, uel infrigidant circa aliam,per ſua maleficia.Primum de interiori & exteriori protectione quo ad gratiam,& quo ad influentias corporum cœleſtium ſic declaratur.Nã licet Deus per ſe gratiã infundat mẽti noſtræ,ita quod nulli creaturæ poteſtas ad talem infuſionem ſe extẽdere poteſt,iuxta illud,Gratiam & gloriam dabit Dñs,tamen diſpoſitiue,ut tradit S.Thomas,in quodam loco,ſuper tertium ſenten.quando Deus aliquam notabilẽ gratiam uult infundere, Angelus bonꝰ cooperatur.Et hoc eſt id quod Dyoniſius prætendit.4.ca. de di.nominibus. Hæc eſt lex diuinitatis immutabiliter ſtabilita,ut ima a ſummis per media perficiãtur,ita quod quidquid boni,a fonte totius bonitatis in nos emanat,totum per miniſterium bonorũ Angelornm,habemus exẽ-

pla

pla cum rationibus. Nam licet ad uerbi Dei conceptionē, in uirgine beatissima, per quā Deus homo factus est, sola diuina uirtus efficienter affuerit, tamen Angelico ministerio mens uirginis per salutationem, & per intellectus, con fortationem, & informationem multum excitata, & ad bonum prædisposita fuit. Ratione, nam & præfati doctoris sententia est, ꝙ in homine sunt tria, ut uidemus, scilicet uoluntas intellectus, & potentiæ, aliæ interiores & exteriores affixæ membris & organis corporalibus. In primū solus Deus agere ualet, quia cor regis in manu Dñi, dispositione Angelus bonus, inquantum intellectum ad ueri, & boni agnitionem amplius illuminat, ita ꝙ in secundū & Deus & angelus bonus agere possunt illuminandó. Et in tertium similiter bonus Augelus ad bonnm, & malus an gelus licet Deo permittente, immissiones malas imprimere potest. Tamen in potestate humanæ uoluntatis, est tales immissiones factas acceptare, uel refutare, quas etiam semper homo cū Dei inuocata gratia potest propulsare. De exteriori etiam custodia, quę per motores orbium à Deo cōmunicatur, est cōmunis traditio, & magis cōsonatam sacræ paginæ, quàm philosophiæ naturali, ꝙ omnia corpora cœlestia mouentur uirtute angelica, & dicuntur motores orbium à Christo, & ab Ecclesia uirtutes cœlorū uocantur, & consequentur a cœlestibus influentiis, omnia huius mundi corporalia reguntur, teste Philos. 1. methа. Quare & dicere possumus, cū Deus singularē habet prouidentiam de suis electis, licet quosdā malis huius uitæ, scilicet pœnalitatibus subiicit, quosdam tñ ita præseruat, ꝙ in nullo lædi possunt. Et hoc donū recipiunt uel ab Angelis bonis ipsis ad custodiā a Deo deputatis, uel ex influentiis, cœlestium corporū, seu a motóribus ipsorum orbium. Insuper notandum, ꝙ licet aliqui contra oīa maleficia muniūtur, aliqui uero contra aliqua, & nō cōtra oīa, sun t tñ aliqui, qui singulariter a bonis angelis super uim generatiuam ita castificantur, ꝙ nullo modo a malis maleficiari circa illam potentiā possunt, sed de his scribere uidetur in parte superfluū, licet in parte foret necessariū, propter hoc

ꝙ iſti qui circa potentiam generatiuā maleficiuntur, ideo deſtituuntur Angelica cuſtodia, ꝙ uel ſemper ſunt in mortali peccato, uel nimis libidinoſo affectu illis ſpurcitiis inſiſtũt. Vnde etiā in prima parte operis tactũ eſt, Deus amplius permittit potentiā illam maleficiari, nedum propter eius turpitudinem, quātũ etiam propter hoc ꝙ corruptio primi parentis, ſub originali contagione, in totum genus humanum traducitur. Dicamus tamē pauca, qualiter bonos interdum uiros iuſtos & ſanctos beneficia, & præcipue circa uim generatiuā. Nā.n.ita factum eſt de S. Sereno abbate, de quo refert Caſſianus in collatione patrum collatio, abbatis Sereni prima. Hinc, inquit, pro interna cordis atque animæ caſtitate, nocturnis diurniſq; precibus, ieiuniis quoque atque uigiliis infatigabiliter inſiſtens, cunctos æſtus carnalis concupiſcentiæ, tandem per diuinam gratiam, in ſe extinxiſſe percepit. Deinde, maiori zelo caſtitatis ſuccenſus, præfatis uſus, remediis, à DEO Optimo, Maximo petiit, nimirum, ut interioris hominis caſtitas in ſuum corpus redundaret, DEI dono. Poſtremo autem ueniens ad eum Angelus Domini, in uiſione nocturna, eiuſq; uelut aperientem uētrem, quādam ignitam carnis ſtrumam, de eius uiſceribus euellens, ſuiſq; oīa ut fuerant locis inteſtina reſtituens. Ecce, inquit, incentiua carnis tuæ abſciſſa ſunt, & obtinuiſſe te noueris hodierna die perpetuā corporis puritatem, iuxta uotum, quo popoſciſti, ut ne ipſe quidem naturali motu, qui etiam in paruulis atq; lactentibus excitatur ulterius pulſeris. Sic etiam de beato Equitio abbate, dicit beatus Grego. 1. lib. dialog. Hunc, inquit, cum iuuentutis ſuę tempore acri certamen carnis incentiua fatigarent, ipſe ſuæ tentationes anguſtiæ, ad orationis ſtudium ſolertiorem ſecerunt. Cumq; hac in re ab omnipotēti Deo remediũ cōtinuis precibus quęreret nocte quadā adſiſtente Angelo eunuchari ſe uidit, eiuſq; uiſione apparuit, quod omnem motũ ex genitalibus membris abſcideret, atq; ex eo tempore ita fuit alienus à tentatione, ac ſi ſexum non haberet in corpore, ecce, quale beneficium caſtificationis, quia uirtute

tute fretus, ex Dei omnipotẽtis auxilio, ut uiris ante prę-erat, ita cœpit postmodum fœminis præesse. Ita in uita patrum eorum, quos S. Heraclides uir religiosissimus collegit in libro suo, quem Paradisum nominat, meminit cuiusdam S. patris, & monachi, quẽ Heliam uocat, hic misericordia motus, trecentas fœminas in monasterium collegit, & regere cœpit. Transacto autem biennio, iam triginta annos habens uitæ, tẽtatus a carne in heremũ fugit, ubi biduo ieiunans orans, ait, Dñe Deus, aut occide me, aut libera me ab hac tẽtatione. Vespere igitur somnus ei irrepsit, & tres Angelos ad se uenire uidit, quibus quærentibus, cur a monasterio uirginum fugisset, nec ille prę uerecundia respondere auderet, dixerunt Angeli. Si liberaberis, num redibis curam fœminarum gerẽdo? Respondit ille quod lubens. Tunc illi iuramentum ab eo excipentes, quod exegerant, eũ eunucharunt. Nam unus manus, alter pedes, tertius nouacula, testiculos eius uisus est abscindere, non quod ita uere esset, sed quia ita esse uidebatur, quęrentibusq; an remedium sentiret, respõdit ille se plurimũ exoneratum. Vnde quinta die ad lugentes feminas rediit, & per quadraginta annos quibus superuixit, nec pristinæ tentationes deinceps scintillam sensit. Non minus beneficium collatum esse legimus beato Tho. doctoris nostri ordinis, qui a consanguineis propter ingressum dicti ordinis incarceratus, ut per meretricem seduceretur, ad seculũ tẽtatus est, quæ per consanguineos immissa ueste & ornatu sumptissimo, cum doctor eam intuitus fuisset, & materialem ignem, concurrit, titionem ignitum arripuit, & suggetricem ignitæ libidinis e carcere fugauit, & orationi statim pro castitatis dono prostratus, obdormiuit, ubi duo angeli ei apparuerũt, dicẽtes, Ecce Dei ex parte cingimus cingulo castitatis, quod nulla possit de cętero impugnationem dissolui, & quod humana uirtute meritis non acquiritur, ex parte Dei confertur ex dono. Sensit igitur cincturam, scilicet, tactus cincturę, & exclamando euigilauit. Deincepsq; tanto munere castitatis se dotatũ sensit, ut ab eodem tempore omnem abhorreret luxuriam, ut nec sine

necessitate fœminis colloqui posset, sed perfecta castitate polleret. Hæc ex fornicario Nider. His igitur tribus generibus hominũ demptis, nemo securus a maleficis, quin ex decem & octo modis infra scripti, aut maleficiatur, aut ad maleficium tentatur & incitatur, de quibus per ordinem. Primo est differendum, ut post eo clarius, quibus remediis maleficiati possint releuari discutiatur, & ut eo clarius pateant ipsi decem & octo modi, per totidem capitula deducentur, ut primo circa maleficarum introitũ pateant diuersi modi, per quos ipsæ maleficę innoxias iuuenculas in augumẽtum illius perfidei attrahunt. Secundo de modo sacrilegæ professionis earum, ubi & quædam declaratio omagii præstandi ipsi diabolo inducitur. Tertio de modo, quo localiter transferuntur in corpore, uel in spiritu. Et quarto quomodo se incubis dęmonibus subiiciunt. Quinto de modo generali, prout per Sacramenta ecclesiæ sua maleficia exercent, & in speciali de modo quo demptis corporibus cœlestibus, quascunq; creaturas, Deo permittente, inficere solent. Sexto, de modo quo uim generatiuam impedire solent. Septimo, super modum, quo membra uirilia auferre pręstigiosa arte solent. Octauo super modum, quo homines in bestiales formas transmutare solent. Nono super modum quo dęmones intra capita sine læsione existunt, quando pręstagiosas apparitiones operantur. Decimo super modum quo dæmones operatione maleficarum, homines interdum substantialiter inhabitant. Vndecimo, quo omne genus infirmitatis inferre solent, & hoc in generali, Duodecimo, de quibusdã infirmitatibus in speciali. Decimotertio super modũ quo obstetrices maleficæ, maiora damna inferunt, dum infantes aut interimunt, aut dęmonibus execrando offerunt. Decimoquarto, super modum quo iumentis uaria nocumenta inferunt. Decimoquinto, super modum quo grandines & tempestates cõcitare, & fulgura fulminare super homines, & iumenta solent. Decimosexto, decimoseptimo, & decimooctauo, super tres modos quo tantum uiri, & non mulieres maleficiis sunt intenti. Post hæc sequetur

quæstio

quæstio super modos tollendi huiusmodi maleficia. Nec æstimat quis funditus horum notitiam capere, pro ea ꝙ hi uarii modi super uaria maleficia inferenda recitantur. Hoc enim & modicum utile, imo fortassis & nocere posset, neque enim prohibiti libri nigromantiæ hic inferuntur, cum hoc genus superstitionis, nō libris aut doctis, sed omnino ab imperitis practicantur, unum habens fundamentum dum illud non exprimitur, aut practicatur impossibile sit aliquem maleficiis ut maleficum insistere. Recitantur autem hic modi in superficie, ut eorum opera non incredibilia uideantur, sicut hucusq; in magnā fidei contumeliam, & ipsorum maleficorum augumentum actū est, ꝙ si aliquis ex pręhabitis, cum dictū est aliquos præser uari per influentias corporum cœlestiū, ut maleficiari nullo modo possint, uelit hoc etiam attribuere illis influentiis, dum aliqui maleficiantur, quasi quædā necessitas ibi sit, siue ad prȩseruandum a maleficiis, siue ad inferendū ab illis, talis non recte mentem doctorum saperet, uariis respectibus. Primo, quia enim tria sunt, quæ a tribus cœlestibus causis dirigi possunt, scilicet, uoluntatis actus, intellectus actus, & corporalia. Et primum, ut supra tactum est, a solo DEO. & immediate dirigitur. Secundum uero ab Angelo. Tertium a cœlesti corpore, licet dirigitur non tamen necessitatur. Secundo, quia enim ex dictis manifestum est, quod electiones & uoluntates immediate a DEO diriguntur, iuxta apostolum, Deus est, qui operatur in nobis uelle, & perficere, pro bona uoluntate, & cognitio humana intellectiua, a DEO, mediantibus angelis ordinatur, Ideo etiam corporalia quæcūque, siue sint interiora, ut uirtutes & scientiæ acquisitæ per corporales potentias interiores, siue sint exteriora, ut sanitate & ægritudines a cœlestibus corporibus, mediantibus angelis dispensantur, quod & Dionysius tangit, in quarto capite, de diui. nominibus, quod corpora cœlestia sunt causæ eorum quæ in hoc mundo fiunt, tamen hæc sunt intelligenda quo ad sanitates, & ægritudines naturales. Hæ autem ægritudines, cum sint super naturales, propter dæ-

monis potentiam, quæ illas DEO permittente infert, ideo non possumus dicere, quod ex influentiis corporum cœlestium contingat quod aliquis maleficiatur, sicut bene dici potest, quod ex influētiis corporum cœlestium est, quod aliquis maleficiari non potest. Et si dicitur quod opposita habent fieri circa idem, & sicut propositū in proposito, ita oppositum in opposito. Respondetur ꝙ ubi aliquis preseruatur uirtute corporū cœlestium ab infirmitatibus his super naturalibus, hoc non fit uirtute corporū cœlestiū immediate, sed uirtute Angelica, quę illā influētiam confortare potest, ut inimicus suis maleficiis non possit super eam prævalere, & uirtus illa angelica potest deriuari, uel a motori orbis cœlestis, ut si iam in ... uncto quis mori deberet, super periodo naturali, DEVS sua potentia qui semper per medias causas huiusmodi operatur, hoc immutare potest uirtutē conseruatiuā, pro defectiua naturæ immittendo, & eius influentiæ, ita & dicere possumus de eo qui maleficari posset, quod etiam tali modo a maleficiis præseruatur, uel fit talis præseruatio ab Angelo ad custodiendum deputato, quæ etiam pręcipua est inter omnes custodias. Et quod dicitur Hiere. 22. Scribe uirum iustum sterilem, qui in diebus suis non prosperatur. Hoc intelligitur quantum ad electiomes uoluntatis, in quibus homo unus prosperatur, alius non quod etiam contingere potest ex influentiis corporum cœlestium. uerbi gratia. Aliquis inclinatur ex impressione corporum cœlestiū, ad aliquas electiones utiles, ut de ingressu religionis uel huius. Et cum ex lumine illuminatur eius intellectus ad eadem agenda, & ex diuina operatione inclinatur eius uoluntas ad hoc prosequendum, talis dicitur bene prosperari, uel etiam quando quis inclinatur ad aliquā artem, uel ad aliquid utile practicandum. E contra dicetur male fortunatus, quando ex superioribus causis ad contraria eius electio inclinatur. De quibus sententiis & multis aliis loquitur sanctus Thomas, in sum. contra Genti. lib. 3. & in plerisq; aliis locis, quomodo differt dicere aliquem esse bene, uel male natum, bene uel male fortunatum, be-

ne uel

ne uel male gubernatum & custoditum. Quia ex dispositione relicta à corpore cœlesti, dicitur aliquis bene, uel male natus, & sic etiam fortunatus, secundum uero quod ab Angelo illuminatur, dicitur bene custoditus. & non male, ubi sequuntur illuminationes. Sed secundum quod à DEO in bonum, & illud prosequitur, dicitur bene gubernatus. Quæ tamen electiones hic non habent locum, quia de ipsis nõ intendimus, sicut de præseruatione a maleficiis inferendis. De qua ad præsens sufficiat, aggrediẽdo earum ceremonialia, quæ ab eis practicantur, & primo quibus modis innoxios ad earum perfidiam alliciunt.

De diuersis mediis, quibus dæmones attrahunt, & alliciunt innoxios per maleficas ad augumentum illius perfidiæ.

CAPITVLVM PRIMVM.

SVNT autem tres modi præ cæteris, quibus dæmones per maleficas innoxios subuertunt. Et ex quibus continuè illa perfidia augmẽtatur. Et primus est per tædium ex importuna temporalium damnificatiòne. Nam sicut S. Gregorius dicit, Diabolus frequenter tentat, ut saltem tædium uincat. Intelligas hoc tamen infra uires tentati, ut super diuinã permissionem. Declara quod DEVS permittit, ne homines ignauia torpeant. In cuius figura Iudicum. 2. Has gentes non deleuit Deus, ut erudiret Israel in eis, & loquitur de finitimis nationibus Chananæorum, Iebusæis & aliis. Et iam Hussite, & alii hæretici permittuntur, ut delere non ualeant, Ita & dæmones per maleficas tantis afficiunt damnis in tẽporibus, uicinos & innoxios, ut quasi coacti, maleficarum suffragia primò habeant implorare, & demum earum consiliis se submittere, experientia sæpe nos edocuit.

cuit. Nouimus in diocœsi Augustiensi hospitem, cui infrà annum. 44. equi successiuè dum fuissent maleficiati, uxor tędio affecta maleficas consuluit, & iuxta eorum consilia utique non salubria, alios quos ex post emerat, quia uector erat, a maleficiis præseruauit, quantæ denique mulieres in officio inquisitionis nobis existentibus conquestæ fuerunt, quod dum propter damna uaccis, ex priuatione lactis, & alijs iumentis illatis, suspectas maleficas consuluissent, etiam remedia oblata percepissent, dum modo aliquid uni spiritui promittere uoluissent, & illis inquirentibus, quidnam promittendum foret, respondebant parum hoc esse, dum modo informationibus illius magistri assentirent, super certas obseruantias tempore diuinorum in Ecclesia, aut in confessionibus Sacerdotibus faciendum, aliquà subticendo assentirent. Vbi notandum, quòd ut supra tactum est, mille artifex, a minimis & paucis inchoat, quo idem tempore eleuationis corporis Christi in terram spumant, aut oculos claudant, quod aliqua uerba inutilia proferant, sicut & nouimus eam, quæ adhuc superest seculari brachio defensa, quando infra missarum solemnia, sacerdos populum salutat, dicendo, Dominus uobiscum, ita semper subiungit, uulgari sermone, Keer myr die zunge jm arsz umb. Aut quòd in confessione post absolutionem factam etiam similia proferant, aut quòd nunquam ex integro confiteantur, præcipuè mortalia peccata, sicque ad omnimodam fidei abnegationem, & sacrilegam professionem paulatim perducuntur. Et hic modus, seu etiam quicunque consimilis obseruatur a maleficis, erga honestas matronas uitiis carnalibus minus déditas, magis autem terrenis cõmodis inhiantibus. Sed erga iuuenculas, ambitioni & uoluptatibus corporis magis deditas alium modum obseruant, scilicet, per carnalia desideria, & uoluptates corporis. Vbi notandum, quòd sicut intentio & appetitus diaboli maior est ad tentandum bonos quàm malos, licet ex parte tentatorum magis tentat malos quàm bonos, id est, ꝙ amplior habilitas reperitur in malis, ad recipiendum tentationem

dæmonis quā ſit in bonis.Ita & diabolus ſanctiores quaſque uirgines & puellas, magis ſeducere conatur,cui experientia ſupereſt,& etiam ratio.Nam cum malos iam posſideat,non autem bonos, ideo magis conatur ſeducere ad ſui dominium iuſtus quos non habet,quàm poſſeſſos malos.Sicut etiam aliquis princeps terrenus magis inſurgit contra illum, qui plus aufert de iure ſuo, quàm contra quoſuis alios, qui non ſibi contrariantur.Experientia.Nā in oppido Rauenſpurgæ,duabus incineratis, prout etiam inferius patebit,ubi de modo quem obſeruant, concitando tempeſtates tāgetur,una illa balneatrix inter alia, quę faſſa fuerat,hoc etiam recitauit ſe multas a diabolo fuiſſe perpeſſas iniurias, ea de cauſa, quod uirginem quandam deuotam,& filiam cuiuſdam prædiuitis, quem nominate non opus eſt,cum & ipſa iam defuncta ſit, diſponente diuina clementia, ne malitia deprauaret cor eius, ſeducere deberet,taliter ut ipſam feſtiuo aliquo die inuitaret, ut ipſe dæmon in ſpecie iuuenis, cum ea ſua colloquia habere poſſet.Adderat etiam,quod licet ſæpisſimè hoc facere attentaſſet, ſemper tamen ubi iuuenculam fuiſſet allocuta, illa ſigno ſanctæ crucis ſe muniuit. Et hoc utique ex inſtinctu ſancti angeli, ad effugendum opera diaboli processiſſe nemo dubitat. Eſt & alia uirgo in diocœſi Argentinenſi conſtituta,quæ uni ex noſtris confeſſa, aſſeruit, quod die quadam dominica, dum ſolitaria in domo paterna incederet,uetula quædam illius oppidi ipſam uiſitandi gratia acceſſi,& inter alia ſcurrilia uerba quæ protulerat, hæc ultimatim ſubintulit, ut eam ſi placeret, ad locum ubi iuuenes omnibus hominibus oppidi incogniti morarentur,deduceret.Et dum ait uirgo aſſenſum præbuiſſem, & ipſam ſubſequuta ad domum ueniſſem, uetula ſubintulit: Ecce per gradus ad cameram ſuperiorem aſcendimus,ubi iuuenes morantur,ſed caueas ne ſigno crucis te munias, quod dum me facturam aſſeruiſſem,illa præcedente, ego per gradus ſequendo, occultè me ſigno crucis muniui. Vnde contigit quòd in ſummitate graduum, & ante cameram pariter conſtitutæ, illa uetula horribili uultu, &

ſtoma-

stomachato animo se uertendo, & me aspiciendo dixit; En maledicaris signo crucis, cur te significasti? abi hinc, in nomine diaboli recedas sicque ad propria redii illæsa.

Qua ex re colligitur, quantis uersutiis antiquus ille hostis in seductionem animarum debachatur. Præfata denique balneatrix incinerata, per hunc modum asseruit, ab aliqua quadam uetula se seductam, cum tamen eius cõsodalis differenti modo, quia uidelicet dæmonem in uia in specie humana inuenisset, cum & ipsa intentionis fuisset amasium suum fornicationis causa uisitare, & ubi a dæmone incubo cognita fuisset, & interrogata, an eum agnosceret, & ipsa se cum minimè agnoscere assereret. Ille respondit, Dæmon sum, & si uolueris ad suũ beneplacitũ semper ero paratus, nec in quibuscunque necessitatibus te deseram. Ad quæ illa dum annuisset, decet & octo annis usque uidelicet ad ultimum uitæ, spurcitiis illis diabolicis inseruiuit, cum fidei tamen omnimoda abnegatione. Et est tertius modus alliciendi per uiam mœsticæ, & paupertatis. Nam corruptis iuuenculis, & spretis ab amatoribus, quibus se nubendi gratia, ad eorum prẹmissa impudicitiæ compilauerant, ut iam omni frustrantur confidentia, & se undiq; infamatas cõsiderant, etiam ad quæcunq; diabolica præsidia se conuertunt, aut ratione uindictæ illum maleficiendo, amatorem, seu illam, cui se coniunxit, aut alias omnibus spurcitiis se submittendo machinãtur. Et sicut talium iuuẽcularum non est numerus, ut heu experientia docet ita nec numerus maleficarum, ex eis insurgentium, pauca ex multis referamus. Est locus id diocœsi Brixin. ubi iuuenis super uxorem sibi maleficiatam, talem casum deposuit, me enim tempore iuuentutis, quandã ait adamãdo, dum ipsa iurgiter instaret, ut eam in matrimonio copularem, & ego eam spernendo; aliam ex alio dominio duxissem in uxorem, uolens tamen amicitiæ gratia ei complacere, ipsam ad nuptias inuitabam. Qua ueniẽte, dum aliæ mulieres honestæ suas propinas, seu oblationes præsentarent, illa quæ inuitata fuerat, manum eleuans, cę-

teris

teris mulieribus quæ circunstabant audientibus, dixit. Paucos dies sanos post hanc diem habebis. Et sponsa territa, cum eam non cognosceret, eo ut præmissum est, ex alio dominio copulata fuerat, dum interrogaret circunstantes, quænam esset, quæ ei huiusmodi minas intulisset. Aliæ ipsam uagam, & dissolutam mulierem existere affirmabant, non minus tamen ea quæ prædixit, & eo ordine subsequuta fuerunt. Nam post paucos dies adeo malefica ta fuit, & omnibus membris destituta, quod etiam usque in præsens, ultra annos decē, in suo corpore maleficia cernuntur, si ea quæ in uno duntaxat oppido illius diocœsis reperta sunt, inferenda essent, liber integer foret conficiendus, conscripta aūt sunt, & reposita sunt apud eundē Episcopū Brixin. & utique stupenda & inaudita, ut testis idē existit. Nec silentio prætereundum putamus rem stupendam & inauditam. Nam Comes quidam præclarus, genere Vvestrauiensis territorij, in confinibus Argentinensis diocœsis iuuenculam simili genere preclaram, duxit uxorem, quàm tamen post celebratas nuptias, usq; ad tertiū annum, carnaliter cognoscere non poterat, maleficiali impedimento, ut rei probauit euentus præpeditus, anxius, & quid agere ignorans, & Sanctus Dei iugiter interpellans. Accidit ut ad ciuitatem Metensem, ob negotiorum quorundā expeditionem applicaret. In qua dum ꝑ uicos & plateas, seruis & familia uallatus incederet, quandam mulierem, quæ ante illos annos concubina sua fuerat, obuiam haberet, qua uisa, dum super maleficia sibi illata minimè cogitaret, improuisæ eam blandè ex antiqua amicitia contracta alloquitur, & qualiter se haberet, ut ualeret inuestigat. At illa cernēs Comitis pietatem, uiceuersa Comitem de ualitudine sui corporis & status, diligenter inuestigauit, quo respondente quod bene, & prospera cuncta sibi succederent. Illa attonita paululum siluit. Et Comes cernens eam attonitam, amplius uerbis blandis eam aggreditur, ad collationem inuitando. At illa de statu uxoris inuestigando, simile responsum accipit, quod bene in omnibus se haberet. Tunc illa an ne pueros generasset inqui-

inquiſiuit. Et Comes: tres mihi, ait, ſunt pueri maſculi quolibet anno unum genuit. Tunc amplius illa ſtupefacta paululum ſiluit. Et Comes: rogo te chariſſima, cur tam diligenter inquiris indica, nec enim dubito quin meæ fœlicitati congratularis. Tunc illa: Verè congratulator, ſed maledicatur illa uetula, quæ obtulit ſe corpus ueſtrum uelle maleficare, ut carnalem actũ cum uxore ueſtra exercere minime haberetis. In cuius ſignum, puteus qui eſt, in medio curiæ ueſtræ, continet in fundo ollam, certas res maleficiales continentem, quæ ea de cauſa ibidem po ſita fuit, ut quandiu ibidem contineretur, tamdiu coeundi impotentia uobis adeſſet, ſed ecce omnia uana ſunt, de quibus gaudeo, &c. Nec comes diu diſtulit, ad domum regreſſus, puteum exhauriri fecit, ollam reperit, & cuncta concremando potentiam illam perditam ſubito recuperauit. Vnde Comitiſſa denuo nobiles quaſque ad nuptias nouas inuitauit, affirmans ſe iam dominam illius caſtri & domini j, quæ tanto tempore uirgo permanſiſſet. Caſtrum & dominium, propter honorem Comitis non expedit nominatim exprimere, hoc enim ipſum recta non perſuadet & ut ſubſtantia facti in deteſtationem tanti criminis detegatur. Ex quibus patent uarij modi a maleficis uiſitati, in augmentum ſuæ perfidiæ. Præfata.n. mulier, quia ab uxore Comitis expulſa, hoc maleficiũ Comiti ex alterius maleficę informatione tulerat, qua de cauſa innumeri effectus maleficiales ſequuntur.

Sequitur de modo ſacrilegæ profeſſionis. *Cap. II.*

MOdus autem ſacrilegæ profeſſionis, ſuper expreſſum pactum fidelitatis cum dæmonibus uarijs exiſtit, utpote cum & ipſæ maleficæ uariis exercitijs circa maleficia inferenda inſiſtunt. Pro cuius intellectu eſt primo aduertendum, quod ſicut in genere triplices apparent maleficæ, ut in prima parte tractatus tactum eſt, ſcili-

ſcilicet lędentes, ſed curare non ualentes. Curantes & ex aliquo ſingulari pacto cum dæmone inito non lædentes, lædentes & curantes ita & inter lædentes unum genus exiſtit ſupremum, in quo genere exiſtentes, omnia alia maleficia quæ aliæ ſparſim exercent perpetrare ualent. Vnde profitendi ubi deſcribitur, ſatis declarat de aliis ſpeciebus. Sunt autem hæ quæ contra humanæ naturæ inclinationem, imo omnium ferarum, propriæ ſpeciei infantes uorant, & comedere ſolent. Et hæc eſt ſuprema ſpecies in maleficis exercendis, ſunt enim quæ ad innumera nocumenta alia tendunt. Hæ enim grandines & auras lęſiuas cum fulminibus exagitant, ſterilitatem in hominibus & iumẽtis procurãt. Infantes quos nõ deuorant, dæmonibus (ut ſupra patuit) offerũt aut alias occidunt. Sed hoc circa infantes non renatos fonte baptiſmatis, quos autem deuorant renati ſunt ut patebit, ſed non niſi Deo permittente. Sciunt & infantes prope aquas ambulantes, in ipſas nullo uidente, in aſpectu parentum proiicere equos ſub inſeſſoribus freneticos facere, de loco ad locum per aera, uel corporaliter, uel imaginarie tranſmeare, iudicũ & præſidentium animos ne eis nocere ualeant immutare, taciturnitatem ſibi & aliis in tormentis procurare, in ſe capientium manus & animos tremorem magnũ incurrere, occulta aliis manifeſtare, & quædam futura ex dæmonum informatione, qua uidelicet aliquam cauſam poſſunt habere naturalem prædicere, uide quæſtionem, an dæmones ualeant futura præcognoſcere, in 2. ſen. diſt. 12. abſentia uelut præſentia conſpicere, ad amorem uel odium in ordinatum mentes hominum immutare, ictu fulminis nõ nunquam quem uolunt, ſeu etiam aliquos homines & iumenta interimere, uim generatiuam, aut etiam potentiam coeundi auferre, aborſum procurare, infantes in utero matris ſolum exteriori tactu interimere, ſolo etiam uiſu abſque tactu, interdum homines & iumenta maleficiare, & mortem inferre, proprios infantes dæmonibus dedicare & breuiter omnia ut præmiſſum eſt, peſtifera, quæ aliæ maleficæ ſparſim procurare ſciunt, quando Dei iudi-

iustitia talia fieri permittit. Heu in illo genere supremo existentes perpetrare sciunt, non autem econuerso, hoc tamen est commune omnium, spurcitias carnales cum dæmonibus exercere, ideo & ex illorum modo proficiendi, qui in supremo genere existunt, aliarum maleficarum modum faciliter quis capere potest. Fuerunt autem tales dudum, ante triginta annos in confinibus Sabaudiæ, uersus dominium Bernensium, ut recitat Nider in suo formicario, Nunc autem in confinibus Lombardiæ, uersus dominium ducis Austriæ, ubi & inquisitor Cumanus ut in præcedente parte tactum est, uno anno quadraginta & unam maleficas incinerari fecit, & fuit anno domini, &c. 85. qui etiam adhuc continuè inquirendo laborat. Modus autem profitendi duplex est. Vnus solennis per simile ad uotum solenne. Alius priuatus, qui seorsum dæmoni quacunque hora fieri potest. Solennis inter eos fit, ubi maleficæ in certam concionem statuto die ueniunt, & dæmonem in assumpta effigie uident hominis, qui dum super seruandam sibi fidelitatem, cum temporalium prosperitate, & longitudine uitæ hortatur, illæ quæ assunt nouitiam suscipiendam sibi cõmendant. Et dæmon si de abneganda fide, & cultu Christianissimo, & de extensa muliere, sic enim & beatissimam uirginem Mariam nuncupant, & si de sacramentis nunquam ueneran dis inuenerit nouitium seu discipulum uoluntarium, tũc dæmon manum extendit, & uiceuersa discipulus seu nouicia, stipulata manu illa seruare promittit, & dæmon habitis illis præmissis, statim subiungit hæc non sufficere, & ubi discipulus quænam ulterius sint facienda inquirit. Dæmon omagium petit, quod continet, ut in anima & corpore, sibi æternaliter pertineat, & pro posse alios quoscunque utriusque sexus sibi associare uelit. Adiungit denique, ut certa unguenta ex ossibus & membris puerorũ, & præcipuè renatorum fonte baptismatis, sibi conficiãt, per quæ cunctas suas uoluntates explere cum sua assistentia poterit. Hunc modum nos inquisitores (experientia teste) percepimus in oppido Brisiaco Basiliensis diocœsis,
ple-

plenam informationem capiendo ab una iuuencula malefica,sed cõuersa,cuius & matertera in diocœsi Argentinensi incinerata fuerat, quæ etiam addiderat, quod per modum quo eius matertera ipsam primitus seducere tentasset talis erat. Quadam enim die secum per gradus ascendere habebat,& eius iussu cameram intrare,ubi cum uidisset quindecim iuuenes in uestimentis uiridi coloris, ad modum quo Rutheri incedere solent,matertera sibi dixit. Elige ex his iuuenibus,& eum quem uolueris, tibi tradam,& ipse te sibi in sponsam assumet,& cum illa nullum se uelle habere asseruisset,grauiter uulnerata tãdem acquieuit,modum exprimens præmissum, asseruit etiam, quod sępius per longa terrarum spacia, de nocte secum translata fuerat,etiam ab Argentina usque Coloniam. Hæc est illa,cuius occasione in prima quæstione præmissum est nos uelle declarare,an maleficæ uere & corporaliter a dæmonibus transferantur de loco ad locum,& hoc propter uerba canonis 26.q.5.episcopi ubi textus sentit, ꝙ solummodo imaginarie,cum tamen interdum etiã uere & corporaliter transferuntur. Interrogata enim an solum imaginarie & fantastice sic incederet per dæmones illusæ. Respondit quod utroque modo, prout etiam ueritas se habet,ut inferius dæmon transferendi localiter declarabitur. Asseruit etiam ꝙ maiora damna ab obstetricibus inferuntur,quia ut plurimũ infantes,aut habent interimere,aut dæmonibus offerre,ab ipsa etiam matertera asseruit se grauiter fuisse uerberatam,eò quod ollam quandã occultatam discooperiendo plurimorũ infantium capita reperisset. Et plura alia retulit,prius præstito pro dicenda ueritate iuramento,vt decuit eius deniq; uerbis super modum profitendi fides indubia, accõmodatur etiam per ea quæ in suo formicario prefatus Ioan. Nider doctor præcipuus,qui etiã nostris temporibus miris claruit scripturis recitat,& hoc ex relatu Inquisitoris Eduensis diocœsi, qui etiam in ipsa diocœsi multos de maleficijs reos inquisierat,& incinerari fecerat,dicit enim,præfato inquisitore mihi referente percepi,quod in Lauianensi ducatu qui-

dam malefici proprios natos infantes coxerant, & comederant. Modus aūt discendi talem artem fuit, ut dixit, ꝙ malefici in certam concionem uenerunt, & opere eorum uerisimiliter dęmonem, in assumpta imagine uiderent hominis, cui discipulus habebat necessario dare fidem de abnegando Christianissimo, & de eucharistia nunquam adoranda, & de calcando super crucem ibi latenter ualent. Sequitur aliud exemplum ab eodem. Fuit insuper fama cōmunis Petro iudice in Botilgem referēte quod in terra Bernen. tresdecim infantes deuorati essent a maleficis, quā obrem etiam publica iustitia satis durè exercerat in tales paricidias. Cum autem Petrus quæ siuisset a quadā capta malefica, per quem modum infantes comederent. Illa respondit. Modus iste est, nam infantibus nondum baptizatis, præcipue insidiamur, uel etiam baptizatis, præsertim quando signo crucis non muniuntur & orationibus. Lector aduerte, quod ideo non baptizatis præcipuè insidiantur instinctu diaboli, ut non baptizetur, sequitur hos in cunabulis, uel ad altera iacentes parētum, ceremoniis nostris occidimus, quos postquam putātur oppressi esse, uel aliunde mortui, de tumulo clam furto recepimus, & in caldari decoquimus, quousq; euulsis ossibus tota caro efficitur bene potabilis, de solidiore materia unguentū facimus nostris uoluntatibus & artibus, ac transuectionibus accommodis, de liquiori uero humore flasconem ut utrem replemus, de quo is qui potatus fuerit, additis paucis ceremoniis statim cōscius efficitur, & magister nostræ sectæ. Sequitur ad idem modus alius magis distinctus, & clarus. Nam iuuenis quidam cum uxore malefica captus, in Bernensi iudicio, seorsum ab eadem, & in distincta turrim repositus, dixit. Si meorum facinorum ueniam consequi possem, omnia quæ de maleficiis scio libens patefacerem mori enim uideo me oportebit. Cumq; per literatos circunstantes audisset omnimodam posse consequi ueniam si uere pœniteret, tunc læte se morte obtulit, & modos primæue perfectionis deseruit. Ordo, inquit, talis est, quo etiam seductus sum. Oportet primo ut dominico die

antequam aqua benedicta consecratur, discipulum futurũ cum magistris ecclesiã introire, & ibidẽ abnegare coram eis, Christum, eius fidem, baptisma, & uniuersalem ecclesiã. Deinde omagium præstare magisterulo, id est, paruo magistro, ita enim dæmonẽ & non aliter uocant. Vbi notandum ꝙ iste modus cum alijs recitatis concordat. Nec obstet quod dæmon interdum præsens est, ubi omagium sibi præstatur, interdum uero non dolose enim tunc operatur, cernens dispositionem futuri discipuli, quem fortassis ab eius præsentia tanquã nouitius retraheretur timoris causa, cum tamen alias per sibi notos & familiares facilius æstimat eum assentire. Ideoq; eum & tunc magisterulum uocant, cum absens est, ut minori terrore, ex parua æstimatione magistri concutiatur. Sequitur postremo de utre bibit supra dicto, quo facto, statim se interiorib⁹ sentit imagines nostræ artis concipere & retinere super principales ritus huius sectæ. In hunc modũ ait, seductus sum. Et uxor mea, quam tantæ pertinaciæ esse credo, ut potius incendium sustineat, quàm minimã fateri uelit ueritatem sed heu ambo rei sumus, sicut dixit iuuenis ita ueritas per omnia reperta est nam præconfessus iuuenis in magna cõtritione mori uisus est. Vxor uero testibus conuicta, nihil ueritatis nec in ipsa tortura fateri uoluit, nec in morte sed incendio præparato per lictorem, eidem uerbis pessimis maledixit, & sic incinerata fuit. Ex quibus liquet modus profitendi earum solennis. Alius uero modus priuatus fit diuersis mediis. Interdum enim uiris aut mulieribus, aut aliqua alia corporali seu temporali afflictione inuolutis, dæmon astat, interdum uisibiliter, interdum per medias alloquitur personas, & si secundum sua consilia agere uelint, omnia profutura pollicetur ad nutum, a paruis tamen ut in primo capitulo tactum est, inchoando, ut ad maiora paulatim perducat. Varia possent adhuc deduci acta & gesta, per nos in inquisitione reperta, sed quia difficultatem hæc materia non patitur, breuitati studendum est cum ulteriori declaratione.

Pro declaratione omagij præstandi aliqua sunt aduertenda.

VErum super hoc quod diabolus omagium recipit aliqua sunt aduertenda qua uidelicet de causa, & quam differenter hoc faciat, & primo. Nam licet hoc faciat principaliter ad maiorem offensionem diuinæ maiestatis, creaturam ei dicatam sibi usurpādo, & ob maiorem certitudinem futuræ illius damnationis, quam summe affectat. Tamen sæpe repertum est a nobis tale omagium ad certos accepisse annos simul cum professione. Interdum professionem tātum & omagium ad certos annos detulisse. Et dicamus professionem consistere in fidei totali, aut partiali abnegatione. Totali, ut supra tactum est, cum fides ex integro abnegatur. Partiali, cum ex pacto inito, habet cæremonialia quædam contra statuta Ecclesiæ obseruare, ut dominicis diebus ieiunare, aut sextis feriis carnibus uesci, aut certa crimina in confessione cælare, uel aliquid simile perpetrare. Omagium uero dicamus consistere in corporis & animæ traditione, qua de causa autem talia practicantur, possumus assignare quatuor causā ex parte dæmonis. Cum enim ut supra in prima parte tractatus declaratur, circa secundum principale, an dæmones ad odium uel amorem, mentes hominum possint immutare patuit, quod intima cordis non possit penetrare, cum hoc soli Deo conueniat. Ex coniecturis tamen in illorum cognitionem deuenit, ut etiam iam inferius patebit. Ideo uersutus ille hostis, si cōsiderabit nouitiā in aggressu difficilem, ad consensum tūc blande eam aggreditur, pauca exigens, ut paulatim ad maiora perducat. Secunda causa, nam cum inter abnegantes fidem, diuersitas credenda est, cum quædā ore, sed non corde, quædā ore & corde diabolus experire uolens, an corde sicut ore sibi profiteatur, certos annos deputat, ut eo in tempore ex operibus & conuersationem mentē eius inuestiget. Tertia causa, nam si per tantum temporis spacium, cognoscet ipsam ad quæcunque exequenda minus uoluntariam

tariam

tariam, & quod iam ore, & non corde, sibi adhęreat pręsumitq; diuinã misericordiam ei propter angeli boni custodiam, quã dęmon in multis experiri potest profuturũ, tunc ipsam abiicere, & tẽporalibus afflictionibus exponere conatur, ut uel sic ex desperatione eius lucrũ habere ualeat. Huius ueritas patet, nam si causa quæritur, unde est, quod certæ maleficæ, sub quibuscunque tormẽtis etiã maximis, nec minimã ueritatem fateri uolunt, ubi tamen aliæ faciliter ad quæcunque interrogata, sua crimina fatentur. Idem unde hoc, quod sibiipsi postquã fassę sunt, uitam auferre suspendio conantur. Reuera enim dici potest, quod ubi diuina coactio per sanctũ angelum ad hoc nõ concurrit ut malefica cogatur fateri ueritatem, & maleficium taciturnitatis abscindere, quod tunc opere dæmonum, fit quodcunq; euenit, siue taciturnitas, siue criminũ confessio. Primum fit super illas, quas ore & corde nouit fidem abnegasse, & simili modo omagium præstitisse. de quarum etiam perseuerãtia certus est, ubi per oppositũ alias relinquet non tuendo, eo quod nouit illas sibi minime proficuas. Experientia nos sæpe docuit, cum oẽs quas incinerari fecimus ex earum confessionibus patuit, ipsas fuisse in uoluntarias circa malefi cia infereda. Nec hoc sub spe euadendi dicebãt, dum per plagis & uerberibus eis a dæmonibus illatis, ubi ad eorum nutum non seruiebãt, ueritas constabat, sæpissime uisæ cum faciebus tumidis, & liuidis. Et similiter quod post confessionem criminum sub tortura, semper seipsas uita priuare laqueo satagũt, ueritas ex nostra practica habetur, cum semper post criminum confessionem, custodes deputãtur singulis horis, super talia attendentes, ubi etiam ex negligentia interdũ custodum ad corrigias uel peplas reperiebantur suspensæ inimico utique ut dictũ est, hoc procurante, ne per contritionem, aut sacramentalem confessionem ueniã consequerentur. Et quas corde allicere nunquã poterat, quo etiam facilime gratiam apud Deum inuenissent. Iam ultimo ꝑ temporalem cõfusionem & horribilem mortem, in desperationem deducere conatur, quãuis & per Dei gratiã ma-

ior ut pie est credendum, ueniam per uerã contritionem, & puram confessionem cõsequuta sit; ubi nõ uoluntarie illis spurcitiis inhęserunt. Patet ex his quæ per diocœses Argentinensem, Constantiensem, & oppidum Haganoæ & Rauenspurga acta sunt, uix annis tribus euolutis. In primo namq; oppido, una uili peplo & fragili se suspendit. Altera noĩe Vuapurgis, de maleficio taciturnitatis miro modo fuit notata, alias mulierculas informando qualiter talem taciturnitatem per puerum masculũ, & primogenitum in fornace decoctum procurare deberent. Acta & gesta adhuc prę manibus habētur, & similiter de aliis in secundo oppido incineratis sparsim hinc inde deducētur. Et est quarta causa cur dæmones omagiũ recipere super certas dicerent, super alias vero minime, eo videlicet ꝙ cũ periodum hominis cognoscere subtilius, quã Astronomi possunt, facilius eis terminum uitæ uel præfigere, uel terminum naturalem, per causalem modo quo dictũ est præuenire potest. Hæc breuiter peracta & gesta maleficarum declarãtur. Primo dæmonis astutiã in talibus deducẽdo. Nam quia secund. August. in lib. de na.d ęmo. assignantur 6. causę unde etiã probabiliter cõiecturant futura contingentia, nõ ꝙ illa scire certitudinaliter ualeant. Prima est, quia uigẽt subtilitate naturali, quo ad operationẽ intellectus ipsorũ. Vnde & sine discursu qui necessarius est in nobis rationis intelligunt. Secunda, quia propter experiẽtiã tẽporũ, & reuelationũ supernorũ spirituũ, plura sciunt q̃ nos, unde ex Isid. allegatur sæpius a doctorib. triplici acumine scire uigẽt dęmones, subtilitate naturæ, experiẽtia tẽporũ, & reuelatione supernorũ spirituũ. Tertia est propter celeritatẽ motus, vñ quæ in Oriente fieri habent, prę cedere possunt mira celeritate Occidẽte. Quarta, quia sicut sua potẽtia cũ Deus permittit, possunt inducere morbos, auarũ inficere, & famem inducere, ita possunt & illa prædicere. Quinta, quia ꝑ signa possunt subtilius prędicere mortẽ q̃ medicus uidẽdo urinã & pulsum. Nã sicut ille ꝑ signa uidet aliqua in infirmo quæ simplex nõ cõsiderat, ita & dæmõ ea quæ nullus homo uidet naturaliter. Sexta

quia

quia ex signis quæ procedũt ab aĩo hominis cõiecturãt ea quæ sunt, uel erũt in anima astutius prudẽti uiro. Sciũt enim q instinctus sunt uerisimiliter secuturi, & cõsequenter cuiusmodi opera. Septima, quia acta prophetarum & scripta noscũt melius q̃ homines, & ex illis multa futura depẽdẽt, ideo ex illis multa futura prædicere possunt, etiã tangunt. 26. q. 5. sciendũ. Vnde nõ mirũ si periodũ hoĩs scire potest naturalẽ, licet secus sit de termino causali q fiere per incineratione, quã dæmon finaliter procurat, qñ ut dictũ est ipsas inuoluntarias reperit, timẽs de earũ reditu & cõuersione, cum tñ alias quas nouit uolũtarias etiã ad naturalem, ut sic usq; mortẽ defendit. DEMVS ex utraque parte exẽpla quæ a nobis reperta sunt & acta. Nã in Basiliẽsi diocœsi uilla super Rhenũ situata nõie Oberuuiler, plebanũ cõuersatione honestũ, habuit tñ illius opinionis seu potius erroris, ꝙ maleficiũ nihil esset in mundo, sed tãtũ in opinione hominũ, qui eiusmodi effectus mulierculis attribuebant, quẽ taliter a suo errore Deus purgare voluit, quod etiã & alia dæmonum super præfigẽdum terminum uitæ maleficis cõmertia patefierent. Nã dum festiue pontem ob cuiusdam negotii expeditione pertransire uellet, obuiam sibi importunitate quãdam uetulam habuit, cui dum in pontis accessu locũ ut præiret dare noluisset, sed importune incederet, casu uetulam luto intrusit, unde indignata, in uerba contumeliosa prorupit, eique dixit, paff, impune non transibis. Sed ille licet uerba parum aduerteret, de nocte se infra cingulum ubi surgere e lecto uolebat, se maleficiatum sensit, ita ut brachiis hominum aliorum sustentari semper habuit, ubi ecclesiã uisitari uolebat, sicq; per triennium mãsit, sub cura tamẽ domestica matris carnalis. Quibus expletis, dum uetula illa ęgrotaret, quàm etiam per uerba cõtumeliosa quibus minata fuerat semper suspectã de maleficio sibi illato habuerat, accidit tamen ut pro confessionis audientia, in firmata ad eum mitteret. Et sacerdos licet importune diceret, confiteatur diabolo, suo magistro, ad instantiam tamen matris per duos uillanos sustentatus inter brachia, domum accessit

cessit, & ad caput lecti in qua malefica iacebat sedendo. Duo illi uillani ab extra auscultare uolebant prope fenestram, sic enim stuba in plano erat situata, an maleficium illatum plebano confiteretur, unde contegit, ut licet infra confessionem mentionem nullam de maleficio illato fecisset, ipsa tamen confessione peracta, dixit: Scis ne tu paff, quis te maleficauit? Et dum blande ille responderet se nescire, illa subintulit: Tu habes me suspectam, & bene. Scias me tibi intulisse tali de causa, ut supra tactum est, & dum ille pro sua liberatione instaret, dixit: Ecce tempus statutum aduenit, & mori habeo, sed ita disponam ut paucis diebus euolutis, post mortem meam sanaberis, ita & euenit. Nam illa iuxta statutum a dæmone terminum obiit, & infra 30. dies quadam nocte, sacerdos ex integro se sanum reperit. Nomen sacerdotis dicitur Paff helim, iam in diocœsi Argentinen. Simile in diocœsi Basilien. uilla Buchel prope oppidum Geuvylle contigit. Mulier quædam capta & tandem incinerata, sex annis incubum dæmonem habuerat, etiam in lateri uiri dormientis in lecto. Et hoc ter in septimana, sabbatis, quintis & tertijs ferijs, aut alijs noctibus sacratioribus. Tale autem omagium præstiterat diabolo, ut post septimum annum, in corpore & anima, perpetuo sibi dedicata esset. Pie tamen dispensauit Deus. Nam in secta capta, & igni adiudicata, uere & integre confessa, ueniam creditur a Deo percepisse. Plurimum enim uoluntaria ad mortem extitit, asserês quòd & si liberari posset, mortem tamen amplius pręeligeret, dummodo potestatem dæmonis euaderet.

De modo quo localiter transferuntur de loco ad locum. Cap. III.

NVnc autem aggrediendum est de earum ceremoniis, & quibus in suis operibus procedunt modis. Et primo de his quæ erga se & proprias personas operātur. Et quia transferri de loco ad locum corporaliter, est de præcipuis earum actionibus carnalibus, etiam spurcitijs cum incubis dæmonibus insistere. De singulis aliqua deducemus, & primo de earum corporali transuectione. Vbi notandum est, quod hæc transuectio patitur difficultatem, ut sæpius tactum est, ex uno duntaxat processu scripturæ, puta 26.q.5.episcopi. ubi dicitur ex consilio acquirendi. Illud non est admittendum, quod quædam sceleratæ mulieres post Sathan retro conuersæ, dæmonum illusionibus, & fantasmatibus seductæ, credunt se & profitentur cum Diana horis nocturnis dea paganorum, uel cum Herodiade & innumera multitudine mulierum, equitare super quasdam bestias, & multa terrarum spacia in tempeste noctis silentio pertransire, eiq; tanquā Dominę in oibus obedire, &c. Quā propter sacerdotes Dei prędicare debent populo, ut nouerint omnino hæc esse falsa, & non a diuino, sed maligno spū talia fantasmata mentibus fidelium irrogari, si quidem ipse satanas transformat se in diuersarum personarū species atq; similitudines. Et mentem quā captiuam tenet, in somnis deludendo, per deuia quæq; deducit, &c. Et ad hoc prędicātur interdum a quibusdam exempla publice de S. Germano, & de quodā alio, qui filiam suam super hoc obseruauit, quasi omnino hæc sint impossibilia fieri. Et indiscrete applicantur ad maleficas & eorum opera, tāquam ut & singula eorū facta in læsionibus hominū, iumentorū terræ frugū, non sint eis applicanda, eo ꝙ sicut fantastice in transuectionibus, ita & circa creaturarū lęsiones illuduntur, quæ quidē opinio cū prima quæstione tanquam

hære-

hæretica sit reprobata, ut patet contra diuinam permissionem, super diaboli potentiam quæ ad maiora ut sic se extendere potest, militans similiter, & contra sacra scripturæ intentionem, & ad ecclesiæ sanctæ intollerabile dãnum, ubi iam multis annis impune ex hac pestifera opinione permanserunt seculari brachio puniendo facultatem amputando. Vnde & in immensum sic creuerunt, ut iam non sit possibile eas eradicare. Ideo diligens lector ea quæ sibi posita sunt in destructionem illius opinionis considerabit, & ad præsens qualiter transferantur, & quibus modis hoc sit possibile aduertet, cum responsionibus super exempla quæ ab eis in medium deducuntur. Quod igitur corporaliter possint transferri, uarijs modis ostenditur. Et primo ex aliis magnorum operationibus. Nam si non possent transferre hoc esset, uel quia Deus non permitteret, aut quòd diabolus hoc facere non posset, eo ꝙ creaturæ repugnaret, non primum quia ubi maiora utique & minora Dei permissione fieri possunt, sed maiora tam in pueris quàm in hominibus sępissime facta sunt, ut pote iustis & in gratia constitutis patet. Nam ubi quærunt ad captiones puerorum opere dæmonum fieri possunt, & an dęmon localiter possit transferre aliquem hominum de loco ad locum etiam inuitum. Ad primum respondent quòd sic, nam & Gulielmus Parisiensis in ultima parte de uniuerso dicit: Camptiones puerorum fieri possunt, ita quòd Deo permittente dæmon uicem infantis genere potest, uel etiam translationem facere. Tales etiam pueri semper sunt miseri eiulantes. Et licet quatuor aut quinque matres uix sufficerent ad lactandum, nunquam tamen impinguantur, sed ultra modum ponderosi existunt. Mulieribus tamen propter nimium terrorem quem concipere possent, nec affirmanda sunt, nec neganda, instruenda sunt ut literatorum iudicia quærant. Permittit enim Deus propter peccata parentum, cum interdum uiri impregnantis uxoribus maledicunt. Vellem, inquiunt, ut diabolũ portares, uel similia. Et similiter impatientes mulieres sępe

similia

ſimilia proferunt. De alijs etiam hominibus interdum iuſtis, exempla plurima reperiuntur. Nam Vincentius in ſpeculo hiſt. lib. 26. c. 43. ex recitatione Petri Damiani refert de puero quinquennij cuiuſdam nobiliſſimi uiri, qui puer pro tunc monachus factus, a monaſterio nocte illatus eſt priſtino clauſo, ubi mane repertus, & interrogatus dixit ſe per quoſdam ad magnum conuiuium delatum, & ut comederet iuſſum. Et poſt per ſuperiora priſtino immiſſum. Quid denique de his magis qui uiſitato uocabulo a nobis nigromantici uocantur, nuncupantur, & per aera ſepe à dæmonibus ad longinqua terrarum ſpacia quandoque uehuntur. Qui etiam alijs interdum hoc idem ſuadentes eos ſecum ſuper caballum, qui utique nõ uerus equus, ſed dæmon in tali forma exiſtit, uehunt, & ut loquuntur, nec ut ſigno crucis ſe muniant hortantur. Et licet duo ſimus hunc tractatum ſcribentes, unus tamẽ ex noſtris ſæpiſſime tales uidit & reperit. Nam ſcholaris quidam pro tunc, nunc uero ſacerdos Friſyngen. diocœſis, adhuc ſupereſſe creditur, qui & referre ſolitus eſt, ſemel ſe corporaliter à dęmone fuiſſe ꝑ aera ſubuectũ, & ad remotas partes illatũ. Superſt ſacerdos alius id oberdorff oppido prope Lantzhutã, qui pro tunc conſodalis illius exiſtens, oculis propriis illam ſubuectionem vidit. Et qualiter extenſis brachiis, in altum clamando, & non eiulando tranſlatus fuit. Cauſa aũt vt idem retulit, hæc erat. Nam conuenientibus quadã die multis ſcholaribus, in potagiis ceruiſiæ, omnes in hoc conſenſerant, vt ille qui ceruiſiam afferret, nil exponere haberet, & ſic vnus ex ſociis dũ pro ceruiſia apportanda exire volebat, oſtium aperiendo, nebulam denſam ante oſtium intuitus fuit, vnde territus rediit, & quod potum adferre nollet cauſam aperiẽdo, eis inſinuauit. Tunc idem qui illatus fuerat, indignatus dixit Et ſi diabolus adeſſet, potum apportabo. Et ſic exiens alijs omnibus tunc videntibus, per aera ſubuectus fuit. Verum quidem quod nõ ſolum vigilantibus, ſed dormẽtibus talia accidere poſſint, fateri neceſſe eſt, vt videlicet dormiendo per aera localiter & corporaliter transferantur.

rantur. Patet & de quibusdam, qui super regulas domorũ & ædificia altissima somniando incedunt. Nec quicquam eis obstare potest ad eorũ transitũ, tam in altum, quam in profundum. Et si proprijs nominibus ab alijs circunstantibus uocantur, statim ad terram quasi colligi ruunt. Hæc utiq; opere dæmonũ fieri pluries arbitrantur, & nõ absq; ratione. Nam cum dæmones sint in multiplici differẽtia, Aliqui de inferiori choro angelorũ, qui etiam exiguis pœnis ultra pœnam damni quam æternaliter patientur, tanq̃ pro paruis delictis cruciantur, qui etiam neminẽ possunt lædere saltim grauiter, sed solũm principaliter ioculationes exercere. Vbi etiam alij incubi sunt uel succubi puniẽtes nocturno tempore homines, uel peccato luxuriæ coinquinantes eos. Non mirum si etiam his trusis insistunt. Potest deduci ueritas ex dictis Cassiani. colla. 1. ubi dicit tot esse immundos spiritus, quot in hominibus studia, nõ dubie comprobatur. Nam nonnullos eorum quos etiam paganos uulgus appellat, nos uero trollen. & abundant in regno Nor ueye, aut schretel. Ita seductores & ioculatores esse manifestum est, ut certa quæq; loca uias iugiter obsidẽtes. Nequaq̃ tormentis prætereũtes lædere possunt derisu tantummodo & illusione contenti fatigare eos potius studeant, quam nocere. Quosdam uero solummodo innociuis incubationibus hominũ pernoctare. Alios ita esse furori ac truculentiæ deditos, ut non sint contenti illorum tantummodo corpora quos suppleuerint atroci dilatione uexare, sed etiam irruere supereminus trãseuntes, atq; affligere illos sæuissima cæde festinent. Vult dicere quod non tantum obsident: immo etiam horribiliter cruciant, quales illi in Euangelio. Matthæi. 8. describuntur. Ex quibus concludere possumus, primum q̃ non est dicẽdum maleficas non transferri localiter, eo quod Deus nõ permittat. Si enim super iustos & innocentes, aut etiam super magos permittit, quomodo non super illas ex toto se diabolo deuouentes. Et ut cum timore loquamur. Nonne diabolus saluatorem nostrũ sustulit, & duxit & statuit hinc inde, ut Euangelium testatur. Nec etiã secundum suf-

fraga-

fragatur aduersarijs quasi diabolus hoc facere non possit: cui ut in supradictis patuit, tanta inest uirtus naturalis oia corporalia excedens, quod nulla ei uirtus terrena es comparari potest. Iuxta illud. Non est potestas super terram &c. immo ipsi lucifero tanta naturalis inest potestas seu uirtus: quæ maior etiam inter angelos bonos in cęlo non existit. Sicut enim omnes angelos in naturalibus excessit, & naturalia per casum non sunt imminuta: sed tan tummodo gratuita, ideo adhuc in eo remanent, licet obfuscata & ligata. Vnde glosa ibidem super illud. Non est potestas super terram &c. Et si oia superat, meritis tamen sanctorũ subiacet. Nec ualet si quis duo obiiceret. Primo quod anima hominis posset resistere, & quod textus uidetur sentire de uno in singulari, scilicet, lucifero, cum in singulari loquatur. Et quia hic fuit qui Christum in deserto tentauit, & primum hominem seduxit, iam autem religatus sit, & alij angeli nõ sint tantę uirtutis, cum ipse omnes excedat. Ideo alii malos homines trãsferre localiter per aera non possunt. Non ualent instantiæ. Primo dicamus de angelis. Nam minimus angelus omnẽ humanã uirtutem incõparabiliter excedit. Rationes sumuntur ex pluribus. Primo, quia uirtus spiritualis fortior uirtuti corporali, sicut uirtus angeli, aut etiam animæ superioris quàm uirtus corporalis. Secundo, quo ad animam. Quia cum omnis forma corporalis est forma indiuidua per materiam, & determinata per hæc, & nũc prout iam anima nostra existit, formæ aũt immateriales sunt absolutæ & intelligibiles. Vnde etiam potestatem habent absolutam & uniuersaliorem: Ideo anima coniuncta non potest ita subito transferre corpus suum localiter, nec in altum eleuare. Bene autem faceret cum esset separata Deo permittente, quę omnia a fortiori potest spiritus omnino immaterialis, prout est angelus tam bonus quàm malus. sic ẽt angelus bonus transtulit Abachuc in momento a Iudea in Caldæam, & ex hac ratione etiam cõcluditur, quod illi qui de nocte in somnis per alta ædificia uehuntur, non feruntur a proprijs animabus, nec ex influentijs corporum

cœle-

cœlestium, sed ab aliqua excellentiori uirtute, ut supra patuit. Tertio ꝙ sicut natura corporalis nata est moueri immediatè natura spirituali secundum locum, tum quia motus localis est primus motuum. 8. physico. tum etiam quia perfectior est inter omnes motus corporeos, ut ibidē probat philosophus ea ratione, quia mobile secundū locum nō est in potentia ad aliquid extrinsecum, inquantū huius, sed solum ad aliquid extrinsecum, unde etiam non tam a doctoribus sanctis q̃ & philosophis concluditur, ꝙ suprema corpora, supple cœlestia, mouentur a substantiis spiritualibus, & separatis bonis, & secundum naturā & uolūtatem, tum etiam quia uidemus quod anima primo & principaliter mouet corpus, motu locali. Ideo dicere oportet ꝙ ratio corporis humani nec quantum ad ipsum corpus, nec quantum ad ipsam animam obstare potest, quin utrunq; moueri possit subito, Deo permittente, de loco ad locum a spiritualibus substantia, bona secūdū uoluntatem & naturā, quando boni & in gratia constituti transferuntur, aut bona secūdum naturam, non aūt secundum uoluntatem, quando male transferuntur. Si cui placet uidere S. Thomam, in prima parte. q. 90. per tres ibidem articulos, aut etiam. q. de malo. seu etiam in. 2. sentē. dist. 7. de potestate dęmonū super effectus corporales. Modus aūt trasnferendi talis est. Nam ut ex præcedentibus patuit unguentum ex membris puerorum, præcipue interemptorum, ab eis ante baptismum cōficere habēt ad dæmonis instructionem sedile aliquod, aut lignum inungere, quo facto, statim in aera feruntur, & hoc siue de die, siue de nocte, uisibiliter, seu etiam si id uolunt, inuisibiliter secundum quod dæmon & obstaculum alicuius corporis, alterum corpus occultare potest, ut in prima parte tractatus de præstigiosa apparitione opere dæmonum patuit. Verum licet dæmon per tale unguentum ut plurimum huiusmodi practicat ad finem, ut baptismi gratia infantes priuētur & saluatione, tamen & absq; his pluries efficere uisus est, uni per animalia quæ utique non animalia uera, sed dæmones sub formis illis existentes, ipsas

transuexerunt

transuexerunt, aut etiam aliquo sine exteriori adminiculo, solummodo dæmonis uirtute uisibiliter operante, interdum transferuntur. RES GESTA de uisibili & diurna transuectione. In oppido Vualshoit super flumen Rheni, Constantiensis diocœsis, malefica quædam oppidanis cum esset plurimum odiosa, & ad quasdam cœlebrandas nuptias non fuissent inuitata, cum tamen pene oẽs oppidani illis interessent, ipsa indignata, uindicare se æstimans, dæmonem aduocat, & suę tristiti æcausam apetuit, ut grandinem excitare uellet, & cunctos de chorea dispergere petiit, quo annuente, ipsam subleuauit, & per aera ad montem prope oppidum, uidentibus certis pastoribus transuexit, & ut postmodum fassa fuerat, a qua sibi deesset ad fundendam in foueam, quem modum ut patebit, ubi grandines excitant, obseruant, ipsa in foueam quam paruam fecerãt, urinam loco aquæ immisit, & cum digito, morte suo, astante dæmone mouit, & dæmon subito illum humorem sursum eleuans, grandinem uehementem in lapidibus super chorizantes tantummodo & oppidanos immisit. Vnde ipsis dispersis & de causa illius mutuo conferentibus, malefica oppidum postea ingreditur, unde suspitio magis aggrauatur. At uero cum pastores ea quæ uiderant recitassent, suspitio uehemens in uiolentam creuit. Vnde capta, & fassa quod ea de causa, nimirum quia inuitata non fuerat, talia perpetrasset ob multis etiã aliis maleficiis ab ea perpetratis, incinerata fuit. Et quia publica fama de huiusmodi transuectionibus etiam apud uulgares cõtinue uolat, nõ expedit plura ad hoc probãdum de his hic inserere. Tantummodo hæc sufficiant aduersus illos, qui huiusmodi corporales transuectiones aut omnino negant, aut ꝙ solummodo imaginarie & fantastice fiant affirmare conantur, qui utiq; in suo errore si relinquerẽtur parum esset, immo nec aduertendum, dummodo in fidei contumeliã sponsorum error non uergeret. Attento aut ꝙ illo errore non cõtenti, etiã alios inserere & publicare in maleficarũ augmentatione, & fidei detrimentũ nõ uerentur, dum asserunt ꝙ oĩa maleficia

ſideraret,ſi uero corporaliter transferri uellet, modũ ſupradictũ ſeruare neceſſe eſſet. Præterea in caſu quo canõ ille nude abſq; omni declaratione intelligẽdus eſſet,quis tã ſtolidus,ut propterea oĩa eorũ maleficia & nocumenta eſſe fantaſtica & imaginaria affirmaret, cum ad ſenſum oĩbus appareat contrariũ?eo præcipue ꝙ plures ſint ſuperſtitionũ ſpecies:utpote quatuordecim.Inter quas maleficarum ſpecies,ſupremũ in maleficiis & nocumentis continet gradũ, & ſpecies phytonũ, ad quam reduci poſſunt qui fantaſtice uehuntur minime gradũ.DEMVM nec exẽpla ex legenda ſancti Germani, aut aliorũ quorũcũq; eis ſuffragantur.Vtiq; quia poſſibile erat dæmonibus, ut ſe ipſos ad latera,uiri dormientis,tempore intermedio quo ſcrutiniũ de uxoribus fiebat applicarẽt quaſi uiris cõdormirent,ꝙ tamen factũ fuiſſe propter honorem ſancti nõ aſſeritur,caſus tamen ponitur ut non credatur eſſe impoſſibile,oppoſitũ illius ꝙ in legenda ponitur. A ſimili reſponderi poteſt ad quaſcunq; alias obiectiones,quia ſicut inueniuntur quod quædam tantummodo imaginarie, ita etiam reperiuntur in ſcriptis doctorum, plures fuiſſe corporaliter translatas.Si cui placet Thomam Brabãtinum in libro ſuo de apibus inſpicere, mira inueniet tã de imaginaria,quàm etiam corporali hominum tranſuectione.

Sequitur de modo quo ſe incubis dæmonibus obiiciunt,Capitulum IIII.

SED quantum ad modum quo maleficæ dæmonibus incubis ſe ſubiiciunt, ſex uidenda. Aliqua ex parte dæmonis &corporis ab eo aſſumpti,ex quo elemẽto ſit illud formatum.Secundo, ex parte actus,an ſemper cũ infuſione ſeminis ab altero recepto. Tertio,ex parte temporis & loci,an potius uno quam altero tempore ſe exerceat. Quarto an uiſibiliter ſe agitat ex parte mulieris, & an tantummodo illæ quæ ex huiuſ-

modi spurcitijs procreantur à dæmonibus frequentãtur. Quinto, an illæ quæ ab ostetricibus tẽpore partus dæmonibus inferuntur. Sexto, an remisior uel intentior sit in talibus ipsa uenerea delectatio, & primo super assumpti corporis materia & qualitate. DICENDVM ꝙ aereũ corpus assumit, & quod aliquo modo est terrestre, inquantũ habet terræ proprietatem per considerationem, quod sic declaratur. Nam quia aer in se non est figurabilis nisi secundum figurationẽ corporis alterius in quo includitur, unde etiam minime suis terminis terminatur, sed tantũmodo alienis, & una pars aeris alteri continuatur ideo simpliciter, ut sic nõ potest corpus aereum assumere. Attẽto autem quod aer est maxime transmutabilis & uertibilis in quodcunq; cuius signum est, quod quidã nitentes corpus a dæmone assumptum scindere gladio, uel profodere id efficere nõ ualuerũt, quia partes aeris diuisi statim continuãtur de nouo, ex quo patet quod in se aer bene est cõpetens materia, sed quia nõ põt figurari nisi aliquid aliud terreste sibi adiungatur, ideo oportet ꝙ aer ille sit aliquo modo inspissatus, & ad proprietatem terræ accedens, seruata tamen aeris ueritate, & hanc condẽsationem facere possunt dęmones, & animæ separatæ per uapores grossos ex terra eleuatos, & per eorũ motum localem eos cõgregando & figurando, in quibus manent tanquam motores tantum, & non ut infamatores, uitam illi corpori formaliter influentes, quia sic fluit ab anima in corpus coniunctum. Sunt autem in suis sic assumptus & figuratis corporibus, sicut nauta in naui quem uentus mouit, unde quando quæritur, quale sit corpus quãtum ad materiam a dæmone assumptũ. Dicendum ꝙ de eo aliud est loqui quãtũ ad principiũ assumptionis, & aliud quantũ ad terminum quia quo ad principium sic est aer, quantũ ad terminũ est aer inspissatus ad proprietatem terræ accedens. Hæc aũt oĩa possunt dæmones, Deo permittente, ex natura, cũ natura spiritualis sic superior naturæ corporali. Vnde & necesse habet sibi obedire, quo ad motũ localẽ, nõ aũt quo ad formarum naturaliũ, tam accidentalium q̃ & substantialium

tialium

tialium susceptionem, nisi in aliquibus paruis creaturis, & hoc adminiculo alicuius alterius agentis, ut supra tactum est. Per motum aūt localem nulla forma ponitur in re mota, unde sic ad nutum mouere possunt cum aliis cir cunstantiis. Ex quibus tamen si quis incidentaliter quære ret, quid sentiendum ubi angelus bonus uel malus aliqua opera uitæ exerceret per corpora uera naturalia, & non aerea, sicut in asina Balaam, per quā angelus loquebatur & ubi dæmones in obsessis corporibus agitātur. DICEN DVM ꝙ illa corpora non dicuntur esse assumpta, licet tātū occupata. Inspiciantur dicta doctoris in 2. distinctio. 8. An angeli corpora assumāt. Sed maneamus in proposito. Dęmones in assumptis corporibus, cum maleficis loquun tur, uident, audiunt, comedunt & generant, quomodo hæc sunt intelligenda, & hæc est secunda pars huius primæ difficultatis. Dicendum ad primum, quod ad ueram locutionem tria requiruntur, scilicet, pulmo cū retractio ne aeris, quæ nō solū propter uocē, sed propter refrigeriū est cordis, unde & muti habent attractionē necessariā. Secūdo requiritur ꝙ formetur ex percussione corporis in ae re sicut cum quis ligno percutit in aere vel campana sonū facit magnū uel paruum, quia materia in se sonorabilis, & percutitur cum sonabili instrumento, redditur sonus secundū quantitatē corporis & recipitur in aere, & multiplicatur usq; ad aures audientis, qui si est remotæ post spaciū, ut uidetur præuenire habet. Tertio requiritur uox & dici potest quod sonus in corporibus inanimatis dicitur uox in animatis corporis & ibi est lingua quæ aerem respiratū & iterum emissum percutit in instrumento & uase fuso a Deo & uiuo naturaliter, quod non est campana. Ideo quia ibi sonus, hic uox dicitur. Et hoc tertiū potest exemplificari per secundū, ut patet, & hæc ideo posui, ut prędicatores habeāt modū tradendi populo. Quarto requiritur, ut ille qui uocem format, conceptum mentis, uult alteri per uocem exprimere, & ut ipse intelligat, ideo illam uocem organizat. i. distinguit successiue in ore per linguam dentes, percutiendo, & per labia claudendo

& aperiendo,percussum aerem in ore,ad aerem extrinse-cum emittendo,ut sic multiplicando successiue usque ad aures audientis,qui tunc intelligit conceptum mētis.Ad propositum.Dæmones carent pulmone & lingua, quam tamen artificiatam ostendere possunt,iuxta corporis conditionem,sicut & dentes & labia,unde non uere & proprie loqui possunt.Sed quia intelligunt,& intellectū mentis ubi exprimere uolunt,tunc non per uoces,sed per sonos qui habent quandam similitudinē uocum,aerem non respiratum & attractum, ut in hominibus, sed inclusum in corpore assumpto percutiūt,& ad aerem extrinsecum articulatim emittunt usq; ad aures audientis,& ꝙ absque aere attracto & nō respirato possit fieri uocis similitudo, patet per cætera animalia non respirantia, quę dicuntur uocare , & certa alia instrumenta ut dicit philoso.in.2.de anima. Alec enim dum capitur extra aquam subito uocē emittit & moritur , possunt hæc applicari , & ea quæ sequuntur usque ad uim generatiuam , exclusiue tamen ad bonos angelos.Si quis uelit ulterius speculari de locutione dæmonū in obsessis corporibus.Ibi enim utuntur corporalibus instrumentis ueri corporis obsessū, quia illis illabuntur sic intelligendo infra terminos corporalis quantitatis,& non infra terminos essentię,neq; corporis,neq; animæ.Da differentiam inter substantiā & quantitatem, seu accidens,sed de his nihil ad propositū.Si cui aūt placet inspiciat sanctum Thom.in.2.senten.di.8.arti.5. Consequenter aūt qualiter uident & audiunt dicendū,ꝙ quia duplex est uisio,Spiritualis & Corporalis. Et prima in infinitum excedit alteram,tum quia penetrat, tum quia per distantiā non impeditur iuxta luminis facultatē quod sibi deseruit.Ideo dicendum , quod nullo modo uidet angelus,siue bonus,siue malus per oculos corporis assumpti,nec aliquid corporale sibi deseruit, sicut tamen locutione deseruit sibi aer,& percussio aeris ad sonū procurādū,& ulterius ad multiplicandū vsque ad aures audiētis, Vnde oculi eorū sunt oculi depicti. Libenter aūt sub his similitudinibus hominibus se offerūt,ut eis eorū proprie

tates

tates quas naturaliter habēt,& loqui ſpiritualiter per huiuſmodi opera manifeſtent. Ideo enim & patribus ſancti angeli ſæpe apparuerũt ex DEI ordinatione & eius permiſſione. Malis hominibus ſeſe manifeſtãt, ut homines eorum proprietates cognoſcentes illis ſe aſſociet, hic in culpis,& alibi in pœnis, Vnde Dionyſius cœleſtis hierarchiæ in fine dicit. Ex oĩbus partibus humani corporis docet angelus ſuas proprietates conſiderare concludendo, quod corporalis uiſio cum ſit operatio corporis uiuentis per organũ corporale, quibus dæmones in ſe carent, ideo in aſſumptis corporibus ſicut ſimilitudines membrorum habent, ita & ſimilitudines operationem. Et ſimiliter dicere poſſumus de eius auditu, qui multũ nobilior corporali, eo ꝙ conceptum mentis & animæ locutionem ſubtilius cognoſcere poteſt, quam homo, audiendo conceptum mentis per uerba corporalia expreſſum. Vide S.Thom. in.2.ſenten.diſtin.8. Si enim in uultu hominis legitur ſecreta eius uoluntas,& ex motu cordis & qualitate pulſus, a medicis paſſiones animæ cognoſcũtur, a fortiori per dæmones. SED quo ad comeſtionem dicamus quod completa ratio comeſtionis quatuor debet. Diuiſionem cibi in ore, & traiectionem in corpus, uirtus corporis potentis digerere, & quartum conuertere neceſſarium nutrimentum, & ſuperfluum eiicere. Angeli quicunque, prima duo in aſſumptis corporibus comedendo faciunt, tertium & quartum non poſſunt, ſed loco uirtutis digeſtiuæ & eiectiuæ, adeſt ei uirtus alia quæ cibis diſſoluitur ſubito in præiacentes materiam. In Chriſto etiam fuit uera comeſtio in omnibus, quia habuit uirtutem nutritiuam & conuerſiuam, non autem conuertendo in ſuum corpus, quia illæ uirtutes fuerunt glorificatæ, ſicut & corpus unde etiam reſoluebatur cibus in corpore ſubito, ſicut qui aquam in ignem proiiceret.

Quomodo modernis temporibus maleficæ actus carnales cum incubis dæmonibus exercēt & qualiter ex his multiplicatur.

SED quo ad actus carnales de quibus principaliter intenditur quo etiam cum maleficis tanquam incubi, in assumptis corporibus exercent, nulla subest difficultas ex præmissis, nisi fortassis quis dubitaret, AN præsentes maleficæ huiusmodi spurcitiis intenderent, & an originem maleficæ ex his spurcitiis sumpserunt. Ad HAS duas dubitationes respondendo, dicamus ad primam quicquid de præcedentibus maleficis ante annos incarnationis dominicæ, mille & quadrigentos, uel circiter actum sit. An uidelicet his spurcitiis inseruiebant sicut ab illo tempore modernæ maleficæ hoc ignoratur, eo quod nusquam hoc quod experientia iam edocuit, historia differuit. Maleficos enim semper fuisse, & ex eorum prauis operibus plurima nocumenta hominibus, iumentis, & terræ frugibus euenisse, sicut & incubos & succubos dæmones, nemo qui historias peragrat dubitare potest, cum traditiones canonum & sacrorum doctorum plurima a multis centenis annorum de ipsis in posterum reliquerunt & tradiderunt, licet in hoc sit differentia quod incubi dæmones in retroactis temporibus infesti fuerunt mulierculis contra ipsarum uoluntatem, prout Nider in suo formicario, & in libro de uniuersali bono, siue de Apibus, Thomas brabantinus plurima recitant. Huic autem positioni, qua asseritur præsentes maleficas huiusmodi spurcitijs diabolicis esse infectas, non nostra sententia, intantum adheret, quarum ipsarum maleficarum experta testimonia, quæ cuncta illa reddiderunt credibilia, nō iam ut hactenus inuitis animis, sed sponte pro uoluutate fœtedissima miserabili seruituti se subiiciētes. Quotquot enim a nobis seculari brachio ad puniendum relicte fuerunt in uariis dyocœsibus, præcipue in Constantiensi, &

in opi

in oppidio Rauenſpurg multis annis his inhæſerunt ſpurcitiis certis ſub uigeſimo,aliis ſub duodecimo,aut ſub trigeſimo anno,& ſemper cũ fidei abnegatione, in toto uel in parte,teſtes ſunt ibidem omnes incolæ.Demptis enim ſecrete pænitentibus & ad fidẽ reuerſis,non minus quàm quadraginta & octo in quinque annis igni traditæ fuerunt; nec tamen illis accommodata fides,quantum ſponte reuerſis ad pœnitentiam,credulitas adhibita fuit omnibus in loco concordantibus,quod huiuſmodi ſpurcitiis in augmentum huius perfidiæ habent inſiſtere. De quibus etiam ſigillatim in ſecunda parte operis, ubi eorum particularia opera deſcribentur tractabitur, obmittendo ea, quæ & ſocius noſter, inquiſitor Cumanus in comitatu Burbiæ peregit; qui & in ſpacio unius anni, qui fuit Milleſimus quadringenteſimus octuageſimus quintus; quadraginta & unam maleficas comburi fecit. Et omnibus publice aſſerentibus,ut dictum eſt,illis ſpurcitiis diabolicis inhæſiſſe.Cõſtat ergo omnia aut uiſus uel auditus propria experientia,aut fide dignorum relatibus.Quo ad ſecundum, ubi difficultatur,an ipſi malefici ex his ſpurcitiis originem ſumpſerunt. Dicamus ſecundum Auguſtinũ; hoc utiq; uerũ eſſe oẽs ſuperſtitioſas artes ex peſtifera ſocietatem oĩm & dæmonũ originem ſumpſiſſe.Sic enim dicit libro.1.de doctori.chriſtiana; & habetur.26.q.2. illud quod eſt. Omnes artes huiuſmodi uel nugatoriæ uel noxiæ ſuperſtitionis ex quadam peſtiferã ſocietate oĩum; & dæmonũ quaſi pacta infidelis & doloſæ amicitiæ conſtituta penitus ſunt repudiandæ. Illo attento manifeſtum eſt quod ſicut diuerſæ ſunt ſpecies ſuperſtitionis; ſeu magicæ artis, ita & diuerſæ ſunt eorum ſocietates; & ſicut ſpecies maleficorũ inter quatuordecim illius artis ſpecies peſſima exiſtit,quia non per pactum tacitum,ſed expreſſum ultra hoc quod cultum latrię perfidei abnegationem ipſis dæmonibus habent exhibere. Ideo & peſſimã cum ipſis conuerſando retinent ſocietatem, iuxta mulierum; quæ ſemper uanis delectantur,conditiones.Attento inſuper iuxta doct. S. Tho. in 2. ſenten. diſt. 4. ar. 4. in ſo-

lutione uniûs argumenti ubi quęrit. An geniti ex huiusmodi dæmonibus modis peractis sine maioris uirtutis q̃ alii homines? Respondit hoc uerum esse: non solum ex textu scripturæ Genesis. 6. Isti sunt potentes a seculo &c. Sed etiam ea ratione quod dæmones possunt scire uirtutem seminis decisi. Primo ex dispositione eius a quo decisum est. Secundo mulierem proportionatam ad seminis illius susceptionem. Tertio constellationem iuuantem ad effectum corporalem. Et quartum addere possumus etiã ex suis uerbis. s. ipsius geniti complexionem optimam, ad effectus illi proportionatos, ex quibus omnibus sic cõcurrentibus concluditur, ꝙ tales sic geniti sunt fortes & magni corpore. Ideo ad propositum cum quæritur. An malefici ex his spurcitiis originẽ sumpserunt, dicamus. Originem sumpserunt utiq; ex pestifera mutua societate, ut ex primo notabili patuit. Multiplicationẽ uero non sumpsisse ex illis spurcitiis nemo negare potest ex secundo notabili, cum non delectationis, sed corruptionis causa illius dæmones intendunt. Erit ergo talis ordo quod succubus dęmon ab homine, scelerato semẽ decidat, qui si est proprius illi homini deputatus, & noluerit se incubum facere, ad maleficam tradit illud semen dæmoni mulieri seu maleficæ deputatus, & ille sub certa constellatione sibi deseruiente, ut talis genitus uel genita, fortis uiribus ad peragenda maleficia persistit se incubum maleficæ faciet. Nec obstat quod illi de quibus textus loquitur non fuerint malefici, sed tantummodo gigantes, & uiri famosi & potentes, quia ut superius dictum est, maleficia nõ fuerunt perpetrata tempore legis naturæ, & hoc propter recentẽ memoriam creationis mundi. Vnde idolatria locum habere non potuit, iam autem malicia hominum excrescente diabolus maiorem ad seminandum hoc genus perfidiæ reperit oportunitatem. Sed neque illi termini in bonum uirtutis intelligi possunt, ubi illi asseruntur fuisse uiri famosi dicebantur.

An

An semper cum decisione seminis incubus dæmon maleficam aggreditur.

AD illud etiam ubi quæritur. An semper cum infusione seminis, &c. Respondetur cum mille nocendi habeat modos & arte, utpote qui a principio ruinæ suæ, conatur ecclesiæ unitatem rescindere, & humanum genus omnibus modis auertere. 16. q. secunda. Ideo de istis regula infallibilis non potest dari, sed probabilis distinctio, uidelicet, quod aut malefica annosa est, & sterilis, aut non. Si sic utique absque seminis decisione, cum ad nihilum ualeret, & dæmon in suis operibus etiam quantum potest superfluitatem subterfugit, sicut & natura maleficam aggreditur, uel etiam si sterilis non sit, tamen delectationis causa ex parte maleficæ causandæ ipsam aggreditur. Si uero ad impregnationem disposita, tunc si commode semen a uiro decisum habere potest cum illo ipso aggredere ob infectionem prolis non differt. Verum si quis quæreret an semen emissum per nocturnam pollutionem ita colligere posset sicut decisum per actum carnalem. Ad hoc probabilis potest dari ratio, quod non licet aliis uideri patet oppositum. Nam attento quod dæmones ut præmissum est, uirtutem seminis generatiuam attendunt, & talis uis in semine per actum carnalem amplius effunditur & conseruatur, scinditur semen per pollutionem nocturnam emissam, tantummodo ex superfluo humore & non cum tanta ui generatiua discinditur. Ideo cum eo se minus exercere ad generationem prolis creditur, nisi fortassis uim illam adesse semini intelligeret. Sed & hoc omnino negare non possumus, quod malefica maritata, & per maritum impregnata, etiam per cōmixtionem alterius seminis incubus dæmon conceptum inficere potest.

An potius

An potius uno tempore quàm altero, & similiter de loco.

AD illud, an obseruat tempora & loca. Dicendum q ultra obseruantiam temporum, quod ad constellationes quas obseruat, quando ad prolis infectionem operatur. Obseruat etiam certa tempora quando non infectionis, sed ueneree uoluptatis causa, ex parte maleficæ exercendæ agitatur, & sunt sacratiora totius anni tempora, ut natalis Christi, Paschatis, & Pentecosten solennitatibus, & alijs festiuis diebus, & hoc faciunt triplici ex causa. Primò, ut sic malefici non solum perfidi per apostasiam a fide, uerum etiam sacrilegij uitium incurrunt, in quibus ipsi dæmones ut ipse creator amplius offendatur & grauius, in propriis animabus maleficę condemnentur. Secunda causa, quod cum Deus sic grauius offenditur eis maiorem potestatem sæuiendi in homines & puniendi illos, siue in rebus, siue in corporibus, etiam innoxios relinquant. Quod enim dicitur, filius non portabit iniquitatem patris, &c. intelligitur quò ad æternam punitionem, temporali autem sæpissimè innoxij propter aliorū facinora afflictione puniuntur, unde & alibi Deus clamat: Ego Deus fortis & zelotes uisitans peccata parentum, in tertiam & quartam generationem. Talis punitio patuit in filijs Sodomitarum submersis, propter parentum scelera. Tertia causa ut maiori oportunitate plures ruere faciant, præsertim iuuenculas, quæ festiuis diebus ocio & curiositatibus dum amplius insistunt, eo facilius a maleficijs uetulis seducantur, prout in terra natiuitatis unius ex his inquisitorib. cū duo simus hoc opus colligentes contigit. Nam iuuencula quædam & uirgo deuota sollicitata festiua die ab una uetula, ut secum per gradus ad cameram ascenderet, eo q certi iuuenes pulcherrimi ibidem essent inclusi, & dum illa annueret, ascēdentibus simus, uetula præcedente, iniunxit iuuenculæ, ne se signo crucis muniret. Et licet illa annuisset, occultè tamē signo illo muniuit, ex re contigit, ut dum ascendissent,

diſſent,& uirgo neminem compexiſſet, eo quòd dæmones ibidem exiſtentes ſuam præſentiam in aſſumptis corporibus illi uirgini nequiebant oſtendere. Vetula male dicendo uirgini dixit: Vadas in nomine omnium diabolorum, cur te ſignaſti? Hæc ex confeſſione pura illius uirginis collegi. Poteſt & addi quarta cauſa ut ſic facilius homines ſeducant, qui dum ſi conſiderant quod talia à Deo ſacratioribus temporibus fieri permittuntur, non æſtiment illa tam grauia eſſe, ſicut ſi illis temporibus ne quirent facere de loco uerò amplius in locis certis ſe exercent, dicendum ꝙ ex uerbis factiſq; maleficarum conſtat, ꝙ ſpurcitias illas omnino in locis ſacris exercere nō poſſunt. Quia in re perpenditur efficacia angelicę cuſtodiæ, ob reuerentiam illius loci, & quod amplius eſt, aſſerunt, ſe nunquam habere pacem, niſi tempore diuinorū, cum præſentes fuerint in eccleſia, & ideo citius & tardi⁹ ingrediuntur & egrediuntur, licet alia peſſima certa cære monialia habent ad inſtructionem dæmonum obſeruare ſcilicet tempore eleuationis in terram ſpuere; ſeu cogitationes nephandiſſimas per uerba, aut ſine uerbis proponere, ut utinam eſſes in tali, uel tali loco, prout iam in ſecunda parte tangetur.

An uiſibiliter ſicut ex parte maleficæ, ita etiam quo ad circunſtantes ſe mutuo agitant.

AD illud, an uiſibiliter uel inuiſibiliter huiuſmodi ſpurcitias agant mutuo, dicendum quantum experientia nos edocuit, quòd licet ſemper uiſibiliter ex parte maleficæ dæmum incubus operetur, ita quòd non eſt neceſſarium inuiſibiliter propter fœderatum pactum & expreſſum ei appropinquare. Tamen quò ad circunſtantes ſæpius ipſæ maleficæ ſupinæ iacentes in agris ſeu ſyluis uiſæ ſunt & denudatæ ſupra umbilicum. Et iuxta diſpoſitionem illius ſpurcitiæ coaptatis membris, tibijs & cruribus ſe agitantes dęmonis incubis inuiſibiliter ibi

dem

dem quo ad circunstantes cooperantibus, licet in fine actus uapor nigerrimus in longitudine hominis sursum a malefica in aere eleuabatur, sed hoc rarissimè. Et qua de causa nouit ille, ille artifex, ut iuuencularum circunstantiam, uel aliorum hominum mentes ualeat aut allicere, aut immutare, de quibus gestis & qualiter in plerisq; locis, tam in oppido Rauenspurg quàm etiã in domino nobilium de Roppelsteyn, & certis aliis terris talia sunt peracta, in secunda parte patebit. Sed & hoc contigisset certum est, ꝙ maritis uisibiliter interdum cernentibus incubos dæmones, quos tamen non dæmones, sed uiros putabant cum eorum uxoribus talia peragere, dum arma arriperent, & transfodere uolebat, subito dæmon disparuit, se inuisibilem faciẽdo, unde & mulieribus manus & brachia obiicientibus, licet interdum læsi fuissent, ipsos tamen uiros obiurgantes an ne oculos haberent, aut si a dæmonibus obsessi forent deridebant.

Quod non solum dæmones incubi mulieres ex eorum spurcitijs procreatis, aut eis obstetricibus oblatas infestant, sed quascunq; indifferenter, cum maiori uel minori uenereã delectatione.

FInaliter uero concludendo, dici potest ipsos dæmones incubos non tantum mulieribus ex eorum spurcitijs progenitis, aut eis ab obstetricibus oblatis fore infestos, sed toto conatu in quascunque sanctiores uirgines illius terræ, aut oppidi per ipsas maleficas seductrices aut copulatrices anhelare. Hoc enim experientia rerum magistra edocuit, ubi in oppido Reuenspurg certæ combustæ ante finalem sententiam. Hinc simile asseruerunt, quod eis ab earum magistris iniunctum fuisset, omni conatu debere in subuersionem sanctarum uirginum, & uiduarum laborare. Et de uenerea delectatione an maior

sit uel minor cum incubis dæmonibus in corpore assūmptis quàm cæteris paribus cum uiris in corpore uero dicendum. Videtur quod licet naturalis ordo hoc minus excusat, quin maior sit ubi simile suo simili alludit: tamen ille, ille artifex, ubi debita actiua debitis passiuis licet non in natura, tamen sub qualitatibus in calore uel temperamento aliquo coniungit, utique non minorem excitare uidetur concupiscentiam, sed de his in sequentibus latius quò ad conditionem sexus fœminei declarabitur.

De modo generali quo per sacramenta ecclesiæ sua maleficia maleficæ exercent. Et de modo quo uim generatiuam impedire solent, seu etiam alios defectus super quascunque creaturas, déptis corporibus cœlestibus.

CAP. V.

NAm autem qualiter alias creaturas in utroque sexu & terræ fruges inficiunt, plures sunt super modo agendi aduertēda. Ex primo qualiter homines, demum qualiter bestias. Tertio, qualiter terræ fruges. Et parte hoīs, primo qualiter uim generatiuā, seu etiā actum uenereū ne mulier concipere, aut uir actum exercere ualeat maleficijs impediunt. Secundo qualiter actus ille impeditur respectu unius mulieris interdum & non alterius. Tertio qualiter mēbra uirilia auferuntur, quasi omnino sint a corporibus euulsa. Quarto quomodo si aliquid præmissorum contingeret potentia dæmonis inferente ꝑ se: non per maleficam posset discerni. Quinto, quomodo maleficæ homines utriusq; sexús in bestias præstigiosa arte transmutant. Sexto, quomodo obstetrices maleficæ conceptibus in utero matris diuersis modis interimūt, & ubi hoc non faciunt, dæmonibus infantes offerunt, & ne hęc quasi incredibilia putarentur, ideo in prima parte operis per quæstiones & argumentorum solútiones sunt decisa

Ad

Ad quas si opus sit, dubius lector pro inuestiganda ueritate recurrere potest. Ad præsens tantummodo acta & gesta per nos reperta, siue etiam ab alijs conscripta in detestationem tanti criminis sunt, deducenda ad priores quæstiones, si fortassis alicui difficiles ad intelligendum forent. Ex his quæ in hac secunda parte traduntur fidem capiat, & ab errore resilat, quo nullam maleficam esse, aut nullum maleficium posse fieri in mundo æstimauit. Vnde primo notandum, quod cum sex modis lædere possunt absque modis quibus alias creaturas lędunt. Et unus sit, quo amorem malum ingerunt uiro alicui ad mulierem, uel mulieri ad uirum. Alius est, quo odium uel inuidiã in aliquo seminare procurant. Tertius in his qui malefíciati dicuntur, ne ui generatiua uti ualeant ad fœminam, uel uiceuersa femellæ ad uirum, uel etiam aliis modis aborsum procurando, ut supra tactum est. Quartus cum in membro aliquo hominem ægrotare faciunt. Quintus cum uita priuant. Sextus cum usum rõnis auferunt. Et fateri cum hoc oportet quod in omni genere rerum, demptis corporibus cœlestibus ueros defectus & ueras infirmitates ex uirtute naturali inferre possunt, & hoc ex potentia uirtute naturali & spirituali, qua corporali quacunque eminent uirtute. Nulla etiam infirmitas cum altera concordat, seu etiam defectus naturalis ubi infirmitas desit, ideo diuersis medijs utique ad diuersas infirmitates & defectus procedunt. De quibus aliqua quantum necessitas postulat in medium producamus, prius tamen ne animus lectoris maneat suspensus, cur supra corpora cælestia aliquam immutationem facere non possunt, dicemus triplicem esse causam. Prima, quia super eas etiam quo ad locum pœnalem existunt, qui locus est aer caliginosus, & hoc propter ipsorum officium eis deputatus, uide supra in prima parte tractatus in quæstio. 2. ubi dicitur de incubis & succubis dæmonibus. Secunda causa quia corpora cœlestia mouentur a bonis angelis, ut de in plerisque locis de motoribus orbium, præcipuè S. Thomam in prima parte q. 90. in quo concordant philosophi

phi cum theologis. Tertia causa propter uniuersale regimen & commune bonum uniuersi, cui detraheretur in generali si malis permitteretur spiritibus in illa corpora cęlestia aliquas immutationes causare. Vnde & illę immutationes miraculosę factę in ueteri aut in nouo testamento, a Deo per eorum motores se angelos bonos factæ sunt, ut in statione Solis sub Iosue, retrogradatione sub Ezechia, obscuratione innaturali in passione Christi. In omnibus autem post elementis & elementatis sua maleficia Deo permittente, & per se absq; maleficis & cum maleficis exercere possunt, & de facto exercere non cessant, ut patebit. Secundo notandum quòd in omnibus modis maleficandi ut plurimum semper maleficas informant, ut instrumenta suæ maleficæ per sacramenta seu sacramentalia ecclesiæ, uel per quæcunq; diuina seu Deo consecrata efficiant, ut quando imaginem cereã sub palla altaris ad tempus ponit, uel per Chrisma sacrum filũ trahunt, uel ex quibuscunque rebus consecratis. Et hoc quidem triplici ratione, sicut etiam quòd sanctioribus anni temporibus, & pręcipue circa aduentum domini, & festa natalia sua maleficia exercere solent. Primo ut non solum homines per talia perfidi fiant, sed etiam sacrilegi, diuina quantum in eis est contaminando, & sic plus Deũ creatorem suum offendant intimius, animas proprias cõdemnent, & plures in peccata ruere faciant. Secundo ut Deus sic grauiter per homines offensus, dęmoni maiorẽ potestatem in homines sæuiendi relinquit. Sic etiam Gregorius dicit, quod malis interdum iuxta eorum desideria & petiones concedit, iratusque aliis denegat propitius. Tertio ut sic sub specie boni apparentis pluries simplices facilius decipiat, quando per tacta diuinis rebus putant aliquid numinis a Deo obtinuisse, ubi solum peccata maiora sunt commissa. Potest & addi quarta ratio super sacratiora tempora & principium anni. Nam quia festa plus franguntur peccatis mortalibus quàm mechanicis operibus, iuxta August. in lib. decem cordis. Superstitio autem & maleficia de maximis seruilibus operibus

dæmo-

dæmonis est contra diuinam reuerentiam. Ideo ut dictũ est, homines profundius cadere facit, & creator amplius offenditur. Et super principium anni dicere possumus, iuxta Isidorũ lib. 8. ethi. cap. 1. quod sicut Ianus à quo Ianuarius mẽsis dictus est, qui & in die circũcisionis incipit, idolũ fuit diuersis faciebus cõfictũ, una tãquã esset finis anni precedentis, & alia tanquam esset principium futuri, & imminentis anni esset protector, & fortunatus auctor, in eius reuerentiam, sed potius dæmonis, in idolo faciebant pagani uarias commotiones luxuriosas & strenuas, & iocula sibi mutuo tradiderunt, choreas uarias duxerũt, mẽsas præparauerunt, de quibus mentio fit per beatum Augustinum, in multis locis, & fere per totum recitatur 26. q. uariis. Et sicut iam mali Christiani has corruptelas immitatur, licet, quo ad lasciuiam sint translata ab eis ad tempora carnispriuii quando cum laruis, & ludis & aliis superstitionibus discurrunt. Ita & nunc maleficæ his per suasionibus a dæmonibus, in ipsorum cõplacẽtiam circa principiũ anni quo ad diuiuũ officiũ & cultum, ut festum Andreæ & festa natalia Christi existũt, sua maleficia exercent. Et quidem iam in speciali qualiter per sacramenta. Primo demum qualiter per sacramentalia talia exercent aliqua nouiter facta, & a nobis per inquisitionẽ reperta referamus, oppidũ quod nominare nõ expedit, quia ordo charitatis & rationis imperat & suadet, ubi malefica corpus dominicum sumpsit, & declinans subito ut detestabilis modus est mulierum, peplum ori adhibuit, & in panniculum dominicum corpus extrahendo inuoluit, & in ollã in qua bufo erat, sic & diabolo informata proiecit, & sub terrra in stabulum prope horreũ domus suæ occultauit, cum aliis plurimis rebus adiunctis, ex quibus sua maleficia exercere habuisset, sed assistente diuina pietate tãtum facinus detectum ad lucem peruenit Nam sequente die mercenario quodã causa sui laboris, prope stabulum iter faciente, uocem quasi cuiusdam infantis eiulantis audiuit, & quãto propius accessit, usq; dum ad pauimentũ sub quo olla abscondita erat peruenisset, tãto clarius audiuit,

diuit, & æstimans infantem aliquem a muliere subtumulatum, sculterum seu præsidentem accessit, & rem gestam sua æstimatione a paricidia perpetratam narrauit, qui citò missis seruitoribus ita esse ut ille narrauerat, repertum est. Exhumare autem puerum nolebat, sed potius ut custodes a remotis positis, si qua mulier accederet, sano usi consilio attendere haberent. Nec enim dominicum corpus ibi absconditum esse nouerat, unde & contigit ut eadem malefica locum accederet, & sub pallio aliis, occulte cernentibus ollam abscondit. Vnde capta & quæstionibus exposita facinus detexit, asserens dominicum corpus cum bufone fuisse in olla absconditum, ex his pulueribus sua ad libitum nocumenta hominibus seu, alijs creaturis inferre posset. Insuper aduertendum quod hanc obseruant maleficæ communicantes cõsuetudinem, ut si absque nota efficere ualeant dominicum corpus lingua & non supra recipiant rationibus his ut æstimari potest, ut abnegationis fidei remedium nunquam percipere uelint, nec per confessionem, nec per sacramenti eucharistiæ perceptionem. Secundo, ut eo facilius ex ore dominicum corpus accipiatur pro earum ut dictum est, usibus applicandum in maiorem creatoris offensam. Quare & omnium ecclesiæ rectoribus & populum communicantibus semper iniungitur summam adhibere diligentiam, ut plurimum aperto ore & lingua, bene extensa cum amotione pepli mulieris communicent. Et quanto maior adhibetur diligentia, tanto plures maleficæ per hunc modum notantur. De alijs rebus sacramentalibus innumeras exercent superstitiones. Interdum imagines cereas, quandoque res aromaticas sub palla altaris, ut supra tactum est ponentes, & sub limine domus occultantibus, ut per transitum ille pro quo positum est, maleficiatur. Innumera possent deduci, sed hæc minima per maiora maleficia approbantur.

De modo quo uim generatiuam impedire solent. Capitulum VI.

DE modo autem quo uim generatiuam impedire solent, tam in hominibus quam iumentis etiam in utroque sexu, potest lector ex his quæ supra tacta sunt in quæstione. An dæmones per ipsas maleficas mentes hominũ ad amorem uel odium immutare ualeant. Vbi post solutiones argumentorum specialiter fit declaratio de modo quo uim generatiuam impedire ualeant, Deo permittente vbi tñ notandum quod tale impedimentũ ab intrinseco & extrinseco practicatur. Intrinsece aũt fit ab eis dupliciter. Primo, ubi rigorẽ membri pro fructificatione acõmoda directe reprimũt, nec hoc uideatur impossibile, cum & motũ alias naturalem in aliquo mẽbro impedire possunt. Secundo, ubi missionem spirituũ ad membra in quibus est uirtus motiua prohibent, quasi intercludendo uias seminis, ne ad uasa generationis descendat, uel ne excidatur, uel emittatur. Extrinsece procurant interdũ per imagines, vel ex herbarũ comestionibus, interdũ per alias res exteriores, puta ex gallorũ testiculis, non tamẽ credendum est ꝙ uirtute illarum rerũ uir impotẽs reddatur, sed oculta uirtute dæmonũ illudentem huiusmodi maleficas, per huiusmodi uim generatiuã, ne videlicet uir coire, aut mulier cõcipere ualeat maleficare possunt. Et huius ratio est, ꝙ plus permittit Deus super hunc actũ, per quem primũ peccatũ diffunditur ꝗ super alios actus humanos, sic & super serpentes qui magis incantationibus deseruiunt, ꝗ alia animalia. Vnde & pluries a nobis & ab alijs inquisitoribus repertum est ꝙ per serpẽtes aut per huiusmodi impedimenta intulerunt. Nam quidam captus maleficus fassus fuerat ꝙ multis annis sterilitatem tam in hominib. ꝗ iumentis quãdã domũ inhabitantibus per maleficium intulisset. Nider insuper ubi supra refert quẽdã maleficũ noĩe Stadlin, in diocœsi Lauzanensi captum, qui & fassus

fuerat

fuerat ꝙ in certa domo ubi uir & uxor simul permanebant,per sua maleficia successiue,in utero uxoris uiri septem infantes occidisse,ita ut semper aborsum fecerat fœmina annis multis.Simile fecerat in eadē domo oibus pecoribus & iumētis fœtosis quorū nullum uiuū partum edidit in eisdem annis.Et cū maleficus quæstionaretur qualiter talia procurasset,aut qūo reus esse posset,facinus aperuit dicēs:Subter limen ostij domus serpētē posui, qui si amouebitur fœcūditas inhabitātibus restituetur,& sicut prædixit,ita euenit.Nam licet serpens nō fuisset inuētus, quia in puluerē redactus,terra tn̄ omnino asportabat, & eodē anno uxori & omnibus iumētis fœcunditas restituta fuit.Aliud deniq; factū in Rychshofen paucis & uix quatuor annis elapsis contingit,famosissima quædā malefica erat,utpote quæ solo tactu, & omni hora maleficiare & aborsum procurare sciebat. In quo dum uxor cuiusdam potētis impregnata esset, & ob sui custodiā quandā obstetricē ad se recepisset,monitaq; ab eadē obstetrice fuisset ne castrum exiret, & ꝙ præcipue a colloquio & conuersatione illius maleficæ supra dictæ se caueret,Post aliquas septimanas immemor illius monitionis castrum exiens, quasdā mulieres congregatas in quodā conuiuio uisitādi gratia accessit,ubi cum paululum resedisset, malefica superuenit, & ipsam dominam quasi salutationis gratia super uētrē ambabus manibus tetigit,& subito puerū se dolorose mouentē persensit. Vnde territa ubi ad propria redijt,& rem gestā obstetrici narrasset. Heu inquiēs iam puerum perdidistis exclamauit, & ut prædixit in partu contigit.Nam nec aborsum integrum, sed paulatim frustra iam capitis iamq; pedum & manuū peperit. Magna utiq; ex diuina permissione castigatio in pœnam eius,uidelicet mariti qui tales maleficas punire,& iniurias creatoris ulcisci deberet.Fuit & in oppido Merspurg Constātiensis diocesis quidam iuuenis intātū maleficiatus,quod nullum actum carnalem cum aliqua, dēpta una exercere poterat. Multis etiam audientibus retulit,quod sæpissime dum eam declinare & alias terras inhabitare,& fugā

capere uolebat. Adhuc interdum nocturno tempore assurgere,& festinè cursu uelocissimo, iam per terram:iam per aerem quasi uolando redire uolebat.

De modo quo membra uirilia auferre solent.

CAP. VII.

SEd & hoc quod membra uirilia auferre solent,non quidem in rerum ueritate corpora humana illis spogliando, sed præstigiosa arte occultando,ut supra in quæstione desuper tacta declaratum est,aliqua gesta in medium producamus.In oppido nanq; Rauenspurg iuuenis quidam iuuenculæ adhæsit, quam relinquere uolens membrum uirile perdidit, præstigiosa utique arte: ut nihil uidere aut tangere præter planum corpus posset. Anxius inde cellare quoddam adijt, ut uinum emeret, & paululum residens mulieri: cui alteri superueniente causam tristitiæ suæ aperiendo singula enarrauit, & ita esse corpore demonstrabat. Astuta illa an ne aliquam suspectam haberet,inquisiuit. Et ille utique: talem ipsam denominando, & rem gestam narrando manifestauit. Et illa. Expedit ut per uiolentiam aliquam ubi beniuolentia tibi non suffragatur, pro acquirenda sanitate ipsam inducas.At iuuenis in crepusculo noctis uiam quam transire malefica solebat obseruauit,& ipsam reperiens dum pro sanitate corporis sibi reddenda supplicaret. Et illa se innoxiam, nec quicquam scire assereret, ipsam inuadendo manutergium quoddam ad collum fortiter comprimendo strinxit, dixit: Nisi mihi sanitatem restitues, è manibus meis peribis. Vnde illa quia clamare non poterat,& iam facies tumefacta nigrescebat. Sine,inquit,me liberam & te sanabo. Et iuuenis dum nodum & strictu-ram laxasset,malefica manu ipsum inter femora seu coxas tetigit,dicens: iam habes quod desideras. Et iuuenis ut postmodum referebat notabiliter persenserat antequam uisu aut tactu seipsum certificasset membrũ sibi ex tactu

dun-

duntaxat maleficæ fuisse restitutum. Simile uenerandus quidam pater honestate uitæ & scientia præclarus in ordine, è conuentu Spirensi referre solebat. Quadā inquit, die, dum confessionis audiētiæ instarem, iuuenis quidam accessit, & inter uerba confessionis membrum uirile lamentabiliter se perdidisse asseruit. Admirans ego pater, & uerbis suis faciliter credere nolens, eo quod leuis corde qui facile credit, a sapiente iudicatur. Experientia didici per uisum, nihil cernendo, dum iuuenis locum uestes detegendo demonstraffet, unde in me sanoq; consilio usus, an ne aliquam haberet suspectam, quæ ei tale maleficium intulisset, inquisiui, & iuuenis: unam se habere suspectam sed absentem, & in Vvormatia residentem asseruit. Tunc ego: hoc tibi iniungo, quanto citius ipsam accedas, & pro missionibus ac blandis uerbis pro posse ipsam emollire studeas, quod & fecit. Nam post paucos dies reuersus est, gratias mihi referens, se sanum & cuncta recuperasse asseruit, & sic uerbis credidi, experientia tamen uisus certificatus denuo. Sunt tamen & hic aliqua notanda ad intelligendum clarius quæ supra de eadem materia tacta sunt. Primo ꝙ nullo modo credendum est talia membra euelli, aut segregare corporibus, sed arte præstigiosa per dæmonem, ut nec uideri aut tangi ualeant, occultari. Et hoc auctoritate & ratione, licet supra tactū sit, ubi Alexander de Ales parte secunda dicit. Præstigiū proprie sumptum est illa illusio dęmonis quę nō habet causam ex parte mutationis rei, sed solummodo ex parte cognoscentis, qui deluditur, siue quantum ad interiores sensus, siue quantū ad exteriores. Super hæc tamen uerba notandum ꝙ hic illuduntur duo sensus exteriores, scilicet, uisus & actus, & non interiores, ut sunt sensus cōmunis phantasia, imaginatiua, extimatiua & memoria, licet S. Thomas tantum modo ponat quatuor, ut supra tactū est, eo ꝙ phantasiam & imaginatiuam ponit unam, & bene, pauca enim differentia est inter imaginari & phantasiari. Tho. in 1. par. q. 79. Et hi sensus immutantur, & non exteriores solum, quando nihil occultatur uel manifestatur uel uigilando,

uel dormiendo. Vigilando, ut dũ res aliter uidetur quàm in se sit, ut cum quis uidet aliquem equum cum assessore deuorantem, aut in bestiam esse hominem trãsformatũ, aut seipsum bestiã esse, & cũ bestijs debere incedere æstimantem, tunc enim sensus exteriores deluduntur & occupantur per interiores, quia uirtute dæmonum species sensibiles dudum reseruare in thesauro specierum sensibiliũ ut est memoria, non illa intellectiua in qua species intelligibiles conseruantur, sed memoria quę est conseruatrix specierum sensibilium, quæ etiam est in posteriori parte capitis, educuntur uirtute dæmonũ, Deo interdũ permittente, ad sensum cõmunem imaginatiuã, & tam fortiter imprimũtur, ꝙ sicut necesse habet imaginare equum uel bestiam per impetuosum actũ, quo dæmon educit de memoria speciem equi uel bestię, ita necesse habet ęstimare se uidere per oculos exteriores tantũ talem bestiã, quæ in re ab extra nõ est bestia, sed ꝑ impetuosam dęmonis operationẽ, mediãtitus illis speciebus sic uidetur. Nec mirũ uideatur ꝙ dæmones possunt cũ & natura hoc facere potest etiã defectuosa, ut patet in freneticis, melãcolicis, maniacis, & ebrijs aliquibus qui nõ possũt discernere. Et frenetici putant se mira uidisse, & uidere bestias & alia horrenda, cũ tamen nihil in rerũ ueritate, uide supra in quæstione. An maleficæ mentes hoĩm ad amorẽ uel odiũ possunt immutare, ubi plura notãtur. Est demum & ratio in se clara. Nam cũ dęmon habeat quandã potestatem super quasdã res inferiores, excipiendo tãtummõ animã. Ideo potest & circa istas res aliquas immutatiões facere quãdo Deus sinit ut res appareãt aliter q̃ sint. Et hoc ut dixi aut turbãdo aut illudendo organũ uisus, ut res clara uideatur nubilosa, sicut etiã post fletũ ꝓpter humores collectos lumẽ aliter apparet q̃ ante. uel operãdo in imaginatiuã potentiã per transmutationẽ specierũ sensibiliũ ut dictũ est, uel humores uarios mouẽdo, ut appareãt ignea uel aquęa quæ sunt terrestria uel sicca, ut quidã faciũt ꝙ oẽs in habitatione aliqua habẽt se uestimẽtis exuere & denudare putantes se in aquis natare. Vlterius aũt super modũ præ-

fatum

ratũ quæritur, An hmõi illusiones indifferenter bonis & malis accidere possunt sicut ut inferius patebit, corporales alię infirmitates etiã in gratia existẽtib. inferri a maleficis possunt. Super quo inhęrendo uerbis Cassiani col.2. Abbatis Sireni, dicendum est ꝙ non, unde oẽs isti sic illuduntur præsumuntur in peccatis mortalibus esse, dicit .n. ex uerbis Anthonij patet dęmonem nullatenus posse mẽtem cuiuscunq; uel corpus inuadere, nec habere facultatẽ aliquam in cuiuslibet animam penitus irruendi, nisi eam primo destitueret oĩbus cogitationib. sanctis ac spirituali contẽplatione uacuã nudamq; reddiderit. Cõcordat cũ eo ꝙ philo. 1. de cons. ad Boetiũ tangit. Talia tibi cõtuleram⁹ arma quæ nisi prior abiecisses inuicta te firmitate tuerentur. Vnde Cassia. ibidẽ refert de duobus maleficis paganis q differentes in malicia successiue ꝑ sua maleficia dæmones miserũt ad cellã B. Antonij, ut eũ tẽtationib. exinde fugarent odio uiri S. infecti, eo ꝙ multitudo populi ad eum quotidie cõfluebat. Qui dęmones licet amarissimis cogitationũ stimulis eũ pullarũt, illos tñ repulit signo crucis fronti & pectori impresso & orationum incubationibus insistendo. Ita dicere possumus ꝙ omnes qui sic a dæmonibus ludificantur absque aliis infirmitatibus corporalibus, utique diuina gratia inhabitante carent. Vnde & illud Thobiæ 6. Qui libidini deseruiunt, in eos diabolus accipit potestatem. Concordat & illud quod supra circa primam partem tractatus in quæstione. An maleficæ operantur circa homines in bestiales formas illos transmutando tactum est, ubi iuuencula conuersa fuit in equam sua æstimatione, & oĩm eam aspicientium, dempto. S. Machario, cuius sensus diabolus illudere nõ poterat, ad quem ducta pro sanitate, cum iam uerã mulierem & non equam aspiceret, & econuerso omnes alij acclamarent ꝙ equa eis uideretur. Ipse sanctus suis orationibus eam & alios a tali illusione liberauit, asserens hoc ei accidisse quia diuinis non uacasset, nec sacramenta ut dicebat. s. confessionis & eucharistiæ ut dicebat, frequentasset. Vnde iuuenis qui eam de turpitudine sollicitauerat, licet renuisset ex hone

ftare, tamen Iudæus maleficus quem iuuenis ea de causa ut iuuenculam maleficaret accesserat, uirtute dęmonis eã in equam conuerterat. Summarie concludamus quod in bonis fortunæ, sicut sunt res exteriores, ut bona temporalia, fama & sanitas corporis, licet boni per dæmones & sua membra lædi possint in eorum meritum & probationem, sicut de beato Iob patuit, qui in talibus per dęmonẽ læsus fuit, tamen eius inuitis, sicut in nullum peccatũ per maleficia trahi possunt aut uiolentari, licet ab intra & in carne ab extra ualeant tentari. Item etiã nec huiusmodi illusiones phantasticas actiuè & passiuè inferre possunt. Actiuè, ut eorum sensus haberent dęmones illudere, sicut aliorum in charitate non existentium. Passiuè, ut eis eorũ membra pręstigiosa illusione haberent auferre, hæc enim duo beato Iob nunquam diabolus inferre potuisset, præsertim passiuum nocumentum, super actum uenereum, qui tantæ continentiæ erat, ut dicere posset: Pepigi fœdus cum oculis meis, ne quidem cogitarem de uirgine. A fortiori de muliere aliena, cum tamẽ super peccatores dæmon magnam noscitur (ex uerbis Euangelij Lucæ. 11. Cum fortis armatus custodit atrium suũ, in pace sunt oĩa quæ possidet) habere potentiã. Verum ex his si quis quæreret circa illusiones membris uirilis, quod licet illam illusionem non posset dæmon existenti in gratia inferre passiue. An ne posset actiuè ut. s. existens in gratia illuderetur in suo uisu, quia uideret membrũ annexum: cum tamen ille qui sibi existimaret ablatum, non uideret annexum: nec etiam alij circunstãtes, quod si cõceditur uidetur esse contra prædicta. Potest dici quod quia non tanta uis existit in demno actiuo sicut passiuo, capiendo actiuum non qui actiuè intulit: sed qui damnum ab extra uidet: ut de se patet. Ideo existens in gratia licet posset uidere damnũ alterius: & in illo dæmon sensus eius illuderet. Non tamen posset sibiipsi tale damnum inferre passiuè: ut scilicet suo membro priuaretur cum libidini nõ deseruit, sicut per oppositum, ut angelus dixit Thobiæ. Qui libidini uacant dæmonium accipit potestatem. Quid deniq; sentiendum

dũ super eas maleficas q̃ huiuſmodi membra in copioſo interdum numero: ut uiginti uel triginta mẽ bra inſimul ad nidum auium: uel ad aliquod ſcrinium includunt, ubi & quaſi ad uiuentia membra ſe mouent: uel auenam uel pabulum conſumenda, prout à multis uiſa ſunt & cõmunis fama refert. Dicendum quod diabolica operatione & illuſione cuncta exercentur, ſic enim ſenſus uidentium illudundur modis ſupra tactis. Retulit enim quidam quod dum membrum perdidiſſet: & quendam maleficam cauſæ recuperandæ ſuæ ſanitatis acceſſiſſet. Illa ut quendam arborem aſcẽderet infirmo iniunxit, & ut de nido in quo plurima erant membra, ſi quid uellet accipere poſſet indulſit. Et cum ille magnum quoddam accipere attẽtaſſet non ait malefica illud accipias, & quia uni ex plebanis attineret ſubiunxit: hæc omnia utiq; præſtigioſa illuſione fieri à dæmonibus modis ſupra tactis organũ uiſus per tranſmutationem ſpecierum ſenſibilium in imaginatiuã potentiam turbando. Nec enim oportet aſſerere ꝙ dæmones ſint in aſſumptis ſic membris oſtendentes quemadmodum ſolent in aſſumptis corporibus ex aere maleficis, & interdum hominibus apparere, & cum eis conuerſari. Ratio eſt, quia faciliori modo, uidelicet per motum interior localem ſpecierum ſenſibilium ex conſeruatoria ſeu memoratiua potentia ad imaginatiuã iſta facere poſſunt. Et ſi quis dicere uellet quod etiã ſimili modo facere poſſent, ubi in aſſumptis corporibus aſſeruntur maleficis aut alijs hominibus conuerſari, ut uidelicet tales apparitiones facerent per tranſmutationẽ ſpecierum ſenſibilium in imaginatiuam potentiam, ut homines dum putarent dæmones in aſſumptis corporibus eſſe præſentes, tũc nõ eſſent niſi tales ſpecierum ſenſibilium in interioribus potentijs immutationes. Dicendum quod ſi nil altius dæmon oſtendere uellet, niſi tãtummodo humana effigie præſentationem, tunc utiq; opus nõ eſſet ei in aſſumpto corpore apparere, cum ſufficienter per præfatam tranſmutationem hoc efficere poſſet. Non autem quia altiora habet exercere, puta loqui conueſci, & alijs ſpurcitijs intendere. Ideo

& ipsum præsentem esse oportet ab extra uisui realiter in assumpto corpore se obiiciendo, quia uirtus angeli ibi est ubi operatur secundū docto. In quæstione uero qua quæritur. Quid si dæmō per se absq; malefica membrū uirile alicui auferret, an aliqua sit differentia inter unā ablationem & alteram. Dici potest ultra illa quæ tanguntur in prima parte tractatus in quæstione an malefice membra uirilia possint auferre, ꝙ ubi dæmon per se membrū auferret, tunc uerè realiter auferret, & uerè & realiter & restitueret quandocunq; restituere haberet. In secūdo sicut nō absq; læsione, ita non absq; dolore auferret. Tertio ꝙ nunquā nisi coactus per bonū angelum hoc faceret, eo ꝙ materiā sui lucri amputate haberet, nouit em̄ plura maleficia super illum actū exercere q̄ super alios humanos act⁹ sicut em̄ Deus plus ꝑmittit illū actū maleficiare q̄ alios humanos act⁹, ut supra tactū est, quæ singula locū nō habent ubi ꝑ maleficas, Deo ꝑmittente operatur. Et si dubitatur an dæmon plus effectat hoīes & creaturas ꝑ seipsum lędere, q̄per maleficas, dici potest ꝙ nulla est cōparatio. In infinitum em̄ plus affectat ꝑ maleficas lędere. Tum quia maiorem infert Deo contumeliā, creaturā sibi dicatam usurpando. Secundo, quia cū Deus amplius offenditur, ampli⁹ sibi nocendi hominibus potestas permittitur. Tertio propter sui lucrum, quod in perditionem statuit animarum.

De modo quo homines in bestiales formas transformant.

CAP. VIII.

SED & hoc quod maleficæ homines in bestiales formas uirtute dęmonū, qua talia principaliter operatur transformāt. Licet in prima par. operis, quæst. an talia maleficæ ualeant efficere, satis sit declaratū, quia tamē aliquibus illa quæstio sub suis argumentis & solutionib. nimis posset esse obscura pręsertim cū acta & gesta super

hæc non sunt deducta. Modus etiam quo seipsas sic transformant non est expressus, ideo præsens addenda est declaratio per solutiones plurimorum dubiorum. Et primo ꝙ canon ille 26.q.5. Episcopi. nō est sic nudè intelligendus circa hāc materiam, prout plures etiam docti, sed utinam bene docti decipiuntur, & qui publicè in eorum sermonibus asserere non uerentur, huiusmodi transmutationibus præstigiosas nullo modo etiam uirtute dæmonum posse fieri. Et hoc utique in magnum fidei detrimentum, ut sæpe tactum est, maleficarum confortationem, quæ & multum de talibus congaudent sermonibus. Contingit autem hoc huiusmodi prædicatoribus, eo ꝙ in cortice & non in medulla uerborum canonis laborant, ut supra tactum est. Cum enim dicit: Quisquis credit posse fieri aliquam creaturā aut in melius aut in deterius transmutari, aut transformare in aliam speciem uel in aliam similitudinem nisi ab ipso creatore qui omnia fecit, procul dubio infidelis est. Hic prius lector attendat ad duo principalia. Primo super uerbum fieri. Secundo super uerba, in aliam similitudinem conuerti. Super primum sit resolutus ꝙ fieri capitur dupliciter, uidelicet, pro creari, & pro naturali productione alicuius rei. Primo modo soli Deo conuenit, ut notum est, qui sua infinita potentia aliquid ex nihilo creare potest. Secundo modo distinguēdum est de creaturis, quia aut sunt creaturæ perfectæ, ut homo, & asinus, &c. aut sunt imperfectæ, ut serpentes, ranæ, mures, &c. quæ ideo dicuntur imperfectæ, quia ex putrefactione generari etiam possunt, licet enim semper de primis loquitur canon, non de secundis quod potest patere, eo quod Albertus in libro de animalibus ubi quęrit, an dæmones possint facere uera animalia. Et respondit, quod sic, sed hoc quò ad imperfecta animalia, etiam cum ea differentia quod non instanti sicut Deus operatur, sed motu quodam licet subito, sicut patet de maleficis Exo. 7. si placet uide aliqua quæ in notata quæstione tanguntur, circa primam partem operis, & in solutione primi argumenti. Super secundum ubi tangitur quod non possunt

aliquam creaturam transmutare. Dicas quod est duplex transmutatio, substantialis & accidentalis, & hæc accidentalis iterum duplex, quia per formam naturalem & inhærentem rei quæ uidetur, uel per formam non inhærentem rei quæ uidetur, sed inhærentem organis & potentijs ipsius uidétis. De primis loquitur canon, & præcipuè de formali seu quidditatiua transmutatione, prout una substantia in aliam transmutatur, cuiusmodi solus Deus qui talium quidditatum creator existit, facere potest, loquitur etiam & de secūda, licet illam dæmon efficere possit, inquantum per infirmitates diuina permissione immissas, aliqua forma accidentali corpori inducitur, ut ubi leprosa facies appareret, uel huius simile, sed quia propriè de his non loquimur, sed de præstigiosa apparitione secundum quā uidentur res transmutari in alias similitudines. Dicimus quod has transmutationes allegat ea. excludere non potest quod authoritate, ratione, & experientia insimul, ex his quæ supra certa experimenta quæ Augustin. lib. 18. cap. 17. de ciuitā. Dei, refert deducuntur, & per uarias quæstiones illa etiam declarando, nam inter alias præstigiosas transformationes refert quod famosissima maga Circes mutauerit socios Vlyxis in bestias. Et ꝙ quædā stabulariæ mulieres cōuertissent hospites suos in iuméta onera portantia. Refert etiā socios Diomedis in aues conuersos, & ꝙ postea longo tempore circa templum Diomedis uolassent. Et quod præstantius narrasset de patre suo ueraciter, quod ipse pater dixisset se caballum fuisse, & annona cū alijs animalibus baiulasse. De primo nanq; quod socij Vlyxis fuissent in bestias mutati, ubi utiq; sola apparentia fuit, & oculorum deceptio; ita quod forma illa bestialis educta fuit de conseruatorio, seu memoria specierum ad ipsam uim imaginatiuā, unde & uisio imaginaria causabatur, & consequenter ex forti impręssione in potentias alias, & organa uidens æstimabat se bestiam uidere modo quo supra in pręcedenti ca. tactum est; sed quomodo ista fieri possunt uirtute dæmonis sine læsione infra patebit. De secundo uero ubi hospites in iumenta

onera portantia à stabularijs couertebantur, & similiter hoc quod Præstantij pater se æquũ fuisse & bladum portasse narratur. Notandum, quod ibi tres fuerunt deceptiones. Prima, quod illi homines præstigiosa arte uidebantur conuersi in iumenta; quæ conuersio facta fuit modo supra tacto. Secunda, quod illa onera ubi excedebant uires portantiũ dæmones inuisibiliter illa attulerũt. Tertia, quod illi qui aliis uidebantur transmutati in species, sibi ipsis etiam uidebantur se in bestias couersos, sicut Nabuchodonosor contigit, ubi septem tempora super eum fuerunt immutata, ut fœnum quasi bos comederet. De illo autem quod socij Diomedis fuissent in aues conuersi, & circa tẽplum uolasse. Dicẽdum, quod ille Diomedes quia in exitu Græcorum circa obsidionem ciuitatis Troię fuerat ubi ad propria redire uolebat, in mari cum socijs submersus fuit; Ideo cum suggestione cuiusdam idoli templũ sibi quasi inter deos annumeratus esset cõstructum fuerat dæmones in confirmationem erroris longo tempore tanquam aues loco eorũ uolebant, quare & aliud genus superstitionis à prædictis præstigijs ibi fuit, quia uidelicet nõ per reductionẽ specierũ sensibiliũ ad uim imaginatiuã, sed in assumptis corporibus tanquam aues uolantes se oculis aspicientium ingerebant, ꝙ si quæritur, An etiã prædicto modo per reductionẽ specierum sensibiliũ aspicientes illudere potuissent, ut dæmones non in assumptis corporibus ex aere tanquã uolantes aues se ingessissent. Dicẽdum ꝙ sic. Nam & opinio quorundam fuit, (ut recitat S. Tho. in. 2. sent. di. 8. ar. 2.) quod angeli quicunque siue boni siue mali nunquam assumerẽt corpora, sed ꝙ omnia quæ de eorum apparitionibus legũtur in scripturis facta fuerint in pręstigijs, uel secũdum uisionẽ imaginariã. In quibus uerbis notatur, à doctore sancto differentia inter præstigium & imaginariã uisionẽ. Quia præstigium potest habere rem ab extra corporali uisui se obijcientẽ, licet aliter uideatur quam sit. Imaginaria aũt uisio nõ hoc necessario requirit, ut uidelicet res ab extra obijciatur, sed potest fieri absq; illa exteriori obiectione, tantũmodo per

illas

illas interiores ſpecies ſenſibiles ubi ad uim imaginariam reducuntur. Vnde illorum opinionem ſequendo ſocij Diomedis non fuerunt repreſentari per dęmones in aſſumptis corporibus & ſimilitudinibus auium, ſed tantummodo fantaſtica & imaginaria uiſione per illarum uidelicet ſpecierum ſenſibilium reductionem &c. ut ſupra. Sed quia doctor ſanctus opinionem illam ut errorem, & non ut opinionem ſimplicem reprobat (licet non ut hæreſim forte ut pie creditur) cum etiam tales apparitiones imaginarie interdum a bonis, & a malis angelis fuerint abſque corporibus aſſumptis uiſitate. Ideo ut ibidem dicit: cum ſancti communiter dicunt angelos etiam corporali uiſione apparuiſſe, & talis apparitio fit in aſſumptis corporibus. Textus etiam ſcripturę ſacræ ſuper tales corporales apparitiones plus concordat, quam ſuper imaginarias aut præſtigioſas, Ideo ex his ad præſens dicere poſſumus et ſuper quaſcunque uiſiones conſimiles illis de ſocij Diomedis, ꝙ licet illi ſocij imaginaria uiſione uidentium potuiſſent opere dęmonum uideri modo quo dictum eſt, tamen potius pręſumitur, ꝙ per dæmones in aſſumptis corporibus ex elemēto aeris, tanquam aues uolantes fuerint uiſi, aut ꝙ aliæ aues naturales à dæmonibus agitare illos repreſentauerint,

Qualiter dæmones intra corpora & capita exiſtunt ſine læſione, quando præſtigioſas operantur tranſmutationes.

CAP. IX.

QVod ſi ulterius ſuper modum præſtigioſe tranſmutationis quęritur. An intra corpora & capita tunc exiſtant, & an tales ſint tanquam obſeſſi a dæmonibus æſtimādi, & qualiter fieri poſſit, ut abſq; læſione potentiarum & uirium interiorum poſſit ſpecies ab

una

una potentia interiori ad aliam deducere. Et utrum tale opus debeat censeri miraculosum factum aut non. Ad primum oportet distinguere de præstigiosa illusione, eo ꝙ ut dictum est. Illa illusio fit.n.interdũ super sensus exteriores, interdum super interiores usque ad sensum exteriorem. Prima ergo licet possit fieri absq; hoc ꝙ dæmones intrent potentias exteriores illas occupando, sed tantum exterius deludendo, ut ibi corpus aliquod occultare uellet, per interpositionem alicuius alterius corporis, uel alio quocuunq; mõ. Aut ubi ꝑ se corpus assumeret, & se uisui obijceret. Secunda tamen non potest fieri nisi ipsum caput & potentias principaliter occupet. Et hoc ostenditur auctoritate & ratione. Nec obstare potest, quòd duo spiritus creati, non possunt esse in uno & eodem loco, & anima sit in qualibet parte temporis. Est autem auctoritas super hoc Damasceni. Angelus ibi est ubi operatur. Ratio sancti Tho.2.sen.dist.7.ar.5. Omnes angeli boni & mali ex uirtute naturali quàm præstantior utique est, quacunq; corporali habent potestatem transmutandi corpora nostra. Patet hoc nedum propter præstantiam & nobilitatem naturæ, sed & ideo quia tota machina mundi & creatura corporalis administratur per angelos. Greg. 4.dialo. In hunc mundũ uisibilẽ nihil nisi per creaturã inuisibilem disponi potest, tamen omnía corporalia regun tur per angelos, sicut & motores orbium asseruntur, non solum a doctoribus sanctis, sed etiam a philosophis omnibus. Patet, & ex eo quod omnia corpora humana mouentur ab animabus, sicut omnia alia per corpora cœlestia & per ipsorum motores. Si cui placet uideat S. Tho. in 1.parte q.90.ar.1. Ex quo concluditur quod quia dæmones ubi operantur ibi sunt, ideo quando fantasias & interiores potentias perturbant, tunc etiam ibi existunt. Item licet illabi animæ illi sit tantum possibile qui eam creauit, tamen dæmones etiam illabi possunt Deo permittente corporibus nostris. Et quia pro tunc possunt impressiones facere in potentias interiores affixas organis corporalibus. Ideo & per illas impressiones sicut immu-

tantur

tantur organa, ita immutātur operationes pontentiarum modo qua dictum est, quod educere possunt species reseruatas in una, potentia affixa organo sicut ex memoria quę est in ultima parte capitis, educit speciem equi localiter mouendo illud fantasma usq; ad mediam partem capitis, ubi est cellula uirtutis imaginatiuæ, & demū consequenter usq; ad sensum communē, cuius residentia est in anteriori parte capitis. Et omnia subito sic immutare & perturbare possunt, ut formæ tales necessario æstimentur ac si exteriori uisui obiicerētur, Exemplum patuit ex naturali defectu in freneticis & aliis maniacis. Quod si quæritur, quomodo hoc absq; dolore capitis efficere possit facilis est responsio. Primo qui enim organa nō diuidit, nec immutat quæ ad ipsorū subiectum sed tantummodo species mouet. Item secundo, quia non alterat immittendo aliquam qualitatē actiuam, unde necessario passio sequatur, cum & ipse in se dæmon omni qualitate corporali careat, ideo sine alio talia operari potest. Item tertio, quia ut dictum est tantummodo facit transmutationes per motum localē, ab uno organo ad aliud & non per alios motus, ex quibus alterationes lęsiuæ interdum causantur. Illud ergo ꝙ difficultatē facit quod quia duo spiritus nō possunt esse in eodem loco puta diffinitiue, & anima etiā existit in capite, quomodo tunc dæmones ibidem existere possunt. Dicendum, quod residentia animæ assignatur centro cordis, in quo uitam influendo omnibus membris cōmunicat. Et exemplum datur de aranea in medio telæ, quæ sentit tactum ex omni parte, tamen quia dictum Augustini in libro de spiritu & anima, quod est tota in toto, & tota in qualibet parte corporis. Ideo dato quod sit in capite adhuc dæmon ibi operari potest, quia alia est eius operatio ab operatione animæ, cum operatio animæ in corpore est, ut informat & uitam influat, unde est ibi sicut forma in materia, non sicut in loco. Dæmon aūt sicut in tali parte corporis, & tali loco immutando & operando circa species sensibiles, unde quia nulla confusio operationum est inter eos. Ideo utrumq; simul in eadem parte

corpo-

corporis esse possunt. Ad illud. An tales sint tanquam obsessi & arreptici, id est, à dæmonibus arrepti æstimandi, quia specialem hoc uult habere declarationem, An uidelicet hoc possibile sit, ut opere maleficorum aliquis ut obsessus à dæmone, id est, quod dæmon eum possideat uere & corporaliter. Ideo de tali materia specialis tractabitur modus in capitulo sequenti, habet enim & hoc specialem difficultatem. An operibus maleficorum id fieri ualeat. Ad illud tantummodo. An temporalia opera maleficorum & dæmonum sint ad modum miraculorum operum censenda: ita quod debeant opera miraculosa æstimari. Dicendum, quod sic inquantum fiunt præter ordinem naturæ creatæ nobis notæ per creaturæ nobis ignotæ, licet non sint propriæ miracula sicut illa quæ fiunt præter ordinem totius naturæ creatæ, qualia sunt miracula Dei & sanctorum (Vide quæ in prima parte operis sub quinta quæstione & reprobatione tertij erroris, tacta sunt) ultra quæ addenda sunt, hæc propter eos qui huiusmodi opera impugnare possent quasi non debeant censeri opera miraculosa, sed simpliciter opera diabolica, eo quòd cum miracula sint data in confirmationem fidei non debent concedi fidei aduersatio. Tum etiã quia signa antichristi dicuntur ab apostolo signa mendacia, Sed dicendum ad primum quòd miracula facere, est donum gratiæ gratis datæ. Vnde sicut per malos possunt fieri hoies, ita & per malos spiritus in his uidelicet ad quę eorum uirtus extendere se potest. Vnde etiã discernuntur miracula per bonos facta ab illis, quæ per malos fiunt ad minus tripliciter. Primo ex efficacia uirtutis operantis, quia signa facta per bonos diuina uirtute fiunt, in illis ẽt ad quę uirtus actiuæ naturę se nullo modo extendit, sicut suscitare mortuos & huiusmodi, quæ dæmones secundũ ueritatẽ facere non possunt, sed in præstigijs tantũ: ut Symon magus de mortuo cuius caput agitabat, quæ diu durare nõ possunt. Secundo, ex utilitate signorũ, quia signa per bonos facta sunt de rebus utilibus, ut in curationibus infirmitatum, & huiusmodi. Signa aũt per maleficas facta

sunt de rebus nociuis uel uanis sicut q͏̄ uolant in aere,uel reddant membra hoīm stupida & hmoi. Et hanc differentiā assignat beatus Petrus in itinerario Clementis.Tertia, differētia est quantū ad fidē, quia signa bonorū ordināturad ædificationē fidei & bonorum morum . Sed signa malorū sunt in manifestū nocumentum fidei & honestatis. Etiam quantum ad modū operandi differūt,quia boni operantur mirabilia per inuocationem diuini nominis,pie & reuerenter. Sed malefici & mali quibusdā deliramētis, & dęmonū inuocationibus. Aliud etiā non obstat, quod uidelicet apostolus opera diaboli & antichristi nominat signa mendacia, quia tunc mirabilia quæ fient ab eo diuina permissione sunt uera, & etiā falsa diuersis respectibus.Vera in illis quæ fiunt uirtute dæmonis, ad quę eius uirtus se extendere potest. Falsa, quando faciet ea ad quæ sua uirtus se non potest extendere, ut suscitaret mortuos, illuminare cęcos,quia in primo ubi facere attentabit,aut intrabit corpus defuncti,aut illud amouebit,& loco illius ipse in assumpto corpore ex aere se præsentabit, & sic in secundo puæstigiosa arte uisum aufert,aut infirmitates alias, & subito sanabit a lęsione cessando, non qualitates interiores rectificando,sicut in legenda Barto. ponitur. Possunt etiam omnia mirabilia opera antichristi & maleficarū dici signa mendacia,inquantum solummodo ad decipiendū fiunt iam,& tunc operabitur antichristus. Hæc Thomas dist.8.de uirtute dęmonum in operandum.Posset etiam hic adduci differētia miraculorum quæ ponitur in compendio theologicæ ueritatis,& inter mirum & miraculum: quia cum miraculū proprie quatuor requirat.s.q͏̄ sit a Deo, & quod sit præter existentiam naturæ, contra cuius ordinem fit.& tertio q͏̄ sit euidens, & quarto quod ad fidei corroborationem, quia ergo in operibus maleficarum primum & ultimum ad minus deficiunt,ideo mira opera,non autem miracula dici possunt.Ea etiam ratione quia & si aliquo modo miracula dici possunt,quia tamen quædam sunt supra naturam,quædam contra naturā,quędam præter naturam. Et supra naturam sunt illa in quibus

bus non est simile in natura, nec eius potentia, ut uirginē parere. Contra naturam, ut quæ fiunt usu contrario naturæ terminantur autem ad conforme naturæ, ut cæci illuminatio. Et præter naturam ut quæ fiunt ordini simili naturæ, ut in mutatione uirgarum in serpentes, quod natura facere potuisset longam putrefactionem propter rationes seminales, sic etiam opera magorum dicentur mirabilia. Rem gestam narrare expedit, & paululum eius declarationi insistere. Est oppidum in diocœsi Argentinensi, cuius nomen occultare ordo charitatis & honestatis postulat. In quo laborator quadam die dum ligna ad comburendum duntaxat in domo fecerat. Catus quidem non paruæ quantitatis ipsum molestare ei importunè se obijciendo nisus est, quem abiendo ecce alius maioris quantitatis simul cum priori acrius ipsum aggrediuntur, quos iterum ubi repellere uolebat ecce tres pariter, & iam uersus uultum saliendo, iamq; inter tibias morsibus lacerando ipsum aggrediuntur. Perterritus inde & ut retulit (maiori axietate nunquam perplexus signo crucis se muniendo, & opus prætermittendo per incisa ligna catos infestos & modo ad faciem, modo ad gettur, denuo saltantes iam unam ad caput, iam alteram ad pedes, aut super dorsum percutiendo uix abegit. Et ecce post horæ spacium dum iterum suo opere insistere, duo famuli oppidi consulum tanquam malefactorem ipsum capientes, ad præsentiam Baliui seu iudicis ducere uolebant, qui iudex a longe ipsum aspiciens nec audientiam sibi præstare uolens, imperat ut ad profundum cuiusdam turris seu carceris ubi plectendi includebantur ad mortem proijceretur. Eiulans ille, & cur talia pateretur, cum in nullo crimine se consciū agnosceret per triduum custodibus carceris quærulosè lamentabatur. Et hi quidē quanto pro audientia sibi præstanda amplius instaret. Tanto acrius iudex ita sęuiebat uerbis contumeliosis, asserens qualiter & quomodo tantus maleficator adhuc reatum suum nōn agnosceret, aut quomodo se innocentem proclamaret, cum euidentia facti eius flagitia horrenda demonstrarent. Et cum hi nil

proficerent, tamen suasu aliorum consulum iudex inductus audientiam sibi præstare habuit. Eductus itaque de carcere, cum ante iudicem staret, & iudex ipsum intueri renueret pauper genibus aliorum cricunsedentium, prouolutus petijt ut causa suæ calamitatis sibi aperiretur, sicque iudex hęc uerba prorupit. Tu scelestissimus hoĩm quomodo tua flagitia non recognoscis? Ecce tali die, & tali hora tres matronas, præcipuas huius ciuitatis uulnerasti, vt in lectis decũbentes, nec surgere aut mouere se ualeant. Refocillatus pauper, & de die & hora ac de euentu rei apud se ruminans, dixit. En diebus uitæ meæ mulierem nunquam percussi aut uerberaui, & quod tali die & hora sectioni lignorum insteti, testium legitima productione probabo. Sed & uestri familiares sequẽti hora huic operi me insistentem comparuerunt. Tunc iterum furibundus iudex. Ecce ait quomodo scelera sua palliare nititur. Mulieres uerbera deplangunt, demonstrant, & ꝙ eas percusserit publice testantur. Tunc pauper amplius super euentum rei ruminans. Illa inquit hora creaturas me percussisse recolo, non ego mulieres. Attoniti circunsedentes, & ut cuiusmodi creaturas percusserit referari cupiunt. Tunc ille rem gestam (& prout supra tactum est,) omnibus stupentibus recitauit. Et intelligentes opus dæmonis fuisse, pauperem solutum & illæsum abire, & ꝙ negocium nulli reuelaret præcipiunt. Sed nec à fidei zelatoribus qui & interfuerant euentus occultari potuit, super quem modũ aliqua differendo. An ne dæmones in assumptis sic effigijs absque præsentia maleficarum apparuerint, aut earum corporalis præsentia præstigioso artificio in bestiales illas formas trãsmutata fuerit. Respondendo cõcludere oportet, quod licet utrunq; uirtute dęmonũ fieri possit, ipsum tamẽ secundum factum fuisse amplius præsumitur. Nam motũ localẽ ubi dæmones in effigijs catorũ laboratorem inuaserunt, etiam laboratoris ictus & uerbera caris illata mulieribus in domo residentibus subito, & per aerem inferre potuisse, & hoc propter pactũ mutuo dudũ initum nemo dubitat. Sic enim & lęsionem uel puncturam, quam

inferre

inferre uolunt, sciunt alicui imagini depicto uel fuso, ubi aliquem maleficiare uolunt, quod non illi imagini, sed illum quē præsentare habet iuxta puncturas super imagines factas lædunt, uaria super hunc modum gesta deduci possent. Nec ualet instantia si quis obijceret illas mulieres sic læsas fortassis fuisse innocentes eo, quod & per exempla tacta lęsiones etiā innocētibus posse cōtingere patet. Dum aliquis ignoranter per imaginem artificialem a malefica læditur instātia non ualet, quia aliud est a dæmone per maleficā lædi, & aliud per ipsum dæmonē absq; malefica, quia dæmon per se in effigie animalis tunc uerbera suscipit quando alteri sibi per pactum coniūcto infert. Et quando cum eius consensu ad talem apparitionem sub tali forma & modo se ingessit. Vnde sic tantūmodo noxios & sibi per pactū coniunctos nocere potest: & nullo modo innocentes. Per maleficas aūt ubi dæmones lędere quęrunt tunc etiā innocentes promissione diurna in ultionem tanti criminis sæpe affligunt: uerum etiam dæmones per se interdum (Deo permittente,) & innocētes lædūt & dudum. Iob sanctissimum lęserunt, sed ibi non fuerunt, nec usus fuit diabolus huiusmodi pręstigiosis apparitionibus, prout in tali facto & per tale fantasma cati, quod animal perfidorū est appropriatū signum, sicut canis prædicatorū in scripturis. Vnde semper mutuo sibi insidiantur. Et ordo prædicatorum sub figura catuli latrātis in primo fundatore aduersus hæreses præmonstratus fuit. Præsumitur aūt ꝙ per secundū modum maleficę illæ tres laboratorem inuaserunt, tum ꝙ primus modus non tantum eis placuisset, tum quia secundus earū curiositati magis congruit. In quo etiam talis ordo circa tria seruatus fuit, Primo, quo ad dæmonum instantiā sollicitāte super hoc fuerunt, & nō dæmones ad instantiā maleficarum. Sic enim sępissime ex earum fassionibus repertū est a nobis quòd ad instantiam dæmonū eas continuè ad mala perpetrāda infestantes, plura habent facere, & uerisimile ꝙ de se non cogitassent pauperē molestare. Causa aūt quare dæmones ad hoc sollicitabāt, sine dubio extitit, ꝙ quia bene noscūt

ubi crimina manifesta impunita remanent, amplius Deus offenditur, fides catholica dehonestatur, & ipsarū numerus amplius augmentatur. Secundo, habito earū consensu dæmones earū corpora localiter transtulerūt, ea facilitate qua & spiritualis uirtus præstātior corporali existit. Tertio, qa præstigiosa apparitione modo quo supra tactū est, in formas illas bestiales cōuersę ipsum laboratorē inuadere habuerūnt, nec defensę à uerberibus, sicut utiq; ea facilitate qua translatæ fuerant, eas defendere potuissent, sed uerberari & uerberatorē manifestari permiserunt, sciētes illa flagitia per effœminatos uiros nullū zelū fidei habentes, remanere ob causas prætactas impunita. Alludit ꝙ legitur de quodā sancto uiro, qui dū semel prædicantē diabolū in forma sacerdotis deuoti in ecclesia reperisset, & per spiritū ipsum dęmonē agnouisset esse, uerba sua obseruauit: & an bene uel male populū informare attendebat & dum ipsum irreprehensibilē, & potius criminū obiurgatorem perpendisset, finito sermone accersito dum causam super his quæreret, respondit. Ecce ueritatē dico, sciēs ꝙ dum auditores sint uerbi & nō factores, amplius Deus offenditur, & lucrum meum argumentatur.

De modo quo dæmones per maleficarum operationes homines interdum substantialiter inhabitant.

CAP. X.

QVia in præcedenti capitulo tactum est, qualiter dæmones ēt capita hominū, aut alias partes corporis occupare & intrare, & species interiores de loco ad locū mouere possunt. Dubitare qs posset. An ne ex toto homines ad instātiā maleficarū obsidere possent. Et de diuersis modis obsidēdi absq; maleficarū instātia. Vnde pro hatū declaratione tria sunt declarāda. Primo de diuersis modis

dis possidendi. Secundo, quod ad instātiam maleficarum diuina permissione dæmones interdum omnibus illis modis possident. Tertio, acta & gesta super hęc sunt deducenda. Quo ad primum, secluso illi generali modo quo diabolus hominem, cum quolibet peccato mortali inhabitat. De quo modo sanctus Thomas quolib. 3. quæst. 3. sub dubio. An diabolus semper substantialiter inhabitat hominem quandocunq; peccat mortaliter, causa dubitationis eius sit, ꝙ cum spiritussanctus semper inhabitat hominem cum gratia iuxta illud. 1. ad Corinth. 3. Templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in uobis; & gratiæ opponitur culpa, & opposita habent fieri circa idem. Vbi etiam declarat quod quia inhabitare hominem potest intelligi dupliciter. Vel quantum ad animam, uel quātum ad corpus, & primo modo cum non est diabolo possibile inhabitare animam, eo quod solus Deus menti illabitur. Nec iterum diabolus ita est causa culpæ, sicut spiritus sanctus efficit in anima per se operando, ideo similitudo non ualet. Quantum uero ad corpus dicere possumus, quod dupliciter diabolus potest inhabitare hominem, sicut etiam dupliciter homines reperiuntur, uel in peccato, uel in gratia existentes. Primo modo, dicere oportet ꝙ quia ex quolibet peccato mortali homo seruituti diaboli addicitur, inquantum diabolus interdum exterius suggessit peccatum, uel quantum ad sensum, uel quantum ad imaginationem, ideo dicitur inhabitare affectum hominis cum ad quemlibet motum tentationis mouentur, sicut nauis in mari sine gubernatione. Potest etiā diabolus hominem substantialiter inhabitare, sicut patet in arreptijs, & quia hoc magis pertinet ad rationem pœnæ quām culpæ, ut patebit, & pœnæ corporales non semper consequuntur culpam, sed quandoq; peccātibus, & non peccantibus inferuntur. Ideo & in gratia & extra gratiam, existentes secundum altitudinem incomprehensibilium iudiciorum Dei inhabitare substantialiter possunt, & hic modus possidendi, licet non sit nostræ speculationis, ponitur tamen ne alicui impossibile uideatur, quod

etiam (Dei permissione) homines a dęmonibus ad instantiam maleficarum substantialiter interdum inhabitant. Possumus ergo dicere q̄ sicut quinque modis, dæmones per se absque maleficis homines lædere & possidere possunt, ita & omnibus illis modis ad instantiam maleficarum, cum ex tunc sicut amplius Deus offenditur, ita q̄ maior sæuiendi in homines per maleficas dęmoni permittitur facultas, & modi perfunctorie recitando, hi sunt dē pro eo quòd uexant aliquando in bonis fortunæ exterioribus, quod aliquando etiam aliquos in proprijs lædunt tantummodo corporibus, aliquando in corporibus simul & in potentijs interioribus. Aliquando solum tentant intus & extra. Alios usu rationis ad tempus priuant. Alios uelut bestias irrationales reddunt. De singulis dicamus. Sed prius quinque causas propter quas Deus permittit homines possideri præmittamus, quia ordinem seruare, materia postulat. Nam aliquando quis possidetur pro maiori suo merito. Aliquando pro alieno leui delicto, aliquando pro suo ueniali peccato, aliquando pro graui peccato alieno, aliquando pro magno facinore proprio. Et his omnibus de causis nulli dubium quin & Deus ad instātiam maleficarum per dæmones etiā similia interdum permittat, & singula ex scripturis, & non per noua gesta tantum probare expedit, cum semper noua per antiqua roborantur. Nam de primo patet in dialogo. Seueri, beati Martini charissimi discipuli, ubi fertur quendam patrem sanctissimæ uitæ tanto dotatum in gratia expellendi dæmones ut hi nedum uerbis proprijs figurentur, sed etiam eiusdem patris epistolis & cilicio, & cum corā mundo pater, esset celeberrimus se tentari sensit uana gloria, cui uicio licet uiriliter resisteret, tamen ut humiliaretur amplius totis præcordijs Deum precabatur, quatenus quinque mensibus a dæmone possideretur, quod & factū est, nam eum statim possessum uinculari oportebat, & omnia applicare sibi dæmoniacis communia. Finito autem quinto mense, prorsus & ab omni uana gloria, & a dęmone liberatus est. Sed quòd hac de causa quis per male-

lefi-

leficium alterius posset a dæmone possideri, sicut factum fuisse non legitur. Ita nec ad præsens affirmatur, licet ut pręmissum est incomprehensibilia sint Dei iudicia. De secundo autem, quod ex alieno leui delicto aliquis possidetur, ponit exemplum beatus Gregorius de Beato Eleutherio abbate uiro simplicissimo, qui cum prope monasteriũ uirginum pernoctaret, & ignoranti ordinauerunt ad suã cellam poni paruulum puerum, qui omni nocte uexabatur a dæmone. Sed eadem nocte a dæmone liberatus est ad patris præsentiam. Hic cum rem didicisset gestam, & puer iam positus esset in monasterio sancti uiri, & transactis multis diebus paulo immoderate lætus de liberatione pueri, ait ad confratres suos. Diabolus sibi cum illis sororibus iocabatur. Sed ubi ad seruos Dei uenit, puerum hunc accedere non præsumpsit. Et ecce statim diabolus puerum uexare cœpit. Et per lachrymas & ieiunia sancti uiri, & confratrum difficulter, sed eodem die liberatus fuit. Et quidam ubi ex alieno & leui delicto, quis innocens possidetur. Non mirum si propter ueniale proprium, aut propter graue alienum peccatum, aut etiam propter proprium facinus, aliqui etiam ad maleficarum instantiam, per dæmones possidentur. Nam & de proprio ueniali peccato patet per Cassianum colla. abba. sereni prima, dicentem de Mose: Moses inquit in heremo cum singularis & incomparabilis uir esset, ob reprehensionem unius sermonis, quem contra abbatem Macharium disputans, paulo durius protulit quandam scilicet opinionẽ præuentus dico cõfestim traditus est dæmoni, ut humanas egestiónes ori suo ab eo suppletus ingereret. Quod flagellum purgationis gratia dñs intulisse uidetur, ne.s.in eo uel momentanei delicti macula resideret, patuit ex miraculosa curatione. Nam cõtinuo abbate Machario in oratione submissa, citius nequam spiritus ab eo fugatus abscessit. Simile uidetur huic ꝙ Gregorius primo dialo. refert de moniali, quæ lactucam comedit, non prius signo crucis se muniens, & per beatum Equitium patrem liberata. De quarto etiam, uidelicet pro alieno graui pec

cato aliquē possideri, ibidem refert beatus Gregorius de beato Fortunato episcopo, qui dum diabolum ad obsesso homine propulisset sero, idem dæmon in specie peregrini per plateas ciuitatis clamare cœpit. O uirum sanctum Fortunatum episcopum. Ecce de hospitio me peregrinū proiecit, nec ubi quiescam inuenio. Tunc quidam cum uxore sua & filio sedens peregrinum inuitauit suum ad hospitium, & quærendo causam expulsionis est gauisus super derogatione sancti uiri, quam à peregrino ficte audiuit. Exinde autem diabolus puerum inualit & prunis iniecit, ac animam eius excussit. Sicq; pater miser primum quem recepisset hospitio intellexit. Et de quinta causa proprij facinoris & magni communiter, tam in sacra scriptura, quam in sanctorum passionibus legimus. Nam & sic. 1. Regum. 15. Saul inobediens Deo possessus est. Quæ omnia (ut diximus) tacta sunt, ne impossibile cuiquam uideatur, ne ob facinorum maleficarum, ut aliqui etiam ad earum instantiam possideantur. Super quo ut diuersos modos possidendi intelligere ualeamus, quo ad secundam rem gestam in medium producamus. TEMPORE siquide Pij papæ secundi ante iniunctū inquisitionis officiū uni e duobus inquisitoribus talis accidit casus. Bohemus quidā de Dachono oppido, filium unicū & sacerdotem secularem ob liberationis gratiā, quia obsessus erat. Romam usq; perduxit. A casu autem dum ego unus ex inquisitoribus hospitium refectionis gratia intrassem contigit, ut tanquam commensalis idem sacerdos cum patre, ad tabulam pariter mecum consœderent. Conuenientes aūt & mutuo (ut moris forensium est) conferentes. Idem pater pluries suspirans. Et quod prosperum iter compleuisset à Deo omnipotenti optabat: cui ex intimis compatiendo, quænam sui itineris & causa tristitiæ esset, inquirere cœpi. Tunc ille filio audiente, qui & mihi collateralis in mensa erat respondit. Heu filium habeo à dæmone obsessum, quem ob liberationis gratiam, magnis laboribus & impensis hucusq; perduxi. Et ego. Vbi nam filius esset dum inquireret, quod mihi collateralis esset indicauit.

Atteritus

Atterritus ego paululum & diligenter ipsum intuens, quod cum tanta modestia cibum sumeret, & ad quæq; interogata pie responderet. Hęsitare animo cœpi quod obsessus non esset, sed infirmitatis causa sibi aliquid accidisse obieci, tunc filius rem gestam per se narrans, & qualiter quantoq; tēpore obsessus fuisset indicauit. Mulier inquit quædam malefica hanc mihi infirmitatem contulit, rixanti enim contra eam ratione cuiusdam disciplinæ circa regimen curiæ, cum eam durius increpassem, quia ceruicosæ uoluntatis erat, dixit, quod post paucos dies haberem intendere his quæ mihi contingerent. Sed & dæmon in me habitans hoc idem refert, quod maleficium sub quadam arbore positum sit a malefica, quod nisi amoueatur non potero liberari, sed nec arborem uult indicare. At ego nec minimam suis dictis fidem adhibuissem, nisi experientia me protinus edocuisset. Nam interrogatus a me de interuallo temporis, ut præter consuetum modum obsessorem tantæ suæ rationis esse capacitatis. Respondit, usu rationis tantummodo priuor, quando diuinis aut uacare aut sacra loca uisitare uoluero, præcipue autem dęmon ex suis uerbis per me prolatis dixit. Quod sicut maiorem displicentiam hactenus in sermonibus ad populum sibi fecisset, ita ut nullo modo me prædicare sineret, gratiosus enim ex relatu patris prædicator extitit, & omnibus amabilis. At ego inquisitor cū de singulis certificari uolebā, per quindenam & ultra ad uaria sanctorum limina ipsum deducere decreui. Præcipuæ autem ad ecclesiam sanctæ Praxedis uirginis, ubi pars statuæ marmoreæ cui in sua flagellatione saluator noster alligatus fuerat, & ad locum in quo Petrus Apostolus crucifixus fuerat, in quibus locis horribiles eiulatus dum exorcizabatur emittebat, iam asserens se uelle exire, post paululum uero minime. Et ut præmissum est in omnibus moribus mansit sacerdos compositus, & sine omni nota, nisi dum exorcismi incipiebantur, & illis finitis dum stola de collo amouebatur, extunc iterum nec minimum irrationabilem, aut inhonestum motum demonstrabant, hoc dempto dum ecclesiam

aliquam

aliquam pertranſeundo genua pro ſalutatione uirginis glorioſæ flectebat, tunc diabolus eius linguam in longum extra os ſuum emittebat, & interrogatus, an non ab illo poſſet continere, reſpondit, hoc facere minimè ualeo, ſic enim utitur omnibus membris & organis, collo, lingua, pulmone, ad loquendum uel eiulandum dum ei placet au dio quidem uerba quæ ſic per me & ex membris meis loquitur, ſed reſiſtere omnino non ualeo, & quando deuotionis orationi aliqua inſiſtere affectarem, tamen acrius me impugnat linguam emittendo. Et quoniam columna in eccleſia ſancti Petri in templo Salomonis cir cunferrata exiſtit, per cuius uirtutem plures licet à dæmonibus obſeſſi, liberantur, eo quod & Chriſtus prædicãdo in templo illi ſe appodiaſſet, hic tamen occulto Dei iudicio liberati non potuit. Alium modum pro ſua liberatione ſibi diſponendo, licet enim per integrum diem & noctem circa columnam incluſus mãſiſſet, tamẽ ſequenti die, poſt uarios exorciſmos ſuper eum plectos dum circũ ſtaret populus & magnus fieret concurſus. Interrogatus in qua parte columnæ ſe Chriſtus podiaſſet, tunc dentibus mordendo columnam, locum demonſtrabat eiulans. Hic ſtetit, hic ſtetit, ultimatim tamen dixit: Nolo exire. Et cum interrogaretur qua de cauſa, reſpondit, propter lumbardos, & interrogatus denuo, cur propter lumbardos egredi nollet, tunc reſpondit in Italica lingua, cum autem infirmus ſacerdos illud idioma ignoraret, dicens: Omnes faciunt ſic, & ſic nominando peſſimum uitium luxuriæ. At ſacerdos poſt hoc me interrogando dixit: Pater quid ſibi uolunt hæc uerba italica quæ ex ore meo protuli, cui cum indicaſſet reſpondet: uerba quædam audiui, ſed intelligere non potui. Et quia ut rei probauit euentus, hoc dæmonium erat de genere illo, de quo Saluator in euangelio. Hoc genus dæmoniorum non eijcitur niſi in oratione & ieiunio. Ideo quidam uenerabilis epiſcopus per Turcos, ut fertur, a ſede expulſus, piè illi compatiens, per totum quadrageſimale tempus in pane & aqua, ieiunijs & orationibus, & exorciſ-

nis quotidie insistens, ipsum per Dei gratiam tandem liberauit,& ad propria cum gaudio remisit. Super quo licet sine miraculo nullus in hac uita possit sufficienter disserere,quibus & quot modis dæmon homines possideat, uel etiam lædat. possumus tamen dicere quod quinque modis,dēpto eo quod in rebus fortunæ exterioribus ali quando tamen lædunt.Nam Aliqui in propriis tantūmo do uexantur corporibus,Aliqui in corpore simul , & in potētiis interioribus,Aliqui in potētiis tantummodo interioribus,Aliqui castigatione eorum ad tempus tantummodo usu rationis priuantur: Aliqui uero uelut bestiæ irrationabiles redduntur. Præfatum sacerdotem quarto modo possessum fuisse declaratur.Nam nec in rebus fortunæ,nec in proprio uexatus corpore fuit, prout contigit beato Iob,ubi Deus dęmonem licentiasse manifeste Scriptura super hoc tradit, dicens ad sathan:Ecce, uniuersa quæ habet,in manu tua sunt,tantum in ea ne extēdas manum tuam,& hoc in res exteriores. In corpus uero postmodum ait:Ecce in manu tua est,ueruntamen animā eius serua,id est,uitam eius ne auferas,potest etiam dici quod tertio modo,scilicet,in potentiis animæ interioribus simul & corpore uexatus fuit,cum dicebat ut Iob 12.habetur.Ad Dn̄m si dicitur,consolabitur me lectulus meus,& releuabor loquens mecum in statu meo,terrebis me per somnia,& per uisiones horrore cōcuties,dæmone scilicet procurante, secundum Lyram & secundum Thomam. Terrebis me per somnia,quæ.s.dormienti apparēt,& per uisiones quæ.s apparent uigilanti ab usu exteriorum sensuū alienato, solent enim phantasmata informata diurnis cogitationibus esse in terorem dormientiū.Et hæc reprobantur in eo ex infirmitate corporis.Vnde si cōsolatione undiq; seclusa,nil remedii uidebatur Iob euadēdi tot angustias nisi per mortem,horrore inquit cōcuties. Quibus modis & maleficæ hoīes lædere per dæmones nemo dubitat,prout in sequentibus patebit qualiter per grādines in rebus fortunæ,& in corpora animaliū & hoīm lęsiones inferūt,& tertius etiam modus lædendi est in corpore,& in

interiorib.

interioribus potentijs, abſq; priuatione uſu rationis. Patet ex earum operationibus, ubi ut ſupra tactum eſt, adeò mentes hominum ad illicitas affectiones incendunt, quòd neceſſariò etiam nocturno tempore ad amaſias per longa terrarũ ſpacia currere habent, ſiſco carnalis amoris ni mis illaqueati. Poteſt adduci & illud ꝙ in Heſſia oppido Marburch contigiſſe dicitur de quodã obſeſſo etiã ſacerdote, dum in exorciſmis dæmon interrogaretur quanto tẽpore ſacerdotẽ inhabitaſſet. Reſpõdiſſe fertur ſeptem annis. Et cũ exorciſta obijceret: cũ uix per tres menſes eum uexaſti, reliquo tẽpore vbi eras? Reſpondit. In corpore ſuo me occultabam. Et ille: In qua parte corporis ubi inquirebat, reſpondit, ut plurimũ in capite. Et denuo, ubi nã fuiſſet, qñ diuina celebraſſet & ſacramentũ ſumpſiſſet requiſitus, dixit: Sub lingua eius me occultaui. Et ille miſer, quã temeritate ad præſentiã creatoris tui nõ aufugiſti? Tunc dęmon: Nunquid ſub ponte ſe unq̃ quis occultare põt, donec deſuper uir ſanctus pertrãſibit, dummodo greſſus nõ fixerit, diuina tamen cooperante gratia liberatus fuit, ſiue uerum ſiue fictitium protulerit, cum mendax ſit, & pater eius. Quartus modus applicatur ad præfatũ poſſeſſum Romæ liberatũ ſub hac declaratione, ꝙ dæmon poſſit illabi corpori, licet nõ animæ, cũ hoc ſoli Deo ſit poſſibile, illa ẽt corporis, non tñ infra terminos eſſentiæ corporis, hoc inquã, declarat terminos eſſentiæ corporis, hoc inquã declarãdo, habetur modus quo dęmones ſubſtãtialiter interdũ hoĩes inhabitãt, & ad tẽpus tantũ uſu rationis priuãt. Et quidẽ hoc ſic declaratur. Nã dicere poſſumus ꝙ corpus habet terminos duplicis rationis. ſ. quãtitatis, & eſſentiæ. Vnde qñ angelus quicunque bonus uel malus operatur infra terminos corporalis quantitatis, & ſic illabitur corpori, operando circa potentias quantitatiuas, ſic etiam boni angeli etiam imaginarias in bonis uiſiones operantur nũquam autem dicuntur illabi eſſentiæ corporis, quia non poſſunt illabi ut pars, neque ſicut uirtus. Non ſicut pars, quia alia & alia eſt eſſentia utrobique, non ſicut uirtus quaſi dans eſſe, quia ſuum eſſe habet per creationem à

Deo,

Deo, unde & ipſe ſolus habet intrinſecam eſſentiæ operationem & conſeruationem quandiu placitum fuerit ſuæ pietati conſeruando. Vnde concluditur, quod aliæ omnes perfectiones ſeu defectus (loquendo de bonis) quo ad perfectiones. De malis, quo ad defectus quando operantur, ſi operantur circa corpus & partes eius, ut circa caput illabuntur tali corpori ſuper terminos uidelicet quantitatis & quantitatiuas potentias. Si uero circa animam tunc iterum uterque extrinſece operatur, ſed modis diuerſis. Et dicũtur operari circa animam, fantaſmata illa ſeu ſpecies intellectui repræſentando, & non ſolum ad iudicium ſenſus cõmunis & ſenſuum exteriorum. Ex quibus operationibus ſequuntur tẽtationes à malis angelis, & affectiones & cogitationes malæ per indirectum operando uerſus intellectum. A bonis autem angelis ſequuntur illuſtrationes fantaſmatum ad cognoſcẽdum reuelãdo ab eis, unde & talis diuerſitas eſt, ꝙ boni angeli etiam directe poſſunt imprimere in intellectum fantaſmata illuſtrando. Mali autem neq; illuſtrare dicuntur fantaſmata ſed prius obfuſcare. Item nec directe imprimere poſſunt, ſed tantummodo indirecte, inquantum intelligentem neceſſe eſt fantaſmata ſpeculari. Per hæc tamen etiam angelus bonus non dicitur illabi animæ, licet eam illuminet ſicut nec dicitur ſuperior angelus illabi in inferiorem, licet eum illuminet, ſed tantummodo extrinſece operatur & cooperatur modo quo dictum eſt, unde multo minus malus illabi poteſt, & per hunc modum dæmon ſacerdoti corpus in tribus occupauit. Primo ꝙ ſicut illabi ſuo corpori potuit infra, uidelicet terminos corporalis quantitatis, ita caput ſuum occupauit ſubſtantialiter illud inhabitando. Secundo quod circa animam eius extrinſece operari potuit, obfuſcando intellectum ut rationis uſum perderet. Ita etiã potuit ut ſine intermiſſione uel etiam interpellanti eum quo ad amiſſionem rationis uexaret. Licet etiam dici poteſt quod ex dono Dei hoc habuerit ſacerdos, ut non ſine intermiſſione à dæmone uexaretur. Tertio quod licet omnibus membris & organis ad loquendum & uoces ad

forman-

formandum priuaretur, semper tamen ad uerba, licet nō ad sententiam uerborum aduertentiam habuit, qui modus obsidendi plurimum ab alijs obsidendi modis differt, cum communiter obsessi leguntur sine intermissione à dæmonibus affligi, ut patet in euangelio tam de lunatico cuius pater dixerat ad Iesum: Domine, miserere filio meo quia lunaticus est, & male patitur. Matt. 17. quàm etiam de muliere illa quam sathanas alligáuerat 18. annis, & erat inclinata, nec omnino poterat sursum àspicere. Luc. 13. Quibus etiam modis indubie dæmones diuina permissione ad instantiam maleficarum uexare possunt.

De modo quo omne genus infirmitatis inferre possunt, & hoc in generali de grauioribus.

CAP. XI.

SED & hoc quod non sit aliqua infirmitas corporalis quę a maleficis Deo permittente (inferri non possit, etiam) si ap lepram, uel Epilepsiam se extendere habeat. Probari potest per hoc ꝙ per doctores nullum genus infirmitatis excipitur. Nam diligenter ea quæ superius tacta sunt, tam de uirtute dæmonum quàm ad malitiam maleficarum considerantur, nullam patitur hoc difficultatem. Nam & Nider tam in suo præceptorio quàm etiam formicario, ubi quærit. An malefici possint ueraciter suis maleficijs hoīes lædere, & est quæstio absq; exceptione alicuius infirmitatis, etiam quantū cunque incurabilis. Et ubi respondit quod sic, quærit consequenter quibus modis, & quibus rebus. Et quo ad primum respondit, ut supra ex prima quæstione primæ par. tractatus patuit. Probatur etiam per Isidorū describētem maleficarū operationes. 8. ethi. cap. 9. Malefici dicūtur ob facinorū magnitudinem, hi enim elementa concutiūt. co-

pere

pere dæmonum ad tempestates concitandas, mentes hominū turbant, modis uidelicet supra tactis, usum rationis uel oīno impediendo, aut grauiter obfuscando, subdit, & absq; ullo ueneni haustu, uiolentia tantū carminis aias interimunt, uitā uidelicet auferendo. Probatur etiam per S. Tho. in 2. sen. circa dis. 7. & 8. Et in 4. dist. 34. Et communiter per oēs theologos ibidem scribētes ꝙ malefici oibus modis possunt procurare læsiones in hominib. & eorum rebus cooperāte dæmone, in quibus dæmō potest solū lædere uel decipere uidelicet in rebus, fama, corpore, usus rōnis & in uita, uult dicere ꝙ in illis in quibus dæmō per se absq; malefica possit lædere, possit etiā cum malefica, imo ampliori facilitate propter maiorē diuinæ maiestatis offensionē ut supra tactū est. De rebus nanq; patet. Iob. 1. & 2. ut supra patuit. De fama patet in legenda B. Hieronymi ut refert Io. An. in hierominiano ꝙ diabolus se transformauit in formam S. Siluani episcopi in Nazareth amatoris Hieronymi. Qui dæmon primo fœminā nobilem nocte in lecto procare & prouocare cœpit ad luxuriam uerbis, & deinde factis sollicitauit ad malum, quæ cum clamaret, dæmon sub specie sancti episcopi sub lecto fœminę se abscondit, ubi requisitus & inuentus per luxuriosa uerba se mentitus est esse episcopum Siluanum. In crastinum ergo sanctus uir disparente diabolo diffamatus est grauissimè, quæ difamia tandem circa sepulchrum S. Hiero. fauēte diabolo in obsesso corpore purgatus est. De corpore patet in B. Iob, qui percussus fuit à dæmone ulcere pessimo quod exponitur de lepra. Refert etiam Sigisbertus & Vincen. in spe. histo. lib. 25. c. 37. ꝙ tempore Ludouici secundi Imperatoris, in parrochia Maguntina quidam dęmon primo sæpe lapides iecit, & quasi malleo ad domos percussit. Et deinde publicè loquendo, furta prodendo, & discordias seminando plures inquietauit, deinde omnes contra unum irritauit, cuius hospitium ubicunq; manebat incedit. Et ob illius peccata omnes pati affirmauit. Vnde tandem agros pro hospitio habere potuit, propter quod cum presbyteri lętanias celebrarēt, multos iactibus

lapidum dęmon uſque ad cruentationem lęſit,aliquando quieuit,aliquando ſæuit, & per triennium iſta continuauit,quouſque omnia ędificia ibi incendio cōſumpta ſunt. Item de nocumento uſu rationis, & uexatione interiorū ſenſuum,probatur ex poſſeſſis & arepticijs per euangelicas etiam hiſtorias.Item de morte & quod de uita etiam quoſdam priuat. Pater Thobiæ 6.de ſeptem uiris Saræ uirginis occiſis,qui propter luxurioſum affectum & effrenem appetitum in Virginem Saram eiuſdem non erant digni matrimonio. Quare concluditur,ꝙ ſicut per ſe, ita & amplius per maleficas in omnibus nihil dempto hominibus nocere poſſunt,uerum ubi quæritur,an huiuſmodi læſiones ſint potius dæmonibus aut maleficis imputādæ. Reſpondetur, quòd ſicut propria & immediata actione dæmones operantur, infirmitates immittendo, ita & ipſis principaliter ſunt imputandæ, ſed quia in contemptū & offenſam creatoris ſimul & in perditionem animarum quærunt huiuſmodi per maleficas exercere, ſciētes quòd per talem modum,ſicut Deus amplius irritatur,ita & amplius permittit eis poteſtatem ſæuiendi, & quia de facto innumera maleficia perpetrantur quæ non permitterentur diabolo inferre hominibus, ſuper ſe ſolum affectaret homines lædere, quia tamen permittuntur, iuſto & occulto Dei iudicio per maleficas propter earum perfidiam & catholicæ fidei abnegationem. Vnde & eis iuſto iudicio talia imputantur ſecundario quantumcunque diabolus ſit actor principalis.Scoba ergo quam mulier intingeret aquæ ut pluat,& ſurſum in aerem aquam ſpergendo, licet in ſe non cauſat pluuiam,nec poſſet mulier inde reprehendi,quia tamen ex pacto cum dæmone inito ubi iā ut malefica talia facit, licet dæmon ſit qui pluuiam cauſat,ipſa tamen immeritò inculpatur eo quod mala fide & opere diabolo ſeruit eius obſequijs ſe tradendo. Sic etiā quando imaginem ceream uel ſimile ad maleficandum aliquem maleficus facit,uel quando maleficio alicuius in aqua uel plumbo imago apparet quicquid moleſtiæ infertur tali imagini,cum tale experitur fieri in imaginario,id

eſt,

est,homini maleficiato,puta punctura uel alia lęsura qua cunque.Licet lęsio realiter inferatur imagini per maleficam uel alium hominem,& inuisibiliter dæmon maleficiatum hominem eodem modo lædit, merito tamen maleficæ imputantur,quia sine ea Deus nunquam læsionem inferre diabolo permitteret,nec diabolus per se lædere ipsum attentasset.Sed quia dictum est de fama in qua dęmones per se homines lædere possunt, absque maleficarum cooperatione,posset in dubium uerti. An etiam dæmones per se possent honestas mulieres infamare, ut tanquã maleficæ reputarentur,cum in earum effigie ad maleficandum aliquem apparerent,unde contingeret talem innocenter infamari.Responsio,aliqua sunt prætermittenda. Primo, quia dictum est dæmonem nihil posse efficere absque diuina permissione,ut in prima parte operis, circa ultimam quæstionem patuit,etiam tactum est, quod non est tanta permissio super iustos, & in charitate existẽtes,sicut super peccatores, in quos utique sicut maiorem habent potestatem,iuxta illud: Cum fortis armatus custodit,&c. Ita utique plura permittuntur à Deo in eorũ afflictionem quàm super iustos.Demum licet iustos in rebus exterioribus,ut fama & sanitate corporis lædere possunt,Deo permittente,quia tamen sciunt hoc eis cedere in augmentum meritorium, ideo minus eos lædere affectant. Ex quibus dici potest,quod in hac difficultate respectus potest haberi ad diuersa. Primò ad diuinam permissionem.Secundo,ad hominem qui censetur honestus, cum tales non semper sunt in charitate existentes, sicut sunt sub honestate reputati. Tertio,ad facinus in quo innocens debet infamari,quod illud ex sua radice cuncta flagitia mundi excedit.Ideo dicendum, licet ex diuina permissione quiq; innocens siue in gratia cõstitutus, siue nõ lædi possit in rebus fortunæ & fama, habendo tamen respectum ad ipsum facinus & grauitatem criminis, cũ malefici sic nuncupãtur ob facinorum magnitudinem, iuxta Isidorum sæpe allegatum dici potest ꝙ hoc ut aliquis innocens prædicto modo à dæmone infametur, fieri nõ est

bene possibile iterum multis respectibus. Primo quia cũ infamare in uitijs quæ absque peccato expresso uel tacito inito cum dęmone perpetrantur, ut sunt furta, latrocinia, & actus carnales. Aliud fit ab infamia super uitia quę nullo modo possunt homini imputari, aut ab eo perpetrati, nisi super pactum expressum cum dæmone inito, qualia sunt opera maleficarum, quę nisi uirtute dæmonum a maleficis perpetrantur, ut ubi homines, iumenta, aut terræ fruges maleficiantur, unde & eis aliter imputari non possunt. Ideo licet dęmon possit hominem de alijs uitijs infamare, de tali tamen uitio infamare ꝙ sine eo nõ potest perpetrari, non uidetur bene possibile. Præterea hucusque nunquam actum est nec repertum, ut aliquis innocens sit per dęmonem taliter infamatus, & sic propter talem infamiam morti fuisset adiudicatus, imò ubi tantummodo infamia laborat talis nulla pœna punitur, nisi quod canonica purgatio sibi indicitur, (ut in tertia parte operis circa secundũ modum sentẽtiãdi maleficas patebit,) & licet ibi contineatur quod in casu dũ in purgatione deficeret, pro reo esset habendus, adhuc tamen adiuratio sibi sindicereretur antequam ulterius super pœnã relapsis debitã procederetur. Sed quia circa cõtingentia laboramus quæ actu nunquam fuerunt perpetrata, nulli dubium quin & in posterum diuina permissio fieri non permittat. Præterea & à fortiori propter angelicam custodiam quę non permittit insontes in alijs criminibus minoribus infamari, ut in latrocinijs & huiusmodi minus permittet, immo fortius suæ custodiæ deputatum ab infamia talium flagitiorum præseruabit. Nec ualet si quis acta per sanctũ Germanum obijceret, quando dæmones in assumptis corporibus, & ad mẽsam consedentibus alias mulieres uiris suis condormientibus, repræsentabant hospitem, illudentes quasi illæ mulieres in proprijs corporibus semper edẽtes & bibentes aduentarent, de qua etiam supra mentio habita est, quia nec ibi illæ mulieres excusantur quasi innocẽtes omnino, sed quod talia mulieribus sæpe accidũt, quod iuxta ca. 26. q. 5. episcopi notatur. Vbi reprehenduntur

tales

talesq; dum in imaginaria solummodo illusione transferantur, putant se ueraciter & corporaliter transferri, licet (ut supra tactũ est) etiam interdum corporaliter à dæmonibus uehuntur. Sed quod corporales infirmitates alias omnes nulla dempta, diuina permissione inferre possunt, de illo est præsens speculatio. Concludendo ex prænotatis, quod sic cum nulla fiat à doctoribus exceptio, cui & rationem assentire oportet, cum aliàs dæmones sua naturali uirtute cũcta corporalia excedunt, ut sæpe tactũ est, acta deniq; & gesta per nos reperta hæc affirmant. Nam licet maior difficultas fortassis circa lepram aut Epilepsiã oriri possit, an uidelicet talia inferre possent, eo quod huiusmodi tantummodo ex diuturnis prauijs interiorum, dispositionibus & defectibus solẽt oriri, nihilominus per maleficia interdum esse illata repertum est. Nam in dioecesi Basiliensi in confinibus partium Lotharingiæ & Elsatiæ, cum quidam honestus laborator quædam uerba dura contra rixosam quandam mulierem protulisset, illa indignata, minas adiecit, quod & in breui se de eo uindicare uellet. Et ille licet minas paruipendisset, eadem tamen nocte sibi pustulam collo accreuisse sensit, fricãdo tamẽ paululum & tangens, totam faciem inflatam & tumefactam cum collo persensit, intantum ut horribilis specie lepræ etiam per totum appareret corpus, qui non distulit, sed quantocitius amicis & consulibus accersitus rem gestam super comminatoria uerba mulieris narrauit, & quod sic mori ea fide & suspitione uellet, quod illa sibi arte magica eadem malefica intulisset. Quid plura? mulier capitur, quæstionibus exponitur, & crimen fatetur. At Iudex de modo & causa diligentius inquirens, respondit. Cum me uerbis opprobriosis homo ille aggressus fuisset, ego ira succensa cum ad domum uenissem, malignus spiritus causam tristitiæ meæ inquirere cœpit, cui cum singula enarrassem, & ut me uindicare possem idẽ insinuãdo instarem, Ille inquisiuit dicens: Quid ergo uis ut ei faciam? At ego respondi: Vellem ut inflatam faciem semper retineret, & sic ille abscessit, & illam infirmitatem ultra quàm petij

homini intulit, ego.n.ꝙ tali lepra eũ percuteret minime ſperaſſem, unde & incinerata fuit. In diocœſi deniq; Conſtantienſi, inter Briſiacũ & Freygurg, leproſa quædã mulier multis referre ſolet niſi debitũ uniuerſæ carnis iã ab annis duobus perſoluerit, quod ſimili de cauſa controuerſiæ quæ inter ipſam & quandã aliam mulierem mota fuiſſet, cum de nocte domum egreſſa ante oſtium quid operis agere tẽtaſſet, uentus quidam calidus à domo alterius mulieris, quæ ex oppoſito domus ſuæ fuerat, eius faciem repẽte inſufflauit, unde & ſubito in leprã quã geſtabat ſe incidiſſe aſſeruit. In diocœſi deniq; eadẽ & territorio nigræ ſiluæ, malefica dũ per lictorẽ ſuper ſtruẽ lignorũ pro incendio ſibi parato, à terra eleuaretur, dixit: Dabo tibi mercedẽ, & ſic inſufflando in eius uultũ, ſtatim lepra horribili per totũ corpus percuſſus, paucis ex poſt ſuperuixit diebus. Horrenda eius facinora breuitatis cauſa obmittuntur, ſicut & alia quaſi innumera, ſuper hęc recitari poſſent, epilentiam namq; ſeu caducum morbum certis inflixiſſe per oua mortuorũ corporibus ſubtumulata, præcipue ex earum ſecta ex inhumatis, cum alijs earum cæremonijs quæ recitanda non ſunt, ubi in potu, uel cibo, alicui præbuerunt, ſæpius à nobis repertum eſt.

Super modum quo alias conſimiles infirmitates ſpeciali hominibus inferre ſolent.

CAP. XII.

ALias denique infirmitates inflexiſſe, ut cæcitatem, uel acutiſſimos dolores & torſiones in corporibus hominum quis enumerare poteſt? Tamen ex his quæ oculis noſtris perſpeximus, & quæ uni ex inquiſitoribus innotuerunt, aliqua in medium producamus. EO in tempore in quo oppido Ysbruck inquiſitio

quisitio super maleficas fieret, hic inter alios deductus fuit casus Nam honesta quædam persona, & uni ex familiaribus archiducis matrimonio copulata in præsentia notarij, &c. secundã formam iuris deposuit, & cum tempore suæ uirginitatis cuidã ex ciuibus famularetur, accidit ut uxor illius graui dolore capitis langueret pro cuius curatione cum quædam mulier accessisset, & suis carminibus & certis praxis mitigare dolorem haberet ego eius practicam ubi diligenter obseruabam, perspexiq; quod contra naturam aquæ fusæ in scutellam quandam, ipsa aqua in olla aliam ascendisset cum alijs cæremonijs quæ recitare opus non est, consideransq; quod ex illis dolor capitis in domina non mitigaretur, aliqualiter indignata, hæc uerba ad maleficam protuli: Nescio quid agitis, uos non facitis nisi superstitiosa, & hoc propter commodum uestrum. Tunc malefica statim subiunxit: an sit superstitiosa uel non, tertia die tu senties quid rei probauit euetus. Nã tertia die mane me sedente, & fusum apprehendente tantus dolor subito corpus meum inuasit. Primo in interioribus, ut non esset pars corporis in qua non punctiones horribiles sentirem. Secundo non aliter mihi uidebatur, nisi quod cõtinuè igniti carbones capiti meo superfunderentur. Tertio in cute corporis, à uertice usq; ad plantas pedum, non fuisset spacium ad punctum acus, ubi nõ fuisset pustula alba sanie repleta, sicq; in his doloribus eiulando, & tantummodo mortem optando usq; ad diem quartum pręstiti. Tandem maritus dominæ meæ ut stabulum quoddam intrarem mihi iniunxit. At ego paulatim incedendo, eo præcedente, dum ante ostium stabuli eramus. Ecce, inquit ad me, pecia panni albi super ostium stabuli. At ego: Video. Tunc ille: Quantum potes remoue, quia forte melius habebis. Tunc ego quantum potui uno brachio me ad ostium tenente, cum altè peciam apprehendi. Aperias (inquit dominus) & considera diligenter ibi reposita. Tunc ubi peciam solui, plura ibidem inclusa repperi, præcipuè autem grana quædam alba, ad modum quo pustulæ inerant corpori meo, semina quoque & legumina,

quorum similia nec edere poteram aut intueri, cum ossibus serpentum, & aliorum animalium intuita sum. Et sic stupefacta, dum inquirerem à domino quidnā agendum foret, ut in ignem cuncta proijcerem iniunxit. Proieci: Et ecce subito non post horæ spaciū aut quartale, sed in momento, ut in ignem res illæ fuerant proiectæ, omnem sanitatem pristinam recuperaui. Et quia plura contra uxorem illius cui famulabatur fuerūt deposita per quæ suspecta non tam leuiter quàm & uehementer fuit habita, & præcipue propter magnam familiaritatem cum maleficis habitam. Vnde præsumitur quod conscia de maleficio reposito, hoc uiro indicauit, & deinceps modo præmisso publicatum, sanitatē ancilla recuperauit. Insuper aliud maleficium cuiusdam personæ etiam mulieris illatum in eodem oppido referre in detestationem tanti criminis expedit. Mulier quædā maritata, & honesta accessit, & iuxta iuris formam ut supra deposuit, Retro domum, inquit, habeo uiridarium (est & ille ortus contiguus uicinæ meæ) unde cum quadam die transirem ex orto uicinæ ad uiridarium meum, non absque damno perspexissem, stans in ostio uiridarij, & apud meipsam conquærendo, & quærulando tam de transitu quàm & de damno, uicina subito superuenit, & an suspectam haberem, inquisiuit. At ego territa propter malam eius famam, nil aliud nisi hæc uerba protuli. Gressus in germinibus damna demonstrāt. Tūc illa indignata quia ab eius fortassis beneplacitum mei litigiosis uerbis cum ea implicare nolebam abscessit cum murmurare & uerba quæ protulit licet audirem tamen intelligere nō potui. Post paucos uero dies ingens infirmitas mihi accidit cum doloribus uentris & acutissimis torsionibus à latere sinistro uersus dextrum, & uiceuersa quasi duo gladij, aut cultri essent pectori infixi & sic die noctuq; clamoribus oēs uicinos alios inquietaui & confluentibus hincinde pro consolatione, accidit ut lutifigulus præfatam uicinam & maleficam adulterino flagitio habens in amasiam simul modo uisitationis gratia accedēs, & infirmitati meæ compatiens, post uerba consolatoria

abcessit.

abcesſit. Sequenti tamen die festine redijt, & inter alia cō ſolatoria ſubiunxit. Experimentum capiam an ex maleficio hæc uobis infirmitas acciderit, ꝙ ſi ſic repertū fuerit ſanitatē uobis recuperabo. Accepto ergo plumbo liquefacto & me in lecto decumbente plumbum in ſcutellā aquæ plenam ſupra corpus meum appodiando infudit, & ubi quædam imago & figuræ diuerſarum rerum ex plumbo congelato apparuiſſent. Ecce inquit ex maleficio hæc uobis contigit infirmitas. Et ſuper limen oſtij domus uræ pars inſtrumentorū maleficij cōtinetur. Accedamus ergo & illis amoris melius ſentietis. Sicq; maritus meus cum eo pariter ad tollendū maleficium accedunt. Et lutifigulus limen eleuans marito iniunxit, ut manum in foueam quæ apparuerat mitteret: & quæcunque inueniret extraheret. Quod & fecit. Nam primo imaginē quandam ceream in longitudine unius palmæ, undiq; perforatā habentis duos acus ex aduerſo per latera, admodū quo ipſa punctiones a ſiniſtro latere uſq; ad dextrū, & econuerſo perſenſerat extraxit. Demum petias panniculorum diuerſas ac plurimas res, tam in granis quam in ſeminibus, & oſſibus continentes, ſicq; illis in ignem proiectis ego quidem conualui, ſed non ex toto. Nam licet torturę & punctiones ceſſaſſent, appetituſq; comedendi redijt ex integro, tamen priſtinæ ſanitati uſq; in pręſens minime ſum reſtituta. Vnde hoc quod priſtina ſanitas non rediret? Reſpondit: Sunt & alia inſtrumenta alibi abſcondita, quæ inuenire non ualeo. Et qualiter tunc prima inſtrumenta repoſita agnouiſſet, dum inquirerem. Reſpondit: Ex amore quo amicus amico reuelare ſolet, hæc cognoui, unde dum adulteram procabat, & mihi uicinam agnoui. Ideo argumentum ſuper eā cœpi ſuſpitionis, hæc ægrota recitabat. Sed quid ſi ſingula, quæ in illo duntaxat oppido reperta ſunt: dum recitare uellem liber utiq; foret conficiendus, quanti enim cæci, claudi, aridi, & diuerſis irretici infirmitatibus, iuxta formam iuris, ex uehementi ſuſpitione ſuper maleficas eis huiuſmodi infirmitates, in genere uel in ſpecie prædicentes, & quod talia in breui ſentire haberent, uel ad dies ui-

tæ

tæ, uel ad mortem statim percipiendam. Et quod secundum eorum dicta cuncta accidissent; uel ad specificatam infirmitatem, uel ad mortem aliorum, quia enim terra illa uasallis & armigeris abundat, & ocia dant uitia, ubi interdum mulieres procabant, dum illas procatas abijcere, & alias honestas matrimonio sibi copulare disposuerunt, raro sine uindicta super maleficium inferendum, aut uiro, aut uxori dum se spretas cernebant. thorus coniugalis perseuerabat, non autem uiris tantum, quantum mulieribus, ut eo piè æstimari potest illis interemptis, aut arefactis priores amasias procare haberent. NAM & cocus quidam archiducis, dum iuuenculam honestam & alienigenam duxisset, malefica eius amasia in publica uia alijs honestis personis audientibus iuuenculæ maleficium & mortem prædixit, extensa manu dicens: Non diu de tuo marito gaudebis. Statimque sequenti die lecto decubuit, & post paucos dies debitum uniuersæ carnis persoluit in extremis contestando. En sic morior quod illa suis maleficijs, Deo permittente, ne interimit, & utique pro meliori Deo sibi alias nuptias in cœlo disponente. Sic deniq; per maleficia miles quidam, ut publica fama testatur interemptus fuit, sic & alij plures, quos recitare obmitto. Inter quos & domicellus quidam dum ad nutum amasię secum pernoctare nolebat, & per famulum suum quod ea nocte secum certis negocijs prępeditus pernoctare non posset ei indicasset. Illa indicata famulo iniunxit. Dicas domicello, non diu me uexabit, sicq; & sequenti die infirmatus, post paucos dies sepultus. Sunt & tales maleficæ quę iudices solo aspectu & oculorum intuitu maleficare sciunt, quod etiam nullam molestiam eis inferre publice se iactantes, sed ut quibuscunque pro criminalibus causis detentis, & grauissimis tormentis pro dicenda ueritate expositis, taciturnitatem inferre sciunt, quod nunquam eorum facinora detegere poterūt. Sunt & quæ imaginem crucifixi flagellis & cultris impingendo ob maleficia perpetranda cum turpissimis uerbis, cōtra gloriosissimæ uirginis Mariæ puritatem, & nostri saluatoris ex eius

intemerato

intemerato utero naturalem dehonestauerunt uerba il-la,& singulos actus recitare non expedit, cum nimis sint piorum aurium offensiua, in scriptis tamen redacta & reposita sunt, prout baptizata quędam Iudæa & alias iuuenculas induxerat, quorum una Vvalburgis nomine eodem anno in extremis posita, dum à circũstantibus ad cõfessionem peccaminum hortaretur, exclamauit: Corpus & animam tradidi diabolo, nec spes mihi adest ueniæ, & sic defuncta. Singula hæc non ad ignominiam, sed ad laudem & gloriam illustrissimi Archiducis cȩnscripta sunt, cum te uera uti catholicus princeps & pręcipuus zelator in exterminium earum cum assistentia reuerendissimi ordinarij Brixien. non mediocriter laborauit. Recitata aũt potius in detestationem & odium tanti criminis, ut quæ iniurias hominum ulcisci nõ desistunt, quomodo iniurias creatoris & fidei contumelias, etiam non habendo ad tẽporalia damna respectum sufferre possunt, omniũ enim eorum hoc pręcipuum fundamentum, fidei uidelicet abnegatio existit.

Super modum quo obstetrices maleficæ maiora damna inferunt, dum infantes aut interimunt, aut dæmonibus execrando offerunt.

CAP. XIII.

NEC prætereundum est de nocumentis à maleficis obstetricibus pueris illatis. Et primo, quomodo interimunt. Secundo, quomodo dæmonibus offerendo execrãt. In diocœsi namque Argentinensi & oppido Zabernio mulier quædam honesta, ac beatissimæ uirgini Mariæ plurimum deuota, hunc casum referre sibi accidisse singulis, eius hospitium quod publi-

ce tenet nigram habens aliquam pro interſigno frequentantibus commemorant. A uiro inquit legitimo, ſed iam defuncto impraegnata, ubi dies pariendi appropinquarent, mulier quaedam obſtetrix, ut ipſam ad obſtetricandum puerum acceptaret, importune inſtabat. At ego conſcia de eius infamia, licet aliam mihi aſſumere decreuiſſem, uerbis tamen pacificis quaſi ſuis annuere uellem petitionibus me ſimulabam. Adueniente autem tempore partus, cum aliam obſtetricem conduxiſſem, illa prior indignata, quadam nocte cameram meam euolutis uix octo diebus, cum duabus alijs mulieribus ingreditur, & lecto appropinquantes in quo iacebam, cum maritum meum qui in altera dormiebat camera uocare uoluiſſem, ſingulis membris, & lingua ita remanſi uiribus deſtituta, quod dempto uiſu cum auditu, nec pedicam mouere potuiſſem. In medio ergo illarum duarum ſtans malefica, haec uerba protulit: Ecce, haec peſſima mulierum quia in obſtetricem me recipere noluit, impune non tranſibit. Et cum aliae duae à latere ſtantes, pro ea ſupplicarent, dicentes, tamen nunquam alicui ex noſtris nocuit. Malefica ſubiunxit: Hanc mihi quia diſplicentiam fecit, ſuis inteſtinis aliqua immittere uolo ſic tamen quod infra dimidium annum nullos propter uos dolores ſentiet, ſed illo euoluto ſatis cruciabitur. acceſſit ergo & uentrem cum manu tetigit, mihiq; uidebatur quaſi inteſtinis extractis aliqua tamen quae uidere non potui intromittens.
Illis ergo abeuntibus, cum uires ad clamandum recuperaſſem, maritum quantocius uocaui, & rem geſtam denudaui. Cum autem ille cauſam puerperio aſſignare uellet, dicens: Vos puerperae plurimis illuſionibus & fantaſijs laboratis, nec quoquo modo dictis meis fidem adhibere nolebat, adiunxi: Ecce ſpacium pro anno dimidio mihi donauit, quo elapſo, ſi nulli cruciatus ſuperuenient, dictis tuis fidem adhibebo. conſimilia denique uerba filio clerico, qui & pro tunc archidiaconus ruralis erat protulit, cum & ipſe uiſitationis gratia illo die eam frequentaſſet. Quid plura? ſex menſibus ad punctum euolutis interaneorum

uorum uiſcerum tortura ſubitò ipſam tam diræ inuaſit ut nec diebus nec noctibus, à clamoribus omnes inquietando abſtinere potuiſſet. Et quia (ut præmiſſum eſt,) deuotiſſima uirgini & reginæ miſericordiæ extitit, in pane & aqua, ſingulis ſabbatinis diebus ieiunando, ideo & per ipſius ſuffragia credidit ſe liberari. Vnde & quadam die ubi opus naturæ perficere uolebat, tunc omnis illa immūdicia è corpore prorupit & aduocans maritum cum filio, dixit: Sunt ne res iſtæ fantaſticæ? nonne dixi poſt dimidij anni ſpacium ueritas cognoſcetur? Aut quis uidit unquam ſpinas oſſa ſimul, etiam ligna me comediſſe? Erant enim ſpinæ roſarum, in longitudine unius palmæ, cum alijs uarijs innumero rebus immiſſæ. Inſuper (ut in prima parte operis,) ex illius famulæ reductæ ad præſentiam in Briſiaco confeſſione patuit maiora damna fidei circa hāc hæreſim maleficarum ab obſtetricibus inferri, quod etiam quarundam confeſſio quæ poſtmodum incineratæ fuerunt, luce clarius demonſtrauit. Nam in diocœſi Baſilienſi, & oppido Danni quædam incinerata faſſa fuerat, ultra quadraginta pueros necaſſe per modum talem, ut quando ex utero egrdeiebantur, acūm capitibus eorū per uerticem uſq; in cerebrum infixit. Altera denique in diocœſi Argentinenſi, pueros abſq; numero puta quia de numero non conſtabat ſe interemiſſe faſſa fuerat, taliter deprehenſa. Nam ubi ex uno oppido in aliud, cauſa obſtetricandi uix mulierem quandam uocat officio ſuo completo, dum ad propria redire uolebat, ubi portam oppidi exiuit, caſu brachium pueri recenter nati ex linteo quo præcincta erat, cui & inuolutum brachium fuerat, ad terram cecidit, quo uiſo ab his quæ infra portam ſedebant, dum illa præteriſſet, leuatam è terram, ut putabant, peciā carnis cautius intuebantur, & cum non peciam carnis, ſed brachium pueri per articulos membrorum agnouiſſent, conſilio cū præſidentibus habito, & inuento quod infans ante baptiſmum deceſſerat, brachioq; careret, malefica capitur, quæſtionibus exponitur, & crimen detegitur, ſicq; ut prædictū eſt, abſq; eius numero, ſe infantes interemiſſe

cognouit

cognouit.Qua autem de causa utique præsumendũ quòd ad instantiam malignorum spirituum etiam eis interdum inuitis,talia facere coguntur. Nouit enim diabolus quod ab introitu regni cœlestis propter pœnam damni, aut originale peccatum tales pueri sequestrantur. Vnde etiam diutius finale iudicium protrahitur,sub quo æternis cruciatibus deputabuntur,cum eo tardius numerus electorũ completur,quo completo mundus consumabitur. Et (ut in præmissis tactum est,) suasu dæmoniorũ ex huiusmodi membris unguenta earum usibus accommoda conficere habent.Sed & hoc horrendum facinus silentio prætereundum in detestationem tanti criminis non est. Nam ubi infantes non interimunt,tamen illos dæmonibus execrãdo per hunc modum offerunt.Nato enim infante, obstetrix ubi puerpera malefica per se non existit, tunc quasi quid operis pro infantis refocillatione actura, ipsum extra cameram deportat,& sursum eleuans principi dæmoniorũ, scilicet,lucifero & omnibus dæmonibus immolãt, & hoc in loco coquinæ super ignem.Et(ut quidam retulit)cum perpendisset uxorem suam tempore partus quod præter consuetum modum puerperarũ nullam ad se ingredi mulierem permittebat,nisi duntaxat filiam propriam, quæ obstetricandi officium gerebat, causam huiuscemodi experiri uolẽs,latẽter se illo in tẽpore in domo occultabat. Vnde & ordinem sacrilegij, & diabolicæ immolationis, modo prædicto perpẽdit,cum eo ꝙ ut sibi uidebatur per appendiculi instrumentũ in quo ollæ suspendũtur, infans non fultus humano auxilio,sed dæmonis, sursum uehebatur,unde mente consternatus,cum & horrenda uerba per dæmonum inuocationem, & alios ritus nephandissimos persensisset,subito ut infans baptizaretur acrius institit, & cum ad aliam uillam, in qua parrochialis erat ecclesia deferendus esset, & per pontem super flumen quoddam pertransire haberent, ille euaginato gladio super filiam quæ infantem gerebat irruit,dicens,alijs duobus sibi adiunctis audientibus: Nolo ut infantem per pontem deferas,quia aut per se pontẽ gradietur,aut tu in flumine submergeris.

mergeris.

mergeris.Qua perterrita cum alijs quę aderant mulieribus,& an ne compos esset rationis inquirentes,(res enim gesta cunctos alios latebat,demptis duobus uiris sibi coniunctis.Tunc ille: Pessima mulierum arte tua magica pendiculum infantē fecisti,fac & iam ut nullo deferente pontem pertranseat,aut in flumine te submergeam. Sicque coacta,puerum super pontem posuit, & arte sua dæmonē inuocans,subito ex altera parte pontis infans cernitur. Baptizato ergo puero,& ad propria rediens, cum iam per testes filiam de maleficio conuincere poterat, prout primum facinus oblationis minime probare potuisset, eo quod ipse unicus illi sacrilego ritui interfuisset, apud iudicem post tempus purgationis,filiam cum matre accusantur,& pariter incinerantur, & facinus de sacrilega oblatione,quod per obstetrices fieri solet, detegitur. Sed hic dubium oritur.Quid ne operis aut efficaciæ talis sacrilega oblatio in huiusmodi pueris efficere ualeat. Ad quod dici potest quod sicut triplici ex causa dæmones efficiunt, ita & ad tria nephandissima hæc ei deseruiunt. Nam primo ex superbia eorum quæ quia semper ascendit,iuxta illud: Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper quærunt quantum possunt diuinis rebus & cæremonijs se conformare,ut sic sub specie boni apparentis facilius decipiant,Sic enim & uirgines,pueros,mares, uel fœminas expetunt,a magis ubi in speculis uel unguibus maleficorum furta sublata,uel alia occulta habent manifestare, licet per corruptos idem ostendere canantur, sed tamen ut fingat se falsē castitatem amare, quàm tamen odit cum castissimam uirginem summē odit, eo quod caput eius contriuit.Gen.3.Vnde sic animas maleficorum & eius credentium per infidelitatis uitium, sub specie uirtutis decipiunt.Tertio ut ipsa perfidia maleficarum amplius in sui augmentum crescat,dum a cunabulis sibi dicatas maleficas seruant. Ex his efficit hæc sacrilega obligatio tria in puero.Primo,quod sicut exterior oblatio fit in rebus sensibilibus Deo,puta in uino,pane,terræ frugibus,& hoc in signum debitæ subiectionis & honoris,iuxta illud Eccles.

25.Non

25. Non apparebis in conſpectu domini Dei tui uacuus, quæ etiam res alijs poſtmodum prophanis uſibus nullo modo applicari debent, nec poſſunt. Vnde & 10.q. 1. Damaſ. Papa. diſ. Oblationes quę intra eccleſiam offeruntur ſacerdotibus tantummodo pertinere, ſic tamen ut non ſolum eas in ſuos uſus conuertat ut fideliter diſpenſent partim ad ea quæ ad cultum diuinum pertinet, & partim etiã in uſus pauperum conuertat. Ita & talem puerum diabolo in ſignum ſubiectionis & honoris oblatum, diuinis uſibus applicari dignæ & fructuoſæ ſubiectionis cauſa pro ſe quàm pro alijs quomodo eſt poſſibile hoc à catholicis fieri? Quis enim dicere poteſt materna ſcelera ſeu aliena peccata quo ad punitionem non redundare in filios, fortaſſis ille qui dictum propheticum attendit. Filius non portabit iniquitatem patris. Sed quod de illo paſſu. Exo. 20. Ego Dominus zelotes uiſitans peccata patrum in filios, uſque in tertiam & quartam generationem? Eſt enim hæc utriuſque ſententia, ut prima intelligatur de pœna ſpirituali in iudicio poli ſiue Dei, & non in iudicio fori. Et eſt pœna quæ principaliter tangit animã, ſiue ſit pœna dãni, ut priuatio gloriæ, ſiue pœna ſenſus, id eſt, cruciationis ignis infernalis His enim pœnis nunquam punitur aliquis ſine culpa propria, uel contracta, quantum ad originale, uel commiſſo quantum ad actuale peccatum, Secunda uero auctoritas, quia intelligitur de imitatoribus paternorum ſcelerum, ut Gratianus exponit. 1.q.4.§. quibus. Vbi etiam dat alias expoſitiones, ideo alijs pœnis quibuſcunque in iudicio Dei punitur quis non ſolum pro culpa ſua commiſſa, uel committenda, ut ſcilicet euitetur, ſed etiam pro culpa alterius. Nec ualet ſi dicatur, quod tunc punitur ſine cauſa & ſine culpa, quæ debet eſſe cauſa pœnæ, quia iuxta regulam iuris, ſine culpa, niſi ſubſit cauſa non aliquis puniendus, unde & dicere poſſumus quod ſemper ſupereſt cauſa etiam iuſtiſſima, licet nobis ignota. 24.q.4. Auguſtinus & ſi ſuper actionem facti profunditatem iudiciorum Dei penetrare non poſſumus, ueruntamen uerum ſcimus eſſe quod dixit, & iuſtum eſſe quod fecit. Eſt tamen

diſtinctio

distinctio in pueris oblatis, eo quod loquendo de innocentibus qui non per matres maleficas, sed per obstetrices dæmonibus offeruntur, & rapiuntur occulte, ut dictum est supra ab amplexibus & utero honestæ matris, quod tales innocentes non adeo deferuntur, ut imitatores efficiantur tantorum scelerum, sed imitatores paternarum uirtutum, hoc piè credendum est. Secundum quod efficit hæc, sacrilega oblatio est, quod sicut in oblatione qua homo seipsum Deo offert in sacrificium recognoscit Deum suũ principium & finem, quod quidem sacrificium dignius est omnibus sacrificijs alijs exterioribus ab eo impensis, iuxta illud: Sacrificium Deo spiritus contri. &c. Et hoc quò ad principium creationis & finem glorificationis, ita & ipsa malefica puerum offerens diabolo, eius animam & corpus tanquam suo principio & fini damnationis æternæ commendat, unde & non nisi miraculose a solutione tanti debiti liberari poterit. Solet quædam historia, immo & plures recitari, de pueris ex materno utero dæmonibus improuise, & ex aliqua passione & commotione mentis à matribus oblatis, & qualiter cum maxima difficultate in adulta ætate à dæmonum iurisdictione quàm diuina permissione sibi usurpant liberari poterunt, de quibus liber exemplorum beatissimæ uirginis Mariæ refertus noscitur, specialiter & de illo qui per summum pontificem dum liberari à uexationibus dæmonum non poterat, missus tandem ad quendam uirum sanctum in Orientalibus partibus degentem, cum magna adhuc difficultate per intercessionem ipsius gloriosissimæ uirginis, ab illa iurisdictione ereptus fuit. Vnde si in ultionem unius improuisæ non dico oblationis, sed exhibitionis, ubi mater ex indignatione duntaxat super copulam carnalem uiro exhibendam cum dixisset maritus, spero inde fructum prouenturum, & illa replicans. Sit fructus ille diabolo datus, tanta seueritas diuinæ punitionis patuit, quanta creditur sæuire ubi tanta diuinæ maiestatis cernitur offensa. Tertium quod hęc sacrilega oblatio efficit, est habitualis inclinatio ad huiusmodi maleficia hominibus, iumentis, &

terræ frugibus inferenda. Huius ratio assignare potest ex his quę secundum Tho.in 2.q.108.super punitionem temporalem,qua aliqui propter alienas culpas puniũtur deducuntur .Dicitur enim ꝙ quia filij sunt secundũ corpus, res quædã patris,& serui & animalia, res dñorum . Et cũ aliquis sit puniendus in rebus suis oĩbus, ideo & filij pluries pro parẽtibus. Et differt hæc ratio ab illa quæ supra tacta fuit de peccatis patrum, quia Deus uisitat in filios usq; in tertiam & quartam generationem,quia (ut ibi tactũ est) hoc intelligitur de imitatoribus paternorum scelerum . Hæc aũt ratio concludit de punitione filiorum pro parentibus,ubi non imitantur paterna scelera in actu per mala opera,sed tãtum in habitu,sic enim & filius natus ex adulterio Dauid mortuus fuit quàm citius,,& animalia Amalechitarũ iussa sunt interfici,quanuis & huiusmodi sit ratio mystica, ut habetur. 1.parte.q.4.§.paruulos. Ex quibus omnibus non inconuenienter dicitur ꝙ huiusmodi pueri semper ad maleficia perpetranda usq; in finem uitæ inclinantur. Sicut enim Deus suam oblationem sanctificat,(ut sanctorum gesta demonstrant, ubi parentes sobolẽ ex eis procreandam Deo dicassent,utique & diabolus suam oblationem inficere non cessat ex ueteri & nouo testamento quasi innumera possent gesta deduci.Sic.n.plures patriarchæ & prophetæ,ut Isaac, Samuel, Samson. Sic etiam Alexius,Nicolaus,& alij innumeri,gratijs plurimis ad sanctitatem uitæ fuerunt prouenti. Experientia denique demonstrat semper filias maleficarum cum consimilibus, tã quam imitatrices maternorum scelerum esse diffamatus, immo & totam quasi progeniem esse infectam. Et huius quidem & omnium præcedentium ratio,quia superstitem semper habent relinquere,& in augmentum illius perfidiæ summis conatibus ex pacto cum dæmone inito tendere.Vnde enim cõtingere posset ꝙ sæpissime repertum est puellas impuberas,ut octo uel decem annorum tempestates & grandines concitasse,nisi ex tali pacto sub tali oblatione sacrilega diabolo per matrem maleficam infantem execrasse,nec enim per se pueri talia ex fidei abnegatione,

prout

prout adultæ maleficæ a principio facere habent, efficere possent,cum nec alicuius fidei articuli fortassis notitiam habent,è quibus gestis aliqua in medium producamus.In partibus enim Sueuię,dum quidam uillanus segetes in cãpis cum filia paruula,uix octo annorum conspicere decreuisset,& propter siccitatem terræ pluuiam apud se ruminans,& conferens optasset,dicens: Heu quãdo ueniet pluuia? Puella audiens uerba patris,ex simplicitate animi dixit: Pater,si pluuiam desideras,faciam quod cito ueniet. At pater: Vnde hæc tibi,noscis ne pluuiam procurare? Respõdit puella utique & nedum pluuiam, sed & grandines,& tempestates concitare scio. Et pater: Quisnam te docuit? Respondit mater mea , uerùm quod mihi inhibuit ne alicui indicarem. Tunc iterum pater: Et quomodo te docuit? Respondit,me misit uni magistro,quem omni hora ad quæcunque petita habere possum. At pater: Vidisti ne illum? Respondit,uidi interdum uiros introeuntes & exeũtes ad matrem,& cum interrogasset quidnam essent, respondit. Sunt nostri magistri quibus etiam te tradidi & commisi, magni fautores & diuites, territus pater , an ne illa hora grandinem excitare posset,inquisiuit. Et puella: Vtique si modicum aquæ habuero faciam. Tunc pater puellam per manum ad torrentem deduxit. Fac,inquit, sed tantummodo super agrum nostrum. Tunc puella manum in aquam misit,& in nomine sui magistri , iuxta doctrinam matris mouit. Et ecce tantummodo pluuia agrum illum perfudit,quod cernens pater,fac,inquit,& grandinem, sed tantummodo super unum ex agris nostris. Quod cum iterum puella fecisset,pater de experientia certificatus , uxorem apud Iudicem accusauit,quæ capta & conuicta , incinerata fuit,& filia reconciliata & Deo dicata,amplius illa efficere non potuit.

Sequitur super modum quo iumentis maleficæ uaria nocumenta inferunt.

CAP. XIIII.

Vtique a fortiori cum apostolus dicat. Nunquid Deo cura est de bobus, uolens per hoc innuere, quod licet omnia subsint diuinæ prouidentiæ, tam homines, quàm iumenta, utrosque iuxta modulũ suum seruans, ut Psal. ait: Filij tamen hominum sub regimine & protectione alarum amplius gubernantur. Si inquam, homines diuina permissione, per maleficos affligunt innocentes, iusti, & peccatores, parentes denique in filiis, quæ res sunt pertinentes ad eos. Cum etiam iumenta terræ fruges, similiter de rebus hominum existunt, utique & super illos uaria nocumenta posse à maleficis inferri nemo dubitare diuina permissione concurrente præsumat. Sic enim Iob à diabolo percussus cuncta iumenta perdidit. Sic denique nec minima reperitur uillula, ubi mulieres mutuo uacas inficere, lacte eas priuare, & sæpissime interimere non cessant. A minimo autem nocumento inchoando, quod de priuatione lactis æstimari potest. Si de modo quo id efficere ualeant quæritur. Responderi potest quod quia secundum Albertum 3. de animalib. Lac de natura sit menstrui in quolibet animali, sicut etiam fluxus alius in fœmina ubi nõ restringitur talis fluxus aliqua infirmitate, tunc restringitur aut aufertur interdum maleficiali opere. Ex conditione autem naturali lac restringitur post conceptum fœtum. Ex infirmitate uero accidentali, sicut pluries ex comestione alicuius herbæ, quæ ex natura lac restringere habet, & uaccam alterare, ex maleficio autem talia procurant uarijs modis. Quædã enim nocturnis temporibus & sacratioribus, utique ex in

ductione.

ductione diaboli, ob maiorem offenſam diuinæ maieſtatis, in quocunque angulo domus ſuæ ſe collocant, urceum inter crura habentes, & dum cultrum uel aliquod inſtrumentum in parietem aut columnam infigunt, & manus ad mulgendum apponunt, tunc ſuum diabolum qui ſemper eis ad omnia cooperatur inuocant, & quod de tali uacca, ea tali domo, quæ ſanior, & quæ magis in lacte abundat, mulgere affectat proponit, tunc ſubito diabolus ex mammillis illius uaccæ lac recipit, & ad locum ubi malefica reſidet, & quaſi de illo inſtrumento fluat reponit. Hæc quidem populo prædicando nemo propterea ex eis informatur, quia quantumcunque quis dæmonem inuocare, & per nudam inuocationem hæc ſe poſſe efficere æſtimaret, ſeipſum deciperet, quia caret fundamento illius perfidiæ, quia ſcilicet omagiū non præſtitit: & fidē nō abnegauit. Hæc ideo poſui, cum plures hæc & alia quæ poſita ſunt, æſtimant populo nō eſſe proponenda ꝑꝑ periculū informationis, cū ſit impoſſibile aliquē per prædicatorē poſſe informari rōne tacta. Potius aūt ſunt in deteſtationē tanti criminis, & ut iudices in ultionē tanti ſceleris, ſ. fidei abnegationis, amplius inardeſcant ſunt prædicāda, licet non ſemper, plus ēt ponderant ſeculares huiuſmodi tēporalia dāna cū magis terrenis implicantur affectionibus q̄ ſpiritualibus, unde & cum eis talia poſſe fieri affirmantur in punitionem ipſorum amplius ſeruiūnt, ſed tamen aſtutiā diaboli quis explicare poteſt? Nouit illos in quadam ſocietate conſtitutos, qui dum tempore Maij butirum maicum comedere affectarent, eis in itinere exiſtentibus, & in prato circa torrentem cōſedentibus, unus ex eis quo pacto cum dæmone per antea ſiue tacito ſiue expreſſo inito dicit: Ego optimum butirum maicum procurabo. Et ſtatim depoſitis ueſtimentis & torrentē intrās nō ſtando ſed ſedente contra aquæ fluxum dorſūm uertebat, & cæteris conſpicientibus. ipſe dum certa uerba protuliſſet, & aquam manibus poſt tergum mouiſſet, poſt paululum butirum formatum ad modum quo uillanæ tempore Maij uendere in foro ſolent, in magna quantitate apportauit,

uit,& alijs gustantibus optimū fuisse butyrū affirmarunt. Qua ex re colligitur, primo hunc de sua practica fuisse certum, uel quia mere maleficiis per expressum pactum cum dæmone initum, uel quia per tacitum pactum nouit sibi diabolum ad uota affuturum. Siquidem primum tunc nō indiget discussione, quando uerus maleficus fuerit. Si aūt secundum, tunc usus suffragio diaboli fuit, eo ꝙ sibi oblatus & execratus à matre, uel obstetrice fuerit. Quod si quis obijceret diabolum fortasse apportasse butyrum sine aliquo pacto tacito uel expresso, ac etiam absque oblatione aliqua. Respondetur ꝙ nunquam aliquis utitur suffragio diaboli in consimilibus operibus sine eius inuocatione, quia ipso facto, cum quis dæmonis auxilium petit, contra fidem ut apostata agit, iuxta determinationem doctoris in 2. senten. di. 8. super difficultatem. Vtrum auxilio dæmonum uti sit apostata re à fide. Nam cum alijs doctoribus Albertus magnus licet concordat, tamen magis expresse dicit quod semper in talibus est apostasia uerbi uel operis. Si enim inuocationes, coniurationes, fumigationes, & adorationes fiant, tunc apertum pactum initur cum dæmone absq; hoc, uidelicet quod aliquis corpus & animā cū fidei abnegatione, in toto uel in parte tradat, quia per hoc quod ipsum inuocat, iam committit apostasiam uerborum apertam, si autem nō fit inuocatio uerborum, sed solummodo fit opere simplici, quia scilicet tale opus facit quod non nisi dæmonum auxilio effectum sortire potest. Tunc siue faciat illud inchoando in nomine diaboli, siue per alia uerba ignota, siue absq; omni uerbo. Illa tamen intentione ut dictum est, tunc subdit Albertus, est apostasia operis, quia illud opus expectatur à dæmone. Cum autem expectare aliquid à dæmone, uel aliquid percipere uel ipsum, semper est fidei contumelia, & ideo apostasia. Vnde & hoc concluditur, quod quocunque modo præfatus magus hoc procurauit, ut quia per pactum tacitum uel expressum procurauit. Et uerisimiliter si absque pacto expresso quod tunc ut maleficæ facere solent per tacitum & occultum pactum, uel ex se, uel à matre, aut obstetrice

initum talia effecit. Et dico ex se, quia tantummodo opus exercuit, effectum a diabolo expectans. Secundum quod colligitur ex illa uel consimili practica, est ꝙ qa diabolus nouas rerum species condere non potest. Ideo ubi tam subito naturale butyrum ex aqua prorupit, hoc uirtute dæmonum, nõ aquam in lac mutando, sed uel butyrum alibi ex loco reposito accepit, & illi ad manus tradidit, uel ex lacte naturali hoc ex naturali uacca recipiendo, & subito ue sic coagulando in naturam butiri, quia quod ars mulierum per spacium temporis efficit butirum formando, hoc ipse in breuissimo tempore efficere nouit, & tunc sibi obtulit. Ad idem reducitur modus quo aliqui superstitiosi uinum aut talia necessaria non habentes, nocturnis temporibus tantummodo flasconem aut aliud uasculum recipiunt, & dum per uicum aliquem incedunt, subito uas uino impletum reportant. Tunc enim diabolus uinum naturale ex aliquo uase recipiendo illi flasconem impleuit. Super modum autem quo animalia & iumenta malefici interimunt, dicere oportet quod sicut homines, ita & iumẽta uel tactu & uisu, uel uisu tantum, uel ubi subter limen ostii ipsius stabuli, uel ubi solent adaquari, maleficium aliquod seu instrumentum maleficij reponunt. Sic enim & istæ in Rauenspurg incineratæ. De quibus ut infra patebit semper ad instantiam dæmonum ubi meliores equi, aut pinguiora iumenta erant, maleficiare habebant. Et dum interrogatæ fuissent per quem modum talia efficerent, respondit una nomine Agnes, quod subter limen ostij ipsius stabuli certas res occultarent. Et interrogata cuiusmodi res, respondit. Diuersarum specierum animalium ossa. Et ulterius: In cuius nomine hoc facerent interrogata, respondit. In nomine diaboli & omnium aliorum dæmoniorum. Sed & altera nomine Anna, quæ dum uni ex ciuibus successiue uigintitres equos maleficiasset, quia uector erat. Vltimatim dum uicesimumquartum emisset, & ad iam extremã paupertatem deuenisset, uector stans in ostio stabuli, dixit ad maleficã quæ in ostio domus suæ stabat. Ecce iam emi equum, promitto Deo & suæ matri,

ſi equus ille moritur, quod ego manibus meis proprijs te interficiam, ſicque territa malefica, equum ſibi intactum reliquit. Dum autem capta & interrogata fuiſſet per quem modum talia effeciſſet, reſpondit ſe nil aliud niſi foueam feciſſe, qua facta diabolus certas res impoſuiſſet ſibi innotas, qua ex re colligitur, quod tantummodo aut manum, uel uiſum apponere habent, & hoc ut quoquo modo malefica cooperetur, aliàs enim diabolo ſæuiendi in creaturas facultas non permitteretur, ubi malefica non concurreret ut prius tactum eſt, & hoc contigit propter maiorem offenſam diuinæ maieſtatis. Sæpiſſime etiam à paſtoribus uiſa ſunt, quod certa animalia in campis dum tres aut quatuor ſaltus in aerem feciſſent, ſubito in terram collapſo interierunt. Et hoc utique dæmonum ad inſtantiam maleficarum uirtute, In diocœſi Argentinenſi inter oppidum Fieſſen & montem ferrerium, quidam prædiues aſſeruit ſibi & alijs ultra quadraginta iumenta in bobus & uaccis, in alpibus fuiſſe maleficiata, & hoc infra anni ſpacium, non peſte aut aliqua infirmitate præcedente. Et pro interſigno dixit, quod peſte aut alia caſuali infirmitate moriuntur non ſubito, ſed paulatim, & ſucceſſiuè deficiunt. Illud autem maleficium ſubito abſtulit omnem uigorem, ita quod ab omnibus iudicabantur illa maleficijs fuiſſe interempta. Verùm talem annotaui numerum, æſtimo tamen quòd ampliorem expreſſit, hoc tamen ueriſſimum quod in partibus, & præcipuæ in alpibus plurima nocumenta aſſeruntur maleficiari, quod genus etiam maleficij undique diffuſum noſcitur. Aliqua ſimilia infra in capitulo de remedijs adhibendis contra maleficia iumentorum diſcutientur.

Super

Super modum quo grandines & tempestates concitatę ac etiam fulgura super homines, et iumenta fulminare solent.

CAP. XV.

Denique quòd dæmones & sui discipuli talia maleficia in fulminibus, grandinibus & tempestatibus concitare possint, & hoc accepta potestate à Deo, quò ad dæmones seu eius permissione, quò ad ipsius discipulos sacra scriptura Iob. 1. & 2. testatur, ubi accepta potestate à Deo statim dæmon procuraui, ut Sabei quinquaginta iuga boum, & quingentas asinas auferrent, & deinde ignis de cœlo descendens septem milia camelorum consumeret, tandem etiam septem filij, & tres filiæ per uehementem uentum, & lapsum domus occuberent, & semper pueri, id est, famuli multi, uno qui nuntiaret dempto, interierunt, denique ulcere pessimo sancti uiri corpus percuteretur, & uxor & tres amici eius ut ipsum uexarent grauiter procurauit, ubi & S. Thom. in postilla sua super Iob, ita loquitur: Necesse est confiteri quòd Deo permittente, dæmones possunt perturbationem aeris, inducere uentos concitare, & facere ut ignis de cœlo cadat, quanuis enim natura corporalis non obediat ad nutum angelis, neque bonis, neque malis ad susceptionem formarum, sed soli Deo creatori, tamen ad motũ localem naturæ corporalis nata est spirituali naturæ obedire, cuius iudicium in homine apparet, nam ad solum imperium uoluntatis quæ subiectiuè est in anima, mouentur membra, ut opus à uoluntate dispositum prosequantur, quæcunq; igitur solo motu locali fieri possunt, hæc per naturalem uirtutem, non solum boni, sed etiam mali facere possunt, nisi diuinitus prohibeãtur. Venti aũt

& pluuiæ,

& pluuiæ, & alia huiusmodi aeris perturbationes, solo motu uaporũ resolutorum ex terra & aqua fieri possunt, unde ad huiusmodi procreanda, naturalis uirtus dæmonis sufficit. hæc. Tho. Mala enim quæ nostris exigentibus in mũdo fiunt, Deus uelut per suos tortores iustè per dæmones solet infligere, unde & glo. super illud Psal. 104. Vocauit famẽ super terrã & omne firmamentum panis contriuit, dicit sic: Hæc mala permittit Deus per angelos malos qui talibus præpositi sunt. Vocat ergo famem, id est, angelum famis præpositum. Possent & illa quæ supra notata sunt circa quæstionem, An semper malefici circa maleficia inferenda habent concurrere cum dæmonibus, ubi de triplici nocumento, & quomodo interdum dæmones sine maleficis mala nocumenta inferunt, cum maleficis autẽ dæmones plus affectant hominibus nocere, quòd eo cum Deus amplius per hoc irritatur, inde eis maior facultas puniendi & affligendi conceditur. Deseruiunt & illa quæ doctores super 2. sen. dist. 6. An locus sit inconuenienter deputatus malis angelis in aere caliginoso mouẽt, quia cũ tria considerantur in dæmonibus, natura, officium & culpa. Sicut naturæ corresponderet cœlum empyreum culpæ uero inferius, ita eorum officio cum tortores sint & ministri, ut supra tactum est, in punitionem malorum, & exercitium bonorum competit aer caliginosus, ne uidelicet nimis nos infestarent si in mundo inferiori circa nos habitarent, unde & in aere & circa speram ignis actiua passiuis coniungere sciunt, ubi à Deo permittuntur, & ignem de cælo cadere, seu fulgura fulmina reprocurant. Narratur in formicario de quodam capto per Iudicem, dum interrogaretur quomodo grandines & tempestates concitandas procederent, & an facile hoc eis foret procurare, respõdit. Faciliter grandines procuramus, sed ad libitum lædere non ualemus, propter custodiam bonorum angelorum, unde addidit: Eos tantummodo lædere possumus qui Dei destituti sunt auxilio. Et qui signo crucis se muniunt, illos lędere non possumus. Est autem hic noster modus. Primo uerbis certis in campis, principem omnium dæmoniorum

niorum imploramus,ut de suis mittat aliquem, qui à nobis designatum percutiat. Deinde ueniæ certo dæmone eidem in biuio pullum nigrum immolamus,eundem in alto proijciendo in aere quo à dæmone sumpto,obedit, & statim aerem concitat,attamen non semper in loca destinata à nobis,sed iuxta Dei uiuentis permissionem, grandines & fulmina proijcit.Narratur etiam ibidem de quodam actore seu hęresiarcha,maleficorum status dictus,qui in Bernensium territorio & locis adiacentibus constitutus,publicè de hoc gloriari audebat, quod quandocunq; uellet,ipse se in omnium æmulorum oculis uelut murem facere uellet,& dilabi manibus inimicorum suorum læta lium,& ita etiam capitalium suorum inimicorum manibus sæpius euasisse. Diuina tamē iustitia cum terminum suæ malitiæ facere uoluit,per hostes suos in stupa quadā prope fenestram quandam sedere, dum cautè explorabatur a sibi insidiantibus,gladijs & hastis inopinatè transfixus,ob sua facinora miserabiliter obijt, superstitem tamē discipulum,qui in hoppo uocabatur reliquit, qui & supra dictum Stadlio,de quo in capitulo sexto mentio fit, & magistrum fecit.Sciuerunt hi duo quando eis placuit, tertiā partem fimi feni uel frumenti,aut cuiuscunque rei de uicino agro, nemine uidente, ad proprium agrum deferre, grandines uiuacissimas & auras læsiuas cum fulminibus procurare, in aspectum parentum infantes prope aquam ambulantes in ipsam nullo uidente proijcere sterilitatem,in hominibus & iumentis efficere occulta, alijs manifestare in rebus & corporibus modis quibuscunque lædere,ictu fulminis nonnunquam quem uellent interimere, & multa alia pestifera procurare, ubi & quando Dei iustitia hæc fieri permisit. Ad, ea tamen quæ per nos reperta sunt expedit discurrere. In diocœsi namq; Constantiensi, ab oppido Rauenspurg ob uigintiocto miliaria teutonica lia uersus Saltzburgam,grando sæuissimus excitatus, cunctas fruges,segetes & uinetas adeò in latitudine unius miliaris contriuerat,quod tertius annus uix iudicabatur frugiferus in Vinetis.Vnde res gestatum per notarium inquisitionis

sitionis innotuisset, quod propter clamorem populi inquisitione opus esset, dum certi per maleficia immo omnes pene oppidanæ talia contigisse iudicarent. Quare con sulib. ad id consentientibus per quindenam iuxta iuris formam, super hęresim duntaxat maleficarum à nobis inquiritur, non ad duas duntaxat personas prę alijs, quæ tamen in paruo numero non erant diffamatæ peruenitur, nomen unius Agnesis balneatricis alterius Anna de mindelheim, quibus captis, & seorsum ad distinctos carceres positis, ignorante penitus una de altera, sequenti mane balneatrix quæstionibus leuissimis a rectore seu ciuium magistro fidei zelatore Gelte cognominato, & ab alijs ex consulibus sibi adiunctis in præsentia notarij exponitur, & licet maleficium taciturnitatis indubie penes se habuisset, de quo & semper iudicibus timendum est, eo quod in primo aggressu, non iam muliebri, sed uirili animo se innoxiam affirmabat, diuina tamen fauente clementia, ne tantum facinus impune transiret, subitò liberè & à uinculis absolutè, licet in loco torturæ, & cuncta flagitia ab ea perpetrata detexit. Nam a notario inquisitionis interrogata super articulos & depositione testium, circa nocumenta hominibus & iumentis illata, ex quibus iam uiolenter reddebatur tanquam malefica suspecta, cum nemo testis de fidei abnegatione ac carnali spurcitia cum dæmone incubo aduersus eam deposuisset, eo quod illa secretissima, attamen ubi post nocumenta animalibus & hominibus illata uti rea respondisset, cætera omnia de fidei abnegatione, & spurcitiis diabolici cum incubo dęmone peractis, interrogata publice fatebatur, asserent se ultra decem & octo annos illi incubo cum omnimoda fidei abnegatione succubuisse, quibus expletis, ubi super grandinē præfatam, an ne aliquid de illo sciret inquireretur. Respōdit quod sic. Et interrogata quō & qualiter. Respondit, In domo eram & hora meridiei, demon me accersiuit, & ut super campum seu planiciem Kuppel (sic enim nominatur) paululum aquæ mecum deferendo, me transferre iniunxit, & dum interrogassem quidam operis in aqua

explere

explere uellet, pluuiam se uelle causare respondit, portam ergo ciuitatis exiens, ipsum dæmonē sub arbore stantem reperi. Interrogata autem à Iudice sub qua arbore. Respondit. Sub illa ex opposita illius turris, ipsam denotando, & interrogata quid sub arbore egisset, respondit: Dæmon ut foueam paruam foderem, & illi aquam infundere iniunxit. Et interrogata an ne pariter consedissent, respondit, me sedente ipse dæmon stabat. Interrogatā demum quibusne uerbis aut modis aquam mouisset, respondit, digito quidem moui, sed in nomine ipsius diaboli, & omnium aliorum dæmoniorum. Et rursum iudex, quid actum fuisset dē aqua. Respondit, disparuit, & sursum in aere diabolus duxit. Et demum, an ne aliquam haberet sociam interrogata, respondit ex opposito sub tali arbore, aliam captā maleficā, Annam uidelicet mindelheim nominando, consodalem habui, quid autem egerit ignoro. Et finaliter interrogata balneatrix de interuallo temporis ab aquæ assumptione usq; ad grandinē, respondit: Tanta dilatio fuit, quousq; ad domum peruenissem, sed & hoc mirabile, cum sequenti die altera quæstionibus leuissimis exposita primo fuisset, utpote digito uix à terra eleuata, post liberè soluta, præfata omnia non discrepando in minimo, nec quò ad locum, prout altera fassa fuerat, quia uidelicet sub tali arbore, & alteram sub alia, nec quo ad tempus, quia hora meridiei, nec quo ad modum, quia per motionem aquæ in foueam immissæ, in nomine diaboli & oīm dęmoniorum, nec quo ad interuallum temporis, quia dum eius diabolus aquam accepisset, in sublime eleuando regressa ad domum, superuenisse grandinem affirmabat, singula detexit, sicq; tertia die incineratur, & balneatrix contrita & confessa, plurimum se Deo commendauit, asserens se libēti animo mori, ut dęmonis iniurias posset euadere, crucem in manibus tenendo & amplexando, quàm tamen altera spernebat, quæ etiam ultra uiginti annos incubum dęmonem cnm omnimoda fidei abnegatione habuerat, primam in multis maleficijs, hominibus, iumētis, & terrę frugibus illatis excedens, uti processus ad consu-

latum

latum repositus demonstrat. Sufficiant ista, cum reuera quasi innumera circa huiusmodi maleficia illata recitari possent. Sed & de ictu fulminis, quòd sæpissimè aut homines solum, aut cum bestijs, aut cum dęmonibus & horreis consumpserint, licet occultiorem & magis ambiguam uideatur habere causam, eo quòd alia diuina permissione sępe contingant ab'q; maleficarum uidelicet cooperatione, tamen ubi spōte ex earum fassionibus talia eas fecisse seu procurasse repertum est, super quæ etiam uaria acta & gesta præter ea quæ supra tacta sunt deduci possent, ratio etiam suffragatur cū ea facilitate qua grandines, sic & fulmina procurare possunt, in mari etiam tempestates, ideo omnis ambiguitas tollitur.

Super tres modos quo uiri & non mulieres reperiuntur maleficijs infecti per tria capitula, & primo de sagittarijs maleficis.

CAP. XVI.

Vltimum ad præsens genus maleficij, quo uiri inficiuntur in tribus speciebus. Notandum est primo de grauitate criminis, quo ad maleficos sagittarios in septem horrendis maleficijs, nam primo sacratiori die dominicæ passionis, sexta uidelicet feria Parasceuen, ut fertur, infra missarum solemnia, habent sacratissimam crucifixi imaginem tela quasi ad metam sagittando, O quanta crudelitas & iniuria Saluatoris? Secundò, licet sub dubio uertitur, an aliam apostasiam uerbo, ultra illam apostasiam operis habēt cum dæmonibus inire, tamen quocunque modo fiat, maior contumelia non potest à Christiano irrogari fidei, cum certum sit quod si infidelis consimilia perpetraret, nullius forent efficaciæ, in

in nullo etiam tanto complacere aduersario opere potest. Vnde miseri talis fidei catholicæ ueritatem & efficaciam potius perpendere deberent, qua etiam de causa Deus huiusmodi flagitia iuste permittit. Tertio quod tres aut quatuor iactus totidem tela habet infigere, & ex consequenti tot secundum eundem numerum homines qualibet die poterit interimere. Quarto, quod sic de præmissis certificantur à dæmonibus, quod tamen corporali uisu illum occidendum prius habent conspicere, & cordis uoluntatem ubi ex integro illum ad interimendum flectunt, talis quocunque loco inclusus, se tueri non poterit, quin tela emissa feratur, & per diabolū ei infigatur. Quinto, quod sub tali certitudine sagittam emittere ualent, ut in casum quo denarium à capite per sagittam deponere, absque capitis læsione uoluerint, hoc ipsum efficere ualeant, simili modo & per bombardam quantumcunq; magnam. Sexto quod super hæc efficienda, homagium tale cum corporis & animæ perditione diaboli præstare habent, super quibus aliqua gesta in medium producamus. Nam princeps quidam Renibarbatus cognominatus, eo quod barbam nutriebat, cum ante annos sexaginta ad iunctis sibi terris Imperialibus, quoddam castrum Lendenbrunen, propter rapinas quas castrenses inde faciebant obsidendo circumuallasset, habuit in suo comitatu quendam huiusmodi maleficam, Punker nomine, qui in tantū castrenses molestabat, quod uno dempto, omnes successiue sagittis interimit, talemq; modum seruauit, ut eum quem intuitus fuisset, quocunque se diuertisset, per emissam sagittam lætaliter uulneraret, & occideret, talesque tractus quolibet die tres duntaxat, in sua potestate habebat, eo uidelicet quod tres sagittas imagini Saluatoris infixerat, cur autem diabolus ternarium numerum præ alijs eligit, æstimari potest quod in abnegatione sanctissimę trinitatis hoc efficiat, illis autem tribus emissis tractibus, nō nisi in sortem ut cæteri sagittas emitebat. Occidit demū ut cum quidam ex castrensibus deridendo ad ipsum clamasset. Punker nonne circulum in porta pendentem

illæsum

illæsum permittes, & respondente illo ab extra nocturno tempore, non: sed ipsum die captionis castri auferam, hoc idem quod prędixit adimpleuit, nam omnibus ut pręmissum est, dempto uno interemptis, castrum capitur, & ipse circulum domui suæ in Rorbach Vvormatien. diocœsis ap pendit, & sic appensum in hodiernum diem cernitur, qui etiam post à rusticis quibus plurimum molestus erat, quo dam sero cum fossorijs eorum instrumentis occiditur, & in peccatis suis moritur. Fertur denique de ipso quod quidam de optimatibus dum artis suæ experientiam certam capere uoluisset, eidem proprium filium paruulum ad metam posuit, & pro signo super byrretum pueri denarium, sibiq; mandauit ut denarium sine byrretto per sagittam amoueret, cum autem maleficus id se facturum, sed cum difficultate assereret, libentius abstinere, ne per diabolum seduceretur in sui interitum, uerbis tamen principis inductus, sagittam unum collari suo circa collum immisit, & alterum balistæ supponens denarium byrreto pueri sine omni nocumento excussit, quo uiso, dum ille maleficium interrogasset, cur sagittam collari imposuisset respondit: Si deceptus per diabolum puerum occidissem, cum me mori necesse fuisset, subito cum sagitta altera uos transfixissem; ut uel sic mortem meam uindicassem. Et quidem licet diuina permissione mala huiusmodi in probationem & castigationem fidelium fieri sinit, ex aduerso tamen in confortationem & gloriam fidei potiora miracula clementia Saluatoris operatur. Nam in diocœsi Constantiensi, prope castrum hohemzorn, ac monasterium monalium, ecclesia quędam iam de nouo cernitur constructa, in qua huiusmodi imago Saluatoris cum sagitta infixa, ac cruore effuso cernitur, cuius miraculi ueritas tali ordine patuit. Miser enim quidam dum iuxta ordinem pręnotatum, super tres aut quatuor tractus balistæ ad interiorum aliorum à diabolo certificare cuperet, in biuio quodam imaginem crucifixi sagitta petit, & modo quo usq; in præsens cernitur, transfixit, & dum cruor miraculosus erumperet, miser immobiliter diuina uirtute egressu percussus figitur,

figitur, & ubi a prætereunte quodam, cur ibi fixus maneret interrogaretur, miser caput agitabat, brachijsque ac manibus quibus balistam tenebat, ac toto corpore tremens, nil respondere poterat, & alter hinc inde circunspiciens, dum imaginem crucifixi intuetur, & sagittam cum cruore effuso speculatur, Pessimę, inquit, nequam imaginem Domini nostri transfixisti, & alios conuocans, attendite, inquit, ne fugam capiat, dum tamen ut præmissum est, se de loco mouere non poterat, ad castrum concurrit, & rem gestam narrauit, qui concitè descendunt, & miserum in eodem loco persistentem reperiunt, & inquirentibus de casu, dum crimen fassus fuisset, ex contactu publicæ iustitiæ de loco mouetur, & dignam pro commissis ultionem per miserabilem mortem recepit. Sed heu quod cogitatu horribili existit, nec his humana peruersitas terretur, ut à similibus flagitijs se contineat. Nam in curijs optimatum undique ut fertur, tales sustentantur de suis flagitijs publice in contemptum fidei, & grauem offensionem diuinæ maiestatis, & contumeliam nostri redemptoris gloriari, & se iactari de talibus permittuntur, unde & tales utique & receptatores, defensores & fautores, nedum hæreticorum, sed apostatarum à fide iudicandi sunt, & pœnis plectendi subscriptis, & hoc est septimum. Nam primo ipso iure excommunicati sunt, & fauentes clerici, ab omni officio, & beneficio deponuntur, & priuantur, nec ad illa restituuntur absque speciali apostolicæ sedis indulto. Idem præfati receptatores postquā fuerint publicati, si in excommunicatione steterint per annum animo pertinaci, uelut hæretici sunt condemnandi, quæ singula sic probantur. Nam in can. ut inquisitionis parag. prohibemus. lib. 6. tangitur de non impediendo directe uel indirecte processum, iudicium diocœsanorum & inquisitorum in causis fidei, ubi tangitur prædicta pœna infligenda post annum, nam dicitur primo; Prohibemus districtius potestatibus, dominis temporalibus, & rectoribus, eorundem Officialibus &c. si cui placet capitulum perlegat. Denique quod & ipsi malefici cum eo

rum receptatoribus, sint ipso iure excommunicati, patet de ipsis hæreticis maleficis in cap.ad abolendam,in princ. & in can.excõmunicamus,primo & præsertim & breuius in cap.excommunicamus 2.de hæresi,ubi sic dicitur: Excommunicamus & anathematizamus uniuersos hæreticos,catharos,paterinos,& infra alios quibuscunq; nominibus censeantur,&c.Et nota super quibuscunque nominibus de credentibus autem & receptoribus, & cæteris supra dictis habetur in ca.excommunicamus.1.parag. credẽtes,ubi sic dicitur.Credentes prӕterea receptatores,defensores & fautores talium excommunicationi decernimus subiacere,&c. & in c.excomm. 2. tanguntur plures pœnæ quas incurrunt infra annum,cum ipsis clericis, ubi sic dicitur:Receptatores fautores & defensores,excommunicationi decernimus subiacere,ut postquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, si satisfacere contempserit infra annum,ex tunc ipso iure sit infamis, nec ad publica officia seu consilia, nec eligendos aliquos ad huiusmodi,nec ad testimonium admittantur,sint etiam intestabiles,ut nec testandi liberam habeant facultatem, nec ad hæreditatis successionem accedant, nullus præterea ipsi super quocunque negotio respondere cogatur. Quod si forte iudex extiterit,eius sententia nullam obtineat firmitatem,nec causæ aliquæ ad eius audientiam proferantur, si fuerit aduocatus, nullatenus eius patrocinium admittatur, si tabellio, instrumenta confecta nullius sint momenti,sed cum auctore damnato damnentur,& in similibus idem præcipimus obseruari.Si uero clericus fuerit,ab omni officio & beneficio deponatur,ut in quo grauior est culpa,maior exerceatur uindicta. Si qui tales aut postquã ab ecclesia fuerint denotati euitare contempserint, excõmunicationis sententia usque ad satisfactionem idoneam procellantur.Sane clerici non exhibeant huiusmodi pestilentibus ecclesiastica sacramenta nec eos Christianæ præsument tradere sepulturæ, nec eleemosynas aut oblationes eorum recipiant, alioquin suo priuentur officio, ad quod nequaquam restituãtur absque indulto sedis apostolicæ

licæ ſpeciali.Sunt denique & aliæ pœnæ quamplures, ſuper prædictos, etiamſi non perſiſtant per annum animo pertinaci,ſuper eorum uidelicet filios & nepotes, quo ab epiſcopo & inquiſitori poſſunt priuari,ſeu priuatos denũciari dignitatibus perſonatibus, & omnibus honoribus ac beneficijs eccleſiaſticis, & officijs publicis quibuſcunque, iuxta canon ut commiſ. §. ptiuandi de hæred. lib.6. Intelligitur tamen ſi impœnitentes extiterint, ut in cap.ſtatutum. Fœlicis eod. lib.& titu. Item quòd etiam ipſorum filij uſque ad ſecundam generationem, ſunt priuati omni beneficio eccleſiaſtico,& officijs publicis,ut in ca.quæcunque.§.hæretici.eo.lib. Intelligendum tamen qui per paternam & non per maternam lineam deſcenderent,& etiam de impœnitentibus,ut in alle.c. ſtatutum. Item quod illis,ſupple credentibus,receptatoribus,defenſoribus, & fautoribus eorum ſit appellationis & proclamationis beneficium interdictũm,patet in ca. ut inquiſitionis eo lib.ubi tamen archidiaconus ſuper ca.eo. intelligit ut poſtquã per ſnĩam eſſe tales ſunt declarati, tunc nõ poſſunt,ante aũt ſententiã, ſi in aliquibus aggrauãtur,ſeu indebite fatigãtur, appellare poſſunt,plura alia poſſent deduci,ſed iſta ſufficiant. Pro ampliori tamen præmiſſorum intelligentia,aliqua ſunt diſcutienda. Primo quid ſi princeps uel ſecularis poteſtas iuxta prænotata geſta ad deuaſtationem alicuius caſtri iuſto bello aliquem huiuſmodi maleficum [illegible] recipiat,& eius aſſiſtentia tyrannidem malorum compeſcat,nunquid totus exercitus ut fautores, & receptatores talium ſunt iudicandi, & prædictis pœnis mulctandi? Reſpondendum uidetur quòd quia propter multitudinem rigor iuſtitię eſt temperandus,di.40.conſtitueretur.Ideo licet principalis & eius aſſeſſores, & conſiliarij talia fouentes,omnino ſint ipſo iure pœnis præfatis innodati,ubi moniti ab eorum ordinarijs non deſtiterint, cũ iam ut receptatores,fautores iudicantur, unde & ipſis pœnis ſubijciũtur,reliquus tamen exercitus cum abſque eorum conſilio & fauore talia fiant,immo pro defenſione reipublicæ ſua corpora exponere ſunt parati,licet fortaſ-

ſis in factis maleficis complacentiam habeant, tamen cen ſuram illam excommunicationis euadunt,licet reatum illum in eorum confeſſione agnoſcere habeantur, debita cautione accepta ſuper omnimoda huiuſmodi deteſtatione in perpetuum à confeſſori abſolui, & quantum in ipſis eſt ab eo rum finibus huiuſmodi maleficos expellere. Si uero quæritur, à quibus poſſint præſidentes ubi reſipiſcant abſolui, an ab eorum ordinarijs, aut inquiſitoribus. RESPONDETVR utique abſolui poſſunt & ab ordinarijs ac alijs inquiſitoribus ſi reſipiſcant, habere in cap.ut officium in prin.de hæreſi lib. 6. ubi ſic dicitur,ut officium & infra, contra hæreticos, credentes receptatores,fautores, & defenſores eorum, nec non contra infamatos de hęreſi uel ſuſpectos, ſecundum ſanctiones canonicas,hominum metu,diuino timore poſt poſito procedatis,ſi uero aliquis ex prædictis hæretica labe primitus abiurata, redire uoluerit ad eccleſiæ unitatem, iuxta formam eccleſiaſticæ abſolutionis beneficium impendatis.Si denique inſtatur quãdo dicetur princeps uel alius reſipiſcere,reſpondetur quando maleficium propter iniuriam creatori illatam præueniendum tradit, unde & ut ipſum à dominio tantummodo expellat, non eſt malefici, ſeu hæretici manifeſtè deprehendi in hæretica prauitate ut ſupra patebit pœna debita,& ut de præteritis doleat,& tales nunquã de cætero fouere,uti catholicum decet principem, firmiter in animo ſuo ſtatuat. [illegible] ſi quæritur cui tradendus & quo ordine puniẽdus, & [illegible]n ut manifeſte deprehenſus in hæreſi ſit iudicandus. Ad primum ſpecialis tangetur difficultas in principio tertiæ partis, an uidelicet eorum punitio tantummodo ad Iudicem ſecularem & non eccleſiaſticum pertineat, manifeſtum eſt enim per cap. ut inquiſitionis. §, prohibemus,lib.6. quod poteſtatibus & dominis temporalibus interdicitur,ne de crimine hæreſis quoquo modo iudicent abſque epiſcoporum ſeu inquiſitorum, aut ſaltem alterius eorundem licentia, ſed quia ratio quæ ibi aſſignatur circa maleficos non uidetur habere locum, quia dicitur ibi quod ideo nõ debent iudi

care, n

càre,eò quod crimen hæresis est mere ecclesiasticum,maleficorum autem crimen nō uidetur mere ecclesiasticum, sed etiam ciuile,propter damna temporalia, quicquid autem sit ut infra patebit,licet Iudicis ecclesiastici sit cognoscere & iudicare,tamen Iudicis secularis est exequi & punire , ut patet extra de hære. ca. ad abolendum , & ca.urgentis,& cap.excommunicamus utrique . Vnde & Iudex secularis si tradet talem Ordinario ad iudicandum, habet tamen per se eundem punire , postquam ab episcopo sibi traditur aut relinquitur,uel etiam ex consensu episcopi secularis Iudex utrunque facere potest,scilicet , iudicare & punire.Nec ualet si dicatur q̃ tales malefici non sunt hæretici sed potius apostatæ, quia cum utrunque contingat circa fidem,tamen sicut hæreticus circa illam tantūmodo dubitat,& hoc in toto uel in parte,ita & apostatæ malefici ratio etiam per se dictat,cū enim grauius est corrumpere fidem,per quam est anima uitaq; falsare pecuniam per quam uitæ corporali subuenitur.Vnde si falsarij pecuniæ, uel alij malefactores,statim per seculares potestates iusti morti traduntur, multo magis tales hæretici & apostatæ statim quod conuincuntur possunt iuste occidi. Vnde & per hæc est responsio ad secundum,quo scilicet ordine,& à quo Iudice sit puniēdus,sed clarius de illo tractabitur in tertia parte operis circa modos sententiandi qualiter deprehensus manifeste in hæresi sit sententiandus,circa 8.& 12.modum,& super dubium,quid si pęniteret , an adhuc esset occidendus. Reuera.n.si hæreticus simplex relapsus quantumcunque pœniteat,est occidendus in c.ad abolendam allegato,& hoc rationabiliter secundum Thomam, cum per hoc prouidetur bono communi, quia si hæretici reuersi sæpe recipiētur,ut in uita conseruarentur , & aliis temporalibus bonis,posset hoc esse in præiudicium salutis aliorum,tum quia si relaberetur alios inficeret,tum etiam quia sine pœna euaderēt,alij securius in hæresim relaberentur,ex relapsu etiam ipsorum præsumitur de inconstantia eorum circa fidem, & ideo iuste occidendus. Quare & hic dicere oportet , quod si propter suspicio-

nem solam inconstantiæ dictus ecclesiasticus Iudex relapsum habet tradere curię seculari ad occidendum, a fortiori igitur si nō uelit tradere apostatam aut maleficā quamcunque curiæ seculari propter pœnitentiam, & eius conuersionem, tamen relinquere habet talem & non impedire, cum Iudex secularis propter damna temporalia ipsorum, maleficum uult occidere secundū leges, licet ecclesiasticus Iudex prius habeat pœnitentem maleficum absoluere ab excommunicatione quam propter hæresim maleficarum incurrit cum & hæreticus sit excommunicatus iuxta ca. excommunicamus 1. & 2. ad gremium ecclesiæ recipere, ut spiritus saluus fiat, ut dicitur 11. q. 3. audi. Aliæ rationes assignantur inferius circa quæstionem primam tertiæ partis, sufficiant ista ad præsens, tantummodo aduertant animarum rectores, quàm dura & districta exigetur ab eis ratio à tremendo Iudice, cum reuera iudicium durissimum ijs qui præsunt, ac ubi tales in iniuriam creatoris uiuere permittunt. Sequitur de duobus alijs maleficorum generibus, nam ad idem genus maleficij reducuntur & illi qui per incantationes & carmina sacrilega arma quæcunque incantare sciunt, ut eis nullo modo nocere ualeant, unde nec etiam uulnerari possunt, hi enim diuersificantur. Nam aliqui sunt qui cum prædictis sagittariis maleficis concordant, in eo quod etiam circa imaginem crucifixi & contumelia ei illatā, talia adiscunt, gratia exempli, qui uult ut non ualeat lædi in capite aliquo ferro aut ictu, habet caput imaginis auferre, qui circa collū, auferat collum qui circa brachium auferat, seu comminuat brachium & sic continenter. Interdum supra cingulum, aut infra interdum ex toto comminuunt, & in huius signum uix inter decem imagines in biuio aut in campis repositas una integra reperitur. Aliqui uero sunt qui certa brachia secum deferunt, aliqui uerbis interdum sacris, aut etiam ignotis talia procurant, inter quæ hæc æstimatur diuersitas. Nam primi licet in contumeliam fidei circa dehonestationem imaginis Saluatoris cum præfatis maleficis sagittarijs concordant, unde & ueri apostatæ reputandi

di & iudicandi,ubi fuerint deprehensi, alio tamẽ respectu sagittariorum,nec etiam in malum proximi manifestum, prout in tuitionem proprij corporis supra cingulum uel infra,aut etiam totius corporis seruire uidentur, ideo tan quam hæretici pœnitentes & non relapsi,ubi sunt malefici conuicti & pœniteat, sunt iudicandi; & iuxta octauum modum pœnitentiandi cum adiuratione & inclusione, ut in tertia parte operis tangetur. Pro secundis uero qui per carmina arma incantare nituntur,& super illa nudis plantis incedere,& similia exercere. Incantatores enim dicuntur iuxta Isidorum 8.ethi.qui artem aliquam uerbis peragunt,distinguendum,quia interdum incantationes fiunt per uerba sacra,aut per carmina scripta super infirmos,& hæ quidẽ incãtationes licite fieri possunt septem conditionibus seruatis;ut inferius patebit circa modos curãdi maleficiatos infirmos. Incãtationes aũt quæ fiunt super arma per aliqua uerba,aut ubi talia carmina scripta deferuntur, hoc iudicium attendendum quod sibi sunt nomina incognita. Item caracteres & signaturę alię pręter signaculum crucis,tunc talia sunt omnino refutanda,& attẽdendi sunt homines pie à talium crudelitate,quod si desistere nollet, tunc tanquam leuiter suspecti sunt iudicandi; de quibus in secundo modo sententiandi inferius patebit, non enim tunc carent scrupulo hæreticæ prauitatis, immo quia talia omnino opere & auxilio dæmonum habent fieri, cuius ut suprà patuit,qui auxilio utitur; apostata à fide iudicatur,licet etiam propter ignorantiam & emendationis gratiam,minus quàm cum sagittarijs maleficis sit agendum. Et quia plurimum communiter cernitur apud clientes & mercatores secum deferre huiusmodi carmina & benedictiones,quæ incantationis speciem habere uidentur, expedit omnino siue in foro pœnitentiæ per confessorem siue in foro contentioso per ecclesiasticum iudicem huiusmodi eliminare cum tacitum pactum propter uerba ignota, & caracteres signaticum dæmone initur, & dæmon occulte se ingerit,& optata procurant,ut tandem ad peiora alliciat,unde ubi in foro contentioso talis debet adiurare iux

ta ſecundum modum ſententiandi,ubi in foro conſcientiæ confeſſor debet carmina inſpicere, & ſi nolit omnino proijceret, debet tamen nomina ignota & caracteres delere,reliqua uero,ut euangelica uerba,& ſignacula crucis permittere.Super quibus omnibus & præcipue ſuper maleficos ſagittarios notandum,quia ſupra tactum eſt, an ut manifeſte deprehenſi in hæretica prauitate iudicandi ſint,de qua materia etiam prius tactum eſt in prima quæſtione primæ partis.Et quidem quòd ſic patet ibidem, nã ut dicit Bernardus in glo.ordinaria in ca.abolẽdam.§. præſenti,& uerbi deprehenſi.tribus modis de iure, quis pro manifeſte deprehenſo in hæretica prauitate habetur, puta facti euidentia, ut in ſimplici hæreſi quando publicè prædicant hæreſim.ff.de ritu nup.palam.§. ulti.uel legitima probatione per teſtes,uel ex ſua confeſſione. Et eiuſdem Bern.glo.in c.excommunicamus, 2. ſuper uerba deprehenſi publice, ita quod notorium ſic illis eſſet quia condemnati ſunt. Ad idem uidetur facere ſuper ca. ſuper quibuſdam extra de ueris ſignis, prout patuit in prima quæſt. primæ partis huius operis. Ex quibus patet quod malefici ſagittarij ſimiliter & alia arma incantantes, pro manifeſte deprehenſi in hæretica prauitate per aliquod pactum expreſſum cum dæmone initum propter manifeſta ipſorum opera, quæ non niſi diabolica uirtute fieri poſſunt habendi ſunt.Patet & ſecundo, quia eorum fautores,receptatores, defenſores, ut manifeſte tales pro talibus habendi ſunt,& pœnis præſcriptis manifeſte ſubiacere,ita quod non iam ſub dubio, aut tanquam ſuſpecti receptatores leui aut graui, uel uiolentia ſuſpitione iudicandi,prout plures alij exiſtere poſſunt, unde & ſemper grauiſſime contra fidem delinquunt, & ſemper mala morte à Deo percutiuntur. Nam ut fertur quidam princeps cum conſimiles foueret maleficos, & cum his quandam ciuitatem in certis negotijs indebite aggrauaret, dum hoc ſibi à quodam familiari obijceretur, ille omni timore Dei poſtpoſito, reſpondit: Det Deus quod in hoc loco moriar, ſi iniuſte à me illi aggrauentur, ad

quæ

quæ uerba ſubito diuina ultio ſubſecuta, ſubitanea morte expirauit, reuera in uindictam non tam iniuſtæ aggrauationis, quantum & fautoriæ hæreſis. Patet & tertio quod prælati quicunque & rectores, ubi huiuſmodi flagitijs, & eorum auctoribus & fautoribus, iuxta omnem paſſibilitatem non reſiſtunt, etiam tanquam manifeſti fautores, & quod præſcriptis pœnis manifeſte ſubiacere debeant iudicantur.

MODVS TOLLENDI ET curandi maleficia.

QVAESTIO SECVNDA, Principalis ſecundæ partis.

VTRVM licitum ſit maleficia per alia maleficia, uel per aliqua illicita tollere? Et arguitur quod non, quia uti auxilio dæmonum non eſt licitum, ut ſupra patuit in 2. ſenten. diſt. octaua, à doctoribus communiter determinatur, quia uidelicet eſt apoſtaſia à fide, & quidem quod ſine auxilio dæmonum non poſſit diſſolui. Probatur, quia aut diſſoluitur humano artificio, aut diabolica, aut diuina potentia. Non primum, quia inferior poteſtas non poteſt infringere ſuperiorem, cum nihil agat ultra ſuam uirtutem, non etiam diuina, quia hoc eſſet opus miraculoſum, & cum illa Deus ad ſuum nutum operatur, & non ad inſtantiam hominum, ſic & Chriſtus matri petenti, miraculum de ſubuentione neceſſitatis uini, ut doctores exponunt, quod hoc miraculum conuerſionis deſiderabat Chriſtus. Reſpondit: Quod mihi & tibi mulier, ſcilicet commune, in opere miraculoſo? Apparet etiam quod rariſſime liberantur quantumcunq; diuinum auxilium, & ſuffragia ſanctorum implorant, ergo non niſi auxilio dæmonum liberari

rari

rari possunt,quod tamen non est licitum quęrere. Præterea hoc quod communiter tolleratur, in usu practicatur, licet sit illicitum, sed hoc communiter practicatur quod tales maleficiati currunt ad mulierculas superstitiosas, à quibus sæpissime liberantur, & non per sacerdotes aut exorcistas,ergo practica ostendit quod auxilio dæmonum maleficia tolluntur, cuius tamen auxilium quærere cum sit illicitum, etiam non est licitum maleficia tollere, sed patienter sufferre.Præterea secundum Thomam & Bonauenturam,in 4.dist.34.de impedimento maleficiati, maleficium est ita perpetuum,quod non potest habere humanum remedium,quia si haberet remedium, non est homini notum uel licitum, in quibus uerbis dant intelligere, quod sit quasi infirmitas incurabilis,& perpetuè inhærēs, unde subdunt licet Deus præstare possit remedium dæmonem cogendo,& dæmon desistendo ille curaretur, tamen curatio non erit humana,ergo nisi Deus dissoluerit,per se non est licitum eius dissolutionem quocunq; modo quærere.Præterea in eadem dist. & q. dicunt quod etiam per aliud maleficium adhibere remedium est illicitum, unde dicunt & si posset per aliud maleficium adhiberi remedium,nihilominus reputaretur perpetuum, licet amoueretur maleficium,quia nullo modo est licitum per maleficium inuocare dæmonis auxilium. Pręterea exorcismi ecclesię non ualent ad reprimendum dæmones semper, quò ad omnes molestias corporales, hoc Dei iudicio exigente, semper tamen ualent contra illas dæmonum infestationes contra quas principaliter sunt institutæ, sicut contra obsessos,uel circa pueros exorcizandos. Præterea non oportet quod si propter peccatum diabolo sit potestas in aliquem data,cessante peccato cessat potestas, quia interdũ cessante culpa,remanent peccata, ex quibus uerbis uidentur præfati duo doctores sentire, quod non sit licitum maleficia tollere,sed permittere illa,sicut permittuntur domino Deo,qui illa tollere potest ad suum placitum. In contrarium est, quod sicut Deus & natura non abundant in superfluis,ita non deficiunt in necessariis, quare & neces-

sario

ſario fidelibus contrà huiuſmodi inſultus dæmonum ſunt data non ſolum remedia præſeruatiua, de quibus in principio huius ſecundæ partis tactum eſt, uerum etiam remedia curatiua cum alias non ſufficiēter fidelibus à Deo prouiſum eſſet, & opera diaboli uiderentur fortiora operibus Dei. Præterea gloſa ſuper illud Iob 61. Non eſt poteſtas ſuper terram, &c. dicit omnia humana ſuperat, & ſi meritis ſanctorum ſubiacet, unde & meritis ſanctorū uirorū in hac uita ſubiacent. Præterea Auguſtinus de moribus ecclesiæ, non eſt angelus cum inhæremus Deo mente noſtra potentior, nam ſi poteſtas uirtus in hoc toto mundo, ſublimior eſt mens Deo inhærens, unde ex talibus diſſolui poſſunt opera diaboli. Reſponſio. Hæ ſunt duæ ſolēnes opiniones ſibi inuicem ut uidetur contrariantes. Sunt enim quidam theologi & canoniſtæ inuicem concordantes, quod licitum eſt maleficia tollere etiam per opera ſuperſtitioſa & uana. Et huius opinionis ſunt Scotus Hoſtien. & Goffre. & communiter omnes canoniſtæ. Aliorū theologorum opinio & præcipue antiquorum, & quorundam modernorum, ut Thomæ, Bonauenturæ, Alberti, Petri de palude, & aliorum multorum, quod nullo modo ſint facienda mala ut eueniant bona, & quod potius homo mori debet quàm in talia conſentire, ut ſcilicet per opera ſuperſtitioſa & uana liberaretur, ſed quia unica diſtinctione poterunt eorum dicta concordari, uidendę ſunt prius eorum ſententiæ, nam Scotus in ſuo 4. diſt. 34. de impedimento maleficiali ſiue de frigidis & maleficiatis, reputat fatuitatem aſſerere, quòd etiam per uana & ſuperſtitioſa non debeant maleficia tolli, dicit enim nec in hoc eſt infidelitas aliqua, quia deſtruens non aſſentit operibus diaboli, ſed credit eum poſſe & uelle fatigare, dum durat tale ſignum, quia ex pacto nō aſſiſtit ad hoc niſi dū illud durat. Et ſic deſtructio illius ſigni, imponet finem tali uexationi, unde & dicit quod eſt meritorium opera diaboli delere, & quia loquitur de ſignis, ponamus exemplum. Sunt quædam mulieres quæ tali ſigno notant maleficas, ut ſi uacca ubertate lactis ex maleficio priua-

tur,

tur, tunc urceum lactis super ignem appendunt, & certis uerbis superstitiosis insistendo, urceum cum baculo percutiunt, & licet flasculum mulier percutiat, tamē omnia uerbera diabolus ad dorsum maleficæ defert, per quæ sic diabolus cum malefica fatigatur, facit tamen illa diabolus ut percutientem catholicam ad peiora alliceat, unde periculosum non existit, aliàs non uideretur opinio tanti doctoris habere difficultatem, possunt & alia exempla adduci. Hostiensis ad idem in summa copiosa de frigidis & malefi. & ti. de impotentia commune in glo. super ca. literæ §. mulierem autem. dicit quod in hoc defectu recurrendū est ad remedia medicorum. Et licet quędam remedia contra hæc scripta vana seu superstitiosa uideantur, tamen cuilibet auctori in sua arte credendum est, sed & satis tolerare potest ecclesia retundere uana uanis. Hubertinus denique in suo quarto præfata distinctione ijs utitur uerbis: Possunt maleficia aut per orationes, aut per artem per quam facta sunt destrui. Ad idem Goffre. in summa suo eo. ti. ¶ Maleficium non potest solui semper per illum qui fecit, uel quia est mortuus, uel quia nescit delere ipsum, uel quia maleficium est perditum, si autem sciretur, licitè posset soluere, & loquitur contra illos qui dicebant quod per maleficia non posset copulæ carnali præstari impedimentum, eo quod nullum tale esset perpetuum, unde non dirimeret matrimonium iam cōtractum. Præterea illi qui fuerunt moti asserere quod nullum maleficium sit perpetuum, mouebantur his rationibus, quia putabant omne maleficium posse moueri, uel per aliud maleficiū, uel per exorcismos ecclesiæ, qui sunt ordinati ad reprimendum uim dæmonum, uel per ueram pœnitentiam, cum diabolus nō habeat potestatem nisi super peccatores. Vnde quo ad primū concordabant cum opinione aliorū ꝙ adminus per superstitiosa possint tolli. Cōtrariæ autem opinionis est sanctus Thomas in suo .4. præfata dist. sic inquientis: quod si maleficiū non possit reuocari nisi per aliquid illicitum, ut per dæmonis auxilium, uel huius; & si sciretur posse sic reuocari, nihilominus perpetuū iudicatur, quia reme-

remedium nō est licitum. Ad idem Bonauentura, Petrus, Albertus, & communiter omnes theologi, ubi eum breuiter tangunt dæmonis auxilium tacite uel expresse inuocandum, uidentur sentire quod per nil aliud nisi per licitos exorcismos, uel per ueram pœnitentiam ut in can. Si per sortiarias allegatur, tangitur remoueri debeant, moti ut apparet rationibus in principio quæstionis annotatis. Et quia tantos doctores in eorum dictis quantum possibile est expedit concordare, & hoc unica distinctione fieri potest. Ideo notandum, quod maleficium aut tollitur per alium maleficum simul, & per aliud maleficium, aut tollitur, non quidem per maleficum, sed per maleficiales ritus & illicitos, & hoc iterum dupliciter, quia uel per illicitos & uanos ritus insimul, uel per uanos & non illicitos. Primum remedium est omnino illicitum tam ex parte auctoris, q̄ & ipsius remedij, sed tñ quia fit dupliciter, quia aut cũ nocumēto illius qui maleficiũ intulit, aut sine nocumēto, fit tñ per maleficiales ritus & illicitos, tunc cō prehenditur sub secũdo modo uidelicet ubi maleficiũ tollitur, nō per maleficiũ aliũ, sed per maleficiales ritus & illicitos, tunc iterũ illicitũ iudicatur, licet non tantũ sicut primũ. Vnde summariè dicere possumus ꝙ per tria & tribus modis remediũ redditur illicitum, quando.s. tollitur per maleficũ aliũ, & per maleficia alia, uidelicet uirtute dęmonis alicuius. Secundo, qñ non per maleficũ sed honestam personã tollitur, sic tñ ꝙ superstitiosis remedijs maleficiũ quod uni personę aufertur, alteri infertur, & hoc iterum illicitum. Tertio quãdo aufertur sine eo quod alteri infertur, utitur tamen dęmonum inuocatione expressa uel tacita, tunc iterum illicitũ, & secundum hos modos dicitur a theologicis ꝙ potius mors sit prȩeligenda, q̄ in talia cōsentire. Alijs uero duobus modis ultimis tollere maleficium potest esse uel licitum, uel nō uanum, secundũ canonistas, & quod tollerari possunt, ubi remedia ecclesiæ prius attentassent, ut sunt exorcismi ecclesię, suffragia sanctorum implorata, aut uera pœnitētia nihil effecisset, & ut clarior habeatur intellectus de singulis, sunt aliqua gesta & acta

per

per nos reperta recitanda. Romæ tempore Nicolai Papæ episcopus quidam ex Alemaniæ patribus certa expediturus negotia aduenerat, cuius nomen occultare ordo charitatis postulat, licet iam uniuersæ carnis debitum persoluerit. Hic quandam iuuenculam adamando, & ipsam ad suam diocœsim destinare, cum duobus famulis ac rebus alijs, & clenodijs disposuisset, iuuencula auiditate fœminea, super clenodia quæ prætiosa erant decepta, modum excogitare cœpit, ut ea in itinere existente, episcopus maleficijs interiret, iamq; habebat in sua clenodia possessione, & ecce sequenti nocte episcopus subito infirmabatur, & ne fortassis ueneno intoxicatus esset, à medicis percunctatur, & à famulis dolenter dubitatur, tam ingens enim calor inerat pectori, ut non nisi gargarismis per aquam frigidam continuè haberet refocillari. Tertia igitur die cũ iam nulla spes uitæ haberetur, uetula quædam ingressum ad episcopum instanter petijt, & quod causa suæ sanitatis aduenisset, aperuit. Ingressa igitur episcopum alloquitur, & sanitatem promittit, dummodo suis acquiescere suasionibus uelit. Episcopus uero quidnam foret, cui acquiescere pro recuperanda sanitate q̃ summè affectabat, ubi inquirit, uetula respondit: Ecce hæc infirmitas maleficio uobis accidit, & non nisi per aliud maleficium liberari poteritis, ut uidelicet ipsa malefica quæ uobis intulit, moriatur, & eadem uestra infirmitate inficiatur. Stupefactus episcopus & quod alio modo liberari non posset ubi persensit, nil tamen temerè uolens agere, Papã consulere per supplicationem decreuit. At Põtifex cum eum tenerrimè diligeret, & quod non nisi per mortem maleficę liberari posset, cum didicisset, annuit, ut inter duo mala minus permitteretur, & super hoc supplicationem signauit, unde denuo uetula accersita, & tam ipse quam summus pontifex in mortem maleficæ consentirent, dummodo pristinæ sanitati restitueretur disseruit, sicq; quod uetula abscessit, & quod sequenti nocte liberaretur promisit, & ecce circa medium noctis, ubi se sanum & ab omni infirmitate liberatum persensisset, nuntio misso quidnam de iuuencula fo

ret,

ret,perscutatur, & ecce aderat quæ ipsam circa mediam noctem in latere matris dormientem infirmatam fuisse subito affirmabat,qua in re dabatur intelligi quod eadem hora & momenti infirmitas episcopum relinquendo,maleficam iuueculam per aliam maleficam uetulam inuasit, & sic spiritus malignus à læsione episcopi cessando,ipsum sanitati per accidens restituere uidebatur,cum tamen propriè sanitatem non immitebat,quā tamen occupare Deo permittente poterat, & propter pactum cum malefica altera initum, quæ fortunæ alterius inuidebat, ipsæ dæmō magistram iuuenulam inficere habebat, & benè æstimati potest illa duo maleficia non per unum dæmonem duabus personis, sed à duobus dæmonibus duabus maleficis seruientibus, fuisse inflicta, ne in isto dæmones sibiinuicem contrariantur,cum semper in perditionem animarū quàm summe & concorditer affectant,singula operantur. Episcopus denique cum pietatis causa ipsam uisitare proponeret,cameram ingrediens horribilibus maledictionibus susceptus fuit,exclamando. Tu cum tua quæ te talia docuit,& te liberauit,maledicamini in æternū, & episcopus emolire eius animum ad pœnitentiam, & quod oēm offensam ei remisisset ubi tentabat,illa uultum auertendo clamabat.Exeas maledicte,hic nulla spes ueniæ, sed animam meam omnibus dæmonibus commendo, & miserabiliter interiit,& episcopus cū gaudio ad propria remeauit. Vbi etiam notandum, quod quia priuilegium unius nō facit legem communem,ideo dispensatio Papæ in hoc casu non arguit omnibus sic licere. Ad idem refert Nider in suo formicario dicit,enim:Modus tollendi maleficium aut se uindicandi in maleficio talis practicatur interdum modus.Venit enim aliquis læsus in se uel in suis,ad maleficam sciscitans scire malefactorem,tūc malefica plumbū liquefactum aliquoties fundebat in aqua, quousq; opere dæmonis in plumbo imago aliqua uideretur. Qua uisa malefica quæsiuit ab explorante,in qua parte uis lędi maleficum tuum,& in eodem uulnere eum agnoscere?cuūq; explorator locum eligeret,statim malefica in eadē parte

imaginis

imaginis quæ in plumbo relucebat, fixuram uel vulnus, per cultrum posuit, & locum ubi reum inueniret indicauit, nomen tamen nullatenus manifestauit, sed experientia teste maleficus per omnia lædi reperiebatur, sicut sua imago plumbea demonstrabat,, hæc inquam remedia,& similia iudicantur illicita, quamuis humana fragilitas sub spe ueniæ consequendę à Deo, sæpius his inuoluitur, plus ęstuans pro sanitate corporis quam animæ. Secundum uerò remedium, de ipsis maleficis maleficia dissoluentes sub expresso pacto cum dęmone inito, absq; nocumēto personæ, & quidem de eis quid agendum sit,& qualiter cognoscuntur infra in se sexdecimo modo sententiandi patebit, hæ enim quàm plures existunt,& semper infra unum aut duo miliaria teutonicalia reperiuntur, in quo spacio quicquid alię maleficæ lædunt, hoc illę curare uidentur, quas etiam curationes aliquę simpliciter quo ad omne tempus, aliquę uero tantum a proxima angaria læsos maleficijs curare se iactitant, aliquæ uero non nisi in consensum maleficæ quæ maleficium intulit, curare possunt, & hæ notantur super expressum pactum cum dæmone initum propter hoc quod occulta manifestare solent illis qui causa sanitatis recuperandæ ipsas accedunt, ipsis enim causas suæ calamitatis subito manifestant, dicentes, quod propter rixas cum uicina, uel alia muliere, aut uiro habitas, læsa fuerit in se uel in suis attinentibus, quæ etiam ad occultandum sua flagitia interdum peregrinationes uel alia pietatis opera iniungunt, quas quidem accederet pro recuperanda sanitate, tanto pernitiosius existit, quanto prę illis qui solum per pactum tacitum uidentur in contumeliam fidei amplius delinquunt. Hi enim dum ex una parte sanitatem corporalem Deo præponunt, ex altera parte sibiipsis in uindictam criminis uitam Deo percutiente abbreuiant, sic enim in Saul diuina sæuit ultio, cum primo magos & ariolos abstulisset de terra, postea consuluit, unde & in bello occisus cum filijs fuit, primo Reg. 28. & culpa tangitur, primo Paralip. 10. propter hoc etiam Ochosias infirmus mori habuit. 4. Reg. 1. tales etiam uisitatores

male-

maleficarum infames, unde nec ad accusationem debent admitti, secundo quæstion um, octauo. Quisquis nec, &c. Item tales secundum leges debent pœna capitis plecti, ut in prima quæstione operis tactum est. Sed heu Domine Deus cum omnia iudicia tua iusta sunt, quis liberabit pauperes maleficiatos, & in continuis doloribus eiulantes peccatis nostris exigentibus, inimicus nimis præualuit, ubi sunt qui licitis exorcismis illa opera diaboli dissoluere ualeant? Hoc unicum ergo superesse uidetur remedium, & Iudices eorum insultus aut minus refrenant uarijs pœnis, auctrices maleficas castigando, unde & infirmis facultas uisitandi maleficas amputabitur, sed heu nemo percipit corde, omnes quæ sua, non quæ Iesu Christi sunt quærentes. Illa enim malafica in Richshoffen, de qua supra mentio facta est, adeo assiduis frequentabatur pro recuperanda uidelicet sanitate maleficiatis, quod Comes castri Thelonei lucrum habere uoluit, ita quod quilibet maleficiatus in se, uel in sibi attinentibus, denarium unum in introitu portæ soluere habebat. Vnde & magnum exinde se habuisse prouentum asseruit, teste etiam experientia didicimus plurimas tales maleficas per diœcesim Constantiensem existere, non quod ipsa præ alijs diocœsibus sit infecta, cum hoc genus insidiæ serpit per omnes diocœses, & heu totũ mundum infecisse uidetur, sed quia ipsa diocœsis amplius elaborata fuit, & quidam Hengst nomine repertus qui maiorem concursum & quotidianum a maleficiatis pauperculis habere cernitur, quẽ etiam concursum sic oculis nostris perspeximus in uilla quadam Eningen, ꝓ sine dubio ad quæcunque loca beatissimæ uirginis, siue Aquisgrani, siue ad heremitas tantus pauperum concursus, nõ existit, sic ad eundem superstitiosum hominem, nam hyemali & frigidissimo tempore dum pro abundantia niuium omnis uia regia & publica obstruitur, adhuc a circuniacentibus terris ad duo uel tria milliaria, cum magnis hominum fatigationibus frequentatur, quibusdam remedia percipientibus, alijs uero minime, ut reor quod nõ eque omnia maleficia

leficia dissolui propter uaria ut supra tactum est obstacula possunt, & hi quidem sub expressa dæmonum inuocatione maleficia dissoluentes quo ad secundum remedium illicitum, non tamen sicut primum. Tertium uero remedium quod quibusdam cæremonijs superstitiosis practicatur, non tamen in nocumentum alicuius personæ aut per manifestos maleficos agitatur, experientia teste, per hunc modum. IN ciuitate Spirensi mercator quidam forensis hunc casum sibi accidisse proposuit. In partibus inquit, Sueuiæ, in castro quodam nobilium me degente, quadam die dum peracto prandio, associatus duobus domicellis, solatij causa super pratum incederem, quædam mulier obuiando dum à remotis adhuc incederet, & a duobus domicellis agnita fuisset, unus eorum ad me hæc uerba protulit, munias a te signo crucis, & similiter ad idem alius ab alio latere hortabatur. At ego causam huius timoris inquirens, responderunt. En peior malefica totius prouincię iam nobis obuiam dat, ipsa enim solo uisu maleficare homines nouit. Tunc ego stomachando & nunquam tales timuisse me iactitabam, ecce uix uerba compleui, & me grauiter in pede sinistro læsum persensi, ita ut sine graui dolore de loco figere pedem non potui aut gressum, unde & alij concito è castro per nuntium mihi equum destinandum ad illud reducunt, doloribus autem per triduum augmentatis. Præfatæ incolæ intelligentes maleficio me infectum, quendam rusticum ad spacium unius miliaris accedunt, & casum proponunt, quem nouerant per artem quandam maleficia tollere, qui concito ueniens, & pedem prospiciens si inquit, ex uobis contigit, aut naturale defectu, experimentum capiam, & siquidem ex maleficio accidit, cum Dei adiutorio curabo, sin autem remedijs naturalibus opus erit insistere. At ego. Si absque superstitione & cũ adiutorio curari potero, libens acceptabo, quoniam cum dæmone nihil commune habere uolo, nec eius adiutorio affecto, ad idem & ipse uillanus respondit, se non uelle nisi licita remedia, & cum Dei adiutorio adhibere & curare,

rare, dummodo experientia didiciſſet hoc per maleficium mihi contigiſſe, ad quæ duo aſſenſi, ille plumbum ut ſupra de alia maleficia tactum eſt, liquefactum in cocleari ferro ſupra pedem tenuit, & in ſcutella aqua plenam fudit, & ſubito diuerſarum rerum ſpecies proruperunt, ac ſi ſpinæ uel pili, aut oſſa & ſimilia fuiſſent intromiſſa. Iam, inquit, uideo quod infirmitas hęc non ex naturali defectu, ſed maleficio uobis contigit. At ego quomodo talia ex plumbo liquefacto ſcire poſſet dum inquirerem. Ecce, inquit, ſeptem ſunt metalla ex ſeptem planetis, & quia Saturnus dominatur plumbo, eius proprietas eſt, ut ſi plumbum ſuper maleficium aliquod fuſum fuerit, per ſuum influxum maleficium demonſtrabit, & bene inquit actum eſt, ut cito remedium adhibeatur, quod tot diebus uos uiſitare habeo, quot ſub maleficio ſtet iſtis, & interroganti quot dies elapſi fuiſſent, iam triduo faſſus ſum, unde & ipſe ſingulis diebus per triduum me uiſitando, & pedem inſpiciendo ſolum & tangendo, & cuncta uerba penes ſe ruminando, integræ ſanitati fugato maleficio me reſtituit. Hic certe modus actorem non monſtrat maleficium, ſed modum ſuperſtitioſum, in eo enim quod Dei adiutorio & non opere diaboli ſanitatem promiſit, & hoc quod Saturni influxum ſuper plũbum tanquam ex eius dominio cauſatum allegauit, irreprehenſibilis extitit, & potius commendandus fuit. Sed qua uirtute maleficium fugatur, & ſpecies rerum in plũbo cauſauit, ſibi dubio relinquitur, nam cum maleficiũ nulla uirtute naturali poſſit amoueri, licet mitigari ualeat, ut inferius de obſeſſorum remedijs patebit, potius uidetur quod per aliquod pactum, ad minus tacitum, cum dæmone initum hoc practicauerit, & dicitur hoc pactum tacitum, quando ad minus auctor tacite in aſſiſtentiam diaboli conſentit, per quem modum innumera ſuperſtitioſa opera practicantur, licet differenter quo ad diuinam offenſam cum in uno opere maior ſit creatoris offenſa quàm in altero. In eo enim quod de ſanitate procuranda certus fuit, & in eo quod tot diebus quot ſub iu

infirmitate extiterat, ipsum uisitare habuit, nec aliquibus medicaminibus naturalibus usus fuit, & tamen iuxta præmissa ægrotum sanitati restituit, non tam suspectus, quàm ut manifeste deprehensus, ad minus licet non super expressum initum cum dęmone pactum, tamen iudicatur,& tanquam pro conuicto haberi,& pęnis ad minus in secundo modo sententiandi infra contentis, sed puniri debet cum adiuratione solenni, nisi leges quæ in contrarium sentire uidentur ipsum sustentarent, in quo casu quid ordinarium sit faciendum in solutione argumentorum patebit postea. Quartum uero remedium tollerandum,& de quo canonistæ ad minus intendunt cum certis theologis, dicitur uanum tantum & præcisa puta,quia solum superstitiosum,& non sub aliquo pacto expresso, uel tacito, ex intentione & proposito practicantis operatum, & dico ad minus quia fortassis si uelint etiam tertium remedium huic quarto adiungere, potius uidentur nobis eorum assertioni cedere quàm contentionibus deseruire, & hoc quidem remedium uanum superius exemplificatum de mulieribus quæ urceolum super ignem positum percutiunt in finem, ut erat malefica quæ uaccam uerberante lactes priuauit, licet fortassis talia in nomine diaboli facere habebant, aut fortassis sine eius expressione. Ad idem possunt & alia earum gesta adduci, nam interdum ubi uaccas huiusmodi læsas ad pascua emittere uolunt,explorare etiam ipsam maleficam,nituntur tunc bracam uiri, uel aliud immundum super caput, aut deorsum uaccę,& hoc potius festiuis diebus & sacratioribus ipsam uaccam cum baculo fortassis iterum sub tali, ut supra expressione percutiendo expellunt, & tunc uacca recto tramite ad domum maleficæ properat, & cornua in eius ostium uibrat cum magno eiulatu, continue pulsando, & hæc utiq; diabolus in uacca operatur tam diu quo per alia maleficio sedebatur. Reuera & secundum præfatos doctores alia sint tolleranda, non tamen meritoria, ut quidam assererere conantur existunt, cum enim iuxta apostolum omnia,quæ in uerbo aut opere facimus,in nomine Domi

ni nostri Iesu Christi facere præcipimur, licet ibi non sit expressa dæmonis inuocatio, & tamen eius nominis expressio, & iterum licet ibi non sit intentio per actum aliquod tacitum uel expressum talia facere, quia fortassis dicet uolo hoc facere, siue diabolus intromittat se, siue non ipsa temeritas qua diuinum timorem postponit, Deum offendit, unde & diabolo potestatem talia faciendi permittit, inducendi ergo tales sunt ad pœnitentiam, & hortandi ut potius desistant, & ad remedia infra scripta, ut superius etiam in parte tacta, per usum uidelicet aquæ benedictæ & salis exorcizatæ, &c. recurrant. Simili modo iudicandum de illis quibus dum aliquod iumentum maleficio interimunt, & explorare maleficum aut etiam si naturali defectu uel maleficio sit interemptum, ubi nituntur ad loca ubi cadauera bestiarum excorticantur properant, & intestina cadaueris super terram trahendo usque ad domum deferunt, non autem intro domum per ostium, super sed sub limine domus ad coquinam trahunt, & igne facto super cratem intestina ponunt, & tunc ut ex relatu talia practicatum sepissime informati sumus sicut intestinæ calefiunt & ardent, ita intestinę maleficæ calore & doloribus crucientur aduertunt, ergo illi exploratores ut ostium domus optime sit obstrusum, eo quod præ doloribus malefica ad introitum habebit carbonem de igne auferre, & tunc omnis cruciatus effugatur, repertum deniq; sæpius nouimus ubi introitum habere non poterant, ex tunc densissimus tenebris domum intus & extra uallabat, cum cómotione tam horribili & strepitu, ut ex ruina domus omnes se tandem interimere putarent, nisi ostium aperiretur. Ad idem etiam certa experiméta reducuntur, nam certi uolentes multitudine mulierum in ecclesia existentium experiri maleficas, quæ etiam sine eorum consensu ecclesiam diuinis peractis exire non ualeant, tali experimento insistunt: Nam die dominica sotularia iuuenum sungia seu pinguedine porci, ut moris est, pro restauratione heri perungunt, & sic ubi ecclesiam intrant, tandiu maleficæ exire ecclesiam non poterunt, quo ad usq; exploratores

tores aut exeunt, aut illis licentiam sub expressione ut supra exeundi concedant. Simile fit etiam per certa uerba quæ annotare non expedit, ne quis per diabolum seducatur. Nam nec iudices aut præsidentes his infallibilem fidem aut opinionem acommodare debent, nisi talis persona alias plurimum esset diffamata, cum sub tali prætextu ille mille artifex etiam innoxias infamare posset. Vnde potius auertendi sunt homines à talibus experimentis, & salutares pœnitentiæ iniungendæ, licet interdum tollerantur. Per hoc patet responsio ad argumenta quæ concludunt maleficia non esse tollenda, quia primis duobus modis omnino illicitum est tollere tertium remedium secundum leges, & si tolleratur tamen non paruam super ecclesiasticus Iudex debet habere aduertentiam. Nam quod leges uidentur tollerare patet. C. de maleficis. l. eorum, ubi sic habetur. Alij autem qui faciunt id ne labores hominum uentorum grandinisque lapidatione sternuntur, non pœna, sed premio digni sunt. Et Antonius in summa de legibus in quibus ius canonicũ & ciuile discrepant, hoc idem allegat, ex quo uidetur quod concedunt leges pro conseruatione frugum & iumentorum, & in omnem euentum posse certos homines talia practicantes nõ solũ tolletare sed & præmiare. Erit ergo ecclesiastici Iudicis eis aduertere, si tammodo iuxta mentem legis contra grandines & aeris temperiem modis congruis ut inferius patebit, aut etiam quibusdam superstitiosis procedit, & tunc dum inde nullum sequitur si dei scandalum etiam tollerare, sed reuera hoc nõ erit iuxta tertium sed quartum modum & quintum de quo consequẽter tractandum erit ecclesiasticis & licitis remediis, inserendo interdum de superstitiosis ad quartum modum pertinentibus, & hoc per capitula sequentia.

Remedium ecclesiasticum contra incubos, et succubos dæmones.

CAP. I.

QVIA uero in præcedentibus capitulis primæ quæstionis super modos maleficandi homines, iumenta & terræ fruges tacta sunt, ante omnia ea quæ ipsæ maleficæ erga proprias personas practicant, qualiter uidelicet innoxias iuuenculas in augmentum suæ perfidiæ alliciunt, qualis etiam modus sit profitendi earum, & omagii præstandi, qualiter etiam infantes proprios aut alienos dæmonibus offerũt, & quomodo localiter transferantur. Hæc inquam & similia remediare quia non est possibile, nisi ut per suos Iudices de medio tollantur, aut ad minus in exemplum omnium futurorum puniantur, ideo de huiusmodi remediis nõ ad præsens, sed in ultima parte operis, ubi uiginti modi procedendi & sententiandi contra super maleficarum personas deducentur tractabitur. Ad præsens tantum super remedia cõtra earũ maleficiales effectus tendere oportet, & primo qualiter homines maleficiati remediantur, demum qualiter bestiæ, & ultimo qualiter fruges terre cõseruantur. De hominibus uero maleficiatis quo ad incubos dæmones uel succubos, qa sunt in triplici genere, sed earum quæ se uoluntarie dęmonibus incubis subiiciunt, ut sunt maleficæ, quia de succubis quo ad uiros nõ ita uoluntarie practicatio reperitur, cum ex naturale uigore rationis quo uiri mulieribus præminent, talia plus abhortent est & eorum qui à maleficis cum incubis aut succubis contra eorum uoluntatem inuoluuntur, & est tertiũ genus ad hoc præcipue uirginũ quarundam quæ cõtra earũ omnino uoluntatem ab incubis dæmonibus molestantur de quibus etiam sæpe præsumitur quod à maleficis sic maleficiantur, puta quia dæmones ad instantiam maleficarũ sicut sæpissime alias infirmitates immittere solent, ita &

incubos illis perſonis ſe facere habēt,ut uel ſic eos ad ſuā perfidiam allicere ualeant,demus exempla. Eſt in ciuitate Confluentiæ pauper quidam ſic maleficiatus,quod in præſentia uxoris omnem actum uenereū prout uiri cum mulieribus agere ſolēt,etiam repetitis uiribus per ſe exercet, nec ab illis ad inſtantiam & eiulatum mulieris auerti poteſt, quia uno aut tribus actibus expletis uerba replicat, uolumus iterum de nouo inchoare,cum tamen nulla perſona corporali uiſu cernatur ei ſuccumbere, fitq́; ut poſt diutinas huiuſmodi uexationes pauper ille colliſus in terram omnibus uiribus deſtituitur,& dum poſt aliquarum uirium recuperationem interrogatur quomodo & qualiter iſta ſibi contingant, & an ne perſonam ſuccumbantē habuerit. Reſpondere ſolet ſe nihil uidere, ſed ita mente captiuatum ut omnino abſtinere non ualeat, & quidem ſuper hoc maleficium mulier quædā plurimum habetur ſuſpecta quod ei intulerit,eo quod illi pauperi minata fuerit per uerba contumelioſa,quod ipſum propter diſplicētiam ſibi factam expedire uellet, ſed leges & executores iuſtitiæ nō adſunt qui ſaltem ſuper diffamiam & grauem ſuſpitionem,in uindictam tanti criminis procederent putantes neminem debere condemnari, niſi qui confeſſione propria,aut trium teſtium productione legitima conuincatur, quaſi indicia facti, aut euidentia ſuper graues aut uiolentas ſuſpitiones nullas mereantur pœnas de quibus tamen modis ſententiandi inferius ut præmiſſum eſt patebit. De ſecundo uero genere quo puellæ ab incubis dæmonibus moleſtantur,etiam noſtris temporibus, referre nimis longum foret, cum hiſtoriæ certæ de ſimilibus exiſtunt refertæ. Sed cum quanta difficultate talia remediare poſſint patere poteſt ex iis quæ Tho. Brabantinus circa finem operis ſui de apibus,de quadam in hunc modū refert, Vidi inquit,& ex confeſſione audiui uirginem quandam in religioſo habitu quæ primo dixit ſe nunquam in concubitum cōſenſiſſe,per hoc tamen dat intelligere ſe cognitam fuiſſe,at ego nō credens artaui eam rationibus & duris cōminationibus,ſub periculo animæ ſuæ tandem cum

lacrymis

lacrymis confessa est, se prius corruptam mente quàm corpore, & cum postea doleret quasi ad mortem, cõfiteretur omni die cum lachrymis non potuit tamen ingenio, studio, uel arte ab iucubo dæmone liberari, nec signo crucis nec aqua benedicta, quæ tamen specialiter ad fugandos dæmones ordinantur nec etiam sacramento Christi corporis, ipsis quoque angelis terrifico, donec post plures annos oratione & ieiunio pie Lucardis fugaretur. Et est credibile (saluo meliori iudicio) quod postquam de peccato suo dolens confitebatur, potius eis concubitus dæmonis pœna culpæ quàm culpa fuit. Hæc etiam cum in uigilia Pentecosten quærularetur apud Christinam in ualle Duciflæ brabantiæ, monialem deuotã quæ mihi hoc retulit, quod non auderet communicare propter dęmonis importunam uexationem, compatiens dixi ei Christina, Vade quiesce secura, communicatura cras Dominico corpori, in me enim recipiam pœnam tuam. Recedens illa gaudens dormit in pace, ad orationem de nocte, surgit mane cũ omni tranquilitate sacraméta suscipit Christina autem susceptam in se pœnã non ponderans uespere quieti se dans, audit in stratu suo quasi procellam commouentem se, & inquietius agitantem, nec suspicans dęmonem, arrepto colo fugare nititur quicquid esset, decumbit iterum, sed pauida uexata surrexit, & hoc pluries tandem sensit, & uidit euersis fere straminibus quod dæmonis nequitia uexaretur, Dimisso ergo lecto noctem ducit in somnem, & orare uolens dæmonis cruciabatur insultu, & ut dixit, nunquam talia passa fuerat. Vnde prædictæ mulieri mane, Renuntio, inquit, renuntio pœnę tuæ uix siue uitæ discrimine uiolentiam tentatoris pessimi euasi. Qua ex re perpenditur difficile esse huiusmodi remediare siue maleficio siue absque eo contingat. Sunt tamen adhuc aliqua per quæ fortassis ipsi dæmones fugantur, de quibus & Nider in suo formicario. Licet enim ut ibi fertur quinque modis ualeant puellæ & uiri liberari, uidelicet per sacramentalem confessionem, & sanctam exercitationem in crucis consignatione, uel angelica salu-

tatione

tatione,tertio per exorcismorum applicationem, quarto per certi loci mutationem,& per cautam sanctorum excõmunicationem,& ex pręmissis patuit quod prima duo moniali non profuerunt, non tamen propterea obmittenda sunt,quod enim uni est remedium non propter hoc sequitur quod & alteri,ita econuerso.Nam & incubos sępe per orationem dominicã,aut aquæ aspersionem,uel etiã per angelicam salutationem fuisse repulsos historiæ tradunt.Refert enim Cęsarius in dialogo suo,quod sacerdos quidam postquam se suspenderet eius concubina monasterium intrauit,& per incubum ad luxuriã procata est, quem tamen per crucis consignationem repulit,& per aquæ benedictæ aspersionem,licet statim postea rediit. Quando autem angelicam salutationem dicebat, longe uelut sagitta disparuit & recessit, sed interdum rediit, licet prope ea accedere non auderet.Item de tertio,uidelicet per sacramentalem confessionẽ,patet per eundem Cæsarium qui dicit quod concubina antedicta cum iam confessa esset pure,in toto de relicta est ab incubo.Refert idẽ quod quidam uir in Leodio passus incubum confessione sacramentali finita totaliter liberatus est. Ponit insuper exemplum de quadam inclusa,quã incubus nec oratione, nec confessione,nec propter aliud spirituale exercitium reliquit quin eius lectum ascenderet, sed cum ad informationem cuiusdam uiri religiosi diceret,benedicite, statim eam dæmon reliquit.De quarto uidelicet loci mutatione dicit, qui prius quod filia cuiusdam sacerdotis stuprata ꝑ incubum,& facta ex dolore frenetica,trans Rhenumq; elongata,ab incubo dimissa est,sed pater eius quia à loco filiam disposuerat,à dæmone percussu se st adeo ut moreretur in triduo.Fit & mentio de quadam quæ per incubum crebro in lecto uexata proprio,cõsotiam deuotam petiit, ut loco uexatę iaceret,quod cum fecisset,tota nocte quasdã inquietudines grauissimas sensit, & prior tunc quieta fuit.Notatur etiam à Guilhelmo quod incubi plus uexare uidetur mulieres & puellas pulchros crines habẽtes, ideo quia aut curæ aut ornatui crinium incubunt huiusmodi,

aut

aut quia per crines uiros inflammare cupiunt uel consue uerunt,aut quia in eis inaniter gloriātur,aut quia diuina bonitas hoc permittit,ut terreātur mulieres uiros inflam mare per ea quæ etiam dæmones inflāmari uiros uolunt. De quinto, de excommunicatione quæ fortassis aliquan do eadem est exorcizationi patet in legenda sancti Bernar di. In Aquitania si quidem mulier ab incubo sex annis in credibili abusu libidinis uexata, audiuit sibi incubū ne ad uirum sanctum qui uenturus erat,appropinquaret minan tem. Nihil,inquit,tibi proficiet,sed eo recedente tuus cru delissimus ero persequutor,qui hactenus tuus amator ex-titi. Quæ cum uirum sanctum Bernardum inuocaret, re-spondit: Tolle meū baculum, & lecto tuo infige, & faciat malignus quod potest. Hoc cum fecisset,dęmon camerans fœminæ non est ausus intrare,sed foris minabatur atrocis sime,se eam uelle persequi,Bernardo recedente. Quo per fœminam audito,conuocat populum beatus Bern. omnes iubet accensas candelas gestare in manibus, & dęmonem cum uniuerso qui aderat cœtu excōmunicauit,ac ne ad il lam uel aliam deinceps accessum habeat interdixit, & ita illa pęna liberata est. Verum hic notandū quod potestas clauium concessa Petro & suis successoribus, quia sonat super terrā & tantū pro uiatoribus hæc iurisdictionis po-testas sit,in remedium ecclesiæ concessa,mirū uidetur, ꝙ & aereæ potestates hac iurisdictione ualeant arceri. Sed dici potest ꝙ quia personę quæ à dæmonibus molestantur sunt sub iurisdictione Papæ & clauium,non mirum si per indirectum huiusmodi potestates uigore clauium arcean tur, sicut etiam indirecta animas potestate clauium à pœ nis purgatorii ignis absoluere potest,non obstante ꝙ pote stas illa sonat super terrā, & animæ sunt sub terra. De po testate etiā clauiū concessa capiti ecclesię. s. uicario Chri-sti,non est tutum disputare, cum notum sit quod tāta po testas sit à Christo ecclesiæ & eius uicario cōcessa, quanta puto homini concedi à Deo potuit, & hoc in utilitatem ecclesiæ. Piè etiam ęstimari potest ꝙ si ægritudines a male ficis uirtute dæmonū inflictæ excōmunicarentur cū ipsis

male-

maleficis auctoribus. & dæmonibus,non adeo in ipsos in firmos sæuirent, & quod citius liberarentur adhibitis super hoc & aliis exorcismis licitis. IN PARTIBVS deniq; Athi sis uulgaris est narratio simul & aliis in locis, quod dū diuina permissione locustæ uolantes cum ingenti multitudine, uineas,frontes,segetes,& cuncta uirentia eradicarent,hu iusmodi excōmunicatione & maledictione fugatæ, & subito interēptæ fuerunt. Quod si sancti uiri quis ascribere uelit,& non uirtuti clauium,sit in nomine dñi,unum pro certo habemus,quod nec uirtus miraculorū,nec potestas clauium gratiā gratū facientem de necessitate præsupponūt cum utrunq; ex gratia gratis data procedat. Est & iterum notandum,quod ubi nulllum prædictorum remediorum iuuat,quod tūc ad exorcismos licitos sit reccurrēdum, de quibus inferius patebit,quia etsi hi ad fugādum dęmonis nequitiam non sufficient,tunc reuera talis uexatio dęmonis est pœna pro peccasis satisfactoria,si prout oportet sustineatur in charitate, sicut & alia mala huiusmodi quæ nos sic pręmunt,ut ad Deum ire compellant. Verum etiā aduertendum quod interdum aliquæ in ueritate per incubum non uexantur,sed tantummodo ita se uexari putāt, & hoc quod mulieribus præcipue & non uiris,eum alias sint timidæ, & mirabilium formarum in imaginatione susceptiuæ. Vnde & Guihelmus sæpe allegatus. Multæ inquit,de apparitionibus fantasticis, ex morbo melancolico in multis fiunt & in mulieribus maxime sicut apparet de uisionibus & reuelationibus. Et causa in hoc est, ut norunt medici ipsa,nam muliebrium animarum eo quod lōge facilioris & lenioris impressionis sunt quàm animæ uiriles,& subdit ibidem: Scio me uidisse mulierem quæ credebat se agnosci ab ītus à diabolo, & talia incredibilia se sentire dicebat. Nunquam etiam impregnatæ sibi uidētur mulieres ab incubis,& intumescunt uehementer uen tres earum,& cum partus tempus aduenerit, sola emissiōne multæ uentositatis detumescunt. Nam de ouis formicarum in potu sumptis,incredibilem uentositatem & tumultum in uentre generant hominis. Similiter de granis

catapuciæ

catapuciæ,& de granis arboris quæ dicitur nigra pinus, consimilia in uentre fiunt facillimum est autem dæmoni similia & maiora in uentribus hominum procurare. Hæc addita sunt,ut non facillime quis mulierculis fidem adhibeat, sed illis duntaxat super quibus experimenta fidem fecerunt,ut de illis qui didicerunt in propriis lectis,uel alio modo condormientibus per experientiam talia uera esse.

Remedia pro illis qui circa uim generatiuam maleficiuntur.

CAP. II.

LICET mulieres in maiori numero sint maleficæ quàm uiri, ut in prima parte operis ostensum est, tamen uiri plus maleficiuntur,& huius ratio est,quia cum Deus plus permittit super actum uenereum, per quē primum peccatum diffunditur, quam super alios actus humanos,sicut & per serpentes quæ magis incantationibus deseruiunt quàm alia animalia, eo quod diaboli primum imstrumentum, & cum actus ille uenereus plus & faciliori modo potest maleficiari in uiro q̄ in muliere,ideo & quidem patet quod tactum,est nam cum quinque modis dæmon in generatiuam potentiam potest agere,& illi modi citius procurantur in uiris. Remedia adhibenda super unumquenq; modum iuxta possibilitatem sunt deducenda,& ille,qui uitiatus est in tali potentia,attendat sub quo modo suū maleficium contineatur. Sūt autem quinque modi iuxta Petrum de Palude in suo 4.dist.34.in processu huius maleficij.Nam dæmon ex hoc quod est spiritus,habet potestatem super creaturam corporalem,Deo permittente,& ex conditione naturæ suæ, præcipue ad motum localem, ut illum prohibeat, uel ut promoueat. Vnde per hanc potestatem possunt corpora

uiri

uiri & mulieris impedire ne sibi appropinquant, & hoc directe uel indirecte. Directe quando unum elongaret ab altero, uel non sineret ad alterum appropinquare. Indirecte, quando aliquod impedimentum procuraret, uel quando se interponeret in corpore assumpto, sicut cuidam iuueni pagano acciderat, qui idolum desponsauerat, & nihilominus contraxerat cum quadam iuuencula, nec propter hoc poterat eam cognoscere, ut supra patuit. Secũdo modo ubi hominem inflammaret erga unam, & refrigeraret erga aliã, & hoc posset occulte procurare per applicationem quandam herbarum aut aliarum rerum quas optime nouit ad hoc ualidas. Tertio modo ubi æstimationem uiri aut mulieris turbaret, qua redderet unam personam alteri exosam, quia ut supra patuit in prima parte operis, potest in imaginationẽ imprimere. Quarto modo reprimendo uigorem membri qui ad fructificationem necessario requiritur, sicut & motum localem cuiuscunque organi reprimere potest. Quinto prohibendo missionem spiritum ad membra in quibus est uirtus motiua, quasi intercludẽdo uias seminis, ne ad uasa generationis descendat, uel ne ab illis uiis recedat, uel ne excidatur, uel emittatur. Quod si quis dicat, nescio sub quo modo maleficiũ mihi illatum contineatur, unum scio quod generatiua potentia erga uxorem meam careo. RESPONDERI põt si potens est ad alias mulieres, nõ autẽ ad propriam, tũc sub secundo modo, quia de primo modo certificaretur succubum dæmonem, id est, quod per dęmones incubos & succubos deluderetur. Item si uxorem non habet exosam, & tamen non potest ipsam agnoscere sed bene alias, tũc iterum manet sub secundo modo, si autem habet exosam & non potest agnoscere tunc sub secundo & tertio modo cõtinetur. Item si non habet exosam, uellet autem cognoscere, sed nõ habet uigorem membri, tũc sub quarto modo. Si uero habet uigorem membri, sed nõ habet excisionem seminis, tunc sub quinto modo. Modus ergo curandi patebit, ubi declaratur si ęqualiter in charitate & extra charitatem existẽtes his maleficiati ualeant, & quidem quod

non,

non dempto quarto modo,qui tamen rarissimè , accidere enim potest qui in gratia & charitate existit, sic declaratur,tamen lectori præsupponitur quod loquimur de actu coniugali inter matrimonialiter cōiunctos,quia alias implicaretur,cum omnis actus uenereus extra matrimoniū, est peccatum mortale,& nō nisi ab his qui extra charitatem existunt,exercetur.Nam cum asserere oporteat ex totius scripturę sacræ traditione,quod dæmones magis permittūtur à Deo sæuire in peccatores quàm in iustos,licet legatur ipsum iustissimum Iob fuisse precussum , hoc tñ non fuit singulariter super potentiam generatiuā,nec etiā directe,ideo dicere oportet quod quibuscunq; talia maleficia inter matrimonialiter coniunctos contingunt , signū est quod uel ambæ personæ, uel altera , extra charitatem existat;& quidem fundamentum huius ex scripturis deducitur autoritate & ratione,nam angelus dixit Thobiæ: In illos qui libidini uacant,accipit dæmonium potestatē, effectus demonstrauit,ubi septem uiros uirginis Saræ occiderat.Item Cassianus colla.patrum diffinit beatus Anthonius,nullatenus posse dæmonem mentem cuiusq; vel corpus inuadere,nisi eam prius destituerit omnibus cogitationibus sanctis , ac spirituali contemplatione uacuam nudamq; rediderit , hæc uerba utique applicari possunt super maleficium corporis uniuersaliter super totum corpus,cum Iob tali maleficio percussus,nō tamen nudus diuina gratia fuit,sed particulariter quando uidelicet particulare maleficium ratione alicuius peccati accidit corpori,& hoc quidem nō potest esse nisi peccatum incontinentiæ,ratio.Nam ut dictum est propter fœditatem illius actus,& quia per ipsum primū peccatū diffunditur , Deus plus permittit super ipsum q̃ super alios humanos actus, ergo & inter matrimonialiter coniunctos,ubi diuino auxilio propter peccatum destituuntur,amplius circa illam uim generatiuam maleficiari à Deo permittūtur,Quod si quæritur cuiusmodi sint illa peccata,dici potest quod peccata incontinentiæ quę inter cognatos cū uaria sint,iuxta illud Hierony.& habetur in textu : Adulter est in pro-

priam

priā amator ardentior,simul,& huiusmodi amatores,am plius in prædictis maleficiuntur. Remedia ergo ecclesiastica sunt duplicia,unum in foro contentioso,alterum in foro conscientiæ practicantur.Primum si in iudicio allegatur impotentia ex maleficio illata,tunc distinguendum est,quia talis impotētia,aut est tēporalis,aut est perpetua. Si temporalis,non impedit, tunc autem præsumitur esse temporalis,quando infra spacium trium annorū cohabitantes,& quantū possunt operā dantes,siue per ecclesiastica sacramenta,siue per alia remedia sanari possunt.Si uero non sanentur aliquo remedio,ex tunc præsumitur esse perpetua.Item aut præcedit matrimonii contractionem & consumationem, & sic impedit contrahendum, & dirimit iam contractum,& sequitur matrimonij cōtractionem,sed non consummationem ,& est communis modus maleficiandi uiros qñ spernunt amasias, tunc enim quia sperabant se matrimonialiter copulare & defraudantur, inferunt maleficia uiris,& ne aliis commisceri ualeant,in tali enim casu ut dicūt aliqui dirimit matrimonium iam contractum,nisi sub continentia cohabitare uelint,ut Maria & Ioseph,& habēt pro se can.dicitur enim.23.q.1. ꝙ coniugiū confirmatur officio.s.carnis,ut dicit glo.& parū post dicitur:Ante q̄ confirmetur impossibilitas officii soluit uinculū cōiugii.Aut sequitur matrimoniū cōfirmatū, & tunc uinculū matrimoniale nō dirimit, plura alia à doctoribus notatur,sed quia nō præcise sunt præsentis speculationis,notātur aūt in uarijs scriptis doctorū, ubi de maleficiali impedimento tractant,ideo hoc est supersedendū tātūmodo.Si quis difficultaret qūo actus ille possit impediri respectu illius mulieris,& nō respectu alterius. Respō. dit.Bon.hoc est,uel quia sortilegus ad hoc respectu personę determinatę diabolū inuitauit,uel quia Deus respectu ꝑsonæ cuiuslibet impedire nō permittit.Occultū iudiciū Dei hic latet,ut ī uxore Thobiæ,qualiter aūt diabol⁹ hoc facere possit,patet ex pręmissis,dicit tñ hic Bona.ꝙ impedit gñeratiuā,nō impedimēto ītrinseco lædendo organū, sec extrinseco impediendo usum,& est impedimētū artificiale

ciale & nõ naturale, & ita poteſt impedire ad unã, & non ad alias, uel tollẽdo exercitationẽ cõcupiſcentię ad illã uel aliã, & hoc ꝑ uirtutẽ propriã, uel ꝑ herbã, uel per lapidẽ, uel per aliquam creaturã occultam, & ſatis concordat cũ dictis Petri. Remedium uero eccleſiaſticum in foro conſcientiæ traditur 33. q. 8. Si per ſortiarias ubi ſic dicitur: Si per ſortiarias atq; maleficas artes nonnunquam occultò iuſto Dei iudicio permittente, & diabolo pręparante concubitus ſequitur. Hortandi ſunt quibus iſta eueniunt, ut corde contrito, & ſpiritu humiliato, Deo & ſacerdoti de omnibus peccatis ſuis purã confeſſionem faciant, & profuſis lachrymis, & largioribus eleemoſynis & orationibus atque ieiuniis Domino ſatisfiant. In quibus uerbis notatur ꝙ tantummodo propter peccata & extra charitatem exiſtentibus talia contingunt, ſequitur & per exorciſmos ac cætera eccleſiaſticæ medicinæ munimina miniſtri eccleſiæ tales quantum annuerit dominus qui Abimelech & domum eius Abraæ orationibus ſanauit, ſanare procurent. Vnde ſummariè dicere poſſumus, quod quinque ſunt remedia quæ talibus ſic maleficiatis licitè applicari poſſunt, uidelicet ſanctorũ aliquorũ limina, peregrinatio, & ibidẽ peccatorum ſuorum cũ contritione uera cõfeſſio, ſigni crucis & orationis deuotæ multiplicatio, per uerba ſobria licita exorcizatio, quæ qualiter fieri debet inferius patebit. Et cauta maleficij oblatio facit ad hoc quod ſupra de Comite tactum eſt, qui cum per triennium ſibi matrimonialiter copulatã uirginem, cognoſcere non potuiſſet.

Remedia contra maleficiatos ſuper amorem uel odium inordinatum.

CAP. III.

SICVT maleficium in potentia generatiua, ita & philocaptio, & odium, in uoluntate cauſantur, expedit primò de eius cauſa, & tandem quantum poſ-

sibile est de eius remedijs transcurrere. Philocaptio igitur seu amor inordinatus exus ad alterum, triplici ex causa oriri potest. Aliquando ex sola incautela oculorum, aliquando ex tentatione dæmonum, solum aliquando ex maleficio nigromanticorum, & maleficarum, simul & dæmonum. De primo dicitur Iacob 1. Vnusquisque tentatur a concupiscentia sua abstractus & illectus, deinde concupiscentia cum conceperit parit peccatum, peccatum uero cũ consummatum fuerit generat mortem. Sic Sichem cũ uidisset Dinam exeuntem ad uidendum mulieres regionis illius, adamauit eam & rapuit, & dormiuit cum ea, & conglutinata est anima eius cum ea. Et Gen. 34. secundum gl. Infirmæ animæ sic accidit, quando postpositis propriis, aliena negocia curat, seducitur consuetudine, & fit una unitate consensus cum illicitis. De secundo ꝙ oriatur ex tentatione dæmonum principaliter. Sic Aman sororem Thamar speciosissimam adamauerat, & deperierat in ea ualde, ita ut propter amorem eius ægrotaret. 2. Reg. 14. nõ enim in toto tam corruptus esse potuit mente, ut in tantum facinus stupri prosiliret, si non grauiter a diabolo tentatus fuisset. De hoc etiam genere amoris refertus est liber sanctorum patrum, qui refert omnem tentationem & carnalis amoris sibi in heremis subtraxisse, quosdam tamen ultra quàm credi potest, amore mulierum tentabantur aliquoties, unde & 2. Cor. 12. Apostolus dicit. Datus est mihi stimulus carnis meæ angelus sathanæ, qui me colaphizet. ubi glo. tentando per libidinem datus est mihi stimulus. aiunt quidam tentatio autem cui non consentitur non est peccatum, sed materia exercendæ uirtutis, hoc intelligitur de tentatione quæ ab hoste non a carne, qua peccatum est ueniale etiam si ei non consentiatur, de his uaria exempla leguntur in uarijs locis. De tertio quòd amor hereos proueniat, ex maleficijs dæmonum & maleficarum, possibilitas huius maleficij supra in quæstionibus primæ partis, an dæmones per maleficas mentes hominũ ad amorem uel odium immutare, & incitare ualeant, ad longum deducitur, per uaria etiam gesta, & acta à nobis

reperta

reperta comprobatur,immo inter omnia maleficia nimiũ propter sui generalitatem reputatur. Quod si quæritur: Petrus philocaptus amore talis, &c.nescitur an primo, secundo aut tertio modo. Respondetur odium inter coniugatos cum crimine adulterij, & si operatione dæmonum fieri possit, ubi tamen fisco carnalis concupiscentię amoris quis adeo inuoluitur & succenditur, ut nulla confusione uerbis,plagis, aut factis, ac desistendum cogi ualebat.Item ubi quis sæpe pulchriorem dimittit uxorem & turpissimæ adhæret. Item ubi nocturno tempore nec quiescere ualent,sed ita dementantur,ut per deuia quæq; incedere habeant. Optimates, prælati,& alij diuites sæpissime his miserijs inuoluuntur.Et quidem hoc tempus muliebre de quo Hildegardus(ut Vin.in spe.histo.refert) prædixit quod non tandiu durabit,quantum hucusq; præstitit:cum iam mundus plenus sit adulterij, præcipue in optimatibus,& quid opus scribere de remedijs qui remedia abhorrent, tamen ut pio lectori satisfiat aliqua breuiter tangamus. Super philocaptionem sine maleficio. Auicenna septem remedia ponit,quando uidelicet personam ægrotare facit,sed parum ista nostræ speculationi nisi quantum mysticæ animæ languenti deseruiunt. dicit.n. lib. 3. quod ex uariatione pulsus & ad nominationem amati cum ibi radix ægrotationis habetur, tunc si lex sustinet fiet copula per matrimonium, quia sic sanatur cum obeditur naturæ. Aut fiat applicatio medicinalium, de quibus ibidem tractat & docet. Aut ut egrotus amorem suum de dilecto per licita remedia ad aliud diligendum conuertat,quod priori præeligere debet,& ita fugere præsentiam quia sic distrahitur animus. Aut etiã si corrigibilis est tribuletur hortetur q̃ opus amoris est maxima miseria, uel dirigãtur ad ipsum, qui quantũ cum ueritate & Deo possunt uituperent corpus & dispositionẽ dilecti, & mores cũ transfiguratione facierũ turpi seu difformi. Vel saltim ultimo ut occupentur in rebus arduis & distractiuis officijs.Reuera sicut animalis homo p̃ huiusmodi remedia sanatur,ad spiritualẽ singula capiendo interiorem

V 2 hominem

hoĩem reformãt,obediatur legi mẽti potius q̃ naturæ cõuertit amorem suum ad certas delicias recordetur,q̃ momentaneum sit, ꝙ delectat, & ęternũ quod cruciat, quęrat delicias in illa uita,ubi sic inchoantur quod nunquam finiuntur,cuius qui amator esse noluerit,& istam perdet, & illam modo inueniet, & æternis ignibus deputabitur, ecce tria damna irrecuperabilia ex amore hereos prouenientia. Super philocaptionem uero ex maleficio remedia in præcedenti capitulo tacta, non inconuenienter & hic applicari possunt, præcipuè aũt exorcizatio per sacra uerba quam sibiipsi facere taliter maleficatus potest. Quotidie angelum sanctum sibi ad custodiam à Deo deputatũ inuocet,puta confessione sanctorum limina,præcipuè aũt beatissimæ uirginis frequenter,& sine dubio liberabitur. Sed quàm uituperabile ut barbati homines donis naturalibus & uirtutum armis abiectis, seipsos tueri renuunt, cum puellulæ sæpissimè inuicta infirmitate huiusmodi maleficia his armis propulerunt,in quorum commendationem unum è multis in medium producamus.Fuit in rurali uilla quadã prope Lindaruã Constan. diocœsis,uirgo adulta,facie pulchra,& elegantior moribus,in huius aspectu captus quidam uir leuis moribus clericus,inferre solo nomine utinã non sacerdos, qui uulnus suæ mentis ultra cælare non ualens, uenit ad laboratorium dictæ uirginis, & honestis uerbis se rete dæmonis exhibens, primo tandem ad amorem sui uirginem ausus est uerbis duntaxat prouocare animo, quod illa diuino instinctu percipiés, intacta mente & corpore respondit uiriliter.Dñe cũ uerbis talibus domum meã nolite frequẽtare,alioquin repulsam sustinebitis,uerecũdia mediãte. Cui ille,Etsi me diligere modo renuis uerbis dulcibus monita,non post modicum coacta operibus me amabis, tibi promitto. Erat uir ille suspectus incantator,& de maleficio. Sed uerba hæc uirgo pro uento habuit, nec scintillam amoris carnalis ad uirum in se sensit pro tunc, sed euoluto non multo tempore, imaginationes amorosas de uiro illo prædicto cœpit habere,qđ illa præcipiens diuinitus inspirata, ad ma-

trem misericordiæ confugit,& pro auxilio a filio impetrã do deuotissime implorauit, & statim honestam societatem requirens, peregrinari cœpit ad locum heremitarii, sic enim nominatur ecclesia in honorem ipsius genitricis miraculose consecrata in præfata diocœsi. In qua sacramentaliter confessa, ne in ea aliquid inuenire posset malignus spiritus,& ad ipsam matrẽ pietatibus precibus fusis,protinus omnis cessauit hostis machinatio, ita ut eam postmodum nunquam tangeret. Supersunt tamen adhuc & barbati uiri à maleficis mulierculis importune super huiusmodi sollicitati, quasi nequaquam à philocaptione earum se continere possent,qui tamen uiriliter resistẽtes quantum se ultro pulsare illecebri imaginationibus sentiret, tantum etiam per præsidia præmissa cuncta machinamenta diaboli superent. Et uere speculum huius pugnę quidam iuuenis prædiues in oppido Ysbruck,qui quantũ a maleficis pulsatus fuit, nec calamo exarari quis posset, semper uirilem animum gerens, per præfata remedia intactus euasit, quare & merito concluditur pręfata remedia contra huiusmodi morbum esse certissima, ita quod certissime ita liberantur quicunq; his armis utuntur,& ꝙ de amore inordinato,hoc & de odio inordinato, cum oppositorum eadem sit disciplina, intelligendum est, licet æqualis in modo maleficandi cum sit differentia,etiam aliud remedium illa persona quæ odio habetur requirere debet ipse enim qui odio habet & in corde defert,non de facile si adulter est, ad amorem uxoris etiam per quascunque peregrinationes flectitur. Et quia relatu maleficarum compertum est quod per serpentes huiusmodi maleficia ad odium procurantur,eo quod dum primum instrumentum erat diaboli, & in sui maledictionem recipit inimicitiam inter ipsam & mulierem, ideo & tales inimicitias ex ipsis procurare satagunt,ponendo pellem aut caput serpentis,sub limine ostij camerę aut domus,unde & omnes anguli domus sunt perquirendi & innouandi,quo ad inhabitationes quantum possibile est, uel alienas inhabitare domos. Et quidem cum dictum sit, quod seipsos malefica

ti exorcizare ualeant,intelligitur quod uerba sacra, bene dictiones & carmina, secum deferre in collo poterunt, siquidem legere aut seipsos benedicere nescirent,quæ tamē qualiter facienda sint in sequentibus patebit.

Remedia super eos quibus uirilia membra præstigiosa arte auferuntur, & ubi interdum in bestiales formas homines transmutantur.

CAP. IIII.

SVPER eos qui præstigiosa arte illuduntur, & se uirili membro carere, aut in bestiales formas transmutatos esse putant, quibus remedijs subleuari ualeant, ex præmissis satis euidenter elicitur. Nam cùm tales omnino diuina gratia destituuntur, qđ principium in maleficiatis existit fundamentum, non possibile ut ferro manente in uulnere, emplastrum curatiuū apponatur,expedit ergo ut per ueram confessionem Deo ante omnia reconcilietur. Demum quia ut supra in secunda parte operis,in capitulo septimo tactum est,talia membra nunquam in ueritate euelli, aut segregari à corporibus,sed tantummodo præstigiosa arte occultari ad sensus, tactus & uisus,patuit etiam quod huiusmodi illusiones in gratia constitutis non ita faciliter, nec actiue nec passiuè contingunt,ut uidelicet eis membra auferantur,aut quod in eorum uisiua potentia quasi alijs sint ablata deludantur,ideo & remedium in eodem capitulo exprimitur cum ipso morbo,ut uidelicet quantū possibile sit, cum ipsa malefica amice se componant. Super eos denique qui in bestiales formas se transmutatos esse putāt, sciendum quod hoc genus maleficijs,non ita in occidentalibus sicut orientalibus regnis practicatur, intellige quo ad secundas personas,licet quo ad proprias maleficarum personas,hoc sæ

pius apud nos uisum fuerit, ipsas uidelicet maleficas in effigijs animalium oculis intuentium se obiecisse, ut supra capitulo octauo deductum, quare & remedia quæ in tertia parte operis deducentur, super exterminium uidelicet maleficarum per seculare brachium forent applicanda. Et quidam quomodo orientales huiusmodi illusiones remediare solēt, sic deducitur. Nā ex militalibus fratribus ordinis sancti Ioannis Hierosolymitani, in Rhodis ueridica relatione plura de his percepimus. Præcipue autē quod in ciuitate Salamina regni Cypri talis casus accidit. Nam cum ibi portus sit maris, & nauis quædam onusta mercimonijs applicando peregrinis nauim exeuntibus, ut quisq; uictualibus se muniret, iuuenis quidam ex eis robustus domum cuiusdam mulieris extra ciuitatem supra littus maris situatam accessit, & an oua haberet ad uendendum à muliere sciscitabitur. At mulier cernens iuuenem robustum forensem & alienum à patria, unde minor de eo suspitio apud intraneos super eius perditionem oriri possit, expecta inquit paululum, & iuxta optata singula recipies, & dum morā faceret clausa & in interiori parte domus iuuenis ab extra, ut eum quam totius expediret ne nauem eum negligere contingeret, clamare cœpit, tunc mulier aliqua oua attulit, iuueni tradidit, & in casu suo nauem neglexisse & ad eam rediret, sibi iniunxit. Veloci igitur cursu ad nauē quæ in littore maris erat, properauit, & ante ingressum eo quod nec dum alij socij omnes cōuenerant oua comedere & seipsum reficere studuit. Et ecce post horam mutus effectus, & quasi mente destitutus: ut post ipse referre solitus erat, de seipso admirans quidnam sibi accidisset conijcere non poterat, uolens ergo nauim intrare ab immorātibus baculis uerberatus repellitur, cū ctis acclamantibus, ecce ecce quidnam in asino, maledicaris bestia, non & tu nauim intrabis? Repulsus sic iuuenis & uerba illorum qui ipsum asinum affirmabant, intellijens apud se ruminabat, & quod maleficio mulieris infectus esset cogitare cœpit, præcipue in eo quod nullum uerbum formare poterat, cum tamen ipse omnes intelli-

gebat, & dum rursum nauim ascendere tentaret grauioribus cæsus uerberibus, ipsum amaro corde remanere, & recessum nauis conspicere opus erat. Huc illucq; discurrens cum omnes ipsum asinum æstimabant, necesse erat ut tanquam bestia ab omnibus tractaretur, compulsus igitur ad domum mulieris redijt, cui ad placitum pro cõseruatione uitæ suæ ultra triennium seruiuit, nil operis faciens manibus, nisi necessaria domus in lignis & bladis apportans, etiam quæ exportanda erant tanquam iumẽtum deportabat, hoc consolationis relicto, ut licet ab omnibus alijs ut iumentum reputaretur, ab ipsis tamen maleficis coniunctim uel diuisim morantibus ut uerus homo humanitus conuersando in incessu statu & habitu agnoscebatur. Quod si quæritur, quomodo onera sibi tanquam iumento imponebantur. Dicendum quod sicut narrat Augustinus de mulieribus stabularijs, quæ hospites conuertebant in iumenta onera portantia lib. 18. cap. 17. de ciuitate Dei, & de patre Præstãtii qui se caballũ seu equum fuisse & annonam cum alijs animalibus baiulasse narrauit, vtique ex illis actis de præsenti iudicamus, ita quod triplex deceptio præstigiosa arte fiebat. Prima quo ad homines iuuenem non ut hominem, sed ut asinum intuentes, quod qualiter dęmones faciliter procurare possunt supra. 8. cap. patuit. Secundo, quod illa onera non fuerunt illusoria, sed ubi uires iuuenis excedebant dęmon inuisibiliter deferebat. Tertio, quod sibiipsi dum inter alios conuersabatur, iuuenis etiam iumentum uidebatur, in imagine duntaxat & potentia, quæ sunt affixe organis corporalibus, non autem in ratione, quę non adeo erat ligata, quin se hominem sciebat, sed arte magica delusum gt tanquam bestia æstimaretur, sicut & de Nabuchodonosor ibidem exemplificatur. Triennio igitur sic elapso in nuarto, scilicet, dum quodam die ante meridiem ciuitatem præfatam intrasset, & mulier à longe sequeretur, contigit quandam ecclesiam in qua diuina celebrantur, cuuenem sic maleficiatum præterire audiens, nolam cam ipanæ cum more latinorum & non græcorum, in illo te-

guo

gno diuina peraguntur pro eleuatione corporis Christi ad ecclesiam se conuertit, & intrare dum propter uerbera & expulsionem non auderet, à foris genua & crura posteriora in terram fixit, & anteriores pedes, id est manus, simul iunctas eleuans, ex capite asinino ut putabatur, sacramentum in eleuatione intuetur. Quod prodigium dum certi ianuenses mercatores conspexissent, mirantes asinum sequuntur, & inter se de miro opere conferentes, ecce malefica cum baculo asinum insequitur, & quia ut præmissum est, huiusmodi maleficia illis in partibus plurimum practicantur, ad instantiam mercatorum per Iudicem asinus cum malefica capitur, interrogata & quæstionibus exposita, crimen fatetur, & ut ad domum redire ualeat, iuuenem restituere suæ formæ promisit, dimissa igitur ad domum regressa, iuuenis ad pristinam formam reducitur, & ipsa denuo capta, debitam ultionem pro commissis suscepit, & iuuenis ad propria cum gaudio remeauit.

Remedia contra obsessos ex maleficio.

CAP. V.

QVod interdum ex maleficio dæmones quosdã homines substãtialiter inhabitãt, supra c.9. satis patuit quibus ẽt de causis, quia non solum pro grauibus criminibus propriis, imo interdum pro proprio suo maiori merito, aliquãdo pro alieno leui delicto, aliquando pro suo ueniali peccato, aliquando pro graui alieno peccato, & aliquando pro alieno facinore proprio, pro quibus etiam diuersę diuersimode possidentur, quidã plus, alii minus, ut etiam Nider in suo formicario recitat non mirum si maleficio, seu ad instantiam maleficæ dæmon Deo permittente, hominẽ substãtialiter modo quo ibi declaratur, quod uidelicet per substãtiam sit intelligẽ

dum

dum inhabitet. Quibus autem remedijs liberari possunt, quòd uidelicet per exorcismos ecclesiæ, & cum hoc uera contritióne, uel etiam confessione, ubi pro mortali quis esset obsessus, patuit ex ibidem deductis, & ex illius sacerdotis Bohemi liberatione, sed quòd ultra hæc duo remedia etiam tria alia ualean t suffragari, uidelicet Eucharistiæ sacra communio, sanctorum locorum applicatio, uel bonorum oratio, & excommunicationis absolutio, præfati doctoris discursu, quem etiam deducere expedit, cum omnes necessariorum tractaturum habent. Nam de ipsa sacra cōmunione Cassianus colla. abba. prima loquitur in hæc uerba communionem sacrosanctam nequitiæ spiritibus, traditam a senioribus nostris, nunquam meminimus interdictam, quinimò etiam si posset eis quotidie impartiri eam etiam debere censebant, quæ ad purgationem ac tutelam corporis animæq; peruenire credenda est, & quę ab homine percepta eum qui in membris eius insidet spiritum, seu in ipsis latitare conatur quodam exurens fugat incendio, hoc namque modo curatum, abbatem andronicum nuper aspeximus, insultabit offenso, cum eum à cœlesti medicina uiderit segregatum, tanto enim durius & frequentius attentabit affligere, quanto eum à spiritali remedio senserit longiùs abdicatum: Hæc Cassianus. Et iterum de eisdem ibidem dicit: Duo hic credere immobiliter oportet. Primo, quòd sine Dei permissu nullus ab eis spiritibus omnino tentatur. Secundo, quod omnia quę nobis à Deo inferuntur, siue tristia ad præsens, siue læta uideantur, uelut à pijssimo patre clementissimoque medico pro nostris utilitatibus irrogantur. Et idcirco eos uelut pedagogos traditos humiliari, ut descendentes ab hoc mundo uel purgationes ad ui tam aliam transferantur, uel pœnali uigore plectantur, qui secundum apostolum traditi sunt in præsenti sathanæ, in interitum carnis, ut spiritus salui fiant in die domini nostri IESV CHRISTI. Sed hic oritur dubitatio cum Apostolus dicat, probet seipsum homo, & sic de pane illo edat, quomodo possunt obsessi non habentes usum rationis cōmunicare. Respondic

dit sanctus Tho. de hoc in 3. parte. q. 80. sic distinguendum de omnibus amentibus. Aliqui inquit dicuntur, non habere usum rationis dupliciter. Vno modo quia habent debilem usum rationis, sicut dicitur non uidens qui male uidet. Et quia tales possunt aliquam deuotionem concipere huius sacramenti, non est eis hoc sacramentum denegandum. Alio modo dicuntur aliqui nō habere usum rationis, quia sic a natiuitate permanserunt, & sic talibus non est hoc sacramentū adhibendum: quia in eis nullo modo præcessit huius sacramenti deuotio. Aut non semper caruerunt usu rationis, & tunc si prius quando erant suæ mentis compotes, apparuit in eis huius sacramenti deuotio debet eis in articulo mortis hoc sacramentū exhiberi, nisi forte timeatur periculum uomitus, uel expuitionis. Vnde legitur ex Cōcilio Carthaginēsi, & habetur. 26. q. 6. Is qui in infirmitate pœnitentiā petit, si casu dum ad eum inuitatus sacerdos uenit oppressus infirmitate innotuit, uel in frenesim conuersus fuerit, dent testimoniū qui eum audierunt. Et si continuo creditur moriturus. Reconcilietur per manus impositionē, & infundatur ori eius eucharistia. De baptizatis qui corporaliter ab immundis spiritibus uexātur, est eadem ratio, & de alijs amentibus. hæc Thō. Addit tamen in 4. dist. 9. quod demoniacis non est deneganda cōmunio, nisi certum sit pro aliquo crimine à diabolo torqueri. cui sic Petrus de palude addit in hoc casu pro excommunicandis sunt habendi, qui traditi sunt sathanæ. Ex quibus liquet ꝙ si aliqui sunt possessi à dæmone, etiam propter sua crimina, habentes tamen lucida interualla, & rationis usum postea conteruntur de peccatis suis, uel debite confitentur tales cum sint absoluti coram Deo, nullatenus sunt à communione diuinissimi sacramēti eucharistiæ sequestrandi. De sanctorum applicatione, uel deuota oratione, quomodo per hęc obsessi etiam potenter liberantur legendæ sanctorum refertæ sunt. Merita enim sanctorum, martyrum, confessorum, uirginum, exigunt, ut hi spiritus nequam sanctorum in patria existentium, oratione & intercessione uincantur, quos sancti in

uia

uia uicerunt. Similiter uiatorũ deuotæ orationes liberationem obsessorũ obtinuisse sæpe leguntur. Vnde ad hoc hortatur Cassia.ut sup.Si inquit haberemus hanc sententiam,imò fidem quã superius comprehendi, & ut omnia per dñm fieri pro utilitate animarũ & dispensari uniuersã,non solum nequaquã despiciemus eos; sed etiã pro eis tanquã pro membris nostris incessanter orabimus: eisq; totis uisceribus ac pleno compatiemur affectu.De ultimo modo absoluendi aliquẽ ab excõmunicatione. Sciendum quod nec istæ cõmunis est,nec forte licitus, nisi habẽti authoritatẽ & specialẽ reuelationẽ, uel probabilitatẽ quod possessus quis sit propter excõmunicationẽ ecclesiæ, sicut Apostolus. 1. ad Corinth. 5. excommunicatum à se & ad plebem Corinthum fornicariũ tradidit sathanæ in interitũ carnis,ut spiritus saluus fieret in die domini nostri Iesu Christi,id est,ut glo.dicit usq; ad illuminationem gratiæ, contritionis, uel ad iudicium. Et pseudo doctores qui fidem perdiderant,uidelicet Himeneum & Alexandrũ tradidit sathanæ,ut discerent nõ blasphemare.1.ad Thim.1. Tantæ enim potestatis erat Apostolus,dicit glo.tantamque gratiam habebat ut recedentes à fide solo uerbo traderet diabolo. Vnde sanctus Tho.in 4. dist.18.ubi magister tres effectus excõmunicationis tradit: eosdem sic declarat idem doctor.Ex hoc ipso inquit ꝙ aliquis suffragijs ecclesiæ priuatur triplex incommodum incurrit, per tria quę quis ex suffragijs consequitur.Valet enim ad augmentum gratiæ eis qui habent,uel ad merendum ei qui nõ habet.Et quantũ ad hoc magister dicit ꝙ gratia subtrahitur per excõmunicationem,ualet etiam ad custodiã uirtutis, & quantũ ad hoc dicit ꝙ protectio subtrahitur,nõ quod omnino a Dei prouidendia excludantur: sed ab illa quæ filios ecclesiæ specialiori modo custodit, ualent etiam ad defendendum ab hoste,quantũ ad hoc dicit quod diabolo maior potestas sæuiendi in ipsum datur, & corporaliter & spiritualiter.Vnde in primitiua ecclesia quando oportebat per signa hoies ab fidem inuitare, sicut spiritus sanctus uisibili signo manifestatur, ita excõmunicatus corpo-

rali uexationi a diabolo innotescebat. Nec est inconueniens si ille qui non est desperatus hosti datur, quia nō datur ei quasi damnandus, sed quasi corrigendus, cum in potestate ecclesiæ sit ex eius manu ipsum eripere cum uoluerit. Hæc Thom. Vbi tamen exorcista ad cautelam obsessum absoluat, non uidetur incōueniens. Sed subdit Nider quod cauendum est ualde exorcistæ, ne de suis uiribus faciliter præsumat. Aut iocum & ludum serioso Dei operi intermisceat. Aut superstitiosum uel suspectum aliquid de maleficio adiiciat. Alioquin pœnam uix euadet ut declaratur per exēpla. Nam de primo refert beatus Greg. 1. dialogo de quadam quæ contra conscientiam suam à marito petente & obtinēti debi i redditionem in uigilia dedicationis ecclesiæ sancti Sebastiani, & quia contra conscientiam ecclesię processionis se immiscuit, possessa est & publice furiebat. Quo uiso sacerdos eiusdem ecclesiæ, de altari syndonē tulit, eamq; cooperuit, sed & hunc sacerdotem repente diabolus simul inuasit. Et quia ultra uires uoluit quicquam præsumere, cōpulsus est in sua uexatione cognoscere quis esset. Hæc Greg. De secundo, ut nullus de officio exorcistatus sanctum ordinem concernens locum faciat. Refert Nider se uidisse in conuentu Coloniensi, fratrem uerbis satis iocosum, sed in gratia expelli dæmones famosum. Hic cum in terminis conuentus Coloniensi dæmonem in obsesso corpore artaret. Iam dæmon petiuit à fratre locum recedendi, quo gauisus frater ait in ioco. In cloacam meam uadas. Exiit igitur dæmon nocte, cum frater uentrem purgare uelllet, dæmon eum tam dirè torsit prope cloacam, ut uitam cum difficultate saluaret. Sed & hoc præcipue cauendum ut obsessi etiam per maleficas ad pręsidia maleficarum non ducantur, unde & de præfata fœmina Greg. infert. Cum inquit propinqui eam carnaliter amantes, atq; amando persequentes ad obtinendum salutis remedium maleficis tradisset, & per eas ad fluuium ducta & in aquam mersa multis incantationibus agitata fuisset, dum unus dæmon expelli debuit legio subintrauit, & eorum distinctis uocibus iam

clamare

clamare cœpit: unde consanguinei tandem confitentes & de hoc dolentes eam præsentarunt sancto episcopo Fortunato, qui diuturnis orationibus & ieiunijs, eum ex integro sanauit. Sed quia dictum est debere exorcistas cauere, ne superstitiosum ne suspectum aliquid de maleficio adijciant. Dubitare exorcista posset. An certas herbas & petras etiam non benedictas adhibere posset? Responsio. Si benedictæ sunt herbæ, tanto melius, si uero non ut herba quædam, quæ alias nominatur fuga dæmonis, uel etiā naturas lapidum, si quis adhibeat nō erit superstitiosum: dummodo credat quod non directe de sui natura dæmones compellant, quia tunc incideret in errorem, quod simili modo alijs herbis aut uerbis possent cogi, ut errore nigromanticorum fatetur putantes se efficere per naturales & inditas talium uirtutes. Vnde sanctus Thom. in 4. dist. 7. ar. ult. Non est, inquit, credendum aliquibus uirtutibus corporalibus dæmones subiacere, & ideo non coguntur inuocationibus & factis quibusdam maleficis, nisi inquantum per hoc fœdus cum eis initur secūdum quod dicitur Esaiæ. 18, Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum, Et illud Job. 40. An extrahere poteris Leuiathan hamo, & sequentia uerba sic finaliter exponit super Iob dicens: Si quis recte considerat omnia præmissa uidentur pertinere ad præsumptionem nigromanticorum confutandam, qui nituntur cum dæmonibus pactum inire, ac eos sibi inijcere, uel qualitercunque constringere. Ostenso ergo quod homo non potest sua uirtute diabolum superare, concludit dicens. Pone super eum manum tuam, subaudi si potes, superatur tamen uirtute diuina, unde subdit memēto belli, quo scilicet, ego pugno contra eum, & potest dici quod ponitur præsens pro futuro, scilicet, pugnabo in cruce, ubi capietur Leuiathan per hamum, scilicet, per diuinitatem occultatam sub esca humanitatis ęstimans saluatorem purum hominem. Vnde etiā postea. 41. dicitur. Non est potestas super terram quę ei potest comparari, per hoc inquit significatur quod nulla uirtus corporalis, potest adæquari potestati

dæmonis,

dæmonis, quę est potestas purè spiritualis. Hæc de Tho. Sed quia indirecte à dęmone obsessus, potest uirtute melodiè, ut Saul per cytharam Dauid, uel herbæ uel corporalis rei alterius sibi à naturali proprietate in existenti re uelari. Ideo applicari possunt quod quidem posse fieri authoritatibus & rationibus deducitur. Nam 26.q.7. dęmonium sustinenti dicitur, licet petras uel herbas habere sine incantatione, & sunt Hieronymi uerba. Item magister in histo. tractans illud Thobiæ. Cordis particulam, scilicet, de pisce quam cœpisti, si super carbones ponas, fumus eius exterret omne genus dæmoniorum, siue à uiro, siue à muliere, ita & ultra non accedat ad eos dicit: Nec super hoc mirari debemus, cum fumus cuiusdam arboris adustæ eandem uim habere uideatur, quamuis etiam spiritualem in se contineat sensum, scilicet, de fururo spiritualis orationis. Ad idem Albert. super Lucam. 9. & Nicolaus de Lyra. 1. Regum. 16. imo & Paulus burdegalen. super 1. Regum 16. hanc conclusionem tenet, quod non solum concedendum uidetur, quod per aliqua sensibilia possunt afflicti à dæmonibus reuelari, sed etiam per sensibilia aliqua possint totaliter liberari, sed hoc intellige quando nō atrociter affliguntur, & probat per rationem. Nam cum dæmones non possint materiam corporalem secūdum suam uoluntatem transmutare, sed debita actiua debitis passiuis coniungendo: ut Nicolaus dicit. Eadem ratione per aliquam rem sensibilem potest dispositio causare in corpore humano, per quam fiet aptum ad suscipiendum actionem dæmonis. uerbi gratia, nam mania est maxime dispositiua ad alienationem mentis secundum medicos, & per consequens ad suscipiendum afflictionem dæmoniacam, quæ quidam dæmoniaca passio ubi penitus curatur, penitus afflictio dæmonis actiua recedente passiua in possesso recederet. Item posset dici de iecore piscis. Item de melodia Dauid ratione, cuius licet primo refocillaretur Saul & leuius haberet, tamen totaliter expulsus fuit per illam, ut dicit litera. Recedebat ab eo spiritus malignus. Nec consonum est literæ dicere, quod

quod hoc fiebat ex merito Dauid, seu per orationes eius, quia non est uerisimile quod hoc scriptura taceret, cum esset in laude eius notabiliter dictum. Hæc de Paulo præfato, licet non posuerimus supra in q. 5. primę partis, quod quia præfigurabatur uirtus crucis per expansionem uenarum corporis CHRISTI, ideo liberabatur Saul, & plura ibi etiam continentur, quæ pręsenti speculationi seruire possunt tantum concludamus, quod rerum sensibilium applicatio in exorcismis licitis non est superstitiosum, iam autem non expediet de ipsis exorcismis aliqua disserere.

Remedia per licitos exorcismos ecclesiæ, contra quascunque infirmitates à maleficis illatas, & de modo exorcizandi maleficiatos.

CAP. VI.

QVIA ut in superioribus tactum est, maleficę omne genus infirmitatis corporalis inferre possunt, quare & sub generali regula concludere oportet, quod quicquid remedij in uerbis, uel operibus, alijs infirmitatibus supra notatis applicari potest, hoc esset quibuscunque alijs infirmitatibus præcedentibus non expressis, ut ubi epilentia aut lepra esset inflicta conuenire potest, & quia inter remedia uerborum exorcismi liciti computantur, de ipso etiam sæpe mentio tanquam de quodam generali remedio habita est, tria principaliter de ipso practicanda sunt. Primo, An non habés exorcistatus ordinem, ut scilicet laicus, uel secularis persona ualeat licitè dæmones, aut eius maleficia exorcizare, ubi tres aliæ annectuntur, qualiter uidelicet sunt liciti, & de septem conditionibus quæ requiruntur ad carmina &

bene-

benedictiones,ut quis ualeat ſecum talia proferre, & tertio qualiter moribus ſit exorcizandus, & dæmon coniurandus. Secundum principale quid agendum ubi gratia ſanitatis per exorciſmos non obtinetur. Et tertio quo ad remedia non iam uerborũ,ſed operum, cũ ſolutionibus certorum argumentorũ. Ad primum eſt doctoris Tho. in 4. diſtin.23.ſenten. In ordine inquit exorciſtatus, & in alijs minoribus ordinibus omnibus cum cõferuntur,recipitur poteſtas ut quis hoc uel illud ex officio facere poſſit,puta exorcizare,& idem a non habentibus ordinem licite fieri poteſt,quamuis illi hoc non habeant ex officio,ſicut in domo non conſecrata poteſt dici Miſſa, quamuis conſecratio eccleſiæ ad hoc ordinetur,ut in ea miſſa dicatur, ſed hoc tunc magis pertinet ad gratiã gratis datam quám ad gratiam ſacramenti. Ex quibus uerbis dici poteſt, ꝙ licet ad liberationem maleficiati,bonum eſt concurrere exorciſtã habens poteſtatem exorcizandi morbos maleficiales, tamen etiam interdum deuotæ perſonæ abſq; exorciſmis, uel cum ipſis fugare poſſunt huiuſmodi morbos. Nam fertur de quadam uirgne paupercula, & ideo plurimum deuota,cuius dum amicus in pede maximè per maleficium læſus fuerat,quod iudicio medicorum patuit,eo etiam ꝙ nullis medicaminibus ſanari poterat,contigit ut uirgo infirmum uiſitaret,qui & ſtatim ab ea petiuit, ut pedi benedictionem aliquam applicaret. Annuit illa,& ſilenter tantummodo orationem dominicam, & apoſtolorum ſimbolum cum geminatis uiuificæ crucis ſignis applicuit. Tunc ſtatim infirmus curatum ſe ſentiens,ſcire uoluit in remedium futurorum, quid carminationis uirgo applicaſſet. Quæ reſpondit: uos debili fide diuinis & approbatis exercitijs eccleſiæ nõ in inhæretis,& carmina ac remedia prohibita crebro ueſtris infirmitatibus applicatis,idcirco raro in corpore curamini, quia ſemper in anima lædimini. Sed ſi in orationem & ſignorum licitorum efficatiam ſperaretis,facillime ſępe curamini,nihil enim uobis applicui in dominicã orationem, & apoſtolorum ſimbolorum, & iam ſanatus eſtis. Gratia huius exempli quæritur, an non

aliæ benedictiones & carminationes, seu etiam coniurationes, per exorcismos habeant efficatiam, cũ hic uideantur reprobari. Respondetur quod hæc uirgo non reprobauit nisi illicita carmine, cum illicitis coniurationibus & exorcismis. Pro cuius intellectu considerare oportet unde huiusmodi habuerunt originem, & quomodo ad abusum deueuerunt, nam principium horum fuit sanctissimũ, sed sicut omnia dæmonis instinctu deprauantur, mediantibus dæmonibus & malis hominibus, ita & diuina nomina. ¶ Apostoli enim & sancti uiri secundum illud Marc. ultim. In nomine meo dæmonia eiicient, infirmos uisitarunt, & orationes super eos per sacra uerba fuderunt, deinde successu temporis sacerdotes deuotè similia rete peregerunt, propter quod deuotissimæ orationes & sancti exorcismi reperiuntur in antiquis hodie ecclesiis ad omnia quæ homines facere aut pati poterant per deuotos uiros applicati, olim sine omni superstitione, sicut etiam hodie literati & sacrę theologiæ doctores reperiuntur, qui infirmos uisitantes similia uerba ægrotis applicant, & non solum dæmoniacis. Sed ut superstiosi homines a se multa uana & illicita ad instar horum inuenerunt, quibus hodie utuntur circa infirmos & iumenta nec clerus amplius ex sua desidia, licitis utitur uerbis uisitando infirmos propter quod Guil. dictus durãdi glosator Raymundi dicit, quod talia præfata sacerdos religiosus aut discretus, etiam laicus uir siue mulier excellentis uitæ, probatæ discretionis facere potest, fusa oratione licita super infirmum non super pomum aut super cingulum aut similia, sed super infirmantes, iuxta illud euangelistæ, super ægros manus imponent &c. nec sunt huiusmodi personæ prohibendæ à talibus nisi forte timeatur, quod ad exemplum illorum indiscreti & superstitiosi alii carmiantionis sibi usurpent abusum tuentes se exemplo illorum, hi ergo superstitiosi carminatores reprehenduntur à prædicta uirgine & dixit illos habere debilem fidem, immo malam qui tales consulerunt. Iterum aut gratia huius declarationis quæritur, quibus uerbis carmina & benedictiones censetur licite

uel superstitiose, & de modo quo debent applicari, & an dæmon sit coniurandus & moribus exorcizandus. Ad primum quod, quia hoc dicitur licitum in cultu christianæ religionis quod non est superstitiosum, & superstitiosum dicitur, ut notatur ex glos. super illo ad Colo.2. quæ sunt rationem habentia in superstitione, quod super modum religionis seruatur, unde ibi dicitur superstitio est religio supra modum seruata, id est, religio modis uel circunstantiis malis & defectuosis practicata. Etiam supestitiosu m est quicquid traditione humana nomē religionis usurpat absq; superioris authoritate, ut hymnos iungere ad missas defunctorum præfationem irrumpere symbolum in missa cantandum abbreuiare, aut in organis & non in choro decantare missam respondentem nō habere, & his similia. Sed ad propositum nostrum modo quando fit aliquod opus & uirtute religionis christianæ, ut ubi quisquis uellet infirmo subuenire per aliquam orationem & benedictionem per uerba sacra, de qua materia nunc intendimus, talis habet considerare septem conditiones, quæ si reperiuntur talis benedictio censetur licita, ac si fiat per modum adiurationis, per uirtutem diuini nominis per uirtutem operum Christi, quæ ex sua natiuitatē, passione, prętiosa morte. &c. innotuerūt, per quæ etiam diabolus uictus & eiectus fuit, dicentur ille benedictiones, carmina & exorcismi liciti & hi qui practicant, possunt dici exorcistæ, aut incantatores liciti. Iuxta Isido.8.ethi. Incantatores dicuntur qui artem aliquam uerbis peragunt, & prima conditio consideranda, ut ex doctrina sancti Tho.2.2.q.93.elicitur, ut uerba non contineant aliquid quod pertineat ad inuocationem dæmonum expressam uel tacitam quid sit expressa, patet quid sit tacita, hoc consideratur ex intentione & opere. Intentione, ut ubi operans non curat siue à Deo, siue a diabolo habeat in suo opere intentum dummodo finem optatum consequatur opere, ut ubi opus quod facit non habet, aliquam proprietatem ex natura producendum talem effectum, de qua non solum Medici & Astrologi,

immo & Theologi habent iudicare, per quem modũ nigromantici faciunt imagines, annulos, & lapides artificiales: qui utiq; nullam habent naturalem inclinationem ad effectus quos ipſi expectant ſæpiſſime, unde & in eorum operibus diabolus ſe habet immiſcere. Secundo conſiderandum eſt ne benedictiones ſeu carmina contineant aliqua nomina ignota, quia ſecundum Chryſ. talia metuẽda ſunt, ne in eis aliquid ſuperſtitionis lateat. Tertio, ne materia uerborum aliquid falſitatis contineat, quia ſic eius effectus non poſſet expectari à Deo, cum ipſe non ſit teſtis falſitatis, ſic quædam uetulæ in ſuis carminibus utuntur, rigmatizando beata uirgo Iordanem tranſiuit, & cęt. ſanctus Stephanus ei obuiauit, eam interrogauit, & multas alias facultates. Quarto ne ibi contineantur uana, & caracteres inſcripti præter ſignum crucis, unde breuia quę portantur a ſoldatis reprehenduntur. Quinto, ne ſpes habeatur in modo ſcribendi aut legendi, aut in quacunque huiuſmodi uanitate quæ ad diuinam reuerentiam non pertineat, quia alias omnino iudicabitur ſuperſtitioſum. Sexto, ut in allegatione prolatione diuinorum uerborum, uel ſcripturæ ſacræ reſpectus ſolũ habeatur ad ipſa ſacra uerba, & ad intellectum eorum, & ad Dei reuerẽtiam, ſeu ad uirtutem diuinã, a qua expectatur effectus, uel ad ſanctorum reliquias, a quibus etiam præfata expectantur ſecundario, licet a Deo principaliter. Septimo ut committatur effectus qui expectatur diuini uoluntati qui ſcit utrum ſanitas uel tribulatio plus profit inuocanti uel minus, uel an obſit, & hanc conditionem ponit Tho. in 1. ſecun. in materia de gratia, & diſt. 15. in 4 Vnde concludamus, quod ſi nulla dictarum conditionem opus infecerit, illud erit licitum, probat Thomas ſuper illud Marci ultim. Signa eos qui crediderunt, & poſt. In noīe meo dæmonia eijcient, & cęt. ſerpentes tollent. Ex quo eiicit qđ prædictis ſeruatis cõditionibus, per diuina uerba licitum eſt aſſerere ſerpentes. Item probat præmiſſa ulterius, non minoris ſanctitatis ſunt uerba Dei, q̃ ſanctorum reliquiæ, dicente Auguſt. Non eſt minus uerbum Dei quàm corpus Chriſti, ſed

ſecun-

ſecundum omnes, licet reliquias ſanctorũ ſecum reueren ter portare, ergo qualitercunque nomen Dei inuocemus rite per orationem dominicam, per ſalutationem angelicam, per eius natiuitatem, paſſionem, quinque uulnera, p ſeptem uerba quæ protulit in cruce, per titulum triumphalem, per tres clauos, & aliorum armorũ militiæ Chriſti, cõtra diabolum & eius opera, omnino erunt licita, & ſpes poteſt haberi in eius committendo effectum diuinæ uoluntati. Et hoc quod dictum eſt de coartatione ſerpentum, idem intellige de alijs animalibus quando ſolus reſpectus habetur ad ſacra uerba, & ad diuinam uirtutem, de ipſis tamen caute eſt agendum, de incãtationibus, quia ut dicit doctor. Tales incantatores ſæpe habent illicitas obſeruantias, & per dæmones ſortiuntur effectum, præcipuè in ſerpentibus, quia ſerpens fuit primum dęmonis instrumentum ad hominem decipiendum. Nam in ciuitate Saltzburgenſi quidam incantator erat, hic quadam die ad ſpectaculum aliorum, cunctos ſerpentes ad quandam foueam incantare uoluit, & interimere ex ſpatio ut fertur, unius milliaris congregatis, ergo undique ſerpentibus dũ ipſe ſupra foueam ſtaret, nouiſſime quidam ingens & horribilis ſerpens, foueam intrare difficultabat, & ſæpe quaſi ipſum abſcedere permitteret, & liber ſerpere quo uellet, motibus innuebat. Sed cum ille ab incantatione eius deſiſtere nolebat, alijs omnibus in fouea interemptis, quia ſtatim ibi moriebãtur, & neceſſe erat, ut & ille horribilis intraret, ſtans ſerpens ex oppoſito incantatoris, ſupra foueã ſaltum fecit, & in ipſum incantatorem irruit, & uentrem eius ut cingulum ſtringens, ipſum incantatorem ſecum in foueam traxit, & interimit. Qua ex re perpenditur, non niſi pro utilitate ad fugandum uidelicet ab hominũ inhabitationibus, talia ſunt uirtute diuina practicanda, & cũ Dei timore & reuerentia. Quo ad ſecundũ uidelicet quomodo ſunt huiuſmodi exorciſmi uel carmina deferenda, & ad collum ſuſpendenda, uel in ueſtimentis inſuenda. Videtur quod talia ſint illicita, nam Auguſt. 2. de doctrina Christiana. Ad ſuperſtitionem pertinent mille magicarum

rum artium,& ligaturæ,& remedia quæ medicorum quoque disciplina condemnat,siue in præcantationibus, siue in quibusdam notis quas caracteres uocant, siue in quibusdam rebus suspendendis atque insignādis. Item Chrysost.super Matthæum. Quidam aliquam partem euangelij scriptam circa collum portant, sed nonne quotidie Euangelium in Ecclesia legitur & auditur ab omnibus? cui ergo in auribus Euangelia posita nihil prosunt, quomodo enim possunt circa collum suspensa seruare? Deinde ubi est uirtus Euangelij in figuris literarum, an in intellectu sensuum, si in figuris bene circa collum suspendis, si in intellectu, ergo melius in corda posita prosunt, quàm circa collum suspensa. Sed hic est responsio doctorum, præcipue sancti Thomæ ubi supra. ar. 4. ubi quærit an suspendere diuina uerba ad collum sit illicitum, quod in omnibus incantationibus uel scripturis suspensis: duo cauenda uidentur. Primo quidem quid sit quod scribitur, utrum sit ad inuocationes dæmonum pertinens, manifeste tunc non solum superstitiosum immo illicitum, & apostasia a fide iudicatur, ut supra tactum fuit sæpe. Similiter etiam cauendum ne contineat ignota nomina, &cæt.accipe conditiones supra positas, & tunc sicut licitum est huiusmodi super infirmos ore proferre: ita licitum est secum deferre. Præfati autem doctores respectū habent & damnant: cum quis ad figuras & literas scriptas maiorem haberet aduertentiam & respectum, quam ad intellectum uerborum. Et si dicatur, quod laicus non intelligens uerba non potest habere respectum ad intellectum eorum respondetur habeat respectum ad uirtutem diuinam, & illam committat diuinę uoluntati, ut faciat quicquid placitum fuerit suæ pietati. Quo ad tertium, an simul dæmon sit coniurandus & motibus exorcizandus uel econuerso: aut unum sine altero. Responsio. Hic plura sunt aduertenda. Primo, an dæmon semper sit quando maleficiatus affligitur. Secundo, cuiusmodi res possunt exorcizari aut adiuuari. Tertio, de modo exorçizandi. Ad primum, cum iuxta Damas. dæ-

mon ibi est, ubi operatur, uidetur quod maleficiatio semper presens sit cum eum affligat. Item in legenda Beati Bartholomæi tunc uidetur sanare dæmon, quando cessat a læsione. Responsio, quod dæmon præsens sit maleficiato & afflicto hoc potest intelligi dupliciter, uel quo ad suum esse uel quo ad suum effectum. Primo modo præsens est in principio dum maleficium intromittit. Secundo modo per se non dicitur præsens in suo effectu: sicut etiam cum doctores quærunt, an diabolus cum qualibet culpa mortali hominem substantialiter inhabitant: dicũt ꝙ non per se, sed per suũ effectũ, sicut dominus inhabitare dicitur seruũ, quantũ ad suũ dominium: aliud tamen de obsessis. Quo ad secundum cuiusmodi res possunt exorcizari. Notandum est super doctores Tho. in 4. dist. 6. sententiam ubi dicit, quod quia propter peccatum hoĩs diabolus accipit potestatẽ in hoĩem, & ad oĩa quæ in usum hominis ueniunt in ipsius nocumẽtũ. Et cum ẽt nulla conuenientia est Christi ad Belial. Ideo quandocunq; aliquid sanctificandũ est ad cultũ diuinũ prius exorcizatur, ut liberatũ à potestate diaboli, qua illud in nocumentũ hoĩs assumere poterat Deo consecretur. Et hoc patet in benedictione aquæ & consecratione tẽpli, & in oĩbus huiusmodi. Vnde cum prima satisfactio qua homo Deo consecraĩ, fit in baptismo, oportet ꝙ ẽt homo prius exorcizetur quàm baptizetur, multo fortiori ratione quàm aliæ res, quia in ipso hoĩe est cã quare diabolus ptãtem accipit, in alia quæ sunt pp hoĩem. s. peccatũ originale, uel actuale, & hæc significant ea quæ in exorcismo dicuntur, ut cum dicitur, recede ab eo sathana & huius, & similiter ea quæ ibi fiunt. Ad propositũ ergo cum quæritur an moribus sit exorcizandus & dæmon adiurãdus, & quid illorũ primo. Respõdetur morbus nõ exorcizatur, sed ipse homo morbatus & maleficiatus sicut in puero non exorcizatur infectio fomitis, sed pueri infectus. Item sicut prius puer exorcizatur, & post, diabolus adiuratur ut recadat, ita maleficiatus prius exorcizatur, & post diabolo & eius fature imperat ut recedat. Item sicut sal & aqua exorcizantur, ita

maleficiatio oĩa quæ in ipsius usum cōuerti possunt, ut cibaria & potagia exorcizare & benedicere plurimũ expeditur. Item licet ritus exorcismi tenet in baptizãdis, ut fiat exufflatio uersus occidentalē partē & abrenunciatio. Secundo manuum ad cœlum erectio, cũ sacra fidei confessione Christianę religionis, & tertio ordo, benedictio, & manus impositio, & quarto denudatio, & oleo sancto unctio, ex post baptismum, communio, & candidiore uestis induitio, tamen nō est necesse ut hæc circa maleficiatũ exorcizandum fiat, sed quod primo pure & debite sit cōfessus, candelam accēsam si potest teneat, & sacram cōmnionem recipiat, & loco uestis candidæ, candela benedicta in longitudine corporis Christi, aut ligni crucis nudo corpore circumligatus maneat. Dici ergo potest.

Exorcizo te Petrũ, aut Barbarã infirmum, sed sacrosanctę baptismate renatã, ꝑ Deũ uiuũ, ꝑ Deũ uerum, ꝑ Deũ sanctum, per Deũ qui te suo præcioso sanguine redemit, ut fias homo exorcizatus, ut effugiat atque discedat a te omnis fantasia & nequitia diabolicæ fraudis, omnisq; spiritus immundus, adiuratus per eum qui uenturus est iudicare uiuos & mortuos, & seculum per ignem, Amen. Oremus, Deus misericordię, Deus clemens, qui secundum multitudinem miserationum tuarum, quod diligis, corripis, pie ad emēdationem coerces, te inuocamus Domine, ut famulo qui in corpore patitur membrorum debilitatē, gratiam tuam conferre digneris, ut quicquid terrena fragilitate corruptum, quicquid diabolica fraude uiolatum est, unitati corporis ecclesiæ membrum redemptionis annecte, miserere Domine gemituum, miserere lacrymarũ eius, & non habentem fiduciam nisi in misericordia tua, ad tuæ sacramentum reconciliationis admitte, per Christum dominum nostrum, Amen. Ergo maledictæ diabole recognosce sententiam tuam, da honorem Deo uero & uiuo, da honorem Domino Iesu Christo, ut recedas, ab hoc famulo cum tua factura quem dominus noster Iesus Christus suo præcioso sanguine redemit. Demum secundò & tertiò iterũ exorcizet, ut supra cũ orationibus. Oremus.

Deus

Deus qui facturæ tuæ semper pie dominaris affectu, inclina aurem tuã supplicationibus nostris, & famulo tuo ex aduersa ualetudine corporis laborãtem, placatus respice & uisita, & salutari tuo, & cœlestis gratiæ, præsta ei medicinam per Christum dominum nostrum, Amen. Ergo maledicte diabole, &c. ut supra. Pro tertio exorcismo oratio. Deus infirmitatis humanæ singulare præsidium, auxilij tui super infirmum nostrum ostende uirtutem, ut ope misericordiæ tuæ adiutus, uel adiuta, ecclesię tuæ sanctæ incolumis representari mereatur, per Christum Dominum nostrum, Amen.

Et semper aspergat cum aqua bñdicta. Et nota qđ hic modus pręscribit, nõ qđ omnino ita fidei debeat, aut qđ alij exorcismi nõ sint maioris efficatiæ, sed ut modus exorcizandi & adiurãdi habeat. In antiquis. n. historijs & ecclesiarũ libris interdũ deuotiores & efficatiores ex... reperiunt, sed quia in omnibus Dei reuerentia sit p... da, agat secundũ hoc unusquisq; quantũ expediens fuerit, conclusiue ex præmissis concludendo propter simplices, sit modus iste exorcizandi maleficiatum, ut primo putam faciat confessionem. Iuxta ca. alle. sæpe. si per sortiarias. Demum fiat diligens inquisitio per singulos angulos, & in lectisternijs culcitris, & sub limine ostij, si fortassis instrumenta maleficij cautè possent inueniri, iumenta etiã statim sunt ad ignem proijcienda, expediret etiam, ut cuncta renouarentur in lectisternijs & indumentis, habitationem etiam & domum mutaret. In casu uero quo nihil inuentum fuerit, tũc exorcizandus si potest ecclesiam intrabit mane, & quanto dies sanctiores, ut festa beatæ Virginis, aut uigiliæ existunt, tanto, melius sacerdos etiam confessus, & in bono statu, amplius proficiet, teneat itaque exorcizandus candelam in manu benedictam, melius quo poterit sedendo, aut genua flectendo, & qui assunt deuotas orationes pro eius liberatione fundant, & incipiat lætantiam inchoando. Adiutorium nostrum in nomine dñi, & habeat respondentem, aspergat, ipsum aqua benedicta, & stola circundabit collum, & subinferat psalmum, Deus

in

in adiutorium, & proſequitur lætaniam,ut maioris eſt ſu per infirmos dicendo ad inuocationem ſanctorum, ora pro eo,uel orate,& propitius eſto,libera eum domine,ſin gula proſequendo uſq; ad finem ubi orationes ſunt dicendæ,tunc loco orationum incipiat exorciſmum, & continuabit modo præſcripto,uel alio meliori, ut ſibi uidebitur.Poſſent etiam huiuſmodi exorciſmi continuari ad minus ter in ſeptima, ut ſic multiplicatis interceſſionibus gratia,obtineatur ſanitas. Verum poſt oĩa cõmunicãdus eſt euchariſtiæ ſacramento,licet quidam ante exorciſmũ hoc faciendum putant,& in confeſſione attendat confeſſor,ſi aliquo uinculo excõmunicationis eſſet inundatus, uel ſi unquam temere innodatus abſolutionem à ſuo Iu dice non recepiſſet,tunc enim licet ad cautelam eũ abſol uat,tamen reddita ſoſpitate à ſuo Iudice qui eũ ligauerat quęrat.Attendẽdũ quo ubi exorciſta non habet ordinem exorciſtatus,tunc procedere poteſt per orationes, & ſi legere nouit ſcripturas,legat euãgelia quatuor prima euan geliſtarum, item euangeliũ.Miſſus eſt angelus,& paſſionem Dñi quæ oĩa magnam habent,urtutem ad expulſio nẽ operum diaboli.Item euãgelium.S.Ioan. In principio erat Verbum ſcribatur,& ad collum infirmi ſuſpendatur, & ſic gratia ſanitatis à Deo expectetur.Verum ſi quis quęreret de differentia inter aquæ benedictæ aſperſionem,& exorciſma,cum utrunq; in effectu contra dæmonis moleſtiam ordinatur. Reſpondit S.Thomas ut ſupra diſt.6. Diabolus impugnat nos ab exteriori & interiori. Aqua ergo benedicta ordinatur contra impugnationẽ diaboli, quæ eſt ab exteriori, ſed exorciſmus contra impugnationem diaboli quæ eſt ab interiori,unde illi cõtra quos datur dicuntur energumini,ab eo,quod eſt intra, & geron, labor, quaſi intus laborantes.In maleficiato ergo exorcizãdo utrunq; adhibetur,cũ utrobiq; moleſtẽtur. Verum quò ad ſecundum principale, quid agendum ubi gratia ſanitatis per exorciſmos non obtineatur? Reſponſio. Licet ſex ex cauſis hoc fieri poſſit, eſt tamen una ſeptima ſuper quam iudicium noſtrum ſupenditur. Nam quod aliquis

non

non liberatur, aut hoc est propter paruitatem fidei circũ stantium, aut ipsum ęgrotum offerentium, aut propter peccata maleficium sustinentium, aut propter accommoda remedia adhibere negligentium, aut propter exorcistæ aliquod in fide uitium, aut propter reuerentiam uirtutũ in alio existentium, propter purgationem, uel meritũ maleficium patiẽtium: De primis quatuor docet euangelica uirtus. Matthæi 17. & Marc. 9. In patris unicè filii sui lunatici, & discipulorum CHRISTI præsentia. Primo enim asserens ut turba fide carebat, unde pater cum lacrymis orauit: Credo Domine, adiuua incredulitatem meam Et ad turbam IESVS ait. O generatio incredula & peruersa, quousque ero uobiscum? De secundo, uidelicet de sustinente dæmonem, IESVS increpabat eum. s. filium, quia B. Hierony. ibi dicit, propter peccata sua à dæmone fuerat oppressus. De tertio, de neglectu debitorum remediorum patet quia non fuerunt pręsentes boni & perfecti uiri. Vnde Chrysost. ibi dicit: Columnæ fidei, uidelicet, Petrus, Iacobus & Ioannes non aderant, sicut in transfiguratione CHRISTI pręsentes erant, nec oratio & ieiunium, aderãt, sine quibus Christus ait: hoc genus dęmoniorũ nõ eiicitur. Vnde Orige. ibi dicit, Si aliquãdo oportuerit circa orationem aliquid patientiũ remanere, nõ admiremur, neq; interrogamus, neq; loquamur quasi audiẽti spiritu immundo, sed abigamus ieiuniis orationibus, nostros spũs malignos, & glosa dicit: Hoc genus dęmonii, id est, ista carnalium uoluptatum mutabilitas, ad quem. s. spiritus ille inclinabat, non uincitur, nisi spiritus orationẽ confirmetur, & caro per ieiunium maceretur. De quarto exorcistæ uicio, præsertim scilicet in fide. Patet ibidẽ de CHRISTI discipulis præsentibus. Vnde postea secreto discipuli quærentes causam suæ impotentiæ. Respondit propter incredulitatem uestram. Amen dico uobis si habueritis fidem sicut granũ sinapis, dicetis monti huic tollere. &c. Vbi Hylarius. Crediderunt quidem apostoli, sed nondum erãt perfecti in fide, nam Domino in monte morante cum aliis tribus, & illis cum turba residentibus; quidam

dam tepor eorum fidem relaxauerat. De quinto patet in uita patrum, ubi legimus aliquando obſeſſos non liberatos per S. Antonium, ſed per diſcipulũ eius Paulum fuiſſe liberatos. De ſexto patuit ſupra, quia non ſemper cũ quis liberatur à culpa liberatur à pœnis, ſed remanet interdũ pœna in uindictam & ſatisfactionem præcedentis delicti, & adhuc illud remedium, de quo fertur quod plures fuerint liberati, uidelicet, quod maleficiati de nuouo fuerint baptizati, licet ſub conditione ſuper quo ut præmiſi nil determinare debemus. Veriſſimum tamen exiſtit, ꝙ cum debitè quis ante baptiſmum non fuit exorcizatus, utique diuina permiſſione diabolus ſemper maiorem recipit in talem poteſtatem, patet ex præmiſſis nec ambiguum eſt, quia plures negligẽtiæ, ſiue à ſacerdotibus nõ bene diſpoſitis, ubi iam quartum impedimentum prænotatum tangitur, uidelicet exorciſtæ uicium committunt, ſiue a uetulis quæ tempore neceſſitatis debitum modum baptizandi non ſeruant. Nec tamen aſſerere uolo quin ſacramenta a malis conferri poſſint, & quod imò quãtumcunq; malus baptizat & conficit, dummodo debitè ſed debita forma, uerborum materia in intentione baptizat, ordinatus & conficere intendat, ſit a ſimili in exorcizando rite procedat, & nõ ſuſfuſus aut uiolentus, unde & ſine actuali uel habituali intentione, & utinam non ceſpitando, & uerba neceſſaria obmittendo, huiuſmodi ſacris officijs ſe immiſceatur. Reuera ſicut ad conficiendum quatuor eſſentialia deſeruiunt, ſcilicet, materia, forma, intentio, ordo, modis tamen prætactis, & ubi unum deruit, nec conficere poterit, ita circa exorciſmos ſuo modo aſſerere oportet. Nec obiectio ualet, quod ſine exorciſmis in primitiua eccleſia baptizabantur, aut etiam quod nunc caracterem baptiſmalem ſine eo ualeat baptizatus recipere, quia ſic Gregorius in uanũ exorciſmos inſtituiſſet, & eccleſia in ſuis ceremonijs potius erraret. Quare nec auſus ſum omnino reprehendere qui maleficiatos ſub conditione uellent rebaptizare, & neglecta fortaſſis recuperare. Fertur etiam de illis qui de nocturno tẽpore in ſomnis per alta ædificia

ſine

sine læsione solent incedere, quod utique opus esse maligni spiritus tales sic deferentes plures asserunt, hi cum re baptizantur melius habere noscuntur, & mirum ꝙ ubi nominibus proprijs annuuntur, subito ad terram colliduntur, ac si fortasis illud nomen non debite in baptismo fuerit impositum. Expedit lectorem esse attenrum super sex illa impedimenta, licet enim super energuminos aut possessos, & non super maleficiatos sonant, tamen quia æqua uirtus utrobique requiritur, diuina imo dici potest quod maioris sit difficultatis maleficiatum curare, quàm energuminum aut possessum, ideo illa impedimenta, si ibi possunt habere locũ, & a fortiori super maleficiatos, quod tali ratione probatur. Nam ut supra patuit ca. 10. aliqui possidentur interdum pro nullo proprio delicto. sed pro leui alieno, & uarijs alijs de causis. In maleficio aũt quando adulti maleficiuntur, ut plurimum eis contigit, quia in animæ necationem grauissime à dęmone ab intus possidentur. Vnde duplex labor circa maleficiatos, ubi simplex circa possessos ab extra requiritur de hac grauissima possessione. Cassia. colla. abba. Sereni, dicit: Illi sunt ueri miseri ac miserabiles iudicandi, qui cum se uniuersis criminibus flagitijsq; contaminant, nõ solum nullum in eis uerisimiliter signum diabolicæ suppletionis ostenditur, sed nec aliqua quidem operibus eorum cõdigna tentatio, nec ullum flagellum correptionis infertur, non enim merentur celerem temporis istius expeditamq; medicinam, quorum duritia & impœnitens cor, pœnã uitæ pręsentis excedens, thesaurizant sibiipsis iram & indignationem, in die iræ & reuelationis iusti iudicij, in quo uermis eorum non extinguetur. Et iterum idem Cassianus comparando corporalem possessionem ad animũ per pẽccatũ, paulo ante dicit: Multo grauius, inquit, constat illos uehementiusq; uexari, qui cũ corporaliter ab ipsis affligi minime uideantur, animo tamen perniciosius possidetur, eorum scilicet uicijs & uoluptatibus inuoluti, secundum apostoli nanq; sententiam, a quo quis superatur, eius seruus efficitur, nisi quod in hoc isti desperatius ægrotant, & cum sint eorum

manci-

mancipia,nec impugnari se ab illis,nec dominatum eorũ ferre cognoscunt. Ex quibus elicitur,quod a fotiori maleficiari in corpore,nõ tamen possessi à dęmone ab extra, sed ab intra,quò ad animæ necationem,grauius propter plura impedimenta sanantur.Quo ad tertium principale scilicet quo ad remedia,notandum ꝙ quia opera illa sunt duplicia.Licita omnino & non suspecta, aut suspecta, & nõ omnino licita,& de primis supra tactũ est immediatè. c.5,circa finem ubi dubitatio ponitur super herbas, aut petras,ut maleficia repellant,quomodo hoc licitum sit. De secundis uero remedijs quæ uidentur esse suspecta,nõ tamen omnino licita,nunc tractandũ, aduertere oportet ea quæ in secũdo principali huius secundæ partis operis, tacta sunt,de quatuor remediis quorum tria censentur illicita,quartum aũt non omnino licitum,sed uanũ,de quo & canonistæ loquuntur,ꝙ licitum est uana uanis contundere.Sed quia nos inquisitores huius opinionis sumus cũ sanctis doctoribus,quod in casu quo remedia per sacra uerba & exorcismos licitos non sufficiunt,& hoc propter impedimẽta superius tacta,in numero sex aut septem, quòd tunc tales maleficiati hortandi sunt ad patientiam æquanimiter, ad tollerandum mala præsentis uitæ in suorum criminum purgationem,& non ulterius quærere quocunque modo superstitiosa & uana remedia.Ideo si quis præmissis licitis exorcismis non contentus,ad huiusmodi uana ad minus remedia, de quibus supra tactum est, se transferre uoluerit,sciat hoc non nostra uoluntate aut admissione fieri,sed quod polita & enucleata fuerũt ibidem talia remedia factum fuit,ut tantorum doctorum ut Scoti & Hostiensis, &c. ex parte una, & aliorum theologorum ex parte alterá,dicta quocunque modo concordarentur.Fatemur ergo cum sancto Augustino in quodam sermone contra sortilegos & diuinatores, & intitulatur sermo de augurijs, ubi dicit: Fratres, nostis me frequentius supplicasse,ut consuetudines paganorum & maleficorum minime seruare deberetis, sed hoc proficit apud alios parum. Et quia si uobis non dixero, pro me & pro uobis

redditurus

redditurus sum in diei Iudicij rationem, & uobiscum mihi necesse erit æterna supplicia sustinere. Ergo apud Deũ me absoluo, dum iterum atque iterum admoneo & contestor, ut nullus ex uobis diuinos aut sortilegos requirat, nec eos de qualibet re aut causa, aut infirmitate interroget, quia quicunque fecerit hoc malum, statim peribit in eo baptismi sacramentum, & continuò sacrilegus & paganus efficitur, & nisi pœnitentia subuenerit, statim in æternum peribit. Et postea subdit: Nullus dies exeundi & redeundi obseruat, fecit enim Deus omnia bona ualde, & qui unum diem & alterum statuit, sed quoties necessitas urget faciendi aliquid, aut exeundi, signatæ uos in nomine Christi, & symbolum, uel Orationem Dominicam fideliter dicentes, securi in Dei adiutorio agatis. His autem quidam superstitiosi, & filii nimirum huius seculi, nõ contenti, errores erroribus accumulare uolentes, ultra intellectum & intentionem Scoti, & Canonistarum, his argumentis se defendere conantur. Quia enim res naturales habent quasdam uirtutes occultas, quarum ratio ab homine assignari non potest, sicut & adamas trahit ferrum. Et multa alia, quæ Augustinus 21. de ciuitate Dei enumerat, ideo inquirere de huiusmodi rebus pro sanitate inquirenda, ubi exorcismi & naturales medicinæ deficiũt, nõ erit illicitũ, licet uideatur uanũ, hoc aũt fieret, ubi quis per imagines nõ nigromanticas, sed astrologicas, uel per anulos & huius sanitatẽ in se uel in alio procurare uellet. Item arguunt, sicut corpora naturalia subdũtur corporibus cœlestibus, ita ẽt corpora artificialia, puta imagines sortiuntur quasdã uirtutes occultas, speciẽ consequẽtes, ex impressione corporũ cœlestiũ, ergo ẽt corpora artificialia, puta imagines sortiuntur aliquam uirtutẽ occultã, à corporibus cœlestibus ad aliquos effectus causandos, ergo uti eis & alijs huius non est illicitum. Pręterea dęmones possunt multipliciter corpora transmutare, ut August. 3. de trini. dicit, & patet in maleficiatis, ergo licet uti etiam eorum uirtute ad tollendum illa, sed reuera in oppositum sunt dicta omnium sanctorum doctorum, ut satis & sparsim hinc inde

patuit.

patuit. Vnde ad primũ dicit, qđ si res naturales simpliciter adhibent ad aliquos effectus producẽdos, ad quos putant habere naturalẽ uirtutẽ nõ est illicitũ. Si uero adiungãtur uel caracteres aliqui, uel aliqua quæcunq; ignota, & uanæ obseruationes, quæ manifestũ est naturalẽ nõ habere super hoc efficatiã, erit superstitiosum & illicitũ, unde S. Thom. in 2. q. 96. ar. 2. in pede quæstionis tractans hanc materiam, dicit: ꝙ in ijs quæ fiunt ad aliquos effectus corporales inducendos, utpote sanitatem, uel aliquid huius, considerandum est utrum uideantur naturaliter posse tales effectus causare, & quia licet causas naturales adhibere ad suos effectus, ideo non est illicitum. Si autem uideantur non posse naturaliter tales effectus causare, consequens est quod non adhibentur ad hos effectus causandos tanquam causæ, sed solum quasi signa, & sic pertinent ad pacta significationum cum dæmonibus inita, unde Augustinus 21. de ci. Dei. alliciuntur dæmones per creaturas, quas non ipsi, sed Deus condidit delectabilibus, pro sua diuersitate diuersis, non ut animalia cibis, sed ut spũs, signis. per uaria genera lapidum, herbarum, lignorũ, animaliũ, carminum, rituum. Ad secundum dicit idem doctor, uirtute naturales corporum naturalium consequuntur, eorum formas substantiales quas sortiuntur ex impressione corporum cęlestium, & ideo & ex eorundem impressione sortiuntur quasdam uirtutes actiuas. Sed corporum artificialium formæ procedunt ex conceptione artificis, & cũ nihil aliud sint quàm compositio, ordo & figura, ut dicitur 1. Physi. non possunt habere naturalem uirtutem ad agendum, & inde est quod ex impressione cœlestium corporum, nullam uirtutem sortiuntur, inquantũ sunt artificialia, sed solum secundum materiam naturalem, falsum est ergo quod Prophirio uidebatur, ut August. dicit. 10. de ci. Dei. herbis, lapidibus, & animantibus, & sonis certis, quibusdã etiam uocibus & figurationibus, ac figmentis quibusdã etiam obseruatis in cœli auersione, motibus syderum fabricari in terra ab hominibus potestates idoneas uarijs effectibus syderum exequendas, quasi effectus

magi-

magicarum, artium ex uirtute cœlestium corporum prouenirent. Sed sicut August. ibi subdit, totum hoc ad dæmones pertinet ludifactores animarum sibi subditarum. Vnde etiam imagines quas astronomicas uocant, ex operatione dæmonum habent, cuius signum est, eis inscribi quosdam caracteres, quę naturaliter nihil operantur, non enim est figura principium actionis naturalis, sed in hoc distant astronomicæ imagines a nigromanticis, quod in nigromanticis fiunt expressè inuocationes, unde & ad expressa pacta cum dæmonibus inita pertinent. Astronomicæ ad tacita pacta propter figurarũ & caracterum signa. Ad tertium non est huiusmodi potestas super dæmones commissa, ut eis licite uti possit ad quodcunq; uoluerit, sed est ei contra dæmones bellum indictũ, unde nullo modo licet homini dæmonũ auxilio uti per pacta tacita uel expressa. Hæc Thomas. Ad propositum, quia dicit nullo modo, nec etiam quibuscunque uanis, quibus uidelicet se demon quocunq; modo possit immiscere. Si tamen sunt adeo uana, ut & fragilitas humana pro recuperanda sanitate illa aggreditur, doleat de pręteritis, caueat de futuris orat ut sibi debitum dimittatur, & in tentationem non amplius inducatur, inquit Augustinus in fine regulæ.

Remedia contra grandines, & super iumenta maleficiata.

C A P. VII.

QVALITER denique iumenta maleficiata possint remediari, similiter & tempestates aeris. Notanda sunt primo quædam remedia illicita, quæ à quibusdam practicantur. Nam quibusdam uerbis aut factis superstitiosis, ut qui uermes in digitis aut membris, per quadam uerba & carmina illicita curant, de quibus carminibus qualiter cognoscun-

tur ut sint licita uel non,in præcedenti capite tactum est. Alii sunt qui super iumenta maleficiata non aquam benedictam spergũt,sed ori infundunt. Primũ remedium uerborum esse illicitum ultra præmissa Guilielmus sæpe allegatus sic demonstrat. Si enim uerbis inesset uirtus & dicamus uerbis,ut uerbis, tunc ex quinq; modis esset unus,uel ex parte materię.i.aeris,aut ex parte formæ, hoc est,soni,aut ex modo significandi,aut ex parte omnium simul,nam primum,quia aer non interficit nisi sit uenenosus,sonus etiam non,quia excellens obiectum corrumpit potẽtiam,nec tertium,quia tunc hoc nomen diabolus uel mors inferius illa nocerent semper,'& sanitas bonitas semper prodessent,item nec omnia simul,quia totum aggregatum ex partibus inualidis,etiam totum est inualidum. Nec ualet si obiicitur,Deus contulit uim uerbis, sicut herbis,& lapidibus , quia si quæ uirtutes insunt quibusdam uerbis,aut sacramentalibus,aut alijs benedictionibus & carminibus licitis,has habent in se nõ ut uerba, sed ex institutione & ordinatione diuina,& ex pacto Dei, sicut si Dominus diceret,quicunque hoc fecerit, faciam ei hanc gratiam,& sic uerba in sacramentis efficiũt, quod signãt. quanuis secundum alios etiam habent uirtutem intrinsecã,sed prima opinio quia iam deseruit, ideo amplectitur. De aliis autem uerbis & carminibus, patet ex præmissis ꝙ ut uerba sunt uerba composita,uel prolata, aut figurata,nihil efficiunt, sed inuocatio nominis diuini & obsecratio quæ est per sacra,quædam protestatio cõmittendũ effectũ diuinæ uoluntati prosunt. Remedia etiam operũ quæ illicita uidentur,ut supra tactum est. Et etiam ubi in partibus Sueuiæ plurimum practicatur,ꝙ prima die Maii ante ortum Solis,mulieres uillanæ exeunt, & ex siluis uel arboribus,deferunt ramos,de salicibus aut alios frondes, & ad modum circuli plectentes;in introitu stabuli suspendunt,asserentes ꝙ per integrum annũ iumenta cuncta illæsa à maleficis remanent & præseruãtur, hoc quidem remediũ secundum opinionem illorum qui dicunt uana uanis contundere posse,nõ esset illicitum, sicut nec etiã qui

per

per carmina ignota morbos expellerent. Sed sine offenso ne procedẽdo dicamus, ꝙ si prima die uel secunda, mulier uel quicunque egrediatur, non habens respectum ad Solis occasum uel ortum, colligit herbas, frondes aut ramos cum oratione dominica, aut symbolo fidei, suspendit illa super ostium stabuli, bona fide, cõmittens effectum custodiæ diuinæ uoluntati, non erit irreprehensibilis, ut supra in præce.c.ex uerbis Hiero. & habetur 26.q. ultimo. licet herbas & petras habere etiam sustinenti dęmonium sine incantatione. Ad idem sunt qui intra uinetas aut segetes, signum crucis, frondes, aut flores benedictos in die palmarum continent, erigunt, & asserunt ꝙ undique frugibus per grandines læsis, segetes in eorum campis illæsi remanserunt. De quibus iuxta distinctionem tactam discernendum uidetur. Ad idem, sunt quæ pro conseruatione lactis, ne uidelicet uaccæ per maleficia priuentur, integrum liquorem lactis quem die sabbati colligunt, pauperibus gratis pro Deo distribuunt, & per huiusmodi eleemosynam, asserunt uaccas etiam sub ubertate ampliori lactis à maleficiis præscrutari. In quo opere nihil superstitiosum iudicatur, dummodo pietatis causam quam pauperibus exhibent, etiam diuinam pietatem implorare pro cõseruatione iumentorum taliter proponunt, ut tamen affectum custodiæ diuinæ prouidentiæ, pro suo beneplacito relinquunt. Præterea Nider in suo præceptorio præcepto primo c.dicit, quod etiam per carmina scripta & uerba sacra licet iumenta sicut homines infirmos benedicere, & per ea quæ incantationis speciem habere uidetur, dummodo septem præmissæ conditiones seruantur, dicit enim quod à deuotis personis & uirginibus experientiam habuerit, quod adhibito signo crucis super uoccam, & dominica oratione cum salutatione angelica trinies, uel circiter, cessat opus dæmonis, etsi est per maleficium, & in suo Formicario constat quod malefici de ritibus ecclesiæ ueneratis & seruatis sua maleficia præpediri fatentur, ut per aquę benedictæ aspersionem, per salis consecrati sumptionem, per candelarum in die purificationis & palma-

modo cooperari cogit. Contra grandines uero & tempestates ultra ea quæ supra de signo crucis erecto hoc remedium practicatur, lapilli enim tres ex grandine in ignem, sub inuocatione sanctissimæ trinitatis, subijciuntur oratio dominica, cum angelica salutatione bis aut ter adiungitur euangeliũ Ioannis, In principio erat Verbum, cum signo crucis undique contra tempestatem, ante & retro, & ex omni parte terræ subinfertur. Et tunc cum in fine replicat trinies Verbum caro factum est, & trinies ex post dixerit per euangelica dicta, fugiat tempestas ista, subito siquidem tempestas ex maleficio fuit procurata cessabit. Hæc uerissima experimenta nec suspecta iudicantur, hoc ipsum enim quod lapilli in ignem proijciuntur, si absque inuocatione diuini nominis fieret, superstitiosum censeretur. Quod si dicatur, nunquid sine illis lapillis sedari possit tempestas. Respondetur, utique per alia sacra uerba. Proijciens autem intendit diabolum molestare, dum eius facturam per inuocationem sanctissimę trinitatis destruere conatur. Ad ignem potius quàm ad aquam proiicit, quia citius dum resoluuntur, eo etiam citius eius factura destruitur, effectum tamen custodiæ diuinæ uoluntati cõmittit. Est ad hoc quod malefica quædam a Iudice interrogata an per aliquem modum tempestates a maleficijs concitatæ sedari possent. Respondit, possunt, per hoc, uidelicet. Adiuro uos grandines, & uentos, per quinq; uulnera Christi, & per tres clauos, qui eius manus & pedes perforarunt, & per quatuor euãgelistas sanctos, Matthæũ, Marcum, Lucam & Ioannem, ut in aquã resoluti descendatis. Fatentur etiam multæ licet quædam spontè, quędã in torturis & difficulter, quod quinque sunt, per quæ multum impediuntur, aliquando in toto, aliquando in parte, aliquando ne in personam hominis fiant, aliquando ne in suis amicis, & sunt, fidem integram, uel Dei præcepta seruantibus, se signo crucis & orationibus munientibus. Ritus & cæremonias ecclesiæ colentibus, publicam iustitiã bene exequentibus, & Christi passionem uerbo uel mẽte ruminantibus. Vnde & Nider ubi supra ea de causa uni-

uerſaliter uel communiter in eccleſia campanæ contra auram pulſantur,tum ut tanquam tubas Deo cõſecratas dæmones recedant à ſuis maleficiis,tum etiã ut populus excitatus Deum contra tempeſtates inuocet, & eandem ob cauſam cum altaris ſacramento & ſacris uerbis, ad auram ſedandam proceditur communiter, ex antiquiſſima conſuetudine eccleſiarum,in Gallia, & in Germania. Sed quia hic modus circa deportationem ſacramenti ad auram ſedandam,uidetur multis quoddam ſuperſtitioſum,non intelligẽtes regulas per quas agnoſcitur aliquid ſuperſtitioſum uel non. Ideo conſiderandum eſt,quod quinque dantur regulæ ſeu cõſiderationes,per quas quilibet agnoſcere poteſt, an opus Deo exhibitum ſit ſuperſtitioſum, id eſt, ſupra modum Chriſtianæ religionis obſeruatum, uel ſit ad debitum cultum & honorem Deo exhibendum, tam in cordis quàm corporis actibus, ex uera uirtute religionis progrediens,iſta enim eliciuntur ex gloſa ſuper illud apoſtoli ad Collo.2.quæ ſunt rationem habẽtia ſapiẽtiæ in ſuperſtitione quæ dicit: Superſtitio eſt religio ſupra modum ſeruata,ut etiã ſupra tactum eſt. Prima eſt, quod in omnibus operibus noſtris cum gloria Dei debeat eſſe principalis finis noſter,iuxta illud: Siue manducatis, ſiue bibitis,ſiue aliud quid faciatis,omnia in gloriam Dei facite,ideo in omni opere ad religionem pertinens Chriſtianam attendatur,an opus ſit ad gloriam Dei, & homo in opere det principaliter gloriam Deo, ita quod per ipſum opus & mens hominis Deo ſubiiciatur. Et quidem licet propter hanc regulam cæremonialia, uel etiam iudicialia ueteris Teſtamenti,iam in nouo non exercentur,cum ſciamus illa ſub figura,hæc autem in ueritate iam eſſe propalata,tamen deportatio ſacramenti uel reliquiarum, ad auram ſedandam, non uidentur contra hanc regulam militare. Item cum ſecunda regula,ſit quod attẽdatur an opus quod fit ſit ad exercitium uel refrenatiuum concupiſcentiæ,uel abſtinentiæ corporalis,modo tamen uirtute debitæ,hoc eſt, ſecundum ritum eccleſiæ,uel ſecundum moralem doctrinã,quia apoſtolus dicit,Rom. 12. Rationabile

ſit

ſit obſequium ueſtrum, & propter hanc ſecundam regulam, fatue faciunt uouentes nõ pectinare caput ſabbato, uel ieiunare die dominico tãquam meliori die, & ſimilia, non uidetur iterum quod deportatis ſacramentis, &c. ſit ſuperſtitioſum. Item cum tertia regula ſit, quod attendatur an opus ſit ſecũdum ſtatutum uniuerſalis eccleſiæ, uel ſecundum ſacræ ſcripturæ teſtimonium, uel ſaltem ſecundum particularem eccleſiæ ritum, aut de conſuetudine generali, quæ ſecundum Auguſtinum pro lege habẽda eſt. Vnde & beatus Gregorius ſcribit Angelicorũ epiſcopo, conquærenti quod ſunt diuerſæ eccleſiæ conſuetudines in miſſarũ celebratione. Reſpondit Gregorius, ut ſiue in Romana, ſiue in Galliarum, ſiue in quacunque eccleſia aliquid inueniſti quod plus omnipotẽti Deo poſſit placere, ſollicite eligas, diuerſæ enim conſuetudines eccleſię in cultu diuino, in nullo ueritati repugnant, & ideo ſeruandæ, & eas pręterire illicitum eſt. Ideo ut in principio tactum eſt, antiquiſſimæ cõſuetudines eccleſiarum Galliæ, & quarundam Germaniæ, cum decreuerint euchariſtiam ad auram deportare, nõ poterit hoc eſſe illicitum, uerùm quod non in patulo, ſed in ſacrario abſcondito & incluſo.
Item cum quarta regula ſit quod inſpiciatur quòd opus quod fit, habeat naturalem proprietatem ad effectum qui expectatur, aliàs enim ſi hoc non habet, cenſetur ſuperſtitioſum, ex qua conſideratione caracteres ignoti, & nomina ſuſpecta, etiam imagines aſtronomicæ & nigromanticæ refutantur omnia tanquam ſuſpecta, ideo & ex hac conſideratione non poſſumus dicere quod deportatio reliquiarum, aut euchariſtiæ, contra diabolicas infeſtationes, ſit ſuperſtitioſum, imo religioſiſſimum, cum ibi tota ſalus noſtra contra aduerſarium contineatur. Item cum quinta regula ſit, ut attendatur quod opus quod fit non præbet occaſionem ſcandali uel ruinę, quia tunc licet non eſſet ſuperſtitioſum, tamen propter ſcandalum eſſet dimittendum, uel differendum, uel occulte ſine ſcandalo faciendum, ideo ſi deportatio talis ſine ſcandalo fieri poteſt, uel ſaltem occulte tunc non

est obmittendum. Ex ista enim regula sæpe obmittuntur benedictiones per uerba deuota, siue super infirmos, siue ut ad collum alligentur, & hęc à secularibus obmittuntur, dico quod saltem non publicè fiunt, ubi occasione ruinæ in alijs simplicibus præstare possent. Hæc sufficiant quò ad remedia contra grandines, per uerba & opera licita.

Remedia quædam contra quasdam occultas dæmonum infestationes.

CAP. VIII.

SED iam iterum suspenditur iudicium ad scribendum remedia contra quædam terrę frugum nocumenta, quæ per uermes interdum & cinifes, per turmas ad longissima terrarum spacia in aere uolantes, ita ut superficiem terræ cooperire uideantur, radicitus cuncta uirentia, tam in uinetis quàm segetibus, & graminibus consummatis immittuntur. Item remedia contra pueros opere dęmonum subtractos. Ad primum tamen dicendũ iuxta S. Thomam, 2.2.q.90. ubi petit: An liceat adiurare irrationalem creaturam. Respondit quod sic, per modum tamen compulsionis, quæ referri tunc debet ad diabolũ, qui in nocumentum nostrum utitur irrationabilibus creaturis, & talis est modus adiurandis in ecclesiæ exorcismis, per quos dæmonum potestas excluditur ab irrationabilibus creaturis. Si enim intentio refertur quò ad irrationalem creaturam, quò ad se quæ nihil intelligit, uana esset, ex quo datur intelligi, quod per exorcismos licitos, & adiurationes, possunt depelli, diuina tamen assistente clementia, taliter ut prius populo ieiunia, processiones, & aliæ deuotions iniungantur, propter adulteria enim & multipilcationem criminium, huiusmodi mala immittuntur,

tur,

tuntur,unde & ad confessiones homines inducendi sunt. In nonnullis etiam prouincijs excommunicationes fulminantur,sed tunc uim adiurationis super dæmones fortiuntur. Est & alia horribilis Dei permissio super homines, ubi interdum mulieribus subtractis proprijs filijs,& pueris alieni à dæmonibus supponuntur, & hi quidem pueri uulgariter campsores,in almanico,& uechselKind nuncupati sunt in triplici differentia. Nam aliqui sunt semper macilenti eiulantes, cum tamen quatuor mulieres nulla ubertate lactis unum lactare sufficerent. Aliqui uero sunt incuborũ dæmonum opere producti, quorum tamen filij non sunt, sed propriè illius hominis & uiri cuius semen receperunt,ut succubi,uel in somnis uiros polluentes,hos enim interdũ pueros diuina permissione supponunt, substractis proprijs filijs. Est & tertium genus ubi interdum dæmones in speciem paruulorum apparentes, nutricibus se coniungunt. Cõmune in omnibus tribus quod multũ ponderosi macilentes nõ crescunt,& nulla ubertate lactis ut præmissum est,lactantur, & sępius dicuntur euanuisse. Quare autem diuina pietas talia permittit, dici potest ꝙ ex duplici causa.Primo,quia parentes pueros nimis diligunt,unde propter eorum utilitatem talia permittuntur. Secundo,quia præsumendum est, ꝙ huiusmodi mulieres quibus talia accidunt,ut plurimum sunt superstitiosę, & in multis alijs à dæmonibus seducuntur,unde & Dñs uetus zelotes,secundum rectum zelum,qui est uehemens amor in propriam sponsam,ex quo alium non solum accedere non patitur,sed nec signa adulterij uel suspitionis,ut maritus zelosus super animam quàm præcioso sanguine emit & per fidem desponsauit, sustinere potest in tactu, colloquio,appropinquatione,quocunq; modo cum inimico diabolo & aduersario salutis, & si signa adulterij maritus zelosus non patitur,quantum tunc turbatur quãdo adulterium committit?unde nõ mirum si proprij subtrahuntur filij,& adulterini supponuntur.Et quidem ut fortius ista imprimantur,& quantum Deus animam zelatur & non uult nec signa suspitionem causantia pati. Patet ex

antiqua

antiqua lege, ubi ut populum suum funditus elõgaret ab idolatria, prohibuit non solum idolatriam, sed multa alia quæ occasionem possent præbere ad idolatriam, & quę etiam in se nõ uidentur habere utilitatem, quam tamẽ in suo mystico sensu mirabiliter retinẽt, unde non solum dixit Exo. 22. Maleficos non patieris uiuere super terrã, sed & hoc adiunxit, non habitet in terra tua, ne forte peccare te faciat, sicut copulatrix occiditur, & peruagari inter homines non permittitur. Nota zelum Dei, Deuterono. 22. Deus præcepit: Nidum cum ouis, aut pullis desuper cubantem matrem, non deberent simul seruare, sed matrem permittere auolare, quia hoc gentiles ad sterilitatem uertebant. Zelotes Dominus in suo populo noluit tale signum adulterij pati, sic iam uetulæ inuentionem denarij, signum magni fortunij, & per oppositum ubi thesaurum somniarent iudicant. Item præcepit omnia uasa cooperiri, & uasculum non habens operculum immundum censeri. Error erat ut uenientibus de nocte dæmonibus, aut ut uetulæ dicunt, die seligen, sed sunt maleficæ, uel dæmones in earum effigiis debent omnia consumere, ut post abundantius tribuant. Colorant quidam, & dicunt schret tellunt contra determinationem doctorum, quòd præter homines & angelos, non sunt aliæ creaturæ rationales, unde non sunt nisi dęmones. Item Leuit. decimonono: Ne in rotundam attondetis comam, ne radetis barbam, illi enim faciebant idolatriê in uenerationem idolorum. Item Deut. uicesimosecundo, ut uiri non induerentur uestibus mulierum, nec econuerso quod illæ in uenerationem deæ Veneris, & alii in uenerationem Martis, & deæ priapis. Item ea de causa iussit destrui aras idolorum, & Ezechias destruxit serpentem æreum quando populus ei uoluit offerre, dicens: cuprum est. Et ea de causa inhibuit somnia non obseruari & auguria, & præcepit ut uir aut mulier, in quo phytonicus spiritus esset, occideretur, sicut iam sunt Vvarsagerin nuncupati, quæ omnia quia suspitionẽ generanr, ad adulterium spirituale, ideo ut dictum est, ex zelo quem Deus habet ad animas sibi desponsatas, sicut

ſponſus ad ſponſam inhibuit. Sic etiam & nos prædicatores aduertere debemus, quod nullum ſacrificium Deo magis acceptum, quàm zelus animarum, ut Hieronymus ſuper Ezechielem teſtatur. Vnde & conſequenter in tertia parte operis, de exterminio maleficarum, quò ad ultima remedia tractandum erit, hoc ipſum enim ultimum eccleſiæ refugium, ad quod etiam ex diuino obligatur, ut dictũ eſt præcepto. Maleficos ne patiaris uiuere ſuper terram, ubi & remedia contra maleficos ſagittarios includuntur, cum & hoc ipſum genus niſi per ſeculare brachium poterit exterminari. REMEDIVM dum quis intuitu cõmodi temporalis, ſed ex toto dæmoni deuouit, ſicut experientia ſæpe docuit, per ueram confeſſionem licet à diaboli poteſtate liberantur, tamen diu & poſt grauiſſime moleſtati, & præcipue nocturnis temporibus fuerunt, & hoc in eorum pœnam Deus permiſit, ſignum autem quod liberati erant, ex illo agnoſcebatur, quia pecuniam in burſis aut capſulis, poſt confeſſionem deficiebat, ſuper quæ plurima geſta deduci poſſent, ſed breuitatis cauſa obmittuntur.

MALLEI MALEFICARVM

TERTIA PARS.

AD OPVS IVDICIALE, TAM IN foro Ecclesiástico, quàm ciuili, contra Maleficos, ac omnes Hereticos pertinens, XXXV. Quæstiones complectens.

IN QVIBVS REGVLA INCHOANDI Processum iudicij, continuatio, & sententiandí modus, luculentissimè demonstratur.

Quis sit competens Maleficarum iudex.

QVAESTIO PRIMA, Generalis & introductoria.

VTRVM maleficæ & earum fautores, receptatores & defensores, ita subijciuntur iudicio ecclesiastico diocœsanorum, & ciuili, quod ab earum inquisitione ualeant hæreticæ prauitatis inquisitores esse exonerati, & arguitur quod sic. Nam in ca. accusatus. §. sane. lib. 6. dicitur: Sanè cum negotium fidei quod summe priuilegiatum existit, per occupationes alias non debeat impediri pestis inquisitores hæreticæ a sede apostolica deputati, de diuinationibus aut sortilegijs, nisi hæresim saperent, manifeste intromittere se non deberent, nec punire talia exercentes, sed relinquere suis iudicibus puniendos.

niendos. Nec uidetur obstare quod hæresis maleficarum hic non exprimitur, tum quia eisdem pœnis in foro conscientiæ puniuntur, de conse. dist. 1. pro dilectione. Si diuinatorum & maleficorum peccatum occultum sit, interponitur pœnitentia quadraginta dierum, si notorium eucharistiæ denegatur, & quorum in eadem pœna etiam idem iudicium decernitur, tum etiam quia eadem utrobique uidetur esse culpa, cum sicut sortilegi iudicium sortiunt, ita maleficæ nocumenta creaturarum à dæmonibus expectant & exigunt utrobique, quod à solo Deo quærendum est, à creaturis illicitè requirentes, unde utrobique peccatum idolatriæ, ad quem sensum Esaię 21. notatur ꝙ rex Babylonis stetit in biuio in capite duarũ uiarum commiscens sagittas, interrogauit idola. Pręterea si dicatur, ꝙ ca. restringit diuinatores & sortilegos super crimen hæresis, in quo subesse debent iudicio inquisitorum, cum dicit, nisi hæresim saperent manifeste, ita quod ad minus diuinatores & sortilegi hæreticales sint eis subiecti. Cõtra, quia tunc essent dandi diuinatores artificiales, de quibus nullibi in scripturis fit mentio. Præterea si maleficæ sunt inquisitorum iudicio subiectæ, hoc erit propter crimen hæresis, sed quia facta maleficarũ sine hæresi possunt fieri probatur. Nam sicut conculcare Christi corpus in luto, quod ualde horrendum esset peccatum, potest fieri sine errore in intellectu, & per consequens etiam sine hæresi, quia stat firmiter aliquem credere ibi esset corpus, proijceret tamẽ in lutum ad complacẽdum dæmoni, ex aliquo pacto, ideo ut optatum finem puta thesauri inuentionẽ, uel simile obtineret, ita & facta maleficarum sine errore fidei, licet non absq; grandi peccato fieri possunt, unde in illo casu utique iudicium inquisitorum subterfugiunt, & suis iudicibus relinquuntur. Præterea sicut Salomon Dijs suarum uxorum reuerentiam exhibuit propter complacentiam, nec tamen propterea apostasiam perfidiæ incurrebat, quia mente fidelis & ueram fidem semper retinuit, ita & maleficæ propter reuerentiam quàm exhibent diabolo, propter pactum initum, mente fidem retinentes, nõ

sunt

sunt propterea hæreticæ nuncupandæ. Prçterea si dicatur quod omnes maleficæ fidem habent abnegare, unde & hçreticæ iudicandæ. Contra, quia in casu quo etiam mente & corde abnegarent, adhuc non hæreticæ, sed apostatæ nuncupantur, & cum sit differentia inter hæreticum & apostatam, & hæretici inquisitorum iudicio subijciūtur, utique maleficæ eorum iudicium subterfugere habent. Præterea 26. quæst. 5. dicitur: Episcopi eorumq; ministri, omnibus modis elaborare studeant, ut perniciosam & a Zabulo inuentam sortilegam & magicam artem, ex parrochiis suis penitus eradicare studeant, & si aliquē uirum aut mulierem huius sceleris sectatorem inuenerint, turpiter dehonestatum de parochiis suis eiiciant, unde cum c. dicat suis iudicibus relinquant, & quia loquitur in plurali, tam de ecclesiastico quam ciuili iure, ideo ad minus per ca. allegatum subduntur diocœsanorum iudicio. Quod si diocœsani etiam seipsos exonerare uellent, prout inquisitores præfatis iam tactis argumentis rationabiliter facere uidentur, uellentque maleficarum punitionem ad temporales iudices retorquere. His argumentis probabiliter hoc facere possent, habetur in ca. ut inquisitionis. §. prohibemus quoque districtius præfatis dominis temporalibus & rectoribus, ipsorumq; officialibus, ne ipsi de hoc crimine cum sit mere ecclesiasticum quoquo modo cognoscāt, uel iudicent, & loquitur de crimine hæresis, sequitur ergo quod ubi crimen non est mere ecclesiasticum, sicut est crimen in huiusmodi maleficis, qui propter damna temporalia quæ ab eis inferuntur à ciuili & non ab ecclesiastico, debent puniri. Præterea. C. de Iudæis. l. ul. in fine dicitur: Cernat prçterea bona sua proscripta, & mos sanguinis pçna destinandus, qui fidem Christi repugnabat peruersa doctrina, quòd si dicatur quòd lex loquitur de Iudæis conuersis, & post redeūtibus ad Titū Iudæorū, instantia non ualet, imo argumentū amplius per hoc fortificatur, eo ꝙ cum, tales propter apostasiā à fide, Iudex ciuilis habet punire ergo etiam maleficas fidē abnegātes, cum abnegatio fidei in toto uel in parte, sit fundamentū maleficarū. Prç-

terea

terea licet in solutione dicatur,quòd pro eodem apostasia hæresis sit capienda, adhuc tamen ecclesiasticus Iudex nō se habet de eis intromittere,sed ciuilis,nā occasione quæstiones hæresum nullus debet populū cōmouere. Sed præses debet per se prouidere.In autenti.de manda.princi. id est,de mandatis principū.colla.§. neque occasione.ubi dicitur;neque occasione religionum hæresumq́; quæstiones permittas alicui prouinciam commouere, aut aliter quadam præceptione iniungi prouinciā cui præsides, sed ipse prouidebis cōpetenti utilitate fiscalibus, & quę alia sunt perscrutari, & non permittere aliquid fieri citra nostras præceptiones occasione religionū. Patet ex his ꝙ de expugnante fidem nullus debet se intromittere, nisi præses. Præterea si cognitio iudicum, & punitio talium maleficarum non spectaret totaliter ad ciuilem Iudicem,quo modo leges de his tribus se intromittere possent. Nam.C.de maleficis.l. nemo.l.culpa.l. nullus omnes illos quos uulgus maleficos uocat,capitali pœna subiicit, & e.l. militi, bestiis obiicere decernit, qui magica arte uitæ innocentum insidiantur. Item quod quęstionibus & tormentis ad interrogandum subijci debeant, & quod nullus fidelium sub pœna exilij, & etiam amissione omnium bonorum,cum eis participat, cum multis alijs pœnis annexis, quæ eligenti illas leges occurrunt.Econtrario uero & pro ueritate, legum Doctores talium maleficarum punitionem in ecclesiasticum Iudicem possunt retorquere, ut simul copulatiuè habeant cognoscere & iudicare, & hoc sic probatur. In crimine canonico præses cum metropolitano habet discernere, & non metropolitanus per se, sed adiuncto præside,patet in authen.de manda.prin.§. Si uero canonicum sit quod quæritur, una cum metropolitano prouinciæ hoc disponere & decernere prouidebis, siue alij quidam dubitant, glo. id est, in fide, quo casu solus cognoscet, siue alij quidam glosa. tunc episcopus cum præside.s. cognoscet & causę Deo dare amabilem, & decibilem terminum,qui & decenter orthodoxam custodiat fidē & identitatem procuret fiscalibus, & nostros

subic-

subiectos seruet inuiolatos, glo.i. eos non corrumpat in fide. Præterea princeps secularis licet puniat pęna sanguinis non tamen per hoc iudicium ecclesiæ excludit, cuius est cognoscere & diffinire, immo necessario præsupponit ut patet. C. de summa tri. & fi. ca.51. in fine, & extra de hære.c.ad abolendam.& c.uergentis. & c. excommunicamus.1.& 2.immo eadem pęna est & secundum leges, & secundum cano.ut patet.C.de hære.l.Manicheos. & l. Arriani.unde & ad eos pertinet, pręcipue insimul, & non diuisim talium punitio. Præterea sicut leges decernunt clericos à proprijs iudicibus emendari, & non à temporalibus seu secularibus, eo quod crimen ecclesiasticum in eis censetur, ita & maleficarum crimen, cum sit partim ciuile & partim ecclesiasticum, propter damna temporalia & fidem quam uiolant. Ideo ad utriusque partis iudices pertinet ad cognoscendum, iudicandum & puniendum, & fortificatur ratio in auten.ut cleri. apud proprios iudices. §.si uero colla.6.ubi dicitur. Si uero ecclesiasticum sit delictum egens castigatione ecclesiastica & mulcta, Deo amabilis episcopus discernit nihil communicantibus clarissimis prouincię iudicibus. Neque enim uoluimus talia negotia omnino scire ciuiles iudices, cum oporteat talia ecclesiasticæ examinari & emendari animas delinquentium, per ecclesiasticam mulctam, secundum sacras & diuinas regulas, quas & nostrę sequi non dedignantur leges. Hęc ibi. Vnde & per oppositum crimen mixtum ab utriusque est puniendum. Responsio, cum principalis intentio nostra in hoc opere sit ab inquisitione maleficarū, quantū cum Deo fieri possit, nos inquisitores partium superioris Alemanię exonerare suis iudicibus ad puniendum relinquendo, & hoc propter negotij arduitatem, dum tamen identitate fidei & saluti animarum non eo minus prouideretur, quare & pręsens opus aggressi sumus ipsi iudicibus modos cognoscendi, diffiniendi, & sententiandi relinquendo. Ideo ad ostendendum quòd episcopi contra maleficas in multis procedere possint, etiam seclusis inquisitoribus, licet ipsi episcopi sine temporali & ciuili iudicio,

ubi punitio transit in uindictam sanguinis, non ita procedere ualeant, expedit certas opiniones aliorum inquisitorum, in diuersis regnis Hispaniæ in medium deducere, & illas (salua eorum semper reuerentia,) cum sub ordine uno prædicatorum militamus infringere, ut eo clarior in singulis habeatur intellectus. Est itaque eorum opinio, quod omnes malefici, sortilegi, diuinatores, nigromātici, & breuiter sub quocunque genere diuinationum existat, & qui fidem sacram semel susceperunt, & professi sunt, iudicio inquisitorum subiaceant, taliter ut in tribus quæ notantur in capitulo, multorum quærela, in principio de hære. in clementi. nec inquisitor sine episcopo, nec episcopus sine inquisitore procedere habeant. Licet in quinque alijs unus sine altero procedere ualeat, si cui placet capitulum legat & inueniet, unum autem e tribus est sententia diffinitiua, ad quàm unus sine altero non debet ꝓcedere, & hoc ubi præfati hæretici sunt habendi. Addunt insuper blasphemos, & quocunque modo dæmones inuocantes, & excommunicatos, qui in excōmunicatione steterint per annum animo cōtumaci, in causa fidei, uel etiā in nō causa fidei, sub certis casibus & plura alia includunt per quæ auctoritas ordinariorum nimis eneruatur, & nobis inquisitoribus ampliora onera imponuntur, minus secure coram tremendo iudice, qui utique districtam a nobis super commissi officij exiget rationem, & quia eorū opinio non infringitur, nisi eorum fundamentum sit annulatum. Ideo notandum, quod principale fundamentum per glosatores canonum, & præcipue super ca. accusatus, & §. Sane, & super uerba, hæresim sapiant, manifestè accipitur, fundāt insuper se super dicta theologorum, Thomę Alberti, Bonauenturæ, in 2. sente. dist. 7. Ex his specialiter aliqua expedit recitare. Nam ubi ca. dicit, ut in augmento primo deductum est, quod inquisitores hæreticæ prauitatis, de sortilegijs & diuinationibus se non debeant intromittere, nisi hæresim sapiant, manifeste dicunt qđ sortilegi uel diuinatores, sunt duplices, scilicet artificiales, & hæreticales, & primi dicuntur meri diuinatores, quia ui-

delicet mare ex arte agunt,de quibus etiam loquitur canon ex tenore,extra de sortilegijs, ubi dicit quod Vdalricus presbyter cum quodam infami,hoc est diuinatore,dicit glosa ad secretum locum perrexit, non ea intentione ut dæmonem inuocaret,quasi dicat: quia hoc fuisset hæreticum,sed ut cum inspectione Astrolabij furtum quoddam inueniret, quasi dicat: quod est mera diuinatio, uel sortilegium. Secundi uero hæreticales dicuntur diuinatores,qui in eorum arte dæmonibus aliquem honorem latriæ uel duliç impendunt, qui diuinando futura prædicere conantur,uel aliquid simile quod hæresim sapiat,manifeste exercent, & tales iudicio inquisitorum, sicut & alij hæretici subiacent.Et quod hæc sit mens canonis, ꝓbant per canonistas glosantes uerbum saperent.Nam Io. super allegatum canonem, accusatus, & uerbum saperent: dicit ita saperent, sicut est circa aras idolorum nepharia preces emittere,sacrificia offerre,dęmones consulere,eorumq́; respõsa suscipere, uel associant sibi propter sortes exercendas hæreticos, uel faciunt prædicta cũ sanguine,uel cum corpore Christi, uel in sortibus, ut possint habere responsa, puerum rebaptizant, uel his similia.Ad eundem sensum allegant Archid.super eodem cap. & §.Sane, & super eodem uerba saperent. Item allegant Joannem, modo Raymundum, Guilihelmum de monte Laudu, Item probant per determinationem Ecclesiæ, ex Concilio Acquirensi.26.quæs.5.Episcopi.ubi huiusmodi mulieres superstitiosæ infideles nominantur,cum dicitur: utinam hæ solæ in sua perfidia periissent, & perfidia in Christiano dicitur hæresis, unde & inquisitorum hæreticorum iudicio sunt subiecti. Probatur insuper per theologos,primo per sanctum Thomam,in 2.sentent.distin.7. ubi quærit, utrum uti auxilio dęmonis sit peccatum, ubi inter alia hæc uerba dicit super illud Esaiæ octauo. Nunquid non populus a Deo suo requiret uisionem? In oĩbus in quibus complementum operis ex uirtute dæmonis expectatur,est apostasia à fide,propter pactum initum cum dæmone, uel uerbotenus si inuocatio intersit, uel facto

ali-

aliquo, etiam si sacrificia desint. Ad idem allegant Albertum in eodem suo scripto & distin. item Petrum de Tharentasia, item Petrum de Bonauentura, nouiter canonizato, qui tamen non Petrus nominatur, cum fuerit uerum nomen suum, item Alexandrum de Ales, & Guidonem ordinis carmelitarum, qui omnes dicunt quod dæmones inuocantes, sunt apostatę, & per consequens hæretici, un de inquisitorum hæreticorum iudicio subiecti. Sed quod præfati inquisitores per hæc & per quæcunque ab eis allegata, non possunt sufficienter probare quin etiam præfati sortilegi, & cætera. iudicio ordinariorum, seu episcoporum, seclusis inquisitoribus possunt subiacere, & quod inquisitores a talium diuinatorum nigromanticorū, seu etiam maleficorum, se possunt exonerare, non quod illi inquisitores male faciunt inquirendo super tales, ubi episcopi non inquirunt, in quo casu potius inquisitores illi sunt commendandi, sic probatur. Inquisitores nō habent se intromittere nisi super crimen hæresis, & cum hoc oportet quod illud crimen sit manifestum. Patet per frequenter allegatum canonem, accusatus, & in §. Sane. Quo stante, tunc iterum arguitur, cū quis aliqua cōmittit quæ absq; uitio hęresis committere potest, quantumcunque illa sint grauia & enormia, adhuc non est ut hæreticus iudicādus, licet sit puniendus, ex quo sequitur quod ubi quis nō est iudicandus ut hæreticus, sed ut malefactor puniendus, inquisitor non se debet intromittere, sed debet talem iuxta tenorem canonis suis iudicibus ad puniendum relinquere. Quo iterum stante, sequitur quod omnia inducta per glosatores canonistas & theologos, ut dæmones inuocaré, eis sacrificare, &c. ut supra tactum est, nisi ex uitio hæresis processerint, inquisitores se non debent intromittere, sed suis iudicibus ut supra relinquere. Quo iterū stante cum præfata sæpissimæ sine uitio hæresis fieri possunt, in quo casu talia facientes non sunt ut hæretici habendi, aut condemnandi, subscriptis probatur auctoritatibus & rationibus. Nam ad hoc quod aliquis sit proprie hæreticus, quinque requiruntur. Pimum est, ut sit error

in ratione. Secundum est, quod error ille sit circa ea quæ sunt fidei, uel contra ueritatem determinationis ecclesiæ, in ijs quę pertinent ad fidem, uel bonos mores, & necessario ad consequutionem uitæ æternæ. Tertium est, quod error talis fit in illo qui catholicam fidem professus est, alias enim esset Iudæus uel paganus, non hæreticus. Quartum est, quod talis error in eo qui fidē suscepit, sit taliter quod aliquam ueritatem de Christo confiteatur, pertinētem ad diuinitatem uel humanitatem, alias si totū discrederet, esset apostata. Quintum est, ut talem errorem pertinaci uoluntate & obstinata eligat, & sequatur: & quod de hæresi & hęretico sit sumpto. ca. alle. accusatus. & uerbum saperent intelligatur, glosam tamen canonistarū nō reprobando, sed saluando sic probatur. Nam quod primū requiratur scilicet error in intellectu, hoc notum est omnibus per communem regulam. Duo requiruntur, ut quis dicatur hæreticus, unum materiale, scilicet, error in ratione, alterum formale, scilicet, pertinacia in uolūtate. Patet & per August. Hæreticus est, qui nouas & falsas opiniones aut gignit, aut sequitur. Ratio etiā adest, quia hęresis est species infidelitatis, & infidelitas est in intellectu subiectiue, sicut & fides sibi contraria & opposita habent fieri circa idem. Quo stante factum uel opus quodcunque; sine errore non facit hæreticum, ut puta si quis fornicatur aut mechatur, licet agat contra ueritatem qui dicit: Non mœchaberis, ex hoc non est hæreticus, nisi cadat uel opinetur fornicari esse licitum. Et ratio est, quia quandocunque alia duo necessario requiruntur ad constitutionem alicuius, deficiente altero illorū, impossibile est, illud esse, quia dato opposito quod sine illo possit esse, iam non necessario requireretur ad constitutionē illius, sicut quia ad constitutionem domus, necessario requiritur fundamentum, paries, tectum, ideo altero deficiente, nō habetur domus. Sic ergo quia ad heresim constituendam requiritur error in intellectu necessario, nullū factum absoluere siuē errore in intellectu facit hęreticum. Et propter hoc nos inquisitores Germaniæ dicimus cum B. Antonino, in 2. par.

sum.

ſum.ſuæ, hanc materiam pertractantis, ꝙ baptizare imagines,adorare dęmones,eis thurificare, cõculcare corpus Chriſti in luto,& omnia huiuſmodi,quæ ſunt ualde horrenda peccata,niſi ſit error intellectu, non faciunt hominem hæreticum,& ideo ſi quis faceret iſta,utputa baptizaret imaginem,non male ſentiens de ſacramento baptiſmi,nec de eius effectu,nec credens iſtum baptiſmum eſſe aliquid,nec habere effectũ ex ui ſua,ſed fecit hoc propter aliquem finem,facilius aſſequendum à dæmone, cui quærit propter hoc complacere, ita quod aliquo pacto implicito,uel expreſſo illud agat , ut dæmon ſibi uel alicui faciat quod petit,ſecundum quod caracteribus & figuris ſecundum artes magicas,ab hominibus dæmones pacto expreſſo,uel tacito inuocantur,ad deſideria eorum explenda,dummodo non petant à dęmone quod ſit ſupra facultatem eius,nec quantum ad potentiam, nec quantum ad cognitionem,ſic ſcilicet,quod nõ male ſentiat de poteſtate,aut cognitione dæmonis,ſicut eſſent illi,qui crederent quod dęmon poſſit neceſſitate liberum arbitrium hominis,uel illi qui crederent,quod dęmon omnino ex tali pacto,& in omnem euentum, quantumcunq; à Deo nõ per miſſus,poſſet facere quod petunt,uel qui crederent,quod poſſet ſcire alteram partem futuri contingentis, uel effectum aliquem facere,qui eſt proprius ſoli Deo,tales enim non eſt dubium quod haberent errorem in intellectu , & male de poteſtate dæmonis ſentirent , & per conſequens ſuppoſitis alijs conditionibus quæ requiruntur ad hæreſim,eſſent hæretici, & ordinariorum ſimul & inquiſitorum iudicio ſubiecti.Sed ſi ex cauſis prædictis facerent,nõ male ſentientes de baptiſmo & alijs prædictis, prout communiter ſit,eo quod ipſo facto malefici,& nigromantici, cum ſciunt ipſum diabolum eſſe inimicum fidei, & aduerſarium ſalutis, iam coguntur in eorum cordibus ſentire, magnam uim eſſe in fide,& quod nulli falſitati ſubiacere poteſt cui pater mendacij non præeſſe noſcitur.Ideo licet talia facientes peccarent grauiſſime,non tamen eſſent hæretici,& ratio eſt,quia non male ſentiunt de ſacramento,

licet eo male & sacrilege utantur, unde sunt magis sortilegi quàm hæretici, & de numero illorum de quibus alle. ca. accusatus. prætendit non subiacere iudicio inquisitorum, cum non manifestè sapiant hęresim, imò uix occultè & quasi nullo modo. Et eodem modo de adorantibus dæmonem & sacrificantibus ei, quia si hoc faciunt credentes diuinitatem esse in dæmonibus, uel credẽtes quod cultus latriæ sit ei exhibendus, uel quod omnino ex exhibitione talis cultus, assequantur quod requirunt a diabolo, non obstante Dei prohibitione, seu etiam permissione, tales essent hæretici. Sed si ista faciunt non ita sentientes de dæmone, sed ut aliquo pacto cum dæmone facilius ꝑ ista exequantur ab ipso quod intendunt, tales, non sunt hęretici ex natura rei, licet grauissime peccẽt. Et quidem pro maiori declaratione sunt aliquæ obiectiones mouendæ. Nam obstare uidetur, quod secundum iura symoniacus non est hæreticus, ut 1. q. 1. quisquis per pecuniam, & tamen non habent errorem in intellectu, nam symoniacus non est hæreticus proprie, sed large propter quãdam similitudinem, quia ex quo uendit uel emit sacra, ita agit, ac si æstimaret donum gratię pecunia posse possideri, secundum Thomam. Sed non hoc æstimando sicut communiter accidit, non est hæreticus, quia hoc nõ credit, sed bene uerum esset, si hoc crederet, scilicet, donum gratiæ posse pecunia possideri. Item obstare uidetur quod dicit de hæreticis, quicũque. & alle ca. accusatus, quod adorãs hæreticum, est hæreticus. Sed grauius peccat qui adorat dæmonem, quàm qui adorat hæreticum, ergo, &c. Item qui iudicandus est ut hæreticus, uidetur esse hæreticus, nam ecclesia non potest iudicare nisi de ijs quę patent, occultorum enim cognitor est Deus & Iudex distinct. 33. erubescant. Sed ea quæ sunt in intellectu nõ possunt patere nisi ex factis intrinsecis, uisis uel probatis, ergo talis faciens talia, est iudicandus hæreticus. Præterea, impossibile uidetur quod aliquis faciens talia, scilicet, conculcando corpus Christi, & huiusmodi, licet male sentiat de corpore Christi, probatur hoc, quia impossibile est malitiam esse

se in uoluntate, quin sit error in intellectu, cum & secundum philosophum omnis malus est ignorans seu errans, cum ergo talia facientes habeant malitiam in uoluntate, ergo habent errorem in intellectu. Respōdetur ad ista, & primo super primum & tertium, quia coincidūt. Duplex est iudicium. s. Dei, qui uidet interiorem hoīm, qui non possunt iudicare de interioribus, nisi per exteriora, ut argumentum fatetur tertium, mō ille qui iudicatur ut hęreticus, iudicio Dei est uere hæreticus, ex natura rei. Deus .n. nullū iudicat hæreticum, nisi habentem errorē fidei in intellectu. Sed ille qui iudicatur hęreticus iudicio hominū nō oportet ꝙ sit hæreticus ex natura rei, sed ꝙ fecerit tale factū, per quod apparet ipsum male sentire de fide, & per consequens iuris præsumptione hæreticus reputatur. Etsi quæratur, an ecclesia habet statim iudicare tales, qui si adorant dæmones, uel baptizant imagines, hæreticos? Responsiones nota. Primo quod ad discernendum istud magis pertinet ad canonistas scilicet, quàm theologos. Canonistæ dicent iuris præsumptione hæreticus reputatur, & ut hæreticus est puniendus. Theologus dicit primò iudicio sub correctione sedis apostolicæ, non quantum est ex natura rei quicquid sit iuris præsumptione. Et ratio potest esse ista, quia quandocunque aliquis effectus dependere potest, ex duplici causa, nunquam ex natura rei, ex illo in effectu potest iudicare præcise altera causa. Cum igitur iste effectus, qui est adorare dæmonem uel eius auxilium, ad maleficandum postulare, imaginem baptizando, uel infantem uiuum offerēdo, uel occidendo, uel aliud huius possunt procedere ex duplici causa, scilicet, uel credendo dæmonem esse adorandum, & sibi sacrificandum, & imagines capere sacramentales effectus, uel quia aliquo pacto facto cum dæmone, facio ut facilius obtineā quod uolo a dęmone, in ijs quæ non sunt supra facultatem suā, ut supra tactum est, non debeo statim iudicare ex tali effectu præcise alterā causam, scilicet, quod hoc faciat, ut male sentiens de fide. Vnde quando constat de huiusmodi effectu, ulterius inquirendum est de causa, & si ex errore &

cludit, cum tales symoniaci tantummodo iuris præsumptione censentur hæretici, de quibus ordinarij per se iudicare possunt, irrequisitis inquisitoribus, immo nec inquisitores de symoniacis uarijs se intromittere habēt, & pari ratione de alijs qui tantum iuris præsumptione hæretici iudicantur. Nam contra episcopos scismaticos procedere non possunt, & prælatos alios superiores, ut patet in capitulo inquisitionis, de hære. lib. 6. ubi sic dicitur. Inquisitores hęreticæ prauitatis ab apostolica sede seu aliis quibuslibet deputatis de huiusmodi crimine inquirere contra eos ut nequeunt, aut eius prætextu procedere contra eos nisi in literis commissionis sedis apostolicę, ꝙ hoc possint contineatur expresse. Si tamen inquisitores ipsi episcopos uel alios superiores prælatos sciuerit, uel inuenerint, circa crimen hęreseos commisisse, aut eos de huiusmodi diffamator existere, uel suspectos, id tenebantur sedi apostolicę nunciare. Ad secundū similiter patet ex præhabitis responsio. Nam adorans hæreticum est, tunc hæreticus si adoret ipsum credens esse adorandum seu honorandum, propter suam doctrinam & opinionem. Si autem honorat ipsum propter aliquid temporale, sine aliquo errore fidei in intellectu, nō est proprie hæreticus, sed iuris fictione uel præsumptione seu similitudinarie, quia agit sicut male sentiret de fide, sicut ille quem adorat, unde nec inquisitorum iudicio subiacebit. Ad tertium patet ex præmissis, quia licet indicatur ab ecclesia ut hæreticus, propter facta extrinseca, uisa, & probata, non tamen sequitur quod semper sit hæreticus ex natura rei, sed iuris præsumptione sic reputatur, unde & in illo casu inquisitorum iudicium subterfugit, quia non sapit hæresim manifestum. Ad quartum, dicendum quòd falsum præsupponit, quia non est possibile quòd aliquis conculcet corpus Christi, absque hoc quòd male sentiat, uel peruersitatem fidei habeat, de corpore Christi, quia potest hoc facere sciens se peccare, & credens firmiter ibi esset corpus Christi. Facit tamen hoc ut placeat dæmoni, & facilius obtineat quòd uult ab eo. Et licet omnis malus erret,

ret, nō tamen errore intellectus, qui est hæresis, seu errās, male sentiens de his quæ sunt fidei, sed de his quæ sunt uirtutis alicuius, contrarium in uitiis operatur. Et tantum de primo principali quòd ad hæresim proprie sumptum requiritur, & secundum quòd iudicio inquisitorū debet hæreticus subiacere. Nec obstat si dicatur, tamen etiam contra diffamatos aut suspectos leuiter, uehementer de hæresi, & qui non uidentur sapere hæresim manifeste inquisitor potest procedere. Respondetur, inquirere potest & procedere super tales, inquantum sunt suspecti, aut diffamati de heresi proprie dicta de qua etiam nunc loquimur (ut sæpe tactum est) quæ habet errorem in intellectu, & alia quatuor sequentia annexa quorum secundū est, ut talis error sit circa ea quæ sunt fidei, uel contra ueritatem determinationis Ecclesiæ in his quæ pertinent ad fidem & bonos mores, & necessaria ad consecutionem uitæ æternæ. Si enim error sit de his quæ non pertinent ad fidem, puta quod credat quis solem non maiorem terra, & huiusmodi non est periculosus error. Error autem contra sacram scripturam, contra articulos fidei, contra determinationem ecclesiæ, ut supra tactum est hæresis. ar. 24. q. 1. hæc est fides. Item quia determinatio dubiorum circa fidem pertinet, principaliter ad ecclesiam, & præcipue ad pontificem summum Christi uicarium. Petri successorem, ut expresse dicitur: 24. q. 1. quotiens. Et contra determinationem ecclesię, nullus doctor uel sanctus suam sententiam defendit. ut dicit Tho. 2. 2. Nec Hiero. nec Augu. nec alius. Sicut ergo asserens pertinaciter cōtra fidem est hæreticus, ita & contra determinationem ecclesiæ, in his quæ pertinent ad fidem, & necessaria ad salutem pertinaciter asserens est hæreticus. Ipsa enim ecclesia nunquam errasse in fide probatur, ut dicit. 24. q. 1. a recta, & alijs. c. Signanter autem dicitur, quia asserens contra determinationem ecclesiæ non simpliciter, sed in his duntaxat quæ pertinent ad fidem & salutem, est hæreticus. Nam in alijs contrarium sentiens, nō est hæreticus, sicut quod ius non potest separari ab usu, in rebus usu consumptilibus,

bus,quòd declarauit & determinauit Ioan 22. in extrau. ad conditorem. Vbi dicit: contradicentes huic sententiæ esse contumaces & rebelles ecclesiæ,non hæreticos. Tertium,quod requiritur est quod error sit in illo qui catholicam ueritatem est professus. Si quis enim nunquam esset professus fidem Christianam, non esset proprie hæreticus,sed simpliciter infidelis,ut Iudæus & Gentilis qui foris sunt.Vnde Augusti.de ciui. Dei. Videns diabolus genus humanum a cultura idolorum & dæmonum liberati hæreticos nouit,qui sub uocabulo Christiano, doctrinę resisterent Christianæ,Oportet ergo quòd error sit in illo qui in baptismo suscepit fidem Christianam, ad hoc ut sit hæreticus.Quartum quod requiritur est, quod talis error sit in eo qui fidem suscepit taliter, quod aliquam ueritatem de Christo confiteatur pertinentem ad diuinitatem uel humanitatem.Si enim nullam ueritatem penitus confiteretur,magis proprie apostata quàm hæreticus censeretur.Sic Iulianus apostata,& distinguitur unum ab altero,licet aliquando unum sumatur pro alio. Sub hac conditione reperiuntur certi,qui interdum egestate & molestijs uariis afflicti,corpus & animam tradunt diabolo, & fidem abnegant,dummodo in eorum necessitatibus & ad possidendum diuitias & honores,diabolus eis assistat. Nouimus certos nos inquisitores,& post aliquos pœnitentes qui utiq; absq; errore fidei intellectu, quia tantummodo propter commoda temporalia talia commiserunt, unde nec hæretici proprie,nec iterum apostatæ ex corde. Et Iulianus, licet magis apostatæ censentur. Ex corde uero apostatæ,si nolunt resilire,ut hæretici impœnitentes, traduntur curiæ seculari. Si autem uelint,recipiuntur, prout hæretici pœnitentes. Iuxta.c.ad abolendam.§.præsenti.de hæreti.li.6.Concordat Raymundus. ti. de apostolica. reuertentes,ubi dicit.Quod reuertentes ab apostasiæ perfidia cum fuerint hęretici tanquam reuertentes ab hæresi sunt recipiendi,& hic sumitur unum pro alio, ut prius tactum est,& subdit:Illi uero qui metu mortis fidem abnegant,hoc tu accipe,qui propter cõmodum temporale

diabolo

diabolo fidem abnegant,& erroribus non credunt, licet iure heretici non sint,nota hic quod non sunt proprie hę retici. Subdit n...quam non habent in mente errorem: Iudicio eccle... quæ habet per exteriora de interioribus iudicare, hæretici habendi sunt, nota hoc iuris fictione, & reuertantur ut pœnitentes hæretici recipiendi sunt. Non enim metus mortis est metus cadens in constantem uirum ad fidem CHRISTI abnegandam, sic & tu accipe propter cōmoda temporalia,unde cōcludit, sanctius est mori quam abnegare uel usci idolaticis, ut dicit Augu. & recitatur. 22. q.4. Simile iudicium de maleficis fidem abnegantibus esset,ut ibi resilire uellent reciperentur,ut pœnitētes absq; hoc quod curiæ seculari relinquerentur,omnibus tamen modis ad gremium ecclesiæ recipiuntur,ubi petunt,& curię seculari si non traduntur relinquūtur,& hoc propter damna temporalia illata prout in modis sententiandi patebit,& omnia præfatus ordinaris exequitur,ita quod etiam inquisitor suas uices illi committere potest, in hoc duntaxat casu apostasię, secus est in alijs casibus sortilegorum. Quintum quod requiritur ad hoc ut quis proprie sit hæreticus,ut talem errorem sit mata uoluntate & obstinata eligat & pertinaciter sequatur opiniones. Vnde secundum Hieronymum hæresis ab electione est dicta. Et ideo secundum August.non qui falsas opiniones gignit uel sequitur, sed qui pertinaciter defendit hæreticus est cēsendus. Vnde si quis non pertinaci malitia sentiret aliquid contra fidem,sed ignorātia paratus corrigi,si quis sentit falsum ostenderetur sibi esse contra fidem uel sacram scripturam uel determinationē ecclesiæ. 24. q.3. dixit Apostolus. Et ideo ipse Augustinus dicebat. Errare potero, hæreticus non ero,quia scilicet paratus corrigi,cum sibi fuerit ostensus error, & constat quod quotidie inter doctores circa diuina sunt uarie opiniones,& aliquando contradictoriæ,ita quod necesse est alteram esse falsam,& tamē nulla earum reputatur falsa, donec per ecclesiam fuerit determinata articulo. 24.q.3. qui in ecclesia. Ex quibus omnibus concluditur,quod pro

bare

bare maleficos subiacere iudicio inquisitorũ, uel ẽt alios quocũque modo dæmones inuocãtes per dicta canonista rum super alle. uerbum saperent in ca. accusatur. comprehensum non sufficienter probatur, cum tales ab eis hæretici iudicãtur quædam iuris fictione, nec etiam per dicta theologorum, cum & ipsi tales nominant apostatas uerbo, uel opere, non autem corde, & mente, de quo errore uerbum saperent prætendit. Et licet iudicantur ut hæretici, nõ tamẽ propter hoc sequitur, quod episcopus sine inquisitore non possit sententia diffinitiua contra eos procedere, aut carceri ad pœnã deputare, aut tormentis exponere. Immo in casu quo hęc decisio nõ uideatur sufficere ad hoc, ut nos inquisitores simus a maleficarũ inquisitione exonerati, nolumus tamen hoc uia iuris exigere, cum uices nostras in his duntaxat super sententiam ferendã ipsis diocesanis cõmittere possumus. Hoc enim habetur in ca. multorum. in prin. de hæreti. in Clemen. Vbi sic dicitur, Multorum quærela & infra. ut negotium inquisitionis huiusmodi prosperetur fœlicius, quo deinceps eiusdẽ labis indago solertius, diligentius, & cautius peragetur, ipsum tam per diocesanos episcopos, quàm per inquisitores a sede apostolica deputatos, omni carnali odio uel timore, aut cuiusmodi cõmodi temporalis affectione semotis decernimus exerceri, sic quod quilibet de prędictis sine alio citare & arrestare, seu capere tutæ custodiæ, mancipare ponendo in compedibus & manicis ferreis, si ei uisum fuerit, super quibus faciendum ipsius conscientiam oneramus, nec non inquirere contra illos, de quibus pro huiusmodi negotio, secundum DEVM & iustitiam uiderit expedire, duro tñ tradere cárceri qui potius ad pœnam quàm ad custodiam uideatur, uel tormentis exponere illos, aut ad sententiam procedere contra eos. Episcopus sine inquisitore, aut inquisitor sine diocesano aut eius, ut episcopali sede uacante capituli super hoc delegato, si sui adinuicem copiam habere ualeant, infra octo dierum spacio, postquam inuicem se inquisiuerunt non ualebit, & si secus pręsumptum fuerit nullum sit, & irritum,

ipſo iure, poſt ſequitur ad noſtrum propoſitum. Verum ſi hoc epiſcopus uel eius ſeu capituli ſede uacante delegato cum inquiſitore, aut inquiſitor cum altero, eorundem propter præmiſſa nequeant aut noluerint perſonaliter cõuenire, poteſt epiſcopus uel eius ſeu capituli ſede uacante delegatus inquiſitori, & inquiſitor epiſcopo uel eius delegato, ſeu ſede uacante ille qui ad hoc fuerit per capitulũ deputatus, ſuper illis committere uices ſuas, uel ſuas ſignificare per literas conſilium & conſenſum. Ex quo patet, quod licet in quinque caſibus, unus ſine altero, in tribus uero minime procedere poſſit, quia tamen unus alteri uices ſuas committere poteſt, præſertim quo ad ſententiam ferendam, ideo & nos hoc per præſentes facere decreuimus, aliis inquiſitoribus in ſuis limitis remanentibus. Ad argumenta ergo reſpondendo patet ex præmiſſis, ad ſex prima argumenta pro inquiſitoribus militantia deciſio, quòd eorum inquiſitioni malefici & ſortilegi non uidentur ſubijci. Ad alia autem argumenta pro diocœſanis, in caſu quo & ipſi à maleficarum inquiſitione ſe exonerare uellent, & ciuili iudicio relinquere. Patet quòd non poſſunt hoc eadem facilitate quo inquiſitores facere, quia in crimine hæreſis iuxta c. ad abolendam. & ca. uergentis. & ca. excommunicamus utrunque. extra de hære. Iudicis eccleſiaſtici eſt cognoſcere & iudicare, & iudicis ſecularis exequi & punire, ubi ſententia tranſit in uindictam ſanguinis, ſecus ubi ad alias pœnas pœnitentiales. Videtur etiam quòd in hæreſi maleficarum, licet non in aliis hæreſius etiam ipſi diocœſani ſuas uices ad cognoſcendum & iudicandum in foro ciuili committere ualeat, tum ut in argumentis tangitur, hoc crimen maleficarum non eſt mere eccleſiaſticum, imo potius ciuile propter damna quæ inferuntur temporalia, tum etiam quia leges ſpeciales in punitionem maleficorum, quo ad omnem uiam punitionis editæ cernuntur. Videtur denique quòd hęc uia plurimum in exterminium maleficarum deſeruiret, & in maximum iuuamen ordinariorum coram tremendo iudice ſuper diſtrictumexamen quòd exigetur cum teſte, ſcri-

tura iudicium durissimum iis qui præsunt imminet, & secundum hanc differentiam procedemus,uidelicet quod iudex secularis cognoscere & iudicare potest, usq, ad sententiam diffinitiuam ad pœnitentiam quam ab ordinariis recipiet, secus super sanguinem quam per se ferre potest.

Summarium tractandorum.

VT ergo iudices tam in foro ecclesiastico, quàm ciuili modos cognoscendi iudicandi,& sententiandi,semper in promptu habere ualeant, consequenter circa tria principaliter procedendum erit.Primo quis modus inchoandi processum fidei. Secundo,quis modus continuandi.Tertio, quis modus terminandi & sententiandi in hac materia maleficarum. Circa primum quinque difficultates. Primo, quis inter tres modos procedendi, qui in iure tanguntur,sit magis competens. Secundo,de numero testium. Tertio, an possint compelli ad iurandum.Quarto,de conditione testiũ. Quinto,an inimici capitales ad testificandum admittuntur.Secunda pars continet quæstiones undecim. Prima qualiter testes sunt examinandi, & quod semper quinque personę debent esse præsentes. Item qualiter maleficæ sunt interrogandæ generaliter & particulariter, & erit sexta in ordine li.quia cum numerus mutatur eo ut lector facilius reperiet materiam optatam. Secunda,uaria dubia declarat super responsiones negatiuas, & quando sit incarceranda,& quando pro manifeste deprehensa in hæresi maleficarum.Tertia de modo capiendi maleficas, Quarto de duobus quæ post captionem facienda sunt iudici, & an deponentium nomina sint ei manifestanda, & defensiones cum deputatione aduocati sint concedendæ.Sexta, quid faciat aduocatus sibi testium nomina non publicantur,& ubi inimicitiam capitalem allegat coram indice. Septima,qualiter iudex inimicitiam capitalem inuestigare

re habet. Octaua, de his quæ iudex habet aduertere antequam delatam tormentis exponat. Nona, de modo sententiandi ad quæstiones & tormenta. Decima, super tormenta continuanda, & qualiter sint tormentandæ, & de cautelis & signis contra maleficium taciturnitatis. Vndecima, super finales interrogationes & cautelas à iudice obseruandas. Tertia pars continet primo quæstiones tres, quas iudex debet aduertere, & ex quibus omnis sententia diffinitiua debet procedere. Prima, an super examen candentis ferri possit sententiari. Secunda, de modo quo omnis sententia est ferenda. Tertia, ex quibus suspitionibus potest iudicare, & qualiter super unam quanque suspitionem debet sententiare. Demum super ultimam partem de uiginti modis sententiandi, quarum tredecim sunt communes super omnem hæresim, reliqui specialiter super hęresim maleficarum, & quia locis suis patebunt, causa breuitatis hic non assignantur.

Quæstio prima super modum inchoandi processum.

QVAERITVR ergo primo, quis sit modus competens ad inchoãdum processum fidei contra maleficas. Respondetur. Cum inter tres modos qui tanguntur. extra de accusa. denun. & inquisitio. & primus est, quando aliquis accusat aliquem de crimine hæresis, uel fautoria coram iudice, offerendo illud se probaturum, & inscribit se ad pœnam talionis, nisi probet. Et secundus modus quando aliquis denunciet aliquem, ita tamen quod non offert se probaturum, nec uult facere partem, sed dicit quod denunciat zelo fidei, uel ratione sententiæ excommunicationis latæ per ordinarium uel eius uicarium, aut ratione pœnæ temporalis, quam secularis iudex contra non denunciantes. Et tertius modus per inquisitionem, hoc est, quando non est aliquis

accusator

accuſator uel denunciator, ſed fama laborat in aliqua ciuitate uel loco quod ſint maleficæ, & tunc iudex habet, non ad iſtantiam partis, ſed etiam ex officio procedere. Ideo aduertendum quod primum modum procedendi iudex non libenter admittat. Tum quia non eſt in cauſa fidei uiſitatus, nec etiam in cauſa maleficarum, quæ ſua maleficia occulte exercent. Tum etiam quia eſt accuſanti multum periculoſus propter pœnam talionis, qua plecteretur ubi in probatione deficeret, Tum etiam quia eſt multum litigioſus. Incipiat proceſſum per citationem generalẽ, affigẽdo illam ad ualua ad eccleſiæ patrochialiũ uel prætorii per modum qui ſequitur. Cum nos uicarius talis ordinarii, aut iudex talis domini toti noſtris affectibus inhiantes, ac ex omnibus noſtris præcordiis affectantes populum Chriſtianum nobis cõmiſſum in unitate, & ſerenitate catolicę fidei confoueri, ac ab omni peſte prauitatis hæretice, uiſceraliter elongari. Idcirco nos iudex præfatus cui ex iuncto officio hęc incumbuunt, ad gloriã & honorem recolendi nominis IESV CHRISTI, & ad exaltationem ſanctę fidei orthodoxe, atq; ad depreſſionem hæretice prauitatis præcipue in maleficis uniuerſis, & ſingulis cuiuſcunq; conditionis ſtatus. Hic nota. Sic eccleſiaſticus iudex inquirit, addat ordinis religionis, aut dignitatis exiſtant, qui ſunt infra terminos huius ciuitatis, aut circa illam, aut oppidi ad duo miliaria, ad quorũ notitiam peruenerint, hæc mandata eccleſiaſticus iudex adiungat. Authoritate qua fungimur in hac parte, in uirtute ſanctæ obedientiæ, ac ſub pœna excõmunicationis præcipimus & mandamus, ac mandando requirimus, & monemus quatenus infra duodecim dies proxime computandos. Hoc ſeculari iudex modo ſuo mandabit, & pœnis eius conſuetis, quorum primos quatuor, pro primo, & reliquos quatuor primis quatuor immediatos pro ſecundo, & ultimos quatuor pro tertio termino peremptis. Ac trina monitione canonica aſſignamus nobis reuelant, ſi quis ſcit, uidit, uel audiuit aliquam eſſe perſonam hæreticam & maleficam, diffamatam, uel ſuſpectam, & in ſpeciali

talia practicantē, quæ in nocumentum hominum, iumentorum, aut terræ frugum, & damnum reipublice celare, ualeant, quod si nostris antefatis monitis & mandatis nō paruerit, cum effectu præm ssa infra taxatum terminum non reuelando sciat se Iudex ecclesiasticus addat excommunicationis mucrone percussum. Secularis iudex addat, pœnas temporales. Quam excommunicationis sententiam in omnes & singulos taliter, ut prædicitur contumaces præfata nostra monitione canonica prę̨euntе, & eorū obedientia requirente, nunc ut rex, & tunc ut ex nunc ferimus in his scriptis. Absolutionem harum sententiarum nobis tantummodo reseruandum. Concludit Iudex secularis modo suo. Datum &c. Nota insuper super secundum modum, quod cum ut dictum est secundus modus procedendi, & processum fidei incipiendi est per modum denunciationis, ubi denuncians non offert se probaturum, nec uult facere partem, sed dicit quod denunciat ratione sententiæ excommunicationis late, uel zelo fidei, & propter bonum reipublicę, ideo secularis Iudex hoc debet in sua citatione generali, aut præmissa monitione specificare, quod nemo æstimet se pœnalem fieri, etiam si in probatione defecerit, quia offert se non ut accusans, sed ut denuncians. Et tunc quia plures comparebunt ad denunciandum Iudici, notare debet Iudex ut procedat modo qui sequitur. Primo haberet notarium & duas honestas personas, siue sint clerici, siue laici, uel si notarius non posset haberi, tunc loco notarij sint duo uiri idonei. Hoc enim tangitur in c. ut officium §. uerum. lib. 6. ubi dicitur. Verum quia in cau a graui crimine cum multa oporteat cautela procedi, ut in reos sine ullo proferatur errore durè ac digne seueritas ultionis. Volumus & mādamus ut in examinatione testium quos recipi super hoc crimine prædicto, ipsum q̃ue contingentibus oportuerit adhibeatis duas religiosas & discretas personas. Hic Archidiaco. in glo. possunt intelligi personæ honestæ, siue sint clerici, siue laici. Sequitur, in quarum præsentia per publicam si commode habere potestis personam, aut per

duos

duos uiros idoneos, fideliter eorum depositiones testium describantur. Nota ergo quod his personis adhibitis mandet denuncianti Iudex quod det in scriptis, uel saltem dicat uerbo. Et tunc notarius seu Iudex incipiat processum per modum qui sequitur.

IN NOMINE DOMINI AMEN.

ANNO A NATIVITATE DOMINI: &c. Tali die, tali mensis in præsentia mei notarij, & testium infra scriptorum, talis de tali loco, & talis diocœsis, ut supra comparuit personaliter in tali loco coram honorabili iudice, & obtulit eidem cedulam tenoris sequentis, inseratur tota. Si autem non per cedulam, sed uerbo ponatur sic. Comparuit &c.& denunciauit eidem quod talis de tali loco, diocœsis talis asseruit & dixit quod sciret hoc, uel quod fecerit talia nocumenta sibi uel alijs personis. Quo facto incontinenti faciet iurare ipsum denunciantem modo consueto, uel ad quatuor Dei Euangelia, uel super crucem, erectis digitis tribus,& duobus depressis in testimonium sanctæ trinitatis & damnationem animæ & corporis, de dicenda ueritate super denunciatis, & præstito iuramento, interrogabit eum. Vnde scit esse uera quæ denunciauit, & si uidit uel audiuit. Si dicat se uidisse aliqua, utputa quia ibi repertus tali hora tempestatis, uel quia tetigit iumentum, uel quia intrauit stabulum. Interrogabit iudex ubi eum uidit, & quando, & quotiens,& per quem modum, & qui erant præsentes. Si dicat quod non uidit, sed quod audiuit. Interrogabit eum à quibus audiuit, & ubi, & quando & quotiens, & quibus præsentibus audiuit, formando articulos de quolibet prædictorum singulariter & diuisim, & notarius seu scriptor ponat totum in actis seu in processum immediate post prædictam denunciationem continuando sic. Qua quidem denunciatione ut præmittitur facta ipse inquisitor incontinenti fecit intrare ad quatuor Dei euangelia

&c.ut supra ipsum denunciantem de dicenda ueritate super denunciatis,& interrogauit eundem, unde & quomodo ea quæ denunciauerat, nouerat, uel suspitionem habeat esse uera.Respondit,quia uidit,uel audiuit, interrogauit,ubi uidit,uel ubi audiuit,& dixit:quod tali die , talis mensis,talis anni , in tali loco . Interrogauit quotiens uidit,uel audiuit &c.& formentur articuli,ut dictum est, & totum ponatur in processu,& specialiter interrogatur qui sciunt cum eo in tali causa,& qui possunt scire . Quibus omnibus peractis ultimo interrogabitur , si denunciat mala uoluntate,odio,uel rancore,uel omittat aliquid fauore & amore,uel aliàs denunciat rogatus uel subordinatus.Et postremo iniungetur ei uirtute iuramenti præstiti tenere secretum,quicquid ibi dixit, uel per iudicem sibi dictum fuit, & ponetur totum in processu & in actis, & in omnibus expletis ponatur paulo infra. Acta sunt hæc in tali loco,tali die,talis mensis,& tali anno , in præsentia mei notarij uel scriptoris,adiuncto mihi tali in uigorem officii tabellionatus,& talium testium ad hoc uocatorum & rogatorum.

TERTIVS modus processum incipiendi , qui etiam est communis & usitatus modus , & cum hoc secretus esset ubi nullus accusatur uel denunciator se offerret, sed fama laboraret in aliqua ciuitate uel loco, de aliqua malefica,& etiam tali & propter famam iudex absque citatione generali de qua supra , seu monitione ex officio procedere uellet,eo quod talis clamor frequens perueniret ad aures eius,tunc iterum inchoare potest processum, in præsentia personarum,ut supra.

IN NOMINE DOMINI AMEN.

ANNO a Natiuitate Domini. Tali die, mense tali , seu mensibus talibus.Ad aures talis officialis aut iudicis talis loci peruenit,pluries fama publica referente ac clamosa insinuationi producent,quod talis de tali loco dixit uel fecit talia ad maleficia pertinentia,contra fidem ac com-

communem utilitatem reipublicæ,& ponatur totã prout fama laborat & paulo infra: Acta ſunt hæc die tali,menſis talis,de anno tali,in præſentia teſtium talium uocatorum rogatorum, & mei notarij talis authoritate ſeu ſcriptoris uigore tali.Sed antequam ſecunda pars inchoetur, uidelicet qualiter huiuſmodi proceſſus eſt continuandus, præmittenda ſunt aliqua ſuper teſtes examinandos quot in numero eſſe debeant,& cuius conditionis.

Quæſtio ſecunda de numero teſtium.

QVIA dictum eſt in ſecũdo modo de dictis teſtium,qualiter inſcribi debeant, ſcire numerum & cõditionem illorũ opus eſt.Quæritur utrum Iudex duorum teſtium legitimorum non ſingularium, poſſit licite aliquem de hæreſi maleficarum condemnare uel plures,quam duo neceſſaria requirantur, & dicũtur teſtes ſingulares quãdo in dictis ſunt partiales, concordãt tamen in ſubſtantia ſeu effectu rei,ut ſi diceret, maleficiauit mihi uaccam alter puerũ concordarent in maleficio. Hic aũt quæritur,ubi teſtes non ſunt partiales,ſed omnino cõcordant.Et reſpondetur,quod quamuis uideantur ſufficere duo teſtes de iure rigore,quia regula eſt, ꝙ in ore duorum uel trium ſtat omne uerbum, tamen de iuris equitate nõ uidentur in hoc crimine duo ſufficere, tum propter criminis immanitatem.In criminibus.n. probationes debent eſſe luce clariores.ff.de probationibus,ſi autem. Et hæreſis præcipue talis inter maiora crimina enumeratur. Et ſi dicatur quod in hoc crimine ſufficiunt leuiores probationes,quia leui argumento quis detegitur. C. de hære.lib.2. Leui argumento recedendo a iudicio catholicæ religionis & tramite hæreticum ſe facit. Reſpondetur uerum eſt ad præſumendum, non autem ad condemnandum, tum propter iuris ordinis in hoc crimine detruncationem,

ex indirectorio habetur quæstio quotiens possint testes examinari.

Quæstio tertia.

QVOD si quæritur. Vtrum iudex testes possit compellere ad iurandum de dicenda eidem in causa fidei seu maleficarum ueritate. Et etiam pluries eos examinare. Respondetur quòd sic, præsertim ecclesiasticus iudex, ut supra patuit in ca. ut officium. §. uerum. Et quod testes cogendi sunt in causis ecclesiasticis, ueritatem deponere medio iuramento, extra de testi. cogen. ca. peruenit. aliàs testimonium non ualebit. Et extra de hære. c. excommunicamus itaq;. §. adijcimus. dicitur quod archiepiscopus uel episcopus parrochiam in qua fama fuerit, hæreticos habere circumeat, & ibi tres uel plures boni testimonij uiros, uel etiam si expedire uidebitur, totam uiciniam iurare compellat, & sequitur infra. Si quis uero ex his iuramenti religionem obstinatione damnabili respuentes, iurare forte noluerint, ex hoc ipso tanquam hæretici reputentur. Quod autē pluries possit examinari. Item dicit archi. in c. ut officium. §. uerum, super uer. testium, ubi dicitur sic. Inquisitor hic autem iudex debet esse sollicitus, ut si testes confusè deposuerunt, & de causa scientiæ minus plene requisiti fuerunt, quod iterato cum eis inquirat. Nam hoc de iure fieri possunt, extra de testi. cogendis, ut supra tactum est. ff. de quæstionibus repeti.

Quæstio quarta de conditionibus testium.

QVAESTIO super conditiones testium. Nota quod excommunicati, Item participes & socij criminis, Item infames & criminosi serui contra dominos admittuntur ad agendum, & testificandum in causa fidei quacunque. Item sicut hære-

ticus contra hæreticum, ad teſtificandum admittitur, ita maleficus contra maleficum, in defectum tamen aliarum probationum, & ſemper contra, & non pro, uxor etiam & filii, & familiares, contra & non pro, ar. per ca. filii de hęre. lib. 6. & hoc ideo quia eorum teſtimonium eſt magis efficax ad probandum. De primis patet in ca. in fidei debere ibidem. In fidei fauorem concedimus ut in negotio inquiſitionis hæreticæ prauitatis excommunicati, & participes uel ſocij criminis ad teſtimonium admittantur, in defectu aliarum probationum cõtra hæreticos credentes receptatores, fautores & defenſores eorum, ſi ex uerisimilibus coniecturis, & ex numero teſtium aut perſonarum, tam deponentium, quàm eorum contra quos agitur & deponitur, qualitate aut aliis circunſtantiis ſic teſtificantes, non falſa dicere pręſumant. De periuris quãdo pręſumitur quod deponunt zelo fidei, patet in c. accuſatus. §. licet ubi ſupra. ubi dicitur: Licet uero periuri & poſt pœnitentiam repellantur, ſi tamen hi qui coram & infra, ſi ex manifeſtis iudiciis apparuerit tales non animi leuitate, aut odii fomite, ſeu corruptione pecuniæ, ſed zelo fidei orthodoxæ, dictum ſuũ uellẽt corrigere, ac modo qui prius tacuerant reuelare in fauorem fidei, niſi aliud obſtiterit, ſtare debet tam contra ſe quàm reliquos, atteſtationibus eorundẽ. Et quod infames & criminoſi & ſerui, contra dominos admittuntur. Archi. in c. alle. accuſatus. in §. licet ſuper uerbo exceptum dicit ita: Tanta eſt labes criminis hæreſis, quod ad eius actionem etiam ſerui aduerſus dominos ſuos, & quilibet criminoſus etiam infames, aduerſus quemlibet admittuntur, ut 2. q. 7. huic opponitur.

Quæſtio quinta, an amici capitales ad teſtificandum admittuntur.

SI uero quæritur, utrum Iudex inimicos, capitales alicuius delati, poſſit in tali caſu ad teſtificandum ſeu agendum admittere contra illum, reſpondemus quod nõ

unde Archi.ubi ſupra: Non tamen intelligas quod in hoc crimine inimicus capitalis admittitur ad actionem 3. qō. 5 .cap.2.& de ſymo.licet heli. in fine, de hoc etiam ſatis notat Hoſtienſis in ſum.de accu.§.quis poſſit, ſed dicuntur inimici capitales. Nota ꝙ quia ſolum ratione inimicitia quis repellitur,& non quæcunq; repellit,ſed capitalis intelligitur quia mors inter eos eſt de facto illata,uel fuit intentata,ſeu ea quæ ſunt ad mortem inductiua, aut quia uel uulnera grauia & letalia ſunt ſequuta, & ſimilia quæ ad peruerſitatem & malignitatem agentis contra paſſum iudicant manifeſtè,propter quod præſumitur ꝙ ſicut intentauit contra iſtum mortem temporalem per illum modum,ſcilicet uulnerando, intentaret etiam per iſtum crimen hæreſis inponendo,& ſicut uoluit ei auferre uitam; uellet auferre famam, quare tales inimici capitales a teſtimonio legitimè expelluntur . Aliæ uero inimicitiæ præſertim graues,& prout etiam faciliter mulieres ad inimicitias commouentur,& ſi nō repellunt totaliter tamen dictum eorum dubitant aliqualiter,ut non ſit plena fides eorum atteſtationibus adhibenda,ſed cum alijs adminiculis & aliorum teſtium dictis poſſunt plenam facere probationem,præſertim ubi iudex delatum interrogat. An ne putet ſe habere inimicum quod tale crimen ad mortem ſibi ex inimicitia imponere auderet,ſi dicet: ita interrogabit, quæ illa ſit perſona,& tunc Iudex aduertet ſi illam perſonam de qua ſuſpitio eſt,ꝙ ex inimicitia depoſuerit, denotauit. Ita tali enim caſu ubi Iudex etiam de cauſa inimicitiæ per alios honeſtos informatur , & alia adminicula non occurrunt,& aliorum teſtium dicta,poterit ſecurè talem teſtem repellere.Si uero delata perſona dicet:nō ſpero aliquem talem habere inimicum, licet interdum rixas cum mulieribus habuerim, uel ſi dicet: habeo inimicum, & non expreſſit debitè, ſed quendam alium qui fortaſſis non depoſuit, tunc dicta talis teſtis etiam ſi alij dicerent quod cauſa inimicitiæ depoſuiſſet, Iudex tamen non debet repellere,ſed ad plenam probationem cum alijs adminiculis conſeruare.Reperiuntur quamplures minus pro-

uidi & circunspecti,qui huiusmodi dispositiones mulierum refutare & annihilare quærunt, dicentes illis standum non esse in eo,quod sæpissimè cum rixosæ sint, ex inuidia deponere solent. Hi qui ignorant astutias & cautelas Iudicium loquuntur & iudicant ut cæci de coloribus, de quibus astutijs in 11.& 12.quæst.patebit.

Secunda pars qualiter processus est continuandus, quæst.6.Et qualiter testes sunt examinandi in præsentia quatuor aliarum personarum, & qualiter delata est interroganda dupliciter.

NAM nunc sexto quæritur. Qualiter processus huiusmodi aduersus maleficas in causa fidei sit continuandus. Considerandum est primo,quod quia in causa Fidei proceditur summarie simpliciter, & de plano absque aduocatorum & iudiciorum strepitu & figura,ut patet ca.statuta.lib.6. qualiter etiam ista uerba intelligantur,patet extra de uerb.sig.ca.sæpe contingit, quod causas committimus & in eorum aliquibus simpliciter,& de plano ac sine strepitu & figura iudicij procedi mādamus,de quorum significatione uerborum multis contenditur, & qualiter procedi debeat dubitatur. Nos autem dubitationem huiusmodi,quantum est nobis possibile decidere cupientes, hac in perpetuum ualitura constitutione sancimus,ut iudex cui taliter causam committimus necessario libellum non exigat, litis contestationem non postulet, tempore feriarum ob necessitates hominum indultarum a iure procedere ualeat, amputet dilationem materiam litis quantum poterit faciat breuiorem,exceptiones,appellationes,& dilationes frustratorias repellendo partium aduocatorum & procuratorum contentiones & iurgia testiumque superfluam multitudinem refrenando, non sic tamen Iudex litem obruat, quin probationes necessarie admittentur, citationem uero ac protestationem iuramenti de

ti de calumnia,siue de dicenda ueritate, ne ueritas occultetur, per commissionem huius intelligimus non excludi hæc ibi.Et quia processus (ut uisum est supra,) est simpliciter incipiendus,quia uel propter instantiam accusatoris,uel propter zelum denuntiatoris , uel propter clamorem fame laborantis,& processus qui fit ad instãtiam partis accusantis,Iudex in hac materia non debet acceptare, cum maleficarum facta opere dæmonum occultantur,nec accusator per euidentiam facti sicut in alijs criminalibus procedere & se defendere potest, immo consulere debeat accusatori quod amoueat uerbum accusationis, & ponat denuntiationis,& hoc propter accusatoris graue periculum,ideo super secundum modum qui & usitatus, & similiter super tertium,in quibus proceditur, & non ad instãtiam partis. Notandum quod quia dictum est in præcedentibus, quod Iudex specialiter debet interrogare denunciantem, qui sciunt cum eo in tali causa & qui possunt scire.Ideo Iudex faciet citari illos testes quos denuntians intimauit, & qui magis uidentur scire in facto, & scriptor continuabit processum scribendo sic. Post quæ attendes ipse Iudex denuntiata sibi hæreticalia ante dicta fore ex sui natura esse talia & tam grauia quę nõ possunt nec debent conuenientibus oculis tollerari,cum cædant in opprobrium diuinæ maiestatis,& tam fidei catholicæ quàm reipublicæ detrimentum descendit ad se informãdum,& ad testes examinandum,per modum qui sequitur.

Interrogatoria super testes.

Talis testis, de tali loco,citatus, iuratus,& interrogatus, si cognoscit talem, exprimendo nomen delati,& dixit quod sic. Item interrogatus de causa cognitionis, & dixit ꝙ pro eo ꝙ uidit & locutus est sibi plureis,uel sic,uel alias, quia fuerunt socij, & exprimentur causæ cognitionis. Item interrogatus de cognitionis tempore, & dicit quod sunt decem anni uel tot. Item interrogatus de fama illius, & præsertim ad

ea quæ sunt fidei,& dixit quod quo ad moralia est homo bonæ famæ uel malæ,quantum autem ad ea quæ sunt fidei,dixit quod est fama in tali loco quod practicat aliqua contra fidem,ut maleficus. Item interrogatus quid est fama, & dixit. Item intertogatus si uidit uel audiuit talem talia facientem, & dixit. Item interrogatus ubi audiuit dici supra dicta, & dixit quod in tali loco. Item interrogatus in quorum præsentia, & dixit quod illorum. Item interrogatus si ex sua consanguinitate aliqui propter maleficia fuissent dudum incinerati, uel suspecti habiti,& dixit.Item interrogatus an cum suspectis maleficis habuit familiaritatem, & dixit. Item interrogatus de modo & causa quod dicta fuerunt, & dixit ꝙ ea de causa & tali modo. Item interrogatus si uidetur sibi quod talis dixit seu fecerit trufatoriè,seu recitatorie, seu aio indeliberato,uel potius assertiue, & aĩo deliberato,& dixit ꝙ fecerit supra dicta iocose & trufatorie, seu recitatiue, & nõ animo sic credendi uel assertiue.Item interrogatus de causa credẽtiæ huius, & dixit ꝙ credit pro eo sic,quia ille qui dicebat ridẽdo dixit.Et de istis est multum diligenter inquirendum, quia nonnunquam dicunt aliqui recitando aliorum uerba, uel trufando,uel conferendo,ut alios alliciant uel incitent,licet etiam interdum asserendo uel affirmando. Item interrogatus si hæc deponit odio uel rancore,seu dimittit se amore uel fauore, & dicit quod, &c. Et sequitur iniunctum est sibi tenere secretum; Acta sunt hæc in tali loco,die tali, & in presentia talium testium, uocatorum & rogatorum,& mei notarij seu scriptores.Vbi semper aduertendum quod in tali examine,ad minus personæ quinque debent præsentes esse,scilicet Iudex inquirens,testis uel denuntians, respondens,uel ipse delatus postea comparens, tertius est notarius seu scriptor,ubi deest notarius,& tunc adiungat sibi alium honestum,qui duo supplebunt uices notarij,ut supra tactum est,& hoc apostolica auctoritate,qua tunc in illo actu funguntur,ut supra in.c.ut officium de hære.lib. 6.& duo honesti uiri tanquam testes eorum quæ deponũtur.

tur. Item aduertendum quod testis citatus debet etiam esse iuratus, id est, ut præstet iuramentum modo quo supra de dicenda ueritate, alias false inscriberetur citatus & iuratus. Consimiliter examinentur alii testes, quibus examinatis, si Iudex uideat factum esse probatũ plene, uel si non plene, tamen esse maxima iudicia, & suspitiones uehementes, & nota q loquimur nõ de leui suspitione, quæ ex leuibus cõiecturis oritur, sed q multum diffamata est super maleficia puerorum, iumentorum, &c. Tũc Iudex si timet de fuga delati, uel delatę, faciat eum capi, si aũt nõ timet de fuga, faciat eum citari, & siue capiatur, siue non, prius faciat Iudex eius domum improuise scrutari, & cuncta scrinia aperiri, & in angulis pixides & oĩa instrumenta tolli quæ reperiuntur, & sic constituto, Iudex collectis his de quibus est delatos, & his de quibus est per testes conuictus vel habitus suspectus, formet interrogatoria super illis, ac inquirat habito secũ notario, &c. ut supra præstito prius corporali iuramento ad quatuor Dei euangelia, de dicẽda ueritate tam de se, quàm de aliis, & hoc per modum qui sequitur conscribantur etiam singula.

Interrogatoria generalia super maleficam, aut maleficum, & est primus actus.

TALIS de tali loco, delatus, iuratus super quatuor DEI euangelia corporaliter tacta, tàm de se quã de aliis dicere ueritatẽ, & inde interrogatus, unde est, seu unde originẽ traxit. Et perpendit quod tali loco talis diocœsis. Itẽ interrogatus qui sunt eius parẽtes, si sunt uiui uel mortui. Et respondit quod uiui in tali loco, uel mortui in tali loco. Item interrogatus utrum naturali morte uel incinerati, & dixit quod tali. Vbi nota quod hoc fit quia ut plurimum, ut in secunda parte operis patuit, maleficæ proprios infantes dæmonibus offerunt, aut eos instituunt, & cõmuniter tota progenies exi-

ttic infecta,& ubi deponentes affirmassent,& ipsa negat, & iam esset suspecta. Item interrogatus ubi fuit nutritus,& ut in pluribus conuersatus, & dixit quod in tali loco,uel tali,& si uideat quod mutauit locum proprium, quia forte mater non fuit suspecta,nec aliquis ex parentela,& tamen conuersatus in alieno, & præsertim in locis in quibus consueuerunt maleficæ uigere, interrogabitur sic. Item interrogatus quare mutauit suæ natiuitatis locum,& se transtulit ad commorandum in tali loco, uel talibus, dixit quod ex tali causa. Item interrogatus si in dictis locis uel alibi, audiuit loqui de materia maleficarū, puta quod tempestates concitare, uel iumenta maleficiare,& uaccas liquore lactis priuare, &c.de tali materia de qua est delata,& si dicit quod sic interrogetis. Item interrogatus quid audiuit loqui,& scribantur singula quæ dicet. Si autem negat & dicit se nihil audiuisse, tunc sic. Item interrogatus si credit maleficas esse, & quod talia possint fieri quæ referuntur, ut tempestates concitare, iumenta inficere & homines, & dixit. Et nota quod maleficæ ut plurimum negant prima fronte,unde suspitio oritur magis quàm si responderent si sint aut non sint, committo superioribus, unde si negant tunc interrogentur. Item interrogatus,quid ergo ubi conburuntur, tunc innocenter condemnantur, & dixit.

Interrogatoria particularia super eosdem.

ADuertat Iudex quod non procrastinet subsequentes interrogationes,sed indelate proponat.Item iuterrogetur cor communis populus eam timeret, & dixit. Item interrogetur an sciret se esse diffamatam, & quod odio haberetur, & dixit. Item interrogetur cur illi personæ obiecit dicendo: tu non trāsibis impune, & dixit. Item interrogetur quid mali sibi fecisset illa persona, ꝙ talia uerba in eius damnum protulisset,& dixit. Et nota ꝙ hæc interrogatio est necessaria, ut deueniatur ad fundamentum inimicitæ, quia in fine

delata

delata allegabit inimicitiam, sed ubi non est capitalis, sed modo muliebri concitata, non impedit. Hoc enim est maleficarum proprium, concitare aduersus se, uel uerbis in nutilibus aut factis puta petit sibi præstari aliquid, aut infert ei damnum aliquod in orto & similia, adhoc ut occasionem recipiant, & se manifestant in uerbo uel in opere, quàm manifestationem habent facere ad instantiam dæmonum, ut sic peccata aggrauentur Iudicum, dum manent impunita. Nota enim quod talia faciunt non in aliorum præsentia, ut sic deponens uellet testes producere nõ haberet. Non etiam quod incitantur a dęmonibus, ut à multis maleficis & post incineratis, experti sumus, ita q̃d contra ipsarum uoluntatem, habent incitare & maleficare. Item inrerrogatus quomodo effectus potuit consequi, super minas, ut puer aut iumentum tam cito maleficaretur, & dixit. Item interrogatus iterum, & quare dixisti ꝙ nunquam deberet habere sanum diem & ita factum est & dixit. Item si omnia negat, interrogetur de alijs maleficiis alijs testibus illatis, puta in iumentis, uel pueris. Item interrogata cur uisa fuerit in campis, uel in stabulo, cum iumentis tangendo, prout interdum solent facere, & dixit. Item interrogata cur tetigit puerum, & ꝙ postea malè habuit, & dixit. Item interogata quid egit in campis, tempore tempestatis, & sic de multis alijs. Item unde quod cum habeat unam uaccam aut duas, quod plus abundat in lacte quàm uicinæ habentes quatuor aut sex. Item manet in statu adulterij aut concubina, licet non seruiant ad propositum, tamen suspitionem generant amplius quàm super probas & honestas delatas. Et nota ꝙ sæpius super articulos contra eam delatos interroganda est, utrum maneat in eodem proposito aut non. Qua confessione peracta & scripta, siue ad partem negatiuam, siue affirmatiuã, siue sub ambiguo, scribatur post ea: Acta sunt hæc in tali loco, &c. ut supra.

Quæst.

Quæstio septima, in qua uaria dubia declarantur super præmissa interrogatoria & responsiones negatiuas, an delata sit incarceranda, & quando pro manifestè deprehensa in hæresi maleficarum sit habenda, & est actus secundus.

QVAERITVR primò, quid agendum sit ut plurimum contingit, persona delata omnia negat. Respondetur Iudex habet circa tria attendere, scilicet super infamiam, super indicia facti, & super dicta testium, si uidelicet omnia insimul concurrunt, aut si non omnia insimul, ut plurimum etiam contingit, eo quod maleficæ statim propter fore facta in aliqua uilla aut ciuitate infamantur, indicia etiam facti sunt præ oculis, puta in pueris maleficiatis, aut in iumentis, quæ sæpius inficiuntur, aut lacte priuantur, numerus etiã testium est in scriptis, qui licet sint singulares, puta quia unus deposuit quod puerum sibi maleficauerit, alius uero iumẽtum, tertius uero super infamiam, & sic de alijs. Tamen in substantia facti concordant, puta in maleficijs, & quod ut malefica sit suspecta & isti testent, licet non sufficiant ad condemnandum absque infamia, uel etiam cum infamia, ut supra tactum est, quæst.3. tamen cum iudicijs facti posset ex his tribus insimul reputari, non ut suspecta, uehementer aut uiolenter, de quibus suspicionibus inferius declarabitur, sed reputari ut manifestè deprehensa in hęresi maleficarum, ubi uidelicet testes idonei, id est, non ex inimicitia, & sufficientes in numero, puta sex, octo, uel decem iurati concurrerent, & consequenter deberet pœnis in capitulo ad abolendam.§.præsenti de hære.subiacere, & ca.excommunicamus 2.& hoc siue crimen sit fassa, siue non, & hæc sic probantur. Non quod dictum est, quod ubi omnia tria præfata cõcurrunt, tunc pro manifestè deprehensa in hæresi debet reputari, non est intelligendum

dū q necessario omnia tria incurrere,sed probatur sic per argumentum a fortiori,nā unum quodq; per se inter illa duo,quæ sunt iudicium facti,& testium productio legitima,potest reddere aliquem,ut pro deprehenso in hæretica prauitate habeatur,quantò magis ubi ambæ probatiões pariter concurrunt? nam Iuristæ ubi quærunt quot modis de Iure aliquis habetur pro manifeste deprehenso in hæretica prauitate.Respondetur quod tribus, ut notat Bernardus in glosa ordinaria,in capitulo ad abolendam. §.præsenti & uerbo deprehensi, extra de hære. & tactum est supra in quæstione prima,in principio operis,scilicet, facti euidentia,puta quia publice prædicauit hæresim,hic autem ponimus indicium facti propter publicas minas, quas intulit,dicendo,nunquam annos,dies,habilis,uel simile, & effectus fuit sub sequutus, sequitur uel legitima probatione per testes, uel tertio ex propria confessione, unde si unumquodq; illorum per se facit & reddit aliquē tanquam manifeste suspectum,quanto magis insimul iungendo infamiam,& iudicia facti,cum testium depositione,licet ibi dicatur euidens factum,& hoc indicium facti, & hoc est quia diabolus cum manifeste operatur, sed occulte, damna autem & instrumenta maleficii quæ reperiuntur,dant indicium facti, unde ubi euidens factum in alia hæresi solum sufficeret,hic adiungimus tria.De secundo uero quod talis deprehensus,licet negaret,tamen iuxta illa capitula esset puniendus,sic probatur.Nam deprehensus facti euidentia,uel per testes aut fatur crimen uel non. Se fatetur & est pœnitens, tradendus est brachio seculari ultimo supplicio feriendus, iuxta capitulum ad abolendā,ut supra uel est carceri perpetuo detrudēdus,iuxta capitulum excommunicamus secundo.Si aūt nō fatetur,sed stat in negatiua,est ut impœnitens,tradendus potestati curiæ secularis animaduersione debita puniendus, ut notat Hostiensis in summo titulo de hæreticis, qualiter deprehendantur.Sic ergo cōcluditur, quod si Iudex isto modo procederet super interrogatoria & testium depositiones, cum ut dictum est in causis fidei summarie simpliciter, &

de plano procedi poteſt,& ipſam delatam carceri deputaret, ad tempus uel ad annos plures, ſi forte poſt annum ſqualoribus carceris depreſſa,crimina fateretur,nō iniuſtè ſed iuſte procederet. Attamen ne uideatur ſententiam pręcipitare,immo ſecundum omnem æquitatem procedere, quæritur quid conſequenter agendum ſit.

Quæſtio octaua,& præcedenti annexa,an ſit incarceranda, & de modo capiendi, & eſt actus tertius Iudicis.

AN uero ſuper negatiuas reſponſiones malefica ſit carceri ad cuſtodiam mancipādā, ubi præfata tria cōcurrunt, ſcilicet fama, indicia facti, & productiones teſtium, aut ſub cautione fideiuſſorum dimittenda ut denuo citata reſpondeat. Reſponderi poteſt ex tribus opinionibus. Primo enim aliquorum ſententia eſt,quod carceribus ſit mancipanda,& nullo modo ſub cautione dimittenda,& hi innituntur rationi tactæ in pręcedenti quæſtione,quia uidelicet habetur pro manifeſtè deprehenſa, ubi illa tria concurrunt. Alij uero quod ante incarcerationem poteſt cautioni fideiuſſorum relinqui ita quod ſi fugam caperet,quod tunc pro conuicta haberetur,licet poſt incarcerationem ſuper negatiuas reſpōſiones nō ſit cautioni,uel manulente relinquenda, quādo uidelicet illa tria concurrunt ſupra notata, eo quod tunc nō poſſet ſententiari & plecti ad mortem, & hic innititur conſuetudini. Tertij ſunt qui dicunt quod non ſit danda infallibilis regula,ſed Iudici ſit relinquendum,ut ſecundū dicta teſtium & infamiam perſonæ, & ſi inditia facti concurrunt,tanto grauius diſcernatur per modum patriæ ſeruando & conſuetudinem, concludentes quod ſi nō poſſet habere fideiuſſores notabiles, & fortaſſis ſuſpecta de fuga,quod tunc carceri mancipetur,& hæc tertia uidetur rationabilior, ſic tamen quod debitus ſeruetur modus qui

ſtat

ſtat in tribus. Primo ut domus eius quantum poſſibile eſt per illuſtretur, ſub & ſupra in omnibus angulis, foſſis, & ſcrinijs, & ſiquidem famoſa malefica exiſtit, tunc abſquè dubio, niſi prius ſint ſub ea occulta uaria inſtrumenta reperiuntur, ſicut ſupra tactum eſt. Secundo, ut ſi habet ancillam, aut conſodales, quod & ille uel illa ſeorſum includuntur, etiam ſi non ſint delatæ, præſumitur eas nō latere ſecreta aliqua illius delatę. Tertio quod in capiendo ſi in domo propria capitur, quod non detur ei ſpacium intrandi cameram, eo quod tunc ſolēt certa maleficia accipere, & ſecum deferre pro taciturnitate procuranda. Ratione cuius incidit dubium, an modus capiēdi maleficas, qui ab aliquibus obſeruatur uti à famulis, ſubito a terra eleuatur & in ſporta ſiue in ſpatulis, ne terram ultra tangat deferatur, ſit licitus. Reſponderi poteſt ex canoniſtarum & quorundam theologorum ſententia, quod licitum ſit hoc triplici reſpectu. Primo, quia ut in quæſt. introductoria huius tertiæ partis patuit plurimorum ſententia, immo talium doctorum quorum dicta reprobare nemo audet, ut Hoſtien. Goffred. & quod licitum eſt uana uanis contōndere. Experientia denique, immo & maleficarum faſſiones demonſtrant quod ſæpius per talem modum captæ, taciturnitatis maleficium amiſerunt, immo quamplures incinerandæ petentes ut ſaltem pede uno terram tangere permitterentur, dum eis fuiſſet denegatū, & in fine ſciſcitatum cur tamen terram tangere optaſſent, reſponſum ꝙ ſi tetigiſſent, ſeipſas liberaſſent, multis alijs fulminibus interemptis. Alia cauſa, nam hoc ipſum manifeſtum exiſtit ut in ſecunda parte operis patuit, quod in publica iuſtitia omnes uires maleficij franguntur quò ad præterita, ſed quò ad futura niſi de nouo ei a diabolo ſuccurratur ī maleficio taciturnitatis omnia crimina fatetur. Dicamus ergo iuxta apoſtolorum. Quæcunque uerbo uel opere agimus, omnia in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti fiant, ſiquidem innocens fueris, hæc captio non tibi nocebit. Tertio reſpectu, quia ſi ſecundum doctores licitum eſt per uana operā maleficia tollere, quia in hoc concordant

omnes,licet discrepant in illo,quod illa uana non debeāt esse illicita,unde dictum Hostiensis,ubi dicit, quod licitū sit uana uenis cōtundere,glo ator ab alijs,nota ꝙ dicit uanis,non aūt illicitis,a fortiori illicitū est maleficia impedire,ad qđ impedimetū hic respectus habetur,& non ad aliquid illicitū exercendū.Notet insuper Iudex qđ est duplex incarceratio,unā ad pęnam ubi criminosi ponuntur,altera ad custodiam tantū, & hæc in præfatorio fit,& hæ duæ custodię natantur in ca.multorum querela,ut supra.undę ad minus ad custodiā est incarceranda. Si aūt leuia essent pro quibus esset accusata, ita quod non esset infamata,nę essent indicia facti in pueris & iumentis, tunc remittatur ad domum,sed quia familiaritatem habuit forte cum maleficis,& nouit eorū secreta,det fideiussores, quos si habęre nō pōt,iuramētis & pœnis astricta, domum non exeat nisi uocata,ancillæ autem & domesticæ de quibus supra, ad custodiam & non ad pœnam detineantur.

Quæstio nona, quid agendum post captionem, & an deponentium nomina sint ei manifestanda,& est actus quartus.

QVO autem post captionem fiunt,sed quid primum inter illa Iudice relinquitur,scilicet,defensionem concessio,& in loco torturæ,non tamē propter torturam examinatio. Primum non datur nisi petierit. Secundū non fit nisi prius ancillæ seu consodales si habuit,in domo examinentur. Procedamus tamen ordine posito.Si delata dicat se innocentem,& quod false sit delata,& quod libenter uelit tales accusatores inspicere,& eos audire,tunc signum est quod petit defensiones.Sed an Iudex teneatur ei deponentes manifestare, & ad conspectum eius præsentare.Hic aduertat Iudex quod nullum solitum tenetur facere,nec nomina manifestare,

nec ad conſpectum præſentare,niſi deponentes per ſe, & ſponte ad hoc ſe offerunt, ut uidelicet eorum aſpectibus præſententur,& ea quæ depoſuerunt eis in faciem obijcere,q autem non tenetur Iudex & hoc propter periculum deponentium probatur,nam licet diuerſi ſummi pontifices diuerſa ſenſerunt, nullus tamen unquã ſenſit q Iudex teneretur in tali cauſa delata,nomina deponentium manifeſtare,nec etiam accuſatorum, licet hic non procedimus per modum accuſationis, ſed potius aliqui ſenſerũt quod in nullo caſu liceret,aliqui uero quod in aliquo. Tandem autem Bonifacius VIII.ſtatuit,ut patet in cap. ſtatuta.§. inhibemus.lib.6.ubi ſic dicitur : Inhibemus tamen quod ſi accuſatoribus uel teſtibus in cauſa hæreſis interuenientibus,ſeu deponentibus propter potentiam perſonarum, cõtra quas inquiritur,uideat epiſcopus & inquiſitor.Nota tu pro inquiſitore & Epiſcopo Iudicem quemcunq; cõtra maleficas procedentem ex conſenſu epiſcopi & inquiſitoris,quare idem eſt uices ſuas cõmittere poſſunt , ut in quæſtione introductoria patuit , unde & talis Iudex quicunque etiam ſecularis procedit apoſtolica auctoritate,& non ſolum imperatoria ſequitur graue periculum imminere,ſi contingat fieri publicationem eorundem,ipſorum nomina non publicent, &c.Et ſequitur infra,ceſſante uero periculo ſupra dicto,accuſatorum uel teſtium nomina prout in alijs fit iudicijs publicentur.Attendat etiam circunſpectus Iudex de potentia perſonarum,quia illa eſt triplex,ſcilicet,potentia generis,& familiæ , potentia pecuniæ,& potẽtia malitię,quæ magis timenda eſt,quàm alię duæ, quod ex illa teſtibus grauia pericula poſſent imminere,ſi eis cõtra quod depoſuerunt eorum nomina publicarentur,& ratio eſt,maius enim eſt periculum nomina teſtium publicare alicui delato pauperi habenti mali complices,rebelles & homicidas, qui nihil habẽt niſi perſonã pendere,quàm generoſo uel diuidi,abundanti in temporalibus,quod autem ſit graue periculum,& quale, declarat Ioan.ſuper prędicto uerbo periculũ,dicens ita periculum, quia timetur mors uel detruncatio ipſorum,uel filiorum,

uel parentum suorum,uel deuastatio substantiæ, uel his similia. Aduertat insuper Iudex quod cum apostolica auctoritate ex beneplacito ordinarij in his procedit, quòd ad illud secretum, scilicet, de non reuelando testificantium nomina,tam ipse quàm omnes aliis assertores qui depositioni testium interfuerunt, aut in futurum circa sententiam ferendam interesse poterunt, tenentur sub pœna excommunicationis quam contra eos si oppositum fecerint episcopus fulminare poterit, & ita nec reuelent a principio processus, ad minus implicite fulminabit. Vnde in alle.ca.statuta.in §.& ut eorundem ita dicitur: Et ut eorundem accusatorum & testium periculis efficacius occurratur, & cautius inquisitionis negocio procedatur,præsentis constitutionis auctoritate permittimus quòd episcopus & inquisitores, tu intellige sicut supra possint indicere illis quibus ut præmissum est,processum huiusmodi applicabunt,& in eos arcana consilij seu processus sibi sub secreto ab eisdē episcopo & inquisitoribus patefacta præter ipsorum licentiam alijs patefacerent excommunicationis sententiam ,quam ex secreti uiolatione ipso facto incurrant si eis uidebitur promulgare. Notandum ulterius quòd sicut pœna annexa est, ubi nomina testium indebitè publicarentur,ita pęna est annexa ubi indebitè occultarentur,scilicet illis quibus merito sunt manifestanda,scilicet peritis, & assessoribus, de quorum consilio est ad sententiam procedendum,uel ubi non publicarent ubi sine periculo testium publicari possent, ut in di.ca.statu. circa fidem sequitur. Cæterum in omnibus præcipimus tam episcopos quàm inquisitores puram & prouidam intentionem habere, ne accusatorum uel testium nomina supprimendo, ubi est securitas periculum esse dicant,nec in eorum discrimine securitatem asserant ubi tale periculum immineret, super hoc conscientias eorum onerantes, ubi Archi. ita dicitur: O tu quincunque Iudex in tali casu bene aduerte uerba ista, nam non dicit leue periculum si graue, noli igitur reum priuare iuris ordine, sine magna causa, quoniam hoc fieri non potest sine of-

fensio-

fensione Dei. Et notandum lectori, quod quia omnia præcedentia & etiam sequentia usque quo puniatur ad modos sententiandi absque pœna sanguinis in quibus ecclesiasticus iudex iudicare habet fieri possunt cum consensu diocœsorum per secularem iudicem, ideo non impediat lectorem si in ca. allegatur iudex ecclesiasticus & non secularis, qui modos sententiandi super sanguinem capiet ex modis sentētiādi & pœnitentionādi ordinariorū.

Quæstio decima, qualiter sunt defensiones cōcedendæ cum deputatione aduocati, & est actus quintus.

SI igitur defensiones petit, quomodo concedi possunt, ubi nomina testium omnino occultantur? Dicendum quod defensio stat in tribus. Primò ut ei aduocatus deputetur. Secundò, illi aduocato nomina testium non publicentur, nec ad secretum etiam tenendum sub præstito iuramento, sed informetur de singulis contentis in processu. Tertio delati causa quantum potest in meliorem partem interpretetur, scilicet, ne tamen scandalo fidei, & damno iustitiæ ut patebit, & procurator pari forma cui processus totius copia suppressis tamen testium & deponentium nominibus, & idem aduocatus esset procuratorio nomine procedere poterit. Quò ad primum, notatur quod aduocatus non deputatur ad beneplacitum delati, puta quia uellet habere unum ad suum placitum, de illo omnino caueat Iudex non concedere hominem litigiosum, maliuolum, qui faciliter pecunijs possit corrumpi, (prout sæpe tales inueniuntur,) sed concedat sibi uirum probum, & de legalitate non suspectum. Et notare debet Iudex quatuor in aduocato, quasi obseruata fuerint ab aduocato, permittat eum aduocare, alias habet eum refutare, nam aduocatus primo debet examinare qualitatem causæ,

& si uiderit eam iustam, tunc si uoluerit assumat eam si uero iniustam, tenuat, ut diligenter cauere debet, ne causam assumat iniustam & desperatam. Verum quod si ignoranter ab inimico acceptauit causam, & cum hoc peccuniam, in processu tamen cognouit causam desperatam, tunc sic clientulo suo, idest delato, pro quo causam assumpsit non consuluit, ut cedere salariū receptū tenetur secundum Gofire. quod probare uidetur per C. de iudi. rem non nouam. Licet Hostiensis. dicat, oppositum scilicet, de salario restituendos, nisi indus riose fecisset. Vnde si neque aduocatus clientulum suū scienter inducat ad defendendum causam iniquam, ad damna & ad expensas tenetur. C. de admi. tu non tamen est ignotum, secundum quod obseruare debet, ut seruet in aduocando tria. Primo modestiam, ut non procaciter nec conuincando, nec uoci ferando proponat. C. e. quoniam. Secundo ueritatem, scilicet ut non emētiatur, falsas rationes uel probationes inducendo, nec falsos testes aut iura si peritus esset, nec dilationes petat, præsertim in hac causa ubi summarie simpliciter & de plano, ut supra in. q. 6. tactum est, & tangitur 3. q. 7. hæc tria. Et tertium quod obseruatur est ex parte salarii, quod moderatur secundum consuetudinem regionis de qua materia tractatur in. q. 7. §. arcentur. &. §. tria.
Sed ad nostrum propositum redeundo, Iudex ita præscriptas conditiones aduocato proponat, & in fine adiungat ne fautoriam hæresis incurat, quia tunc excommunicatus esset, iuxta ca. extra excommunicamus. 1. §. credentes. Nec ualet si dicat Iudici quod non defendit errorem, sed personam, quia non debet defendere quouis modo, ut nō procedatur summarie simpliciter & de plano, quod faceret si potere uellet omnino dilationes, uel immiscere appellationes, quæ omnia refutantur, ut ibi in q. ultima recitantur, quia licet errorem non defendat, cum sic damnabilior ipsis maleficis esset, & potius hæresiarca quàm hæreticus maleficus, ut patet. 24. q. 3. qui illorum. Tum quia indebite defendit iam suspectum de hæresis, tanquā fautorem se facit, & non solum leuiter, sed uehementer

secundum defensionem quàm fecit,& debet abiurare publice coram episcopo,iuxta ca. accusatus frequenter allegatum.Hoc ad longum posita sunt , nec paruipendat ista Iudex,quia ex aduocato seu procuratore, ubi false procedere nititur,plurima pericula euenire solent, unde Iudex debet omnino eum refutare, & procedere secundum acta & probata ubi irreprehensibilis aduocatus fuerit. Veruntamen si Iudes habuerit aduocatū irreprehensibilem pro delato uirum zelosum,& iustitiæ amatorem,nomina testium ei iudicare poterit,ad secretum tamen tenendū sub præstito iuramento.

Quæstio undecima,quid faciet aduocatus cū sibi nomina testium non publicantur. Actus sextus.

QVOD si quæritur , Quid ergo aduocatus etiā procuratorio nomine pro delato faciet ubi nec sibi nec cliētulo suo nomina testiū publicantur, quam tamē publicationē delatus summe affectare? Responsio. Informationem capiat a Iudice de singulis in processu contentis , & si quidem copiam habere uelit,suppressis tamen nominibus testium tradatur sibi , & sic informatus accedat delatum,& singula sibi proponat,& si materia postulat , ut pote quia multum onerosa delato,tum ad patientiā quātum potest hortetur. Et delatus ubi iterum atq; iterū instat ut sibi testes publicentur, respondere potest ex factis quæ contra te delata sunt, coniecturare testes poteris , nā tali maleficiatus est puer,aut iumentum,aut tali mulieri seu uiro dixisti,eo quod talem rem quam petebas tibi cōprætare nolebant, tu senties quod melius fuisset ut mihi rem accommodasses , post quæ uerba talis infirmatus subito,facta tua ut testimonia clamant,quæ plus ponderantur quam testimonia uerborum, uel etiam tu scis te infa-

matam

matam,& à longo tempore suspectam de multis maleficijs & damnis hominibus illatis,& sic replicando finaliter ad hoc deueniet,quòd ipsa aut inimicitias allegabit, asserens sibi ex inimicitia obiecta,aut dicet:Fateor me dixisse hæc uerba,sed non animo nocendi. Quare aduocatus tunc Iudici & assessoribus,de primo, uidelicet de inimicitia habet proponere,& Iudex inquirere. Et siquidē illa capitalis inueniretur,utpote quia inter maritos, uel consanguineos fuisset mors intentata, uel sequuta, uel alicuius criminis inculpatio, ut quis foret plectendus per publicā iustitiam, uel fuerunt uulnera grauia ex controuersijs & brigis illata, tunc prouidus Iudex cum suis assessoribus discutiet, an ex parte delatæ inimicitia aggrauatur, uel ex parte deponentis, puta quia maritus aut amici delatæ alios ex parte deponentis iniustè oppresserunt, tunc quidem si non assunt indicia facti in pueris seu iumentis, siue hominibus maleficiatis,nec etiam assunt alij testes,aut etiam quòd publica infamia non laborat,tunc præsumitur ꝑ ratione uindictæ contra eam deposuerit, & est delata omnino absoluenda,& libere dimittenda sub debita cautione de nō uindicādo,&c.ut moris Iudiciū est.Sed quæritur,Katharina habet puerū maleficiatū, seu ipsa per se est maleficiata,seu in iumētis percepit plurima damna,& suspicatur super illam cuius maritus aut consanguinei per prius iniuste suū maritū,aut cōsanguineū oppresserunt in publico iudicio,unde cum hic duplex sit inimicitia ex parte deponentis,quia inimicatur ratione maleficij illati, & ratione infamiæ iniustæ, obiectæ suo marito subito, aut consanguineo,est ne eius depositio,repellenda aut non? & quidem ex una parte uidetur quod sic, quia inimicitia ibi est,ex altera quod non,quia profert indicia facti.Respondet,quod in casu quo non adsunt alij deponentes,nec etiā publica laborat infamia contra delatam, tunc non statur eius depositioni tantum, sed repellitur, & delata tamen redditur suspecta, si & inquantum morbus est maleficiosus,& non ex naturali defectu, & qualiter hoc cognoscitur inferius patebit,quod canonicę est purgāda. Sed si ite-

rum quæritur, an alij deponentes etiam habent super indicia facti primum deponere quæ ipsis aut aliis contigerunt, aut solum super infamiam? Respondetur quod si super alio indicia facti deponunt, bene quidem: si aũt tantũ super infamiam, & ita in re existit, tunc Iudex licet repulerit deponentem propter inimicitiã, tamen indiciũ facti quod protulit, & ostendit Iudex ex aliis testibus, quæ super infamiam deposuerunt capiet pro intersigno super suspitionem uehementem, ex qua ipsa delata detenta iudicari poterit à Iudice super triplicem pęnam, scilicet, canonicæ purgationis propter infamiam, iuxta ca. inter sollicitudines extra de pur. ca. Item sub abiuratione propter suspitionem, iuxta ca. accusatus in prin. & secundum uarias suspitiones ad uarias abiurationes, ut patebit in quarto modo sententiandi. Et propter indicia facti si crimen fatetur & pœnitet, non relinquitur brachio seculari ad punitionem sanguinis, sed per ecclesiasticum Iudicem ad perpetuos carceres iudicatur, per secularem tamen Iudicem non obstante quod ad perpetuos carceres sit per ecclesiasticũ Iudicem iudicatus, potest tamen ipsum propter damna temporalia tradere igni. Iuxta. c. ad abolendam. §. præsenti. & iuxta ca. excõmunicamus. 2. de hære. quæ omnia patebunt inferius circa sextum modum sententiandi. Epilogando. Attendat Iudex primo quod nõ sit facilis ad credendum aduocato, ubi pro delato allegat inimicitiam capitalem eo quod rarissime in tali crimine quis deponit sine inimicitia, cum maleficæ semper exosæ omnibus habeantur. Secundo attendat quod cum quatuor modis malefica potest conuinci, scilicet, per testes, per euidentiam facti, per indicia facti, & per confessionem propriam, & hoc uel super infamiam tantum, quod tantum fieret hoc per testes, uel super suspitionem, tunc pro euidentia facti, aut inditia facti fieret, ex quibus suspitio potest iudicari leuis uel uehemens, uel uiolentia, & hæc omnia absq; confessione propria, quæ sibi concurreret, tunc ut dictum est procederetur. Tertio applicet præmissa ad suum propositum super personam detentam, ad obuiandum aduocato,

de plano procedi poteſt,& ipſam delatam carceri deputaret, ad tempus uel ad annos plures, ſi forte poſt annum ſqualoribus carceris depreſſa,crimina fateretur,nō iniuſtè ſed iuſte procederet. Attamen ne uideatur ſententiam præcipitare,immo ſecundum omnem æquitatem procedere, quæritur quid conſequenter agendum ſit.

Quæſtio octaua,& præcedenti annexa,an ſit incarceranda, & de modo capiendi, & eſt actus tertius Iudicis.

AN uero ſuper negatiuas reſponſiones malefica ſit carceri ad cuſtodiam mancipāda, ubi præfata tria cōcurrunt, ſcilicet fama, indicia facti, & productiones teſtium, aut ſub cautione fideiuſſorum dimittenda ut denuo citata reſpondeat. Reſponderi poteſt ex tribus opinionibus. Primo enim aliquorum ſententia eſt,quod carceribus ſit mancipanda,& nullo modo ſub cautione dimittenda,& hi innituntur rationi tactæ in præcedenti quæſtione,quia uidelicet habetur pro manifeſtè deprehenſa, ubi illa tria concurrunt. Alij uero quod ante incarcerationem poteſt cautioni fideiuſſorum relinqui ita quod ſi fugam caperet,quod tunc pro conuicta haberetur,licet poſt incarcerationem ſuper negatiuas reſpōſiones nō ſit cautioni,uel manulente relinquenda, quādo uidelicet illa tria concurrunt ſupra notata, eo quod tunc nō poſſet ſententiari & plecti ad mortem, & hic innititur conſuetudini. Tertij ſunt qui dicunt quod non ſit danda infallibilis regula,ſed Iudici ſit relinquendum,ut ſecundū dicta teſtium & infamiam perſonæ, & ſi inditia facti concurrunt,tanto grauius diſcernatur per modum patriæ ſeruando & conſuetudinem, concludentes quod ſi nō poſſet habere fideiuſſores notabiles, & fortaſſis ſuſpecta de fuga,quod tunc carceri mancipetur,& hæc tertia uidetur rationabilior, ſic tamen quod debitus ſeruetur modus qui

ftat in tribus.Primo ut domus eius quantum possibile est per illustretur,sub & supra in omnibus angulis, fossis, & scrinijs,& siquidem famosa malefica existit, tunc absquè dubio,nisi prius sint sub ea occulta uaria instrumenta reperiuntur,sicut supra tactum est.Secundo, ut si habet ancillam,aut consodales,quod & ille uel illa seorsum includuntur,etiam si non sint delatæ,præsumitur eas nō latere secreta aliqua illius delatę. Tertio quod in capiendo si in domo propria capitur,quod non detur ei spacium intrandi cameram,eo quod tunc solét certa maleficia accipere, & secum deferre pro taciturnitate procuranda. Ratione cuius incidit dubium,an modus capiēdi maleficas, qui ab aliquibus obseruatur uti á famulis,subito a terra eleuatur & in sporta siue in spatulis,ne terram ultra tangat defertur,sit licitus.Responderi potest ex canonistarum & quorundam theologorum sententia,quod licitum sit hoc triplici respectu.Primo,quia ut in quæst.introductoria huius tertiæ partis patuit plurimorum sententia, immo talium doctorum quorum dicta reprobare nemo audet, ut Hostien.Goffred. & quod licitum est uana uanis contondere,Experientia denique, immo & maleficarum fassiones demonstrant quod sæpius per talem modum captæ, taciturnitatis maleficium amiserunt, immo quamplures incinerandæ petentes ut saltem pede uno terram tangere permitterentur,dum eis fuisset denegatū, & in fine sciscitatum cur tamen terram tangere optassent,responsum q̄ si tetigissent, seipsas liberassent,multis aliis fulminibus interemptis, Alia causa,nam hoc ipsum manifestum existit ut in secunda parte operis patuit,quod in publica iustitia omnes uires maleficij franguntur quò ad præterita, sed quò ad futura nisi de nouo ei a diabolo succurratur ī maleficio taciturnitatis omnia crimina fatetur. Dicamus ergo iuxta apostolorum. Quæcunque uerbo uel opere agimus,omnia in nomine Domini nostri Iesu Christi fiant, siquidem innocens fueris, hæc captio non tibi nocebit. . Tertio respectu, quia si secundum doctores licitum est per uana opera maleficia tollere, quia in hoc concordant

nec ad conspectum præsentare, nisi deponentes per se, & sponte ad hoc se offerunt, ut uidelicet eorum aspectibus præsententur, & ea quæ deposuerunt eis in faciem obijcere; ꝙ autem non tenetur Iudex & hoc propter periculum deponentium probatur, nam licet diuersi summi pontifices diuersa senserunt, nullus tamen unquã sensit ꝙ Iudex teneretur in tali causa delata, nomina deponentium manifestare, nec etiam accusatorum, licet hic non procedimus per modum accusationis, sed potius aliqui senserũt quod in nullo casu liceret, aliqui uero quod in aliquo. Tandem autem Bonifacius VIII. statuit, ut patet in cap. statuta. §. inhibemus. lib. 6. ubi sic dicitur: Inhibemus tamen quod si accusatoribus uel testibus in causa hæresis interuenientibus, seu deponentibus propter potentiam personarum, cõtra quas inquiritur, uideat episcopus & inquisitor. Nota tu pro inquisitore & Episcopo Iudicem quemcunq; cõtra maleficas procedentem ex consensu episcopi & inquisitoris, quare idem est uices suas cõmittere possunt, ut in quæstione introductoria patuit, unde & talis Iudex quicunque etiam secularis procedit apostolica auctoritate, & non solum imperatoria sequitur graue periculum imminere, si contingat fieri publicationem eorundem, ipsorum nomina non publicent, &c. Et sequitur infra, cessante uero periculo supra dicto, accusatorum uel testium nomina prout in alijs fit iudicijs publicentur. Attendat etiam circunspectus Iudex de potentia personarum, quia illa est triplex, scilicet, potentia generis, & familiæ, potentia pecuniæ, & potẽtia malitię, quæ magis timenda est, quàm alię dũæ, quod ex illa testibus grauia pericula possent imminere, si eis cõtra quod deposuerunt eorum nomina publicarentur, & ratio est, maius enim est periculum nomina testium publicare alicui delato pauperi habenti mali complices, rebelles & homicidas, qui nihil habẽt nisi personã pendere, quàm generoso uel diuidi, abundanti in temporalibus, quod autem sit graue periculum, & quale, declarat Ioan. super prędicto uerbo periculũ, dicens ita periculum, quia timetur mors uel detruncatio ipsorum, uel filiorum,

uel parentum suorum, uel deuastatio substantiæ, uel his similia. Aduertat insuper Iudex ꝙ cum apostolica auctoritate ex beneplacito ordinarij in his procedit, quòd ad illud secretum, scilicet, de non reuelando testificantium nomina, tam ipse quàm omnes aliis assertores qui depositioni testium interfuerunt, aut in futurum circa sententiam ferendam interesse poterunt, tenentur sub pœna excommunicationis quam contra eos si oppositum fecerint episcopus fulminare poterit, & ita nec reuelent a principio processus, ad minus implicite fulminabit. Vnde in alle.ca.statuta.in §.& ut eorundem ita dicitur: Et ut eorundem accusatorum & testium periculis efficacius occurratur, & cautius inquisitionis negocio procedatur, præsentis constitutionis auctoritate permittimus quòd episcopus & inquisitores, tu intellige sicut supra possint indicere illis quibus ut præmissum est, processum huiusmodi applicabunt, & in eos arcana consilij seu processus sibi sub secreto ab eisdē episcopo & inquisitoribus patefacta præter ipsorum licentiam alijs patefacerent excommunicationis sententiam, quam ex secreti uiolatione ipso facto incurrant si eis uidebitur promulgare. Notandum ulterius quòd sicut pœna annexa est, ubi nomina testium indebitè publicarentur, ita pęna est annexa ubi indebitè occultarentur, scilicet illis quibus merito sunt manifestanda, scilicet peritis, & assessoribus, de quorum consilio est ad sententiam procedendum, uel ubi non publicarent ubi sine periculo testium publicari possent, ut in di.ca.statu. circa fidem sequitur. Cæterum in omnibus præcipimus tam episcopos quàm inquisitores puram & prouidam intentionem habere, ne accusatorum uel testium nomina supprimendo, ubi est securitas periculum esse dicant, nec in eorum discrimine securitatem asserant ubi tale periculum immineret, super hoc conscientias eorum onerantes, ubi Archi. ita dicitur: O tu quincunque Iudex in tali casu bene aduerte uerba ista, nam non dicit leue periculum si graue, noli igitur reum priuare iuris ordine, sine magna causa, quoniam hoc fieri non potest sine of-

fensio-

ſenſione Dei. Et notandum lectori, quòd quia omnia præcedentia & etiam ſequentia uſque quo puniatur ad modos ſententiandi abſque pœna ſanguinis in quibus eccleſiaſticus iudex iudicare habet fieri poſſunt cum conſenſu diocœſorum per ſecularem iudicem, ideo non impediat lectorem ſi in ca. allegatur iudex eccleſiaſticus & non ſecularis, qui modos ſententiandi ſuper ſanguinem capiet ex modis ſentētiādi & pœnitentionādi ordinariorū.

Quæſtio decima, qualiter ſunt defenſiones cōcedendæ cum deputatione aduocati, & eſt actus quintus.

SI igitur defenſiones petit, quomodo concedi poſſunt, ubi nomina teſtium omnino occultantur? Dicendum quod defenſio ſtat in tribus. Primò ut ei aduocatus deputetur. Secundò, illi aduocato nomina teſtium non publicentur, nec ad ſecretum etiam tenendum ſub præſtito iuramento, ſed informetur de ſingulis contentis in proceſſu. Tertio delati cauſa quantum poteſt in meliorem partem interpretetur, ſcilicet, ne tamen ſcandalo fidei, & damno iuſtitiæ ut patebit, & procurator pari forma cui proceſſus totius copia ſuppreſſis tamen teſtium & deponentium nominibus, & idem aduocatus eſſet procuratorio nomine procedere poterit.

Quò ad primum, notatur quod aduocatus non deputatur ad beneplacitum delati, puta quia uellet habere unum ad ſuum placitum, de illo omnino caueat Iudex non concedere hominem litigioſum, maliuolum, qui faciliter pecunijs poſſit corrumpi, (prout ſæpe tales inueniuntur,) ſed concedat ſibi uirum probum, & de legalitate non ſuſpectum. Et notare debet Iudex quatuor in aduocato, quaſi obſeruata fuerint ab aduocato, per mittat eum aduocare, alias habet eum refutare, nam aduocatus primo debet examinare qualitatem cauſæ,

& si uiderit eam iustam, tunc si uoluerit assumat eam si uero iniustam, tenuat, ut diligenter cauere debet, ne causam assumat iniustam & desperatam. Verum quod si ignoranter ab inimico acceptauit causam, & cum hoc peccuniam, in processu tamen cognouit causam desperatam, tunc sic clientulo suo, idest delato, pro quo causam assumpsit non consuluit, ut cedere salariũ receptũ tenetur secundum Gofire. quod probare uidetur per C. de iudi. rem non nouam. Licet Hostiensis. dicat, oppositum scilicet, de salario restituendos, nisi indus riose fecisset. Vnde si neque aduocatus clientulum suũ scienter inducat ad defendendum causam iniquam, ad damna & ad expensas tenetur. C. de admi. tu non tamen est ignotum, secundum quod obseruare debet, ut seruet in aduocando tria. Primo modestiam, ut non procaciter nec conuincando, nec uoci ferando proponat. C. e. quoniam. Secundo ueritatem, scilicet ut non emẽtiatur, falsas rationes uel probationes inducendo, nec falsos testes aut iura si peritus esset, nec dilationes petat, præsertim in hac causa ubi summarie simpliciter & de plano, ut supra in. q. 6. tactum est, & tangitur 3. q. 7. hæc tria. Et tertium quod obseruatur est ex parte salarii, quod moderatur secundum consuetudinem regionis de qua materia tractatur in. q. 7. §. arcentur. &. §. tria.
Sed ad nostrum propositum redeundo, Iudex ita præscriptas conditiones aduocato proponat, & in fine adiungat ne fautoriam hæresis incurat, quia tunc excommunicatus esset, iuxta ca. extra excommunicamus. 1. §. credentes. Nec ualet si dicat Iudici quod non defendit errorem, sed personam, quia non debet defendere quouis modo, ut nõ procedatur summarie simpliciter & de plano, quod faceret si potere uellet omnino dilationes, uel immiscere appellationes, quæ omnia refutantur, ut ibi in q. ultima recitantur, quia licet errorem non defendat, cum sic damnabilior ipsis maleficis esset, & potius hæresiarca quàm hæreticus maleficus, ut patet. 24. q. 3. qui illorum. Tum quia indebite defendit iam suspectum de hæresis, tanquã fautorem se facit, & non solum leuiter, sed uehementer

ſecundum defenſionem quàm fecit,& debet abiurare publice coram epiſcopo,iuxta ca. accuſatus frequenter allegatum.Hoc ad longum poſita ſunt, nec paruipendat iſta Iudex,quia ex aduocato ſeu procuratore, ubi falſe procedere nititur,plurima pericula euenire ſolent, unde Iudex debet omnino eum refutare, & procedere ſecundum acta & probata ubi irreprehenſibilis aduocatus fuerit. Veruntamen ſi Iudex habuerit aduocatū irreprehenſibilem pro delato uirum zeloſum,& iuſtitiæ amatorem,nomina reſtium ei iudicare poterit,ad ſecretum tamen tenendū ſub præſtito iuramento.

Quæſtio undecima,quid faciet aduocatus cū ſibi nomina teſtium non publicantur. Actus ſextus.

QVOD ſi quæritur, Quid ergo aduocatus etiā procuratorio nomine pro delato faciet ubi nec ſibi nec cliētulo ſuo nomina teſtiū publicantur, quam tamē publicationē delatus ſumme affectare? Reſponſio. Informationem capiat a Iudice de ſingulis in proceſſu contentis, & ſi quidem copiam habere uelit,ſuppreſſis tamen nominibus teſtium tradatur ſibi, & ſic informatus accedat delatum,& ſingula ſibi proponat,& ſi materia poſtulat, utpote quia multum oneroſa delato,tum ad patientiā quātum poteſt hortetur. Et delatus ubi iterum atq; iterū inſtat ut ſibi teſtes publicentur, reſpondere poteſt ex factis quæ contra te delata ſunt, coniecturare teſtes poteris, nā tali maleficiatus eſt puer,aut iumentum,aut tali mulieri ſeu uiro dixiſti,eo quod talem rem quam petebas tibi cōpræſtare nolebant, tu ſenties quod melius fuiſſet ut mihi rem accommodaſſes, poſt quæ uerba talis infirmatus ſubito,facta tua ut teſtimonia clamant,quæ plus ponderantur quam teſtimonia uerborum, uel etiam tu ſcis te infa-

matam

matam,& à longo tempore suspectam de multis maleficijs & damnis hominibus illatis,& sic replicando finaliter ad hoc deueniet,quòd ipsa aut inimicitias allegabit, asserens sibi ex inimicitia obiecta,aut dicet:Fateor me dixisse hæc uerba,sed non animo nocendi. Quare aduocatus tunc Iudici & assessoribus,de primo, uidelicet de inimicitia habet proponere,& Iudex inquirere. Et siquidé illa capitalis inueniretur,utpote quia inter maritos, uel consanguineos fuisset mors intentata, uel sequuta, uel alicuius criminis inculpatio, ut quis foret plectendus per publicā iustitiam, uel fuerunt uulnera grauia ex controuersijs & brigis illata, tunc prouidus Iudex cum suis assessoribus discutiet, an ex parte delatæ inimicitia aggrauatur, uel ex parte deponentis, puta quia maritus aut amici delatæ alios ex parte deponentis iniustè oppresserunt, tunc quidem si non assunt indicia facti in pueris seu iumentis, siue hominibus maleficiatis,nec etiam assunt alij testes,aut etiam quod publica infamia non laborat,tunc præsumitur ꝙ ratione uindictæ contra eam deposuerit, & est delata omnino absoluenda,& libere dimittenda sub debita cautione de nō uindicādo,&c.ut moris Iudiciū est.Sed quæritur,Katharina habet puerū maleficiatū, seu ipsa per se est maleficiata,seu in iumētis percepit plurima damna,& suspicatur super illam cuius maritus aut consanguinei per prius iniuste suū maritū,aut cōsanguineū oppresserunt in publico iudicio,unde cum hic duplex sit inimicitia ex parte deponentis,quia inimicatur ratione maleficij illati, & ratione infamiæ iniustæ, obiectæ suo marito subito, aut consanguineo,est ne eius depositio repellenda aut non? & quidem ex una parte uidetur quod sic, quia inimicitia ibi est,ex altera quod non,quia profert indicia facti.Respondet,quod in casu quo non adsunt alij deponentes,nec etiā publica laborat infamia contra delatam, tunc non statur eius depositioni tantum, sed repellitur, & delata tamen redditur suspecta, si & inquantum morbus est maleficiosus,& non ex naturali defectu, & qualiter hoc cognoscitur inferius patebit,quod canonicę est purgāda. Sed si ite

tum

rum quæritur, an alij deponentes etiam habent super indicia facti primum deponere quæ ipsis aut aliis contigerunt, aut solum super infamiam? Respondetur quod si super alio indicia facti deponunt, bene quidem: si aũt tantũ super infamiam, & ita in re existit, tunc Iudex licet repulerit deponentem propter inimicitiã, tamen indiciũ facti quod protulit, & ostendit Iudex ex aliis testibus, quæ super infamiam deposuerunt capiet pro intersigno super suspitionem uehementem, ex qua ipsa delata detenta iudicari poterit à Iudice super triplicem pœnam, scilicet, canonicæ purgationis propter infamiam, iuxta ca. inter sollicitudines extra de pur. ca. Item sub abiuratione propter suspitionem, iuxta ca. accusatus in prin. & secundum uarias suspitiones ad uarias abiurationes, ut patebit in quarto modo sententiandi. Et propter indicia facti si crimen fatetur & pœnitet, non relinquitur brachio seculari ad punitionem sanguinis, sed per ecclesiasticum Iudicem ad perpetuos carceres iudicatur, per secularem tamen Iudicem non obstante quod ad perpetuos carceres sit per ecclesiasticũ Iudicem iudicatus, potest tamen ipsum propter damna temporalia tradere igni. Iuxta. c. ad abolendam. §. præsenti. & iuxta ca. excõmunicamus. 2. de hære. quæ omnia patebunt inferius circa sextum modum sententiandi. Epilogando. Attendat Iudex primo quod nõ sit facilis ad credendum aduocato, ubi pro delato allegat inimicitiam capitalem eo quod rarissime in tali crimine quis deponit sine inimicitia, cum maleficæ semper exosæ omnibus habeantur. Secundo attendat quod cum quatuor modis malefica potest conuinci, scilicet, per testes, per euidentiam facti, per indicia facti, & per confessionem propriam, & hoc uel super infamiam tantum, quod tantum fieret hoc per testes, uel super suspitionem, tunc pro euidentia facti, aut inditia facti fieret, ex quibus suspitio potest iudicari leuis uel uehemens, ue l uiolentia, & hæc omnia absq; confessione propria, quæ sibi concurreret, tunc ut dictum est procederetur. Tertio applicet præmissa ad suum propositum super personam detentam, ad obuiandum aduocato,

ſed uidelicet ſit tantummodo ſuper infamiā delatam, aut quod ibi cōcurrant aliqua indicia, unde redditur ſuſpectā uehementer, uel leuiter, & tunc aduocato ſuper inimicitiam allegatam reſpondere poterit. Et hæc quantum ad illam partem ubi aduocatus pro delato in inimicitiam deponentium allegauit. Sed ubi allegat ſecundum uidelicet quod illa uerba quæ protulit contra deponentem, tu ſenties in breui quæ tibi euenient, aut, tu non habebis plures dies ſanos, aut, ueniet in breui quod tu uelles mihi talem rem accommodaſſe, aut uendidiſſe, & ſimilia. Tunc aduocatus adiungat, licet malum aliquod fuerit ſubſecutum deponenti, in rebus uel corporibus, nō tamē propter hoc ſequitur quod illa delata huius mali ſit cauſa tanquā malefica, eo quod infirmitates uariis modis accidere poſſunt. Item allegat quod commune eſt mulierum, uerbis huiuſmodi mutuo contendere, &c. Super iſtas allegationes Iudex debet obuiare per hunc modum, ſiquidem infirmitas ex defectu naturæ accidit, tūc excuſatio locum habere poterit. Sed quia ex ſignis & experimentis oppoſitum conſtat, utpote quia nullo remedio naturali curari poterit. Item quia iudicio medicorum iudicatur ut morbus maleficialis, uulgariter, nachtſchaden. Item iudicio fortaſſis incantatricarum aliarum, quę aſſerunt, ſeu aſſeruerunt, morbum eſſe maleficialē. Item quia ſubitò ſuperueniet abſq; aliqua præuia debilitatione, cum tamen naturales infirmitates ſucceſſiuè ſolent debilitare. Item quia fortaſſis curata fuit, ideo quia repperit certa inſtrumenta ſub lecto, aut indumentis, ſeu aliis locis, & illis amotis, ſubito ſanitati reſtituta fuit, prout ſæpiſſime contigit, ut ſupra in ſecunda parte operis patuit, ubi de remediis tractatur. Et per hæc ſeu ſimilia iudex facilime poteſt obuiare, quod talis infirmitas potius ex maleficio quàm naturali defectu contingit, & per minas obiectas ſuſpicatur de tali maleficio. Sicut à ſimili ſi quis diceret, uolo tibi comburere horreū, & effectus ſubſequitur, utiq; uiolentam cauſat ſuſpitionem, quòd ille qui minas protulit, horreum ſuccēderit, licet fortaſſis alius, & non ipſe combuſſerit.

Sequi-

Sequitur ad idem quæstio duodecima, magis declarans qualiter inimicitia capitalis inuestiganda.

Actus septimus.

ATTENTO quòd à testimonio ferendo, tantummodo inimici capitales repelluntur, ut supra qu nta quæstione tactũ fuit. Inimicitiam autem talem declarare ex ijs quæ in capitulo præcedenti tacta sunt, Iudici fortassis nimis obscurum & difficile uideatur, attẽto quod delatus uel eius procurator nollet faciliter eius acquiescere decisioni super materiã tactam, quæ dicatur inimicitia capitalis, & quæ non. Ideo exprimendi sunt alij modi, quibus in notitiam talis inimicitiæ Iudex deueniret, ut insontem sic minime damnaret, quod tamen reum per debitam iustitiam puniret. Et hi modi licet sint cautelosi, seu etiam dolosi, tamen Iudex illos practicare potest in bonum fidei & reipublicæ, cum & apostolus dicat: Cum essem astutus dolo eos cæpi, specialiter etiam hi modi practicantur super delatos, non diffamatos publice, seu etiam nõ notatos per aliquod indicium facti, licet etiam Iudex super quoscũq; delatos, ubi inimicitias contra deponentes allegarent, & nomina testium omnino scire uellent. Primus modus est, nam datur delatio, seu aduocato, copia processus, ad partem suã, scilicet, deorsum, & nomina deponẽtium seu deferentium, ad partem aliã, non tamen ea ordine quo deponunt, sed isto modo ut nomen testis qui est primus in copia, sit sextus uel septimus cedula, & qui secundus, sint penultimus, uel ultimus, & sic delatus, quia hoc deportat, uel illud, & quis sit primus uel secundus in suã copia, quo stante, aut dabit omnes inimicos aut non. Si omnes, eo citius deprehendetur delatus de

mendacio,

mendacio, ubi causa inimicitiæ per Iudicem scrutabitur, si quosdam uero tunc facilius causa inimicitiæ inuestigabitur. Secundus modus esset a simili, ubi daretur aduocato processus copia ad partem unam, & deponentium nomina ad partem aliam, & adiunctis aliis extraneis quę alibi a maleficis fuerunt perpetrata, & non a deponētibus seu testibus inscriptis deposita, sic delatus non poterit assertiue dicere illum uel istum inimicum capitalem, quia nescit, quæ sint ab illis contra eū deposita. Tertius modus qui & supra tactus capitulo quinto, nam quando delatus examinatur in fine secundi examinis, antequam petit defensiones, & antequam aduocatus sibi deputatur, interrogetur, an reputet se habere inimicos capitales, qui omni diuino timore postposito, falso imponerēt sibi labem hęresis maleficarum. Et tunc forte impræmeditatus ac improuisus, & non uisis deponentium attestationibus, respōdet, quod non reputet se habere tales inimicos, uel si dicit puto me habere, tunc nominat, & illi inscribantur, & causa etiam inimicitię, ut postmodum Iudex ualeat eo certius inuestigare, postquā copia processus & nomina seorsum fuerint tradita modis quibus supra. Est & quartus modus ut iterum in fine secunda examinis aut confessionis, de qua in sexta quæstione circa secunda interrogatoria antequam dentur sibi defensiones, interrogatur de testibus qui grauius deposuerunt contra eum: per hunc modum. Cognoscis tu talem, unum nominando de testibus, qui grauiora deposuit, & tūc dicet quod sic, uel quod non. Si dicit quod non, tunc non poterit ex post dando sibi defensiones & aduocatum, ponere illum capitalem inimicum; cum dixerit medio iuramento prius oppositum, scilicet, nō cognoscere illū. Si autem dicit quod sic, tunc interrogetur, si scit, uel audiuit quod ipsa, uel ipse, egerint aliquid contra fidem Christianam, sicut maleficę facere solent. Si dicit quod sic, talia enim & talia fecit. Interrogetur quoque si est eius amicus, uel inimicus, statim respondebit, quod amicus, & hoc ideo ut eius testimonio lletur; & ex tunc in illa causa non potest dare il-

lum

lum inimicum capitalem per suũ aduocatum,cum medio iuramento quod per antea dixit eum amicum. Si autem respondeat quod nihil scit de eo,tunc interrogatur an sit eius amicus uel inimicus,& ipse statim respondebit quod amicus,quia allegare inimicum de quo nihil mali nouit, non facit,dicet ergo sum suus amicus, attamen si scirem aliqua,non obmitterem quin illa reuelarem.In tali ergo causa non poterit eum ponere ex post inimicum, uel ad minus allegabit causas inimicitiæ capitalis a principio,& tunc aduocato adhibebitur fides. Quintus modus, est nã datur delato seu aduocato copia processus,suppressis nominibus deponentium,& ubi aduocatus informabit eũ de singulis, coniecturatur quis uel qui deposuerunt talia contra eum,& frequenter uenit in cognitionem, & tunc si dicet talis est inimicus capitalis,& uolo probarę per testes,tunc Iudex habet considerare concorditer iuxta processum nominauit, & tunc quia dixit uelle probare per testes, illos examinabit,& causas inimicitię examinabit secrete cõuocato ad hoc bono consilio peritorum uel antiquorum,in quibus latet prudẽtia,& si ita inuenerit causas inimicitiæ capitalis sufficientes,tũc repellat primo testes,& illi dimittentur si non adsunt alia grauamina aliorum testium.Et hic modus quintus & cõmunis obseruatur,& de facto maleficæ cito ex copia processus eliciunt qui uel quæ aduersus eam deposuerunt,& quia rarissimè in tali causa inuenitur inimicitiã capitalis,quia nisi ea quę ex earum malis operibus oritur.Ideo Iudex de facili se habet per prefatos modos resoluere,attento etiam quod sæpe deponentes affectant se personaliter maleficis præsentare,& in faciem obiicere ea quæ per maleficia eis sunt illata. Est & alius & ultimus, ad quem finaliter Iudex recurre potest, ubi prædicti modi fortassis iudicarentur ab aliquibus dolosi,& per astutiam practicati,præsertim quatuor primi,ideo omnino ad satisfaciendum & quietandum scrupulosas mentes,& ne Iudici quicquam obiiciatur,aduertat quod postquam per precedentes modos expertus est non esse aliunde inter delatum & deponentẽ,

capitalem inimicitiam, uult tamen hoc idem cõsilio aliorum assessorum concludere in finem, ne sibi quicquã obijciatur, faciat hoc, det delato seu eius aduocato copiã processus, deponentium tamen & deferentium nominibus suppressis, & quia defendendo dicit se habere inimicos capitales, & fortassis causas inimicitiarum uarias allegat, siue in re ita sint, siue non, congregat tamen Iudex consilium peritorum cuiuscunque facultatis, si commode haberi potest, uel ad minus ex prouidis & honestis personis quibuscunque, quia ad hoc tenetur iuxta cap. statuta. frequenter allegatum, & illis totum processum integraliter & perfecte, per notarium seu scriptorem legi faciat, & cũ testium seu deponentium nomina publice exponant, ita tamen quod ad tenendum secretum sub præstito iuramento oẽs astringat, & de illo an hoc facere uelint, prius habet inquirere, quia alias omnino non sunt eis nomina illa exponenda. Ex post dicat qualiter per talem & talem modum inquirendo de inimicitia, nullam potuerit perpẽdere. Attamen subinferat, si uidebitur fiat e duobus unũ, aut per consilium discernatur, qui sint ex deponẽtibus repellendi tanquam inimici capitales, & quomodo eligantur tres, quatuor, aut quinque, qui amplius nouerint, in uilla aut oppido, amicitiam uel inimicitiam delati, & testium, & qui non sunt præsentes in consilio, & publicentur illis tantummodo nomina delati, & testium, non autem articuli processus, & stabitur iudicio eorundem, ex primo non poterunt bene testes repellere, attẽto quod Iudex suos modos inquirendi practicauit, ex secundo uero totaliter se immunem faciet, & omnem a se sinistram suspitionem excutiet, tenetur etiam hunc ultimum modũ seruare, ubi delatus in alieno loco & patria esset captus, & hec sufficiant ad discernendum super inimicitiam.

Super

Super ea quæ ante interrogatoria in loco carceris, & turturæ proponenda habet iudex aduertere, & est actus octauus.

QVAESTIO XIII.

QVID denique iudice agendum sit clare patet si enim ut communis exigit iustitia ad pœnam sanguinis non iudicatur nisi propria confessione conuincatur. quamuis ex alijs duobus habetur pro manifeste deprehēsa in hæretica prauitate scilicet ex euidētia seu indicia facti,& ex testium productione legitima ut supra q. 1.tactum fuit, & de tali etiam delata ad præsens agitur.tunc utique quæstionibus & tormentis pro criminum fassione exponetur. Et ut quæstio clara sit ponatur casus qui & Spire contigit & ad multorum notitiam peruenit.Quidam honestus dum quandam mulierem pertrāseundo non ei ad nutum in uenditione cuiusdam rei uenalis complacere uoluisset.illa indignata post tergum clamauit,in breui optasses & annuisses,& est usitatus sic modus loquendi maleficarum uel a simili quando maleficiū per auisamenta uolunt inferre,tunc ille indignatus & nō immerito super eam uultum posttergum uertit ut eā quo animo uerba protulisset inspiceret, & ecce subito maleficio percussus os suum in obliquum horribili deformitate usque ad aures extēditur nec retrahere potuit sed multo tempore in illa deformitate perstitit. Hoc euidens factum iudici proponitur,casum ponimus & an pro manifesta deprehensa in hæresi maleficarum sit habenda quæritur.Respondere oportet ex uerbis Bern. in glo. ordinaria.& in ca.ad abolendam.ut supra quæstione notata tangitur quod sic.eo quod tribus modis ut ibi tangitur quis

ut taliter deprǽhensus iudicatur,& illa etiam tria non copulatiuè,id est, quòd omnia tria habent insimul concurrere,sed unumquodque per se,scilicet euidentia facti, testium legitima productio,& propria confessio,reddit maleficam,uidetur manifeste deprǽhensam reputari. Iudicium autem facti differt ab euidentia,quia cum minus sit quàm euidentia,tamen capitur etiam ex uerbis,& operibus maleficorum, ut in illa quæstione septima tangitur, & iudicatur ex maleficiis non ita subitò.Sed processu temporis illatis per minas tamen etiam præcedentes, sicque concludamus, quòd de similibus maleficis delatis,& quæ sub defensionibus ut præmissum est, defecerūt etiam uel non defecerunt,eo quod non fuerunt concessæ, non concessæ autem quia non fuerunt petitæ, iam nostra quæstio uersatur,quid iudici agendum,& qualiter ad quæstiones sit procedendum pro dicenda ueritate in punitionem sanguinis.Vbi plura sunt iudici propter ingentes labores cōtra maleficium taciturnitatis aduertendo quæ etiam successiuè per capitula deducentur. Et primum est, quòd ad maleficam quæstionandam non sit pronus, habeat tamen ad certa signa quæ sequentur aduertentiam. Quare autem non debet esse facilis causa est, quia nisi diuina coactio per sanctum angelum,ut maleficium diaboli abscedat concurrat,ita insensibilis in illis doloribus efficitur,ut membratim citius discerperetur quàm aliquid ueritatis fateri ualeat.Nec propter hoc obmittendum, tum quia non equaliter omnes sunt huiusmodi maleficiis irretitæ,tum etiam quia diabolus sponte interdum non coactus sancto angelo maleficam fateri crimina permittit.
Pro cuius intellectu eaque supra in secunda parte operis, de modo præstandi homagium diabolo tacta sunt aduertenda.Sunt nanq; quæ sub certis annis prius diabolo militant ut sex octo aut decem annis antequam sibi homagiū præstat.s.in corpore & aīa se eis deuouendo.ubi tamen aliæ a principio sibi profitendo fidei abnegationem et subito homagium præstant.Cur aūt diabolus hoc spaciū temporis postulatum acceptat utique eà de causa,ut illo inter

medio

medio maleficam experiatur an ore tantum & non corde fidem abnegando simili modo etiam homagium sibi præstaret. Nam cum diabolus intima cordis non nisi per exteriora, & coniecturaliter cognoscere habet, ut in prima parte operis sub difficultate an dæmones ad odium, uel amorem mentes hominum immutare possunt, plures etiam reperiantur quæ necessitate aliquam, aut egestate inductę per alias maleficas, & sub spe confessionis, & euasionis a fide in toto uel in parte apostatant, tales utique etiam non coactus a sancto angelo relinquit, unde & faciliter sua crimina fatentur, cum tamen aliæ quæ sicut ore, immo & corde sibi adhæserunt pro uiribus ab eo defendantur, & indurātur ad taciturnitatis maleficiū. Et per hæc patet solutio ad quæstionem, unde prouenit quòd certæ maleficę de facili fatentur. Aliæ uero minimæ, quia ubi diuinitus dyabolus non repellitur, adhuc tamen sponte illas relinquit, ut per temporalem confusionem & horribilem mortem ad desperationem inducat quos corde allicere nunquam poterat. Patent hæc etiam ex sacramentalibus earum confessionibus in quibus asserunt se nunquam uoluntarie adhæsisse, & plura maleficia coacte & dæmonibus intulisse. Est & alia differentia quòd cernuntur aliquę post fassionem criminum sibiipsis mortem intentare ut laqueo uel suspendio uitam sibiipsis auferant. Quod utique inimicus ille operatur, ne per sacramentalem cōfessionem ueniam a Deo consequantur, & hoc præcipue illis quæ non uoluntarie sibi adhæserunt, licet & alijs quæ sibi uoluntarie adhæserunt post criminum fassionem intentat. Sed tunc cernitur quòd diabolus coacte maleficam habuit relinquere. Concludamus quòd tantus uel etiam maior præsupponitur labor ad quæstionandum pro dicenda ueritate maleficam quantus ad exorcizandum a dæmone possessum. Ideo iudex nec uoluntarius nec facilis ad hęc esse debet, nisi ut dictum est, in punitionem sanguinis. Sed & in hac causa faciat diligentiam prout sequitur primo ferendo sententiam.

De modo sententiandi delatam ad quæstiones, & quomodo prima die sit quæstionanda, an possit conseruationem uitæ compromittere. Actus decimus.

QVAESTIO XV.

QVID denique secundo loco Iudex habet aduertere, stat post actus in eo quod refert sententiam suam per modum qui sequitur. NOS Iudex & assessores attendentes meritis, seu considerantes merita processus facti per nos, contra te talem, talis locis, talis diocœsis, & diligenter omnibus examinatis, inueminus quod tu es uarius in tuis confessionibus, utpote quia dicis tales minas protulisse, non autem in eo nocendi animo, & tamen nihilominus sunt indicia uaria, quæ sunt, sufficientia te ad exponendum quæstionibus & tormentis. Quapropter ut ueritas ab ore tuo proprio habeatur, & ut deinceps aures iudicũ non offendas interloquendo, declaramus, indicamus, & sententiamus, die præsenti, & hora tali, te supponendum quæstionibus, & tormentis. Lata fuit hæc sententia, &c. Secundo, stat actus in eo quod & præmisum, est, adhuc non sic uoluntarius ad quæstionandum, sed carceribus ad pœnam mancipatus, & non iam ad custodiam tantum ut prius, & adhibitis eius amicis, ut pœnas subterfugiat, & quod fortassis morti non tradetur, licet alias punietur, ubi ueritas fatetur, illis proponat, & ꝙ ad hoc ipsum delatum inducere uelint, hortatur. Nam meditatio frequens & carceris calamitas, ac replicata informatio proborum uirorum disponunt ad ueritatem erudiendam, & a nobis expertum est, quod per huiusmodi informationes maleficę taliter confortatæ fuerunt, ut in signum resistentiæ in terram spuentes, quasi in faciem diaboli, diebant, exeas maledicte diabole,

bole, faciam quod istum erit & consequenter crimina sua fatebantur. Si uero conuenienter delato expectato, & tempore congruenter prorogato, & multipliciter informato. Credat Iudex bona fide ipsum delatum negare ueritatem, quæstionent eum moderate, utpote sine sanguinis effusione, scientes quod quæstiones sunt fallaces, & sæpius ut tactum est inefficaces. EST autem modus incipiendi talis, ut dum ministri se disponunt ad quæstionandum, post expolient eum, uel si est mulier, prius antequam ad carceres pœnosos ducetur, ab aliis mulieribus honestis & bonæ famæ expolietur, ea de causa ut si maleficium aliquod insutum esset uestimentis, prout sæpe ex informatione dæmonum practicant, & membris pueri non baptizati, in finem ut pueri uisione beatifica priuentur. Et dum instrumenta disponuntur, Iudex per se & alios bonos uirus fidei zelatores, inducant quæstionandum, ad fatendum ueritatem libere, & si fateri noluerit, mandet ministris quod ad cordas ligetur, uel ad alia instrumenta applicetur, & ibi statim obtemperent non læti, se quasi turbati. Post iterum soluatur ad petitionem aliquorum, & ad partem trahatur, & iterum inducatur, & inducendo informetur, quod non tradetur morti. VBI QVAERITVR. An hic Iudex super delatum infamatum, & per testes, & indicia facti, legitime conuictum, cum nihil desit nisi in ore proprio crimen fateatur possit licite, & conseruationem uitæ compromittere, cum tamen si crimen fatetur, ultimo supplicio punietur. RESPONDETVR a uariis uariä sentinntur nam quidam ita sentiunt, quod si delata est plurimum infamata, & super indicia facti uiolenter suspecta, & quod ipsa in magnum nocumentum sit, tanquam aliarum maleficarum magistra, etiam tunc securari posset de uita sub his circunstantiis, ut perpetuis carceribus, in pane & aqua adiudicaretur, dummodo alias maleficas sub certis & uerissimis signis manifestaret, nec tamen illa præsentia carceris ut ponitur ei manifestanda esset, sed duntaxat securitas uitæ promittenda, & aliquali pœnitentia pu-

nienda, per exilium, uel alio modo punienda. Et sine dubio pro maleficis famosis, & præsertim quæ maleficis medicaminibus insistunt, & maleficiatos superstitiosis actibus curant, taliter seruandæ essent, ut aut maleficiatis subuenirent, aut maleficas proderent, nec tamen eorum proditioni staretur, eo quod diabolus mendax, nisi pariter & alia indicia facti cum testibus occurrerent. Aliis uidetur ad idem in casu quo sic carceribus deputata esset ad tempus promissio seruanda, & post spacium temporis incineranda. Tertii sunt, qui dicunt Iudicem secure posse in conseruationem uitæ compromittere, ita tamen quod ex post a sententia ferenda se exoneraret, & in suum locum alium substitueret. Inter quos modos primus licet uideretur utilis propter maleficiatorum curationem, tamen quia non est licitum maleficia seu illicita opera tollere, licet ut in quæstione prima, & introroductoria huius tertiæ partis patuit plurimum opinio sit, quod licitum sit maleficia per opera vana superstitiosa tollere. Sed quia in his magis docet Iudices experientia atque usus, & negociorum uarietas, quam ars alicuius, seu doctrina. Ideo relinquitur hoc Iudicibus. Certum est autem ut experientia pluries docuit, multi faterentur ueritatem, nisi quod metu mortis retrahuntur. Quod si nec minis nec talibus promissis fateri uoluerit ueritatem, tunc ministri sententiam latam exequantur, & quæstionetur consuetis modis, & non nouis nec exquisitis, leuius uel fortius, sed quod crimen exigit delinquentis, & dum quæstionatur de certis articulis super quibus quæstionatur, & hoc sæpe & frequenter a leuioribus incipiendo, quia citius concedet leuia quam grauiora. Et dum hæc fiunt, notarius totum scribat in processu, & quō quæstionatur & de quibus interrogatur, & quō respōdetur. Et nota ꝙ si fatetur per tormēta, ducatur postea ad aliū locū, ut denuo te cognoscat, & ꝙ non tantummō ui tormētorum cognouerit. Quarto stat actus in isto ꝙ si quæstionatus decenter noluerit fateri ueritatem, ponantur alia tormētorum genera corā eo, dicēdo ꝙ oporteat eum sustinere, ni fateatur ueritatem.

ueritatem. Quòd si nec poterit ad terrorē uel etiā ad ueritatem induci, tūc pro secūda aut tertia die quæstionandū ad continuandū tormenta, non ad iterandum, quia iterari non debent, nisi noua superuenissent indicia, feretur coram eo sententia in modum qui sequitur. Et nos præfati Iudex, ut supra. Assignamus tibi tali, diem talem, ad quæstiones continuandum, ut a tuo ore proprio ueritas audiatur, & totum ponatur in processu a notario. Et infra illud tempus assignatum Iudex per se, aut per alios probos uiros, inducet eam ad fatendum ueritatem, modo pręmisso, cum securitate uitæ, si ita uidebitur expedire. Aduertat ēt Iudex ut infra illud tempus continue apud eam sint custodes, ut uidelicet sola non relinquatur, quia a dæmone frequentabitur, ut sibiipsi mortem inferat, si & quantum diabolus deserere ipsam intendit, aut ad deserendum ipsam diuinitus arcetur, hoc ipsum enim diabolus melius noscere potest quàm aliquis scriptis referare.

Super tormenta continuanda, & de cautelis & signis, quibus cognoscere potest Iudex maleficā, & quomodo se ab earum maleficijs debet præmunire, & quomodo sunt apprehendendæ, & ubi sua habent maleficia abscondita, cum declarationibus uarijs, ad obuiandum maleficio taciturnitatis; & est actus undecimus.

QVAESTIO XV.

QVID autem consequenter restat Iudici super tormenta continuanda. Est aduertendum primo, quod sicut nō omnium membrorum est eadem medicina, sed potius diuersorum & singulorum, sunt diuersæ & singulares medicinæ, sic nec ad omnes hæreticos, seu de hęresi delatos, idem modus interrogandi, inquirendi &

examinandi,quó ad articulos,& seruandos,sed secundum ueritatem sectarum,& personarum,uarius & diuersus modus examinandi.Idcirco ipse prudens Iudex & medicus, q putrida membra, & scabiosas oues resecare, & sequestrare ab innoxijs nititur, iam æstimare potest delatam maleficio taciturnitatis infectam, quàm taciturnitatem euellere non potest, una & infallibili depingi regula,seu modus, immo etiam dare non esset tutum, eo quod cum illum modum consequenter assuetum, ac regulam generalem, dum tenebrarum filij præuiderent ipsum tanquam laqueum suæ perditionis,facilius euitarent seu etiam præcauerent.Cur & igitur prudés ac industrius Iudex occasionem & modum interrogandi accipere, siue ex testium responsis seu attestationibus, siue ex ijs quæ alias experientia eum docuit,siue ex ijs quæ proprij ingenij acumen aperit,subscriptis cautelis utendo. Nam si inuestigare affectat an maleficio taciturnitatis sit inuoluta, aduertat an lacrhymare coram eo stando queat, aut tormentis exponendo, hoc ipsum enim pro certissimo signo ex fide dignorum antiqua relatione ac propria experientia docente, adeo repertum est, quod etiam si ad lachrymandum coniurationibus hortetur, & compellatur, si malefica existit, hoc ipsum, scilicet, lacrymas emittere non potest, dabit quidem flebiles uoces, & ex sputo genas, & oculos linire, ac si fleret attentabit, super quo a circunstantibus cautè aduertendum erit. Modus autem coniurandi ad lacrymas ueras, si innoxia fuerit, & cohibere lacrymas falsas, talis uel consimilis in sententia practicari potest a iudice seu presbytero, manum super caput delati seu delatæ ponendo.Coniuro te per amarissimas lacrymas,a nostro saluatore Domino Iesu Christo in cruce pro salute mundi effusas, ac per ardentissimas lacrymas ipsius gloriosissimæ Virginis Mariæ,matris eius,super uulnera ipsius, hora uespertina sparsas, & per omnes lacrymas, quas hic in mundo omnes sancti & electi Dei effuderunt,& a quorum oculis iam omnem lacrymam abstersit, ut inquantum sis innoxia, lacrymas effundas, si nocens,

cens, nullo modo. In nomine Patris & Filij, & Spiritus ſancti, Amen. Experientia docuit, quantò amplius coniurabantur, tantò minus flere poterant, cum tamen uehemēter ſe ad fletum ſtimulabant. & genas ſputo humectabāt. Poſſibile tamen ut poſt in abſentia iudicis, & extra locū & tempus torturæ, coram cuſtodibus flere ualeant. Quòd ſi cauſa impedimenti fletus in maleficis quæritur, poteſt dici quod quia gratia lacrymarum in pœnitentibus, præcipuis donis aſcribitur, cum cœlum penetrare & inuincibilem uincere, humilis lacryma à Bernardo aſſeritur, nulli dubium quin & inimico ſalutis plurimum diſplicere noſcitur, unde & ſummis conatibus illas impedire nemo ambigat, ut finalis impœnitentia potius introducatur. Sed quid ſi aſtucia diaboli, Deo permittente, etiā maleficam flere contingeret, cum flere, nere, decipere, etiam proprium mulierum dicatur. Reſponderi poteſt cum occulta ſint Dei iudicia ſi alias non poſſit conuinci per legitimos teſtes, ſuper aliqua indicia facti, nec etiam ſuſpecta eſſet grauiter aut uiolenter, utique eſſet abſoluenda, & pro leui ſuſpitione in quā ſtaret, propter infamiam quam teſtes depoſuerunt, haberet hæreſim maleficarum abiurare, ut in ſecundo modo ſententiandi diſcutietur. Secunda cautela non ſolum poſt hanc primam obſeruanda, uerum etiam omni tempore iudici & omnibus aſſeſſoribus aduertenda, quod non permittant ſe ab ea tangi corporaliter, præſertim ſuper nudam iniuncturam manuum & brachiorum, ſed omnino ſecum deferat ſal exorcizatū in dominico, palmam, & herbas benedictas, hæ enim res inſimul cum cera benedicta inuoluta, & in collo deportata, ut ſupra in ſecunda parte operis de remedijs contra maleficiales infirmitates & defectus patuit, miram habent efficaciam perſeuerandi, non ſolum ex maleficarum teſtimoniis, uerumetiam ex uſu & conſuetudine eccleſiæ, quæ in hunc finem huiuſmodi exorcizat & benedicit, ut patet in earum exorciſmis, cum dicitur ad effugendam omnem poteſtatem inimici, &c. Et non uideatur extraneum de tactu iuncturarum ſeu membrorum, quia diuina permiſſione

inter-

facti, aut q̃ testes sint cõuicti. Respõdetur utique uerũ esse ꝙ absq; rebus quibuscunq; dęmon ualeat talem taciturnitatem procurare, illis tñ rebus utitur animarum perditionem, ac offensam maiorem diuinæ maiestatis, quod ut clarius pateat. Malefica quædam in oppidio Haganoæ, de qua ut supra in secunda parte operis tactum est, tale maleficium taciturnitatis procurare sciebat, ut masculus recenter natus & non baptizatus, & cum hoc primogenitus interemptus, & in fornace assatus, & cum aliis rebus quas exprimere non expedit, incineratus & pulverizatus, si qua malefica aut flagitiosus, ex iis quicquam secum deferret nullo modo sua crimina fateri posset, Hic clarũ est, quod si centum milia pueri adhiberentur, ex naturali inclinatione nunquam talem effectum taciturnitatis causare possent, utitur tamen ut cuiq; intelligendi patet, in animarum perditionem, & diuinæ maiestatis offensionem. Sed & hoc quod allegatur quod sæpe flagitiosi homines & non malefici, talem penes se taciturnitatem retinent. Dicẽdum est quod talis taciturnitas triplici ex causa prouenire potest. Primo, ex naturali quodammodo duritia mentis, quia sicut aliqui sunt molles corde, aut uecordes, quod ad leuem torturam omnia concederent, etiam quæ cunque falsa, ita aliqui sunt ita duri, quod quantumcunq; uexentur, ueritas ab eis non habetur, & præcipue illi, qui aliàs fuerunt quæstionati, quorum brachia cito sicut trahuntur, ita & flectuntur. Secundo, prouenit ex maleficio penes se retento, prout dictum est, siue in uestimẽtis, siue in pilis corporis. Tertio, quod interdum licet penes se nõ habeant maleficia insuta, aut alligata, maleficiuntur tamẽ ab alijs maleficis, quantumcunq; remotis, prout malefica quædam Ysbruck se iactare solebat, quòd ubi ad minus filum in uestimentis alicuius detenti haberet, tantum efficere posset, quod quantumcunque tormentaretur, etiam usque ad mortem, nihil fateri posset, quare patet responsio ad obiectionẽ. Sed quid in diocœsi Ratisbonensi casu cõtigisse asseritur, quod dum quidam hæretici ex propria confessione deuicti, nõ solum ut impœnitentes, immo &

defensores

defensores illius perfidiæ, morti fuissent adiudicati, accidit ut illi si in ignem remanerent, tandem per aliam sententiam ad submersionem aduocati, nihil proficere potuerunt, stupentibus omnibus, & fidem ipsorū ut iustam defendere dum quidem conabantur, sollicitus præsul super gregem, triduanum ieiunium indixit, quo deuote expleto cuidam notificatur, quod in certo loco corporis, uidelicet sub brachio uno, maleficium quoddā inter pellem & carnem insutum haberent, quo reperto & amoto, continuò incendio consumpti fuerunt, licet ab alijs opinatur quod quidam nigromanticus ex dæmonis consultatione, qui sibi hoc indicauerat, prodidisset, sed quocunque modo factū fuerit, uerisimile est ꝙ diuina uirtute dæmon coactus, dum semper ad subuersionem fidei machinatur, hoc manifestauerit. A simili ubi talis Iudici acciderit casus, quid faciendum foret, elicere potest, si uidelicet ad diuinum recurrere præsidium, uel ieiunijs & orationibus deuotarum personarum, hoc genus dęmoniorum à maleficijs expellatur, in casu quo nec per mutationem indumentorum, aut tonsuram pilorum ad ueritatem fatendam sub tortura induci ualeant. Et licet in Alemaniæ partibus talis abrasura præsertim circa loca secreta, plurimum censetur inhonesta, qua de causa nec nos inquisitores usi sumus, sed tonsis capillis, cum calice aut cipho aquæ benedictæ, guttulam ceræ benedictæ immittendo, & inuocatione sanctissimæ trinitatis, ieiuno stomacho triuies in potum ministrādo, per Dei gratiam à plerisque taciturnitatis maleficium abstulimus, tamen in alijs regnis inquisitores talē per totū corpus abrasuram fieri mandant, unde & Cumanus inquisitor nobis insinuauit ꝙ anno elapso, qui fuit M. CCCC. XXXV. quadraginta & unam maleficas incinerati mandasset, oībus per totum corpus abrasis, & hoc in districtu & comitatu Burbiæ uulgariter dicitur Vvormszer bad, in confinibus Archiducis Austriæ, uersus Mediolanum. Quòd si quæritur an tempore necessitatis, quo nullis remedijs congruis maleficium remoueri ut pręmissum est, licitam foret diuinatrices, quæ etiam malefícia curare & tollere,

tollere solent, pro amotione talis maleficii consulere. Responsio. Quicquid sit denegatio Ratisbonæ peracto, exhortamur in Domino, ut in nullo casu quantumcunq; necessario pro republica, diuinatrices cõsulantur, & hoc propter magnam offensam diuinæ maiestatis, cũ tot alia sint nobis remedia cocnessa, per quæ omnino assequi poterimus, aut in propria petiti forma, aut in æquiualenti, ita ꝙ omnino ueritas expetietur uel ab eius ore, ut incinerari ualeat, uel Deus auferet ipsam de medio, aliam mortem super eam permittendo. Hæc autẽ nobis remedia proponuntur, & primò faciat homo id quod potest ex propria industria, & ex propria uirium suarum exercitatione modis supra tactis insistendo pluries, & præsertim certis diebus, ut iam in sequenti quæstioue patebit. 2. Corinth. 9. Abunderis in omne opus bonum. Secundo, quod si deficit recursum habeat pro consilio ad alios homines, qui forte sibi remediũ de quo nunquam cogitauerat impartitetur, eo quod uarii sunt modi ad maleficia tollenda. Tertio si prædicta deficiunt, habeat decursum ad deuotas personas, iuxta illud Ecclesiast. 37. Cum uisu sancto assiduus esto, quemcunque agnoueris obseruantem timorem Dei. Item ut sancti in patria inuocentur per eos. Quæ si omnia defecerit, recursum habeat immediate ad Deum Iudex, & omnis populus ieiuniis & orationibus, ut tale maleficio sua pietate amoueatur, sicut Iosaphat, 2. Paral. 20, Cum ignoramus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te, & sine dubio DEVS in necessariis nostris non deficiet. Vnde & Augu. & habetur. 26. q. 7. nõ obseruabitis. Qui hos & quascũq; diuinationes, aut facta, aut auguria obseruat, aut attendit, aut aconsentit obseruãtibus, aut talibus credit, scilicet opere prosequendo, aut ad domum earum uadit, aut in domum suam propriam introducit, aut interrogata, sciat se fidem Christianam & baptismũ præuaricasse, & paganum & apostatam, & Dei inimicum, iram DEI in æternum grauiter incurrere, nisi ecclesiastica pœnitentia emendatus, Deo reconcilietur. Non deficiat ergo iudex semper li-

citis utendo iuxta præmissa remedijs, finaliter subscriptis cautelis.

De tempore, & de secundo modo interrogandi, & est actus duodecimus, super finales cautelas a iudice obseruandas.

QVAESTIO XVI.

SVper præmissa sunt aliqua aduertenda. Primo quod sacratioribus diebus, & infra missarum solemnia sunt interrogandæ, ita ut populus adhortetur ad implorandum diuinum auxilium, in generali nihil specificando, nisi ut contra quascunque dæmonum infestationes sancti inuocentur. Secundo, ea quæ supra tacta sunt de sale, & alijs rebus benedictis, cum septem uerbis quæ Christus protulit in cruce, in cedula conscriptis insimul colligatis, collo eius alligentur, longitudo Christi super nudum corpus, & extra benedicta circuncingatur, siquidem longitudo ipsa commodè haberi potest, experientia docuit miro modo his rebus ipsas molestare, uixque retinere, præcipuè autem reliquias sanctorum. His sic dispositis, & aqua benedicta in potum porrecta, disponatur iterum ad quæstiones, continuò exhortando ut prius, dum autem a terra eleuatur, & si per talem modum tormentatur, iudex legat uel legi faciat dicta testium, submissis nominibus, taliter dicendo, ecce per testes conuicta es. Item si testes uellent se facie ad faciem adfrontare, tunc iudex interrogaret, an fateri uellet, si testes sibi in faciem præsentarentur. Vbi si annueret, tunc inducendi testes essent, & coram eo statuendi, si forte rubore, seu uerecundia quicquam criminum fateretur.

Vltimo si uideat ipsam non uelle detegere flagitia sua, interrogabit eam, an pro sua innocentia inditia candentis

dentis ferri pellet subire, & quia illud omnes affectant, scientes quod per dæmones a læsione preseruantur, unde etiam quod uere maleficæ existant cognoscuntur, replicabit Iudex, qua temeritate se tātis periculis submittere possit, & omnia conscribantur, sed quod illud candentis ferri iudicium non sit eis concedendum, inferius patebit. Aduertat etiam iudex quod sextis ferijs præcipue, usq; dum sit compulsus pro expectatione nostri Saluatoris interrogatæ, sæpe fassæ fuerunt. Sed quia super extremum nos procedere oportet, uidelicet super omnimodā eius negatiuam, in qua si prestiterit, iudex relaxabit eam, & sequētibus adhuc utatur cautelis, educendo eam de carcere pœnoso ad alium, pro custodia tamen bene munitum, ita tamen quod sibi omnino caueat quod nullo modo tradatur cautionibus, seu fideiussoribus, nec alias manulenta decreto, quia a talibus manulente datis ueritas nunquam haberetur, imò semper peiores efficiuntur, sed hoc primò procuret quod humaniter in cibo & potu tractetur, & interim intrent honestè, & non suspecti, qui etiā freqüēter de diuersis in pertinentibus ei colloquantur & tandem ut cōfidenter consultant, quod fateatur ueritatem, promittendo quod iudex sibi faciet gratiam, & quod uelint esse tanquā mediatores, & in finem huius intrebit iudex & promittet facere gratiam, subintelligendo uel sibi aut reipublicæ in cuius conseruationem totum quod fit est gratiosum. Si uero sibi ad uitam promitteret quæ supra quæstione quartadecima, super tres modos tacta sunt, scribantur singula a notorio, & sub qua forma uerborum, ac intentione sit gratia promissa. Et siquidem delata sic gratiam petierit, & facta detexerit, dicantur uerba generalia quod amplius fiet sibi quàm ipsa petierit, in finem ut ampliori confidentia loquatur. Secunda cautela in hoc actum, quod si omnino noluerit detegere ueritatem, habeat Iudex ut supra tactum est de eius complicibus, siue ipsius scitu examinaris, & si quid huiusmodi deposuissent, per quæ conuinci posset, hæc iudex proponat, & diligenter de singulis inuestiget, & ad idem si qua instrumenta uel unguenta &

pixi-

pixides in domo fuissent reperta, sibi offerentur, & ad quę usa fuerit, &c. Tertia cautela, si adhuc perseuerat in sua pertinacia, & habet consodales examinatas quæ cōtra, & non pro ea deposuissent, uel si non habet, procuret alium fide dignum, quem nouit detente non ingratum, sed tanquam amicum & fautorem, qui quodam sero intrat ad maleficam, protrahendo locutiones, & tandem siquidem non est de complicibus, fingat nimis esse tarde pro recessu & remaneat in carcere cum eadem, & de nocte pariter colloquantur, si uero de complicibus, tunc edentes & bibentes, mutuo etiam conferunt de rebus commissis, & tunc sit ordinatum quod stent extra carcerem in loco cōgruo explorantes eos, auscultantes & uerba colligentes, & si opus fuerit, scriptor sit cum eisdem. Quarta cautela, ut si tunc incipiet dicere ueritatem, nullo modo dimidiet iudex recipere eius confessionem, etiam media nocte, sed cōtinuet quantum potest, & si in die, non curet si proroget prandium uel cœnam, sed instet quoadusq; dixerit ueritatem, saltem quo ad principalia, nam per diminutiones & interruptiones frequentius est repertum quod redeunt ad uomitum, & non aperiunt ueritatem quam detegere inceperant, habito consilio deteriori. Et aduertat Iudex ꝙ post confessionem nocumentorū, hominibus aut iumentis illatorum, inquirat quod annis incubum dæmonē habuerit, & a quāto tempore fidem abnegauerit, quia sicut de ijs nunquam fatentur, nisi prius alia fuerint fassę, ita etiā omnino in fine sunt interrogandæ. Quinta cautela, si prædicta omnia deficerent, tunc si fieri potest ducatur ad aliquod castrum, & ibi certis diebus custodia mancipata, fingat se castellanus ad partes longinquas peregrinaturum, & interim familiares aliqui, uel etiam mulieres honestæ eam uisitantes promittant ei quod uelint eam omnino dimittere libere abire, dummodo informet eos, uel eas, de certis experimentis. Et aduertat Iudex ꝙ sępissimè per talem modum fassæ fuerunt & conuictæ. Et nouissimè in diocœsi Argentinensi prope oppidum Sletstat, & castro Kinnigsheim malefica detenta nullis tormentis & quęstio-

quæstionibus deduci poterat,ad fatendum sua crimina,tā dem modo supra dicto de castellano seruata,licet præsens erat in castro,ipsum tamē malefica æstimabat abesse,tres familiares intrabant,& ei liberam relaxationem promiserunt,dummodo super certa experimenta ,eos informaret.Et licet prima fronte renueret,& q̄ dolose cum ea age rent proponeret,tandem interrogans de quibus informari uellent,unus dixit; super grandinum excitandum, alter super carnalia facta , tandem ubi super grandinem illum informare uolebat,& scutella aqua plena approbata,malefica,sibi iniunxisset , ut digito paululum aquam moueret,& ipsa certa uerba protulisset,subito ad locum quem explorator nominauerat, scilicet syluam adiacentem castro,tanta tempestas & grando repleuit,sicut a multis annis uisum non fuerat . In casu tamen quo omnia deficerēt, uel etiam in casu quo crimina fateretur,quid ulterius Iudici per sententiam faciendum sit,ut totus processus finiatur,in quo ultima pars huius operis terminatur restat declarare,

Sequitur tertia pars huius ultimæ partis operis, qualiter processus iste fidei sit debito fine per sententiam diffinitiuam terminandus.

PEr Dei gratiam ijs expeditis quæ ad cognitionem proprietarum , super hæresim maleficarum deseruiunt, insimul etiam qualiter processus fidei aduersus illam sit initiandus & continuandus,restat nunc discutere,qualiter talis processus per debitam sentētiam sit cōgruo fide terminandus. Vbi primo notandum quod cum hæresis hæc,ut in principio huius ultimæ partis,tactū est, præ alijs hęresibus simplicibus hoc habeat,quod non est puta,sed mixta crimine ecclesiastico & ciuili, ut de se patet.Ideo de modis sententiandi tractando, primo tractandum est de quadam sententia, ad quam maleficæ solent

appellare, de qua ſecularis iudex per ſe irrequiſito ordinario agit. Secundo, de his in quibus ſine ordinario agere non poteſt. Et ſic tertio quomodo ordinarij ſe exonerare poſſunt, patebit.

Super purgationem uulgarem, & præcipue super examen candentis ferri, ad quod maleficæ apellant.

QVAESTIO XVII.

AN autem malefica uulgari purgatione, de qua 2.q.4.conſuluiſſe. & cap. monomachiam ſit ſuper reatum tentatiuè purganda, & per iudicem ſecularem ad hoc aſtringenda, uel admittenda ad iudicium candẽtis ferri ſi ad hoc appellat, & uidetur quod ſic. Nam ſicut duellum ad conſeruationem uitæ proprie in cauſa criminalii, uel rerum ſuarum in cauſa ciuili ordinatur, ita & iudicium candentis ferri, per tactum, uel aquæ bullientis per potum, ſed primum licitum eſt in aliquo caſu iuxta ſanctum Thomam 2.2.q.95. in fine ultimi articuli, ubi dicit quod tunc duellum poteſt eſſe licitum, ubi ad communem rationem ſortium appropinquat, ergo etiã in aliquo caſu iudicium ferri candentis. Item multi principes ſanctæ uitæ, & qui bonorum conſilio utebantur, ut ſanctus Henricus Imperator erga coniugem uirginem Kunigundam, quàm de adulterio ſuſpectam habuerat exercuit. Item ſicut Iudex qui habet curam communitatis, licite poteſt minora mala permittere ad uitandum peiora, ut meretrices in ciuitatibns, ne omnia turbentur libidinibus, iuxta Auguſtinum in libero arbitrio. Tolle meretrices, & omnia turbabis libidine. Ita per tale iudicium ubi quis ab inſultibus & iniurijs alicuius communitatis ſuper cauſam criminalem aut ciuilem liberari poſſet. Item quia minus eſt læſio manuum per can-

dens

dens ferrum quàm uitæ interfectio per duellum, ideo etsi duellum admittitur, ubi cõsuetudo habetur a fortiori & examen candentis ferri. Contrarium habetur.2.q.5.monomachiam,ubi dicitur hæc & huiusmodi sectantes Deũ tentare uidentur ubi attendendum esse dicunt doct.quod quia non solum à malo iuxta apostolum.1.Thessa.5.sed etiam ab habente speciem mali abstinendum est, ideo nõ dicitur in illo ca.omnes hæc sectantes tentant Deum, sed uidetur tentare ut intelligatur quod posito casu quod aliquis talia exercens intendat alium finẽ forte rectum, quia tamen apparentia est mala, cauendum est. Respondeo ꝙ tale iudicium seu examen sit illicitum, præcipuè candẽtis ferri.Deducitur ex duobus,primo quia ordinãtur ad iudicandum occulta,quæ diuino iudicio reseruantur.Secundo etiam quia huiusmodi iudicium non est authoritate diuina, aut etiam nocumentis sanctorum patrum sancitum. Vnde in cap.consuluisti.2.q.5.quod sanctorum patrum documento sancitum non est superstitiosa adinuentione est præsumendũ,& Stephanus Papa in eo.ca. spontanea confessione uel testium approbatione delicta concessa sunt uestro regimini iudicari, occulta enim & incognita illi sunt relinquenda qui solus nouit corda hominũ. Est tamen differentia inter duellum & ferri candentis examen,seu etiam potum bulientis aquæ, quia duella magis accedunt ad communem rationem sortium, utpote quia pugiles sunt penitus pares uirtute & arte, quàm examen candentis ferri, quia licet utrunq; ordinatur ad alicuius facti occulti inquisitionem, per aliquod factum ab homine,tamen quia in iudicio candentis ferri aliquis miraculosus effectus expectatur quod nõ contingit in duello, ubi solummodo contingit interfectio unius uel amborum, ideo examen illud est omnino illicitum, licet duellum nõ sit ita illicitum. Incidentaliter tamen propter principes & iudices seculares super duellum admittendum est.Notandum quod occasione horum uerborũ sancti Thomæ qui hanc di.ponit Nicõ.de lira in postilla sua super biblia m. 1.Reg.17.occasione etiã duelli seu conflictus ipsius Dauid

cum Philisteo, uult elicere quod in aliquo casu duellum possit esse licitum, ideo quod hoc non sit de mente docto. Tho. sed potius oppositum probat Paulus burdegalensis contra Nicolaum præfatum, cuius probationem bene ad uertere debent principes & iudices seculares. Primo, per hoc quia duellum sicut & examen alterum ordinatur ad iudicandum occulta quæ diuino iudicio reseruantur, ut supra tactum est, nec potest dici quod institutionem habuerit ex conflicto Dauid, quia sibi reuelatum fuit a domino interiori instinctu, ut tale certamen inire deberet, & quod iniuriam sibi illatam per eum uindicare contra Philisteum uolebat, quod ex uerbis Dauid elicitur. Ego uenio contra te in nomine Dei uiuentis, & sic non fuit proprié duellator, sed diuinæ iustitiæ executor. Secundo, ex hoc quod præcipuè iudicibus est aduertendum, quia in duello datur potestas, uel saltim cōceditur licentia utriq; interficiendi se mutuo, & cum alter eorum sit innocens: ideo præstatur authoritas uel saltim licentia interficiendi innocentem, quod cum simpliciter est illicitum, quia contra dictamen iuris naturalis & diuinum præceptum. Ideo ommino illicitum tam ex parte appellationis quā recipientis, quàm etiam iudicantis & consulentium, qui omnes homicidæ reputantur. Tertio, ex hoc quia cum duellum sit singularis pugna duorum, ut per uictoriam unius appareat iustitia tanquam per diuinum iudicium, & alterius in iustitia non obstante, quia tunc Deus tentatur, unde redditur illicitum ex parte appellantis & recipientis, tamen cum ipsi iudices alijs medijs iustum iudicium aut terminationem litis procurare possent, cum hoc non faciunt sed consulūt, uel omnino permittunt, cum prohibere possent utiq; ad interfectionem innocentis. Verum quia non est uerisimile postillatorē Nicolaum hæc latuisse aut ignorasse. Ideo ubi dicit in aliquo casu duellum absq; peccato committi mortali, loquitur ex parte iudicantium aut consulum, ubi non per ipsorum inductionem aut consilium, sed ut ipsos appellantem & recipientem tale examen exercetur sine alio respectu, & quia non est nostræ speculatio

nis

nis his immorari, sed de ipsis maleficis differere: clare patet ꝙ si in aliis criminalibus causis circa furtum aut latrocinium tale examen inhibetur, quanto magis hic ubi con stat maleficas cuncta maleficia auxilio dæmonum procurare, siue in læsionibus inferendis, siue curādis, se tollendis aut impediendis. Nec mirum ꝙ opere dæmonum a læsionibus in tali examine præseruantur maleficæ, cum ut naturales tradunt succus cuiusdam herbæ, ubi manus inunguntur a combustione possit præseruare, & cum ipsum dæmonem uirtutes herbarum minimè latent, dato ꝙ per interpositionem alicuius corporis inter manus deferentis; & ipsum ferrum, læsionem non interciperet, prout inuisibiliter procurare potest, tamen per huiusmodi naturales rerum proprietates hoc efficere posset; unde minus quā quibuscunq; alijs malefactoribus ipsis maleficis propter intimam familiaritatem, quam cum dęmonibus tenēt tali examine sunt purgandę, sed ipso facto ubi ad hoc appellant, iam ut suspectæ maleficæ sunt habendæ. Deseruit ad hoc factum, ꝙ in Constantiensi diocœsi tribus annis uix iam elapsis contigisse fertur. Nam in dominio comitum de Furstenburg pertinent nigræ syluæ, malefica quędam famosa & plurimum ab incolis diffamata, ubi per comitē ad instantiam plurimorum fuisset comprehensa, & de plurimis iudicijs super uaria maleficia delata, tandem inter tormenta & quæstiones interrogatur, manus omnium uolens euadere ad examen candētis ferri appellauit. Iuuenis comes nec multum in his expertus examen admisit, & dū candens ferrum per tres duntaxat passus deferre adiudicata fuisset, per sex deportauit offerens se denuo ad ipsum longiori spacio deportare. Qua ex re dum manifestum habuissent iudicio maleficij iudicare, quia nullus sanctorum præsumpsisset taliter diuinā assistentiā tentare, ipsa tamē absoluta a uinculis & illæsa usque in præsens, non utiquē in partium fidei scandalum perseuerat:

De sententia diffinitiua in se qualiter est ferenda.

QVAESTIO XIII.

CONSEQVENTER ad tractandum de his in quibus secularis Iudex per se cognoscere & sententiare potest diocesanis, si libet mentibus exoneratis, hoc ipsum enim præsupponimus, ut ne dũ nosipsi inquisitores salua fide ex iustitia simus, ab his sententinadi modis exonerari, uerũ & ipsos diocesanos eadẽ sinceritate exoneratos affectamus, ipsorũ facultatẽ & iurisdictionẽ minime amputãdo, quia tamen si ut uellent necesse foret & nos inquisitores, iuxtr ca. multorum quærela de hær.in cle.pariter concurrere. Attendãt tamen ꝙ quia hoc crimen maleficarũ non est mere ecclesiasticũ. Vnde nec potestatibus, nec dñis temporalibus ad iudicandum & sententiandũ, ut in ca. ut inquisitionis.§. prohibemus. de hæ.li.6.interdictũ. In quibus tamen præfata potestas diffinite & cognoscere sine diocesanis nõ potest, similiter deducet. Sed primo uidendum de ipsa sententia in se. Secundo qualiter sit ferenda. Tertio quot modis de primo. Cum secundum August. ut 2.q.2.c.1. Nos in quenquam sententiã ferre non possumus nisi aut conuictum aut sponte confessum. Et sententia fit triplex, ut dicit glo.summaria in prin. quæstionis. s. Interlocutoria diffinitione & præcepti Ray.exemplificans dicit. Interlocutoria sententia dicitur, quæ non super principali sed super aliis quæstionibus prefertur inter principiũ causæ, & finem emergentibus, ut est de teste repellendo, uel de dilatione cusanda, uel non, & huiusmodi, uel forte dicitur interlocutoria, quia inter partes loquendo profertur sine scripturæ solẽnitate. Diffinitiua aũt sententia dicitur, qñ principalis questio diffinitur.ff.de re iudi. l. 1. Sententia præcepti est qñ maior precipit minori De primis duabus nostra cõsequẽter erit speculatio, præcipue sup sententiã diffinitiuã. Notandũ secũdo, ꝙ licet in glosa præfata dicatur,

tur, ꝙ si sentẽtia diffinitiua fuerit lata omisso ordine iuris ipso iure nulla est.2.q.2.Si quando.§.diffinitiua. Et post dicatur scias quod duplex est ordo Iuris. Vnus qui est de necessaria substantia iudiciorum, ut fiat litis contestatio, & lites recipiantur, si contra hunc ordinem feratur sententia non tenet. Est alius ordo, qui non est de substantia iudiciorum, ut scilicet sententia non feratur, sub conditione, & ut prius non pronuncietur de possessione quàm de proprietate, si tamen hoc non seruet, tenet sententia.2.q.6.Anterio.§.biduum. In hac tamen causa, quia est causa fidei, & hęresis crimen, licet mixtum proceditur summarie simpliciter & de plano, ut patet in ca.statu.lib.6.& qualiter ista uerba intelligantur, habes supra quæst.6.& ut ibi deducitur, Iudex necessario bellum non exigat, litis cõtestationem non postulet, &c, sequitur, Probationes tamen necessarias admittat, similiter recitationem & protestationem iuramenti de calumnia, &c. Vnus & alius modus procedendi, iam per iura noua declaratur. De secunda autem qualiter sit ferenda, nota quod proferri debet a Iudice, & non ab alio, aliis non ualet. Item, in loco publico, & honesto etiam sedendo, ut.3.q.3.induciæ.§.spacium. Et similiter de die, & non in tenebris, & sic de multis quę ibi notantur, Tum qui ibi continentur quod non diebus feriatis, & non inscriptis feriatur. Notandum quod quia hic summarie simpliciter & de plano, ut supra tactum est, proceditur, & de uerbo signi.ca.Sæpe contingit in clemẽ. dicitur quod tempore feriarum, ob necessitates hominũ indultarum, a iure procedere ualeat, & ꝙ Iudex amputet dilationem, ideo si Iudici libet seruare illa poterit, nec scripto proferre tenetur, cum secundum Io.An.Plures sunt casus in quibus sine scripto sententia ualet, & inter illos enumeratur consuetudo loci, uel fori.dist.11.consuetudinis. Episcopus etiam si est Iudex, potest per aliam sententiam recitare, ad instar illustrium. Item nota ꝙ licet in actionibus criminalibus exequutio sententia non sit differenda, fallit tamen hoc in aliquibus casibus, præcipue quatuor, sed pro hac materia capiuntur duo. Primo si lata est in

muliere prę gnãte, differtur enim usque ad tempus partus. ff. de re. iu. l. pręgnantis. Item cum quis est confessus crimen, & postea negat, & intellige si confessio prius nõ fuit reiterata, modo quo supra tactum fuit, quæstione decimaquinta. De tertio autem quot scilicet modis sit ferenda, quia consequenter usque in finem operis de his tractabimus, sunt tamen adhuc aliqua prætermittenda, de modis quibus persona delata redditur suspecta, eo quod uariæ sententiæ super uarias suspitiones sunt ferendæ.

Quot modis capitur suspitio pro sententia ferenda.

QVESTIO XIX.

SVSPECTI de hæresi, uel alio crimine, quot modis & quibus dicendi sunt, & an in tali casu, pro tali crimine ex illis iudicãdi, & sententiandi sint, ubi quęritur, respondẽdũ est & per antiqua & noua iura. Nam glo. super ea nos in quenquam, in præcedenti quæstione allegato, dicit quod quatuor sunt modi conuincendi reum, aut scilicet iure, ut instrumentis & testibus, aut facti euidentia, extra de cohabi. cle. & mu. tua. aut iuris interpretatione, ut sæpius citatum esse reum. 3. q. 9. decreuimus. aut uiolentia suspitione. 32. q. 1. dixit. notant etiam canonistæ quod triplex est suspitio. Prima temeraria, de qua cano. Nullum iudicetis suspitionis arbitrio. 2. q. 1. Secunda probabilis, & hęc purgationem inducit, non autem prima, ut 2. quæstio. 4. presbyter. Tertia est uiolenta, quæ condemnationem inducit, & de hac intelligitur dictum Hieronymi, quod uxor dimitti potest propter fornicationem, aut fornicationis suspitionem. 32. q. 1. dixit. Nota insuper quod secunda quę est probabilis, admittitur ad semiplenam probationem, ut extra de præsum. in multis. Vnde coadiuuat ad probationem, si adsint alia adminicula, unde nõ solum admittitur ad purgationem inducẽdam. De uiolenta etiam quæ ad condemnationem sufficit, nota quod est duplex, dum

quædam

quædam iuris & de iure, ut cum ius fingit & statuit aliquid super facto, & contra hanc nõ admittitur probatio. extra de sponsa. nec qui fidem, ubi dicitur quod si quis dederit fidem mulieri de contrahendo matrimonio cum ea, & postea copula sequitur, matrimonium esse præsumitur, & probatio in contrarium non admittitur. Quædam est iuris, sed non de iure, ut ubi ius præsumit, sed non statuit aliquid, ut si uir diu mulieri cohabitauit, præsumitur ab eo cognitam. 27. q. 1. dixit, & contra hanc admittitur probatio. Applicãdo ad propositum nostrum super hæresim maleficarũ & super noua iura, dicimus quod in iure suspitio seu crimen hæresis habetur, prima est modica, secunda magna, tertia maxima. Prima quæ est modica, in Iure uocatur suspitio leuis, ita habetur ca. Accusatus de hære. lib. 6. in principio, ubi dicitur. Si aũt leuis & modica suspitio illa fuit, quanquam ex hoc fit grauiter puniendus, non tamen debet pœna in hæresim relapsorum puniri, & hæc suspitio ideo dicitur modica siue leuis, tum quia modica & leui defensione tollitur, tum quia ex modicis & leuibus oritur coniecturis. Vnde dicitur modica à modicis indiciis, & dicitur leuis a leuibus coniecturis, ut pote in simplici hæresi circa fidem, si aliqui reperiantur occulta cõuenticula celebrantes, uel uita uel moribus a cõmuni cõuersatione fidelium deuiantes, ut patet ca. excõmunicam' primo extra de hæresi, circa maleficarum hæresim. Simili modo ubi conuenticula in angariis, aut sacratioribus anni temporibus, in campis aut syluis, siue de die, siue de nocte conuenirent, aut aliqua seorsum reperirentur, aut nõ frequentare diuina temporibus consuetis, & modis cõsuetis, aut cum suspectis maleficis familiaritates secretas cõtrahere, tales enim leuiter ad minus de hæresi habentur suspecti, eo quod talia frequenter facere huiusmodi hæretici comprobantur, de qua etiam leui suspitione habetur C. de hæresi. lib. 2. in fine, ubi dicitur, Hęreticorum uocabulo continentur, & latis aduersus eos sententiis debent succumbere, qui uel leui argumento a iudicio catholicæ religionis & tramite detecti fuerint deuiare. Et huic sententiæ

tentiæ concordat Hostiēsis in summa, titulo, de præsumptione. §. finali. ubi dicit. Notandum quod quanuis hæretici leui argumento detegātur, scilicet, ad hoc quod suspecti habeantur, tamē non debent ut hęretici haberi, & probat per præcedentia. Secunda suspitio quę est magna, in Iure uocatur uehemens, siue fortis, de qua iterum in allegato capitulo Accusatus, in principio. Iterum sic habetur, accusatus de hæresi uel suspectus, contra quem de hoc crimine magna & uehemens suspitio orta erat, &c. Ibi enim hæc coniunctio & non tenetur copulatiue, sed expositiue, ut notat Ioannes Andreæ ibidem. Vehemens autem idem est quod fortis, ut dicit archidiaconus super allegatum canonem, accusatus, & verbo uehemens vt dicit Papias & Hugnitio, quod uehemens idem est quod fortis siue grandis. Allegat etiam Gregorium, primo moralium. Ventus vehemens irruit, unde dicimus aliquem uehementem habere casum, cum habet fortem, Hæc ibi Ergo suspitio magna dicitur vehemens, siue fortis, & sic nominatur, quia non nisi uehementibus & fortibus defensionibus repellitur, & esset quia ex magnis & uehementibus ac fortibus oritur coniecturis, argumentis & indiciis, utpote in simplici hæresi, si aliqui comperiantur qui eos sciunt hæreticos fore occultant, fauorem impendant, associant, uisitant, munera offerant, recipiant, defendant, & similia exercentes, tales namq; de hæresi uehemēter suspecti sunt, & similiter cognoscuntur circa hæresim maleficarum, eo quod suspitio oritur quod participant cum eis in crimine, & præcipue notantur, hic mulierizant uiri, qui ad amorem uel odium inordinatum, licet non ad alias læsiones hominum tendant, aut iumentorum solent maleficare. Similia enim ut præmissum est, in quacunq; hæresi exercentes, uehementer sunt suspecti, ut patet per allc. e. accusatus §. illo uero, & per notata ibidem per archidiaconum. Cum non sit dubium eos talia facere in fauorem hæreticę prauitatis. Tertia suspitio hęc est maxima, & in Iure uocatur uiolēta. ca. cum contumacia, &. c. cum accusatus. lib. 6. de hæresi, & per notata per archi diaconum.

archidiaconum. & Ioan. Andreę super ca. accusatis, & uerbo uehemens, ubi dicunt, dicit uehemens non uiolenta, supra de presump. c. literas. Da hac suspitione loquitur canon, distin. 34. quorundam, & hæc præsumptio seu suspitio dicitur uiolenta, tum quia uiolenter cogit & artat Iudicē ad credendum, nec tergiuersatione refellitur qualicunque. Tum quia ex uiolentibus conuincentibus atque coercentibus oritur coniecturis. Exempli gratia, in simplici hæresi si aliqui reperiantur qui hæreticos adorauerint, id est, reuerentiam suo amore exhibuerint, consolationem uel communionem ab eis acceperint uel similia, quæ ad ritum eorum pertinent perpetrauerint, tales namque uiolenta suspitione de hæresi & hęreticorū credētia sunt conuicti per ca. filii. & per ca. accusatus de hæresi, lib. 6. & per notata per archidiaconum, super cap. quicunque hęreticos, & uerbo credentes, eo. lib. 6. cum non sit dubium eos talia facere in credentiam hæreticæ prauitatis. Super hæresim uero maleficarum a simili qui perpetrant ea quæ ad ritum maleficarum pertinent, & talia cum sint uaria, uidelicet aliquando per uerba solum contumeliosa, dicendo: Tu sentiens in breui tibi euenient, uel similia in effectu, & per tactum, solum tangendo hominem, aut bestiam manibus, aut per uisum tantum se manifestando nocturno uel diuturno tempore certis dormientibus, in cubilibus, & hoc ubi homines aut iumenta nituntur maleficiare, licet circa grandines uarios alios obseruāt modos, se aliis offerendo cęremoniis, circa flumen aliquod se agitando diuersimode, ut in præcedentibus circa modos maleficia inferendi patuit, tales utique uiolenta suspitione super hęresim maleficarum ubi reperiūtur, & fama laborat, sunt cōuicti, præsertim ubi effect⁹ est subsecutus in maleficio, siue statim, siue per successum temporis, quia tunc euidens factum cōcurrit, siue indiciū facti, ubi instrumenta maleficij in aliquo loco reposita reperirentur, licet successus temporis non ita aggrauaret ad euidentiam facti, manet tamen suspecta uehementer, & a fortiori amplius circa simplicem hæresim. ET si quæritur

nunquid

nunquid diabolus absq; uisu, aut tactu mulierum maleficiare posset homines seu iumēta. RESPONDETVR utique, si Deus permittit, sed quia maior Dei permissio, ubi creatura Deo dicata per fidei abnegationem, & aliis horrēdis sceleribus concurrit, ideo & diabolus amplius talē modū maleficiādi creaturas affectat, immo & dici pōt ꝙ diabolus etiā si absq; malefica posset, adhuc summe per maleficam talia exercere affectat, uariis respectibus, ut in præcendentibus patuit. *Epilogando ad nostrū propositum super modos & præsumptionibus iudicandi.* Dicendum quod super præstatam distinctionē, suspecti de hæresi maleficarū sunt in triplici genere, cum quidam leuiter, quidam uehementer, & quidam uiolenter. Leuiter sunt suspecti qui talia modica uel leuia peragunt, ꝙ ex eis oritur modica uel leuis suspitio cōtra eos de talis hæresi, & licet ut dictū est ubi quis sic inuenitur suspectus, nō sit hæreticus habēdus tamē debet sibi indici canonica purgatio, uel iniungi tanquam pro leui adiuratio. Et quidē ꝙ purgatio possit sibi indici, habetur cap. excōmunicamus. i. in prin. extra. de hęresi, ubi dicitur. Qui aūt inuenti fuerint sola suspitione notabiles, suspitione probabili, hoc est, leui, & quę leuiter apparet, dicit Hostiensis: Sequitur nisi iuxta consideratiōnes suspitionis, qualitatemq; personæ, propriam innocentiam congrua purgatione mōstrauerint, anathematis gladio feriantur, & usq; ad satisfactionem condignam ab omnibus euitentur, ita ꝙ si per annum in excōmunicatione perstiterint, ex tunc uelut hæretici condēnentur. Hęc ibi. Et nota ꝙ indicta sibi purgatione canonica, siue cōsentias siue non deficiat, siue non est, per omnia indicandū sicut de diffamato de hæresi, cui est purgatio canonica indicenda. Sed & hoc quod abiuratio possit tali Iudici tanquam leuiter suspecto de hæresi, patet per ca. accusatus, in prin. ubi dicitur. Accusatus de hæresi uel suspectus, contra quē de hoc crimine magis & uehemens suspitio orta erat, si hęresim in iudicio abiurauit, & postea committit, in ipsā censeri debet quadam iuris fictione relapsus, licet ante abiurationem suam, hæresis crimen probatum nō fuerit cō

tra ipsum. Si autē modica & leuis fuit suspitio illa quanquam ex hoc sit grauiter puniendus, tamen non debet in hæresim relapsorum pœna puniri. Hæc ibi. Quidam autem cum sint suspecti uehementer, & sunt illi qui talia uehementia & fortia peragunt, quod ex eis oritur uehemés & magna suspitio, & tales licet etiam non sint hæretici, nec ut hæretici condemnandi, eo quod expresse habetur extra. de præsumptione. c. literis. §. quo circa. Nullus pro suspitione uhementi est de tanto crimine condemnandus, nam ibi ita dicitur. Quocirca mandamus quatenus cum propter solam suspitionem quanuis uehementem, nolumus illum de tam graui crimine condemnari, tamen de tali sic uehementer suspecto, debet sibi mandari quod abiuret generaliter omnem hęresim, & specialiter in quā incidit tanquam uehementer suspectus per allegatum cā. accusatus. in principio, ut est dictum, & per ca. inter sollicitudines, extra. de pur. c. & per. c. litera extra de præsumptione. Quod si post modum relabatur, uel in pristinam, uel in aliam, uel in eos quos scit maleficos, aut hæreticos associet, uisitet uel deducat, uel consulat, munera donando, uel mittat, seu fauorem eis impendat, relapsorum pœnam non euadet, per allegatum ca. accusatus. Vbi dicitur sic. Eum uero qui in una hæresis specie uel secta commisit, aut in uno articulo fidei seu sacramento ecclesiæ errauit, & post modum hæresim simpliciter uel generaliter abiurauit. Si ex tūc in aliam speciem hæresis, siue sectā, ac alio articulo seu sacramēto cōmittat, uolumus ut relapsus in hæresim iudicari. Ille ergo de cuius lapsu in hæresim ante abiurationem constiterit, uel nunc constat, si post illam abiuratione receptat, hæreticos deducat, uisitet siue associet, ac dona uel munera eis donet, uel mittat, seu fauorem eis impendat, & infra merito debet iudicari relapsus, cum illum ex approbato a se prius errore non sit dubiū illud fecisse. Hęc ibi. Ex quibus uerbis apparet quod in tribus casibus in genere suspectus de hęresi uehementer, postquam abiurauit pœna plectitur relapsorum. Primus est quando relabitur in eandem & pristinā hæresim,

de

de qua suspectus fuerat uehementer. Secundus quādo hæresim simpliciter uel generaliter abiurauit,& relabitur tamen in aliam hæresim, esto quod de ea antea nunquā suspectus habitus fuerit, nec delatus. Tertius quando hæreticos receptat,& eos deducit,& fauorem impēdit, & hic casus complectitur multos casus, & habet multos sinus, ut patet in allegato.§.cum uero,in ca.accusatus. frequentius repetito. Sed quæritur quid agendum si talis uehementer suspectus ad mandatum sui Iudicis non consenserit continue abiurare, an tradendus sit seculari arbitrio potestatis animaduersione debita puniendus, per ca.ad abolendam.§.in præsenti uero. Respondetur nequaquā, quia ca. illud & §. eius expresse loquitur non de suspectis, sed de manifeste deprehensis in hæresi,&c.& rigorosius contra deprehensos manifeste, quàm contra suspectos tātummodo est agendum. Et si quæritur, qualiter ergo sit procedendū cōtra talem. Respōdetur ꝙ procedetur contra eū ꝑ ca.excom.1.& per.§.qui uero sola suspitione, &c. superius inserto,& excōmunicabitur, in qua excōmunicatione si ꝑ annū steterit, est ut hęreticus condēnandus per alle.c. Quidam aūt suspecti sunt uiolēter, & sunt illi q talia uiolētia pagūt, ꝙ ex illis oritur uiolētia suspitio cōtra eos, talis est hęreticus habendus, & sicut de deprehēso in hęresi est de eo per oīa iudicandum, per ca.excōmunicamus.1.extra. de hæresi.§.qui uero.& per ca.cum contumacia. & per ca.ut officium.lib.6. Nam uel fatentur crimen, uel non, si sic,& uolunt redire,& hæresim abiurare, & ad pœnitentiā recipiendi sunt per ca.ad abolendam,& per cap. excōmunica. 2.§.Si quod si non consenserint abiurare, tradendi sunt curiæ seculari animaduersione debita puniēdi, per.c.ad abolendam.§.1.allegatum. Si aūt non fatetur crimen postquā est conuictus, nec consensit abiurare, est ut hæreticus impœnitens condemnandus, per c.ad abolendam. Violenta enim suspicio ad cōdemnandum sufficit, & probationem in contrariū non admittit, ut habetur extra de præsump. c. literis & c. afferte. Et cum hæc discussio locum habet in simplici hæresi, absque euidentia aut indicium facti, si-

cut

cut etiam in ſexto modo ſentẽtiandi patebit, ubi quis ut hæreticus condemnatur, etiam ſi non ſit hæreticus in re, quanto magis circa hęreſim maleficarum, ubi ſemper con currit aut euidens factum, in pueris, hominibus, aut iumẽ tis maleficiatis, aut inditium facti, puta per inſtrumenta reperta. Et licet in ſimplici hæreſi pœnitentes & abiurantes, ad pœnitentiam & ad perpetuos carceres recipiantur, ut tactum eſt. In hac tamen hæreſi licet eccleſiaſticus Iudex recipiat ut ſic ad pœnitentiam, ciuilis tamen propter ſorte facta circa damna temporalia, ultimo ſupplicio punire poteſt, nec eccleſiaſticus impediat, tamẽ relinquere poteſt.

Super primum modum ſententiandi.

QVAESTIO XX.

QVIA ergo delata perſona, uel reperitur immunis & abſoluenda totaliter, uel reperitur ſolum diffamata de hæreſi generaliter, uel reperitur ultra infamiam quæſtionibus & tormentis exponenda aliqualiter, uel reperitur ſuſpecta de hæreſi leuiter, uel reperitur ſuſpecta de hæreſi uiolenter, uel reperitur diffamata de hæreſi, & ſuſpecta inſimul & communiter uel reperitur confeſſa hæreſim, & pœnitens, & non relapſa ueraciter, uel reperitur confeſſa hęreſim, & pœnitens, ſed relapſa probabiliter, uel reperitur confeſſa hæreſim, & impœnitens, ſed non relapſa realiter, uel reperitur con feſſa hæreſim & impœnitens, atque relapſa certitudinaliter, uel reperitur non confeſſa, ſe conuicta de hæreſi legiti mis teſtibus, & aliàs iudicialiter, uel reperitur conuicta de hæreſi, ſed fugitiua, uel abſens contumaciter, uel reperitur maleficia non inferendo, ſed tollendo per remedia illicita & incongruenter, uel reperitur ut maleficus ſagittarius,

ras coram nobis. Pronunciamus, declaramus, & sententialiter diffinimus, contra te non esse actum legitimè coram nobis, propter quod possis & debeas ut hæreticus aut maleficus iudicari, nec suspectus haberi aliqualiter de hæretica prauitate, quare a præsenti instantia, inquisitione, & iudicio, totaliter te relaxamus. Lata fuit hæc sententia, & cætera. Caueatur ut non ponatur in sententia quacunque ut delatus sit insons, uel immunis, sed quòd non fuit probatum legitime contra eum, quia si postmodum temporis processu iterum deferatur, & legitime probatur, potest non obstante prædicta absolutoria sententia condemnari. Nota etiam quòd eisdem modis absoluendus est quis, quando est delatus de receptione, defensatione, seu alia fautoria hæreticæ prauitatis, ubi nihil probatur legitime cõtra eum. Seculares Iudex cõmissione episcopi modo suo iudicabit.

Super secundum modum sententiandi delatam, & tantummodo diffamatam.

QVAESTIO XXI.

SEcundus modus sententiandi est, quãdo delatus uel delata, processus meritis diligéter discussis, cum bono consilio peritorũ, reperitur tantummodo de tali hæresi diffamatus, in aliqua uilla, ciuitate, uel prouincia, & hoc est quãdo delatus talis nõ conuincitur, nec propria confessione, nec facti euidentia, nec testium productione legitima, nec sunt quæcunque indicia alia probata contra eum, nisi præcise sola infamia, ita quod in speciali nullum probatur maleficium perpetratum, quod quidem probare potest, super uehementem aut uiolentam suspitionem, quando uerba comminatoria super læsionem inferendam protulisset, dicendo in effectu uel in sententia. In breui tu sentiens quæ tibi euenient, & post effectus aliquis fuisset

subsequutus in læsione corporum,aut iumẽtorum. Circa istum igitur contra quem nihil probatur nisi præcise, infamia talis practica est seruanda. In tali enim casu quia sententia non potest pro delato ferri absoluendo eundem sicut in primo modo tactum est, sed contra indicendo sibi canonicam purgationem,ideo episcopus seu eius officialis aut Iudex,aduertant primo quod in causa hæresis non refert si aliquis sit tãtummodo apud bonos & graues personas diffamatus,immo attenditur hic, quod etiam apud quoscunque uiles,& simplices sit diffamatus. Et ratio est, quia à quibus quis potest accusari in crimine heresis, apud illos etiam potest quis infamari, sed quilibet hæreticus potest à quibuscunque personis accusari, tum tantum modo inimici capitales,ut supra patuit excipiuntur, ergo apud illos potest infamari.

Feret ergo episcopus seu Iudex super canonicam purgationem, sententiam per hunc modum, uel consimilem.

NOS.N. miseratione diuina, episcopus talis ciuitatis,aut Iudex talis dominij. Cõsiderantes quod meritis processus facti per nos contra te talem, talis diocœsis,nobis delatum de tali heretica prauitate,diligenter discussus,& cætera. Non inuenimus te confessum, nec etiam conuictum de prædicta labe, nec aliàs suspectum ad minus leuiter,nisi quod te reperimus legitime & ueraciter,in tali uilla, aut ciuitate, uel diocœsi, & apud bonos & malos publice diffamatum.Quapropter ad purgãdum hmõi infamiã,& ut bonus odor in cœtu fidelium exista,tibi indicimus canonicã purgationẽ, ut & iuris assignando tibi talẽ diem,talis mensis, & talẽ horam diei. In qua compareas personaliter corã nobis ut purges tuã infamiam tanta manu ordinis tui,qui quidem compurgatores sint hoĩes fide catholici ac uita probati, & qui con-

uersationem

uersationem tuam ac uitam nouerunt, non tam moderno tempore quam transacto. Significantes quòd si in purgatione defeceris, te habebimus pro conuicto prout uolunt canonicè sanctiones.

SIC autem considerandum est, quod quando aliquis reperitur legitime de aliqua hæresi publicè diffamatus, & contra eum aliquid non probatur, nisi infamia ipsa solum indicitur sibi canonica purgatio, hoc est, quòd habeat aliquos uiros. Septem, decem, uiginti, uel triginta, secundũ ꝙ plus uel minus, & in locis plurimis uel paucioribus magis uel minus insignibus, fuerit diffamatus, qui sunt suæ cōditionis seu ordinis, ut si diffamatus religiosus & illi sint religiosi, si clericus secularis & illi clerici seculares, siue milites, & illi milites qui purgant eum à crimine, de quo est diffamatus, qui cum purgatores dicuntur esse homines fide catholici & uita probati, qui & illius conuersationem & uitam non tam moderno tempore, quam antiquo nouerunt, ut habetur extra de pur. ca. inter sollicitudines. Si autem se purgare noluerit excommunicetur, quam excōmunicationem si per annum sustinuerit animo indurato, ex tũc ut hæreticus condẽnatur. Iuxta. c. excōicamus itaq;. §. qui autem. Si autem se purgare decreuerit, sed in purgatione defecit, hoc est, ꝙ purgatores tales & tantos, prout ei iniunctum fuit, qui eũ purgent non inuenerit, pro conuicto habetur, & sic ut hæreticus condemnatur, ut habetur extra de hære. excommunicamus. 1. §. adiicimus & uer. qui non se, & de purga. ca. cum dilectus. Considerandũ autem est hic, ꝙ quando dicitur quod indicatur diffamato, quatenus purget se trina uel quarta manu ordinis sui, ꝙ ordo sumitur ibi in genere & non in specie, unde si episcopus purgandus est, non negatur, quin cum episcopis purgandus possit admitti. Abbates, & religiosi presbyteri, & in alijs pari forma de pur. c. Quotiẽs purgabit aũt se diffamatus per modũ qui sequitur, ut colligitur extra de pur. c. quotiens. §. porro. & c. accepimus. Quo ad secundum.

ADVENIENTE autem termino eidem diffamato ad se purgandum canonicè assignato comparebit per-

sonaliter purgandus, cum suis coniuratoribus coram episcopo inquisitore, in loco ubi noscitur infamatus, & ille qui diffamatus est ponens manum super librum Euangeliorum ante eum positū, dicet sic. Ego iuro super ista quatuor Euangelia sancta Dei, quod talem hæresim exprimēdo eam de qua sum diffamatus nunquam tenui, nec credidi, nec docui, nec teneo, nec credo. Negabit. s. illud cum iuramento, de quo est diffamatus quicquid sit illud. Quo facto omnes compurgatores ponent manum super librum prædictum Euangeliorum. Et quilibet dicet ita. Et ego iuro super ista sancta Dei Euangelia, quod credo ipsum uerum iurasse. Et tunc canonicè est purgatus. Considerandum est etiam diffamatus de hæresi, ibi ea purgandus, ubi noscitur diffamatus, & si fuerit in multis locis infamatus, imponatur sibi quod in omnibus illis fidem catholicam publicè profiteatur, & detestetur hæresim de qua noscitur infamatus, de purga. c. inter sollicitudines, nec contemnat qui canonicè sede hęresi purgauit, nam si post purgationē incidit in hæresim iam purgatam pro lapso habetur, & ut relapsus tradendus est curiæ seculari. Iuxta ca. excommunicamus. 1. §. adijcimus, & uer. uel si est post purgationem, & ca. ad abolendam. §. illos quoque. secus autem si in aliam hæresim incidit, de qua se ante non purgauit. Iuxta capitulum allegatum.

Super tertium modum sententiādi diffamatam, & quæstionibus exponendam.

QVAESTIO XXII.

TERTIVS modus processum fidei finiendi, & terminandi est, quando delatus de hæresi processus, meritis diligenter consideratis, cum bono cōsilio peritorum reperitur uarius uel habēs inditia contra se ad quæstiones ut. s. exponatur quæstionibus, & tormentis, ut si quæstio-

quæstionatus nihil concesserit pro immuni & innocentes habeatur. Et hoc est quando delatus non est deprehensus, nec propria confessione, nec etiam facti euidentia, nec testium legitima productione, nec sunt indicia ad talem suspitionē, ut habeat hæresim abiurare. Est tamen in suis confessionibus uarius: Vel alias sunt inditia sufficientia ad questiones & tormenta. Circa istum talis practica est seruāda. In tali aūt casu quia sñīa interlocutoria est contra delatū ferenda & non pro eo Ideo per inquisitorē coniunctim & non diuisim est ferenda iuxta ca. multorum. In primis si talis steterit in negatiuis firmiter & nullatenus licet inductus, per probos uiros fateri uoluerit ueritatem feretur sententia quæ uidetur sapere uim diffinitiuē sententiæ per modum tenoris sequentis.

NOS. N. miseratione diuina episcopus talis ciuitatis, aut iudex in terris ditioni talis domini subiectis. Attendentes meritis processus facti per nos contra te talem, talis loci, talis diocesis, & diligenter examinatis, quod tu es uarius in tuis confessionibus, & nihil ominus sunt indicia multa quæ sunt sufficientia ad te exponendum quæstionibus & tormentis. Ea propter ut ueritas ab ore tuo proprio habeatur, & ut deinceps aures Iudicum non offendas interloquendo, declaramus, iudicamus, & sententiamus die præsenti, & hora tali, te supponendum quæstionibus & tormentis, lata fuit hæc sententia. Si uero quæstionandus reperiatur, uarius & insimul sint indicia alia ad quæstiones sufficientia, ponetur utrunq; in sententia, ut in prædicta positum est, si autem hæc duo non concurrant, sed unum tantum, utpote uarietates, scilicet, ne aliis indiciis uel alia indicia sine uarietate ponetur in sententia, ut inuenitur, sententia autem lata mox exequatur, uel exequi simuletur. Non sit tamen Iudex multum uoluntarius ad quæstionandum aliquem, nam quæstiones & tormenta non inferuntur, nisi in defectu aliarum probationum. Et ideo perquirat alias probationes, quod si nō inuenerit, & tenet probabiliter quod delatus est culpabilis, sed metu negat ueritatem bonis

modis, & quandoque cautelosis interdum adhibitis, eius amicis inducentibus ad ueritatem dicendam, faciat suam diligentiam, ut ab ore eius habeat ueritatem, & negocium non festinet, nam meditatio frequens & carceris calamitas, ac replicata informatio proborum uirorum disponūt ad ueritatem erudiendam. Quod si delato conuenienter expectato & tēpore congruenter prorogato, ac delato multipliciter informato. Credant fide bona episcopus & Iudex omnibus consideratis ipsum delatum negare ueritatem, quæstionent eum moderate, sine tamen effusionem sanguinis, scientes quod quæstiones sunt fallaces & inefficaces. Nam aliqui sunt ita molles corde, & uecordes, ꝙ ad leuem torturam oīa concederent quæcunque falsa. Aliqui autem sunt ita pertinaces, ꝙ quantumcunq; uexarētur, ab eis ueritas non haberetur. Aliqui sunt qui fuerunt alias quæstionati, & istorum aliqui melius sustinēt quæstiones, quia brachia statim trahuntur, & flectuntur aliqui autem remanent debiliores, & sic minus sustinent quæstiones, aliqui etiā sunt maleficiati, & in quæstionibus maleficijs utuntur, qui ante morerētur q̄ aliquid faterentur, efficiuntur enim quasi insensibiles. Quare in quæstionibus cū maxima prudentia est agendum, & ad conditionē quæstionādi quam plurimū attendendum. Cum aūt lata fuerit, mox ministri se disponant ad quęstionandum delatum. Et cum disponunt se episcopus aut Iudex, & per se & per alios bonos uiros fidei zelatores inducāt quæstionandū ad fatendum libere etiā cōpromittendo ad conseruationem uitę si opus sit, ut supra tactum est. Quod si nec sic poterit ad terrorem, uel etiam ad ueritatem fatendam induci, poterit secundum diem uel tertium assignare, ad continuandum tormenta, ad continuandū, quia iterari non debēt nisi nouis superueuientibus indicijs cōtra eum, & tunc possunt, sed continuari nō prohibetur, dicetur ergo sic: Et nos. N. episcopus & N. Iudex sit adhæsit præfati assignamus tibi tali diē talem, ad quæstiones continuandum, ut a tuo ore proprio ueritas eruatur, & totum ponatur in processu, & infra tempus eidem assignatum, & per se & per alios pro-

bos

bos uiros, inducent eum ad fatendum ueritatem. Quod si fateri noluerit, die assignata poterunt quæstiones continuari, & sic quæstionetur eisdem uel alijs grauioribus tormentis, fortius uel leuius, secundum maiorem culparum grauitatē, & poterunt Iudices multas cautelas licitas adhibere, & in uerbis & in factis, ut ueritas habeatur; quas magis docet experientia atque usus, & negociorum uarietas, q̃ ars alicuius, seu aliqua doctrina. Vbi aūt decēter quæstionatus & tormentis expositus, noluerit detegere ueritatem, amplius non uexetur, sed libere abire dimittatur. Si autem perstiterit in ipsa confessione, & proderit ueritatem, culpam propriam cognoscendo, & ab ecclesia ueniā postulando, tanquam deprǣhensus in hæresim, propria confessionē, sed pœnitens, iuxta c. ad abolendam. §. præsenti. abiuret, & sententialiter ut deprǣhensus publicè condemnetur, per modum quo condemnantur in hæresim deprehensi, propria confessione, ut dicetur infra in octauo modo expediendi huiusmodi deprǣhensos, uideatur ibi. Vbi uero ueritatem proderit, & nō pœnituerit, sed in hæresi pertinaciter perstiterit, & relapsus nō fuerit cōdemnabitur, iuxta c. ad abolen. §. præsenti. & expectatus cōpetenter, informatus decēter, tradetur brachio seculari, ultimo supplicio feriēdus, ut dicitur infra in x. modo. Si autē relapsus fuerit, condēnabitur per modū quo dicetur infra in x. modo processum aliquem terminandi, Videatur ibi.

SIC autem est diligentius attendendum, quòd ille qui quæstionandus est ante quæstiones interdum contra se nihil cōfitetur, nec aliquid probatur propter quod possit nec debeat hæresim abiurare, nec propter heresim condemnari, & de talibus agitur hic, & dictum est statim. Interdum autem ipse delatus est in hæresi deprehensus, uel aliàs sunt alia contra eum probata indicia, propter quæ debet abiurare ut leuiter uel uehementer de hæresi suspectus, propter quæ non est quæstionandus, sed si ultra hoc negat aliqua quæ non probantur, sed sunt iudicia sufficientia ad quæstiones, & eum pro talibus quæstionatur, sed nihil propter quæstiones confiteatur, nihilominus ista

non est absoluenda, iuxta primum modum, sed secundũ probata contra eam procedatur, & abiurabit uel ut suspecta, uel ut deprehensa, si uir, prout processus merita exigent & requirent, si uero propter quæstiones confiteatur illa, uel eorum aliqua propter quę quæstionatur, tunc abiurabit hæc & illa, & pro istis & illis, sententia contra eum est ferenda.

Super quartum modum sententiandi delatam, & suspectam leuiter.

QVAESTIO XXIII.

QVARTVS modus processus fidei sentẽtiandi & terminandi, est quãdo delatus de hæresi, processus meritis diligenter discussis, cum bono consilio in Iureperitorum, reperitur tantum suspectus de hæresi leuiter & hoc est quando delatus de hæresi non cõprehenditur, nec confessione propria, nec facti euidẽtia, nec testiũ productione legitima, nec aliàs sunt inditia fortia, seu uehemẽtia de illa hæresi contra eũ, sed tantũmodo modica & leuia, & talia esse per consilium indicata, propter quæ ut suspectus leuiter de hæresi, potest & debet, ut tales illam hæresim, de qua delatus extitit abiurare, & talis si delabatur pœna relapsi debet puniri, licet grauius tunc fuerit puniendus, quàm si non ante abiurasset, iuxta c. accu. in prin. de hær. lib. 6. Circa istum talis practica est seruanda. Talis enim si habetur respectus publicè, abiurabit publice in ecclesia, per modum qui sequitur in sñia.

EGo talis diocœsis talis habitator, ciuitatis uel loci talis, in iudicio constitutus coram uobis domino episcopo talis ciuitatis, sacrosanctis euangelijs positis coram me, & proprijs manibus eis per me tactis, iuro me credere corde, & profiteor ore illã sanctam fidem, catholicã & apostolicam, quam sacrosancta Ro. ecclesia credit confitetur,

prædicat

prædicat & obseruat. Item iuro me credere corde, & profiteor ore, ꝙ Dñs IESVS Christus cũ omnibus sanctis detestatur hæresim pessimũ maleficarum, & ꝙ oẽs illam assequentes, seu illi adhęrentes, ęternis ignibus cruciabuntur cũ diabolo & angelis eius æternaliter, nisi resipiscant, & ecclesię sanctæ per pænitentiã reconciliati fuerint, & consequenter abiuro, abnego, & reuoco illam hęresim, de qua haberis me suspectã uos domini, episcopus & officialis, uidelicet ꝙ familiaritatem cum maleficis habui, eorum errorem ignoranter defendi, odio habui inquisitores, & illarũ persecutores, seu etiam ꝙ eorum crimina non detexi. Itẽ iuro ꝙ nũquam prædictã hæresim credidi, neq; credo, nec illi adhæsi, nec adhęreo, nec vnquã credã, neq; hęrebo, nec illam docui, nec docere intendo, ꝙ si aliquid prædictorũ fecerim in futurũ, (ꝙ Deus auertat,) pœnis Iuris taliter abiuratis, prompto animo me submitto paratus subire oẽm pœnitentiam, quã pro iis quæ feci, & dixi merito me haberis suspectũ, uolueritis mihi iniungere, illam iuro pro uiribus adimplere, ut nullatenus contrauenire, sicut me Deus adiuuet, & hæc euangelia sacrosancta. Prædicta aũt abiuratio fiat, in uulgari, ut ab omnib⁹ intelligatur. Qua facta, Iudex si adest aut officialis, potest sibi dicere publice in uulgari talia uerba, uel similia in effectu, fili, uel filia, tu suspitionem quã de te habebamus, ut nõ immerito abiurasti & purgasti per abiurationem prælibatam, de cętero caueas tibi, ꝙ nõ in ei das in hanc hæresim abiuratam. Nã tanquã suspectus leuiter, & non uehementer, tamen tunc multo fortius punieris q̃ si non abiurasses, & amodo pro modico, haberis suspecta uehementer, & ubi ut talis abiurares, & prolaberis, pęna relapsi debita punieris & absque misericordia traderis curię seculari ultio supplicio ferienda. Si aũt abiurat secrete in camera episcopi, uel camera Iudicis, quãdo scilicet nõ est factũ publicũ, modo cõsimili abiurabit. Quibus peractis, feretur sentẽtia in hũc modũ.

NOS miseratione diuina, episcopus talis ciuitatis, aut Iudex si adest, in terris talis domini ditionis subiectis, Attendentes quod uisis & diligenter consideratis pro-

cessus meritis per nos facti contra te talem, delatum nobis de hæretica prauitate, reperimus te talia & talia commisisse, dicantur illa, quæ te reddunt suspectum leuiter de hæresi,& propter quę te talem merito habentes, te fecimus ut leuiter suspectum de prædicta labe, eandem hæresim abiurare. Verum ne prædicta parte commissa remaneant impunita,& ut efficiaris cautior in futurũ, de multorum & magnorũ cõsilio, in Iure peritorum, ac etiam religiosorũ, in & super his habito maturo pariter & digesto, habentes præ oculis solũ Deum, ac irrefragabilem sanctæ fidei catholicæ ueritatem, sacrosanctis euãgeliis positis corã nobis, ut de uultu Dei iudiciũ nostrũ prodeat, & oculi nostri uideant æquitatem, sedentesq; pro tribunali, more iudicũ iudicãtium, te talem hic in nostra præsentia personaliter costitutũ, per modũ qui sequitur condemnamus, sentẽtiamus, seu potius pænitentiamus scilicet ne de cætero nunquã sciẽter teneas, associes, uerbis defendas, legas, seu habeas talẽ,& ne deinceps &c. Ponantur illa quæ comisit, propter quæ suspecta fuit habita de prædicta hæretica prauitatis. Lata fuit hæc sentẽtia seu pœnitẽtia. Caueatq; notarius ꝙ in processu ponat ꝙ talis abiuratio est facta tanquã per suspectum habitum de hæresi leuiter, & non uehementer, alias periculum magnum esse posset.

Super quintum modum sententiandi suspectam uehementer.

QVAESTO XXIIII.

QVINTVS modus processum fidei finiendi & terminandi, est quando delata de hæresi processus meritis diligenter discussis, cum bono consilio in iure peritorũ reperitur, suspecta de hęresis uehementer,& hoc est, quando delata de hæretica prauitate non reperitur, legitime deprehensa, nec confessione propria, nec facti euidentia, nec testium productione legitima, sed sunt magna & grauia probata indicia contra

eam,

eam,& talia per consilium indicata,quæ illam reddunt suspectã uehementer de prædicta hæretica prauitate.Circa istum talis practica est seruanda.Talis namq; debet ut suspectus uehementer de tali hæresi abiurare illã hæreticã prauitatem,ita ꝙ postmodũ relebatur,pœna relapsi debita puniatur,hoc est,ꝙ tradatur brachio seculari vltio supplicio ferienda. iuxta ca.accusatus in prin.de hæresi.lib.6. & abiurabit publicè uel secrete,secũdum ꝙ suspectus est habitus publicè uel secretè,& apud plures uel pauciores, & graues uel leues, ut dictum est statim de illo qui est suspectus leuiter de hęresi,& habet ut talem heresim abiurare.Modus aũt disponẽdi ad abiurationem talis est. Adueniente namq; die dominica ad abiurationem faciendã, & ad audiendã sententiam seu pœnitentiam abiurãdo imponenda,prędicator sermonem faciet generalem. Quo facto,legãtur publicè per notariũ uel clericũ, eã de quibus ipse adiurandus est cõuictus,& alia ex quibus habitus est suspectus de hæresi vehementer.Post dicetur sibi per Iudicem,uel officialem.Ecce,ꝙ ex hic recitatis, tu es nobis suspectus de tali hæresi uehemẽter,quare oportet ꝙ tu purges te,& abiures hęresim supra dictã,& tunc ponet u r coram abiurando liber euangeliorũ, & ipse ponet ma num super illum, & si scit legere competenter,tradetur sibi sequens abiuratio in scriptis,& leget coram omni populo. Si aũt nesciat legere competenter,notarius legat ea spaciose, & abiurandus respondebit alta& intelligibili uoce per hunc modũ,nam notarius vel clericus dicet sic:Ego talis de tali loco,& iste respondebit per eade m uerba,& ille in iudicio constitutus est iste respondebit per eadẽ uerba,in uulgari semper. Et sic quosq; abiuratio sit finita, & abiurauit per formam tenoris sequentis. Ego talis de tali loco,talis diocesis,in iudicio personaliter cõstitutus coram uobis reuerendis dñis,episcopo talis ciuitatis,& tali Iudice in terris ditioni talis dñi subiectis, sacrosanctis euangelijs positis coram me,proprijs manibus per me tactis.Iuro me credere corde,& profiteor ore illam sanctam fidem catholicam & apostolicã,quam sacrosancta.Romana

ecclesia docet, profitetur prædicat & tenet. Item iuro me credere corde, & profiteor ore, quod &c. Explicetur articulus catholicus contrarius illi hæresi, de qua uehemẽter est suspectus, & uerbi gratia, si est heresi maleficarum, dicetur sic: Iuro me credere ꝙ non solum simplices hæretici aut scismatici, æternis ignibus cruciabuntur, uerum super oẽs heresi maleficarum infecti, dæmoniis fidem quã in sacro fonte baptismatis perceperunt abnegantes, & spurcitijs diabolicis, pro implendis eorum prauis desiderijs insistunt, hominibus, iumentis, terræ frugibus, plurima nocumenta inferentes, & cõsequenter abiuro, abnego, & reuoco, illam hæresim, seu potius infidelitatem, quæ falsè & mendaciter asserit, non aliquam maleficã in terris, & ꝙ nemo credere debeat illas posse nocumenta inferre auxilio dæmonũ, cum talis infidelitas expressè militat ut iam cognosco, aduersus determinationem sanctæ matris ecclesię oĩm catholicorum doctorum, imo & aduersus leges Imperiales, quæ huiusmodi comburendas decreuerunt. Item iuro ꝙ nunquam prædictę hæresi credidi, supple pertinaciter, neq; credam, nec adhæreo de pręsenti, nec adhęrere intendo, nec docui, nec docere intendo, nec docebo. Item iuro & promitto, ꝙ talia & talia exprimantur, propter quę habetis me suspectũ de huiusmodi hæresi uehemẽter nunquã faciam, nec operam ut fiat dabo. Quod si aliquid de prędictis fecero in futurum (quod Deus auertat) pęnis de iure relapsis debitis, prompto animo me submitto, paratus subire omnem pœnitentiã, quare pro his quę feci & dixi, propter quæ habetis me suspectũ de dicta hæresi uehemẽter, decreueritis mihi iniungere, & illã iuro & promitto pro uiribus adimplere, & nullatenus contraire, sic me Deus adiuuet, & hæc euangelia sacrosancta. Prædicta autem abiuratio fiat in figulari, ut ab omnibus capiatur, nisi fieret solummodo corã personis ecclesiasticis, qui linguam latinam intelligerent competenter. Si aũt abiurauerit secretè, scilicet in palatio episcopi, uel camera episcopi quando scilicet factum non est publicum, modo cõsimili abiurabit. Facta aũt prædicta abiuratione, iudex auisabit

esi ut supra q̃ nõ incidat relabendo in pœnã relapsorum. Si cautus notarius, quod ponat in actis qũo talis abiuratio facta est per talẽ, ut per suspectũ de hæresi uehementer, ad hoc, ut si relaberetur qualiter puniretur, quis pęna relapsis debita. Quibus peractis, fertur sñia, seu pœnitẽtia in hunc mundũ. Nos. N. episcopus talis ciuitatis, & frater si adsit. N. Inquisitor hæreticæ prauitatis, in terris talis dñi ditioni subiectis, a sctã sede apostolica specialiter delegatus, attẽdentes q̃d tu talis de tali loco, & talis diocœsis, talia & talia commisisti, (dicantur illa,) ut ex processus meritis diligenter discussis legitimę nobis constat, propter quæ merito habemus te suspectum uehementer de tali hæretica prauitatę, & ut taliter suspectum te fecimus abiurare, de magno consilio in iure peritorum, iustitia suadente, uerum ut efficiaris cautior in futurũ, & ne reddaris procliuior ad similia peragenda, & ne crimina permaneant impunita, ut sis cæteris delinquentibus in exẽplum, de multorum & magnorum in iure consilio perito rum, ac etiam in facultate theologica magistrorum, seu doctorum, & in super his habito maturo & digesto, habentes præ oculis solum Deum, ac sanctæ fidei catholicę, & apostolicæ ueritatem, sacrosanctis euangelijs positis co ram nobis, ut de uultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri uideant æquitatem, sedentesq; pro tribunali, more Iudicum iudicãtium, te talem hic in nostra presen tia personaliter constitutum, forma qua sequitur condem namus, seu potius pœnitentiamus, uidelicet ne deinceps talia uel talia facere, uel dicere, aut docere præsumas, ponantur illa quæ conuincitur commisisse, propter quę fuit suspectus habitus de prędicta hæresi uehemẽter, & nonnulla quæ si cõmitteret, incideret leuiter in relapsum, sed alia sibi imponantur prout negocij uarietas expostulat & requirit, utpote quod nunquam scienter habeat talia exercitia, uel ne eos quod sciuerit abiurasse, receptet & similia. Lata fuit hæc sententia. Attendendum autem quod suspecti de hæresi, & non deprehensi, siue sint suspecti uehementer, siue leuiter, non debent perpetuo incarcerari,

nec perpetuo immutari, quia hæc est pœna illorum qui fuerunt hæretici, & postea pœnituerunt, ut patet in c. excommunicamus. 2. de hære. & in cap. quoniam de hære. lib. 6. sed possunt propter illa quæ commiserunt, ex quib. habiti sunt suspecti, ad certum tempus carceri mancipati, & postmodum ut udebitur dispensari, iuxta cap. ut commis. de hære. lib. 6. Nec huiusmodi suspecti sunt crucibus consignandi, nam cruces sunt insignia heretici pœnitentis, suspecti autem non fuerunt hæretici habiti, quare non sunt consignandi, potest tamen eis imponi quod stent certis diebus solennibus, in ualuis talium ecclesiarum, uel circa altaria dum missarum solemnia celebrantur, habentes in manibus cereum ardētem tanti ponderis, uel quod uadant ad talem peregrinationem, & similia, prout negotij qualitas expedit & requirit.

Super sextum modum sententiandi delatam uiolenter suspectam.

QVAESTIO XXV.

SExtus modus processus fidei terminandi, est quando delatus de hæretica prauitate, processus meritis diligenter discussis, cum bono consilio in iure peritorum, reperitur de hæresi suspectus uehementer, Et hoc est quando delatus ipse non reperitur legitime deprehensus confessione propria, nec facti euidentia, nec testiū productione legitima, sed sunt indicia non leuia solum uel uehementia, sed fortissima, & uiolentissima, quando ipsum delatum redeunt merito suspectum de dicta hæresi uiolenter, & propter quæ talis debet ut suspectus uolenter de dicta hæresi iudicari. Et ut modus iste clarius intelligatur demus exempla tam de simplici hæresi in fide, quā & de hæresi maleficarum. Nam in simplici hæresi casus cō tingeret quando delatus ipse non reperitur legitime deprehen-

prehensus, confessione propria, &c. ut supra, tamen propter aliquid quod dixit uel egit, utpote in hoc causa fidei, sustinuit excommunicationem per annum, uel plus, talis, est iam suspectus leuiter de hæresi, quia hoc nõ caret scrupulo hæreticæ prauitatis, de pœnis. cap. grauem. Citatus autem responsurus de fide, ubi non comparet, sed tenuit contumaciter comparere, propter quod excommunicatur, tunc fit suspectus de hæresi uehementer, nam tunc leuis suspitio transit in uehementem, & si sustinet illam excommunicationem per annum animo pertinaci, tunc fit suspectus de hæresi uiolenter, nam & tunc uehemens suspicio transit in uiolentam, contra quam non admittitur defensio, immo ex tunc talis est ut hæreticus condemnandus, ut patet per cap. cum contumacia, & notatur ibidem li. 6. In hæresi uero maleficarum exemplificatur super uiolentam suspitionem, quãdo dixit & egit aliqua quę a maleficis practicantur, quando uolunt aliquem maleficiare, & quia hoc commune est, ut uerbis comminatorijs, aut factis per uisum, uel tactum se habeant manifestare, & triplici ex causa, ut peccatum a Iudicibus aggrauetur, & ut simplices eo facilius seducantur, & ut Deus per amplius offendatur, & maior sæuiendi in homines sibi facultas relinquatur, unde uiolenter malefica fit suspecta, quãdo post uerba comminatoria dicendo: Faciam tibi quod in breui senties, uel similia in sententia, & post uerba, effectus aliquis in ipso, uel in alio fuit subsecutus, tunc eñ non leuiter fit suspecta, sicut q propter familiaritaté habitam cum maleficis fuerunt suspecti, aut qui procare ad amorem inordinatum aliquem uoluissent, uide supra de tribus suspitionibus, leui, uehementi, & uiolenta. Nunc uidendum est qualis practica sit cum talibus seruanda, nam circa uiolenter suspectum in simplici hæresi hęc practica seruatur. Nam licet in re fortassis non sit hæreticus, utpote quia non habet errorem in mente, nec de illo pertinaciam in uoluntate, ut notat Archidi. super ca. alle. nihilominus est ut hæreticus condemnandus, propter prædictã suspitionem uiolentam, contra quam non est probatio

 admit-

admittenda. Condemnatur autem hæretica sic quod si noluit resilire, & hæresim abiurare, & satisfactionem condignam exhibere, traditus brachio seculari animaduersione debita puniendus, iuxta cap. ad abolendam. §. presenti. Si autem uelit & consentiat cum effectu, abiurat hęresim, & carceri perpetuo mancipatur, iuxta cap. excommunicamus. 2. de hære. Pari forma ille qui sic est suspectus de hæresi uiolenter. Circa suspectum autem uiolenter super hæresim maleficarum, licet idem modus esset obseruandus, tamen minori modo procedendo. Aduertendum ꝙ si stabit in negatiua, asserẽs prout facere solent, ꝙ non ea intentione uerba illa protulerit, sed ex uehementi & muliebri passione, unde & Iudici non uidetur ipsam igni posse adiudicare, non obstante uiolenta suspitione, tunc iudex ea in carceribus detenta, inquirat & proclamare faciat, si in similibus dudum notata fuisset, & si sic utrũ publice sit de tali hæresi diffamata, ex quibus ꝓcedere ad ulteriora potest, taliter ut ante omnia quæstionibus tormentis exponatur, & si indicia apparuerint super talem hęresim, aut super maleficium taciturnitatis, puta quia lachrymas non effudit, imò & quasi insensibilis ad tormenta reperitur, quia uidelicet cito post tormenta omnibus uiribus restituitur, tunc procedat per uarias cautelas supra positas, ubi de similibus agitur. Et in casu quo omnia deficerent, tunc aduertatur quod si similia dudũ perpetrauit, tunc omnino nõ est dimittenda, sed per annum ad minus squaloribus carceris mancipanda & crucianda, sępissimè etiam examinanda, pręcipuè sacratioribus diebus. Si aũt diffamata cũ hoc licet tunc iudex per ea quę supra tacta sunt, circa simplicẽ hęresim, ipsam posset igni adiudicare, præcipuè propter multiplicationem testiũ, & quia sępius in similibus, uel in alijs maleficijs fuit notata, tamen quia cum pietate procedere uult, ideo iudicet ei canonicã purgationem, ut uidelicet uiginti, aut triginta purgatores habeat, & prcedat prout in secundo modo sententiandi tactum est, ita uidelicet indicando sibi quod si in purgatione defecerit, quod tunc tanquam rea igni adiudicabitur,

& secundum hoc iudex procedere potest. In casu uero quo se purgaret, tunc abiurationem omnis hæresis, cum pęna relapsorũ, ac perpetua pęnitẽtia, ꝑ modũ qui sequit̃ in snia formãda faciat, & modus disponẽdi ad abiurationẽ, talis est, ut dictũ est in quarto, & quinto, modis præcedentibus processum fidei terminãdi. Nota ẽt qđ in sequentibus modis oĩbus sententiãdi, ubi iudices ꝑ uiã pietatis procedere uellent, tũc ꝑ modũ iam tactũ procedere possent. Sed quia seculares iudices uarijs suis utuntur modis, iuxta rigorẽ, & nõ semper iuxta æquitatẽ procedẽtes, ideo ipsis infallibilis regula & modus assignari nõ põt, sicut iudici ecclesiastico, q abiurationẽ recipere põt sub perpetua pœnitentia, ꝑ modũ qui sequit̃. Ego talis, de tali loco, talis diocœsis, in iudicio personaliter cõstitutus corã uobis uenerabilibus dominis, epõ talis ciuitatis, & iudicibus, sacro sanctis euangelijs positis corã me, eisq; proprijs manibus ꝑ me corporaliter tactis, iuro me credere corde, & profiteor ore, illã sanctã fidẽ catholicã & apostolicã, quã sacrosancta Rom. ecclesia tenet, profitetur, credit, prędicat atq; docet. Et consequenter abiuro oẽm hæresim, & abnego & reuoco, oẽm extollentem se aduersus sanctã Romanam & apostolicam ecclesiã, cuiuscunq; sectæ fuerit, uel erroris. Item iuro & promitto talia & talia, (exprimantur illa,) quæ egi, seu dixi, propter quæ & ex culpa mea habetis me suspectum de dicta hęresi uiolenter, deinceps nunquã faciam, uel dicam, uel quod fiant operam dabo. Item, iuro, & promitto, quod omnem pœnitentiam quam mihi iniungere uolueritis, pro prædictis uiribus adimplebo, nec cõtraueniam in aliquo, sic me Deus adiuuet, & ista sacro sancta euãgelia. Qđ si cõtra abiurata fecero in futurũ, (qđ Deus auertat) ex tũc pęnis de iure relapsis debitis, nũc ꝑ tũc obligo & astringo quatenus illis ferior. Si cautus notarius qđ scribat ĩ actis qđ d. abiuratio est facta ꝑ unũ de hęresi uiolẽter suspectũ, ut si ꝓbaretur post relapsus, ut tunc talis iudicaretũ talis, & traderet brachio seculari. Ego talis de tali loco, talis diocęsis, ĩ iudicio ꝑsonaliter cõstitutꝰ corã uobis uenerabilibꝰ dñis. N. episcopo talis ciuitalis, iudicibus

cibus in terris tali domini, sacrosanctis euangeliis positis coram me, eisq; propriis manibus per me corporaliter tactis, iuro me credere corde, & profiteor ore illam sanctam fidem catholicam, & apostolicam, quam sacrosancta Romana ecclesia tenet, profitetur, credit, prædicat atque docet. Et consequenter abiuro, abnego & reuoco omnem hæresim, extollentem se aduersus sanctam Romanam, & apostolicam ecclesiã, cuiuscunque sectæ fuerit, uel erroris. Item iuro & promitto talia & talia, (exprimantur illa,) quæ egi, seu dixi, propter quæ & ex culpa mea habetis me suspectum de dicta hæresi uiolenter, deinceps nunquam faciam, uel docebo, nec quod fiant operam dabo. Item iuro & promitto, quod omnem pœnitentiam quã mihi iniungere uolueritis pro prædictis, pro uiribus adimplebo. nec contraueniant in aliquo, sic Deus me adiuuet, & ista sacrosancta euangelia. Quod si contra abiurata, uel iurata fecero in futurum, diabolo instigãte, quod Deus auertat, pœnis de iure relapsis debitis, nũc pro tunc me obligo & astringo, quatenus illis ferior, cum legitimè cõstiterit me contra fecisse. Sit cautus notarius quod adscribat in actis, quod dicta abiuratio est facta per talem, tãquam per habitum suspectum de hæresi uiolenter, ut si probaretur, abiuratus relapsus iudicaretur, & ut talis traderetur brachio seculari.

QVIBVS sic actis absoluat eum a sententia excommunicationis, de qua est suspectus habitus uiolẽter, quod incid erit sicut in hæresibus supra dictis, unde sicut hæreticus cum rediit & abiurat, est à sententia excõmunicationis absoluendus, quia omnibus omnis hæreticus est excõmunicatus, iuxta ca. excom. 1. & 2. de hære. & etiam iuxta cap. ad abolend. in prin. Sic talis de quo agitur cum sit ut hæreticus condemnãdus, ut dictum est prius postquam abiurauerit, est ab excommunicationis sententia absoluendus, & absolutione facta, feretur sentẽtia per modum tenoris sequentis.

NOS S.N. episcopus talis ciuitatis, & si adest, Iudex in terris talis Domini, attendentes quod tu talis de tali loco

talis

talis diocœsis fuisti uobis delatus de talibus & talibus, fidem sanctam tangentibus, exprimantur illa, & quòd nos processimus ad informandum, nos super illis ut iustitia suadebat, & meritis processus diligenter examinatis, & omnibus actis & actitatis in causa præsenti, inuenimus te talia & talia commisisse, explicentur illa. Quapropter & non immerito de tali hæresi, explicentur illa, te suspectum uiolenter habentes, fecimus te, ut taliter suspectum omnē hæresim generaliter publice abiurare, prout nobis mādant canonicæ sanctiones. Sane est secūdū eadē canonica instituta, omnis talis, sit ut hæreticus condēnandus, & tu saniori consilio inhærendo, & ad gremiū sanctæ matris ecclesiæ redeūdo, abiuraueris ut præmittitur oēm hæreticam prauitatem, propter quod absoluimus te a sententia excōmunicationis, qua ut obnoxius Dei ecclesiæ astrictus merito tenebaris. Si tamen de corde uero, & fide nō ficta, ad uersus ad ecclesiæ unitatē, idcirco inter pœnitētes deinceps cōputaris, ad misericordiæ sinū sacrosancta ecclesia te recipiens de præsenti. Verū quia indignū ualde existit, offensas diuinas impunitas cōniuentibus oculis pertransire, iniurias hominū castigare, cum grauius sit diuinā quā humanā lædere maiestatem, & ne tua crimina incentium existāt aliis delinquēdi, & ut efficiaris cautior in futurū, ac minus procliuus reddaris in posterū ad prædicta seu similia cōmittenda, ut in futuro sęculo leuius patiatis. Nos episcopus & Iudex præfatus, prehabito in & super iis sano & maturo consilio peritorū, sedētes pro tribunali more Iudicū iudicātium, habentes præ oculis solū Deum, & sanctę fidei irrefragabilem ueritatem, sacrosanctis euangeliis positis coram nobis, ut de uultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri uideant æquitatem, te talē, in nostra præsentia personaliter constitutū, hac die & hora, tibi in antea assignatis, sententialiter per modū qui sequitur condemnamus, seu potius pœnitentiamus. In primisq; statim induaris super uestes oēs quas defers, ueste liuida, ad modū scapularis monachi, sine caputio facta ante & retro, habēte cruces de panno croceo, longitudinis pal-

marũ trium,& latitudinis duorũ,quã uestem deferre habeas super oẽs uestes alias,per tantũ tempus, exprimatur unius anni uel duorum,uel plus,ad minus prout culpa exigerit delinquentis,& nihilominus cũ dicta ueste & crucibus,stes in porta talis ecclesiæ,talis & tanto tempore,scilicet,in quatuor festis principalibus uirginis gloriosæ, uel talibus & talibus ciuitatibus,in ualuis talis & taliũ ecclesiarũ teq; ad talem carcerem,ad perpetuũ uel ad tale tempus,sententialiter condemnamus.Ponantur illa quæ uidebuntur magis ad honorem fidei expedire,attẽta culpę maioritati,seu minoritate,seu contumacia delinquentes, & sequitur: retinentes nobis ex certa scientia & expresse, ut nobis concedunt canonica instituta,quatenus dictam pœnitentiam possumus mitigare,aggrauare,mutare,tollere, in toto,& in parte,toties quoties nobis uisum fuerit faciendum.Lata fuit hæc sententia.Qua lecta,mox executione debite demandetur,& induatur ueste prædicta,cruces huiusmodi continente.

Super modum sententiandi debitam suspectam & diffamatam.

QVAESTIO XXVI.

SEptimus modus processuum fidei finiendi & terminandi,est quando delatus de hęretica prauitate,processus meritis diligẽter discussis,cum bono consilio peritorum in Iure,reperitur suspectus de hæresi, & etiã diffamatus. Et hoc est quando delatus ipse non reperitur legitime deprehensus,nec propria confessione, nec facti euidentia,nec etiam testiũ legitima productione, sed reperitur publice diffamatus,ac etiam reperiuntur indicia contra eum,quæ ipsum reddunt suspectum alias de hæretica prauitate leuiter uel uehementer, utpote quia habuit magnam familiaritatem cum hæreticis, qualis fuit ille

de

de quo agitur in cap. inter sollicitudines. de purg.c. Et tali ratione infamiæ est indicenda canonica purgatio, & ratione suspitionis debet hæresim abiurare, iuxta cap. allegatum, inter sollicitudines, circa istum talis practica est seruanda. Talis enim sic publice de hæresi diffamatus, & ultra infamiam ea aliis indicijs, suspectus habitus de hæretica prauitate, imprimis purgabit se publicè, per modum quo in secundo modo tactum est. Qua purgatione expleta per ipsum diffamatum, mox idem diffamatus ut suspectus aliter, & ex alijs indicijs hæresi de qua est suspectus habitus, prædictum habens librum euangeliorum, coram positis, abiurabit per hunc modum. Et ego talis de tali loco talis dioecesis, coram uobis uenerabilibus dominis meis. N. episcopo talis ciuitatis, & iudice in terris talis domini, in iudicio constitutus personaliter, sacrosanctis euangelijs positis coram me, eisque proprijs manibus corporaliter per me tactis, iuro me credere corde, ac profiteor ore, illam sanctam fidem apostolicam, quam Romana ecclesia credit, profitetur, prædicat & obseruat. Et consequenter abiuro, detestor, & abnego & reuoco omnem hæresim extollentem se aduersus sanctam & apostolicam ecclesiam, cuiuscunque sectæ fuerint, seu erroris, & postea ut supra tactum est. Item iuro & promitto, quod talia & talia, quæ egi propter quæ & pro merito sum de tali hæresi diffamatus, & ultra uos me habetis suspectum, exprimantur illa, nunquam deinceps faciam seu dicam, neque operã dabo quod fiant. Item iuro & promitto, quod omnem, pœnitentiam quam mihi iniungere decreueritis, pro prædictis uiribus adimplebo, nec cõtraueniam in aliquo, sic me Deus adiuuet, & ista euangel ia sacrosancta. Quod si contra prædicta iurata & abiurata fecero in futurum, (quod Deus auertat) a pęnis talibus de iure debitis, me nunc pro tunc libere suppono, obligo & astringo, quatenus illis plectar, cum probatum legitime extiterit, me talia commisisse, aduertendum tamẽ hic quod si inditia sunt talia, & tam fortia, quod cum infamia prædicta uel absque ea,

reddant prædictum diffamatum suspectum de hæresi uehementer, tunc abiurabit omnem hęresim generaliter, ut habitum est, & si relabatur in quamcunque hæresim, pœna relapsi debita punietur, ut in ca. inter sollicitudines, de purgatione canonica. & in ca. accusatus. de hæresi. libro 6. Si autem ind c a illa sunt ita modica & leuia, quod etiam cum prædicta infamia non reddant eum suspectum de hæresi uehementer, sed solum leuiter, tunc sufficiet quod abiuret non generaliter nec simpliciter, sed singulariter hæresim de qua habitus est suspectus, ita quod si probatur in aliam speciem hæresis, pœna relapsis debita non punietur, sed si in eadem ratione abiurationis, quia scilicet suspectus leuiter abiurauit, pœna relapsi debita non punietur, licet durius quam si alias non abiurasset, ut omnia hæc patent in ca. accusatus. in principio. de hæresi, libro sexto. Ratione autem purgationis canonicæ, est dubium, an uidelicet si post purgationem canonicam, in eandem speciem hæresis, de qua se purgauit canonice, prolabatur pœna relapsis debita, hoc est, ultimo supplicio feriatur. Et uidetur quod sic, per ca. excommunicamus primo paragrapho adiicimus uerbum, uel si post purgationem, & per canonem, ad abolendam. §. illos quoq;. de de hæresi, in antiquis. Sit cautus notarius quod scribat in actis, & talis abiurauerit tanquam suspectus de hæresis leuiter uel uehementer, quia multum interest, ut alias frequenter dictum est. Quibus sic actis, fertur sententia seu pœnitentia, per formam tenoris sequentis.

NOS N. episcopus talis ciuitatis, aut Iudex in terris ditioni talis dñi subiectis. Diligẽtius attendẽtes, ꝙ tu talis, de tali loco, & talis diocœsis, fuisti delatus nobis de tali hęretica prauitate exprimant illa. Et nos uolẽtes, út tenebamur iudiciailiter informati, an tu incidisses in prędictã hęresim condemnatam, ad inquirendum, testes examinandum, teque citandum & interrogandum, medio iuramento, & ad alia facienda quę fienda erant per nos, descendimus & processimus ut decebat. Quibus peractis, uisis, & diligenter inspectis, pariter &

discussis processus meritis huiusmodi causæ, & omnibus & singulis productis actis, & actitatis, habitoq; in & super illis theologorũ,atq; in iure peritorũ plures, maturo consilio,ac digesto,reperimus te de prędicta hęresi in tali loco,seu talibus locis, apud bonos & graues publice diffamatum,propter quod ut nobis mandant canonica institu ta,indiximus tibi purgationem canonicã,qua coram nobis hic publice te purgasti,& ipsi cõpurgatores pariter te pur garunt.Inuenimus etiã te talia cõmisisse,exprimãtur illa, propter quę & non immerito suspectũ te habuimus uehementer,uel leuiter,dicatur, si est illud uel illud,& hoc de prędicta hęretica prauitate,propter quæ fecimus te ut taliter suspectũ,hęresim abiurare , dicatur oẽm hæresim si abiurauit ut suspectus uehemẽter , uel hęresim supradictã,si ut suspectus leuiter,uerũ quia nõ possumus & debemus talia quæ peregisti nullatenus tollerare . sed cogimur ea uitare iustitia suadente , ad hoc ut reddaris cautior in futurum, & ut crimina nõ remaneant impunita , & ut cęteri non reddantur procliuiores ad similia cõmitenda, & ut creatoris iniuriæ non ęquanimiter tollerentur . Quapropter talem prędictum purgatũ & abiuratũ,hic in nostra pręsentia personaliter constitutũ,in hoc loco,& hora tali,tibi in antea assignatis.Nos episcopus aut Iudex præfati,sedente pro tribunali, more iudicum iudicantium,sacrosanctis euangeliis positis coram nobis,ut de uultu dei iudicium nostrũ prodeat , & oculi nostri uideant æquitatem,sententiamus seu pœnitentiamus,per modum qui sequitur,scilicet,quod tenearis,&c.Ponantur illa quæ uidebuntur magis ad honorem fidei esse, & exterminationem hæreticæ prauitatis, utpote ꝙ certis diebus dominicis & festiuis,habeat stare ad portam talis uel talis ecclesiæ,cum cereo tanti ponderis in manu,dum missarum solennia celebrãtur,capite disco operto & pedibus nudatis & offerre ad altare cereum antedictũ , & ꝙ habeat sextis feriis ieiunare,& ꝙ certo tempore locum illũ non audeat exire,sed certis diebus hebdomadę se habeat episcopo uel Iudici præsentare,& similia quæ iniungenda uidebuntur,

secūdū culparū exigētiā & uarietatē, qa nō potest dari regula una generalis. Lata fuit hæc sētētia. Qua lata exequatur, poteritq; dispēsari, uel mitigari, uel cōmutari, secūdū q negociū pœnitētis, correctio, & humilitas hæc reqrūt, qa potestatē habet episcop⁹ & Iudex, & hoc de iure, ut in ca. ut commissi, de hære. lib. 6.

Super modum sententiandi hæresim confessam, sed pœnitentem.

QVAESTIO XXVII.

OCTAVVS modus processum fidei terminandi, sententiandi, finiendi, est quādo delatus de hęretica prauitate meritis processus diligēter discussis, cū bono consilio in Iure peritorum, reperitur confessus hæresim, sed pœnitens, & alias nō relapsus ueraciter. Et hoc est quando delatus ipse confitetur iudicialiter coram episcopo & inquisitore, medio iuramento, fore uerum q ipse tanto tempore steterit & perseuerauerit in illā, seu alia, de qua delatus est, hęretica prauitate, & illi credidit & adhæsit, sed postmodum ad informationē episcopi & aliorum uult resilire & ad gremium ecclesiæ redire, & illam & oēm aliam hæresim abiurare, & satisfacere prout ipsi uoluerunt ordinare, & non reperitur quod nunquam aliam hæresim aliquam abiurauerit, sed nunc abiurare promptu animo est paratus. Circa istam talis practica est seruanda. Talis enim esto quod multis annis steterit in hæresi prædicta, ac etiam aliis quibuscunque illasq; crediderit practicauerit multosq; induxerit in errores, si tandem cum effectu illas hæreses consenserit abiurare, & satisfactionem congruam ad arbitrium episcopi & iudicis ecclesiastici exhibere, non est tradendus brachio seculari ultimo supplicio feriendus, nec si est clericus degradandus, sed est ad misericordiam admittendus, iuxta ca. ad abolendam. §. præsenti extra de hære. & abiurata primitus hæretica

prauitate est in perpetuum carcerem retrudendus, iuxta c. excõmunicamus. 2. §. si quis ei absolutionis beneficio im partito & iniuncto eidẽ ꝙ talibus iniungi cõsueuit. Iuxta ca. ut officiũ, prouiso tñ solerter ne simulata fictione redeat fraudulenter, seculare etiã brachiũ impedire non possunt. Modus aũt abiurãdi est, ut supra tactum est tantummodo additur ut corã populo festiuo die in ecclesia crimina sua ore proprio confiteatur, ita uidelicet ut dñ ab officiali interrogatur, tu tot annis perseuerasti in tali hæresi maleficarũ, & ille respõdebit: ita, & post: tu hæc & hæc fecisti ut cõfessus es, & ille respõdebit, ita & sic consequẽter, & tunc post oĩa abiurabit flexis genibus. Et qui suspecti de hæresi nullatenus habeãtur. Et quia iste q est sic deprehensus in hæretica prauitate excoĩcatus, iuxta ca. excoĩcamus. 1. & 2. de hære. & per abiurationem rediit ad gremium ecclesiæ, ideo est ei absolutionis beneficium impendendum. Iuxta ca. ut officium in prin. de hære. lib. 6. quare post prædictam abiurationem est absoluendus, ut modum habent episcopi absoluendi a maiori excommunicatione, quia utuntur apostolica autoritate, & statim feratur sententia per hunc modum.

NOS talis episcopus talis ciuitatis, aut Iudex in terris talis domini ditioni subiectis. Attendentes quod tu talis de tali loco, talis diocesis fuisti nobis fama publica referente, ac fidem dignorum insinuatione delatus de hæretica grauitate. Et quia illa infectus fuerat multis annis, in magnum tuæ animæ detrimentum quæ delatio nostra præcordia acrius uulnerauit nos, quibus incumbit ex officio nobis tradito sanctã fidem catholicam, in cordibus hoĩm complantare, ac prauitatem hæreticam ab eorum mentibus eneruare, uolentes ut tenebamur, in & super certius informari et uideri, si clamor q ad aures nostras peruenerat ueritate aliqua fulciretur. Vt si sic ueritas se haberet, prouidemus de salubri remedio oportuno descendimus ad inquirendum testes, examinandum teq; uocandum, ac ut congruentius potuimus, in et super contra te denunciatis te interrogandũ medio iuramento

& ad peragendum; omnia & singula quæ per nos erant fienda iustitia exigente; ac ut nobis mandant canonicæ sanctiones. Sane cum uellemus causæ tuæ huiusmodi congruum finem dare, & uidere; clare quòd compertum fuerat, an scilicet, ambulares in tenebris, uel in luce, & an fores infectus hæresis labe, nec ne processus meritis actitatis solenne, tam in sacra theologia facultate, quàm in iure canonico & ciuili peritorum, coram nobis consilium ordinauimus, congregari scientes quòd secundum canonica instituta, integrum est iudicium, quod plurimorum sententijs confirmatur, & habito in & super omnibus & singulis actis & actitatis, in causa præsenti, sano, maturo, ac digesto consilio peritorum prædictorum, uisisque ac diligenter inspectis, processus meritis omnibusque & singulis in eo contentis, libratis inuenimus te propria confessione in iudicio recepto per nos medio iuramento, multiplici prauitate, maleficarum deprehensum exprimantur articuli. Verum cum misericors & miserator Dominus nonnullos probabili permittat, aliquando in hæreses, & errores, non solum ut uiri catholici literati in sacris eloquiis exerceantur. Verum etiam ut fide lapsi humiliores, deinceps fiant in pœnitentiæ operibus excitentur eiusdem processus meritis diligenter discussis, reperimus quod tu ad informationem nostram frequentem, nostroque & aliorum proborum adhærendo consilio saniori, ad gremium sanctæ matris ecclesiæ, & ad eiusdem unitatem salubriter euolasti, prædictos errores & hæreses detestando, ac fidei sanctæ catholicæ agnoscens irrefragabilem ueritatem tuis internis uisceribus infligendo, propter quod illius uestigiis inhærentes, qui neminem uult perire, te admisimus ad adiutoriam & abiuratoriam, publicam cautionem faciendo te in præsentiarum præfatas hæreses, & aliam omnem hæresim publicè abiurare, qua completa absoluimus te à sententia excommunicationis maioris, qua ex lapsu in hæresim excitisti innodatus, & te reconciliando sanctæ matri ecclesię, restituimus ecclesiasticis sacramentis, dum tamen te corde uero, & fide non ficta, re-

dieris

dieris ad ecclesiæ unitatem, prout se fecisse credimus & speramus. Sane cum indignum ualde existat dominorum temporalium iniurias ulcisci, Deumq; cęlorum creatoris omnium iniurias æquanimiter tollerare, cum multo grauius sit æternam quàm temporalem lædere maiestatem, & ut ipse peccatorum misereator tui misereatur, sisq; cæteris in exemplum, & ut crimina non remaneant impunita, & ut efficiaris cautior in futurum, & non reddaris procliuior, sed difficilior ad prædicta, & quæcunque alia illicita committenda. Nos episcopus & iudex, seu iudices in causa fidei ante fati, sedentes pro tribunali, more ut supra, quod induatur ueste liuida, &c. Item te sententialiter condemnamus ad perpetuum carcerem, & ibi semper pane doloris, & aqua angustię crucieris, retinentes nobis ex certa scientia & expresse, quatenus possimus libere dictā sententiā mitigare, aggrauare, commutare, tollere totaliter, uel in parte, si & quādo, & prout nobis & toties quoties uidebitur faciendum, lata fuit hæc sententia, &c. Qua lecta, Iudex assumat per puncta & dicat sententiato, hæc uel similia in effectu, Filij, sententia uel pœnitentia tua, stat in hoc, quòd scilicet portes toto tempore uitæ tuę cruces, quòd stes in scala cum eis, in porta talium ecclesiarum, & quod sis in carcere perpetuo ad panem & aquam, sed filij ne sit tibi graue, quia certifico te, quod si patienter tolleres, misericordiam apud nos inuenies, non dubites, nec desperes, sed firmiter speres, quibus dictis, sententia executione debite demandetur, & statim uestis prædicta sibi induatur, & in scalo in alto ponatur, ut ab egredientibus eminenter uideatur, circundantibus eum ministris curiæ secularis. Hora autem prandij ducatur a ministris ad carcerem, & post fiant alia, prout ponuntur in sententia. Dum autem ipse induitur, & ad portam ecclesię deducitur, Iudex ecclesiasticus non se amplius intromittat, si curia secularis contentatur, bene quidem, si non agat ad libitum.

Super

Super modum ſententiandi hæreſim confeſſam, ſed relapſam, licet pœnitentem.

QVAESTIO XXVIII.

CONVS modus proceſſum fidei terminandi, & ſententionandi, eſt quando delatus pro hæretica prauitate, proceſſus meritis diligenter diſcuſſis, cum bono conſilio, reperitur confeſſus hæreſim & pœnitens, ſed relapſus realiter, & hoc eſt quando delatus ipſe confitetur iudicialiter coram epiſcopo, aut iudicibus, aliàs ſe omnem hæreſim abiuraſſe, & ita legitime reperitur, & quod poſt cecidit de tali hæreſi, ſeu errori, uel ꝙ ſpecialiter hæreſim abiurauit, ſcilicet maleficarum, & poſt rediјt in eandẽ, ſed poſt adhærens conſilio ſaniori pœnitet, credit catholicè, & reuertitur ad eccleſiæ unitatem, tali. n. non ſunt ſi humiliter petat, deneganda pœnitentiæ & euchariſtiæ ſacramenta, ſed quantumcunq; pœniteat, nihilominus ut relapſus eſt tradendus brachio ſeculari, ultimo ſupplicio feriendus. Hoc autem intelligitur ſic, ubi etiam reperitur quod abiurauerit tanquã depræhenſus in hæreſim, ſeu tanquam ſuſpectus de hæreſi uehementer, non autem leuiter tantum. Circa iſtũ autem talis practica eſt ſeruanda, nam concluſio in conſilio peritorum maturo, pariter & digeſto, & ſi oportuerit replicato, quod prædictus delatus de iure eſt relapſus. Epiſcopus aut Iudex mittent ad dictũ relapſum delatum in carcere incluſum, duos uel tres probos uiros, & præſertim religioſos ſeu clericos, fidei zelatores, eidem relapſo non ſuſpecto nec ingratos, ſed familiares & gratos, & iſti intrabunt ad eum captata hora competenter, & loquenter ſibi de contemptu mundi, & miſeriis uitæ præſentis, & gaudijs ac gloria paradiſi, & demum his præmiſſis, indicabunt ſibi ex parte epi-

episcopi seu iudicis, quod non potest euadere mortem temporalem, & ideo quod curet de salute animæ suæ, ac disponat de peccatorum suorum confessione, & sacramenti Eucharistiæ perceptione, & isti frequentabunt eum, inducentes illum ad pœnitentiam, ac etiam ad patientiam, confirmantes eum pro uiribus in catholica ueritate, taliter ut ipsum diligenter faciant confiteri, ac conferri eidem petenti humiliter eucharistiæ sacramentum, nam huiusmodi sacramenta non sunt talibus deneganda, iuxta c. super eo. de hæresi, lib. 6. quibus sacramentis receptis, eo quod bene dispositio ad salutem iudicio prædictorũ, post duos uel tres dies. In quibus per prædictos in fide catholica confirmetur, & ad pœnitentiam inducatur, episcopus seu Iudex loco eius mandabunt Baliuo loci, seu potestati curiæ secularis. quatenus tali die & hora, scilicet non festiua, sit cum sua familia, in tali platea seu loco, extra ecclesiam tamen, ac recipiendum de foro suo quendam relapsum, quem ipsi episcopus & Iudex tradent ei. Et nihilominus quod die præfixa de mane seu præcedente, faciat publice præconizari per ciuitatem seu locum, in locis illis seu uicis, in quibus præconizationes aliæ communiter solẽt fieri. Quod tali die & hora, in tali loco, prędicator pro fide sermonẽ faciet, & episcopus & alij iudices condemnabunt quendã relapsum in hæreticã prauitatem, tradendo eum brachio seculari. Considerandũ aũt hic est, ꝙ ille qui sic relapsus est, si fuerit in sacris ordinibus cõstitutus, uel aliãs sacerdos, uel cuiuscunq; ordinis seu religionis obumbratione fuscatus, prius antequã tradatur, est totius ecclesiastici ordinis pręrogatiua nudandus, & sic omni officio ecclesiastico expoliatus, relinquatur secularis arbitrio potestatis, animaduersione debita puniendus, & in c. ad abolendam. §. præsenti. de hære. Quando igitur talis est a suis ordinibus degradandus & seculari curiæ derelinquendus, episcopus conuocet prælatos, & uiros religiosos suæ diocœsis, quia licet nõ olim, nunc tamen solus episcopus cum prælatis, & aliis uiris religiosis & peritis suæ diocœsis, potest in sacris ordinibus constitutum degradare, cum est relinquendus

linquendus brachio ſeculari, uel perpetuo immutandus, pro hæretica prauitate, iuxta cap. quoniã. de hęre. lib. ar. 6 Adueniente aũt die præfixa degradando relapſo, ac tradẽdo ſi fuerit in ſacris ordinibus cõſtitutus, in brachio ſeculari, aut relinquendo ſi fuerit laicus, ad audiendam diffinitiuam ſententiam, in aliqua platea ſeu loco extra eccleſiam, populo congregato, & facto ſermone per inquiſitorem, ac ipſi relapſo inibi in alto loco cõſtituto, & præſenti curia ſeculari, ſi degradãdus ipſe relapſus fuerit Epiſcopus in pontificalibus indutus, & prælatus ſuæ diocœſis eidem aſſiſtentibus, ipſum degradatum coram eo exiſtentem, & indutum ac diſpoſitum, ac ſi deberet in ſuo ordine miniſtrare, à ſuo ordine degradabit, à ſuperiori ordine incipiendo, & ſic gradatim uſq; ad infimum, & ſic conferendo ordinem, uerbis utitur epiſcopus, ad hoc per eccleſiam ordinatis, ita degradando in qualibet depoſitione et caſulæ & ſtolæ, & ſic de aliis poterit uti aliquibus uerbis contrariis primis. Qua quidẽ degradatione facta, ubi fienda ſit per modum ſecundum quem de iure ſeu conſuetudinis, eſt fienda, officialis mandabit notario ſeu religioſo, uel clerico, quatenus legat ſententiam, quæ ſententia ſiue relapſus laicus, ſiue clericus eſt, degradatur, feretur per modum tenoris ſequentis.

NOS, N. miſeratione diuina Epiſcopus talis ciuitatis, & Iudex in terris talis Domini ditioni ſubiectis. Attendentes legitime informati, quod tu talis, de tali loco, & talis diocœſis, fuiſti grauiter coram nobis ſi ita fuerit, ſeu contra talibus epiſcopo & iudicibus, delatus de tali hęretica prauitate ſeu talibus explicentur. In quibus hæreſibus ut legitime fuit compertum, fuiſti a confeſſione propria deprehenſus, ac etiam teſtibus conuictus, & quod tu in illis perſtiteras tanto tempore, animo indurato, (dicatur prout fuit,) ſed poſt adhærens cõſilio ſaniori, illas hæreſes in tali loco publicè abiuraſti, in forma eccleſiæ conſueta, abnegaſti & reuocaſti, propter quæ prædicti epiſcopus & inquiſitor, credentes te ueraciter conuerſum ad gremium eccleſię ſanctæ Dei, te ab excommuni-

cationis

cationis sententia,qua astrictus tenebaris absoluentes, si tamen de corde uero & fide nõ ficta reuersus esses ad sanctę ecclesiæ unitatem,iniunxerunt tibi pœnitentiã salutarem,uerum post oĩa supra dicta, & tot annorũ curriculis iam elapsis,tunc nouiter iterum delatus nobis extitisti,ꝙ iterum incideras in tales hæreses abiuratas,explicentur, nosq; licet displicenter de talia audissemus, tamen iustitia nos cogente, descendimus ad inquirendum,testes examinandum,teq; uocandum & interrogandum,medio iuramento,nec non ad oĩa & singula facienda, quæ per nos fienda erant,secundũm canonica instituta.Sanę cum uellemus præsentem causam fine debito terminare, solenne cõcilium tam in theologica facultate q̃ in iurę canonico ac ciuili peritorum,iussimus congregari,& habito prædictorũ cõsilio maturo,pariter & digesto, in & super omnibus & singulis actis actitatis, ac uisis & diligenter discussis processus meritis,& oĩbus æqua lancę libratis, prout fieri exipebat,reperimus legitimę tã per testes q̃ per propriam tuã confessionem iudicialiter receptam,ꝙ tu incidisti in hæreses abiuratas,nam reperimus ꝙ talia & talia dixisti uel fecisti,(explicentur oĩa,)propter quæ & merito de prædictorum consilio te habuimus & habemus pro relapso,iuxta canonica instituta,ꝙ dolenter referimus,& referendo dolemus,sed quia ad informationem nostrã,& proborum uirorum catholicorũ, diuina gratia inspirante,iterum es reuersus ad gremium ecclesiæ,& ad ejusdem fidei ueritatem,prædictos errores & hæreses detestando, & credendo catholicè,fidemq; catholicã protestando, ad misimus te ad recipiendum pœnitentiæ & eucharistiæ petita per te humiliter ecclesiastica sacramenta. Verum cũ ecclesia Dei in te & circa ultra non habeat quid faciat,cũ ita misericorditer se habuerit erga te ut prędiximus,& tu illa abusus,in abiuratus hęreses incidendo. Quapropter nos episcopus,& iudides ante fati,sedentes pro tribunali. more iudicum iudicantium,sacrosanctis euangeliis positis corã nobis,ut de uultu Dei iudicium nostrũ prodeat, & oculi nostri uideat æquitatem,habentes præ oculis solum

lum Deum, & ſanctæ fidei irrefragabilem ueritatem, ac extirpationem hæreticæ prauitatis, te talem, hoc loco, die & hora tibi, audiendam diffinitiuam ſententiam in antea aſſignatis ſententialiter iudicamus te eſſe ueraciter relapſum hæreticam prauitatem, licet pœnitentem, & ut ueraciter relapſum in eandem, de foro noſtro eccleſiaſtico te proijcimus, & relinquimus brachio ſeculari traditus, rogamus tamen & efficaciter dictam curiam ſecularem, quatenus circa te citra ſanguinis effuſionem, & mortis periculum ſuam ſententiam moderetur. Et ſic epiſcopus & ſui aſſeſſores recedentes, curia ſecularis ſuũ officium exequetur. Aduertendum eſt quamuis epiſcopus & inquiſitor debeant eſſe ſummopere diligentes, & per ſe & per alios facere, ut relapſus pœniteat, & ad fidem catholicam conuertatur, tamen poſtquam pœnituerit, & concluſum fuerit in concilio quod licet pœniteat, nihilominus ueraciter eſt relapſus, ut talis tradendus eſt brachio ſeculari ipſi perſonaliter, quod tali ſententia debet plecti eidem non indicent, quia facies Iudicis terret condemnandum. Et uerba ſua magis inducunt plectendum ad impœnitentiam, quam ad patientiam & ideo nec ante ſententiam, nec poſt, eum ſibi faciant præſentari, ut non moueatur animo contra eos, quod in caſu tali mortis diligentius eſt cauendum, ſed ut eſt dictum, mittant ad eum aliquos uiros probos, præſertim religioſos, ſeu clericos ei non ingratos, ſed gratos, qui futuram ſententiam atq; mortem infligendam, inducant cum ad fidem confirment, ad patientiam exhortentur, & poſt ſententiam eum aſſocient, cõſolentur, cum eo exorent, & ab eo non diſcedant donec ſpiritum reddiderit creatori. Sint igitur cauti & auiſati, ne quid agant ſeu dicant propter quod relapſus mortem præueniatur, & ipſi efficiantur irregulares, & unde debeant meritum deportare, deferant ſecum pœnam, pariter atque culpam. Conſiderandum eſt etiam ꝙ tales ſententiæ tradendi aliquem curiæ ſeculari, nõ conſueuerunt fidei die feſtiua, uel ſolenni, nec etiã in eccleſia, ſed extra in aliqua platea, quia ſententia eſt quæ

ducit

ducit ad mortem, & honestius est quod feratur in die feriali & extra ecclesiam, cum dies festiua & ecclesia Domino sint dedicata.

Super modum sententiandi haeresim confessam, sed impoenitentem, & tamen relapsam.

QVAESTIO XXIX.

Decimus modus processum fidei terminandi, & sententiandi est, quando delatus de haeretica prauitate processus meritis diligẽter discussis, cũ bono cõsilio peritorũ in Iure, reperitur confessus haeresim & impęnitens, nõ tamen relapsus. Sed quia rarissime inuenitur talis casus, licet interdum nobis inquisitoribus contigerit, tamen episcopus & iudices cum tali non debent festinare, sed bene custoditam & compeditam, ad conuersionem inducere, etiam per plures menses, proponendo quod in corpore & anima sic impoenitens damnabitur. Quid si tãdem nec prosperis nec aduersis, nec minis, nec blãditijs poterat emolliri, ut resiliat ab erroribus suis, & fuerit prędicto cõgruo tempore expectatus. Episcopus & iudices disponent se ad tradendum eum seu relinquendum brachio seculari, & mandabunt per cedulam nuntio, seu baliuo, seu potestati curiae secularis, quatenus tali die non festiua, & tali hora, sic, in tali loco, extra ecclesiam, tamen cum sua familia, & ipsi tradent sibi quendam haereticum impoenitentẽ. Et nihilominus quod ex parte eorum faciat publice praeconizari in illis uicis, seu locis, in quibus aliae praeconizationes sunt fieri consuetae, quod die & hora, ac loco prędictis. Praedicator faciet sermonem pro fide ac tradet haereticum quendam brachio seculari, & ideo quod omnes ueniant & intersint, & habebunt indulgentiam consuetam. Quibus expletis, tradetur curiae seculari per modum teno-

ris sequentis, sæpius tamen admonendo per prius ut resiliatur, & pœniteat, quod si omnino noluerit, fertur sententia.

NOS, N. miseratione diuina, episcopus talis ciuitatis, aut Iudex in terris talis domini attendentes quòd tu talis, de tali loco, talis diocœsis, fuisti nobis delatus fama publica deferente, ac fide dignorum insinuatione, de hæretica prauitate, explicentur hæreses, & quod in illis hæresibus & factis persliteras multis annis, in tuæ animæ detrimentum, nosque quibus ex officio incumbebat prauitatem hæreticam extirpare, uolentes ut tenebamur, in & super ijs certius informari, uidere an ambulares in tenebris uel in luce, diligenter inquisiuimus de prædictis, teque citantes, & efficaciter interrogantes, reperimus te prædicta infectum heretica prauitate. Sane cum præ cunctis nostræ mentis desiderabilibus incidat corde nostro fidē sanctam catholicam in populorum præcordiis complantare, eradicata heretica prauitate, modos diuersos, uarios, & congruos, tam per nos quàm per alios adhibuimus, quatenus resilires ab heresibus, & erroribus ante dictis, in quibus steteras atq; stabas, prout & nunc stas contumaciter, ac pertinaciter animo indurato, uerum causa humani generis inimico tuis precordijs, assistenteque in dictis erroribus uoluente & inuoluente, nolueris neq; uelis à sæpe dictis hæresibus resilire, plus eligens mortem animæ incurrere gehennalem, & corporis temporalem, quàm antefatas hæreses abiurare, ac ad gremium ecclesiæ aduolare, & animam lucrifacere, in reprobum sensum datus.

Quapropter cum sis ab ecclesia sancta Dei excommunicationis uinculo innodatus & merito, à numero & grege dominico separatus, ac participatione bonorum ecclesiæ priuatus, & ecclesia circa te non habeat, ultra quid faciat, cum ad te conuertendū fecerit iuxta posse. Nos episcopus & iudices in causa fidei sępe fati, sedētes pro tribunali more iudicum iudicantium sacro sanctis euangeliis positis coram nobis, ut de uultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri uideāt æquitatē habentesq; præ oculis solum

Deum,

Deum,& ſanctæ fidei ueritatem ac extirpationem hæreticæ prauitatis,hac die hora & loco tibi in antea aſſignatis,ad audiendam ſententiã diffinitiuam.condemnamus, ac ſentẽtialiter iudicamus te eſſe ueraciter hæreticum impœnitentẽ,& ut ueraciter talem tradendum & relinquendum brachio ſeculari, & ſic ut hæreticum impœnitentẽ per hanc noſtram ſententiam de foro noſtro ecclesiaſtico te proiicimus,& tradimus ſeu relinquimus brachio ſeculari,ac poteſtati curię ſecularis,dictam curiam ſecularem efficaciter deprecantes,quatenus circa te citra ſanguinis effuſionem,& mortis periculum,ſuam ſententiam moderetur,lata fuit hæc ſententia.

Super hæreſim confeſſam & relapſam & impœnitentem.

QVAESTIO XXX.

VNdecimus modus proceſſum fidei terminandi & finiẽdi eſt, quãdo delatus de hęretica prauitate , proceſſus meritis diligẽter diſcuſſus,cũ bono conſilio in iure peritorũ, reperitur cõfeſſus hæreſim,ac impœnitẽs, & relapſus.Et hoc eſt quando delatus ore proprio confitetur,iudicialiter talia & talia ſe credere,& practicaſſe, circa iſtum eſt practicandum ut ſupra. & feratur ſententia coram epiſcopo & iudicibus,quæ tamẽ ſunt hæreticalia manifeſte per formam tenoris ſequentis.

NOS.N. miſeratione diuina epiſcopus talis ciuitatis , aut Iudex in terris talis domini , attendentes quod tu talis,de tali loco,talis diocœſis,fuiſti nobis, ſeu talibus prædeceſſoribus noſtris,delatus de hæretica prauitate (explicentur) In quibus ut legitimè eſt compertum , fuiſti confeſſione propria iudicialiter ac fide dignis teſtibus deprehenſus, & quod in illis perſtiteras tanto tempore, animo indurato,dicatur prout fuit,ſed quod poſt ſano con

filio inhærendo,illas hæreses publice abiurasti in tali loco,in forma ecclesiæ consueta,propter quæ prædicti episcopus & iudex,credentes te uera iter resilisse ab erroribus ante latis,& ad gremium ecclesiæ tradendo, catholice aduolasse, sibi absolutionis beneficium impartirent, absoluentes te ab excommunicationis sententia, quæ astrictus in antea tenebraris, si tamen de corde uero, & fide non ficta,conuersus extiteris ad sanctæ ecclesiæ unitatē tibi salutarem pœnitentiam iniungentes, ad misericordiam receperunt,quia ecclesia sancta Dei non claudit gremium reuertenti, uerum post omnia antedicta fuisti nobis delatus,quod displicenter accepimus, quod iterum incideris in damnatas hæreses, per te publice in antea abiuratas,seu talia & talia commisisti contra abiurationem prælibatam,in tuæ animæ detrimentum, exemplificētur, nosque quanquam displicentia sauciati, ꝙ de te talia audissemus, nihilominus iustitia nos cogente descendimus ad inquirendum,testes examinandum, teque uocandum & interrogandum ut decebat,medio iuramento, & ad faciendum omnia & singula quæ per nos fienda erant, secūdum canonica instituta. Sane cum uellemus præsentem causam sine debito terminare. solenne tam peritorum in theologica facultate,quā in Iure canonico & ciuili, concilium fecimus congregrari. Et habito cum prædictis in & super omnibus & singulis in præsenti causa productis, deductis,actis,& actitatis,consilio maturo, pariter ac digesto, ac etiam replicato, uisisq; ac diligenter discussis, processus meritis,huius causæ,ac omnibus prout ius & iustitia suadebant, comperimus legitime tam per testes dignos fide,quàm per tuam confessionem propriam,pluries per nos receptam,te incidisse,ac recidisse in hæreses abiuratas.Nā reperimus quod talia & talia dixisti,uel egisti,explicentur oīa propter quæ & merito de prædictorum consilio te habemus tuis exigentibus excessibus pro relapso, secundum ca.sanctiones,quod dolenter referimus, & referēdo dolemus,nouit ille qui nihil ignorat, cordiū intima oīm intuetur,& cum totis nostris præcordijs cuperemus,

prout

prout adhuc cupimus,te reducere ad sanctæ ecclesiæ unitatem,ac eneruare à tuis uisceribus præfatam hæreticam prauitatem,ut sic saluares animam tuam,ac mortem euaderes corporis, & animæ gehennalem, conatus nostros exercuimus, ad te salubriter conuertendum, modos congruos uarios adhibenter,sed tu in reprobum sensum datus,maligno spiritu ductus pariter & seductus,prçelegisti torqueri ditis ac perpetuis cruciatibus in infernum,& hic temporalibus ignibus corporaliter consumari,quàm adhærendo consilio saniori, ab erroribus damnabilibus ac pestiferis resilire,& ad gremium & misericordiam sanctæ matris ecclesiæ aduolare,quapropter cum ecclesia Dei ultra non habeat erga te quid faciat, cum ad te conuertendum totum exercuit posse suum, Nos episcopus & iudices in hac fidei causa memorati, sedentes pro tribunali, more iudicum iudicantium,sacrosanctis euangelijs positis coram nobis,ut de uultu Dei iudicium nostrum prodeat,& oculi nostri uideant æquitatem, habentesq; præoculis solum Deum,& honorem sanctç fidei orthodoxæ, hac die,hora,& loco,ad audiendum sententiam diffinitiuam,tibi in antea assignatis,te talem in nostra præsentia constitutum sententialiter condemnamus, & condemnando iudicamus esse ueraciter impœnitentem hæreticum, & relapsum,& ut talem realiter tradendum seu relinquendum brachio seculari,& sic ut uerum hæreticum impœnitentem,pariter & relapsum, per hanc nostram sententiam diffinitiuam,de foro nostro ecclesiastico te proiicimus,& tradimus seu relinquimus brachio seculari, ac potestati curiæ secularis, deprecantes efficaciter secularem curiam ante latam, quatenus citra sanguinis effusionem & mortis periculum,erga te suam sentẽtiam moderetur, Lata fuit hæc sententia.

Super conuictum & deprehensum, omnia tamen negantem.

QVAESTIO XXXI.

DVodecimus modus processum fidei terminandi & finiendi, est quando delatus de hęretica prauitate, processus meritis diligenter discussis, cum bono consilio in iure peritorum reperitur in hæresim deprehensus facti euidentia uel testium productione legitima, non tñ confessione propria; & hoc est quando ipse delatus conuincitur legitimè de aliqua hęretica prauitate, uel facti euidentia. utpote quia hæresim publice practicauit, uel per testes legitimos, cõtra quos excipere delatus legitime non potuit, tamen ipse sit cõuictus & deprehensus persistit firmiter in negatiua, & cõfitetur cõstanter; iuxta notata per Hostiensem in sum. titu. de hære. §. qualiter. quis in hæresim deprehendantur, patuit supra q. 34. circa istũ talis practica est seruanda. Talis duro carcere est tenendus, in cõpedibus & cathena; frequenter ab officialibus cõiunctim & diuisim, & per se ac per alios, & efficaciter admonendus ꝙ eis detegat ueritatem, indicendo ei ꝙ sic faciat, & cõfiteatur errorem suum, ꝙ ad misericordiam admittatur; abiurando primitus illam hæreticam prauitatem. Si autem noluerit, sed steterit in negatiua, quod ad finem relinquetur brachio seculari, & mortem non poterit euadere temporalem. Quod si diutius infamatus & expectatus, steterit in negatiua, episcopus & officialis modo coniunctim, modo diuisim, nunc per se, nunc per alios probos uiros, trahant ad se modo unum testem, modo alium, informando eum ut attendat quid deposuit, & si dixit uerum uel non, quia non seipsum damnet æternaliter, & alium temporaliter, & quod si uereatur saltim eis secrete dicere, ne ille delatus moriatur iniuste, & uerba talia studeant ei

dicere,

dicere,ut clare uideant si deposuerunt ueritatem nec ne. Quod si testes sicut informati steterint in affirmatiua, & delatus in negatiua,nec ad hoc statim uelint prædictus episcopus & officialis, negocium per sententiam determinare, & tradendo taliter deprehensum brachio seculari, sed diutius eum teneant; nunc inducendo deprehensum ad affirmatiuam,nunc testes diuisim; tamen ad excutiendum bene cõscientiam suam,& singulariter attendant episcopus & officialis ad illum testem; quem uiderint melius depositum ad bonum,& qui uidetur melioris cõsciētiæ,& circa illum instent diutius, si res ita se habuit ut deposuit,nec ne eius conscientiam onerando; & si uiderint testem aliquem uacillare,uel alias habeant inditia contra eam,propter quæ suspectus ꝙ falsitatē dixerit, merito habeatur,de bono consillo peritorum attestent eum,& procedant ut iustitia suadebit.Compertum namq; est frequēter & frequentius,ꝙ sic deprehensus testibus fide dignis, postquam in negatiua diu perstitit,ad cor reductis, præsertim ueraciter informatus ꝙ non tradetur brachio seculari,sed ad misericordiam admittitur,suā detegit prauitatem,& ueritatem quam iam diutius negauit, tunc libere confitetur,& frequenter repertum est quod testes malitia agitati ac inimicitia superati, se adinuicem colligarunt ad imponendum insonti hæreticam prauitatem; Postquàm ad informationem frequentem episcopi & officiales, remorsu conscientiæ fatigati,ac diuinitus inspirati reuocāt, quàm dixerunt & fatentur malitiose se illi imposuisse tantam labem,propter quod talis & taliter deprehensus,non est per sententiam festinandus,sed diutius,quia per unum annum & plures expectandum; antequam sic tradatur curiæ seculari. Quo expectato tempore competenti,& adhibita diligentia condecenti,si sic delatus legitime deprehensus,recognouerit culpam suam,ac confessus fuerit iudicialiter se fuisse illaqueatum tempore præfato hæretica prauitate,ac illam,ac omnem heresim consenserit abiurare,& satisfacere ad arbitrium episcopi,& inquisitoris, cōgrum exhibere tanquam in hæresim deprehensus, & pro-

pria confessione,& testium legitima productione,ut hæreticus pœnitēs abiuret omnem hæresim publice, per formā de qua agitur. Octauo modo supra posito, processum fidei terminandi, ubi de talibus agitur. Si uero sic confessus quod incidit sic in hæresim, sed stat in illo animo pertinaci, ut impœnitens relinquetur brachio seculari,& agatur circa illum per modū quo supra agitur in decimo modo processum fidei terminandi, ubi de talibus agitur. Si autem ipse deprehensus steterit cōstanter in negatiua, sed ipsi testes resilierint a sua affirmatiua suū testimonium rēuocando, ac culpam suā recognoscendo, quia insonti tantam labem inposuerunt, rancore,& odio agitati, prece seu precio deducti, ipso delato ut immune a iudicio relaxato, punientur ipsi ut falsi testes accusantes seu deferentes, ut notat Paulus super ca. multorum.& uer. illos in prin. de hęre. in cle.& feretur sententia seu pœnitentia contra eos ad arbitrium episcopi & iudicum, omnino tamen ad perpetuo carceres tales falsos testes condemnando, & in pane & in aqua, ad dies uitæ pœnitētiando, ponendo etiam post ad scalas ante portas ecclesiæ tales, &c. habent tamē potestatem episcopi mitigare, aut etiam aggrauare post annum & tempora, per formam tenoris sequentis.

SI autem taliter deprehensus per annum uel plus, uel alio maiori congruo tempore expectatus, persistiterit in negatiua continuè,& testes legitimi in affirmatiua, dispo nant se episcopus & iudices ad relinquendum eundem brachio seculari, mittendo eidem aliquos probos uiros, fidei zelatores,& præsertim religiosos, eidem non ingratos, sed familiares & gratos, qui sibi indicent q mortem non potest euadere temporalem, dum sic stat negatiua, sed traderetur tali die ut hęreticus impœnitens potestati curiæ secularis. Et nihilominus episcopus & officialis mittat Baliuo seu potestati curiæ secularis, quatenus tali die & hora,& in tali loco, extra ecclesiam tamē, ueniat cum familia sua recipiendum quendam hæreticum impœnitētem, quem tradent ei. Et etiam quod faciet publicē præconizari in locis illis, in quibus præconizationes aliæ fieri

consueuerunt,

consueuerunt, quod oēs sin tali die et hora, in tali loco ad audiendum sermonem quæ prædicator faciet de fide, & tradent episcopus & officialis quendam hæreticum perti nacem brachio seculari. Adueniente aūt die prædicta ad ferendum sententiam assignatam, erunt episcopus et offi cialis in loco prædicto ipso tradendo, ibidem existente al- to clero & populo congregato, ut eminenter ab omnibus uideatur, ac pręsente potestate curię secularis, stādo ipso tradendo. Quibus lectis, feretur sententia per hunc mo- dum.

NOS N. miseratione diuina episcopus talis ciuitatis, aut Iudex in terris talis domini. Attendentes quod tu ta lis, de tali loco, talis diocœsis, fuisti nobis delatus de tali hæretica prauitate. Exprimantur. Et uellemus certiorari an ea quæ de te & contra te nobis dicta fuerant, uerita- te aliqua fulcirentur, et an tu ambulares in tenebris aut in luce, descendimus ad nos informandum, testes diligen- tius examinandum, teque uocandum ac interrogandum sæpius medio iuramento defensionesque exhibendum, ac ad omnia et singula faciendum quę per nos fienda erant secundum canonicas sanctiones. Verum cum uellemus pręsens tuum negotium fine debito terminare, solenne consilium tam in theologica facultate quam in Iure cano nico et ciuili, coram nobis fecimus congregari, & uisis ac diligenter discussis processus meritis, et omnibus et singulis in præsenti causa productis, deductis, actis et actitatis, prędictorum consilio digesto pariter et maturo, reperimus contra te legitime probatum quod fuisti tanto tempore infectus hæretica prauitate, et iam reperimus q̄ fecisti dixisti talia et talia exprimantur, ex quibus ap- paret manifeste quod es legitime deprehensus in prædi- ctam hæreticam prauitatem. Sane cum cuperemus prout adhuc cupimus, te ueritatem fatendo resilire ab hęresi an te dicta, et reduci ad gremium ecclesiæ sanctæ, ac ad san- ctæ fidei unitatem, ut sic saluares animam tuam, et tam animæ quàm corporis mortem euaderes gehēn lem, tam per nos quàm per alios nostram diligentiam exercētes, ac

per te longa tempora expectātes, tu in reprobum sensum datus, contempsisti, acquiescere nostro consilio saniori, immo perstitisti, & persistis, in negatiua pertinacia, ac contumaci animo indurato, quod dolentes referimus, & referendo plangimus ac dolemus. Verum cum ecclesia Dei tanto tempore expectauerit, quatenus resilires recognoscendo propriam tuam culpam, & nolueris neq; uelis, & non habeat ultra quid gratis faciat ac mercedis Quapropter ut sis cæteris in exemplum, & alii ab huiusmodi hæresibus arceantur, & tanta facinora non remaneant impunita. Nos episcopus & Iudices in causa fidei memorati, sedentes pro tribunali, more iudicum iudicantium, sacrosanctis euangeliis positis coram nobis, ut de uultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri uideant æquitatem, habentes præ oculis solū Deum, & sanctæ fidei gloriam & honorem, te talem in nostra præsentia constitutum, hac die, & hora, & loco, ad audiendam diffinitiuā sententiam assignatis, diffinimus, declaramus & sententiamus, te esse hæreticum impœnitentem, tradēdūt seu relinquēdum, ut talem brachio seculari, ac per nostram sententiam ut uere hæreticum pertinacem, impœnitentem, a foro ecclesiastico te proiicimus, & tradimus seu relinquimus brachio seculari, ac potestati curiæ secularis eandem curiam secularem efficaciter deprecantes, quatenus circa & citra sanguinis effusionem, & mortis periculum, suam sententiam moderetur. Lata est hæc sententia, & cætera.

POTERVNT autem Episcopus & Iudices disponere, quod aliqui probi uiri fidei zelatores ipsi relicto, curiæ seculari non ingratos, sed familiares & gratos, associent dictum relictum, dum curia secularis in eum suum officium exequetur, qui eum consolentur, & adhuc inducant, quod fatendo ueritatem, & recognoscendo culpam suam resiliat ab erroribus suis. Quod sit forsan post sententiam, & iam relictus ad locum ubi est comburendus deductus, dixerit se uelle fateri ueritatem, & recognoscere culpam suā, & ita fecerit, ac paratus fuerit huiusmodi hæresim &

omnem aliã abiurare, licet pręsumatur ꝙ hoc faciat plus metu mortis q̃ amore ueritatis, crederem ꝙ ex misericordia possit recipi ut hæreticus pęnitens,& perpetuo immurati, iuxta glo.super ca.abolendam.§.præsenti. & uer. audientiã.& cap.excommunicamus.2.de hęre.quanuis de rigore iuris nec tali conuersioni est magna fides a iudicibus adhibẽda,imo & propter damna temporalia illata ipsum semper punire possunt.

Super conuictum,sed fugitiuum,uel se contumaciter absentantem

QVAESTIO XXXII.

TREDECIMVS & ultimus modus processum fidei terminandi,& sententiãdi,est quãdo delatus de hæretica prauitate,processus meritis diligẽter discussis, cũ bono consilio iu iure peritorum,repertus cõuictus de hæretica prauitate, est tamẽ fugitiuus seu absens cõtumaciter,sed congruo tempore expectatus, & hoc est in tribus casibus. Primus est,quando delatus est deprehẽsus in hæresim,uel in confessione propria,uel facti euidẽtia, uel testiũ productione legitima,sed fugerit, uel se absentauerit,& citatus legitime noluerit comparere. Secũdus casus est quãdo aliquis est delatus & receptus aliquali informatione cõtra eũ, habetur aliqualiter seu leuiter suspectus,& sic citetur responsurus de fide, & quia renuit contumaciter comparere excõmunicatur,& excõmunicatus sustinet illam excõmucicationem animo pertinaci,& semper contumaciter se absentat.Tertius casus est,quãdo aliquis impediuit directe sententiam seu processum fidei episcopi uel iudicum,uel qui ad hoc dederit auxiliũ, consilium uel fauorem, talis est excõmunicationis mucrone percussus, quã si sustinuerit per annum animo indurato

ex tunc est ut hęreticus condemnandus, per ca.ut inquisitionis.§.prohibemus de hære.lib.6.& contumaciter se ab sentauit. In primo casu ille talis est impœnitens hęreticus condemnandus, iuxta ca.ad abolendam.§. pręsenti. In secundo casu & tertio, nõ est hęreticus impœnitens iudicandus, sed tanquam ut pœnitens hæreticus condemnandus, iuxta ca.cũ contumacia, & per ca.ut inquisitionis,§.prohibemus de hęreti.lib.6.circa quemlibet istorum talis practica est seruanda, talis enim congruo tempore expectatus, citetur per episcopum & officialem, in ecclesia cathedrali illius diocœsis, in quo deliquit, & in aliis ecclesijs illius loci, ubi domicilium contrahebat, & specialiter unde fugit, & citabitur per formam tenoris sequentis.

NOS. N.miseratione diuina episcopus talis ciuitatis, &c. aut iudex talis diocœsis, spiritum consilij sanioris. Preterea cunctis nostræ mentis desiderabilibus, illud potissimum infigitur cordi nostro, temporibus nostris in dicta tali diocœsi, uberem florentemq; ecclesiam, uineam inquam Dñi Zabaoth, quam summi patris dextera uirtuosis complantauit, quam eiusdem patris filius proprii ac uiuifici unda cruoris uberibus irrigauit, quã ipse almus spiritus peraclitus, miris & ineffabilibusq; donis intimus fœcundauit, quã tota ipsa incomprehensibilis atq; inattingibilis trinitas beata, grãdissimis uariisq; priuilegiis sanctius dotauit, pariterq; ditauit, aper de silua qui est, & qui dicitur hęreticus quilibet, absorbeat & depascat, fructus fidei uberes deuastando ac lacerantes, hæresim, uepres, palmitibus inserẽdo, serpensq; tortuosus nostri improbus humani generis inimicus, efflans uirtus, qui est sathanas, & diabolus eiusdem uineæ dominicæ palmites inficiat, atq; fructus uirus prauitatis hæreticæ immittendo, nec etiam ager ipse dominicus, populus inquam catholicus, ad quem excolendũ pariter & serendum, descendit de summorũ polorum arce Dei patris unigenitus, atq; primogenitus, seminauit miris sanctisq; pręedicationibus, discurrit per uillas & castella, docens non sine magnis fatigationibus. Elegit apostolos uiros utique operarios, in-

dustrios

austrios, ac conduxit, ditans illos æternis retributionibus, expectans ipse Dei filius de agro isto magno, illa die iudicii extremo, uberes manipulos colligere, & per manus sanctorum angelorum recondere in cœlesti horreo sancto suo, Samsonisque uulpeculæ incerta, teque quæ sicut per sonæ labe hæretica prauitate, facies quidem habentes diuersas causas, sed ignitas adinuicem colligatas, quia de uarietate flammæ conueniunt in idipsum segetem dominicam iam albam ad messem, splendoribus fidei relucentem, morsu amarissimo demoliantur, ac discursu subtilissimo pergant, impetuq; ualidissimo accedant, pariter & accedant, dispensent & deuastent synceritatem sanctæ fidei catholicæ, subtiliter & damnabiliter subuertendo. Quapropter cum tu talis incideris in damnatas hæreses maleficarum, illas publice in tali loco practicando, seu taliter dicatur: seu fueris per testes legitimos conuictus de hæretica prauitate, siue propria deprehensus confessione, iudicio per nos receptus, & post captus, fugeris, medicinam refutans salutarem, citauerimus te, ut de & super ijs, coram nobis manifestius respõderes, tuque ductus maligno spiritu, pariter & seductus, renueris comparere, uel sic. Quapropter cum tu talis declaratus nobis de hæretica prauitate, & recepta informatione contra te, alias de eadem esses nobis suspectus leuiter, quoniam fores infectus labe prædicta, citauimus te, quatenus coram nobis personaliter comparens de fide catholica responsurus, cumque citatus renueris comparere contumaciter, excommunicauimus te, ac excommunicatum fecimus publicari. In qua stetisti per annum, seu annos tot, animo pertinaci, latitans hinc inde, ita ꝙ nunc quo te duxerit spiritus malignus ignoramus, & cum te expectauerimus misericorditer & benigne, ut reuerteris ad gremium sanctæ fidei, unitatem tu facere contempsisti, in reprobum sensum datus. Sane uolumus & tenemur iustitia nos cogente, causam tuam huiusmodi fine debito terminare, nec ualeamus tua nephanda crimina conniuentibus oculis tollerare. Nos episcopus & iudices in causis fidei supradictis,

te talem sæpe fatum latitantem, profugum & fugitiuum, per præsens nostrum edictum publicum, requirimus pariter & citamus peremptoriè, quatenus die tali, talis mensis, tali anno, in tali ecclesia cathedrali talis diocœsis, hora tertiarum compareas personaliter coram nobis, diffinitiuam sententiam auditurus, significantes quod siue cōparuerit siue non, procedemus ad nostram diffinitiuam sententiam, contra te prout ius & iustitia suadebūt. Et ut prius nostra citatio perueniat ad tui notitiam, nec ualeas ignorantiæ uelamine te tueri, præsentes literas dictam requisitionem & citationem nostram, in se continentes, uolumus & mandamus affigi in ualuis publicè prædictæ ecclesiæ cathedralis. In quorum testimonium singulorum, præsentes nostras literas impressione nostrorum sigillorum iussimus communiri, Datum,

Adueniente autem die præfixa, ad audiendam diffinitiuam sententiam assignata. Si profugus comparuerit, & consenserit publicè omnem hæresim abiurare, humiliter petens admitti ad misericordiam, postulando si relapsus non fuerit admittetur, & si fuerit deprehensus propria confessione, uel testium legitima productione, abiurabit & pœnitebit, ut hæreticus pœnitens, secundum modum quo agitur supra in octauo modo processum fidei terminandi, ubi de talibus agitur, si fuerit suspectus uiolenter, ita quod citatus responsurus de fide noluit comparere, & fuit ex hoc excommunicatus, & stetit in excommunicatione per annum, animo pertinaci, & pœnitebit, admittetur, & adiurabit omnem hæresim, & pœnitebit ut hæreticus suspectus de hæresi uiolenter. Pœnitens secundum modum quo agitur supra in sexto modo processum fidei terminandi. Si autem comparuerit, & non consenserit abiurare tradetur uerus hæreticus impœnitens brachio seculari, per modum quo dictum est supra, & agitur in decimo modo processum fidei terminandi. Si autem contumaciter renuerit comparere, tunc formetur sententia per modum tenoris sequentis.

Nos. N. episcopus miseratione diuina, talis ciuitatis,

Atten-

Attendentes quod tu talis de tali loco, talis diocœsis, fuisti nobis de hæretica prauitate, fama publica referente, seu fide dignorum insinuatione delatus. Nos quibus ex officio decumbit, descendimus ad uidendum ac inquirendum, an clamor qui ad aures nostras peruenerat, ueritate aliqua fulciretur. Verum cũ inueniſſemus te in hęresim deprehensum, deponentibus contra te quampluribus testibus, fide dignis, te coram nobis aduocatum iuſſimus detineri, dicatur ſicut factum fuit, an uidelicet comparuerit, & medio iuramento interrogatus, faſſus fuerit, uel nõ Sed post maligni ſpiritus conſilio ductus & ſeductus, mutuens tua uulnera uino & oleo ſalubriter confoueri aufugiſti, aut ponatur, ſi ita eſt, carcerem & arreſtum, fregiſti pariter & aufugiſti, latitans hinc inde, & quo te malignus ſpiritus duxerit ante factus totaliter ignoramus: uel ſic. Verum cum inueniſſemus contra te taliter ut prędicetur, nobis delatum de hæretica prauitate, multa inditia pp quæ ſuſpectũ leuiter de hæretica prauitate, pdicta, te merito habeamus, citauimus te per publicum edictum in talibus & talibus eccleſijs, talis diocęſis, quatenus infra certum terminum tibi præfixus coram nobis in tali loco personaliter compareres, in & ſuper prædictis cõtra te depoſitis & alias de fide catholica, & eius articulis reſponſurus, tum uero inſano conſilio adhærendo, renuiſti contumaciter comparere, cumq; iuſtitia exigente, te excommunicauerimus, ac fecerimus excommuuicatum publicè denũciari, tu medicinam refutas ſalutarem, dictam excommunicationem ultra quàm per annum ſuſtinuiſti, & adhuc ſuſtines in reprobum ſenſum datus, animo pertinaci, & profugus, latitans hinc inde, ut quo te malignus ſpiritus duxerit ignoramus. Sane cum longe tempore, quia tanto diete expectauerit eccleſia ſancta Dei miſericorditer & benigne, quatenus ad eius miſericordiæ gremium euolares, ab erroribus reſilendo, & iuxta fidem catholicam profeſſam operando, ipſaque te clementia uberibus enutriret, malignorum ſeductus conſilio, acquieſcere recuſaſti, in tua pertinacia perſeuerans. Verum cum uellemus

prout

prout uolumus & debemus, iustitia nos cogente, causam tuam fine debito per sententiam terminare, citauimus te, quatenus hac die & hora, & hoc loco comparares personaliter coram nobis, diffinitiuam sententiam auditurus, & quia renuisti contumaciter comparere, merito te osten dis uelle perpetuo in tuis hæresibus & erroribus remanere quod dolentes referimus, & referendo dolemus. Sed cũ non possumus nec uelimus iustitiam subterfugere, nec tã tam inobedientiam & contumaciam ad dei ecclesiam tol lerare. Ad exaltationem fidei orthodoxæ, & ad extirpationem hæreticæ prauitatis, iustitia exigente, & tua inobedientia & contumacia requirente, hac die & hora, & loco tibi in antea ad audiendam diffinitiuam sententiam peremptorie assignatis, præhabito multorum consilio peri torum, tam in theologica facultate, quàm in iure canoni co & ciuili, processus meritis uisis & diligenter discussis, sedentes pro tribunali more iudicum iudicantium, sacro sanctis euangelijs positis coram nobis, ut de uultu Dei iu dicium nostrum prodeat, & oculi nostri uideant æquitatem, habentes præ oculis solum Deum, & sanctæ fidei ir refragabilem ueritatem, contra te talem, absentem & præ sentem, beati Pauli apostoli uestigia imitantes, sententiam diffinitiuam taliter ferimus in his scriptis, Christi nomine inuocato. Nos episcopus & iudices in causa fidei memorati, attendentes in causa ista fidei, ac processi bus inde confectis, ordinem iuris fore seruatum. Atten dentes etiam quòd legitimæ citatus non comparuisti, nec per te, nec per alium te aliqualiter excusasti. Attendentes etiam quòd in præfatis hæresibus longo tempore pertinaciter perstitisti, & adhuc etiam perseueras, & excommunicationem per tot annos in causa fidei sustinuisti, pro ut ex nunc sustinet animo indurato. Attendentes etiam quòd ecclesia sancta Dei non habet ultra erga te quid faciat cum perseueres & perseuerare uelis in excommunica tione & hæresibus prælibatis. Propterea beati Pauli Apo stoli uestigia sectantes, declaramus, diffinimus, & senten tiamus, te talem absentem & præsentem esse hæreticum

perdi-

pertinacem, & ut talem relinquendum brachio seculari, & per nostram sententiam diffinitiuam te a foro ecclesiastico repellimus & relinquimus potestati curiæ secularis, eandem curiam affectuose deprecantes, ut si quando te habuerit in sua potestate, erga te citra sanguinis effusionem & mortis periculum suã sententiam moderetur. Lata fuit hæc sententia, &c. Considerandum hic quod si istę profugus & contumax fuerit deprehensus in hæresi, uel propria confessione, uel testibus legitimis, & ante abiurationem fugit, est per sententiam uere hęreticus impęnitens iudicandus, & ita in sententia ponendum est. Si autem aliter non fuit deprensus, nisi quia delatus & suspectus habitus, fuit citatus responsurus de fide, & quia renuit comparere, fuit excõmunicatus, & in excommunicatione tali stetit ultra quàm per annum, animo indurato, & tandem noluit comparere, iste non est iudicandus hæreticus, sed ut hęreticus, & ut talis condemnandus, & ita puniendum est in sententia, ut dictum est prius.

Super personam delatam ab alia malefica incinerata, uel incineranda, qualiter sit sententiandum.

QVAESTIO XXXIII.

Quartusdecimus modus processum fidei terminandi & sententiandi, est quando delatus de hæretica prauitate, processus meritis circa deponentem diligentes discussis, cũ bono consilio in iure peritorum, reperitur de tali hęretica prauitate tantummodo ab altera malefica incinerata uel incinerãda, delatus uel delata, & hoc contingere põt tredecim modis, tãquam per tredecim casus, quia sit delatus uel reperitur immunis & absoluendus to-

taliter uel reperitur cum hoc diffamatus de tali hæresi generaliter, uel reperitur ultra infamiam quæstionibus exponendas aliqualiter, uel reperitur suspectus de hęresi uehementer, uel reperitur suspectus de hęresi uiolenter, uel reperitur diffamatus & suspectus insimul & communiter. Et si consequenter in alijs casibus, prout in uigesima quæstione tactum est, ut ad tredecimum inclusiue. Primus modus fit quando tantummodo ab ipsa malefica detenta delatus est, & non conuincitur nec confessione propria, nec testium productione legitima, nec alias reperiuntur inditia ex quibus uerisimiliter tãquam suspectus iudicari posset talis omnino, uenit absoluendus etiam per ipsum iudicem secularem, qui deponentem aut incinerauit, aut incinerari propria auctoritate, aut ex commissione episcopi, iudicis ordinarij habuit, & absoluetur per sententiam in primo modo processum fidei terminandi, circa uigesimã quęstionem contentam. Secundus modus incidit, quando ultra hoc quòd a detenta delatus est, etiam per totã illam uillam seu ciuitatem, diffamata existat, ita quod tantummodo infamia præcisè & sola laborauit semper licet post per depositionem detétę maleficæ infamia sit aggrauata. Circa talem talis prędicta est seruanda, quia Iudex considerando quod ultra infamiam nihil in particulari aduersus eam ab alijs fide dignis in uilla aut oppido, probatur, licet forte detentæ certa grauia aduersus eũ deposuit, qa tamen fidem perdidit abnegando illam diabolo, unde & difficulter eius dictis à Iudicibus fides adhibetur, nisi ex alijs circunstantijs illa infamia aggrauaretur, & tunc in tertium iam sequentem modum inciderit, ideo canonica purgatio erit tunc indicenda, & procedetur per sententiam in secundo modo processum fidei terminandi, circa uigesimamsecundam quæstionem contentam.

Et si Iudex ciuilis illam purgationem coram episcopo decreuerit fieri, & solemniter, in finem ut si deficeret, ut tunc per ecclesiasticum & ciuilem Iudices in exemplum aliorum, eo firmiori sententia puniretur, bene quidem fit. Si autem per se uolueri t exequi, mandet ut decem uel uе-

ginti

ginti compurgatores ordinis sui habeat, & procedat ut in secundo modo sententiandi tales tactum est, nisi quòd ubi excommunicandus esset, quòd tunc ad ipsum ordinarium recursum habeat. Et hoc contingeret ubi se purgare nollet. Tertius modus igitur incidit super talem delatum, ubi licet non uincatur confessione propria, nec testium productione legitima, nec facti euidentia, nec etiã sunt indicia super aliquod factum, in quo unquam notatus fuisset ab alijs inhabitatoribus uillę aut oppidi, nisi ꝙ infamia tantum laborauit apud eos, aggrauatur aũt infamia ex detentæ maleficæ detentione, utpote qui asseruit illum uel illam in omnibus fuisse sociam, & secum in criminibus participasse, hoc ipsum tamẽ sicut cõstanter delata negat, ita & alijs inhabitatoribus uel non est notum, uel de nulla nisi de honesta conuersatione, seu etiam participatione ipsis constat, circa talẽ talis prędicta seruatur. Primo quod adfrõtare se habent facie ad faciem, & obiectiones mutuæ & responsiones diligenter sunt considerandæ, & siquidem uarietas aliqua in uerbis incideret, unde iudex uerisimiliter ex concessis & negatis præsumere potest ipsam delatã merito quæstionibus exponendã, procedatur per sententias in tertium modum processum fidei terminandi, circa uigesimamtertiam quæstionem contentas, ipsam tormentis leuiter exponendo, adhibitis cautelis alijs quamplurimis & necessariis, de quibus circa principium huius tertiæ partis, supra patuit ad longum, & ex quibus pręsumitur talẽ esse aut innoxiã aut ream. Quartus modus incidit, ubi talis delatus inuenitur suspectus leuiter, & hoc uel confessione propria, uel depositione alterius detentæ, & sunt qui ad hanc leuem suspitionem reducunt illos qui ad procandũ mulieres maleficas consuluissent, uel ubi inter coniugatos odio se mutuo prosequentes, amorem procurassent, aut etiam pro aliquo cõmodo temporali apud maleficas laborassent, sed quia tales utiq; excõmunicati sunt tanquam hæreticorũ credentes, iuxta ca. excõmunicamus. 1. §. credentes. lib. 6. de hære. ubi dicitur. Credentes aũt eorum erroribus, hęreticos similiter iu

dicamus,quia etiã ex factis præsumitur de effectu, ad hoc arg.32.q.2.qui uiderit,ideo uidetur ꝙ acrius sunt punien di & sententiandi, q̃ illi qui de hęresi leuiter habentur suspecti,ꝓut iudicandi sunt aliqui ex leuibus coniecturis, puta quia eis seruicia exhibuissent,literas detulissent, eorum erroribus,si nullam fidem adhibuissent, ꝙ tamen il los non manifestassent,alimonia ab eis accepissent. Sed si ue illi,siue isti intelligantur,hoc quod in consilio peritorum conclusum fuerit super leuem suspitionẽ, prosequen dum erit à Iudice per talem practicam,talis enim aut ab iurabit,a canonice se purgabit,secundum quod in quarto modo processum fidei terminãdi,sub quæstione uicesima quarta tangitur.Sed tamen quia potius uidetur quod abiuratio sit indicenda,& hoc propter alle.ca. excõmnnicamus.1.§.qui uero inuenti fuerint sola suspitione notabili &c.tamen non debent si relabatur pœna relapsorum puniri,& procedetur prout in quarto modo processum fidei terminãdi,circa uicesimamquartam quæstionem tactum est.Quintus modus incidit,ubi talis delatus inuenitur suspectus uehementer,& hoc simili modo, uel confessione propria,uel depositione alterius maleficæ detẽtæ, & sunt qui ad hãc leuem depositioñem reducũt impeditores iudicum directe uel indirecte eorum officium inquirendo, maleficas impediẽdo,dummodo hoc scienter fecerint, ex cap.ut inquisitionis negocium.lib.6.de hære.Itẽ reducũt omnes qui impedientibus pręstant scienter auxiliũ, consilium uel fauorem, patet per allegatum ca.inquisitionis. Item reducũt qui citatos aut captos hæreticos instruunt de celanda ueritate,& ut illam subiaceant uel falsitatem asserant,& hoc ex ca.accusatus.&.§.fi.Item reducunt omnes, qui eos quos sciunt hæreticos receptant,sciente deducunt,uisitant,uel associant,munera mittunt,seu fauorẽ impendũt, quæ oĩa in fauorẽ non personæ,sed culpæ fiũt, ubi sciẽter fiunt,& ideo dicunt ꝙ ubi delata persona participat de præmissis , & hoc per consilium ita iudicatum fuerit,tunc iuxta quintum modum processum fidei termi nandi,sub quæstione uicesimaquinta sentẽtianda est, tali

ter ut oēm hæreſim ſub pœna relapſorū ubi reciderit, ha beat abiurare.Poſſumus tamen aſſerere adiiciendo ꝙ Iu dices reſpectum habeant ſuper unius cuiuſq; maleficæ in cinerata aut detenta, familiam, prolem, ſeu etiam progeniem, eo quod ut plurimum tales reperiuntur infectæ, cum maleficæ etiam proprios infantes ex dæmonū infor matione ipſis habent offerre, unde & indubie in quibuſcunque flagitiis informare, patent hæc ex prima parte operis. Probatur & ex eo quod ſic in ſimplici hæreſi propter agnitorum hæreticorū familiaritatem, dum quis de hæreſi infamatus exſtit; etiam conſequenter ratione familiaritatis eſt de hæreſi uehementer ſuſpectus, ita & in hac hęreſi maleficarum, pręfatus autem caſus patet in ca. inter ſollicitudines, extra. de purgatione. ca. ubi apparet ꝙ ratione infamiæ de hęreſi, fuit Decano cuidam indicta canonica purgatio, & ratione familiaritatis hęreticorum, abiuratio publica, & ratione ſcandali fuit priuatus beneficio, quouſque ſcandalum ſopiretur. Sextus modus incidit, ubi talis delatus efficitur ſuſpectus uiolenter, hoc autem fit non ad ſimplicem uel nudam depoſitionem alterius maleficæ detentæ, ſed ad iudicia facti, quæ eliciuntur ex quibuſdam uerbis & factis à malefica detenta perpetratis & prolatis, quibꝰ ad minus delata aſſeritur inter fuiſſe, & operibus deponentis cōmunicaſſe. Pro quorū in telligētia, aduertēda ſunt ea quæ ſupra quæſtione decima nona tacta ſunt, præcipue ſuper uiolentam ſuſpitionem, quomodo ex uiolentibus & conuincentibus oritur coniecturis, & qualiter Iudex uiolētatur ad credendū ex ſola ſuſpitione aliquem eſſe hæreticum, qui tamē fortaſſis bo nus catholicus in corde exiſtit. Sicut canoniſtę exemplificāt circa ſimplicem hæreſim, de eo qui citatus in cauſa fidei ad reſpondendum renuit comparere contumaciter, propter quam cōtumaciam excommnnicatur, in qua ubi per annum perſeuerauit, efficitur ſuſpectus de hæreſi uiolenter. Quare & a ſimili circa talem delatam aduertenda ſunt inditia facti, ex quibus efficitur uiolenter ſuſpecta, & ponatur caſus quod detenta malefica aſſeruit illam in

terfuisse suis maleficij, quæ tamen delata constanter negat, quid ergo faciet? utique opus erit considerare, an ex aliquibus operibus sit uehementer suspecta; & an uehemens suspitio in uiolentam ualeat transire, sicut in præfato casu citatus responsurus, ubi non comparet, sed renuit contumaciter, fit suspectus leuiter de hæresi, etiam ubi citatus fuit in non causa fidei. Si autem in causa fidei citatus renuit comparere, & propter contumaciam excommunicatur, tunc fit suspectus uehementer, quia tūc leuis suspitio transit in uehementem, & si per annum persistat, tunc uehemens transit in uiolentam, ita considerabit Iudex, si ratione familiaritatis contractæ cum detenta malefica sit delata uehementer suspecta, ut immediate in quinto modo incidenti tactum fuit, tunc opus erit considerare, an ipsa uehemens suspitio in uiolentam, transire possit, præsumitur enim quod transire possit, id est, quod flagitijs detentæ ipsa delata interfuit, ubi familiaritatem cum ea frequenter habuit. Est ergo procedendum Iudici iuxta sextum modum processum fidei terminandi, prout in uigesimasexta q̄one tangitur. Quod si quæritur quid faciet Iudex si adhuc talis delata ab altera malefica, detenta omnino persistat in negatiua, non obstantibus quibuscunque inditijs aduersus eam productis? respondetur.

Primo Iudex debet aduertere super earum negatiuas responsiones, an ex uicio seu maleficio taciturnitatis proueniant, siue non, & quidem ut in primis quæstionibus, quæstione decimaquinta & decimasexta huius tertię partis patuit, Iudex cognoscere potest si flere & lachrymas emittere ualeat, & ubi in quæstionibus quasi insensibilis redditur, ita quod ad pristinas uires faciliter redit, tunc quidem uiolenta suspitio aggrauatur, & tunc omnino nō est libere dimittenda, sed secundum ut in sexto modo sententiandi, & processum fidei terminandi patuit, supra allegato perpetuis carceribus ad pœnitentiam peragendam deputanda. Si uero maleficio taciturnitatis non sit infecta, propter uehementes dolores, quos in quæstionibus sustinet,

ſtinet, uerè & realiter, cum tamen aliæ ex maleficio taciturnitatis quaſi inſenſibiles redduntur, ut dictum eſt, tunc ultimum refugium Iudex habere poteſt ſuper canonicam purgationem, quæ ſi a ſeculari iudice indicitur, dicetur uulgaris licita, quæ nō numero purgationum uulgarium, de quibus 2.q.4.conſuluiſti. & cap. monomachiam dicitur. In qua purgatione ſi defecerit, ut reus uel rea iudicabitur. Septimus modus incidit, ubi delatus ipſe non reperitur legitime deprehenſus, nec propria confeſſione, nec facti euidentia, nec teſtiū ꝓductione legittima, ſed tantum reperitur a detenta malefica delatus uel delata, & cū hoc reperiuntur inditia quæ ipſum reddunt ſuſpectum leuiter uel uehemēter, utpote quia ſolummodo habuit magnam familiaritatem cum maleficis, tunc tali ratione infamiæ eſt dicenda canonica purgatio, iuxta canonem allegatum, inter ſollicitudines, & rōne ſuſpitionis hæreſim abiurare, cum pœna relapſorum ubi recidiuaret ſi uehementer ſuſpectus, uel ſine illa ſit leuiter, & procedatur ut in ꝓximo modo proceſſum fidei terminando, circa ca.27.q.tactum eſt. Octauus modus incidit ubi ſic delatus reperitur confeſſus hæreſim illam, ſed pœnitens & nunquam relapſum. Vbi notandum quod conſequenter ubi agitur de relapſis & non relapſis, pœnitentibus & non pœnitentibus, tales diſtinctiones tactæ ſunt propter Iudices, qui de ultimis inferendis ſupplicijs non ſe intermittunt, ideo ciuilis Iudex ſuper confeſſam ſiue pœniteat, ſiue non, ſiue relapſa fuerit ſiue non, per ciuiles & imperiales leges procedere poteſt, ut iuſtitia ſuadebit, tantummodo recurſum ad ipſos tredecim modos ſententiandi habere poteſt, & ſecundum illos reſoluere ubi aliquod ambiguum interuenerit.

Super modum sententiandi maleficam, malefi cia tollentem, insuper etiam super maleficas obstetrices & malefi cos saggitarios.

QVAESTIO XXXIIII.

QVintusdecimus modus processum fidei ter minãdi,& sententiandi,est quãdo delatus de hæretica prauitate,reperitur maleficia non inferenté,sed tollentem.Circa istum talis practica est seruanda,quia aut utitur remediis licitis,aut illicitis,& siquidẽ licitis,nõ ut malefi cus,sed ut Christicola est iudicandus. De quibus licitis re mediis supra circa principiũ huius tertiæ partis ad longũ patuit.Si uero illicitis,tũc distinguendũ,quia aut sunt illi cita simpliciter,aut secũdũ quid.Si simpliciter, adhuc du pliciter,quia uel nocumento proximi, uel sine nocumen to,utroque tñ modo semper cũ expressa dæmonũ inuoca tione.Si uero illicita,secũdũ quid,puta quia absq; expres sa,licet nõ absq; tacita dæmonũ inuocatione fiũt,talia iu dicãtur uana,potius q̃ illicita nominari a canonistis & cer tis theologis,ut supra in 1. q. huius ultima parte totius operis patuit. Iudex ergo quicũq;,siue ecclesiasticus siue ciuilis,licet primos & ultimos nõ habeat reprobare, & si gnãter primos potius cõmẽdare,& ultimos tollerare,pro ut canonistæ asserũt licitũ esse uana uanis cõtũdere.Illos tñ qui cũ expressa dæmonũ inuocatione maleficia auferũt nullo mõ tollerare debet,pręcipue illos qui cũ nocumẽto proximi talia cõmittũt, & dicũtur cũ nocumẽto proximi practicare,qñ maleficiũ ita ab uno aufertur ꝙ alteri infer tur,nec obstat si illa cui infertur sit malefica ꝑ se,siue nõ, siue sit illa quæ maleficiũ intulit siue non & siue sit homo siue quęcũque alia creatura, patent super hæc oĩa acta & gesta in prima q.supra allegata,deducta.Si queritur,quid faciet Iudex,ubi talis asserit se maleficia tollere per licita

&

& nō illicita remedia, aut qūo possit talia ueraciter Iudex cognoscere? Respondetur ꝙ citato illo, interrogetur quibus mediis utatur, nec tamen uerbis suis standū, sed ecclesiastic⁹ Iudex cui ex officio incūbit, diligenter inquirat siue per se, siue per plebanū aliquem, quia singulis parrochiis exacte sub præstito iuramento quod exigere potest, perquirat quibus remedijs utatur, & si quidē inuentū fuerit, prout cōmuniter inueniūtur cum superstitiosis remediis omnino non sunt propter horribiles pœnas a canonibus inflictas, ut inferius patebit tollerandę. Et si quęritur unde possunt remedia licita ab illicitis discerni, cum semper asserant se quibusdam orationibus, & herbarum applicationibus, huiusmodi amouere? Respondetur, hoc facile foret dummō diligens inquisitio fieret, nam quia necesse habent sua superstitiosa remedia occultare, eo ut nō reprehendantur, seu ut facilius mentes simpliciū illaqueare ualeant, ideo huiusmodi uerbis aut herbarum applicationibus insistunt, tamen ex quatuor superstitiosis eorum actibus tanquam sortilegæ & maleficæ manifeste reprehenduntur. Sunt enim de occultis diuinantes, & ea quæ non nisi malorum spirituum reuelatione scire possunt reseruantes. Exempli gratia. Vbi pro sanitate acquirēda frequentantur a læsis, causam læsionis, aut maleficij aperire & manifestare sciunt, ut si ratione altercationis cum uicina acciderit, uel aliqua ex causa, alia, hoc ipsum perfectissime nōscunt, & iudicare frequentantibus sciunt. Secundo, ubi ad unius nocumenti seu maleficii curam se intromittunt, alterius uero minime, prout in diocœsi Spirensi, malefica quædam in loco quodam, zu hoffęn nuncupato, existit, quæ licet plures sanare uideatur, certos tamen minime se posse curare fatetur, nullam ob aliam causam, nisi ut ab incolis fertur, quod maleficia talib⁹ illata sint tā fortiter ab aliis, ut asserit maleficis impressa, & hoc utique uirtute dęmonum, quod illa amouere non ualeant, quia uidelicet dęmon nō semper dæmoni cedere potest, aut nō uult. Tertio ubi super huius maleficia illata singulariter exceptiones facere noscuntur, prout in ipsa ciuitate Spirensi

renſi contigiſſe noſcitur,dũ quędam honeſta perſona maleficiata in tibiis,huiuſmodi diuinatricẽ ob ſanitatis gratiam aduocaſſet,illa domum ingreſſa,& eam dum intuita fuiſſet,talem exceptionem fecit,ſi,inquit, ſquamos & capillos in uulnere nõ habuerit,reliqua oĩa extrahere potero,cauſam etiam lęſionis aperuit,licet ex ture,& ad duo miliaria aduentaſſet,dicẽs,quia cum uicina altercaſti,tali die,ideo tibi accidit,præter ſquamos etiam & pilos, alias quamplures diuerſorum generum res extraxit,& ſanitati reſtituit.Quarto,ubi ſuperſtitioſis inſiſtunt ; aut inſiſtere faciunt cæremonijs,& ſic ante Solis ortum,uel alio determinato tempore,ſe frequentari uolunt,dicentes quod infirmitates ultra angariam illatas ſanare nequeant,aut ꝙ tantummodo duas aut tres perſonas per annum ſanare ualeant,licet nõ ſanando,ſed a lęſionibus ceſſando,ſanare uideantur. Poſſunt & addi quamplures aliæ conſiderationes,circa talium perſonarum cõditiones,quia ut plurimũ retroactis temporibus male & reprehenſibilis uitæ fuerũt diffamatæ,ſeu adulteræ, aut maleficarum ſuperſtites, unde ex nulla ſanctitate uitæ hæc gratia ſanitatis a DEO collata.Incidentaliter reducuntur & obſtetrices maleficæ omnes alias maleficas in flagitiis excedentes,de quibus & in prima parte operis deductum eſt,quarum etiam tãtus numerus, ut ex earum confeſſionibus compertũ eſt,quod non æſtimatur uillula ubi huiuſmodi non reperiantur exiſti; cui periculo utique a præſidentibus foret in parte ſuccurendum,ut non niſi iuratæ obſtetrices a præſidentibus deputaretur,cum alijs remedijs quæ in ſecunda parte operis tacta ſunt.Incidit & de maleficis ſagitarijs in contumeliam utiq; Chriſtianæ religionis tanto periculoſius detegentes quanto & ſecuriores habent in terris optimatũm & principum,receptatores, fautores, & defenſores. Sed quod omnes tales receptatores,fautores,&c.omnibus maleficis plerũq; in certis caſibus damnabiliores exiſtũt ſic declaratur.Nam talium defenſores a canoniſtis & theologis in duplici genere aſſignantur . Quidam nam errorem,alij uero perſonam ſunt defendentes,& hi quidẽ qui-

errorem,

errorem,damnabiliores ipsis qui errant existunt, cum nō solum hæretici,immo hæresiarchi habendi sunt,ut patet 24.q.3.qui illorum.Et de his defensoribus cōmuniter nō loquuntur iura,eo quod ab aliis hereticis non distinguūtur,in quibus etiam habet locum ca.ad abolédam.§.presf. sæpe allegatum.Quidam alij sunt,qui licet non defendūt errorem,defendunt tamen personam errantem, utpote q̄ resistunt uiribus & potentia,ne tales malefici seu quicūq; alij hęretici ueniant ad manus Iudicis fidei ad examinandum,uel puniendum, & similia. Simili modo etiam fautores talium sunt in duplici genere, quidam namq; sunt, qui publica funguntur auctoritate,hoc est publicæ personæ,ut domini temporales,seu etiam spirituales,temporalem iurisdictionem habentes,qui etiam fautores esse possunt duobus modis,obmittendo & committendo,obmittendo, scilicet facere ea circa maleficos uel suspectos infamatos,uel credentes,receptatores,defensores & fautores, ad quæ ex eorum officio obligantur, cum tamen ab episcopis uel inquisitoribus, uel eorum alteri requiruntur, utpote si eos non capiant, uel captos non diligenter custodiant uel infra districtum suum ad locum de quo eis mandantur nō deducāt,aut executionem promptam de eis nō faciant,& similia,ut patet in ca. ut inquisitionis. in prin. lib.6.de hære.Committendo autem, ut potè si captos huiusmodi, siue episcopi aut iudicis eius licentia uel mandato,a carcere liberent,uel processum, iudicium uel sententiam eorū directè uel indirectè impediant,uel similia peragunt,ut patet c.allegato,ut officium.§.prophi.Pene taliū in pręcedentibus circa secundū principale huius operis,& circa finem, ubi de maleficis sagittariis, & aliis armorum incantantoribus tactū est,declaratæ sunt.Ad præsens sufficiat ꝙ oēs tales,ipso iure sunt excōmunicati,& duodecim magnas pœnas incurrunt,patet extra.de hęre. excōmunicamus.1.§.credentes.& can. allegato. ut inquisitionis.§. prohibemus.In qua excōmunicatione si per annum perstiterint animo pertinaci,ex tunc sunt ut hęretici cōdemnādi ut eo ca.&.§.alle.Qui uero dicendi sunt receptatores,

& an habendi sunt,ut hæretici.Respondetur ꝙ recipiẽtes huiusmodi maleficos sagittarios, aut quoscunq; armorũ incantatores,nigromãticos seu maleficos hęreticos, de q̃bus in toto opere tractatũ est,sunt in duplici genere,sicut etiã de eorũ defensoribus & fautoribus tactũ est. Quidã namq; sunt,qui nõ tantũ semel uel bis, sed pluries & frequenter tales suscipiunt,& isti propriè,& secundum uim uocabuli,dicuntur receptatores a receptãdo,quod est uerbum frequentatiuũ,& tales receptatores quandoq; sunt sine culpa,utpote si ignoranter hoc faciũt,nec aliquid unquam sinistri de eis suspicati sunt. Aliquando sunt in culpa,utpote qñ eorum errores sciunt & nõ ignorãt, quia ecclesia tales semper persequitur tanquã crudelissimos fidei hostes,& non minus dñi terrarum eos receptant,tenent, defendunt,&c. tales propriè sunt & dicuntur hæreticorũ receptatores,& de talibus etiã loquuntur iura, & ꝙ sunt excõmunicati,iuxta ca.excom.1.§.credentes. Quidam aũt nõ pluries & frequenter,sed tantũ semel uel bis hmõi maleficos aut hæreticos receperũt,& isti nõ uidẽtur propriè dici receptatores,quia non frequentarunt, sed receptatores,q̃a eos receperũt, & nõ receptauerũt,licet archidiaconus dicat contrarium in c.quicunq;.super uer.receptatores,de quo tñ non est magna uis,quia nõ de uerbis sed de factis curandũ est.Ponitur tñ differentia inter receptatores & receptores,eo ꝙ domini terrarũ semper dicuntur talium receptatores,ubi simplices qui eos expellere non habent,nec possunt,& si receptores sint,sunt tamen sine culpa. Vltimo aũt de impeditoribus officij inquisitionis episcoporum,contra hmõi maleficos hęreticos,qui sunt & si hęretici dicendi sunt. Ad quod respondetur ꝙ hmõi impeditores sunt in duplici genere. Quidã namq; sunt qui impediũt directe, ut qui captos pro hęresis crimine a carcere propria temeritate liberant,uel processus inquisitionis lacerant,testes in causa fidei, pro eo ꝙ testificati sunt, uulnerant,uel si dñs temporalis statuat,ꝙ nullus nisi ipse de hoc crimine cognoscat,aut ꝙ nullus nisi sibi de hoc crimine accusari possit nec testificari nisi corã eo, & similia, &

isti impediunt directe, iuxta no. per Io. An. in c. statutum, super uer. directè, lib. 6. de hær. & qui processus iudicium uel sniam in tali causa fidei directe impediunt, uel qui ad hæc agenda præstiterint auxilium, consilium, uel fauorē, & tales licet sint multū culpabiles, non tñ ex hoc sunt hæretici iudicandi, nisi aliter apparet ꝙ essent consimilibus erroribus maleficorū inuoluti cū pertinaci uolūtate, sunt tamen ipso excōicationis mucrone percussi, iuxta c. ut inquisitionis. §. prohibemus. sic ꝙ si in illa excōicatione steterint per annū animo pertinaci, ex tunc sunt ut hæretici condemnandi, ut patet c. & §. alle. Quidā uero sunt qui impediunt indirectè, utpote qui statuunt ꝙ nullus portet arma ad capiendum hæreticos, nisi de familia domini tēporalis, & similia, iuxta no. per Ioan. An. in c. statutum, super uer. indirecte, & tales sunt minus culpabiles q̃ primi, nec sunt hæretici, sed sunt excommunicati, iuxta allegatū capitulum, Vt inquisitionis. Et ēt præstantes ad hoc consiliū, auxilium, uel fauorē, taliter ꝙ si steterint, in illa excōmunicatione per annū animo pertinaci, ex tunc uelut hæretici sunt condēnandi, per alle. c. & §. prohibemus. Quod sic est intelligendum ꝙ hæretici condemnantur taliter ꝙ si uolunt redire, recipiuntur ad misericordiam, errore prius abiurato, aliàs ut impœnitentes tradentur curiæ seculari, ut patet per c. ad abolendam. §. præsenti. Epilogando. Maleficæ obstetrices prout aliæ maleficæ maleficia inferentes, secundum qualitatem criminum condemnantur & sententiantur, & à simili maleficæ maleficia superstitiose ut dictum est, opere diaboli tollentes, cùm non dubium sit ꝙ sicut auferre, ita & inferre possunt, unde & ex quodam pacto totaliter maleficæ ex dæmonum informatione cōueniunt, ut hæ quidem lædere, aliæ uero sanare debēt, ut sic eo facilius mentes simpliciū illaqueando, suam perfidiā augmentant. Sagittarij uero & alii armorū incantatores malefici, cum non nisi ex fauore, defensione, receptatione præsidentium sustentantur omnes tales, pœnis præscriptis subiacent, & qui officiales quoscunque contra huiusmodi maleficos, aut eorum fautores, & c. in eorum officio

cio impedirent, ſimili modo excommunicati ſunt, & omnibus pœnis uti fautores ſubiacens, uerùm ubi ſteterint per annum in illa excommunicatione animo pertinaci, ſi redire uoluerint abiurent impedimentum & fautoriam, & ad miſericordiam admittuntur, aliàs ut impœnitentes hæretici traduntur brachio ſeculari. Et ubi non ſtent per annum, nihilominus contra impeditores huiuſmodi poteſt procedi, ut contra fautores hæreticorum, ar. ca. accuſatus. §. ultimo. Et quod dictum eſt de fautoribus, defenſoribus, receptatoribus, & impeditoribus, ſuper maleficos ſagittarios, &c. idem & per omnia intelligendum eſt erga quaſcunque maleficas, aut maleficos, hominibus, iumentis, & terræ frugibus, uária nocumenta inferentibus, uerum & ipſi malefici quicunque, ubi in foro pœnitentiæ ſpiritu contrito & humiliato, peccata deflentes, & pure confitentes, ueniam petierint, ad miſericordiam recipiuntur, aliàs ubi innoteſcunt, contra eos procedere debent quibus ex officio incumbit, citando, atteſtando, capiendo, & procedendo in omnibus iuxta criminum qualitatem, uſque ad ſententiam diffinitiuam incluſiuè, ut tactum eſt, ſi & inquantum huiuſmodi præſidentes æternæ damnationis laqueum, propter excommunicationem eis ab eccleſia inflictam, euadere uelint.

Huius ultimæ partis, super modos sententiandi meleficos, quousque friuolè, aut etiam iustè appellantes.

QVAESTIO XXXV.

SI vero ad appellationis remedium finaliter delatum confugere Iudex cerneret, notandum primo quod hæc interdum ualida atque iusta, interdum friuola atque nulla decernitur. Cum enim in negociis fidei summarie simpliciter & de plano fit procedendum, ut ex præcedentibus sæpe tactum est, ex ca. multorum querela. in cle. ubi & appellationis remedium interdicitur. Attamen quia Iudices interdum sponte propter negotii arduitaté libenter ipsum prorogant & dilatant, ideo aduertere possunt quòd ubi delatus sentiret se a Iudice realiter & de facto contra ius, & iustitiam aggrauatum, utpote quia eum ad se defendendum admittere noluit, uel quia solus sine consilio aliorum, uel etiam sine assensu episcopi, uel eius uicarij pronunciauit delatum quæstionare cum alias sufficientes probationes pro & contra habere potuisset, & huius similia, tunc quidem áppellatio foret iusta, aliàs non. Secundo notandum quòd Iudex appellatione huiusmodi ubi præsentata, tunc absque perturbatione & motu debet petere copiam appellationis, protestando uerbo quod non curat sibi tempus, & cum ipse delatus tradiderit sibi copiam appellationis, aduertat ꝙ adhuc habet duos dies ad respondendũ, & post hos duos, adhuc triginta ad apostolos adhibendum. Et licet statim possit respondere, & apostolos dare istos uel illos, ubi sit multum expertus & peritus, tamen ut cautius procedatur, melius est ut aliquẽ terminum x. uel xx. uel xxv. dierum eidem ad dandum pariter & recipiendum apostolos quales dare decreuerit, assignare cum potestate prorogandi. Tertio notandum est

iudici

Iudici quod infra tempus iuris, & infra tempus assignatum debet diligenter attendere & discutere causas appellationis, seu grauamina allegata, & si uidet habito bono consilio peritorum, quod iniustè & indebitè delatum aggrauauit, ad se defendendum non admittendo, uel quæstionibus non debito tempore exponendo, uel similia, adueniente termino assignato, corrigat errorem suum, & reducat processum ad punctū & statum in quo erat quando defensiones ille petiuit, uel terminum ad interloquendū assignauit & similia, & tollat grauamen, quo ablato procedat prout ante, quia per amotionem grauaminis appellatio quæ erat aliqua fit nulla, iuxta capitulum cessante extra de appellationibus. Sed hic tamen diligenter attēdat circūspectus & prouidus Iudex, ꝙ quædā sunt grauamina reparabilia, & sunt illa de quibus iam dictum est, & tunc habent locum ea quæ dicta sunt. Quædam autem sunt irreparabilia, utpotè si delatus fuerit quæstionatus realiter & de facto, & post euadens appellat, uel si clenodia, & aliqua utilia simul cum uasis & instrumentis quibus malefici utuntur, fuerunt recepti & combusti, & similia quæ nequeunt reparari, nec reuocari, & tunc non habet locum prædictus modus, scilicet processum ad statum reducere, in quo fuit grauamen huius irrogatum. Quarto notandū iudici est, quòd licet à die respōsionis habeat triginta dies ad apostolos exhibendum, iuxta cap. de appellationibus, & possit petenti assignare ultimum diem iuris, hoc est tricesimum, ad apostolos recipiendum, tamen nec uideatur quòd uelit uexare delatum, & de uexatione indebita reddat suspectum, & ne uideatur confirmare grauamen sibi impositum propter quod extitit appellatum, melius est ꝙ assignet infra tempus iuris terminum competentem, utpote decimum diem, uel uicesimum, & potest postmodū si expedire noluerit, adueniente termino prorogare, dicēdo se fuisse alijs negotijs implicatū, uel huiusmodi. Quinto notandū Iudici est, ꝙ quando præfixit terminū appellāti & apostolos petenti, ꝙ non assignet solum ad apostolos dandum, sed ad dandum pariter & recipiendum, quia si assignaret

assignaret ad dandum tantũ, tunc Iudex a quo appellatetur haberet appellanti mittere. Assignabit ergo ei terminum, hoc est, talem diẽ talis anni, ad dandũ eis, & recipiendũ a Iudice apostolos, tales quales dare decreuerit. Sexto, notare debet ꝙ in assignatione huius termini, non dicat respondendo, ꝙ dabit apostolos negatiuos aut affirmatiuos, sed ut plenius deliberare possit; dicet ꝙ exhibebit tales quales tunc decreuerit exhibendos. Attendat etiam ꝙ in assignatione huius termini, appellanti ut tollatur omnis cautela, & astutia, & malitia appellantis, assignet locum in specie, diem & horã, utpote quod assignet uigesimum diem Augusti, anni præsentis, & horam uesperã, & camera ipsius Iudicis, in domo tali, talis ciuitatis uel loci sitam, tali appellanti ad dandum & recipiendum apostolos tales quales decreuerit exhibendos. Septimo notat ꝙ si decreuerit in animo suo detinere delatũ crimine requirente, & iustitia exigente in assignatione termini ponat, ꝙ assignat talem terminũ ad dandum uel recipiendũ personaliter apostolos, ipsi appellant, assignetq; talem locum eidem appellanti, ad dandum eidem, & recipiendũ ab eo apostolos, de quo sit in potestate Iudicis appellantẽ libere retinere, dati tñ prius statim apostolis negatiuis, alias non. Octauo notet Iudex ne aliquid innouet circa appellantem ipsum capiendo, uel quæstionando, seu a carcere liberãdo uel alias ab hora qua fuit sibi appellatio præsentata, usq; ad horam qua tradidit apostolos negatiuos. Epilogando. Nota sępe contigit ꝙ delatus quando dubitat ꝙ contra eũ feratur sententia, quia constat sibi de culpa sua, frequẽter recurrit ad appellationis remedium, ut sic subterfugiat Iudicis sententiam, unde ab ipso appellat, & causas friuolas assignat, utpote ꝙ Iudex eum captum tenuit, & cautioni idoneæ eũ tradere noluit, & similia friuola colorata, qua appellatione Iudici pręsentata, copiã appellationis petat, qua habita statim uel post duos dies, responsionem, diem, & horam, & locum appellanti ad dandum & recipiendũ apostolos tales quales decreuerit præfigat, infra terminũ tñ Iuris, utpote. 25. 26. uel 30. diem talis mensis, infra quẽ

terminũ assignatum Iudex copiã appellationis & grauamina seu causas propter quas appellat diligẽter discutiat, & cum bono consilio iuris peritorum, deliberaret an exhibeat appellanti apostolos negatiuos, hoc est responsiones negatiuas, appelationem nõ admittendo, Vel affirmatiuas & reuerentiales mittendas ad iudicẽ ad quem appellat appellationi deferendo, Si enim uideat ꝙ causæ appellationis sunt falsæ uel friuolæ atq; nullæ, & ꝙ appellans non uult nisi iudicium subterfugere, seu prorogare, det apostolos negatiuos siue refutatorios. Si aũt uideat quòd grauamina sunt uera, & iniuste, sibi illata, & non sunt irreparabilia, uel dubitat si est ita, uel aliàs fatigatus propter malitiam appellantis, uult se a tanto onere liberare, exhibeat appellanti apostolos infirmatiuos seu reuerentiales. Adueniente igitur appellanti termino assignato, si iudex nondum formauit apostolos seu responsiones, uel alias nõ est dispositus, peremptoriè potest rogare simul vel successiuè usque ad trigesimum diem, qui est ultimus terminus iuris ad exhibendum apostolos assignatos. Si autem formauit & est dispositus, potest statim dare apostolos appellanti. Si igitur decreuerit dare apostolos negatiuos, seu refutatorios, aduertente termino peremptorio assignato, exhibebit per modum qui sequitur in scriptis.

ET dictus Iudex respondens præfatæ interiectæ appellationi, si dici appellatio mereatur, dicit ꝙ ipse iudex & secundum canonicas sanctiones, seu etiam imperialia statuta, seu leges, processit, & procedere intẽdit, & a iuris utriusq; tramite non discessit, nec discedere intendit, minusq; ipsum appellantẽ aggrauauit, nec aggrauare intẽdit, aut intellexit, quod patet per causas coloratas allegatas singulas decernendo. Non enim grauauit in hoc, quod eum cẹpit & captum tenuit, quia cum sit sibi delatus de tali hæretica prauitate, & testes multos habeat contra eum, merito ipsum tanquam conuictũ de hæresi uel sibi uehementer suspectum, captum tenere debuit, atque debet, nec grauauit eum, quia dare ipsum noluit cautioni, nam cum crimen hæresis sit crimen de maio

ribus,& ipse appellans esset conuictus, & statim in negatiua nequaquam erat,nec est cautioni etiam maximę dandus,si est & erat in carceribus detinendus, & sic discurrat per alias rationes. Quo facto, dicat sic: Quare apparet quod ipse iudex debite & iustè processit, & a iuris semitis minimè deuiauit, minusque ipsum in aliquo aggrauauit,sed ipse appellans per quasdam causas coloratas atq; fictas nititur subterfugere iudiciũ iniustè & indebitè appellando,propter quæ eius appellatio est friuola atq; nulla,utpotè a nullo grauamine interiecta, peccans enim in materia & forma.Et cum appellationibus friuolis nec iurare deferãt,nec sit a iudice deferendum,ideo dixit iudex ipse quod interiectam appellationem nõ admittit,nec admittere intẽdit,nec ei defert,nec deferre proponit, & hãc responsionem offert dicto tali sic indebitè appellanti pro apostolis negatiuis, & mandat ineri statim immediate post appellationem prædictam eidem præsentatam, & si tradat notario qui appellationem eidem præsentauit.

QVibus apostolis negatis sic adhibitis appellanti, statim iudex continuando ipsum suum officium exequatur,mandando eundem capi seu detineri uel ipsum arrestãdo,uel terminum ad cõparẽdũ corã se eidem assignando,uel aliquid simile propter quod appareat ꝗ non desinit esse Iudex,continuabitque processum suum contra appellantem quousq; a iudice ad quem est appellatum sit prohibitus ne procedat.Caueat tamen Iudex quod nullam nouitatem faciat contra appellãtem personã,nec ipsum capiendo, nec si captus est a carcere liberando,nec alias ab hora qua fuit sibi appellatio præsentata,quousq; apostolos ei tradiderit negatiuos,sed ex tũc ut prædicitur,poterit si iustitia hoc requirat, quousq; sit prohibitus a iudice ad quem fuerat appellatum, & tunc cum processibus clausis & sigillatis,& cum fide ac tuta custodia,idonea cautione si oportuerit remittat eum ad Iudicem ante dictum.Si autẽ Iudex exhibere decreuerit apostolos affirmatiuos & reuerentiales, adueniente eidem

termino peremptorio aſſignato ad dandum & recipiendum apoſtolos, exhibebit per modum qui ſequitur in ſcriptis.

ET dictus Iudex reſpondendo præfatæ interiectę appellationi, ſi dici appellatio mereatur. Dicit enim ipſe iuſtè, & prout debuit in cauſa præſenti proceſſum & nõ alias, nec dictum aggrauatum ſe appellaſſe aggrauare intendit, qđ patet per allegatas rationes, ſingulas diſcurrẽdo, nõ enim ipſum aggrauabit in hoc quod dixit, &c. diſcurrat per cauſas ſingulas appellationis, meliori modo & cum ueritate quia poterit reſpondendo, cõcludendo ſic, quare apparet quod ipſe iudex dictum appellantem nullatenus aggrauauit, nec cauſam dedit eidem appellanti, metuens ne ſecũdum eius demerita ad iuſtitiam procedatur, propter quod eius appellatio eſt friuola atq; nulla, quia a nullo grauamine interiecta, nec ei eſt iure a Iudice deferendum, uerum propter reuerẽtiam ſedis apoſtolicæ ad quam extitit appellatum, dicit ipſe iudex quod dictam appellationem admittit eiq; defert, & deferre intendit, totum pręſens negocium ad S. dominum noſtrum Papam, & ſanctã ſedem apoſtolicam remittendo, aſſignando eidem appellanti certũ tempus, ſcilicet tot menſes proxime ſubſequentes, infra quos cum proceſſibus, clauſulis, & ſigillatis ſibi per ipſum iudicem tradendis, uel alias datã idonea cautione de præſentando, ſeu in Romana curia, uel cum fida & tuta cuſtodia eidem per ipſum iudicem exhibenda, habeat in Romana curia præſentare domino noſtro Papæ, & hanc reſponſionem offert ipſę iudex eidem appellanti, pro apoſtolis affirmatiuis, & mandatur eam inſeri immediate poſt interiectam appellationem eidem pręſentatam, & ſi tradet eam notario qui appellationem eidem præſentauit.

ATtendat autem prudens iudex quòd mox ut apoſtolos reuerentiales appellanti exhibuit, in cauſa illa pro qua ille appellauit, ſtatim ipſe definit eſſe Iudex, nec põt amplius de illa cognoſcere, niſi ſibi ſã remiſſa per ſanctiſſ. dñm noſtrum Papam, quare de cau

sa illa se amplius non intromittat, nisi mittendo dictũ appellantem per modum prędictum ad D. nostrum Papam, assignando eidem terminum competentem, utpotè unius mensis, duorum uel trium, quatenus interim possit se ad eundem disponere & parare, recipiatq; ab eo de comparẽdo, & se præsentando in Roma. curiam infra eundem terminum assignatum, idonea cautione, uel si appellans non potest illam præstare, mittatur cum fida & tuta custodia, uel obligat se melius quo poterit, quatenus se infra terminum assignatum in Romanam curiam præsentabit dño nostro Papæ, uel per ipsum non stabit. Si autem iudex habet causam aliam, ac procedit contra eam in alia causa in qua delatus non appellauit, in ipsa illa cũ iudex remanet prout ante iudex, etiam si post admissam appellationem, & datis apostolis reuerentialibus, ipse appellans accusatur & denunciatur iudici de aliis hæresis criminibus, de quibus non agitur in causa pro qua appellauit, nõ desinit esse iudex, imo potest pro se ad informandũ, & testes examinandũ liberè prôut prius, & finita prima causa in Romana curia, uel ad iudicẽ remissa, potest procedere liberè in secunda. Aduertant autem iudices ꝙ processus clausos & sigillatos ad Roma. curiam mittant, iudicibus assignatis, qui iustitiam faciant, processus meritis actitatis, nec inquisitores ibi curent agere contra appellantes, sed dimittant eos prædictis suis iudicibus iudicandos, qui iudices si inquisitores nolunt facere partem contra appellãtes procedent ex officio ad procurationem appellantiũ, si uoluerint expediri. Aduertant etiam iudices quod si ad appellantium instantiam citentur personaliter, & compareant, caueant tamen omnino litem nõ iurare, sed attendãt processus exhibere, & totam causam ad illos reducere, & procurent ut citius poterunt remeare, ne ibi tædiis, miseriis laboribus & expensis, damnabiliter fatigentur, sequuntur namq; damna ecclesiæ, & hęretici confortãtur, & est post non inueniunt iudices tantum fauorem & reuerentiam, nec timentur, prout eorum præsentia facit. Item ipsi hæretici alii quicunque, uidentes iudices in Romana curia

fatigari,& detineri, erigent sibi cornua & contemnent, ac malignabuntur,& audacius hæreses minabunt, & ubi agitur contra eos, simili modo appellabunt. Alij etiam Iudices efficiuntur debiliores, an negotia fidei prosequendum, & ad hæreticos extirpandum, metuentes ne per consimiles appellationes, tædiis, & miseriis fatigentur, hęc omnia cedent in magnum præiudicium fidei ecclesiæ sanctæ DEI, à quibus singulis sponsus ipsius ecclesiæ eam præseruare dignetur.

SEQVITVR IN PRAECEDENTEM TRACTATVM APPROBATIO, ET SVBſcriptio Doctorum almæ uniuerſitatis Colonienſ.

IVXTA FORMAM PVBLICI inſtrumenti.

IN NOMINE DOMINI NOSTRI, IESV CHRISTI, Amen. Nouerint uniuerſi præſentes publicum inſtrumẽtum lecturi, uiſuri, & audituri. Quod anno à natiuitate eiuſdem Domini noſtri, Milleſimo, quadringenteſimo, octuageſimoſeptimo, Inditione quinta, die uero ſabbati, decimanona menſis Maij, hora quinta poſt meridiem, uel quaſi pontificatus ſanctiſſimi in CHRISTO patris & domini noſtri domini Innocentii, diuina prouidentia Papæ octaui, Anno tertio. In mei notarij publici & teſtium infraſcriptorũ, ad hoc ſpecialiter uocatorũ & rogatorum præſentia perſonaliter conſtitutus, Venerabilis & religioſus frater Henricus inſtitoris ſacræ theologiæ profeſſor, ordinis prædicatorum, hæreticæ prauitatis inquiſitor, a ſancta ſede apoſtolica, una cum uenerabili & religioſo fratre Iacobo Sprenger, etiam ſacræ

theologię professore, ac conuentus prędicatorum Colonień. priore collega suo specialiter deputatus, pro se & dicto collega suo proposuit atque dixit, modernus summus pontifex scilicet, dominus Innocētius Papa præfatus, per unā patentē bullam commisit ipsis inquisitoribus Henrico & Iacobo, ordinis prædicatorū & sacræ theologiæ professoribus prædictis, facultatem inquirendi apostolica auctoritate super quascunq; hæreses præcipuè autem super hæresim maleficarum, modernis temporibus uigentem, & hoc per quinque ecclesias Metropolitanas, uidelicet, Maguntineń. Colonień. Treuereń. Saltztburgeń. & Bremeń. cum omni facultate contra tales procedendi, usque ad ultimum exterminium, iuxtà tenorem bullæ apostolicæ, quàm suis habebat in manibus, sanam, integram, illęsam, & non uiciatam, sed omni prorsus suspitione carenti. Cuius quidem tenor bullæ sic incipit. Innocentius episcopus seruus seruorum D E I. Ad futuram rei memoriam summis desiderantes affectibus, prout pastoralis solicitudinis cura requirit, ut fides catholica nostris potissime temporibus ubiq; augeatur & floreat &c. Finit autem sic, Datum Romæ apud sanctum Petrum, Anno incarnationis dominicę Millesimo, quadragentesimo octuagesimo quarto, Nonas Decembris. Pontificatus nostri Anno primo.

Et quia nonnulli animarum rectores, & uerbi D E I prædicatores publicè in eorum sermonibus ad populum asserere & affirmare non uerebantur maleficas non esse, aut qui nihil in nocumētum creaturarum quacūque operatione efficere possent, ex quibus incautis sermonibus nonnunquam seculari brachio ad puniendum huiusmodi maleficas amputabatur facultas, & hoc in maximum augmentum maleficarum & confortationem illius hęresis. Ideo præfati inquisitores, totis eorum uiribus cunctis periculis & insultibus obuiare uolentes, tractatum quendam non tam studiose, quàm laboriose collegerunt. In quo non tam huiusmodi prędicatorum ignorantiam, pro catholicę fidei conseruatione repellere, nisi sunt quā-

tum

tum etiam in exterminium maleficarum debitos modos sententiandi & easdem puniendi, iuxta dictæ bullę tenorem, & sacrorum canonum instituta laborarunt. At quoniam consonum rationi est, ut ea quę pro communi utilitate fiunt, etiam communi approbatione doctorum roborētur. Ideo ne pręfati rectores discoli, & prædicatores sacrarum literarum ignari æstimarent prædictum tractatum, sic ut prȩmittitur collectum minus bene doctorum determinationibus, & sententiis fulcitum, eundem almæ uniuersitati Colonień. seu nonnullis ibidem sacrę paginę professoribus ad discutiendum & collationandum obtulerunt, ut si qua reprehensibilia, & a catholica ueritate dissona reperirentur, eorum iudice sic refutarentur, quod tamen cōsona catholicæ ueritati approbarentur, quod subscriptis modis factum fuit.

In primis egregius dominus Lambetrus de Monte, manu sua propria se subscripsit, prout sequitur. Ego Lambetrus de Monte, sacræ theologiæ humilis professor, Decanus pro tēpore facultatis sacræ paginæ eiusdem studii Colonień. fateor ac manu mea propria istum tractatum tripartitum per me lustratum, & diligenter collationatum, quo ad eius partes primas nihil continere, saltim meo humili iudicio, quod sit contrarium aut sententiis non errantium philosophorum, aut contra ueritatem sanctę catholicæ & apostolicæ fide, aut contra doctorum determinationes, a sancta Ecclesia approbatorum aut admissorum. Tertia etiam pars utique sustinenda & approbanda, quo ad illorum hæreticorum punitiones, de quibus tractat inquantum sacris canonibus non repugnat. Iterum propter experimenta in hoc tractatu narrata, quę utique propter famam tantorum uirorum præcipuorum etiam inquisitorum creduntur esse uera. Consulendum tamen uidetur quod iste tractatus doctis & uiris zelosis, qui ex eo sana, uaria, & matura consilia in exterminium maleficarum conferre possunt, communicetur simul & ecclesiarum rectoribus timoratis & conscientiosis duntaxat, ad quorum doctrinam subditorum corda in odium

tam

tam pestiferæ hæresis incitari poterunt ad cautelã bono rum pariter & malorum inexcusabilitatem atq; punitionem, ut sic misericordia in bonis & iustitia in malis luce clarius pateat, & in omnibus Deus magnificetur ipso præstante, cui laus & gloria.

Deinde ad idem uenerabilis magister Iacobus de Stralen, etiam propria manu sua subscripsit, in hunc modum. Ego Iacobus de Stralen, sacræ theologiæ professor minimus, post uisitationem, tractatus memorati, sentio conformiter per omnia, his quæ per uenerabilem magistrum nostrum Lambertum de Monte decanum, sacræ theologiæ superius annotata sunt, quod attestor hac scriptura manus meę ad laudẽ Dei. Pariformiter eximius magister Andreas de OcKsenfurt, etiam propria manu se subscripsit, ut infra de materia oblati tractatus, quantum prima facie apparuit quod contestor, manus meæ scriptura, ad finem in eodem expressum promouendum.

Consequenter autem egregius magister Thomas de Scotia, similiter se propria manu sua subscripsit prout sequitur. Ego Thomas de Scotia sacræ theologiæ doctor, licet immeritus conformiter sentio per omnia uenerabilibus magistris nostris præcedentibus in materia præfati, tractatus per me examinati, quod attestor manu propria mea. Subsequenter & secunda subscriptio contra præfatos prædicatores incantos sic acta fuit. In primis positi fuerunt articuli prout sequitur. Primo inquisitores hæreticæ prauitatis deputatos auctoritate sedis apostolicæ, iuxta formam canonum commendant magistri sacræ theologiæ subscripti, & hortantur quod dignentur prosequi cum zelo eorum officium. Secundo, quod maleficia posse fieri permissione diuina ex cooperatione diaboli, per maleficos, aut maleficas, non est contrarium fidei catholicæ, sed consonum dictis sacræ scripturæ, immo necessarium est, iuxta sententias sanctorum doctorum, illa quandoque posse fieri admittere. Tertio, prædicare ergo maleficia non posse fieri, erroneum est, quia sic prædicantes impediunt, quantum in eis est opus pium inqui-

sitorum

sitorum,in præiudicium salutis animarum,secreta tamen quæ quandoque ab inquisitoribus audiuntur non sunt omnibus reuelanda. Vltimò exortandi ueniunt omnes principes, & quicunque catholici,ut assistere dignentur tam pijs uotis inquisitorum,pro defensione sanctæ catholicæ fidei. Demum uero subscripti & suprascripti doctores prædictæ facultatis theologiæ, manibus propriis se subscripserunt,prout ego Arnoldus notarius infrascriptis ex reuelatione honesti Ioannis Vorda de Meclinia, almæ uniuersitatis Colonien.bedelli iurati qui mihi hoc retulit, audiui & ex manibus etiam supra & infrascriptis apparuit,uidi & in hunc qui sequitur modum.

Ego Lambetrus de Monte, sacræ theologiæ humilis professor, ita sentio ut præscribitur,teste hac manu mea propria. Ego Vdalricus Kryden vvijK. de eKlyngen, sacræ theologiæ professor nouissimus,ut præscriptum est ita sentiendum,hac manus propriȩ subscriptionȩ censeo. Et ego Conradus de Campis, sacræ theologiæ professor humilimus, prout supra cum maioribus meis in idem concurro iudicium. Ego Cornelius de Breda, minimus professor ita sentio,ut præscriptum est,quod testificor manu mea propria. Ego Thomas de Scotia, sacræ theologiæ professor, licet immeritus conformiter sentio uenerabilibus professoribus præscriptis,teste manu mea propria. Ego Theodoricus de Bummell, sacræ theologiæ humilimus professor, ita sentio sicut scriptum est per magistros meos præscriptos, quod testor manu mea ꝓpria, in assertione articulorum præscriptorum conformis iudicij sum cum uenerandis magistris nostris,præceptorib.meis. Ego Andreas de Oesensurt sacrȩ theologiæ facultatis professor, ac theologorum uniuersitatis Coloniensis collegij minimus. Nouissime autem & finaliter iam dictus uenerabilis & religiosus frater Henricus Institoris inquisitor habuit & tenuit in suis manibus quãdam aliam literam pergamenã Serenissimi regis Romanorum sigillo suo rubeo rotũdo,in capsa cære glaucȩ impressa,impressula pergameni inferius impendentis,sigilla

sanam

ſanam & integram non uitiatam, non cancellatam, neque in aliqua ſui parte ſuſpectam, ſed omni prorſus uitio & ſuſpitione carenti. Ita quod in faciliorem expeditionem huius negocij fidei, idem ſereniſſimus Dominus Romanorum rex præfatus, ipſam eandem bullam apoſtolicam ſupra tactam tanquam Chriſtianiſſimus princeps tueri & defendere uoluit, atque uult, & ipſos inquiſitores in ſuam omnimodam protectionem ſuſcipit. Mandans & præcipiens omnibus & ſingulis Romano Imperio ſubditis, ut in executione talium negociorum fide ipſis inquiſitoribus omnem fauorem & aſſiſtentiam exhibeant, ac alias faciant prout in eadem litera plenius cōtinetur & habetur. Cuius quidem literæ regalis principium & finis hic infra annotantur in hunc modum. Maximilianus diuina fauente clementia, Romanorum Rex, ſemper Auguſtus, Archidux Auſtriæ, Dux Burgoniæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, Lymburgiæ, & Geldriæ, Comes Flandriæ, &c. Finis uero. Datum in oppido noſtro Bruxellen. noſtro ſub ſigillo, menſis Nouembris die ſexta, Anno Domini, Milleſimo quadringenteſimo octuageſimo ſexto, regni noſtri anno primo.

DE ſuper miſſis omnibus & ſingulis iam dictis, uenerabilis & religioſus frater, Henricus, inquiſitor, pro ſe & collega ſuo antedicto, ipſis a me notario publicum, ſeu publica inſtrumentum & inſtrumenta, in meliori forma petiit. Acta ſunt hæc Coloniæ, in domo habitationis uenerabilis magiſtri Lamberti de monte prædicti infra emunitatem eccleſiæ ſancti Andreæ Colonienſis ſitus. in camera negociorum & ſtudij eiuſdem magiſtri Lamberti, inferius, ſub anno Domini, inditione, menſis, die & horis & pontificatus quibus ſupra, præſentibus ibidem prædictis magiſtro Lamberto, & Ioanne Bedello, nec non honeſtis uiris, Nicolao Cuper de uenroide, uenerabilis curiæ Coloniēſis, notario iurato. & Chriſtiano Vintzen de cuſi Kirchen, clerico Colonienſis diocœſis, teſtibus, ad præmiſſa fide dignis rogatis & requiſitis.

Et ego Arnoldus kolich de cuſikirchen, clericus Colonienſis

lonienſis iuratus, Quia præmiſſis omnibus & ſingulis, dum ſic ut præmittitur fierent & agerentur, una cum prę nominatis teſtibus præſens fui, eiq; ſic fieri uidi, & ut præ fertur ex relatione Bedelli audiui, idcirco pręſens publi- cum inſtrumentum, manu mea propria ſcriptum & ingroſſatum, ex inde confeci, ſubſcriſi, publica ui, & in hanc publicam formam redegi, ſignoque & nomine meis ſolitis & conſuetis ſignaui, rogatus & requiſitus, in fidem & te ſtimonium omnium & ſingulorum premiſſo rum.

F I N I S.

ERRATA SIC CORRIGITO.

afſere. lege aſſerere. c. 1. aret. leg. arte. c. 6. ſacræ. l. ſarræ. c. 15. ſa- cietate. l. ſocietate, c. 27. 28. canales. l. carnales. c. 28. angelum. l. an geli. affectionem. l. affectionum. c. 49. clericos. l. colericos. c. 56. gē tiliacorum. l. geneata i orum. c. 52. uebra. l uerba c. 61. nimis. l. mi nus, c. 65. iturum ſtatuitur l. igitur ſtatuto. c. 82. ęſtimantia. l. æſti matiua. c. 83. exeuntibus. l. exeuntes. c. 96. licitum. l. illicitū. c, 104. alias. l. ad c. 121. omnium. l. hominum. c. 124. petrus. l. Pſalmus. c. 152. uebrorum. l. uerborum. c. 160. generatiuam. l. generatiuam re cipiunt. c. 164. omnium. l. hominum. c. 169. exus. l. unius. c. 305. an gelorum. l. anglorum. c. 343. lolitum. l. illorum. c. 388. potere. l. pe tere. c. 392. perſeuerandi. l. præſeruandi. c. 409. notorio. l. notario. c. 415. bellum. l. libellum. c, 423. diſcuſſus. l. diſcusſis. c. 436. hic. l. his. c. 445. hæretica. l. hæreticus, c. 450. acuerſus. l. reuerſus. c. 453. delinquentes. l. delinquentis. c. 455. ſcalo. l. ſcala. c. 461. peraclitus, l. paraclitus. c, 478. longe. l. longo. c. 481. exponendus. l. exponen- das. c. 484, ſciente, l. ſcienter. c. 486.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X
Y Z
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii

Tabula per se patet.

VENETIIS
Apud Io. Antonium Bertanum. 1574.